

**DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**EL-FEREC BA'DE'Ş-ŞİDDE - PARİS NÜSHASI
(İNCELEME- METİN)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sevil ALPARSLAN

DİYARBAKIR-2016

**DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**EL-FEREC BA'DE'Ş-ŞİDDE - PARİS NÜSHASI
(İNCELEME- METİN)**

HAZIRLAYAN

Sevil ALPARSLAN

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Halil ÇEÇEN

DİYARBAKIR-2016

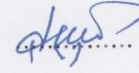
D.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma Jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı eğitimi anabilim dalında
YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.12.05/2016

Başkan : Doç. Dr. Ramazan SARIÇİÇEK

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Halil ÇEÇEN

Üye : Yrd. Doç. Dr. Mahfuz ZARİÇ

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Rifat EFE

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tezimin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi DÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Sevil ALPARSLAN

12.05.2016

ÖN SÖZ

Klasik edebiyat içerisinde yer alan eserlerin nazım, nesir, nazım-nesir karışık olarak yazılmış farklı formlarının bulunmasına rağmen klasik Türk edebiyatı denilince bu alanın nesirden çok nazımla anıldığı bilinmektedir. Klasik Türk edebiyatında sanat göstermek amacıyla nazımın çoğunlukla tercih edildiği, nesre iltifat edilmediği ve nesir yazarların küçümsendiği kültürel bir ortamda seyahatnâme, hikâyeye, menâkıbnâme, tarih, hadis, tefsir, fıkıh, siyer gibi türlerde pek nadide mensur eserler kaleme alınmıştır. Bu kapsamda mensur hikâyeler, şiirdeki gibi gücü gösterme amacıyla değil, insanları eğlendirirken belli bir konuda onlara bilgi verme ve çeşitli konular hakkında olgunluk kazandırma; dini, ahlaki yönden eğitime amacıyla araç olarak kullanılmıştır.

Nesir alanında çeşitli amaçlara hizmet etmek için oluşturulmuş olan bu nadide eserler günümüze kadar ulaşmış olduğu biçimleriyle gelecek nesillere aktarılmak için araştırmacıların nazma yoğunlaştıkları ölçüde bir ilgi beklemektedir.

Araştırmamızın konusu, 15. yüzyıl mensur hikâyeye geleneği kapsamında bulunan El-Ferec Ba'de's-şidde isimli eserin Bibliothèque Nationale A.F. 383 nolu Paris Nüshasıdır. Mehmed bin Ömer el-Halebî'ye ait olan eser, sade nesir hikâyeye üslubuyla yazılmıştır.

Araştırmamızın amacı, Arap ve Fars edebiyatı geleneği içerisinde önemli bir yere sahip olan, zorluktan sonra gelen sevincin ve feraha ermenin anlatıldığı El-Ferec Ba'de's-şidde adlı türün Türkçe'ye yapılmış tercümelerinin tanıtılması ve Mehmed bin Ömer el-Halebî'nin Farsça'dan Türkçe'ye kazandırdığı tercüme niteliğindeki Ferec nüshasına ait metnin ortaya koyulması, eserin dil ve üslup bakımından incelenmesidir. Yapacağımız çalışma, daha önce farklı nüshalar üzerindeki çalışmaların devamı niteliğinde olacaktır. Yapılan araştırmalar ışığında üzerinde ilk kez çalışılacak olan A.F. 383 nolu Paris Nüshası'nın bilim dünyasına kazandırılmasıyla mevcut bilgilere katkıda bulunularak sağlanan yararı artırmak ana hedefimizdir.

Araştırmamızın yöntemi, El-Ferec Ba'de's-şidde türünde yazılmış farklı nüshaların tespit edilmesi ardından, Paris Bibliothèque Nationale A.F. 383 nolu, El-Ferec Ba'de's-şidde adlı bu eserin çeviriyazı metnine aktarılması ve diğer Ferec nüshalarından farkının ortaya koyulmasıdır.

Tez, giriş ve sonuç bölümleri dâhil olmak üzere toplam beş bölümden meydana gelmektedir. Giriş bölümünde, klasik Türk edebiyatında nesir ve mensur hikâyeye geleneği hakkında bilgi verildikten sonra, El-Ferec Ba'de's-şidde adlı eserlerin kökeni ile çeşitli

tespitlere yer verilerek Türkçe tercümeleri tanıtılmıştır. Birinci bölümde, El-Ferec Ba'de's-şidde mütercimi, Mehmed bin Ömer el-Halebî'nin hayatı ve edebi kişiliği hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde, Paris Bibliothèque Nationale A.F. 383 nolu, El-Ferec Ba'de's-şidde adlı eserin konusu, çerçeve hikâyeleri tanıtıldıktan sonra, hikâyelerin özetleri, dil ve üslup incelemesi ile diğer Ferec nüshalarından farkı ortaya konmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde, eser çeviriyazı metnine aktarılmıştır. Çeviriyazı metninde üstü çizili satırlara nüsha içerisindeki yazılışlarına bağlı kalınarak yer verilmiştir. Derkenarlar metin içerisinde ait oldukları yere () parantez içinde eklenmiştir. Tarafımızdan metne eklenmiş ifadeler ise köşeli parantez [] içinde gösterilmiştir. Çalıştığımız eserin elimizde bulunan nüshasında 149-b, 150-a, 151-a, 152-b, 153-a, 163-b, 164-a, 171-b, 172-a, 175-b, 176-a, 176-b, 177-a nolu sayfalar eksik olduğundan dolayı boş bırakılmıştır. Ayrıca 166-b ve 167-a sayfalarına ait ilk on satır silik olduğu için metin içerisinde yalnızca okunabilen kısımlara verilmiştir. Son olarak, sonuç ve kaynakça bölümleriyle tezimiz son bulmuştur. Çalışmamızın ve metnin hazırlanmasında gerekli titizlik gösterildiyse de eksiklik barındırması ihtimal dâhilindedir.

Bu çalışmayı hazırlarken lisans eğitimim süresince beni yönlendiren muhterem hocam Doç. Dr. Ümmühan Bilgin Topçu'ya, lisansüstü öğrenim hayatım boyunca bilgisi ve kültüründen yararlandığım, maddî ve manevî desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen ayrıca danışmanlığımı da üstlenen kıymetli hocam Doç. Dr. Halil Çeçen'e, çalışmam sırasında kaynak ve önerileriyle beni yönlendiren ve çalışmamızın orijinal nüshasına ulaşmamızda yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Hasan Kavruk'a, ayrıca bilgi birikiminden istifade ettiğim bölüm başkanımız Prof. Dr. Sadettin Özçelik'e, tezdeki Arapça kısım ve ibareleri okumama yardımcı olan ve okumalarımnda karşılaştığım problemlerde bilgi ve önerilerine başvurduğum Hasan Salur ve arkadaşlarına, hayatımın her anında yanımda olan biricik aileme, dostlukları ile her zaman beni cesaretlendiren ve bana eşsiz güzellikler katan dostlarım Kader Akmeşe'ye, Azime Işık'a, Seda Şeyma Cangin'e, Orhan Özturan'a ve Fırat Batmaz'a minnet ve şükranlarımı sunarım.

Kusurlarımızın ve eksikliklerimizin hoşgörüyü karşılanmasını ve çalışmamızın edebiyat dünyamıza faydalı olmasını temenni ederim.

Sevil ALPARSLAN

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
ÖZET.....	viii
ABSTRACT.....	ix
KISALTMALAR.....	x
ÇEVİRİYAZI ALFABESİ.....	xi
GİRİŞ.....	1
Klasik Türk Edebiyatında Mensur Hikâye.....	1
El-Ferec Ba'de's-ş-şidde.....	4
Türkçe El-Ferec Ba'de's-ş-şidde'ler.....	6
Bilinen El-Ferec Ba'de's-ş-şidde Nüshaları.....	7
El-Ferec Ba'de's-ş-şidde'ler Üzerinde Yapılan Çalışmalar.....	9
a- Yabancı Araştırmacılara Ait Çalışmalar.....	9
b- Yerli Araştırmacılara Ait Çalışmalar.....	10
1. BİRİNCİ BÖLÜM.....	13
1.1. Mehmed Bin Ömer El-Halebî.....	14
1.1.1. Hayatı.....	14
1.1.2. Eserleri.....	15
2. İKİNCİ BÖLÜM.....	17
2.1. El-Ferec Ba'de's-ş-şidde Paris Nüshası.....	18
2.1.1. Konu.....	19
2.1.2. Çerçeve Hikâyeler.....	20
2.1.3. Hikâye Özetleri.....	21
2.1.3.1 Birinci Bap.....	24
2.1.3.2 İkinci Bap.....	27
2.1.3.3 Üçüncü Bap.....	29
2.1.3.4 Dördüncü Bap.....	43
2.1.3.5 Beşinci Bap.....	50
2.1.3.6 Altıncı Bap.....	72
2.1.3.7 Yedinci Bap.....	86
2.1.3.8 Sekizinci Bap.....	117
2.1.3.9 Dokuzuncu Bap.....	126

2.1.3.10 Onuncu Bap.....	134
2.1.3.11 On Birinci Bap	140
2.1.3.12 On İkinci Bap	149
2.1.3.13 On Üçüncü Bap.....	154
2.1.4. Dil ve Üslup	165
2.1.5. Diğer Türkçe Ferecler ile Paris Nüshası Karşılaştırma.....	168
3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	170
3.1. Tenkitli Metin	171
3.1.1. El-Bābu'l-evvel	174
3.1.2. El-Bābu'ş-şānī	185
3.1.3. El-Bābu'ş-şāliş	202
3.1.4. El-Bābu'r-rābi'	234
3.1.5. El-Bābu'l-hāmis	248
3.1.6. El-Bābu's-sādis	301
3.1.7. El-Bābu's-sābi'	328
3.1.8. El-Bābu'ş-şāmin.....	400
3.1.9. El-Bābu't-tāsi'	419
3.1.10. El-Bābu'l-āşir	432
3.1.11. El-Bābu'l-hādī 'aşere	440
3.1.12. El-Bābu'ş-şānī 'aşere	455
3.1.13. El-Bābu'ş-şāliş 'aşere.....	469
4. SONUÇ	512
5. KAYNAKÇA	514
6. ÖZGEÇMİŞ.....	518

ÖZET

El-Ferec Ba'de's-şidde - Paris Nüshası (İnceleme-Metin)

Çalışmanın konusu, Mehmed bin Ömer el-Halebî'nin El-Ferec Ba'de's-şidde adlı eserinin Paris nüshasıdır. Farsça'dan Türkçeye tercüme edilmiş olan bu eser, 15. yüzyılda II. Murad'a sunulmuştur. Mehmed bin Ömer el-Halebî El-Ferec Ba'de's-şidde hikâye kitabını sade nesir üslubu ile kaleme almıştır. Tezin giriş bölümünde, klasik Türk edebiyatında mensur hikâyeciliğe, bilinen El-Ferec Ba'de's-şidde nüshalarına ve bu nüshalar üzerinde yapılan yerli ve yabancı çalışmalara yer verilmiştir. Birinci bölümde, Mehmed bin Ömer el-Halebî'nin hayatı ve eserleri anlatılmıştır. İkinci bölümde, El-Ferec Ba'de's-şidde Paris Nüshası'nın konusu ve çerçeve hikâyeleri tanıtılarak eser kısaca özetlenmiş olup eserin tenkitli metninden hareketle dil ve üslup özellikleri belirtilmiş, Türkçe nüsha ile karşılaştırılması yapılmıştır. Üçüncü bölümde eserin tenkitli metni verilmiştir. Çalışmada elde edilen sonuçlar "Sonuç" başlığı altında ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: El-Ferec Ba'de's-şidde, Mehmed bin Ömer El-Halebî, Mensur Hikâye, Çerçeve Hikâye.

ABSTRACT

El-Ferec Ba'de's-şidde - Paris Copy (Review-Text)

The subject of the present study is the Paris copy of Mehmed bin Ömer el-Halebî's work that named El-Ferec Ba'de's-şidde. This work, as originally translated from Persian into Turkish, was presented to II. Murad. Mehmed bin Ömer el-Halebî wrote the storybook "El-Ferec Ba'de's-şidde" in simple prose style. In the introduction of the thesis, prosaic storytelling in classical Turkish literature, the known copies of El-Ferec Ba'de's-şidde, as well as the domestic and foreign studies carried out on these copies, are introduced. In the first part, the life and works of Mehmed bin Ömer el-Halebî are briefly described. In the second part, El-Ferec Ba'de's-şidde Paris Copy's storyline and frame stories are introduced, the work itself is briefly summarized, its language and wording properties are addressed based on the criticized text of the work, and it is compared with the copy in Turkish. In the third part, the criticized text of the work is presented. The results obtained from the present study are listed under "Conclusion" heading.

Key words: El-Ferec Ba'de's-şidde, Mehmed bin Ömer El-Halebî, Prosaic Storytelling, Frame Story.

KISALTMALAR

<i>age.</i>	adı geçen eser
<i>Ar.</i>	Arapça
<i>b.</i>	bin
<i>bk.</i>	bakınız
<i>böl.</i>	bölüm
<i>bs.</i>	baskı, basım
<i>Dü.</i>	düzenleyen
<i>Ferec</i>	El-Ferec Ba'de'ş-şidde
<i>haz.</i>	hazırlayan
<i>H.</i>	hicri
<i>H.z.</i>	hazreti
<i>M.</i>	miladi
<i>Nu.</i>	numara
<i>ö.</i>	ölüm
<i>s.</i>	sayfa
<i>S.</i>	sayı
<i>s.a.v</i>	sallallahu aleyhi ve sellem
<i>vb.</i>	ve benzeri
<i>yy.</i>	yüzyıl

ÇEVİRİYAZI ALFABESİ

آ	Ā, A	ā, a
ا	A, E, I, Ī, U, Ū	a, e, ı, i, u, ü
ب	B	b
پ	P	p
ت	T	t
ث	Ṫ	ṣ
ج	C	c
چ	Ç	ç
ح	H	ḥ
خ	Ḫ	ḫ
د	D	d
ذ	Z	z
ر	R	r
ز	Z	z
س	S	s
ش	Ş	ş
ص	Ṣ	ṣ
ط	Ṭ, Ṣ	ṭ, ṣ
ظ	Ṭ	ṭ
ظ	Z	z
ع	Ġ	ğ
ف	F	f
ق	Q	q
ك	K, G	k, g, ñ
ل	L	l
م	M	m
ن	N	n
و	V(O, Ö, U, Ü, Ū)	v (o, ö, u, ü, ū)
ه	H (E, A)	h (e, a)
ی	Y (I, Ī, Ī)	y (ı, i, ī)

Farşça “vâv-ı ma'dule”ler “â”dan önce üst konumda (˘) işareti ile gösterilmiştir: ḥ˘âb; ḥ˘âce gibi. Birleşik kelimeler bir çizgi (-) ile ayrılmıştır, ön ekler ayrı yazılmıştır, Farsça son ekler birleştirilmiştir.

GİRİŞ

Klasik Türk Edebiyatında Mensur Hikâye

Arapça'dan dilimize geçen genel anlamda *taklid* manasında kullanılan hikâye kelimesi 9. yy.da el-Cahiz tarafından ilk kez kullanılmış ve yaygınlaşarak dilimize yerleşmiştir (Sakaoğlu, 2012). Hikâyenin gelişiminin çok uzun yıllara dayandığı düşünüldüğünde onun kavramsal olarak neyi ifade ettiği hususunda da pek çok tanımlamaya yer verildiği görülmektedir.

Hikâye sözlüklerde, “bir olayın sözlü veya yazılı olarak anlatılması, aslı olmayan söz, gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan düz yazı türü, öykü, anlatma, roman, masal” diye tanımlanmaktadır.

Şemsettin Sami (2010), hikâyeyi şöyle tanımlar:

1-Nakletme, bir vaka ve sergüzeşti sırasıyla anlatma, rivayet. (...) 2- Hakikî veya yudurma ve ekseriya hisse kapmaya mahsus sergüzeşt ve vukuat, kıssa, mesel (masal) (...) 3- Roman denilen uzun sergüzeşt ki esasen ahlâka hizmet etmek şartıyla envai vardır.

Edebi bir terim olarak hikâye ise şu şekilde tanımlanmaktadır:

“Olmuş, olması mümkün olsun olmasın tasavvur edilmiş” konuların, olayların vak'aya dayanılarak husûsî bir üslûpla anlatılmasıyla meydana gelmiş edebî eserdir. Bu şekliyle “hikâye” kavramı içine tarih, destan, masal, menkıbe, efsane, latife, halk hikâyesi, roman, küçük hikâye gibi tahkiyeye dayalı bütün edebiyat türleri de girmektedir (Kavruk, 1998:2).

Hikâye kavramı içine tahkiyeye dayalı bütün edebiyat türlerinin girdiğini 14. yy. şairlerinden Mes'ud bin Ahmed'in , Süheyl ü Nevbahâr adlı mesnevisindeki şu ifadesi açıkça ortaya koyar:

Bu olan hikâyetleri yaz ü düz

Kitâb eyle kim okına yaz ü güz

Bunun bigi tasnuk aceb dâstân

İşitmemiş ola kişi hiç zamân

Burada şair, eseri için ilk olarak “hikâyetler” ikinci olarak “dâstân” kelimesini kullanarak hikâye türünün değişik adlarla da anıldığını veyahut değişik türlere hikâye adının verilebileceğini ifade etmiştir.

Türk edebiyatında hikâyecilik, İslamiyet öncesi dönemlere kadar uzanmaktadır. Eldeki ilk kaynaklar dikkate alındığında Türk Edebiyatı’nda mensur hikâye geleneği çizgisinde ilk örneklerin Uygurlar dönemine ait olduğu görülmektedir. Çeşitli dinlerle (Budizm, Maniheizm, Hristiyanlık) etkileşime giren Uygurların vermiş olduğu dini-didaktik konulu tercüme ve te’lif niteliğindeki bu hikâyeler şunlardır: Bir öğrencinin ustasına soruları ve ustasının da öykü ile sorulara cevap verdiği Daşakarmapathâvadânamâlâlar (On İyi Davranışın Yolu), Kalyânamkara ve Pâpamkara, Çaştani Bey Hikâyesi, Şehzade ile Aç Pars Hikâyesi, Maitrisimit, Dantipali Hikâyesi. Uygurlar dönemine ait bu hikâyeler incelendiğinde Türklerdeki hikâyecilik geleneğinin çok daha eskilere dayandığı söylenebilir.

Klasik Türk edebiyatı yazar ve şairleri, sanat gösterme sahası olarak nazmı tercih etmişlerdir. Bu sebeple nesir sahasında yer alan nasihatnameler, şu’arâ tezkireleri, dinî-tasavvufî eserler, lügatler gibi eserlerden nazım aracılığıyla yazılanlar olmuştur. Nazmın çoğunlukla tercih edildiği kültürel ortamda nesir daima nazmın gölgesinde kalmıştır. 15. yy. şairlerinden Bedr-i Dilşâd Sultan II. Murad’a sunduğu 1427 tarihli mesnevisinde “Nesir halk, nazm ise padişah gibidir.” diyerek nazmı nesirden üstün gördüğünü beyan etmiştir.

Nesre karşı bu küçümser bakış açısına rağmen nesir, Türk edebiyatında gelişimini sürdürmüştür. Çok çeşitli türlerde gelişimini sürdüren nesir alanında, en hafife alınan tür ise hikâye olmuştur. Bazı tezkirelerde, hikâye yazmak alay konusu edilmiştir. 18. yy. tezkire geleneği içerisinde eser veren Edirneli Güftî, Teşrifatü’ş-şuara adlı eserinde nesirle uğraşanları, “Seyyid Battal Gâzi, Timur-nâme, Hamza-nâme, ve Kelile ve Dimme” denginde eser yazan ve şerh eden adamlar olarak göstermiştir. Bu baskıcı ortamda, alayı göze alamayan yazarlar tenkit edilme endişesi sebebiyle eserlerine imza atmamışlardır. Tüm bu olanlara rağmen Türk Edebiyatı’nda hikâyecilik gelişmiş ve birçok eser kaleme alınmıştır. Veysî, Nergisî gibi meşhur şairler mensur hikâye kitapları te’lif etseler de eleştirilere maruz kalmamak maksadıyla sanatlı bir üsluba yönelmişlerdir.

Bu kapsamdaki mensur hikâyeler, şiirdeki gibi gücü gösterme amacıyla değil, insanları eğlendirirken belli bir konuda onlara bilgi verme ve çeşitli konular hakkında yetkinlik kazandırma; dini, ahlaki yönden eğitime amacıyla kullanılmıştır. Okuyanın bir hisse çıkarması gayesiyle kaleme alınan bu hikâyelerin sonunda anlatılmak istenen düşünce veya ibret açıkça ifade edilmiştir.

Çeşitli özellikleri bir arada toplayan hikâyeleri genel olarak tasnif eden Mustafa Nihat'tır (Özön, 1985).

Şekil olarak hikâyeler, Mazıoğlu (2009) tarafından;

- a. Manzum olanlar
- b. Mensur olanlar
- c. Manzum-mensur karışık olarak sınıflandırılmıştır.

Daha sonra da konularının kaynakları bakımından;

- a. Yerli hikâyeler
- b. Yabancı kaynaklı hikâyeler olarak tasnif edilmiştir.

Konularına göre hikâyeler ise din, tasavvuf, ahlak, aşk konulu hikâyeler olarak gruplandırılmıştır.

Kavruk (1998) ise kaynaklarına göre hikâyeleri;

1. Çeviri hikâyeler
 - a. Arapçadan çeviriler,
 - b. Farsçadan çeviriler,
 - c. Diğer dillerden çeviriler,
2. Te'lif hikâyeler,
3. Uyarılama-Adaptasyon hikâyeler

olarak sınıflandırmıştır. Kavruk (1998), konularına göre hikâyeleri ise ;

1. Aşk hikâyeleri,
2. Kahramanlık hikâyeleri,

3. Serüven hikâyeleri,
4. Olağanüstü olayları ihtiva eden macera hikâyeleri,
5. Dinî-tasavvufî hikâyeler,
6. Ahlakî hikâyeler,
7. Lâtifeler

olarak gruplandırmıştır.

Tüm bu sınıflandırmalara rağmen yazılmış hikâyeleri yalnızca bir gruba dahil etmek mümkün değildir. Her eseri belli bir konu ile sınırlandırmak mümkün olabileceği gibi bazı eserler için bu sınırlama geçerli olmamaktadır. Çünkü birden fazla konuyu ihtiva eden hikâyelerin yanında, hikâye içinde hikâye yazma geleneği de bu sınırlamayı neredeyse imkansız kılmaktadır.

Mensur hikâyelerdeki şahıs kadrosu, tek yönlü tiplerden oluşmaktadır. İyiler hep iyi, kötüler hep kötüdür. Bu şahıslardan kötü olanlar hikâyelerin sonunda cezasını görür, iyiler de iyiliklerinin karşılığını bulur ve mutlu olur.

Olağanüstülük ve masal unsurlarının da yer aldığı hikâyelerde, buna paralel olarak olağanüstü şahıslar, yerler, eşyalar, durumlar da yer alabilmektedir. Bunun dışında gerçek hayatın konu olarak ele alındığı pek çok realist hikâyelerin de olduğu bilinmektedir.

Mensur hikâyelerde düşüncenin ifade edildiği mensur kısımların duygusal ifadesini ve gücünü artırmak, tek düzeliği kırmak amacıyla manzum bölümlere yer verilerek anlamsal pekiştirme yoluna gidilmektedir.

Mensur hikâyelerde tercih edilen dil, insanları eğitime ve eğlendirme amacına yönelik olarak genellikle sadedir. Fakat yazarın tenkit edilme endişesiyle sanatını güçlü kılmak adına mensur hikâyelerde sebep-i te'lif, mukaddime gibi bölümlerde süslü dil de kullandığı görülmektedir.

El-Ferec Ba'de's-şidde

Ferec; Arapça'da gam, tasa ve sıkıntıdan kurtulma; kederden, darlıktan sonra gelen sevinç, teselli, zafer, mutluluk anlamlarına gelmektedir. El-Ferec Ba'de's-şidde [Ferec] ise zorluktan sonra gelen sevincin ve feraha ermenin anlatıldığı edebi türlere verilen isimdir. İslâm dini inanışları çerçevesinde başa gelen sıkıntı ve musibesitin Allah tarafından kulun denenmesi için verildiğine ve vakti gelince

ezeli alemde yazılan şerrin kaza bulup beraberinde yerini feraha bırakacağı inanışına ayetlerde yer verilmektedir.¹

Ferec hikâyelerinde, musibete maruz kalan kişi, ölüme bir adım kala umulmadık ilahi bir inayet ve yardımın gelmesiyle kendisine ferec erzânî olur ve sıkıntıdan halas bulur. Böylelikle bu konudaki kıssaların ve hikâyelerin anlatılmasında bela ve musibete karşı insanda dayanma ve sabır hissi oluşması ve ilahi yardıma karşı bir şükran ve minnet uyanması amacı güdülmüştür.

Bu bağlamda İslâmiyetin kabulünden sonra başlayarak yaygınlık kazanan Ferec hikâyeleri, Arap edebiyatının itibar edilen konularından olmuştur. Zamanla tarihî ve efsanevî olayların da bu hikâye risalelerine eklenmesiyle Ferec tür halini almıştır. Arap edebiyatında doğan bu tür, İran edebiyatına oradan da Türk edebiyatına tercüme ve te'lif niteliğinde eserler olarak girmiştir.

Müslümanlığı kabul etmiş diğer toplumlar tarafından da kabul gören ve büyük beğeni kazanan Ferec türünün ilk örneklerine 9. yy.da rastlanmaktadır (Kavruk, Çaldak, Yoldaş, 2000).

Wiener (1913) göre; El-Ferec Ba'de's-şidde terimi, ilk olarak Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Medâyinî'ye (ö. 225/839)² ait bir eserin başlığı olarak tespit edilmiştir. Bu eser bugün elde bulunmamaktadır.

Bu adla eser veren diğer bir kişi de, İbn Ebi'd-Dünyâ İbrâhim b. Ali (218/894)'dir.³

Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Medâyinî'den istifade ederek aynı adla eser yazan bir diğer kişi de, Kadî Ebu'l-Hasan (ö. 328/938)'dir.⁴

Bugün bilinen Ferec hikâyelerinin yazarı ise yukarıda bahsedilen müelliflerin eserini gören ve onlardan faydalanarak ayrı bir eser meydana getirdiğini kitabının başında belirten, Hanefî kadısı Ebû Alî et-Tenûhî (ö. 328/938)'dir.⁵ Tenûhî'nin Arapça, 10'ar hikâyelik 14 baptan meydana gelen 140 hikâyelik eserinin el yazma nüshalarının dışında, 1375/1955 tarihli iki ciltlik Kahire baskısı bulunmaktadır (Kavruk, Çaldak, & Yoldaş, 2000: VIII).

¹ “Şüphesiz güçlkle beraberbir kolaylık vardır. Gerçekten güçlkle beraberbir kolaylık vardır.” İnşirâh Sûresi 94/5-6.

² Wiener, A. (1913). Die Farag Ba'd as-Sidda Literatur. *Der İslam*, 4, 27

³ Kâtip Çelebi. (1971). Keşf el-Zunûn. (Cilt.2). İstanbul: MEB. s.1252.

⁴ Kâtip Çelebi. (1971). Keşf el-Zunûn. (Cilt.2). İstanbul: MEB. s.1252.

⁵ Kâtip Çelebi. (1971). Keşf el-Zunûn. (Cilt.2). İstanbul: MEB. s.1252.

Ferec hakkında geniş bir çalışma yapan Kurgan (1945: 362), Tenûhî'ye ait Arapça eserin Celâleddin Hüseyin b. Es'ad el-Müeyyed ed-Dehistânî tarafından 707/1307'de Farsça'ya çevrildiğini ortaya koyar. Fakat Farsça kataloglarda⁶ ve Dehistanî tercümesinin ön sözünde⁷ çevirinin Medâyinî'nin nüshasından yapıldığı, eklemelerle eserin genişletildiği açıkça belirtilmektedir.⁸ Bu Farsça tercümeyle meydana getiren Dehistânî'nin eseri, 13 baptan oluşmaktadır.

İran edebiyatından sonra Türk edebiyatına giriş yapan ve 42 hikâyeden oluşan te'lif niteliğindeki Türkçe Ferec külliyatlarının bu tercümeyle bir ilgisi yoktur.

Türkçe Ferec Ba'de's-şidde'ler

Türkçe Ferec nüshaları, İstanbul kütüphanelerinde dört ayrı kişi üzerinde kayıtlıdır. Bunlar: Neş'et Efendi, Lamiî, Kâsım b. Mehmed ve Lutfullah b. Hasanü't-Tokadî (Deli Lütî) 'dir. Bu yazarlardan Neş'et Efendi ve Lamiî'nin Ferec yazarı olması hususunda şüpheler vardır.

Neş'et Efendi'nin eserin yazarı olması mümkün değildir. 18. yy.'da yaşayan Divan şairi Neş'et Efendi'nin de *Ferec* müellifi olması tarih bakımından mümkün değildir. Zira elimizde 15. yy.'da istinsah edilmiş *Ferec* nüshası vardır. İstanbul Üniversitesi Ktb. TY.1194'teki nüshanın başlığında eserin Lamiî'ye ait olduğu belirtiliyorsa da bunun da tarih olarak imkansız olduğu açıktır. Çünkü 60 yaşları civarında 938/1531'de ölen Lamiî doğmadan yıllar evvel Ferec külliyatları vardı (Kavruk, Çaldak, & Yoldaş, 2000).

Katip Çelebi (1971: 11)'ye göre Tenûhî'nin Arapça 14 baplık 140 hikâyelik eserinin mütercimi, Lutfullah b. Hasanü't-Tokadî'dir.

Oysa Lutfullah b. Hasanü't-Tokadî'ye isnad edilen nüshaların hiç birisi 14 baplık Tenûhî metninin çevirisi olmayıp 42 hikâyeden oluşan ayrı bir külliyatın nüshasıdır (Kavruk, Çaldak, & Yoldaş, 2000: XI).

Süleymaniye-Lâleli 1698'de Kayıtlı Ferec nüshasının ilk yaprağında ve metin içinde, eserin Kâsım b. Mehmed'e ait olduğu ifade edilmiştir.

⁶ Munzevî, A. (1351). *Fihrist-i Nüshahâ-yı Hatt-ı Fârsî* (Cilt 5). Tahran.

⁷ Ed-Dehistanî. (1859). *Câmiu'l-Hikâyât fi-Zikri'l-Ferec Ba'de's-şidde* (taş bs.). Tahran.; Ayrıca bk. Fatih-Millet Kütüphanesi Nu. 628, ön söz. Ed-Dehistanî eserinin ön sözünde El-Ferec Ba'de's-şidde ve'd-Dayka adlı eserini gördüğünü ve beş varakı geçmeyen bu eseri tercüme ettiğini ve çeşitli tarih kitaplarında gördüğü hikâyeleri de ekleyerek kaleme aldığını ifade eder.

⁸ Nefisî, S. (1344). *Târih-i Nazm u Nesr Der-İrân ve Der-Zebân-ı Fârsî* (Cilt 1). Tahran.

Kurgan (1945), Ali Kuşçu muasırı olan hatta ondan ders alan bir Kâsım b. Mehmed'in Ferec yazarı olduğunu kaynaklardan tespit ettiğini belirtmesinin yanında Kâsım b. Mehmed'in Ferec yazarı olması ihtimalini yine de ihtiyatla yaklaşmak gerektiğini belirtmektedir.

Ferec mütercimi olarak elimizdeki nüshanın sahibi olduğunu tespit ettiğimiz, 15.yy'da Sultan II. Murad (1421-1451) döneminde yaşayan Mehmed bin Ömer el-Halebî, 13 bap halinde bir Ferec nüshası kaleme almıştır. Halebî'nin eserinin 13 bap olması, bu baplara ait çerçeve hikâyelerinin Dehistanî'ye ait Farsça eser ile aynı olması, üzerinde çalıştığımız Paris Nüshası'nın 13 baplık Dehistanî'nin eserinden tercüme edilmiş olabileceğini akıllara getirmektedir.

Tüm bu bilgiler ışığında Türkçe olarak yazılan üç farklı Ferec külliyyatı olduğu söylenebilir:

1. Mehmed b. Ömer el-Halebî'nin Sultan II. Murad adına yazdığı 13 bap olarak meydana getirilen çeviri,
2. Lutfullah b. Hasanü't-Tokadî'nin meydana getirdiği Tenûhî ve Ebi'd-Dünyâ'nın 14 baplık nüshasının çevirisi.
3. Kâsım b. Mehmed'in kaleme aldığı düşünülen 42 hikâyeden oluşan eser (Kavruk, Çaldak, & Yoldaş, 2000: XIII).

Mehmed b. Ömer el-Halebî'nin Sultan II. Murad adına 13 bap olarak meydana getirdiği Ferec nüshası, Farsça'dan Türkçe'ye tercüme edilmiş bir eserdir.

Lutfullah b. Hasanü't-Tokadî'nin meydana getirdiği eser, Tenûhî ve Ebi'd-Dünyâ'nın Arapça olan 14 baplık Ferec nüshasının çevirisidir.

Kâsım b. Mehmed'in kaleme aldığı düşünülen 42 hikâyeden oluşan Ferec'in bu tercümelemlerle bir ilgisi olmayıp te'lif nitelikli bir eserdir.

Bilinen El-Ferec Ba'de's-şidde Nüshaları

Yüzyıllar boyunca halk arasında sevilerek okunmuş, insanları eğlendirirken onlara dini-ahlâki telkin verme özellikleri bulunan Ferecler çağımızda sahip olunan modern iletişim araçlarının bulunmadığı zamanlarda, anlatılan pek çok hikâyeye kaynaklık etmiştir. Çok eski bir geçmişe sahip olan Fereclere halkın fazlasıyla ehemmiyet verdiğini çoğaltılan nüshalardan anlamaktayız.

Fereclerin İstanbul ve Ankara Kütüphanelerinde yazmaları bulunmaktadır. Türkçe Ferecler üzerine yazmış olduğu makalesiyle ilk defa geniş bilgiler veren

Kurgan (1945), eserin çeşitli kütüphanelerdeki yazmalarını da araştırmış, yazısında tespit ettiği nüshaları bir liste halinde vermiştir. Bu listede bilinen **Türkiye Ferec nüshalarını** aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

1. İstanbul, Murat Molla Kitaplığı Nu:1173, 898/1492’de istinsah edilmiş,
2. İstanbul, Süleymaniye-Lâleli Kütüphanesi Nu: 1698, istinsah tarihi yok,
3. Fatih (Cami) Kütüphanesi Nu: 3718, 972/1564 istinsah edilmiş;
4. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nu: 284, istinsah tarihi yok;
5. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nu: 460, 953/1546 istinsah edilmiş;
6. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nu: 1194, istinsah tarihi yok;
7. Ankara Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Nu: 6118/6725, istinsah tarihi yok.

Kurgan (1945)’in vermiş olduğu listeye;

1. Süleymaniye Kütüphanesi Nu: 3719, 983/1575 istinsah tarihli Fatih Nüshası,
2. Ayasofya Kütüphanesi Nu: 3384, 933/1526 istinsah tarihli Ayasofya Nüshası,
3. Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Seyfettin Özege Kitaplığı, Âgâh Sırrı Yazmaları Nu: 94, Özege Nüshasını,

ekleyen Seyidoğlu & Yavuz (2012) toplamda bilinen mevcut Türkçe Ferec sayısının on olduğunu aktarmaktadır. Kavruk, Çaldak, & Yoldaş (2000), adı geçen on Ferece İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi 1536, 8670; Milli Kütüphane A 4932; Süleymaniye-Esad Efendi Kitaplığı 2356 nüshalarını eklemiştir.

Kavruk (1998)’un listelediği, bilinen **yurt dışı nüshaları** ise şunlardır:

1. *Paris Bibliothèque Nationale* A.F 377, A.F 380 (13 hikâyeli metin), 382, 383 (13 hikâyeli II Murad adına düzenlenmiş metin), 384 (II Murad adına), Sayı 415, 416, 640;
2. *Berlin Kraliyet Kütüphanesi* 437/3 (61b-288b), 458; *Flugel* 798 (II Murad adına);
3. *Vatikan Turc.* 140;
4. *Nec Cologe* 8, British Museum 1173 (II Murad adına).
5. Bunların dışında Ferec tercümelelerinden farklı sayılarda hikâyeler bulunan mecmualar da vardır. *Paris Bibliothèque Nationale* 914, 943, 944, 945, 950, 1295, 1391.

Ferec Ba'de's-şidde'ler Üzerinde Yapılan Çalışmalar

Ferec ile ilgili nüshalar uzun zaman önce Batı bilim insanlarının dikkatini çekmiş, bu eserler yabancı dillere çevrilmiş ve incelenmiştir. Bu kapsamda yapılan çalışmalara tarih sırasına göre aşağıda yer verilmiştir.

a. Yabancı Araştırmacılara Ait Çalışmalar

1. Hermann Vámbéry'e ait, *Alt-Osmanische Sprachstudien*⁹ adlı eser en erken tarihli Ferecin tanıtımını, ikinci hikâyenin Arap harfli ve Latin harfli metnini, Almanca çevirisini ve Fereclerin bütününde tespit ettiği Türkçe kökenli kelimelerin sözlüğünü verir (Koç, 1998'den aktaran: Apık, 2013: 26).

2. Bir diğer önemli eser György Hazai-Andreas Tietze tarafından *Ferec Ba'de's-şidde Ein frühosmanisches Geschichtenbuch*¹⁰ adıyla oluşturulmuş eserdir. Hazai'nin, Ferec'in elli yıllık yayın macerasını anlattığı bir *Ön söz*'le başlayan çalışma, Tietze'nin *Giriş*'i ile devam eder. Giriş kısmı Almanca olan eser, Ferec'in edebi tür olarak ortaya çıkışı, Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında Ferec geleneği hakkında bilgi verir. Yazar, Budapeşte Bilimler Akademisi'nde bulunan 1451 tarihli Türkçe Fereci kısaca tanıtır, konusunu, tarihini, yazar ve çevirmenlenlerinin kimler olabileceğini ifade eder. Tietze, Budapeşte nüshasını seçme sebepleri olarak şunları sıralar: Korunan en eski nüsha olması, istinsah tarihinin belli olması, yazısının özenli ve okunaklı olması, ayrıca Vámbéry'nin *Altosmanische Sprachstudien* adlı yayınında bu nüshanın kullanılması. *Yazma* başlığı altında ise Budapeşte nüshasının fiziksel özelliklerine yer verilir. Bu bölümdeki en ilgi çekici tespit, farklı yazı karakterlerinden yola çıkılarak yazmanın birden çok yazıcısı olduğunun ortaya çıkarılmasıdır. Bu alanda eser, önemli çalışmalardan biridir. Eserde yazarlar, Ferec nüshalarının özelliklerini, bulduklarını kütüphaneleri belirterek eserin dil özelliği gibi konularda açıklamalara yer verir. Çeviri metinle ilgili 19 adet tabloya ve bu tabloların izahlarına yer veren Hazai-Tietze yayını, hem bu nüshanın hem de

⁹ Vámbéry, H. (1901). *Alt-Osmanische Sprachstudien*. Leinden.

¹⁰ Hazai, G.-Tietze, A. (2006). *Ferec Ba'de's-şidde (Ein frühosmanisches Geschichtenbuch)*. Berlin: Klaus Schwarz Verlag.

iki hikâyesinden yola çıkan yazar, bu iki hikâyenin transkripsiyonlu metnini vermiş ve bir gramer denemesi yapmıştır (Koç, 1998: 7, Deveci, 2007: 16).

4. 1998 yılında Mustafa Koç tarafından hazırlanan *El-Ferec Ba'de's-şidde Dil İncelemesi-Metin ve Sözlük*¹³ adlı doktora tezinde Süleymaniye-Hamidiye nüshası konu alınmıştır. Eserde, Ferec hakkında tarih, konu, nüshalar ile ilgili bilgiler verildikten sonra dil incelemesine geçilir. Akabinde nüshanın çeviri yazısı verilir. Eser, Süleymaniye-Hamidiye nüshasında geçen kelimelerin sözlüğü ile biter (Apık, 2013: 26).

5. Hasan Kavruk, 1998 yılında *Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler*¹⁴ adlı kitabında “Kaynaklarına Göre Hikâyeler” başlığı altında, “Arapçadan Yapılan Çevriler” kısmında Fereclerin ne olduğu hakkındaki bulguları sunar. Kitapta Fereclerin ortaya çıkışı ve tarihi hakkında bilgi verilir. Eserde, Türkçe Ferecyazarlarının kimler olduğu belirlenmeye çalışılır ve üç kişinin adı verilerek (Mehmed bin Ömerü'l-Halebî, Lutfullah bin Hasanü't-Tokadi, Kasım bin Mehmed) bu şahısların Türkçe Fereclerin müstensihisi olduğu belirtilir. Ayrıca eserde Fereclerin konusu, nüshaları, dil ve üslubu hakkında bilgi verilir ve nüshalar sıralanır.

6. Hasan Kavruk, Süleyman Çaldak, Kazım Yoldaş 2000 yılında *El-Ferec Ba'de's-şidde (Karşılaştırmalı Metin) I-II*¹⁵ adıyla kitap yayınladı. Kitapta, en eski istinsah tarihli, imlaları ve hareketleriyle en güvenilir Süleymaniye-Hamidiye 1173 ve Süleymaniye-Fatih 3719 nolu nüshaların tercih edildiğini belirten yazarlarımız nüsha farkları için ayrı rakamlar vererek farklılıkları dipnotlarda belirtmiştir. Türkçe Ferec nüshaları, müstensihleri, istinsah tarihleri, nüshaların hangi kütüphanelerde bulunduğu gibi bilgileri içeren kitabın I. cildinde, Süleymaniye-Hamidiye ile Süleymaniye-Fatih nüshalarının 1–99 varak arasında yer alan karşılaştırılmış hikâyelerin çeviriyazısını verilir. Aynı isimle II. cildi yayınlanan eser I. cildin devamı olup Süleymaniye-Hamidiye ile Süleymaniye-Fatih nüshalarında bulunan 21-42 numaralı çerçeve hikâyeler kapsamında yer alan hikâyelerin çeviriyazısını içermektedir.

¹³ Koç, M. (1998). *El-Ferec Ba'de's-şidde Dil İncelemesi-Metin ve Sözlük*. İstanbul: Yayınlanmamış Doktora Tezi.

¹⁴ Kavruk, H. (1998). *Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler*. Ankara: MEB.

¹⁵ Kavruk, H., Çaldak, S., & Yoldaş, K. (2000). *El-Ferec Ba'de's-şidde (Karşılaştırmalı Metin) I-II*. Malatya: Kubbealtı Yayıncılık.

7. Emine Yılmaz'ın 2010 yılında *György Hazai, Andreas Tietze, (2006) Ferec ba'deş-şidde (Ein frühosmanisches Geschichtenbuch) 1. Band, Text*¹⁶ adıyla yayınladığı Hazai-Tietze çalışmasının tanıtım yazısı da önemli çalışmalr arasında sayılabilir. Bu makalede Ferec kelimesinin tanımı, konusu, yazılış tarihi, yazarları ve bu alanda yapılan çalışmalar özetlenmiştir. Hazai ve Tietze'nin yaptığı çalışma bölüm bölüm tanıtılmıştır.

Bunun yanında Ferec'ler üzerine yüksek lisans çalışmaları da yapılmıştır:

8. Deveci, M. (2007). *Ferec Ba'de's-şidde (1b-54a) Metin, Gramer, Sözlük*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi. Konya.

9. Akyol, A. (2008). *Ferec Ba'de's-şidde (Abdü'l-Aziz Cevri, Fazlu'llah, Benna Hikâyeleri) Giriş, Dilbilgisi, Metin, Dizin*. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi. Erzurum.

10. Yıldız, Ç. (2011). *El-Ferec Ba'de's-şidde'de Motif İncelemesi (İlk Yirmi Hikâye)*. Yüksek Lisans Tezi. Adıyaman Üniversitesi. Adıyaman.

11. Doğan, A. T. (2011). *El-Ferec Ba'de's-şidde'de Birleşik Fiiller*. Yüksek Lisans Tezi. Adıyaman Üniversitesi. Adıyaman.

¹⁶ Yılmaz, E. (2010). (Tanıtma) György Hazai, Andreas Tietze, Ferec ba'deş-şidde (Ein frühosmanisches Geschichtenbuch). *Bilig* (52), 243-248.

1. BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Mehmed Bin Ömer El-Halebî Hayatı, Eserleri ve Edebi Kişiliği*

1.1.1. Hayatı

Eserin mütercimi, Mehmed bin Ömer el-Halebî olarak bilinmektedir. Hayatı hakkında fazla bilgi olmayan Halebî'nin doğum tarihi bilinmemekle birlikte ölümü 850/1446'dır (Acar, 2007: 1). Hayatı ve ilmî kişiliği ile ilgili sınırlı bilgiye sahip olduğumuz Mehmed bin Ömer el-Halebî El-Ferec Ba'de's-ş-şidde adlı eserini II. Murad'a sunmuştur. Bu bilgi ışığında yazarın II. Murad (1421-1451) döneminde yaşadığı ve eser verdiği anlaşılmaktadır. Anadolu Türk birliğinin yeniden kurulmaya başladığı II. Murad döneminde, Türk dili ve edebiyatının gelişmesine büyük katkısı olan âlim ve şairler ile haftada iki gün görüşen II. Murad Han, hüner sahibi kimseleri desteklemiş ve Türkçe eser yazmaya teşvik etmiştir. II. Murad'ın âlim ve şairlere yakınlığı ve onları desteklemesi, adına çok sayıda Türkçe eserin yazılmasına, Türk edebiyatının ve kültür hareketlerinin gelişmesine zemin hazırlamıştır. Arapça ve Farsça'dan eserler tercüme ettiren II. Murad'ın Türkçeye verdiği önem, Türkçenin büyük devlet dili olmasını sağlamıştır. O, çevirilerin açık bir dille yapılmasını talep ederek Türkçenin kültür ve edebiyat dili olarak işlenmesine hizmet etmiştir.

Yaşadığı döneme ait bulgular dışında Halebî hakkındaki bilgilerden ilki şudur:

Edirne'nin fethiyle birlikte, Edirne Ayasofya Kilisesi I. Murad zamanında camiye çevrilmiş ve ilk Cuma namazı da burada kılınmıştır. Sultan II. Murad zamanında bu kilisenin yanına medrese eklenmiş, Mehmed bin Ömer el-Halebî bu medreseye müderris tayin edilmiştir. Bundan sonra Ayasofya Kilisesi, Halebî Camii olarak tanınmıştır (Önder, 2002).

Diğer bir bilgi ise II. Murad tarafından oğlu Fatih Sultan Mehmet'in eğitiminde görevlendirilmesidir:

II. Murad, Fatih'in eğitimine çok önem vermiş, en iyi hocalardan ders aldirtmiştir. Molla Gürânî, Fâtih'in yetişmesinde en büyük paya sahip olmakla birlikte, Hocasâde, Molla İlyas, Sirâceddîn Halebî, Molla Abdülkadir, Hasan Samsûnî, Molla Hayreddîn de çocukluk dönemi hocaları arasında sayılır (Kusat, 2003).

Bu bulgular neticesinde Mehmed bin Ömer el-Halebî'nin ilmiye sınıfına mensup bir şahsiyet olduğu anlaşılmaktadır.

* Bu bölüm hazırlanırken Eyüp ACAR'ın Muhammed bin Ömer el-Halebî'nin Menâkıb-ı İmâm-ı A'zam Tercümesi (1-73 Varak) adlı Yüksek Lisans tezinden faydalanılmıştır.

1.1.2. Eserleri

❖ Hâşiye alâ Şerhi'l-Kâfiye

Arapça gramer kitabı olan eserin dili Arapçadır. Keşfü'l-Kâfiye, Keşfü'l-Keşf, Keşfü'l-Vâfiye fî Şerhi'l-Kâfiye, Keşfü'l-Vâfiye, Hâşiye alâ'l Vâfiye olarak da bilinir. Rükneddin el-Hasan bin Muhammed el-Esterâbâdî'nin eş-şerhu'l-Mutavassıt ya da el-Vâfiye adıyla yazdığı şerhe hâşiyedir (Bağdatlı İsmail Paşa, 1955:196).

❖ Hâşiye alâ Şerhi İzzî fi'-Tasrif

Eser Zencânî'nin "İzzî fi'-Tasrif"ine ve Taftâzânî'nin yazdığı şerhe hâşiyedir.

❖ Tercüme-i Menâkıb-ı İmâm-ı A'zam

Hafizeddin Muhammed bin Muhammed el Bezzâzî el-Kerderî'ye ait olan eserin Türkçeye çevirisidir. Eser bir menâkıbnâme örneğidir. Hanefiyye mezhebinin kurucusu İmâm-ı A'zam Ebû Hanife'nin hayatını dile getiren bilgilerle birlikte, büyük âlimlerin, ariflerin, fakihlerin ve talebelerinin de biyografik bilgileri verilmektedir. Hanefî âlimlerinin önde gelenlerinin fikir ve görüşleri aktarılarak bunlar üzerinde değerlendirmeler yapılmış, uygunluğu tartışılmış, hükümlerin delilleri ortaya konulmuştur. Bu arada, zaman zaman diğer mezhep imamlarının görüşlerine de yer verilerek sorulan sorular ve bu sorulara verilen cevaplarla günün şartlarını ve sosyal ihtiyaçlarını ilgilendiren konulara el atması yönüyle kapsamlı bir fıkıh (İslam hukuk bilimi) kitabı görünümü de arz etmektedir. Eserde 11 bab, 15 fasıl olmak üzere toplam 26 alt konu başlığı bulunmaktadır. Eserin bilinen dört nüshası vardır. Bu nüshalardan üçü İstanbul Kütüphanelerine kayıtlı olup diğer bir nüsha da Kütahya Vahit Paşa İl Halk kütüphanesinde bulunmaktadır (Acar, 2007:4).

Acar (2007), Halebî'nin Tercüme-i Menâkıb-ı İmâm-ı A'zam isimli tecüme eserinde 7a sayfası kenarına düşülen; H. 834, "culûs-ı sulţan Murâd Hân-ı şânî ibn-i Muḥammed Hân müddet-i salţanat 20" tarihi, eserin yazım tarihi ile birlikte müellifin yaşadığı dönemle ilgili verilen bilgilerle örtüştüğü bilgisini aktarmaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda Acar (2007), H. 834 tarihinin M. 1431 tarihini karşıladığını, dolayısıyla bu tarihin Sultan II. Murad'ın saltanatının 20. yılına denk düştüğünü, ancak Tercüme nüshanın 7a sayfasına düşülen tarihin H. 824 olarak okunmaya daha elverişli olduğunu belirterek bu durumdan hareketle tarihi düşen kişinin sehven hata

yapmış olabileceğini veya Arapça 2 ve 3 rakamlarında kendine has bir imla kullanmış olabileceğini ifade eder.

2. İKİNCİ BÖLÜM

2.1. El-Ferec Ba'de's-şidde Paris Nüshası

Üzerinde çalıştığımız bu eser, Paris Bibliothèque Nationale Kütüphanesinde A.F. 383 numaraya kayıtlıdır. Eser 183 varaktır. Her sayfada 23 satır bulunmaktadır ve bazı sayfalarda derkenarlar olduğundan satır numarası değişiklik göstermektedir. Metinde kullanılan yazı, kişisel bir rıka türü olup genel olarak okunaklıdır. Eserdeki bazı sayfalarda ise yazılar siliktir. Ayrıca eserin 1-a nolu sayfasında farklı bir el yazısıyla “Bir kimsenün dişi ağırsa şekerli tereyağı döküp şuyunu çıkarup ağızda tutalar be-her ‘âlîl diş ağrısını kese mücerredür ğaflet olunmaya.” ifadesi esere sonradan eklenmiş olabileceği fikrini akıllara getirmektedir.

Mehmed bin Ömer el-Halebî, Farsça'dan Türkçe'ye kazandırdığı tercüme¹⁷ niteliğindeki El-Ferec Ba'de's-şidde adlı eserini çerçeve hikâye yöntemiyle yazmış olup 13 baptan meydana getirmiştir. Eser, devrin sultanı II. Murad'a sunulmuştur.

Eserin başında yer alan ve bapların ana temasını veren çerçeve hikâyelerin listelendiği fihrist bölümünde, bapların numaralandırılması işleminde Farsça kullanılmıştır (bâb-1 düvvüm, bâb-1 sevvüm).¹⁸

Metin içerisinde ise her babın başlangıç kısmında bap ve çerçeve hikâyenin numarası Arapça (el-bâbu's-şânî, el-ħikâyetü's-şâniyetu vb.) olarak verilir.¹⁹ Numaralandırılan bapların ana izleği, bap numarasından sonra verilmiş olup bu çerçeve hikâyelerin içinde yer alan izleğe bağlı hikâyeler numaralar verilerek anlatılır.

Hikâyeler içerisinde yer alan şiir ve dualar vb. ifadeler, “şî'r”, “ed-du'â” denildikten sonra harekeli olarak verilmiştir.

Mehmed b. Ömer el-Halebî, eserin dilini güçlendirmek amacıyla kullandığı Arapça Farsça manzumelerin, ayet ve hadislerin anlamını ise “ya'ni”, “et-terceme” gibi ifadelerin ardından vermiş, böylelikle dilin anlaşılır olmasına katkıda bulunmuştur.

¹⁷ 2-a nolu sayfada Halebî, eserini Farsça'dan Türkçe'ye tercüme ettiğini belirtmektedir.

¹⁸ bk. Çerçeve hikâyelerin verildiği tablo.

¹⁹ bk. Örnek: 17- a nolu sayfa.

Hikâyelerden çıkarılacak hisseler *fasl* denildikten sonra numaralandırılarak aktarılmıştır.

Gerek hikâyelerin numaralandırılmasında gerek bazı kelime ve eklerin farklı biçimlerinin eserde yer almasında eserin yazıldığı devir olan 15 yy.'ın etkisi önemlidir.

Çalışmamıza esas olan metinde, ünlüler çoğunlukla elif (ل), vav (و) ve ye (ي) ile gösterilmekle birlikte yer isimleri, özel isimler gibi okunmasında ikilik oluşabilecek kelimeler ve Arapça dualar harekeli olarak kaleme alınmıştır. Eserde pek çok kelime ve ek, standart bir şekilde yazılırken, farklı yazım şekillerine sahip kelime ve eklerle de karşılaşmak mümkündür. Bu durum Eski Anadolu Türkçesindeki farklı yazım geleneklerinin varlığına işarettir. Aynı döneme ait birçok eserde bu çeşitlilik söz konusudur.

2.1.1. Konu

Eserin isminden de anlaşılacağı üzere çeşitli musibetler ve mihnetlere yakalanan topluluklar veya kişiler farklı vesilelerle belalardan kurtuluşa erer. İşte sıkıntıdan sonra türlü vesilelerle feraha erme, eserin ana konusunu oluşturmaktadır.

Bu hikâyelerdeki kahramanlar, evvela türlü sıkıntılarla, belalarla karşılaşır; başından geçen felaketler sonrasında karşılaştıkları güçlükleri yenerek huzura kavuşurlar. Farklı vesilelerle feraha eren bu kişilerin sergüzeşleri, Ferec hikâyelerini oluşturur.

Eserde on üç çerçeve hikâye içerisinde yer alan 168 hikâyede zahmet ve güçlük uçurumlarında olan, hapse düşmüş, padişah gazabına uğramış, ölümle burun buruna gelmiş, vahşi hayvanlarla karşılaşmış, yol kesen haydutların istilalarıyla mallarını kaybetmiş, hastalığa müptela olmuş, aşk acısı çekmiş kimselerin Kur'ân-ı Kerim ayetlerinin uğuruyla, doğru ve fesahatle söz söylemeleriyle, inançlarıyla, doğru söz ile padişahlara nasihat etmeleriyle, sadık rüyalarda görülen tavsiyelere uymalarıyla, ummadıkları yerden bilmedikleri kişilerin elleriyle kurtuluşa ermeleri ve feraha kavuşmaları konu edilmiştir.

Eserin mütercimi Halebî, bu eserin yazılış maksadını *sebeb-i te'lif* bölümünde şu şekilde ifade eder: (2a) *ba'd-ez-hamd-ı kıyâs ve şükr ü sipâs bu fakîr ve ha^şkiru'l-*

muhtâc ile'l-ganiyy Mehmed bin 'Ömer el-Ḥalebî eydür çün Kitâb-ı Ferec Ba' de's-şidde cümle-i kütübdendür ki fâyidesi şâmil ve 'abidesi kâmindür ve ekâbir-i mâ-takaddemüñ ki renc ü belâya ve şiddet ü 'anâya mübtelâ oldılar ve âḥir ḥafıyyü'l-elḫâfuñ luḫfiyle ve âyât ü ed'iyenüñ berekâtiyle ol renc şıḫḫate ve ol zahmet râḫata mübeddel oldı anlaruñ aḫvâlini şerḫ eyler pâdşâh-ı şâhib-ḫırân ve şulṫân-ı kâm-rân bu bendeye işâret eyledi ki Fârisî dilinden Türkiye naḫl eyleyem ve tâ fâyidesi cemî' ḫalka 'âmm ola egerçi kendü taḫşirümi bilürdüm zîrâ ki men şannefe fe-ḫad üstuhdife ḫikâyeti meşhûrdur ammâ çün emr-i ulû'l-emre mümtesil olmaḫ cümle-i farâyîzdendür kitâb-ı mezkûruñ tercemesine Allâhuñ 'inâyetiyle şurû' itdük teveḫḫu'-ı aşḫâb-ı hünerden ve erbâb-ı fazıldan oldur ki 'ayn-ı rizâyıla nazâr-ı tâmm ve her ḫalel ü zevel ki vâḫi' ola taşḫîḫ ile in'âm eyleyeler inşâ'a'llâḫ ki ḫazîz-i ḫumûldan (2b) ḫüsn-i terbiyetle zirve-i ḫabûle iriše ve cevri-rüzgârdan in'âm-ı 'âmmile ḫalâş ve 'anâ'-ı felek-i devvârdan luḫf-i şâmiliyle menâş bulına ve kimyâ-yı nazârı sebebiyle aḫvâl-i ḫâk-i şıfat ki inḫılâb idülür şurûf-ı a'sârdan ki ḫalb u nâḫışdur zer-i ḫâlîş ve tamâm-'ayâr ola innehu 'alâ zalike ḫadîrun ve bi'l-icâbeti cedîrun âmîn yâ rabbe'l-'âlemîn.

2.1.2. Çerçeve Hikâyeler

Çerçeve hikâye tekniğiyle yani hikâye içinde hikâye anlatma metoduyla kaleme alınan Fereclerde çerçeve hikâye numarası verildikten sonra ana konu söylenir. Birinci ve ikinci bap kapsamında yer alan hikâyeler bir bütün olarak ele alınmış olup diğer baplardaki çerçeve hikâye içinde yer alan hikâyelere numaralar verilerek isimlendirilmiştir.

Bap ve Konusu	Hikâye
Fihristü'l-ebvâb bâb-ı evvel: ayât-ı Kur'ân ve kelâm-ı rabbânîdendür ki anuñ berekâtinden varṫaḫa-yı ḫaṫarnâkdan ḫalâş bulındı ve anuñ yümninden mu'riz-i ḫavfdan ve	Numaralandırılmamış 8 hikâye bir bütünlük içerisinde Hz. Muhammed (s.a.v)'den dua rivayetleri ve sıkıntı sonrasında gelen ferahlığı örnekleyecek Kur'ân'da geçen olayların anlatılması

<p>helâkdan maḳâşıd-ı emâniye irişildi Bu bāb anuñ beyānındadır ki Ḥaḳḳ celle ve ‘alā Muşḫaf-ı Mecīdinde ve kelām-ı muḳaddesinde ḥaber virir ol ṭāyifeden ki belāyā mübtelā idiler ve miḥnete giriftār idiler andan ōñra raḥmet-i ber-kemāl ve luṭf-i bī-zevālle ol varṭadan muḥric ve ol ğamdan ferec buldılar ve saḥtı āsānluĝa ve enduḥ şādmanluĝa mübeddel oldu</p>	<p>şeklinde ele alınmıştır.</p>
<p>Bāb-ı düvvüm: beyān-ı āşār u şerḥ-i aḥbārdadır ve bu bāb müştemildür bir cemā‘ atıñ zıkrine ki miḥnet ü belā ve zaḥmet ü ‘anā çekdiler ve ‘āḳıbet ü āsānluĝa irişdiler ve daḥı müştemildür ol üç kişi ḥikāyetine ki Benī İsrā’ıl ‘ahdinde her birisi bir rast sözi söyledükleri berekātında ḥalāş buldılar şöyle ki ḥazret-i Risāletden şallā’llāhu ‘aleyhi ve sellem mervīdür beyān-ı āşār ve şerḥ-i aḥbārdadır ki müştemildür bir cemā‘ at zıkrine ki miḥnet ve belā çekdiler ‘āḳıbet ni‘mete irişdiler</p>	<p>Numaralandırılmamış hikāyeler bir bütünlük ićerisinde Hz. Muhammed (s.a.v)’den dua rivayetleri şeklinde ele alınmış ve bunlara ek olarak İsrailoĝullarından üç kişinin yaĝmurlu bir günde maĝarada maruz kalmalarının ve gećmiř vakitlerde yaptıkları halis amelleri Allah’a arz ederek maĝaradan kurtulmalarının hikāyesini bu bapta işlenmiştir.</p>
<p>Bāb-ı sevvüm: ol cemā‘ at ḥālinüñ ḥikāyetindedür ki eyü falıla eyü du‘ā ile yā eyü söz ile şiddetleri ferece ve miḥnetleri ni‘mete mübeddel oldu</p>	<p>Makbul dua neticesinde sıkıntıdan kurtulan kimselerin hikāyeleri bu bapta işlenmiştir Çerćeve hikāyeye baĝlı 30 adet hikāye yer almaktadır.</p>

<p>Bāb-1 çehārüm: ol kimselerün hikāyetindedür ki pādşāhlar anlara ğazab kıldılar ve suhan-ı rāstla pādşāhlaruñ ğazabı şefkate mübeddel oldı ve beliyyet ü ihānet ki kendülerine irişse gerekdi va'z u naşihat ile kendülerden def itdiler</p>	<p>Padişah gazabına uğrayan kimselerin doğru sözlü olmaları neticesinde kurtulmaları anlatılır. Çerçeve hikāyeye bağlı 10 adet hikāye yer almaktadır.</p>
<p>Bāb-1 pencüm: ol cemā'at hikāyetindedür ki habs u zindāna giriftār itdiler i' tikādları berekātında Hakk Te'ālā anlaruñ bed hāllerini eyüye mübeddel eyledi ve ol varıadan rahāyiş ve ol kayıdan küşāyiş buldılar</p>	<p>Değişik nedenlerden dolayı hapse düşmüş kişilerin itikatları ve Allah'ın yardımı sebebiyle kurtuluşları anlatılır. Çerçeve hikāyeye bağlı 23 adet hikāye yer almaktadır.</p>
<p>Bāb-1 şeşüm: ol cemā'at hikāyetindedür ki şiddet ve miñnetle mübtelā oldılar ve ravh u rāhatdan cüdā oldılar rü'yā-yı şādık ve hābhā-yı muvāfiqla ol ğamm şādiye ve ol bend āzādiye mübeddel oldı</p>	<p>Türlü miñnetlere maruz kalmış kişilerin gördükleri rüya neticesinde kurtuluşa ermelerinin macerası anlatılır. Çerçeve hikāyeye bağlı 16 adet hikāye yer almaktadır.</p>
<p>Bāb-1 heftüm: ol cemā'atüñ hāli hikāyetindedür ki hādişe-i haıarnāka ve vākı'a-i sehmnāke giriftār idiler yā faıru-fākıya mübtelā idiler Hakk Tebārek ve Te'ālā bilmedükleri kişi elinden ve ummadıkları yerden olara ol varıadan halāş ve ol haıardan menās erzāni kıldı</p>	<p>Sıkıntıya düşmüş kimselerin bilmedikleri insanların eliyle ummadıkları yerden yardım görmeleri ve feraha ermeleri anlatılır. Çerçeve hikāyeye bağlı 27 adet hikāye yer almaktadır.</p>
<p>Bāb-1 heştüm: ol cemā'atüñ hāli hikāyetindedür ki ölmege yaıın olduıdan şoıra necāt ve merg kendülerine muıarrer iken hayāt buldılar</p>	<p>Öldürölmek üzere iken kurtulan kişilerin başından geıen sergüzeştleri anlatılmaktadır. Çerçeve hikāyeye bağlı 8 adet hikāye yer almaktadır.</p>

<p>Bāb-1 nūhūm: ol cemā'atūñ ḥālī hikāyetindedür ki ḥayvān-ı müḥlik mülākātıyla ümīdi ḥayātdan kesdiler ve bir sebeble necāt buldılar ve murāda iriřdiler</p>	<p>Helak edici vahşı hayvanların saldırısı neticesinde hayattan ümidini kesmiş kimselerin ölümden kurtuluğu anlatılmaktadır. Çerçeve hikāyeye bağlı 11 adet hikāye yer almaktadır.</p>
<p>Bāb-1 dehūm: ol cemā'atūñ ḥālī hikāyetindedür ki ḥastaluėa mübtelā oldılar ve ḥayātdan ümiz kesdiler bir laṭıfeyle laṭāyif-i sun'-i Rabbāniden Haėk Te'ālā onlara řıfā erzānī eyledi</p>	<p>Yakalandıkları amansız hastalıktan şıfa bulan kimselerin başından geçenler anlatılmaktadır. Çerçeve hikāyeye bağlı 7 adet hikāye yer almaktadır.</p>
<p>Bāb-1 yāzdehūm: ol cemā'atūñ ḥālī hikāyetindedür ki istilā-yı lüřüř u sürrāk u ḳuttā'-ı řarīķıla maėlūb oldılar ve emvāl ü mevāřı menhūb u meslūb oldu andan řoñra luṭf-i sun'ı rabbāniyle ḥalāř buldılar</p>	<p>Harami ve hırsızlara malını kaptıran kişilerin kaybettikleri mallarını Allah'ın yardımıyla nasıl geri aldıkları hikāye edilir. Çerçeve hikāyeye bağlı 8 adet hikāye yer almaktadır.</p>
<p>Bāb-1 düvāzdehūm: ol cemā'atūñ ḥālī hikāyetindedür ki ḥavf ü tarḥla mübtelā idiler 'āķibet ol ḥavf emne ve tarḥ feraha mübeddel oldu</p>	<p>Büyük bir korkuya kapılan insanların feraha ulaşmaları anlatılır. Çerçeve hikāyeye bağlı 8 adet hikāye yer almaktadır.</p>
<p>Bāb-1 sizdehūm: ol cemā'atūñ ḥālī hikāyetindedür ki renc ü miḥnet ve 'ařķ u řiddet çekdiler ve 'āķibet murāda iriřdiler</p>	<p>Aşk derdine müptela kimselerin çektikleri sıkıntılardan sonra murada ermeleri anlatılır. Çerçeve hikāyeye bağlı 11 adet hikāye yer almaktadır.</p>

2.1.3. Hikāye Özetleri

Bu bölümde eser içindeki hikāyelerin özetlerine yer verilmiştir. Özetleme yapılırken önce bap numarası verilmiş, ardından baplar içindeki çerçeve hikāyeler

eserdeki numaralandırmaya sadık kalınarak özetlenmiştir. Özetler içerisinde kahramanların okuduğu duaların, söylediği sözlerin çeviriyazı metni italik olarak yazılmıştır.

2.1.3.1 Birinci Bap

Bu bapta, mukaddes kitapta bahsi geçen belaya maruz kalmış, musibete tutulmuş kavimlerin bu sıkıntı ve bela halinde Allah'ın lütfuyla ve keremiyle nasıl kederden, darlıktan sonra sevinç buldukları ve güç durumlarının kolaylığa, gamlarının sevince dönüştüğünü nakleden hikâyeler yer alır.

Bu hikâyelere numara verilmeden birbirleriyle ilgili olanların rivayetler şeklinde sıralanması bu bapın bir bütün olarak ele alınmasını gerektirmektedir. Bapın hikâyelerinin içerik bakımından sıralanışına aşağıda yer verilmiştir.

-İlkin, Kur'an-ı Kerim'de adı geçen belaya maruz kalmış olan peygamberlerin kıssalarına yer verilir. Devamında sıkıntı ve keder çekenlerin en sonuncusu ve bütünleştiricisi olan Hz. Muhammed'in (s.a.v), Ebû Talip'in yetimi iken Allah yakınlaştırılması, İnşirah suresinin bir zorluktan sonra mutlaka iki kolaylığın geleceği müjdesinin verilişi anlatılır. Ardından Hasan-ı Basrî'den rivayetle bir Ferec duası verilir.

- İnsanlığın yaratılışında öncü peygamber olan Hz. Âdem'in cennetten kovuluşu, Hz. Havva'nın firakını çekişi ve affedilişi anlatılır.

- Nuh peygamberin çocuklarından olan Hz. İbrâhîm'in ateşe atılışı, ateşin gül bahçesine dönüşmesi, Lut peygamberin kavminin azgınlıkları sebebiyle yok edilişi, Hz. Lut'un kurtuluşu, Yakup peygamberin oğlu Yusuf'un hasretinden kör oluşu, Hz. Yusuf'un kardeşlerince kuyuya atılışı, Hz. Yusuf'un Mısır'a melik oluşu, Hz. Yunus'un balık karnına hapsoluşundan sonra kurtuluşa ermesi, Hz. Musa'nın firavun elinden çektiği sıkıntılardan necat buluşu ele alınır. Kutsal kitaplardaki tahkiye unsuru barındıran anlatımların bu bölüme alınması hikâyelerin kaynağının sağlamlığına vurgu yapmak için önemli bir tercihtir. Son nebi olan Hz.

Muhammed'in (s.a.v.) "Hiçbir nebi benim incindiğim gibi incinmedi." hadis-i şerifine dikkat çekilerek kutsal kaynaklı hikâyelere son verilir. Bu anlatımlar ardından çeşitli rivayetlere dayanan hikâyeler numara verilmeden sıralanır.

Abese 'den rivayetle anlatılır;

Küçük taşlarla oynayan bir adamın kulağına taş girer. Bu taşın verdiği acıdan perişan olan adamcağız bir kişi tarafından okunan duayı işitir. İşittiği bir duayı okuyan adamın kulağındaki taş çıkar.

Bağdat'taki bir kitaptan alıntıya dayanılarak anlatılır;

Bir kimse sıkıntıya düşerse pak kaftan giyerek, pak döşeklerde yatmalıdır. Yattığı esnada Duha ve Leyl surelerini yedi kez okumalı ardından *allāhümeç'a'l-lî-ferecen ve mahrecen min emri lehüm hal (5b)* duasını da ikinci geceden yedinci geceye değin tekrar etmelidir ki o kimse kurtuluşa ersin.

Râvî hikâye eyler;

Bir olay sebebiyle hapse giren râvî Duha ve Leyl surelerini okur. Dördüncü gecede bir şahıs ona kurtuluşunun İbrâhîm oğlu Ali'den olduğunu müjdeler. İki gün sonra râvî katına bir yiğit gelir ve kendisinin ona kefil olduğunu belirtir. Yiğit râvîyi hapisten çıkarır. Ravi, bu yiğidin kimlerden olduğunu kendi akrabalarına sorar. Râvî akrabalarının Ehvâz ehlinde olan bu kişiden yardım istediğini öğrenir.

Bir kişi, bir vakit zor bir hastalığa müptela olur. Hastalık sebebiyle helakinin yaklaştığını düşünen hasta yedi kez Duha ve Leyl suresini okur. O gece hastanın başucuna iki kişi gelir. Gelenlerden biri hastanın illetinin yerini tespit etmek amacıyla hastayı ayağından başına değin her yerini sıvazlar. Bu kişi sıvazlama işleminin sonunda elini hastanın başı üzerine koyar, bütün hastalıkların başında toplandığını hisseden hastaya diğer kişi, hacamat yaptırmasını ve o yeri Hatmi (Ebegümeceine benzeyen ondan daha büyük bir çiçek olup kök ve çiçekleri hekimlikte kullanılır.) ile yıkamasını bu iki sureye ek Tin suresinin de okumasını söyler. Hasta adam sabah olunca bu iki kişinin dediklerini yerine getirir ve sıhhat bulur.

Bir tüccar kafilesi gemi yolculuğuna çıkar. Bu gemideki bir kimse tüccarlara “On bin dinar altını olan kim varsa ki bana versin, ona öyle bir söz öğreteyim ki hangi sıkıntıda ve gamda okusa şad ola, ölü olsa dirile, helak olsa kurtuluş bula.” der. Gemideki tüccarlardan biri on bin dinarını bu kimseye vermeye razı olduğunu söyler. Bu adam tüccara dinarları suya bırakmasını emreder. Tüccar dinarları suya bırakır ve bu kişi ona *men yettikî'llāhe yec'al lehu maḥracān ve yerzuḫhu min hayṣü lā yaḥtesibu (6b)* duasını öğretir. Tüccar kafilesindeki diğer kimseler bu tüccarın sermayesini suya bırakmakla çok büyük hata ettiğini söylerler. Parayı veren tüccar bu ayetin kendisi için gerçek ganimet olduğu konusunda ısrarcıdır. Aradan bir süre geçer. Deniz kabarır ve dalgalar gemiyi batırır. Gemide para veren tüccar dışında kimse sağ kalmaz. Bu tüccar bir tahta parçası üzerinde bir adaya çıkar. Adama müzeyyen bir köşk görür, köşke girer. Köşk içinde huri gibi bir kadınla karşılaşır. Bu tüccar bu kadına bu yerde ne aradığını sorar. Bu kadın, kendisinin Basra ulularından bir zatın kızı olduğunu, babasıyla yolculuğa çıktıkları bir zaman gemilerinin batması sonucu bu adaya çıktığını, tam o esnada su içerisinde dev görünümlü bir adamın çıktığını ve onu bu saraya kapattığını anlatır. Bu devin kadınla bir hafta geçirdikten sonra bir hafta denizde olduğunu sözlerine ekleyen kadın, devin bugün köşke döneceğini söyleyerek tüccarı uyarır. Kadının sözü tamam olmadan dev köşke girer. Çok korkan tüccar öğrendiği ayeti tekrar etmeye koyulur. O dev dağ parçası gibi yere devrilir. Bunu gören kadın çok şaşırır. Kadın ve tüccar saraydaki tüm mücevherleri sahile yığar. Bir gün derya içinden bir geminin geçtiğini gören kadın ve tüccar kendilerini gemidekilere fark ettirir. Tüccar, kızı yurduna ulaştırır. Kadının ailesi kızlarını tüccara nikâhlar.

Mu'allâ b. Eyyûb Kıdah-ı Mu'allâ adlı kitabında anlatır:

Mu'allâ b. Eyyûb'a, Fadl b. Mervân'ın düşmanlığı vardır. Fadl, Mu'tasım Billâh'a mensup bir topluluğu Mu'allâ üzerine vekil eyleyerek onu helak etmeyi planlar. Bu işten nasıl kurtulacağını düşünen Mu'allâ bu hal üzere uyur kalır. Düşünde *ḫul men-yunecḫüm min- zulūmāti'l- (11) berri ve'l-baḥri ted'ūnehu*

tezarru'ân ve ħufyeten le'in enceytenā min hāzihi le- nekūnenne (12) mine'ş-şakirîn ħuli'llāhu yüneccikūm minhā ve min külli kerbin (8a) ayetini okuyan bir kişi görür. Mu'allâ uyandığında askerlerin komutanı yanına gelir. Mu'allâ rüyasını komutana anlatır. Komutan da bu rüyayı Mu'tasım'a iletir. Mu'allâ, Mu'tasım'ın koruması sayesinde kurtuluşa erer.

İki kişi arasında adavet vardır. Günahsız kişi diğer kişinin şerrinden emin değildir. Bu sebeple çok kederli olan masum kişi o hal üzere uyur. Rüyasında bir kişi kendisine sabah namazının birinci rekâtında Fil suresini okumasını tavsiye eder. Bu kişi rüyadaki kimsenin tavsiyesine uyar ve düşmanı helak olur.

2.1.3.2. İkinci Bap

Bu bapta İsrailoğullarından üç kişinin başına gelen bir musibetten kurtuluşlarını ihtiva eden bir hikâyeye yer verildikten sonra Hz. Peygamberin (s.a.v.) ashabına belalar karşısında okunması gereken duaları öğretmesi konu edilir.

Bu kısımda sadece İsrailoğullarından üç kişinin başına gelen olayın anlatıldığı hikâye özetlenecektir. Diğer kısımlara müstakil olarak hikâye numaraları verilmemiş olup çeşitli duaların aktarımı olan bu kısımlar özetlenmeyecektir.

İsrailoğullarından üç kişi birlikte yol arkadaşlığı ederek bir sefere çıkar. Yolları uzun ve maksatları uzak olan bu kişiler birbirlerine muhabbetleri ve yarenlikleri sebebiyle yolun meşakkatini hafifletirler. Bu kişiler yol alırlarken birden kara bir bulut peyda olur, şiddetli soğuk rüzgâr esmeye başlar. Korkudan içleri daralan bu üç kişi rüzgârın ve kara bulutların getireceği felaketten sakınmak için bir mağaraya sığınır. Mağaraya girmelerinin ardından kara buluttan yağmur sel gibi boşalır, bu sular dağdaki büyük bir taş parçasını harekete geçirir. Bu kaya üç kişinin saklandığı mağaranın girişini kapatır. Bu üç kişiden biri diğerlerine “Gelin, Allah’a ömür boyu yaptığımız Sâlih amellerimizi vesile ederek “O”ndan kurtuluş dileyelim.” der.

Bu söz üzerine birinci şahıs anlatmaya başlar:

Bu kişinin amcakızı o kadar güzeldir ki onun bu güzelliğine gönlünü kaptıran bu adam bir gün onu تنها bir mevzide yalnız başına bulur. Adam kızdaki muradını elde etmek ister. Kız adamın niyetini fark ederek “Allah’tan kork, Allah’ın mührünü kötü mühürle mühürsüz eyleme.” der. Bu adam Allah korkusuyla nefsinin isteğine karşı koyar ve kıza el sürmez. Hikâyesini anlatan birinci kişi, halini Allah’a arz ederek bu gibi kötü işi yapmaktan “O”nun rızası için vazgeçtiğini söyler ve Allah’a bu mağaradan kurtulmak için dua eder. O anda mağara kapısının üçte biri açılır.

İkinci kişi, çok yaşlı olan anne ve babasına Allah’ın “Anne ve babanıza ihsanda bulunun.” emrine uyarak hizmet eder. Bir gün akşam yemeği vazifesi için bu kişi anne ve babasının yanına gider ve onları uyur halde bulur. Onların uykusunu bölmek istemeyen bu adam anne ve babasının uyandıklarında yanında bulunmayıp gıdalarını onlara vermeyeceği endişesiyle sabaha kadar elinde yemek tepsiyle ayakta bekler. Hikâyesini anlatan ikinci kişi, yaptığı bu işi yalnızca Allah rızası için yaptığını söyler ve Allah’a mağaradan çıkabilmek için dua eder. Dua ardından mağara kapısının yine üçte biri açılır.

Üçüncü kişi hizmetinde çalışan bir gündelikçiye emeğinin karşılığı olarak günlük ücretini verir. Gündelikçi verilen ücreti beğenmez ve bu kişiye mazlumların hakkının zalimlerden alınacağı günün ikisi arasında olduğunu söyler, ardından da çeker gider. Bu kişi gündelikçiye verdiği ücretle bir koyun satın alır. Aradan bir müddet geçer ve bu koyundan bir sürü hâsıl olur. Gündelikçi hakkını istemek için bu kişinin yanına gelir. Bu kişi Allah korkusu sebebiyle bu sürünün tamamını o gündelikçiye verir. Gündelikçi kendisiyle alay edildiğini düşünür. Adam ısrarcı olarak tüm koyunları bu gündelikçiye teslim eder. Hikâyesini anlatan üçüncü kişi, bu ameli yalnızca Allah rızası için yaptığını söyler ve kurtuluşları için dua eder. Mağara kapısının geri kalan kısmı açılır.

2.1.3.3 Üçüncü Bap

Bu bapta otuz hikâyede, iyi fal, söz ve dua ile çektikleri mihnetlerin nimete dönüşmesini yaşayan bir cemaatin başından geçen olaylar anlatılır.

1. Hikâye

Çöldeki bir kadının geçim kaynağı olan ziraat mahsullerinin telef olması üzerine dostları onu uyarır. Kadın yüzünü göğe kaldırır ve der: “Ya rabbi, rahmetini umarım. Telef olandan fazlasını vermeye kadirsin. Rızkımız üzerine ümidimiz sanadır.” Kadının duası biter bitmez bir hayır sahibi ona beş yüz dinar bağışlar ve kadının duası kabul olunur.

2. Hikâye

İbni Hamduni Mu'tazîd Billâh'dan duyduğunu rivayet eyler. Muvaffak Billâh ve oğlu arasına nifak sokmak isteyen İsmâîl b. Bülbül koğuculukla padişahın oğlunu hapsedirir. Gece ve gündüz korkusu artan oğul, İsmâîl tarafından bir cinayet iftirasına maruz kalmak korkusu ile huşu içinde Allah'a yalvarır. Padişahın oğluna her gün hizmet eyleyen İsmâîl oğlanı Kur'an-ı Kerim okurken bulur ve Mushaf'ı alarak oğlan için tefe'ül çekmeyi diler. İlk gelen ayet şudur: “Tanrı düşmanımızı helak ede ve sizi yerde halife eyleye”. Gelen ayetle yüzü siyah olan İsmâîl b. Bülbül iki kere daha tefe'ül çeker. Yine benzer anlamlı ayetlerin gelmesi sonucu sıkıntıya düşer. Padişahın oğluna ileride halife olacağını söyler. Oğlan babasının sıhhatine duacı olduğunu belirtir. İsmâîl b. Bülbül'e iyi davranarak onun şerrinden sakınmaya çalışan oğlan kendisinden özürler dileyen bu şahsa karşı davranışında samimiyetli olmaya çalışır. Babası vefat eden oğlana hilafet nasip olur. Oğlan kendisine düşmanlık eden İsmâîl'e ise layığı ne ise o şekilde hüküm verir.

3. Hikâye

Sâlih b. Semmâr, Hasan-ı Basrî'nin Haccâc sarayına gitmesini rivayet eyler. Haccâc bir binayı güzel bir şekilde süsletir ve onu oldukça süslü kılar. Onun huzuruna çıkan Hasan-ı Basrî, bu hali görüp dünyadaki insanların birbirlerinin sahip olduklarına hasetle baktıklarını, onların pek kıymet verdikleri ve içlerindeki haset ateşiyle yandıkları şeylerin semavat ehlinin yanında pek kıymetsiz olduğunu, ulemanın görevinin de nasihat ederek bu durumu aşikâr etmek olduğunu söyler ve huzurdan çıkar. Haccâc çok öfkelenir ve Hasan-ı Basrî'yi öldürtmek ister. Hasan-ı Basrî'yi huzura geri çağırdıklarında, onun aheste aheste dudaklarını kıpırdatarak bir şeyler okuduğu görülür. Haccâc, kılıcı ve celladı hazır eder ve çok öfkeli davranır. Nasihatte bulunan Hasan-ı Basrî'ye öfkesi birden geçer. Hasan-ı Basrî meclisten çıkar gider. Sâlih b. Semmâr Hasan-ı Basrî'ye hangi duayı okuduğunu sorar ve öğrenir. Öğrendiği bu dua her zaman sıkıntılarını feraha ulaştırır.

4. Hikâye

Hilafet sahibi olan Ebû Ca'fer-i Mensur İsmâîl b. Ümeyye'yi haps ettirir. İsmâîl hapis yolunda gördüğü bir duvarda yazılı olan duayı ezberler ve sürekli okur. Hapisten kurtulan İsmâîl aynı duvarın önünden geçtiğinde yazıyı görmez hatta izine dahi rastlamaz. O vakit anlar ki bu yazı Rabbinin kendisine bir telkinidir.

5. Hikâye

Velid b. Abdü'l-Melik, vaktinde Medine valisi olan Sâlih b. Abdullah el-Medenî'ye bir mektup yazar. Mektubunda hapiste olan Hasan b. el-Hüseyin b. Ali b. Talip'in hapisten çıkarılmasını ve Hazret-i risâletin meclisinde beş yüz kırbaç vurulmasını ister. Mektup Sâlih'e ulaşır ve hükmü uygulamak üzere minbere çıkar. O anda meclise Ali b. el-Hüseyin Zeyne'l-abidin gelir. Hasan b. Hüseyin'e niçin Kerb duasını okumadığını sorar. Bu duanın hangisi olduğunu soran Hasan'a Ali bir dua öğretir ve gider. Bu duayı sürekli tekrar eden Hasan'a Sâlih merhamet eder,

yüzündeki mazlumluk sebebinden Velid'e durumu bildirir. Hapisten çıkarılan Hasan özgürlüğüne bu dua sayesinde kavuşur.

6. Hikâye

Abdü'l-Melik b. Mervân zamanında bir kişi cinayet işler. Mervân onun öldürülmesini hatta onu saklayanların dahi öldürülmesini emreder. Cinayeti işleyen şahıs kaldığı bir yerde ikinci gün kalmadan oradan oraya korkuyla, üzüntüyle savrulur. Bir gün çölde yürürken namaz kılan ihtiyar bir kişi görür. İhlas ile ibadet eden şahısla birlikte namazı eda eder. Namazdan sonra ihtiyar katil olan kimseye durumunu sorar. O da halini ona arz eder. Şeyhin kimlerden olduğunu merak eden kişinin ihtiyarla kimlerden olduğunu sorması üzerine “Yedilerden” cevabını almasıyla şeyh ona bir dua öğretir. Sonra şeyh ortadan kaybolur. Cesaret ederek Abdü'l-Melik sarayına giden katile ne cüretle saraya geldiği sorulduğunda, duayı onlara söyler. Hikâyeyi başından sonuna onlara anlatır. Mervân bu kişiyi serbest bırakır ve çok iyiliklerde bulunur.”

7. Hikâye

Mu'tazid Billâh zamanında İtâh beylerbeyidir. Hikâyeyi anlatan Süleyman b. Veheb'in dedesi Süleyman ise onun kâtibidir. İtâh'a kin besleyen Mütevekkil Billâh halife olunca İtâh'ı hatta kâtibi Süleyman'ı bile hapse attırır. İtâh'ı, İshâk b. İbrâhîm b. Musanna'ya teslim ederek İtâh'ın bütün malının alınmasını sonra da bütün uzuvlarının parça parça edilmesini emreder. Kâtip Süleyman hikâye eder ki; yirmi gün hapiste çok çile çeker, gece ile gündüzü bile ayırt edemez hale gelir. Namaz ile meşgul olarak Allah'tan kurtuluş diler. Hapishanedeki kilidin açılma sesini duyar. Hizmetkârlar onu Emir İshâk'a götüreceklerini ve ona ne denirse itiraz etmemesini nasihat ederler. Padişah divan üyelerinin toplanmasını emreder. Süleyman o meclise getirilir. Emir İshâk Süleyman'a çok incitici sözler söyler. Padişahın kendisine Süleyman yüzünden kızdığını söyleyerek onu rezil eder. Meclis üyeleri itap etmede

ileriye giderler. Musa b. Abdü'l-Melik ise hiç söz söylemez. Daha sonra Musa b. Abdü'l-Melik, Emir İshâk'a Süleyman ile yalnız kalması gerektiğini söyler. Tenhada Süleyman'a on bin akçelik senet yazmasını her ay bin ödemesi gerektiğini tavsiye ederek işkencelerden kurtulabileceğini söyler. Bu kadar malı olmadığını söyleyen Süleyman, Emir İshâk huzuruna getirildiğinde kendisine söylenen senedi yazar. Bunun üzerine Süleyman'ın ayağındaki bağlar çözülerek hamama götürülür. Temiz hale getirilince Emir İshâk'a götürülür. Süleyman'a karşı ettiği kırıcı sözlerden ötürü özür dileyen Emir İshâk, Süleyman'ın katledilmesine razı olmadığı için üzülp böyle bir senet işi tertip ettiğini anlatır. Yirmi yedi günde biner akçe veren Süleyman'ın yanına bir gün Musa b. Abdü'l-Melik gelir. Mısır valisinin mahsulatı ve ihracatı anlattığı mektubu Emir huzurunda okurlar. Emir İshâk, Mısır'ın yönetiminin Süleyman'a verilmesini tavsiye eder. Süleyman Mısır'a vazifelendirilir ve sıkıntılarından kurtulur.

8. Hikâye

Abdullah b. Ahmed el-Basrî zor bir hastalığa yakalanır ve yaşamından ümidini keser. Bir gün şeyh Ebi Muhammed Sehl b. Tüsteri'nin ashabından biri yanına gelir ve Ebi Muhammed'in hastalık için okuduğu duayı ona öğretir. Duayı birkaç kez okuyan Abdullah b. Ahmed el-Basrî şifa bulur.

9. Hikâye

Ebû'l Hasan Makri'den nakille; Kur'ân kıratında pek hünerli yiğitlikte pek yetkili Ebi Ahmed denilen birisi vardır. Ebi Ahmed, mesleği olan muhabbet muskası yazmada pek hünerli olup muska yazdığı kişiler arasında ülfet peyda olur ve bu işle halk arasında bilinir. Bir gün hiç kazanç elde edemez. Bütün kapıları açan Allah'a ihlasla yalvarır ki kendisine gayb âlemlerinden rızık kapısı açılsın. Duası biter bitmez Ebi Ahmed'in dükkân kapısı açılır içeri bir genç oğlan girer. Bu oğlan hem çok güzel yaratılışlı hem de edeplidir. Olanlara şaşan Ebi Ahmed teşrif sebebini sorar. Genç

oğlan, kendisinin bir kul olduğunu efendisinin kendisine öfkelenmişliğini onu kovarak “Nereye gidersen git!” dediğini anlatarak onun kendisine muhabbetinin artması için bir muska yazmasını ister. Bir muska yazan Ebi Ahmed, gence bunu koluna bağlamasını ve gönlünü de Allah’a bağlamasını söyler. Genç, Ebi Ahmed’e bir akçe verir ve gider. Gönlüne şefkat hâsıl olan Ebi Ahmed iki rekât namaz kılar ve Allah’tan maksadını diler. İki saat sonra bir çavuş gelir ve Ebi Ahmed’i Naverek’in sarayına götürür. Emir Naverek huzuruna giren Ebi Ahmed yeri öpmek ister, Naverek izin vermez. Kendisine gelen genç ve yazdığı muskayı Ebi Ahmed’e sorar. Ebi Ahmed durumu eksiksiz anlatır. Naverek çok duygulanır. Ebi Ahmed’e rahatça sarayına gelip gitmesini söyleyen Naverek onun her ihtiyacının karşılanacağını söyler ve ona üç yüz akçe verir. Çıkıp gideceği zaman bir dehlizde o genç oğlanla karşılaşır Ebi Ahmed. Olanları oğlana soran Ebi Ahmed’e oğlan, efendisinin gönlünün kendisine ısındığını söyler. Naverek bu genç oğlana çok ihsanda bulunur ve Ebi Ahmed’e de çok ihsanda bulunması gerektiğini onun duasıyla çok iyi yerlere geleceği söyler. Bir müddetten sonra o genç oğlan çok iyi bir yere gelir ve Ebi Ahmed’e pek büyük iyiliklerde bulunur.

10. Hikâye

Ebû Mervân Hamidî Bağdat emiridir. Nasıru’d-devle zamanında Ebû Abdullah, Ebû Mervân Hamidî’nin iktasından hâsıl olan kırk kürr pirincin hepsini Nasıru’d-devle adına alır. Yakarıp sızlayan Hamidî ailesi için geçinecek bir şeyinin kalmadığını söyler. Lütfedip kendisine on kürr vermesini ister. Ebû Abdullah razı olmaz. Hamidî’ye bir kürr dahi vermeyi kabul etmez. Ebû Abdullah dalga geçerek Hamidî’ye Allah’a yalvarmasını söyler. Hamidî ailesini bir araya toplayarak Allah’a niyaz eder. On birinci gecede o zalim Ebû Abdullah oradan kaçır gider ve Hamidî bütün malını evine getirir o kişiyi de bir daha görmez.

11. Hikâye

Ebû Ali b. Makalle vezirlik makamına geldiğinde Fars ilinden Kahir Billâh'a yönelir. Ebû Ali, mihnet günlerinin bir sabahında kurtuluştan ümidini kesmiş olarak Emir Faris Yakut'un sarayında mahpus olur. Hücresinde onunla beraber mahpus bulunan bir kişi daha vardır. Kendilerine pekiyi davranılan bu hücrede Emir Yakut'un kâtibi bir gün yanlarına gelerek Emir'den selam getirir. Bir isteklerinin olup olmadığını eğer var ise Emir Yakut'un vesile olmak istediğini Ebû Ali ve hücre arkadaşına iletir. Ebû Ali de şarap eğlencesiyle zamanın sıkıntısından feraha ermek istediğini elçinin Emir'e iletmesini diler. Bir saat sonra şarap ve yemekler hazır edilir. Şarkıcının o işret meclisinde söylediği bir beyti duyan Ebû Ali'nin hücre arkadaşı bunun kurtuluşa işaret olduğunu söyler. Bir vakit sonra Emir Yakut huzurlarına gelir. Kahir Billâh'ın Emir Yakut'a Ebû Ali'ye vezirlik verdiği buyruğunu iletmesi üzerine Ebû Ali ve hücre arkadaşı hapisaneden çıkarılır. O hapisane arkadaşıyla birlikte mallarını toplayıp Kahir Billâh'a gider. O mihnetten kurtulurlar ve çok şükrederler.

12. Hikâye

İbrâhîm b. Abbas, Ahmed b. Ebi Hâlid'in kâtibidir. İbrâhîm. Ahmed b. Ebi Hâlid'in huzuruna girdiğinde onu çok düşünceli ve sıkıntılı bulur. Durumun sebebini sorar. Ahmed ona mektup geldiği ve içerisinde tüm cariyelerden ve süvarilerden kıymetli bir cariye'nin kendisine ihanet ettiğini, bu vaziyeti de emrindeki iki kişinin bildiğini, isterlerse gerçeği öğrenmek için onlara sorulabileceği yazılıdır. Ahmed, bu iki kişiye durumu sorar inkâr ederler onlara işkence ettirir ve bu iki kişi Ahmed ne dediyse takdir eylerler. İbrâhîm o anda orada bulunan Kur'an-ı Kerim'den tefe'ül çeker ve Hucurat Suresi'nin altıncı ayeti olan *“Ey iman edenler eğer fasıknın biri size bir haber getirirse onun doğruluğunu araştırın, yoksa bilmeden bir topluluğa sataşırsanız pişman olursunuz.”* çıkar. Bunun üzerine İbrâhîm o iki kişi ile görüşür. Ahmed'in karısının kendilerine bir dinar verdiğini ve Ahmed onlara işkence

etmedikçe o cariyeye atılan iftirayı itiraf etmeyeceklerini tembihlemiştir. İbrâhîm durumu Ahmed'e bildirir ve Ahmed o cariyesine çok iyiliklerde bulunur.

13. Hikâye

Ahmed b. Muhammed b. el-Münzir Mütevekkil Billâh'ın yanındadır. Bir gün Mütevekkil Billâh "Muhammediye" adlı bir temaşaya varır. Ahmed b. Muhammed b. el-Münzir'in yokluğunu fırsat bilen ve onu halifeden ayırmak isteyenler Mütevekkil Billâh'ı dolduruşa getirerek onu huzurdan uzak tutma yolunu bulurlar. Karar kesinleşince de Ahmed'i hazır eylerler ve Musa b. Abdü'l-Melik Dakka'ya gitmesini ve ne kadar yol nafakası var ise kendisine verileceği emrinin çıktığını bildirir. Halifeye veda etmek isteyen Ahmed'e engel olurlar ve üzerine görevli kimseler tayin ederek Ahmed'i Dakka'ya gönderirler. Akşam vaktinde Dakka'da Arap kavminden birinin okuduğu beyti işiten Ahmed bunu iyi fal sayar. Birkaç gün sonra bir haber gelir ve Ahmed'e Şam vilayetinin vazifesi verilir. Ahmed'in derecesi Şam'dan uzak kalmayı gerektirmeyecek kadar ulu bir dereceye erişir.

14. Hikâye

Mu'âviye b. Süfyan Hasan-ı Ali ve Hüseyin-i Ali'ye zarar vermek ister. Ümmetin seçkinlerinden biri, Mu'âviye huzuruna Arapların kıyafetlerini giyinerek çıkar. Bunu gören Mu'âviye zarar vermek isteyen kendisi değilmiş gibi huzura çıkan seçkin emirin hizmetkârına on bin akçe verir. Huzurdan çıkan emirin arkasından Mu'âviye'nin hacibi yetişir. Emire, Mu'âviye huzurda iken dudağının kıpırdadığını gördüğünü ve Mu'âviye'ye karşı hangi duayı okuduğunu sorar. Emir, Mu'âviye ashabından kimseye öğretmemesi şartı ile bu duayı hacibe öğretir ve duanın onu kötü halden ve şeytan şerrinden koruyacağını bildirir.

15. Hikâye

Abbas b. Ca'fer ne zaman ki kızını evine çağırsa sıkıntıya ve darlığa düştüğünde okuması için *lâ-ilâhe ille'llâhu'l-ḥalîmü'l'-kerîmu sübḥâne'llâhi rabbi'l-'arşi'l-'azîm*

(15) *ve'l-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn (27a)* duasını öğretir. Haccâc bir gün Hasan-ı Basrî'yi huzuruna çağırır ve ona çok öfkelenir. Hasan-ı Basrî bu duayı okur. Haccâc sakinleşir ve “Ne okudu isen sana düşman idim, şimdi gönlümde senden daha sevimlisi yok.” der.

16. Hikâye

Yahya b. Selim rivayet eyler ki ölüm meleği Allah'tan izin alarak Yakup Peygamberin yanına gelir ve ona selam verir. Ya'kup aleyhisselam [a.s.] Azrail'e Yusuf'un ruhunu alıp almadığını sorar ve “Hayır” cevabını alır. Azrail (a.s.), Yakup'a (a.s.) *yâ ze'l-ma'rûfi (4) ellezî lâ-yenka'î'u ebeden ve lâ-yuḥşîhi ğayruhu (27b)* duasını öğretir. Duayı o gece okuyan Yakup'a (a.s.) Yusuf'un (a.s.) gömleğini Beşir getirir. Yine hikâye edilir ki Cebrail (a.s.) Yakup huzura gelir ve Yakup Peygamber halini ona arz eyler. Cebrail, Yakup Peygambere *yâ men lâ-ya'lemu keyfe hüve illâ hüve ve yâ men lâ-yebluĝ (11) ḳudrethu el vâşifüne ferric 'anni (27b)* duasını öğretir. Bunu okuyan Yakup Peygambere Beşir müjde getirir. Yakup Peygamber belaya maruz kalan kimselere bu duayı okumasını tavsiye eder ve bu duanın kurtuluşa vesile olacağını müjdeler.

17. Hikâye

Cebrail, Yakup Peygamber huzura gelir ve Allah'a yalvarmasını söyler, bunun üzerine Yakup Peygamber “Ne diyeyim?” der ve Cebrail ona (20) *yâ keşîre'l-ḥayri ve yâ dâ'ime'l-ma'rûfi (28a)* duasını öğretir. Bu duayı okuyan Yakup Peygambere iki evladı ölmüş olsa dahi bu dua sebebiyle diriltileceği müjdesi verilir. Peygamberimizden Hz. Muhammed'den (s.a.v.) işitildiğine göre Yakup Peygamberin bir dostu vardır. Bu dost, Yakup Peygambere gözünün kör olmasının ve belinin bükülmesinin sebebini sorar. Yakup Peygamber göz nuru Yusuf'u ve Bünyamin'i kaybettiğini, kaygıdan bu hale geldiğini söyler. O anda vahiy gelir ve Yakup'a dostundan şikâyet mi ettiğini yoksa halini hikâye mi ettiği sorulur. Allah Teâlâ'ya,

Yakup Peygamber şikâyetinin “O”ndan değil kendi kaygısından olduğunu söyler ve “Ey Allah’ım bu yaşlıya merhamet eyle gözümün nurunu giderdin, arkamı yay gibi eğdin, Yusuf’u bana geri ver, sonra bana ne yaparsan yap.” diye dua eder. Duası üzerine Allah bu iki evladı ölmüş olsa dahi dirilteceğini müjdelere ve yemek pişirmesini ve insanlara ikram etmesini söyler. Ve Yakup Peygambere sırtının eğilmesinin ve gözünün nurunun gitme sebebinin oruçlu bir dervişin Yakup Peygamber kapısına gelip yemek dilemesi ve mahrum olarak oradan ayrılması sebebinden olduğu bildirilir. Bu hikâyenin akabinde Cebrail’in (a.s.) kuyuda ve hapisanede Yusuf Peygambere öğrettiği dualar yer alır.

18. Hikâye

Haccâc Sehmi’yi mahpus eyler. Hapishanede iki kişiye bir bent vurulur ve her kişinin oturduğu yerden başka yer bulunmaz. Çok dar, karanlık ve kötü bir mekân olan hapishanede mahkûmların tutulduğu yer, hem oturan hem uyulan yer olarak kullanılır. Hapse bir gün Bahreyn’den bir kişi getirilir. Mahkûmlardan kimse ona yer vermez, o da ayakta durarak onlara buradan yarın çıkacağını söyleyerek namaza durur. Namaz sonunda *yâ rabb menente ‘aleyye bi-dînike ve ‘allemteni* (17) *kitâbeke şümme sallette ‘aleyye şerri halkîke yâ rabbi el-leyletü’l-leyleti lâ aşbehu fihi* (28b) duasını okur. Güneşin doğuşuyla zindan kapısı açılır o kişiyi çıkarırlar. Bu kimse giderken mahkûmlara Allah’ın emrine itaat ederlerse isteklerinin yerine geleceğini söyleyerek gider.

19. Hikâye

Ebû Sa’idi Bakkal ve İbrâhîm Teymi, Haccâc hapsindedirler. Bir gün akşam namazı vaktinde bir şahsı hapse getirirler. Ebû Sa’idi ve İbrâhîm bu kişiye niçin hapse girdiğini sorar. Bu şahıs neden hapse atıldığını bilmediğini, yalnızca çok namaz kılıp çok oruç tutar diye şikâyet edildiğini işittikten sonra buraya atıldığını söyler. Ebû Sa’idi Bakkal ve İbrâhîm Teymi ona abdest suyu ve namaz yeri hazırlar.

Bu şahıs dört rekât namaz kılar ve *allahümme inneke ta'lemu 'alâ esâ'etî ve zulmî ve isrâfî enni lem-ec'al leke veleden (7) ve lâ-nidden ve lâ-şâhibeten ve lâ-küfüvven fein tu'azzib fe-ta'dil ve in ta'fu fe-inneke (8) ente'l-ğafûru'r-raḥîm allahümme innî es'elûke yâ men lâ tuğallîhu'l-mesâyile (9) ve yâ men lâ-yeşğuluhu sem'un 'an sem'in ve yâ men lâ yübrimuhu ilḥâhu'l-mûlahḥîn (10) en tec'ale fî sâ'atî ferecen ve maḥrecen min ḥayşu ercû ve min ḥayşu lâ-ercû (11) ve ḥuzlî bi ḳalbi 'abdûke el-Ḥaccâc ve sem'ihî ve başarihi ve yedihi ve riclihi fe-inne ḳalbehu (12) ve nâşiyetehu bi yedike ey rabbi (29a)* duasını birkaç kez okur. Dua biter bitmez zindan kapısı açılır. Bu adam giderken Ebû Sa'idi Bakkal ve İbrâhîm'e onları unutmayacağını, ahirette bir araya geleceklerini söyler ve zindandan kurtulur.

20. Hikâye

Haccâc katına bir kişi getirilir. Haccâc, bu kişinin kanını dökmeye niyet eylemiştir. O anda bu kişinin ise dudakları kıpırdamaktadır. Haccâc onu azat eyler. Bu kişiye ne okuduğu sorulur o kişi de şu duayı söyler: *Yâ 'azîzü yâ ḥamîdü yâ ze'l-'arşî'l-mecîd işrif(21) 'annî külle şey'in ekrihu ve şerri külli cebbârin anîd (29a)*

Haccâc, yine bir kimseyi duvar kenarına koyup üzerine duvar bina etmek diler. Duvar yapımına başlanır ve o kişi bağlarıyla birlikte görünür hale gelir. Haccâc, bu kişinin bir şey okuyup okumadığını sorar ve o kişinin duayı okuduğunu öğrenir: *Yâ kâyinen ḳalbe külli şey'in yâ mükevvine külli şey'in yâ kâyinen (6) ba'de külli şey'in if'al bî-kezâ (29b)* Bu hikâyeler devamında Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Hz. Ali'ye sıkıntı anında okuması gereken duayı beyan eder ve Hz. Ali ashaba kim bu duayı sıkıntı anında okursa esenlik bulacağını müjde verir.

21. Hikâye

Ebû'l-berya adlı bir kişi alışkanlığı üzerine Rum illerine her zaman yalnız yolculuk eder. Bu seyahatlerden birisinde bir mevkide yataarken bir adam gelir ve onu kılıçlı veya güreşli bir muharebeye zorlayarak davet eder. Ebû'l-Berya güreşi tercih

eder. Adam Ebû'l-berya'yı alır yere çalar ve göğsünün üzerine çıkar ve onu öldürmeye niyet eder. Ebû'l-berya bu esnada *eşhedü enne külle ma' bûdin min dūni 'arşike ilâ qarâri'l-areğin bâtlun ğayre* (16) *vechike'l-kerim ğad terā mā ene fihi ferric 'annī* (29b) duasını okur ve kendinden geçer. Uyandıĝında adamı yanında ölmüş bulur ve oradan uzaklaşır, selamet bulur.

22. Hikâye

Âmir b. şa'bî, Ziyad b. Süfyan katında otururken baĝlanmış bir kişiyi getirirler. Zincire vurulmuş bu kişiyi öldüreceklerinde bu kişinin dudakları kıpırdar ve bir şeyler okur ve bir süre sonra bu kişi serbest bırakılır. Amir b. şa'bî adama ne okuduĝunu sorar. Adam *allahümme rabbe İbrâhime ve İsmâ'ile ve İşhâka ve Ya'kübe ve rabbe Cebrâ'ile* (2) *ve Mikâ'ile ve İsrâfile ve 'Azrâ'ile ve münzile't-tevrati ve'l-incili ve'z-zebûri* (3) *ve'l-furĝani'l-'azîmi idre' 'annī şerre ziyâdin* (30a) duasını tekrar eder.

23. Hikâye

Hârûn Reşid bazı hizmetkârlarını huzuruna çağırır bir hücre ve kapısını tarif ederek orada bulunan kişiyi almalarını, bir sahraya iletmelerini, oradaki kuyuya atarak üzerine toprak örtmelerini emreder. Hizmetkârlar denileni yapar ve o kişiyi alırlar. Oldukça güzel, ay yüzlü, bıyıkları terlememiş olan bu oĝlan, hizmetkârlara kendisinin peygamber soyundan olduĝunu eĝer onu öldürürlerse ahirette ceddine karşı kötü durumda kalacaklarını anlatmaya çalışsa da hizmetkârlar onu dinlemez. Genç, Hârûn Reşid'in dediĝi kuyunun başına getirildiĝinde iki rekât namaz kılmak ister ve namaz içinde *yâ ħafiyye'l- (17) luşfi eĝiřni fi vaĝtî hâzâ ve'l-ıuşbi bî-luşfike'l-ħafiyyi* (30a) duasını okur. Namazı bitince çok sert rüzgâr çıkar, toz dumana karışır göz gözü görmez olur. Etraf sakinleşince hizmetkârlar oĝlanı baĝladıkları zincirleri bulur ama oĝlan ortada yoktur. Hizmetkârlar aralarında istişare eder ve

durumu olduğu gibi halifeye anlatırlar. Halife hizmetkârlara, bu oğlanın namazda okuduğu duayı kimselere söylememelerini tembihleyerek onları affettiğini söyler.

24. Hikâye

Bir vakit bir kimse zor ve kötü duruma maruz kalır. O kadar çok Allah'a yalvarır ve yakarır ki bir gece gaipten bir ses işitir ses ona; *yâ sâmi'a külli şavtin ve yâ bariye'n-nüfûsi ba'de'l-mevti ve yâ men lâ-yeğşiyehu'z-* (10) *zulûmâte ve yâ men lâ-yeşgalûhu şey'un 'an-şey'in* (30b) duasını okumasını söyler. Bu kişi o duayı ihlasla okur ve o gece Allah'tan ne dilediyse hepsi gerçekleşir.

25. Hikâye

İshâk Udvânî nakleyley ki, Kerh şerhi üzerine Azermihr'in orduları seksen savaş fili ile hücum eder. Kerh şehrinin beyi olan Muhammed Kâsım ve askerleri savaş alanında hiç fil görmemiş olduklarından çok kederlenirler. Kâsım, askerlerini bir araya toplayarak *lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhi'l-'aliyyi'l-'azîm* (30b) der. Filler bu sözü işitince geri dönerler ve sıcaklık hararetinden kendilerini suya bırakırlar. Filleri yöneten kişi ne kadar onları geri getirmek istese de filler geri dönmez ve Azermihr ordusu hezimete uğrar. Ayrıca Habîb Müseyleme ne zaman bir harbe çıksa bu duayı okduğunu, bu zikrin bereketinden galip geldiğini söyler.

26. Hikâye

Kahir Billâh'ın vezirlerinden Ebû Ca'fer Muhammed b. Kâsım b. Ubeydullah askerleri, Ebû'l-hasan ve atasına zulüm etmek için onları hapseder. Babasının malını her gün müsadere ettiren vezir, Ebû'l-hasan'a babası gözü önünde işkence eder ve onları dar bir yere hapseder. Babası Ebû'l-hasan'a dostları olan Sayrefiye mektup yazmasını ve onlara üç bin akçe teklif ederek kefil olmalarını talep etmesini söyler. Ebû'l-hasan ne kadar uğraşsa da bu kişiler yapılan teklifi kabul etmez. Bunun sebebini soran Ebû'l-hasan'a vezirin onları bu gece katledeceği haberini verirler ve ölecek kişilerden mal almayı uygun bulmadıklarını anlatırlar. Ebû'l-Hasan babasına

durumu anlatır, babası gusl eder, orucunu açar, akşam namazını kılar, oğlunu yanına oturtur ve yüksek sesle; *fe-ene beyne yedeyke kad-istegastu ileyke ve ente ahkamü'l-hakimîn fahkum beynenâ* (3 *fahkum beynenâ* (31b) der ve bu cümleyi sürekli tekrar eder. Gecenin dörtte biri geçer Ebû'l-hasan'ın babası hala bu duaya devam etmektedir. Duayı bitirince Kahir Billâh'ın hadimi olan Şâbûe gelir, Ebû'l-hasan ve babası Ebû Tahir'i hapisten çıkarır. Kahir Billâh Muhammed b. Kâsım'ı ise katlettirir.

27. Hikâye

Fenâyî bir gün Musa b. Abdü'l-Melik sarayının kapısına varır. Davud b. Cerrah da orada hazır bulunur. Şerefli ama kim olduğunu bilmediği bir kadın Fenâyî'ye Musa b. Abdü'l-Melik'den şikâyet eyler ve bir mülkiyetinin olduğunu Musa'nın bunu zorla almak istediğini öksüz, yetim küçük çocuklarının geçimini buradan sağladığını ve bu konuda meşveret edip kendisine akıl vermesini ister. Fenâyî ona, Nebeti'nin sözü olan “Yerini satma ki kişi ölür yer ölmez.” Sözü söyleyler. Kadın bu sözü işitir ve dua eder, gider. Musa sarayından çıkar ve Davud'a çıkışır. Musa halife kapısına başvurmayaya gider. Davud, “Bu kişi kanıma ve malıma kast eyler kimlere gideyim” diye Allah'a serzenişte bulunur. Üzüntü içinde olan Davud elini göğse kaldırır ve *allahümme ekfinî şerrehu ve darrehu ve emrehe fe inneke* (6) *‘âlimun bi-kıssatî ve mâ-eredtu bi-ğavli ille'l-hayr* (32a) duasını okur. Halife divanına ulaştıklarında Musa, bu kara ipi kim yolumuzda kor der ve yerinde tepinir ve can verir. Musa Davud'un bu duası bereketinden isabete uğrar.

28. Hikâye

Benî Kelb kabilesinden İmam Asma'î anlatır. Bir yıl kıtlık her yeri istila eder ve hiç yağmur yağmaz, toprakta hiçbir şey bitmez. Hayvanlar, bitkiler ve insanlar hayatlarından ümit keserler. Kelb kabilesinden yaşlı bir kadın yüksek bir yere çıkar ve *yâ ze'l-arşi'l-azîm* (15) *işna' keyfe şî'te ferzuknâ aleyke* (32a) diyerek bülend

avazla dua eder. O yaşlı kadın daha bulunduğu mevziden inmeden öyle bir yağmur yağar ki bütün yeryüzü suya doyar.

29. Hikâye

Sikât rivayetinde denilir ki; Süleyman b. Abdü'l-Melik otoritesi zamanında Irak şehrini Muhammed Yezid'e verir. Muhammed Yezid Irak'a varınca hapisteki herkesi serbest bırakır. Mahkûmlardan Haccâc'ın kâtibi olan Yezid b. Ebi Müslime'yi ise bırakmaz. Devir değişir ve aradan uzun zaman geçer, Muhammed Yezid bayındır hale gelmesinde Yezid b. Müslime'nin görevli olduğu Afrikıyye'ye düşer. Bir Ramazan gününün akşam vaktinde Muhammed Yezid, Yezid b. Ebi Müslime huzuruna getirilir. Yezid b. Ebi Müslim elinde üzüm salkımıyla oturur ve diler ki Muhammed b. Yezid'i öldüre. Muhammed b. Yezid Allah'a "Bütün mahkûmları senin rızan için özgür eyledim. Bu zalimden Benî koru." diye yalvarır. Yezid b. Ebi Müslime elindeki üzümü yemeden Muhammed Yezid'i öldürmek için doğrulur. Tam o esnada Akşam namazı için kamet getirilir. Yezid b. Ebi Müslime akşam namazına imamlık için mihraba geçer. Mihrab içinde bir ağaç Yezid b. Müslime başına düşer ve Müslime helak olur. Muhammed Yezid kurtuluşa erer.

30. Hikâye

Abdullah b. Ca'fer anlatır ki, kendisinde hastalık ve sıkıntı meydana gelen bir kişi çok zor duruma düşer ki derman bulacağından bile ümidini keser. Ne yiyip içebilen ne de uyuyabilen bu adam bir gece odasında bir kişinin *allahümme innî 'abduke ve bike (21) emelî fe'c'ali's-şifâ'e fî-cesedî ve'l-yağîn fî-ğalbi ve'n-nûr fî-başarî (22) ve's-şükr fî-şadrî ve zikreke mâ-bağiyetü'l-leyle ve'n-nehâr fî-lisânî ve'r-zuğnî (23) minke rızkan ğayre mağzûrın ve lâ-memnû'ın bi-rağmetike yâ erħame'r-rāğimîn (32b)* duasını okuduğunu duyar. Hasta olan bu adam duyduğu duayı tekrar eder, o hastalıktan ve marazdan sıhhat bulur.

2.1.3.4. Dördüncü Bap

Bu bapta on hikâyede, padişahın gazabına uğrayan kimselerin, doğru söz ve nasihatle uğradıkları gazabı şefkate çevirip kötülükleri def etmeleri anlatılır.

1. Hikâye

Me'mun halifenin devlet erkânından Amr b. Sa'd halifeye pek yakın bir kimsedir. Bir gün halifenin vezirlerinden olan Ahmed b. Hâlid, Me'mun katında Amr b. Sa'd hakkında şikâyette bulunur. Ahmed b. Hâlid bunu Amr'e bildirir. Amr kendinin hizmetine güvenerek halife huzuruna çıkar, kılıcını yere bırakır, kendi mertebesini halifeden alçak bildiğini ve onun şerrinden Allah'a sığındığını, kendisinin hakkında halifeden şikâyet işitmekten elem duyduğunu söyler. Halife bu eleme sebep olan olayın ne olduğunu Amr'e sorar. Amr, Ahmed ile halife arasındaki konuşmanın aynısını anlatır. Halife Amr'i teskin ederken meclise Ahmed gelir ve bu sözü kendisinin Amr'e ilettiğini söyler. Padişahın huyunun uzaktan yakın etmek, düşmanları dost kılmak olduğunu belirterek Amr gibi sağlam nüfuzlu, kesin sözlü birinin beğenilmeyi talep ederek telafisi mümkün olmayan bir sıkıntının halife başına gelmesinden korktuğu için Ahmed, Amr hakkındaki gizli sözü Amr'e ilettiğini ve halife ile arasındaki sırrı ifşa etmesinin sebebinin bu olduğunu dile getirir. Halife, "Benî büyük günahattan uzak tuttun." der ve Ahmed ile Amr'i affeder.

2. Hikâye

Hikâye, Ca'fer b. Muhammed b. Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebi Talip tarafından nakledilir. Ebû Ca'fer-i Mansûr İbrâhîm, Ebi Abdullah'ı öldürür ve kavmiyle birlikte Bağdat'tan Küfe'ye gider. Bir ay orada kalırlar. Bir gün Hasan Zeyd, Mansûr vezirlerinden biri yanına giderek Alevilerden en akıllı ve faziletli iki kişinin kendisine verilmesini söyler. Ca'fer, Mansûr katına götürülür. Mansûr, Ca'fer'e "Geleceği sen mi bilirsin, haracı senin katına getirirler, seni niye buraya çağırdığımı bilir misin?" diyerek çıkarır. Ca'fer gaybı yalnız Allah'ın bileceğini, haraçların

halifeye getirileceğini ve buraya neden getirildiğini bilmediğini söyler. Halife, onların diyarını harap edeceğini, kuyularını taş ile doldurup ağaçlarını keseceğini ve onları uzak diyarlara süreceğini söyler. Bu söz üzerine Ca'fer, Eyyüb'e (a.s.) sıkıntı verildiğinde sabrettiğini, Yusuf'a (a.s.) zulüm edildiğinde affettiğini, Süleyman'a (a.s.) padişahlık verildiğinde şükrettiğini ve halifenin de bu kimselerin soyunun meyvesi ve ışığı olduğunu söyler. Mansûr, "Bu sözü bir daha söyle." der ve duyduğu sözü çok beğenerek "Senin gibi kişi elbette kavminin ulusu kişisi olmalı." der.

Vezirin aynı olayı hikâye etmesine göre; Ca'fer, Mansûr katında ona selam verir ve "Allah'ın rahmeti üzerine ola." der. Bu söz üzerine Mansûr hiddetlenir ve "Mülküme ve memleketime zarar veren bu Allah düşmanı kimseyi öldüreyim" der. Daha önce söylediği sözün aynısını söyleyen Ca'fer karşısında, Mansûr başını eğer ve günahsız olduğuna inandığını ve Allah'ın ona hayr ile ceza vermesi için dua ettiğini ifade eder. Ona çok ihsanda bulunur ve huzur ile memleketine varmasını söyler.

Vezir Rabî' rivayetine göre; Mansûr'un buyurmasıyla Ca'fer'e yol harçlığı vermek için vezir Rabî', Ca'fer'e yetişir ve ona, Mansûr katında dudaklarının kıpırdadığını ve o anda ne olduğunu ona sorar. Ca'fer okuduğu *allahümme ahrisnî bi-aynikelleti lâ tenâmu ve eknefeni bi rüknikeylezi lâ-yurâmu (13)* ve *r-ḥamnî bi kudretike aleyye ve keyfe ehlike ve ente recâ'î fe-kem min-ni'metin en'amte bihâ (14)* *aleyye kul leke bihâ şükrî ve kem min beliyyeti ibteleytenî bihâ ḳalle leke şabri fe yâ (15)* *men ḳalle inde ni'metihi şükrî felem-taḥrimnî ve yâ men ḳalle inde beliyyeti şabri (16)* *felem-taḥzülñî ve yâ men re'ânî ale'l-ḥaṭâyâ felem yefđiḥñî es'elüke en tusalliye (17)* *alâ-Muḥammedin ve alâ-âli Muḥammedin ve bârik alâ-Muḥammedin ve alâ-âli Muḥammedin ve tera Muḥammedin ve âli Muḥammedin (18)* *kemâ şalleyte ve bârekte ve terḥamte alâ-İbrâhîme ve âli İbrâhîme inneke ḥamidün (19)* *mecîd allahümme a'ni alâ-dîñî bi'd-dünyâ ve alâ-âḥiretî bi't-taḳva vaḥfuzñî (20)* *fimâ ğibtu anhu ve lâ-tekilñî ilâ-nefsî fimâ ḥazertehu yâ men lâ yeḍurruhu z-zenbu (21)* ve *lâ yenfe'uhu'l-mağfireti heb lî mâ lâ-yenfe'uke vâğfir lî*

mā lā-yeḍurruke inneke (22) ente'l-vehhāb allahümme inni es'elüke ferecen ḡarīben ve ṣabren cemīlen ve rızḡan (23) vāsi'an ve es'elüke'l-āfiyete min külli belīyyetin ve es'elüke tamame'l-āfiyeti (34b) (1) ve es'elüke devāme'l-āfiyeti ve es'elüke's-şükri 'ale'l-āfiyeti ve es'elüke'l- (2) ḡaniyyi 'ale'n-nāsi ve lā-havle ve lā-ḡuvvete illā bi'llāhi'l-aliyyi'l-aẓīm (35a) duasını Rabî'e söyler.

3. Hikâye

Musa el-Hadi, bir nedimine çok öfkelenir. O nedim, Musa'ya kendisine isnat edilen günahı reddederse Musa'nın sözünü reddetmiş olacağını, kabul ederse de olmamış şeyi kabul ederek günahı yalanla kabul etmiş olacağını söyler ve arkasından "Kendisine azap etmekle Musa rahatlayacaksa bir de affetme sevabını düşünsün." der. Nedimin bu sözü Musa'ya pek hoş gelir. Musa, bu nedime çok büyük ihsanda bulunur.

4. Hikâye

Melik Perviz, bir hizmetkârını günahı sebebiyle katlettirme kararı vererek bu hizmetkârı hapse attırır. Melik, zindan bekçilerine bu hizmetkârın yanına kimsenin gidip gitmediğini ve ona bir şeyler verip vermediğini sorar. Zindancı başı hiç kimsenin gelmediğini söyler. Aralarından bir kişi Melik'in has nediminin bu kişiye her gün yemek verdiğini söyler. Nedimi huzuruna çağırır Melik, ona kendisinin hapsettiği kişiye niye yardım ettiğini sorar. O nedim, padişahın verdiği hükmün çok doğru olduğunu, o kişinin günahı işleme sebebiyle katli hak ettiğini, kendisinin bu kimseye ekmek vermesinin Melik'in canını temiz ve hoşgörülü kılmak maksadıyla olduğunu dile getirir. Duyduklarına çok hoşnut olan Melik, onları affeder.

5. Hikâye

Velid b. Abdü'l-Melik veliaht iken onun en yakınında bulunan Turayh b. İsmâîl es-Sakafiye'yi diğer kimseler çok kıskanırlar ama belli etmezler. Hammad, Şam'a geldiğinde Turayh'ı hep birlikte şikâyet ederler. Hammad, bir kişi bulmalarını ve ona

söyledikleri beyti veliaht katında okumasını ve veliaht “Bu kimin beyiti?” diye sorduğunda “Turayh’ın” demesi gerektiğini söyler. Hammad, bu yolla emirin gözünden Turayh’ın düşeceğini ve emirin öfkesine maruz kalacağını söyler. Bir hizmetkâr bulunur ve bu beyit o kişiye öğretilir. Velid huzurunda bu kişi o beyti okur. Velid’in bu beyit kime ait sorusuna hizmetkâr “Turayh” diye cevap verir. Beyitte Hişâm’ın methi yer aldığından Velid çok öfkelenir ve kapıcısını çağırır. Turayh gelirse içeri almamasını, direnirse başını kesmesini emreder. Turayh kapıya gelince içeri almazlar. Kapıcıya para teklif eden Turayh’ın isteği kabul görmez. Turayh, kapıcıya kendisi çıktıktan sonra içeriye kimsenin girip girmediğini sorar ve içeriye kimsenin girmediğini öğrenir. Bir yıl boyunca içeri girmek için uğraşan Turayh muvaffak olamaz. Durumunu hacibe anlatan Turayh, uzak kılınmasının sebebini bilmemesinden yakınır. Hacip, emirin sohbet günü Turayh’a söyler çünkü o gün herkes içeriye sorgusuz sualsiz alınır. Turayh o günü bekler ve Velid huzuruna girer, Velid yüzünü çevirir, Turayh selam verir. Velid selamını almaz. Turayh ağlayarak ve inleyerek günahı olmadığını anlatır. Onun bu halini gören Velid ona gülümser ve merhamet eder, evvelki mertebesini geri verir. Bu hikâyenin faydaları şunlardı: Birincisi, padişahların muhabbetine itimat edilmemelidir. Padişahın rıza vaktinde verdiği mal bazen kolayca can alınmasına sebep olur. İkincisi, gammazlar sözüne araştırmadan inanmak dostlar gönlünü uzak kılar.

6. Hikâye

Câhizî, Ahmed b. Davud huzuruna bağlı bir halde kendi rızasıyla getirilir. Ahmed, Câhizî’yi herkesin kusur ve ayıbını söyleyen bir kimse olarak gördüğünü söyler. Ahmed Câhizî’ye, kendisine iyilik eden kimselerin methi layık olduğu halde bu kimseler hakkında kötü konuşmasındaki amacının ne olduğu sorar. Câhizî kendisi üzerinde Ahmed’in de hakkının olduğunu söyler. Câhizî, kendisinin ne kadar kötü hareketleri olursa Ahmed’in iyi işlerinin o kadar halk içerisinde zikredilerek çoğalacağını söyler. Ahmed, Câhizî’yi katından çıkarır. Arkasından bir köle

gönderir. Köle, dehlizde Câhizî'yi alır hamama götürür ve ona güzel kıyafetler giydirir. Câhizî'ye on bin akçe verilir. Sonrasında Câhizî'yi Ahmed'in meclisinde görürler. Câhizî Ahmed'e "Buyur ne buyurursan." der. Bu hikâyede iki fayda vardır: Birincisi; eğer bir dost hakkında kişinin kendinden kaynaklı günah oluşsa günahkâr kimse günahını itiraf edip dostunun gönlünü almalıdır. İkincisi; bir dost günahını itiraf edip günahından dönse, dostu onun sözüne güvenerek onu affetmelidir.

7. Hikâye

İshâk b. İbrâhîm el-Musulî'den hikâyeye anlatılır ki; Ca'fer b. Yahya el-Bermeki edep ve zarafetiyle nedimliğe pek layık bir kimsedir. Bir gün Hârûn Reşid kapısına varan İshâk halifenin istirahat vaktinde olduğunu öğrenir ve yolda Ca'fer'e uğrar. Ca'fer, İshâk'ı alır ve sarayına götürür ve kapıcılarına bugün kimseyle görüşmek istemediğini, saraydan gelen kimselere dahi meşgul olduğunu söylemelerini ve geleni geri çevirmelerini emreder. Ca'fer, kapıcılara nedimi olan Abdü'l-Melik'in gelmesi durumunda onu içeri almalarını söyler. Ca'fer ve İshâk şarap sofrası kurdurarak eğlence yaparlarken, kapıcı yanlış anlayarak nedimi olan Abdü'l-Melik yerine Abdü'l-Melik b. Sâlih el-Hâşimî'yi çağırır ve onu eğlence meclisine getirir. Bu Abdü'l-Melik, Hâşimîlerin ulularında olup oldukça celalli ve takvalı bir kimsedir. Bu kimseyi gören Ca'fer ve İshâk'ın şarap eğlencesi kederli hale dönüşür. Abdü'l-Melik kaftanlarını çıkarıp yemek ister ve Ca'fer ve İshâk'ın yanına oturur. Abdü'l-Melik, Ca'fer ve İshâk ile söyleşerek sohbet başlar. Bu duruma hayretler içerisinde kalan Ca'fer ve İshâk, Abdü'l-Melik'in gazabının yumuşaklığa dönüştüğünü görürler. Abdü'l-Melik, vezir Ca'fer'den dört bin kezbiklik borcunun ödenmesini ve oğlunun halife için terbiye edilmesini ve ulu mertebeye yükseltilmesini diler. Bunun üzerine vezir Ca'fer Abdü'l-Melik'e, borcun yarın ödeneceğini ve Mısır şehrinin de Abdü'l-Melik oğluna verileceği sözünü verir. Bu konuşma üzerine Ca'fer Aliye adlı kızını Abdü'l-Melik oğluna nikâhlayacağını da söyler. Sabah olduğunda Abdü'l-Melik ve oğlu bütün kalabalıkla birlikte İmam Ebû Yusuf'un hazır bulunduğu

meclise giderler. Ca'fer kızını Abdü'l-Melik oğluna nikâhlar ve iki bin kezbik akçeyi mehir verir. Ayrıca Ca'fer dört bin kezbiklik akçeyi Abdü'l-Melik'e borcu için bağışlar. Meclisten çıkan Ca'fer'in peşine takılan İshâk olayın iç yüzünü sorar. Ca'fer içki meclisinde olanları padişah katına çıkararak anlattığını ve padişahın da sözünde durması gerektiğini söylemesiyle sözünü tuttuğunu anlatır. Bu hikâyede üç fayda vardır: Birincisi, Abdü'l-Melik bu tür meclislerden hoşlanmadığı halde o meclise topluluğun hatırı için katılır. Kişi dost meclisinde dostlara uymalı, kendi huyundan vazgeçmelidir. İkincisi, Ca'fer'in yaptığı olup kendi huyunu Ca'fer için terk eden Abdü'l-Melik'e verdiği sözü tutmasıdır. Üçüncüsü, halife Hârûn Reşid'in yaptığı olup Ca'fer'in halifeye güvenerek verdiği sözlerde dostuna itimat edip sözünü tutmasına yardımcı olmasıdır.

8. Hikâye

Muhammed Emin'le amcası İbrâhîm b. Mehdi arasında içki meclisinde bir anlaşmazlık çıkar. Muhammed Emin kapıcısına İbrâhîm'in kesinlikle içeri alınmamasını buyurur. Bu haberi duyan İbrâhîm mektup yazıp hediye yollayıp amcasından özür diler. Muhammed Emin ne mektuba karşılık verir ne de gönderilen hediyeyi kabul eder. Bunun üzerine İbrâhîm ergenliğe yeni girmiş, dans ve sazendelikte mahir olan, çok güzel bir cariyesini incilerle, altınlarla süsleyerek Muhammed Emin'e yollar. Cariye meclise girip Muhammed Emin için sema eder, hizmet eder. Herkes cariye hayran kalır. Muhammed Emin cariye adını sorar. Cariye adının "Hediye" olduğunu ve İbrâhîm'in kendisini "Hediye" adıyla adlandırıp Muhammed Emin'e hediye ettiğini söyler. Bu söz Muhammed Emin'e çok hoş gelir. Muhammed Emin İbrâhîm'i çağırıp ona çok mal ihsan eder. Bu hikâyede fayda budur ki, bir kişinin bir dostu ile arası bozulsa kişi, bu durumu değiştirmek için uğraşmalıdır. Dostu için çaba harcayan kişi reddedilse bile vazgeçmemelidir.

9. Hikâye

Ahmed b. Hâlid, Me'mun halifenin veziridir. Ahmed b. Hâlid, Muhammed b. Zerrâd'a Amr b. Sa'de ile görüşerek ve mallarının hesabını vermesini ve mülkünün fazlasının kendisine bildirilmesini emreder. Hesaplar yapılır oldukça yüklü miktardaki malın hesabı Me'mun halifeye bildirilir. Halife, Ahmed b. Hâlid'in hesabı tekrar yapmasını ister. Ahmed buyruğu yerine getirir. Maldan oldukça yüksek bir meblağ eksik tespit edilince Ahmed, Amr'den eksik mala tekabül eden senet alıp halifeye getirir. Halife, Amr'e bu akçeleri ona bağışladığını söyleyince Amr, bu akçeleri Ahmed b. Amr'e bağışladığını söyler. Halife bu duruma hiddetlenir. Amr hata ettiğini anlar. Amr, Ahmed b. Hâlid katına varıp halifenin rızasını talep eder. Ahmed, Me'mun halife katına çıkar. Me'mun, Amr'in bu hareketinin kendisinin yaptığı bağış miktarını beğenmediğine veyahut Amr'in kendini halifeyle aynı mertebede gördüğüne yordugunu söyler. Ahmed, Amr'in halifenin kulu olduğunu ve kulun efendisinden gördüğü iyi muameleyi kendi kuluna yaparak halifenin yanında kadrini artırmak için bu harekette bulunduğunu anlatır. Me'mun bu sözü işitince sakinleşir. Bu hikâyenin faydası şudur; eğer bir kişi efendisinden zulüm görse bu kendi kullarına zulmü reva görmemelidir. Fakat bir kişi efendisinden ikram ve ihsan görse kendi kullarını bundan nasipsiz bırakmamalıdır.

10. Hikâye

Musa b. Abdü'l-Melik, hazineden geri vermek şartıyla çok mal ödünç alır fakat uzun müddet bunları geri veremez. Bir gün vekil, Ubeydullah'a Musa'ya bir mektup yazmasını, Musa'nın aldığı ödünç malları hazineye iade etmesini vaktinin geldiğini ona bildirilmesini emreder. Mektup yazılır ve Musa'ya iletmesi için Gannab b. İtab'a verilir. Gannab'a, Musa'nın sözünü tutmayarak malı vermeyi reddetmesi durumunda herkesin huzurunda kamçılanması emri verilir. Bazı hizmetkârlar Gannab'dan önce haberi Musa'ya iletirler. Musa bunu duyunca çok üzülür ve hemen o malın tahsiline koyulur. Gannab, günün çok sıcak bir vaktinde buyruğu Musa'ya iletmek için huzura

varır. O esnada Musa bir mektubu mütalaa etmekte olduğunu gören Gannab, Musa'nın işinin bitmesi ardından mektubu ona vereceğini hesap ederek mektubu bir kenara bırakır ve rahat bir köşede beklemeye koyulur. Mekânın rahatlığından Gannab uykuya dalar. Gannab uykudan uyanınca Musa'ya halife katından bir buyruk getirdiğini mektuba bakarsa emrin ne olduğunu anlayacağını söyler. Musa, herhangi bir buyruk görmediğini, Gannab'ın düş görmüş olduğunu söyler. Gannab varır durumu Ubeydullah'a anlatır. Musa, halife huzuruna getirilir. O buyruğun Musa tarafından mı yok edildiği sorulduğunda Musa "Doğrudur." der. Musa, Gannab'ın uykusunu fırsat bilerek malın yarısını hazır edip getirttiğini, geri kalanı için halifeden beş gün mühlet istediğini bildirir. Halife ondan razı olur ve ona beş gün mühlet verir.

2.1.3.5. Beşinci Bap

Bu baptaki yirmi üç hikâyede, değişik nedenlerden dolayı hapse düşüp Allah'ın yardımıyla kurtulan kimselerin olayları anlatılır

1. Hikâye

Ebû'l-kasem Süleyman b. El-Hasan'ın babası, Bağdat'tan Mısır'a sürgün edilir. Dertli bir şekilde ortada kalan Ebû'l-kasem gece ve gündüz konakladığı dostları şair Bahteri, falcı Ebû Ma'seri'den bir hikâye dinler: Bir zaman şair Bahterî ile falcı Ebû Ma'seri'ye yoksulluğun güçlüğü ulaşır. O vakitte Mu'tezz Billâh mahkûmdur. Bahterî ve Ma'seri hapisteki Mu'tezz huzuruna varırlar. Bahterî, Mu'tezz'e beyitler düzerek bir mektup verir. Mu'tezz bu mektubu alır bir yardımcısına verir ve hapisten kurtulduğunda karşılığını ona vereceğini söyler. Ma'seri de yıldızlara bakarak halifeliğin Müstein'e verileceğini ve bir fitne çıkması sonucu Müste'in'in katledilerek hilafetin Mu'tezz'e kalacağını söyler. Bir müddet sonra Ma'seri'nin verdiği hüküm zahir olur ve Mu'tezz halife olur. Bahterî ve Ma'seri Mu'tezz huzuruna varırlar. Mu'tezz, Ma'seri'ye verdiği hükümlerin gerçekleşmesi sebebiyle her ay için yüz dinar ve buldukları gün içinde otuz dinar ve bin dinar nakit verir ve

onu müneccimbaşı yapar. Bahterî, Mu'tezz hapiste iken okuduğu metih şiirini okur ve ona okuduğu her beyit için bin dinar verilir. Mu'tezz Bahterî'ye bu malla bir köy satın almasını nasihat eder.

Bu hikâyedeki ki faydalar şunlardır: Birincisi, bir padişah veya ulu kimse sahip olduğu nimetlerin zevaliyle imtihan olsa akıllı kimse o uluya hakaretle bakmaya ve izzette, hürmette kusur etmeye. Çünkü durumu feraha erişince o ulunun mükâfatı kişiye erişebilir. İkincisi, temiz soylu, kerim yaradılışlı, tabiatı doğruluk üzere olan kimsenin uğursuzluk günlerinde onu arayıp soranlara, saadetli zamanlarında ihsanı bol olur.

2. Hikâye

Acîf'in tarlalarının tasarrufu Muhammed b. Fazl elindedir. Acîf'e, Muhammed b. Fazl'ın Acîf çiftliklerindeki mala hıyanet ettiği söylenir. Acîf Fazl'ı yakalattırır, ayağına zincir vurdurur ve katına getirtilir. Acîf, Fazl'ı görünce "Bütün malımı zayı ettin." diyerek Fazl'a hakaret eder ve söver. Acîf, Fazl'ı öldürmeye kalkışınca korkudan Fazl baldırına işer. Bu durumu gören Acîf'in veziri, emir olan kimse için adam öldürmenin kolay olduğunu ama bu kişi hapsederek dert geçince durumu yeniden ele alınması gerektiğini söyler. Fazl bir müddet mahkûm olur. Mu'tesim Billâh Acîf'e bir sefer esnasında çok kızar ve Acîf'in katline hüküm verir. Bu durum kâtiplerin kulağına erişince Fazl, hapisten çıkarılır. Hiç parası olmayan için Fazl, divan sahibinin huzuruna çıkar, oradaki bir dostu ona mal vermek ister Fazl kabul etmez. Fazl, kendisine bir iş verilmesini böylelikle dostuna hizmet ederek kendisine ihsanda bulunulmasını ister. Kendisine bir diyarın yönetimi verilir. Tüccardan borç alan Fazl, yola koyulur. Vardığı bir köyde konaklayan Fazl geceleyin işemek maksadıyla dışarı çıkar, bir toprak yığını görür ve oraya işer. Konakladığı evin sahibi Fazl'a oranın halife askerlerinden birinin mezarı olduğunu bu kişinin de Acîf olup halife tarafından öldürtüldüğünü söyler. Ev sahibi, Acîf'in burada öldürülüp o yerde

bulunan bir duvarı Acîf üzerine yıktıklarını anlatır. Fazl o anda aklından şu cümle geçere: “Zamanında korkusundan baldırıma işediğim kimsenin mezarına işerim.”

Bu hikâyedeki fayda: Bir kişi sahip olduğu mala, mülke ve mertebeye fazla itimat etmemelidir.

3. Hikâye

Müslime b. Abdü'l-Melik'in Rum iline yaptığı sefer sonunda çok kişi tutsak edilir. Seferden döndüğünde bütün esirler bir yere götürülerek öldürülür. Bu esirler arasında güçsüz, kuvvetsiz bir yaşlı kendisini öldürmekle kimseye bir faydanın dokunmayacağını, izin verirlse hayatına karşılık olarak iki kutlu Müslüman yiğidi getirerek ahdini tutmayı teklif eder. Müslime onun sözüne güvenmediğini söyler. Bunun üzerine yaşlı, askerler içinden bir yiğidi bulmayı teklif eder. Üzerine vekiller konulur ve yaşlı kişi askerler içinde gezer ve Kilab kabilesinden bir yiğide uğrar ve o yiğitten kendinin hayatı için kefil olmasını ister. O genç kabul eder. Müslime katına yaşlı ile genç varır. Müslime, gence bu yaşlıyı tanıyıp tanımadığını sorar ve “Tanımam” diyen gence niçin bu yaşlıya kefil olduğunu sorar. Genç, yaşlının herkesin yüzüne baktığını ve derdini gelip kendisine açtığından onun bu güvenini yanlış çıkarmak istemediğini söyler. Bir gün geçer ve o yaşlı, iki yiğitle geri döner ve bu iki Müslümanı Müslime'ye verir. Müslime, Kilab kabilesinden olan o gence icazet verir. O yaşlı kimse, gencin kendisi hakkında yardımı sebebiyle yaşlının memleketine gelebilmesi için Müslime'den izin ister. Müslime izin verir ve gencin kendi oğlu olduğu söyler. O genç Müslüman, Müslime ise Hristiyan'dır. Bu sebeple genç ona inanmaz. Yaşlı gence annesinin nerede olduğunu ve annesinin vasıflarının neler olduğunu sorar. Genç, annesinin Rum'dan olduğunu söyleyince yaşlı, gencin annesinin vasıflarını söyler ve “Anan benim kızımdır.” diyen yaşlı adam, gence dönerek “Sen benim oğlumsun.” der ve içeriden iki kadını yanına çağırır. Kadınlardan biri ninesi, diğeri de halasıdır. Yaşlı adam birkaç yiğit kimseyi beraberinde getirip gence tanıtır. Bu kimseler gencin dayılarıdır. Yaşlı adam ve ailesi

çok mal ve cevher getirip gence verir ve gencin bunları annesine götürmesini söyler. Genç bütün malı annesine götürür. Bir kumaşı gören annesi “Geldiğin o hisarın ehli iyi insanlar mı?” der. Genç her şeyi anlatır. Gencin annesi, o yaşlı adam ve kadının, annesi ve babası olduğunu söyleyip ağlar.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, bir kişi, bir kimseye dileğini söylese onun o kimse hakkındaki iyi zannını zayi etmemek gerektir. İkincisi, sana ihsanda bulunana sen de ihsanda bulunmalısın. Üçüncüsü, şefkat ve merhamet akraba arasında bulunur, yabancılar arasında bulunmaz.

4. Hikâye

Halife katında Menâre adlı bir hadim vardır ve mertebesi pek yücedir. Hikâye eder ki Hârûn Reşid’e Şam’da Benî Ümeyye’den bir kişinin mevkiinin yüksek, malının hadsiz, evlatlarının bol, gönlünün derya gibi geniş, elinin bulut gibi açık, yönetiminin çok iyi olduğu arz edilir. Hârûn Reşid bu sözler üzerine Menâre’yi huzuruna çağırır. Menâre’ye yanına yüz yiğit kişiyi almasını ve Şam’a altı gün gidiş altı gün dönüş ve bir gün Şam’da bulunma mühletinde bu kimseye ulaşmasını emreder. Ayrıca Hârûn Reşid bu adamın emrine itaat etmemesi durumunda yüz yiğit kişinin bu adam üzerine vekil bırakılmasını ve bir deveye o kişiyi yükleyerek on üçüncü günde huzuruna getirilmesini, bu kişinin sarayının evlatlarının ve mallarının ululuklarının hakkında ne varsa eksiksiz bir biçimde kendisine teslim edilmesini emreder. Yedinci gecede Menâre Şam’a varır. Sabahında saraya girer. Mecliste oturmuş bir cemaat görür, Menâre hakkında soru soran halktan kimselere halifenin adamı olduğu söylenmektedir. Menâre, Benî Ümeyye’den olan o ulu kişiyi sorar, hamama gittiğini söylediklerinde ona haber verilmesini çok acil gelmesini emreder. O kişi hamamdan vezirler, yiğitler ve hizmetkârları eşliğinde gelir ve Menâre’ye selam verir. Menâre’nin yanındaki yüz yiğidi o kişinin meclisine kabul eylemezler. Menâre endişelenir. İçeri girdiklerinde meyve tabakları hazır edilir bu kişi Menâre’yi davet eder. Menâre icabet etmez. Ardından yemek sofraları kurulur. Menâre yine

davet edilir, ondan icabet cevabı alınmaz. Menâre, sofraları halifenin makamına yaraşır olan bu sofralarda, adamın yemek yiyen dokuz evladını sayar. Menâre'nin gelişi bu kimseye ve ailesine hiç korku ve endişe vermez. Yemeği bitiren bu kişi, öğle namazını kılmak için kalkar. Namaz sonrasında Menâre'ye niçin geldiğini sorar. Menare hüküm mektubunu ona verir. Halife mektubunu okuyan bu kimse evlatlarına sakın olmalarını ve işlerinin başına gitmelerini kendisinin halife huzuruna davet edildiğini söyler. Bu kişi, haremine ve ailesine vasiyetini bildirip Menâre'nin kendisine vuracağı ayak zincirlerini getirtmesini söyler. Zincirleri ellerine ve ayaklarına vururlar. Bir deveye Menâre ile biner ve yola revan olurlar. Menâre ile yolculuk esnasında sohbet eden bu kişide korkudan eser yoktur. Cennetten bir köşeyi andıran İrem bağlarına benzeyen bir bağa erişirler. Bu kişi, bağın kendisinin olduğunu söyler. Bu bağdan daha güzel bir bağa varırlar, o kişi buranın da kendi mülkü olduğunu söyler. Menâre dayanamaz ve kendisindeki bu rahatlığın ve gafletin ne sebepten olduğunu, halifenin kendisini çağırmasından hiç mi endişesinin olmadığını, halifenin öfkesinin canına zarar getirmesinden neden korku duymadığını sorar. Bu kişi “Allah'tan geldik, Allah'a döneceğiz.” der. Menâre, bu kişiye onu akıllı zannettiğini fakat onun akılsız olduğunu söyler. Bu söz üzerine o kişi, korkusuzluğunun günahsız olduğunu bilmesinden ve Allah'a güvenmesinden kaynaklandığını, haset edenlerin sözü ile halifenin onun kanını dökmeyip kendisini ya yanında tutacağını ya da ailesine göndereceğini yahut eceli gelmişse öldüreceğini bildiğinden mukadder olay için tasalanmaya ihtiyaç olmadığını anlatır. Bu sözlerinden sonra halife katına varana kadar bu kişi Menâre'den yüz çevirir, tesbih ve Kur'an ile meşgul olur. Menâre halife yanına varır ve olanları eksiksiz anlatır. Menâre, bu kişinin ayaklarındaki bendi çözer ve onu halifeye götürür. Adam halife ile selamlaşır. Halife duyduğu haberlerdeki fazlı ve keremi ulu olan bu kimseyi merak ettiğinden onu huzuruna getirttiğini ve ne muradı varsa verileceğini söyler. Bu kimse çok dua eder. Bu kimse, halifenin adaleti ile şehrinin emin olduğunu ve mal ile

ilgili bir noksanlığının olmadığını ifade eder. Halife emri ile Menâre, Emevi'yi hanesine geri ulaştırır.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, bir kimse malı çok ve fazl sahibi ise haset edeni çok olur. Bu hasetçileri dinlememek gerekir. İkincisi, padişahın karar çıksa o emre uymak gerekir. Çünkü itaatsizlik dinde ve dünyada kişiyi ziyana sokar. Üçüncü fayda, sıkıntılı bir duruma düşülse sabretmek gerekir.

5. Hikâye

Bu hikâye numarası atlanılmış olup dördüncü hikâyeden sonra altıncı hikâyeye geçilmiştir.

6. Hikâye

Süleyman b. Vehb ve birçok yönetici, idareci Muhammed b. Abdü'l-Melik b. Reyân'ın hapsinde mahkûmdurlar. O zamanda Muhammed b. Abdü'l-Melik b. Reyân Vâsık Billâh'ın veziridir. Vâsık hastalanır ve ayaktan düşer. Hasta ziyareti için Ahmed b. Davud el-Kadı Vâsık katına gider. Vâsık, Ahmed'e dünyanın ve ahiretin kendisinden gittiğini, ahirete hazırlanmadığını, dünyanın da kendisine vefa göstermediğini söyler ve bu derdine bir deva olup olmadığını Ahmed'e sorar. Ahmed, Muhammed b. Abdü'l-Melik'in meclis ehlinden uluları ve yöneticileri hapsettiğini ve onlardan çok mal istediğini anlatır. Bu kimselerin çok kalabalık olduğunu dile getiren Ahmed, bu kişileri serbest bırakarak kalabalık olan bu kişilerin kötü dualarını hayra çevirmek gerektiğini Vâsık'a söyler. Vâsık, Ahmed'in dediği sözü beğenir ve Ahmed'in Muhammed b. Abdü'l-Melik'e bir hüküm name yazmasını buyurur. Ahmed, Abdü'l-Melik'in ona iltifat etmeyip inatlaşacağını bu sebeple hükmün Vâsık'ın elinden yazılmasının daha iyi olacağını dile getirir. Vâsık, eli titreyerek bütün mahkûmların sorgusuz sualsiz serbest bırakılmasını emreden bir yazı yazar ve bunu askerlerin başı İtâh'a verir ve Abdü'l-Melik'in bütün mahkûmları salmadan ne huzuruna çıkmasına ne de mektup yazmasına izin verilmemesini, eğer

yolda Abdü'l-Melik'e denk gelirse İtâh'ın atdan inmesini yola oturmasını ve bu emri yerine getirmesi için onun önünde durmasını emreder. İtâh, Abdü'l-Melik'e yolda rastlar. Yazılmış hükmü ona verir. Abdü'l-Melik bu kaar mahkûmu salarsa halife için malı nasıl sağlayacağını sorar. İtâh emrin yerine getirilmesinden başka yolu olmadığını söyler. Abdü'l-Melik bütün mahkûmların serbest kalması için nişane yazar. Süleyman b. Vehb, Vâsık'ın hastalığı sebebiyle vefat etmesinden, Vâsık'ın küçük oğlunun çocuk olmasından ötürü başa geçememesinden Abdü'l-Melik'in başa geçip kendilerini öldürtmesinden endişe duyar. O anda hapisane kapısı açılır İtâh gelir. Halife ve Ahmed b. Davud arasındaki konuşmayı mahkûmlara anlatır ve mahkûmlar serbest bırakılır. Bu ulu mertebelere sahip mahkûmlar ellerini açarak hayır dua ederler. Ahmed b. Davud Vâsık yanına vardığında hastalığının yemek yiyebilecek kadar hafiflediğini görür ve bu kimselere mallarının iade edilmesinin, Vâsık'a tüm sıhhatini geri getirmek için vesile olabileceğini söyler. Vâsık, hüküm yazar ve bu cemaatten ne alındıysa hepsi onlara geri verilir. Ahmed b. Davud vasıtasıyla o şiddet feraha dönüşür.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birinci fayda, bir kimse ulu padişah dahi olsa ölümü unutmamalı ve ecelden emin olmamalıdır ve ahiret için azık hazırlamalıdır. İkinci fayda, bir kimse sıhhatinde Sâlih amelle meşgul olmaza zaaf meydana geldiğinde Sâlih amel yapmak mümkün olmayabilir. Üçüncü fayda, bir kişinin bir padişahla ya melikle yakınlığı olsa onu hayra yönlendirmelidir.

7. Hikâye

Abdullah b. Süleyman babası hizmetinde Müslüman olmayanlardan alınan vergiyi düzenleyen meclistedir. Bu meclisin sahibi o vakitler Abdullah'ın babası Süleyman'dır. Ahmed b. Hâlid el-Katib gelince Süleyman ayağa kalkar onunla meşgul olur. Ahmed b. Hâlid gideceğinde Süleyman ayağa kalkar ve hizmetkârlara Ahmed b. Hâlid önünce gitmelerini buyurur. Süleyman'ın bu hareketini meclisteki kimse beğenmez çünkü meclis ehlinde kimse başka kimselere kıyam etmez. Bu

itirazları değerlendiren Süleyman'ın muamelesini açıklaması üyelerin galebesini azaltır ve yemek yemeye meşgul olurlar. Süleyman, oğlu Abdullah'a Ahmed'in bir vakitler Mısır'ın işleri kendisine verilmiş bir kimse olup halk arasında iyiliklerle anıldığını söyler. Mısır'ın işleri Süleyman'a verilince Süleyman Mısır'a gittiğini ve Ahmed'in gönüllerde taht kurup halkça askerlerce çok sevildiğini müşahede ettiğini Abdullah'a anlatır. Süleyman onun bu halini musibete çevirmek maksadıyla Ahmed'in halifeye bildirmediğini son yılın hesabını ve içinde bulunduğu yılın harcını ondan almayı hesap edip yüz bin dinarı da kendisine almak mecburiyetini Ahmed'e şart koşar. Bu iki yılın harcına razı olan Ahmed, Süleyman'ın kendisi için istediği yüz bin dinara rıza göstermez. Süleyman'ın tehditlerine aldırılmaz. Süleyman iki yılda bir kendisine yüz bin dinar ödemesini teklif eder, doğruluktan vazgeçmeyeceğine yemin ederek bu iki yılın harcından başka nefsi için mala kıymet bulaştırmayacağını söyleyince Ahmed hapsedilir. Birkaç ay hapis yatar, Mütevekkil Billâh'a mektuplar yazar. Bir gün Ahmed Süleyman'a bir mektup yazar ve Süleyman'ın kendisini katına çağırmasını mühim bir meseleyi arz etmesi gerektiğini söyler. Ahmed, Süleyman huzuruna getirildiğinde "Ey ulu kimse bana şefkat vaktin gelmedi mi ki aramızda bir düşmanlık yoktur" diye yalvarır. Süleyman, Ahmed'in başına gelenlerin kendi suçu olmadığını istenilen miktarı vermedikçe serbest olmayacağını söyler. Yine o nakdi vermeye razı olmayan Ahmed'e Süleyman öfkelenir, söver ve fuhşî sözler söyler. Cevaben Ahmed, isteği için bu yoldan başka bir yol olup olmadığını sorunca Süleyman "Hayır!" der. Bunun üzerine Ahmed, Süleyman'a bir mektup uzatır. Mektup, Mütevekkil'in el yazısından çıkmış ve mektupta bu hapislik süresinin parasının ve Süleyman'ın tüm malının Ahmed'e verilmesi yazılıdır. Sövmesine meşgul olduğu kimsenin üzerine hâkim olması Süleyman'ı kahreder. Malına ve evine mühür vurulur. Ahmed önünde diz çöker. Demirciler Ahmed'in ayağındaki zinciri çıkarıp Süleyman'a vurmak için gelir. Ahmed o esnada Süleyman'a Mısır'da akrabası ve sarayının olmamasından ötürü bu sarayda kalmasını söyler ve üzerindeki vekilleri kaldırır. Ahmed, Süleyman'ın

yazıcılarını getirir ve hesabın verildiğine dair yazı alır ve vekilsiz onları salıverir. Bir ay boyunca Ahmed, Süleyman'ı güzel bir şekilde ağırlar. Memleketine sefer eylemek isteyen Süleyman'a izin veren Ahmed ona on bin dinar da kendi malından verir. Süleyman çok dua eder. Fazlasıyla kumaş ve döşemeyi sevdiğini söyleyen Ahmed bunlardan da Süleyman'a hediye verir. Süleyman, oğlu Abdullah'a bu kumaşları onun sünnet düğününde kullandığını anlatır. İşte Ahmed gibi kimseye iyi şekilde davrandığı için eleştirilen Süleyman, güzel ahlakı Ahmed b. Hâlid'den öğrendiğini söyler.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Bir kimse bir kimseye hükmetmeye kadir olsa incitmekte mübalağa etmemelidir. Hem bir düşmana ihsanla davranmak o düşmanlığı dostluğa çevirmek için çok önemlidir.

8. Hikâye

Vezer Ubeydullah b. Süleyman'ın vefatından sonra yerine Kâsım b. Abdullah geçer. Kâsım eğlenceye, şenliğe pek düşkün olup Mu'tazıd'dan korkar ve çekinir. Bunun sebebi Mu'tazıd'ın kendi vezirliğine mani olacağını düşünmesidir. Bu sebeple şaraba ve eğlence meclislerine düşkünlüğünü gizler. Bir gün yine böyle bir şarap eğlencesinde her türden maharetli sazende ve cariyeler meclisinde hazır bulunur. Akşamını bu eğlence ile geçiren Kâsım'ın halinden kapısındaki kapıcıların bile haberi olmaz. Sabah olur Kâsım hazırlanır ve halife Mu'tazıd huzuruna varır. Mu'tazıd ona bakar ve Kâsım'ın eylediği eğlence meclislerine ve şarap kâselerine niçin kendisinin çağırılıp, dost edilmediğini sorar. Kâsım korkudan yer öper o kadar gizlemesine rağmen şarap düşkünlüğünden halifenin nasıl haberi olduğuna şaşar. Kâsım kendi halini halifeye ulaştırır gizli birinden şüphelenir. Kâsım'a sarayda olan ve odalardaki kişilerin haberlerini getiren bir kimse vardır. Kâsım, onu hemen yanına çağırır. Kâsım bu adama kendi halini Mu'tazıd'a eriştireni bulursa ona çok mal vereceğini eğer ki bulamazsa onu hizmetinden kovacağını söyler. Kâsım, kendi halinin Mu'tazıd'a ulaşması sebebiyle geceleri uyuyamaz. Bir gün sabah erkenden

Kâsım'ın görevlendirdiği kimse halife sarayına gider ve halifenin kapıcılarının bile hazır olmadıkları vakitte orada dilenciler kıyafetinde duran birini görür. Bu dilenciye görenler sevinirler ve ona halini hatırını sorarlar. Bu dilenci halifenin kapıcısına, huzura kimlerin geldiğini, halifenin halini sorar. Haberci, Kâsım'ın haberini halifeye ulaştırmanın bu kişi olduğundan şüphelenir ve onu izlemeye koyulur. Dilenciye izlemeye koyulan Kâsım'ın habercisi onun saraydaki her bir kimseyle görüştüğünü ve haberleri onlardan dinlediğini görür. Haberci, saraydaki görevlilere bu dilenci adamın kim olduğunu sorar. Görevliler onun meczup bir derviş olduğunu, saray ehlinin yanına gelip herkesten sadaka aldığını söylerler. Kâsım'ın adamı dilenciye takip eder. Dilenci sırayla mutfığa, şaraphaneye, hazinedarlık kapısına, divan meclisine gider; oradaki kimselerle eğlenir, gülüşür ne haber varsa sorar öğrenince kendisine verilen sadakaları alır ve saraydan çıkma kapısına erişir. Tam o esnada Kâsım'ın adamı onu yakalar, bir eve götürür ve kapısını kilitler. Haberci olanı biteni Kâsım'a anlatır. Kâsım, o dilencinin hazır edilmesini ister. Kâsım dilenciye hakikati söylemesini yoksa dünyayı ona haram edeceğini söyler. Dilenci canını bağışlarsa hakikati söyleyeceğini bildirir. Kendisine fılan Hâşimî dediklerinin, evinin bulunduğu yeri, mal sahibi ve mürüvvetli bir kimse olduğu, aylık elli dinar karşılığında Kâsım'ın her halini halifeye bildirdiğini, kiraladığı bir yerden derviş kıyafeti giyip aksak taklidi yaparak saraya geldiğini, yatsı namazı vakti bir saray görevlisinin kendisine deri mektup getirdiğini bu kimseye öğrendiklerini aktardığını bir bir anlatır. Ve yalvararak canının bağışlanmasını ister. Bu dilenci, Kâsım tarafından hapsedilir. Kâsım adamına bu kişinin saraydan gelen kişi ile buluştuğu yere gitmesini ve olanları kendisine aktarmasını ister. Haberci o evde hazır bekler. Bu hizmetli üç gün boyunca eve gelir ama ev ahalisi dervişin eve gelmediğini hadime bildirir. Dervişin hanesindeki kimseler kara matem kaftanı giyerler. Kâsım bu zaman içerisinde halife sarayına çağırılır. Halife, Kâsım'a o yakalattığı Hâşimî'yi serbest bırakırsa arkasına haberci takmayacağını eğer ki o kişiye zarar verirse kısas

yapacağını söyler. Kâsım yer öper ve o kişiyi serbest bırakarak, ona mal ve makam verir. Halife de Kâsım peşine adam takmaktan vazgeçer.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birinci fayda, “Duvarın kulağı vardır.” düşüncesiyle bir kimse yalnız başınayken bile Allah’ın ilminde her şeyin ayan olacağını bilerek sakınmalıdır. İkinci fayda, bir hizmetkâr veya bir kimse buyrulan bir iş için zor durumda kalsa efendisince himaye edilmelidir.

9. Hikâye

Ubeydullah b. Süleyman b. Veheb, Mu’tazid’in veziridir. Bir gün divan-ı mezalimde huzuruna Muhammed b. Abdü’l-Melik b. Reyân gelir ve Ahmed b. İsrail’den gördüğü zulümden şikâyet eder. Ubeydullah söylenenleri etraflıca düşünür ve sonra “Sen Ömer b. Muhammed değil misin?”der olumlu cevap alır. İbni Davud’un anlattığına göre meclis boşalınca Ubeydullah ile mecliste baş başa kalırlar. Konuşma esnasında bugün ne kadar acayip bir olay gördüğünü söyleyen Ubeydullah anlatmaya başlar. Atası Süleyman b. Veheb, Vâsık Billâh zamanında şiddet ve belaya uğrar ve hapsedilir. Bir gün Süleyman bağlı bir halde Muhammed b. Abdü’lmelik huzuruna götürülür. Muhammed b. Abdü’l-Melik Süleyman’a ihanet eder, onu incitmekte aşırıya gider. O esnada incilerle, süslerle bezenmiş bir çocuk hizmetkârlarla oradan geçerken o çocuğu gören Muhammed çocuğu alır ve onunla şakalaşır. O anda ağlayarak gözyaşlarını silen Süleyman’ı gören Muhammed ağlamasının sebebini sorar. Süleyman’ın kardeşi Hasan b. Veheb Muhammed’in kâtibi olup o anda o mecliste bulunmaktadır. Süleyman kendisinin de bir oğlu olduğunu o aklına geldiğinden ağladığını Muhammed’e söyler. Muhammed çocuğunun adının ne olduğunu sorunca Süleyman “Ubeydullah.” der. Muhammed Süleyman’a alay edercesine oğlu Ubeydullah’ın vezir olmasının gönlünden mi geçtiğini söyler ve ardından onu hapse gönderir. Süleyman’ın hapse getirilmesinden sonra Muhammed, kâtibi Hasan’a kardeşi Süleyman’ın sözünü dinlerse hapisten kurtulacağını söyler. Hasan, Muhammed’den kardeşi Süleyman’ı ziyaret için izin

ister ve Muhammed izin verir. Hasan, kardeşi Süleyman'ın yanına varınca hapisteki Süleyman Muhammed'in oğlu Ubeydullah'ın vezir mi olacağını söyleyerek kendisiyle alay edildiğinden duyduğu üzüntüyü söyler ve dua eder. "Ola ki Allah Ubeydullah'ı vezir ede ve Muhammed'in oğlunu benim oğlum katına şikâyet için düşüre." Meclisteki kimselerle sohbet eden Ubeydullah, Muhammed'in oğlu Ömer'in katına şikâyete gelmesi üzerine babasının bu halinin hatırına geldiğini söyler.

Bu hikâyeyi Abdullah el-Zenci el-Kâtip şu farklarla hikâyeye eder. Süleyman'ın oğlu Ubeydullah Mu'tazid'in veziridir. Huzuruna yüzü gözü perişan bir kimse gelir. Bu kimse Muhammed'in oğlu Ömer'dir. Ömer Ubeydullah'a bir yazı sunar, yazıyı okuyan Ubeydullah Ömer'in ikinci vaktinde yanına gelmesini emreder. Ömer ikinci vaktinde geldiğinde Ubeydullah yanında bulunan kimselere yalnız kaldıklarında onlara bir hikâyeye anlatacağını söyler. Meclis boşalınca Ubeydullah, babası Süleyman başına gelenleri anlatır. Vâsık, Süleyman'ı hapseder. Onun veziri olan Muhammed b. Abdü'l-Melik Vâsık'a iki yüz kırk bin dinar ödeyen Süleyman'dan fazlaca para talep ettiği esnada saraydan bir görevli gelir ve Süleyman'a bir oğlunun olduğunu ona ad konulması gerektiğini anlatan bir yazı getirir. Muhammed'in kâtibi, Süleyman'ın kardeşi olan Hasan, ağabeyinin söylediklerini kaleme alır. Süleyman oğluna Ubeydullah ismi koyar. O sırada Muhammed de meclisten bir süreliğine ayrılır. Döndüğünde Süleyman'da bir rahatlık sezen Muhammed sebebi sorar. Süleyman bir sebep yok der. Süleyman'ın kardeşi durumu anlatır. Muhammed de kendisinin meclisten ayrılma sebebinin oğlunun dünyaya gelmesinden olduğunu açıklar ve oğlunun adını Ömer koyduğunu anlatır. Bu söz üzerine Süleyman bu günün mübarek gün olduğunu, Allah'ın her ikisine de birer evlat nasip ettiğini müsaade ederlerse kendi oğlunu Muhammed'in terbiye etmesini ve oğlunun ona hizmet etmesini dilediğini söyler. Ayrıca Süleyman, ergenlik çağına vardıklarında oğlu Ubeydullah'ın Muhammed oğlu Ömer'e kâtip olması dileğini ona bildirir. Bu söz üzerine Muhammed, kendisiyle alay mı edildiğini ne cüretle mahpus birinin oğlunun

kendi oğluna hizmet edeceği ümidinin aklına düştüğünü Süleyman'a hiddetle söyler. Hiddeti artan Muhammed, Süleyman'a nasıl kendi oğlu Ömer'in Süleyman oğlu Ubeydullah'ın ayağına düşeceğini düşündüğünü söyler. Mehemmed Süleyman'dan Ubeydullah'ın vezir olacağı zaman gelse de kendi oğlu Ömer'in ondan bir şey dilemek için ayağına varmasına karşılık katiyen ihsanda bulunmamasını vasiyet etmesini ister. Bu sözlerden üzüntü duyan Süleyman "İnşallah bu kimsenin dilinden çıkanları Allah ona yaşatsın." diye düşünür. Bu hikâyeyi yanındakilere anlatan Ubeydullah babasının kendisine, vezir olursa bu kişinin kendi huzuruna yardım istemek maksadıyla geldiğinde ona ihsanda bulunmasını tembihlediğini de beyan eder. Zaman yapacağını yapar ve huzuruna gelen Ömer'i Ubeydullah ÇOK mal ile gönderir.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Kim ki ulu bir mertebeye erişse elinin altında bulunan kimselerle alay etmemeli ve evlatları için iyi dilekte bulunmalıdır. Gün gelir bu dilekler gerçek olur. Bir diğer fayda, haneden olan kimse, soyu ulu olanlara ihsan ile davranıp Allah'ın verdiği nimetlere şükrünü göstermelidir.

10. Hikâye

Ebû Said Kurmutî, Abbas b. Ömer el-Gunevî'yi esir eder ve Mu'tazîd'ın Abbas yanına verdiği askerleri de öldürür. Bu hal üzere Abbas bir müddet kalır. Bir gün Abbas'ın ayağındaki prangaları çözerek Ebû Said katına götürürler. Ebû Said, Abbas'a garip bir kişi olduğunu, onu öldürmekle eline bir şey geçmeyeceğini, Mu'tazîd'a bir haber iletme istediğini ve bu işi de Abbasın en iyi şekilde yapacağı fikrinde olduğunu söyler. Abbas'a canını bağışlayan Ebû Said, Abbas'ın halifeye söylemesini istediği sözleri ona beyan eder. Beyanında "Ebû Said, çöl ortasında yaşayan çok malı mülkü olmayan bir kimsedir ki onun malıyla Mu'tazîd'ın hazinesi dolmaz. Mu'tazîd'ın şehirlerini gasp etmeyen, hükmüne mani olmayan, saltanatına ortak koşmayan bu kimseye çöller aşırarak türlü zahmet çektirdiğin askerleri neden yolladığını ve Mu'tazîd'ın kendi namını bu hareketlerle neden kötü eylediğini söyler.

Hem Mu'tazid askerleri kendine ulaşmadan Ebû Said çöle kaçıp bütün erler peşine düştüğünde onları gafil avlayıp öldürebileceğini de ekler. Fakat ne Mu'tazid'in kendisine zafer kazanmasıyla saltanatının yükseleceğini ne de hazinelerine hazine katabilmesinin mümkün olmadığını dile getirir. Eğer savaş ister ise asker yollamasını ama barış ister ise fermanın onda olduğunu söyler. Bu denilenleri Abbas, Mu'tazid'a iletir. Mu'tazid bu sözleri işiten de gonca gibi derisine sığmaz, gül gibi kabasını yırtar, arslan gibi kükrer ama bir daha Ebû Said'i anmaz ve onun üzerine asker yollamaz.

Bu hikâyedeki fayda şudur ki: Akıllı kişi, hiç kimseye husumet etmeye, kendinden aşağı kişiyle savaşı caiz görmeye, sulh ile çözülecek meselede kahrı tercih etmeye, gücüne ve askerine güvenmeye, zayıfa galip gelmekle güçlünün gücü ziyadeleşmez.

11. Hikâye

Ahmed b. Ali el-Kürdi'nin kızı Fatma, Nasırud-devle'nin eşidir. Fatma bir hizmetkârını hıyanetle itham ederek mahpus eder. Bu hizmetkârın adı İbni Kubaysa'dır. Kale muhafızına mektup yazılır ki, İbni Kubaysa öldürüle. Mektup muhafıza ulaşır. Kalede muhafızdan başka kimse yoktur. Muhafız İbni Kubaysa'ya mektupta ne yazıldığını okumasını emreder. İbni Kubaysa bütün mektubu okur öldürülmesi hakkındaki kısmı okumaz. Muhafızın mektubu tekrar okuma ihtimalini düşünerek korkuya kapılır ve kurtuluşu için her hileye başvuracağını düşündükten sonra kalenin duvarına tırmanır bir gedik bulur. Ama buradan inmek mümkün değildir. Zira orası pek yüksektir. Birkaç gün sonra kar yağar. İbni Kubaysa bulduğu gedikten Allah'a güvenerek, ayağındaki bağa aldırmadan kendini atar. Kelime-i şahadet getirir. Yere düşünce bütün azalarını kontrol eder, sağlam kaldığından dolayı Allah'a şükreder. Bir taşla ayağındaki zincirlere vurur, havanın soğukluğundan o zincirler pare pare olur. Kar içinde yürümeye başlar. Sonradan kardaki izlerden onu bulacakları endişesiyle dereye girer. Su içinde giderken soğuktan çok zahmet çeker.

Bir süre sonra Kürtlerin çadırına ulaşır. Kürdeler onu gizler. Oradan Bağdat'taki efendisi Nasıru'd-devle huzuruna giden İbni Kubaysa kurtulur.

Bu hikâyedeki fayda; Bir kimse helakini kesin olarak bilse tedbir almayı terk etmemeli ve olanlara tahammül etmelidir.

12. Hikâye

İsmâîl b. Bülbül, Hamid İbni Abbas'ı mahpus eder ve İbni Bevvab'ı üzerine vekil koyar. İbni Bevvab, İsmâîl'in çok kızgın olduğunu ve hem işkence hem müsadere yoluyla cezalandırma yapılmasını uygun gördüğünü Hamid'e iletir. Hamid, İbni Bevvab'a bundan kurtulmanın bir yolu var mı diye danışır. İbni Bevvab, Hamid'in şehirdeki bir nüfuzlu kimseye mektup yazıp bin akçe borç istemesini söyler. Olumsuz cevap gelirse de o mektubu saklamasını, İsmâîl'in müsadereye ve işkenceye başvurması esnasında bunu ona arz etmesini böylelikle merhamet görebileceğini ummasını söyler. Dediği gibi olur. Hamid, mektubu İsmâîl'e arz edince İsmâîl şefkat gösterir ve onu affeder.

Bu hikâyedeki fayda, bir kimse sıkıntıya düşse büyük, küçük ileri gelen kimselere danışa ki kurtuluşuna vesile bula.

13. Hikâye

Şair Ebû'l-gayyahiye şiir yazmaktan vazgeçer ve düzyazı yazmaya da razı olmaz. Mehri'nin emriyle bu şair hapse atılır. Düştüğü zindanın vahşetinden sağa sola bakınan Ebû'l-gayyahiye'nin gözüne, güzel yüzlü, pak giyimli bir genç ilişir. Görüntüsünün temizliğinden dolayı Ebû'l-gayyahiye belki buradan çıkmakta kendine bir fayda vereceğini düşündüğü bu adamın yanına oturur. Fakat zindan korkusunun zihnini işgal etmesinden dolayı adama selam vermeyi unuttur. Adam, kerem ehlinin musibet ehline hal hatır sorması gerektiğini söyler ve Allah'ın selamını dahi unutan Ebû'l-gayyahiye'ye kızar. Ebû'l-gayyahiye başına gelenlerden ötürü aklının gittiğini bu sebeple böyle bir edepsizlik yapmasının hoş görülmesini talep eder. Adam Ebû'l-

gayyahiye'ye başına ne geldiğini sorar. Şiir yazmaması sebebiyle zindana düştüğünü söylediğinde adam “Şiir yaz ki buradan kurtulasın!” diye yanıt verir. Ebû'l-gayyahiye dışarı çıkarsa peygamber soyundan olan İsa b. Zeyd'in ne yerde olduğunu söyletirler. Bu kişinin nerede olduğunu söylerse de onun kanını eline bulaştırmış olmaktan korktuğunu söyler. Allah'dan bu belayı def etmesini isteyen Ebû'l-gayyahiye'yi ve o adamı zindandan çıkarırlar. Ebû'l-gayyahiye bu adama kim olduğunu sorduğunda İsa b. Zeyd'in adamı olduğu cevabını alır. İbni Mehdi huzuruna çıkarılır. Mehdi önce İsa b. Zeyd'in yerini o adama sorar. İsa'nın yerini bilmediğini söyler adam. Mehdi üstelleyince kaftanının içinde dahi olsa İsa'nın yerini söylemeyeceğini bildiren adam öldürülür. Ebû'l-gayyahiye şiir eder misin denildiğinde evet diyerek kurtuluşa erer.

Bu hikâyedeki fayda, bir kimse hakkında bir sırta vakıf olunduğunun her ne olursa olsun ifşa edilmemesidir.

14. Hikâye

Emir Ca'fer'in kâtibi Davud, Ca'fer'in vekilini hapseder. Vekil, dostları olan İsa'ya ve Sehl b. Sabbah'a mektup yazar ve kendisine şefaathetmelerini talep eder. Bu kimseler Davud sarayına varmak için yola çıkarlar. Yolda Feyz Ebi Sâlih'le görüşürler. Feyz o vekille bir tanışlığının olmadığını ama isterlerse onlara katılabileceğini söyler. Hep birlikte Davud katına varırlar. Şefaathetlerini bildirirler. Davud Ca'fer'e mektup yazıp şefaathetlerini iletir fakat Ca'fer vekil üzerindeki mal hakkını ister. Vekili zindandan çıkaramazlar. Feyz, istenilen miktarı kendi mallarından karşılayarak vekili kurtarabilecekleri fikrini İsa'ya ve Sehl'e anlatır. Davud'a bu taleplerini de iletirler. Davud, Emir Ca'fer'e yine mektup yazar. Cevapta bu borcu ödemeye Feyz'in değil kendisinin layık olduğunu bildiren Ca'fer Feyz'e kulluk haddini aşmamasını tavsiye eder. Feyz ki tanımadığı kişiye ihsanda bulunmuştur. Vekil serbest bırakılır. Bu hikâyedeki fayda, bir kimse bir kimseyi terbiye etse veya bir kişiye himmet etse bu işi tamam eylemelidir.

15. Hikâye

Aşâ-yı Hamedani, Haccâc'ın Deylemegü kazasına saldırır ve askerleri ölür. Aşâ da Haccâc'a esir düşer. Aşa bir müddet ellerinde esir kalır. Aşâ'yı esir edenin kız kardeşi Aşâ'ya âşık olur. Aşa huzuruna varan kıza sekiz kez mübaşeret eyler. Kız, Selmanların eşleriyle her zaman bu kadar mübaşeret mi ettiklerini sorduğunda olumlu cevap alır. Bu söz ve Sâlih amel üzerine kız Aşa ile ahd eder. Aşâ'yı hapisten kaçırmaya karşılık, Aşâ'nın kendisini memnun etmesini ve kendisinden başkasını seçmemesini diler. Bu sözleşmeyi kabul eden Aşâ'yı kız hapisten kurtarır. İslam şairleri bu hikâye üzerine beyitler yazarlar.

Bu hikâyedeki fayda, zor duruma düşen kimselerin umudunu yitirmemesi ve bu kişilerin Allah'ın olmadık yerden kurtuluş verebileceğini bilmeleri gerektiğidir.

16. Hikâye

Muhammed bin Daza, Amr'ı Me'mun halifeye şikâyet eder. Halife Amr'ı hapsetmeye ve nimetsiz bırakmaya ahdedir. Amr'ı hazırlayıp Fazl'ın sarayına iletirler. Fazl, sarayında bulunan Amr'a işkence ve zulüm yapmaz ona bir güzel oda hazırlatır fakat onunla konuşmaz ve aynı ortamda bulunmaz. Bu hal üzere üç gün geçer. Üçüncü gün Amr Fazl'a bir hizmetkârla mektup yollar. Mektup içerisinde Amr'ın bütün malı yazılıdır. Amr'ın Fazl'dan dileği bu mektubun halifeye Fazl aracılığıyla ulaştırılıp tüm malından vazgeçtiğinin bildirilmesidir. Fazl Amr'ın bütün malını halife öfkesinden zail eder diye düşünerek buna razı olmaz. Bu durumu Fazl Amr'a anlatır. Amr, gammazlık edenin Fazl'ın kendisine iyi davranmasından da gafil olmadığını Fazl'a anlatır. Amr, halifenin kendisine kötü davranılmasını emretmesine rağmen Fazl'ın kendisine kötü davranmayışından hoşnutluğunu dile getirerek bütün malını halifeye vermeye böylelikle razı olduğunu dile getirir. Fazl mektupta yazılı olan malın yarısına razı olur. Halife huzuruna gerekli evraklarla giden Fazl halifenin yanında Muhammed b. Daza'yı görür. Daza halifeyi Fazl'a karşı da kışkırtır. Halife Fazl'ı görünce hiddetlenir ne gevşeklik ve cüretle Amr hakkında verdiği hükme

uymadığını Fazl'a sorar. Fazl bu sebepten Amr'ın mektubunu korkudan halifeye vermez. Fazl, Amr'ın malının çok olmasından ötürü dışarıdan yemeğine zehir katılarak öldürülmesi veya malının israf edilmesine karşılık onu alıkoyduğunu söyler, halifeyi yatıştırmaya çalışır. Halife Amr'ın Muhammed'e teslim edilmesini emreder. Amr'ı teslim alan Muhammed ona çok işkence ve zulmeder. Bir müddet sonra Amr'ın dostları Amr için mallarının çoğunu halifeye vermeyi teklif ederler. Halife bunu kabul eder. O esnada halife Fazl'a dönerek tanımadığı kimselerin kendi emirlerine daha fazla riayet ettiğini, sürekli yanında bulunmasına göre in Fazl'ın gevşeklik gösterdiği söyler. Fazl, halifeye başkalarının Amr'dan zulümle aldığı malı kendisinin yumuşaklıkla aldığını söyleyip Amr'ın iki mektubunu ona sunar. Halife mektupları okur ve "Amr'den mi yoksa Fazl'dan şüphe etmek gerek." diye söylenir. Zira Fazl, Amr'a izzetli şekilde davranmış, Amr da buna karşılık bütün malından vazgeçmiştir. Halife kerem topunu kimseye kaptırmayacağını söyler ve o iki mektubu parçalar. Halife alınan malın tamamını Amr'a iade eder.

Bu hikâyede faydalar şunlardır: Hürmet sahibi bir kimse belaya duçar olsa ona kerem yoluyla muamele edilmelidir. Bu kimseleri incitmekten vazgeçilirse sonunda lütuf oluşur. Bir diğer fayda, zor durumda kendisine iyilik edilen kimse bu iyiliğe karşılık bu nimetin kadrini bilmelidir. Bir diğer fayda ise güzel ve kesim ahlaklı bir kişiyi gören kimse akletmeli, kendisi de o yola girmelidir.

17. Hikâye

Abdullah b. Mu'ter ayaklanması sebebiyle halk suçlanır ve birçok kişi öldürülür. Ebû Amr el-Kadı, Kadı Ebû'l-mesnâ ve Muhammed b. Davud b. Cerrâh sarayın uç bir odasına hapsedilirler. Bu üç kişi kapı arkasında birbirleriyle söyleşerek vasiyetlerini anlatırlar. Ebû Amr ki saçında sakalında tek ak olmayan bir yiğit kişidir. Bir süre sonra kilit sesi duyulur. Muhammed b. Davud b. Cerrah'ın kapısı açılır. Muhammed yüz bin dinar vereceğini buna karşılık kendisinin öldürülmemesini talep der. Muhammed'in başını koyun gibi keserler ve gövdesini bir kuyuya atarlar.

Kendisinin de öldürüleceğini düşünen Ebû Amr namaza ve duaya meşgul olur. İki saat sonra yine kilit sesi iştilir. Ebû'l-mesnâ hücreden çıkartırlar. Ebû'l-mesnâ'nın halife hakkında söylediği sözlerden vazgeçmesi ve tövbe etmesi şartıyla affedileceği beyan edilir. Ebû'l-mesnâ küfrünün ispat edilmesi ile tövbe edeceğini söyler ve sözlerinden vazgeçmez, onu da öldürürler. Ebû Amr canından endişe ederek korku pençesine düşer. Seher vaktinde Amr'ın kapısı açılır ve ona neden halifeye emrinden uzaklaştığı sorulunca hata ettiğini beyan eden Amr tövbe eder ve Allah'a yalvarır. Amr'ı hapisten çıkaranlardan biri gider ve geri gelip Amr'ı alır, ona korku duymamasını söyleyerek onu Ebû'l-fırat'a götürür. Ebû'l-fırat, Amr'ın cürmünü tekrar edince Amr söylenenleri kabul eyler. Ebû'l-fırat yüz bin dinar karşılığında Amr'ın günahını halifeden satın aldığını Amr'a söyler. Olanların hepsini bilmediğini söylemeye çalışan Amr'a Ebû'l-fırat gözüyle sessiz olmasını işaret edince Amr'ın kendi sarayına götürülmesini emreder. Amr'ı hamamda temizlerler ve ona güzel kıyafetler giydirirler. Aynaya bakan Amr tek beyaz saçı yokken hepsinin kar gibi bembeyaz olduğunu görür. Amr vezirin himmetiyle o dehşetten kurtulur.

Bu hikâyedeki fayda, kişi padişah kahrına müptela olsa inat etmemeli ve özür dileyerek af dilemeledir.

18. Hikâye

Muktedir Billâh'ın cemaatinde döşemeciler grubunda bir görevli kimse vardır ki bu taifenin arif kişisi Sâfi'ye hizmet ederdi. Bu hizmetkârın bir müddet ortada görünmemesi üzerine Sâfi bu kişinin bir derde mi tutulduğunu düşünmeye başlar. Sâfi bir vakit sonra bu hizmetkârı saçı sakalı ağarmış, tüccar kıyafetine bürünmüş bir halde görür. Sâfi, ona neden bu hale düştüğünü sorar. Bu kişi, sırrını saklamak şartıyla derdini Sâfi'ye açacağını söyler. Bu kişi hikâyesini anlatmaya başlar.

Halife sarayında döşemeciler gelirler ve hizmet edip giderler. Bir gün nöbet kendisine gelen bu kişi su tuluklarıyla halife evine su taşıyan grupta saraya varır. İkinci sefer su taşıyan bu kimse yorulup halife evi yanında bir saat dinleneceğini,

suya gidecekleri vakit yoldaşlarının kendisini uyarmasını söyler. Hizmetkârlar bu kişiyi uyandırmayı unuttur. Kadın sesleri ile uykusundan uyanan bu adam kendisinin halife sarayında görülürse öldürüleceği korkusuyla havalandırma yeri olan yere tırmanır ve ayağını duvara dayar, kimsenin onu görmemesi umuduyla korkudan kendini kaybetmeden orda durmaya çalışır. Halife oraya gelip orada bulunan kadınların danslarını ve eğlencelerini izler, eğlence sonrasında oradan ayrılan halife ardından döşemeciler gelir. Bu kişi kendini onların arasına bırakır. Arkadaşları ona ne olduğunu, neden saçının sakalının ağardığını sorar. “Bilmem.” diyen bu kimse o gece beklediği yerde “Bu sıkıntıdan kurtulursa halka hizmet edip, hizmetkâr libası giyeceğim.” diye ahdeder. Bu beladan kurtulan kimse sözünü tutar. Bu hikâyede fayda budur ki, kişi gönlünü kaygıya teslim etmemelidir. Zira kaygı kişinin ak günü kara, kara saçını ak eder. Bir diğer fayda ise kişi her işin yerini bilmelidir. Bir başka fayda ise yanlışlıkla bir sıkıntıya düşen kimse tövbe ve istiğfarla meşgul olup kötü işlerin yöresinde dahi dolaşmamalıdır.

19. Hikâye

Muktedir Billâh'ın zamanında Ebû Ali Nâkîd mahpuslara ekmek götürür ve ihtiyaçlarını karşılar. Bir gün Ebû Ali Nâkîd boynunda zincir, ellerinde ve ayaklarında altmış batman ağırlığında pranga vurulmuş bir mahkûma ne suç sebebiyle bu hale geldiğini sorar. Mahkûm, çok mazlum olduğunu içinde bulunduğu duruma Allah'ın takdirinden başka sebep bilmediğini, söyler. Ebû Ali mahkûma hangi olay sonrasında buraya düştüğünü sorar. Mahkûm, bir gece bir dostuna misafirlige gittiğini ve geç vakitte dönüş yolunda meşaleli asker topluluğunu görüp korktuğunu, bu korku sebebiyle nereye gideceğini bilmediğinden harabe bir dükkân içerisine girdiğini bir vakit sonra askerlerin harabeye girip kontrol etmesi üzerine kendisinin yakalandığını söyler. Mahkûm, karanlık harabede gizlenirken ışıklar ile askerlerin içeri girdiğini, o harabe içinde kendisinin yanında boğazlanmış bir adam ve adamın göğsü üzerindeki bıçak olduğunu fark ettiklerini, askerlerin onu

tutukladığını anlatır. Askerler, “Yerdeki ölünün katili bu kimsedir.” diyerek onu yakalarlar ve şehir emirine götürürler. Olanları onlara anlatan mahkûma kimse inanmaz. Çok işkence görür ve şehir ehlinden şefaathedenlere de inanılmaz ve o kişi hapse atılır. Bu kişi, tam on altı yıldır elinde, ayağında, boynunda bu ağırlıklı zindanda olduğunu, yine de Allah’tan ümidini kesmediğini söyler. Bu sözler o mahkûm ağzından dökülür dökülmez zindan kapısına bir kişi gelir ve zindandaki tüm mahkûmları salıverir. Meğer emir Nârevegi öldürüldüğü için tüm zindanlar boşaltılır.

Bu hikâyenin faydası, bir kimse ne kadar da günahsız olsa suç mahallerinden uzak durmalıdır ki o suç ve günah yeri şerrinden belaya tutulmaya.

20. Hikâye

Abdullah b. Tahir, Muhammed b. Eslem-i Tusi’yi zindana atar. Muhammed’in dostları mektup yazıp onun halini hatırlar ve sabretmesini tavsiye ederler. Muhammed de onlara cevaben zindanın kendisi için bir lütuf olup bu vakte kadar mükellef olduğu vergilerden, yükümlülüklerden kurtulduğunu, Hak Teâlâ’nın kuluna bela vermesinin ona ihsanda bulunacağına işaret olduğunu, çok mal sebebiyle yapmakla yükümlü olduğu cemaatle Cuma namazı, hasta sormak gibi şeyleri terk etmesi sebebiyle layık olduğu yerin zindan olduğunu anlatan bir mektup yazar. Muhammed’in bu sözleri Abdullah b. Tahir’e nakl edilir ve bu sözler neticesinde hapisten kurtulur.

Bu hikâyedeki fayda, eğer düşman bir kişiye galip gelse onu belaya uğratsa kişi sabretmelidir, ıstırap halini gösterip düşmanı sevindirememelidir.

21. Hikâye

Me’mun halife Ferec’e öfkelenir ve onu zindana attırır. Bir gece Ferec, rüyasında “Ferec’e Allah kurtuluş verdi, kurtuluş umar kurtuluş vericiden” diyen bir kimseyi görür. Sabah olunca Abdullah b. Tahir ve Mesrûr-ı Hadim Ferec’e şefaatheden olurlar. Halife Ferec’i Fars vilayetinin sorumlusu eylediğini gösteren bir ferman çıkartır ve

Ferec'e beş yüz bin akçe bağışlar. Zindan kapısına mahkûm giren Ferec sabah zindandan padişah gibi çıkar. Zindan kapısında ona bir mektup verirler. Mektupta Ferec'in gece düşünde duyduğu beyit yazılıdır. Bu şiirinin şairinin Ebû'l-heyna'i olduğunu gören Ferec, ona çok mal bağışlar.

22. Hikâye

Ali b. Hasan el-Eskafi, Ebi Musa'nın kâtipliğini yaparken Ebi Musa onun tüm malına el koyar ve onu zail ederek zindana atar. Musa elinden çok musibete uğratılıp işkence gören Ali bir gün çok yüksek bir ses duyar ve kendisine işkenceye geldikleri korkusuyla ölü gibi olduğu yere yıkılır. Onu bu baygın halde alırlar ve İshâk b. İbrâhîm huzuruna bırakırlar. Ali kendine gelince İshâk'ı görür. İshâk ona tebessüm edince korkusu biraz geçer. İshâk, Ali'ye şefaât edildiğini tüm alınan mallarını alarak evine gidebileceğini söyler. Evine varan Ali sabahleyin kurtuluş sebebini öğrenmek amacıyla İshâk katına gider. İshâk, Emir Ebû'l-Abbas'ın kardeşi Ebi Musa'ya bir mektup yazar. Ebû'l-Abbas, kâtibinin yazısının çirkin olması sebebiyle zindandaki Kâtip Ali öldürülmediyse bu kâtibin kendisine verilmesini ister. Eğer bu kâtip için bir mal istenirse on bin dinarın ödenebileceğini de mektupta yazmaktadır. Ali bu sebepten takas bulur.

Bu hikâyedeki fayda, bir kimse fazldan tembellik etmemelidir ki bunun faydasını gizli ve açık şekilde görsün.

23. Hikâye

Mansûr halife bir gün hutbe verirken bir sinek gelir ve dudağının üzerine konar ve onu ısırır. Sineğin ısırıldığı yerden kan çıkar ve bir müddet kan durmayınca hutbeyi bırakır ve bu durumu Süleyman Ağmeşi'ye anlatır. Süleyman halifeye mazlumların halinden haberdar olması gerektiğini tavsiye eder. Bunun üzerine Mansûr atını Horasan kapısından çıkarıp giderken ne yandan geldiği belli olmayan ve üzerinde iki beyit yazılı olan bir ok atının önüne düşer. Okun üstündeki üçüncü bir notta

“Hemedandur bir Hemedânî kişiden sor” yazılır. Mansûr, amcasına bu hali anlatınca amcası zindanda bir Hemedânî olabileceğini söyler. Bütün mahkûmlar bir kapıcı aracılığıyla araştırılır hiç kimse Hemedânî değildir. Kapıcı tam zindandan çıkacakken “Ey mazlumlara yardımcı, ey darda kalmışların duasını kabul kılıcı” diyen bir ses işitir. Zindandaki sesin sahibini arayan kapıcı ağır demirlerle demirlenmiş ve bundan dolayı pek zayıf düşmüş bir kimse ile karşılaşır. O kişiye nereli olduğunu sorar ve Hemedân cevabını alır. Bu kişiyi kapıcı, Mansûr katına çıkarır. Mansûr bu kişiye niçin hapse girdiğini sorunca kişi, neden hapse atıldığını bilmediğini, Hemedân’da iken çok mal ve varlık sahibi ulu bir kişi olduğunu, bir gün Mansûr’un vergi görevlisinin gelip Hemedânî’ye ait bir toprağı satın almak istediğini, satmayan Hemedânî’den bu arazinin zorla alınıp bu hale düşmesine sebep olduğunu hikâye eder. Mansûr’un emriyle o kişideki demirler ve bentler çıkarılır, güzel bir elbise giydirilir. Bu duruma sebep olan vergi memuru halife huzuruna çağırılır. Bu vergi görevlisi o toprak ve Hemedân vilayetini bu kişiye verir. Hemedânî kendi malını alacağını ama Hemedân vilayetinin kendisine lazım olmadığını söyler. Ayrıca Hemedânî, yol harcı olarak kendisine verilen otuz bin dirhemi de vergi görevlisine bağışladığını ve onu affettiğini söyler. Bu söz üzerine Mansûr, karınca ve sineğin, ins ve cinsin bu kişinin kurtulması için kendisine işaret verdiğini ve bu kişi gibi güzel huylu kimse görmediğini söyler.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: İlki, bir kimse zalim eline düşse bile yaratanın kereminden ümitli olmalıdır. Zira mazlumların yardımcısı, zalimlerin kahredicisi “O”dur. Bir diğer fayda, iyi huylu kimselerin hakkını zalimlerden almak gerekir.

2.1.3.6. Altıncı Bap

Bu bapta on altı hikâyede, şiddet ve mihnetlere yakalanan kimselerin iyi düş ve sadık rüya sebebiyle bu gamlı hallerinden kurtulmaları ve üzüntülerinin sevince dönüşmesi anlatılır.

1. Hikâye

Ahmed b. Hamdun, Mu'tazid Billâh'ın anlattığı hikâyeyi şöyle rivayet eder. Mu'tazid Billâh'ın babası Muvaffak Billâh'a çok yakın olan ve emrine pek itimat edilen İsmâîl b. Bülbül her fırsatta gammazlık ederek Mu'tazid'i zayi etmek için uğraşır ve sonunda onu hapse attırır. Muvaffak Billâh hastalanınca Mu'tazid'i bir korku sarar ki hastalıktan kendinde olmayan babası ağzından ferman verilip başı kesile. Bu endişeler içinde Mu'tazid bir gece çok namaz kılar ve ihlasla Allah'a yalvarır. Gece uyuduğunda düşünde Dicle kenarında oturan ve elini suya sokmasıyla akan suyu durduran ve duran suların dağ gibi yığılmasına sebep olan bir kişi görür. Bu kişiye kim olduğunu sorduğunda Ali b. Ebi Talib "Allah'a itimat eyle, benim canıma ve Ali oğlanlarına riayet eyle ve hepsine uy" der. Mu'tazid uykudan uyanır ve kulaklarında Ali'nin sesi hala yankılanmaktadır. Korkusu geçer. Mu'tazid sabah olduğunda hapisteki kullardan birine bir yüzük taşı almasını üzerine Ahmed el-Mu'tazid Billâh ismini naksettirmesini buyurur. Eğer bir gün hilafet kendisine verilirse el-Mu'tazid Billâh'ı kendisine lakap edineceğini söyler ve bunu gösterir bir karar mektubu yazar ve o kula bunu çok iyi saklamasını emreder. Halife vefat edebileceği ihtimali üzerine Mu'tazid hapisten çıkarılır, babasının yanına götürülür. Hasta döşeginde yatan baba, Mu'tazid'i görünce sevinir ve vefat eder. Hilafet kendisine geçen Mu'tazid yüzüğüne yazdırdığı ismi kullanır ve halifeliği döneminde hiçbir Alevi'yi azaba uğratmaz ve onlara ihsanda bulunur.

Bu hikâyedeki fayda, bir kimse hayır veya şer içeren bir rüya görse rüyasına itibar etmelidir. Bir diğer fayda ise nübüvvet ehlinde gelenlere mümkün mertebeye ikramda bulunmak gerekir.

2. Hikâye

Ebû Hayyân el-Zinâdî iflas eder ve çok borçlanır. Dostları bile kendisinden el ayak çeker. Alacaklılar, alacaklarını almak için çok uğraşırlar. Bu hale çok üzülen Ebû Hayyân düşünceli düşünceli bir yerde oturur. O esnada içeri girmek için destur

istenir ve ardından bir kişi huzuruna gelir. Horasanlı olan bu kişi hacca gideceğini ve garip bir kimse olduğundan on bin akçesini hac dönüşüne kadar emanet olarak saklamasını Ebû Hayyân'dan ister. Adam keseyi mühürler Hayyân'a verir ve gider. Horasanlı kişi gidince Ebû Hayyân keseyi açar ve o para ile bütün borçlarını öder ve o kimse hacdan dönüne kadar o malı yerine koyacağını düşünür. Ebû Hayyân o günün gecesinde rahat bir uyku çeker. Sabah olunca Horasanlı kişi Ebû Hayyân'ın yanına gelir, babasının vefatı sebebiyle hacca gidemediğini şimdi ise Horasan'a gitmesi gerektiğinden emanetini geri almak istediğini söyler. Bu söz üzerine Ebû Hayyân'ın dünyası kararır ve Horasanlıya yarın gelmesini ve malını almasını söyler. Gece olunca sabrı ve kararı kalmayan Ebû Hayyân erkenden at hazırlatır ve ayağını üzengiye koyar. Atına hiç müdahale etmez. At, Me'mun halife sarayına yönelir. Me'mun halife sarayına varınca bir süvari görür. Süvari ona "Ebû Hayyân Zinâdî misin' "deyince "Evet" der. Süvari Hayyân'a "Benî sana verdiler." der. Kimin onu kendisine verdiğini sorunca "Emir Hasan b. Schl." cevabını alır. Bunun üzerine Ebû Hayyân, Emir Hasan huzuruna varır. Emir Hasan, Ebû Hayyân hakkında kötü düş gördüğünü söyleyerek niçin gelip gitmediğini sorar. Ebû Hayyân, başından geçenleri Emir Hasan'a anlatır. Bunun üzerine Emir Hasan iki keseyi ve içindeki yirmi bin akçeyi Ebû Hayyân'a verir. Ebû Hayyân da Horasanlı'ya emanetini teslim eder.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Bir kişi zahmete düşse, ıstırabı terk edip takvayı kendisine iş edinmelidir. Peşinden de müşkül olan işini Allah'ın takdirine havale etmelidir.

3. Hikâye

Halifeler tarihinde anlatılır ki, Mehdi uykusunda kötü bir rüya görür ve korku içinde uyanır uyanmaz Kadı'yı çağırır ve ona elini kendi başına koymasını ve ne buyurursa yapacağına dair ant içmesini emreder. Halife başına el koymaktan edep ettiğini söyleyen Kadı, Mehdi ne buyurursa yapacağına dair söz verir. Mehdi, Kadı'yı zindandaki bir Hüseyinî Alevisinin çıkarılması ve ona ihsanda bulunulması için

görevlendirir. Kadı o Alevi genci bulur. Genç pek güzel olmasına karşılık zindan mihnetinden zayıf hale gelmiştir. Gence halife selamını iletir ve isterse gencin bu memlekette kalabileceğini, isterse gidebileceğini bildirir. Genç, Medine'ye gitmeyi tercih eder. Kadı, halife huzuruna varır ne gerekli ise gence ulaştırır. Kadı, gencin kurtuluşu erme sebebini sorunca genç, geceleyin rüyasında Hazret-i Risâlet'i gördüğünü ve onun "Sana zulüm mü edildi?" sorusuna evet cevabı verdiğini anlatır. Peygamber Hz. Muhammed (s.a.v) gence iki rekât namaz kılmasını ve namaz bitince *yâ mesîka'l-fevti ve sâmi'a's-şavti (22) ve kâsiye'l-izâmi ba'de'l-mevti şalli 'alâ Muḥammedin ve 'alâ 'âli Muḥammedin ve ec'al lî (23) min emri ferecen ve mahrecen inneke tağlemu ve lâ a'lemü ve taqdiru velâ aqdiru (68b) (1) ve ente 'allâmu'l-guyûbi yâ erhame'r-râḥimîn (69a)* duasını okumasını söyler. Rüyadan uyanan genç kendisine buyurulanları yaptığını ve duayı tekrar ettiği esnada hapisten çıkarıldığını söyler. Kadı, gencin başına gelenleri Mehdi'ye anlatır. Mehdi, gencin doğru söylediğini çünkü kendisinin de rüyasında bir kişi gördüğünü ve o kişinin Alevi genci zindandan çıkarmazsa elindeki sopayı kafasına vuracağına yemin ettiğini nakleder. Mehdi, korkudan uyanıp o gencin çıkarılması emrini verdiğini söyler.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, bu duayı muhafaza edip öğrenmek gerektir. İkincisi, Seyitlerin ve uluların ihtiyaçlarını gidermekte gafil olunmamalıdır.

4. Hikâye

İbn Hamdun el-Nedîm anlatır. Mu'temed Aliyyu'llah çok ihsan ve kerem sahibi bir kimse olmasına karşılık şarap içtiği zaman şarap etkisinden nedimleriyle her zaman arbede eder. Kurulan eğlence meclisinde çok güzel bir cariye vardır. Ne vakit Mu'temed o güzele nazar etse bütün nedimler meclisten çıkarlar. Bir gün İbni Hamdun'un da içinde olduğu bu eğlence meclisi gece yarısına değin sürer. Herkes meclisten çıkınca İbni Hamdun'da kendisine tahsis edilen odasına gider. İbni Hamdun odasında dinlenirken gecenin geç vaktinde kapısında bağırma sesleriyle uyanır. Korkudan ayağa dikilir. İbni Hamdun ve halifenin kendisini çağırdığını

duyunca korkusu daha da artar. İbni Hamdun halifenin karşısına dikilir. Fakat halife onun yüzüne bakmaz. Halife bu sefer Kadı'yı çağırmasını emreder. Bunu işiten İbni Hamdun'un gam ve kederi daha da artar. Bu saatte halifenin kendisi ile Kadı'yı hazır ettirmesini helak edileceğine dair işaret sayar. Halife Kadı gelinceye kadar İbni Hamdun'un yüzüne bakmaz. Kadı gelince halife, hapiste Mansûr Hammal adlı bir kişinin olduğunu ve onu hazır edilmesini emreder. Bu sözü duyan İbni Hamdun'un korkusu azalır. O zindandaki kişi hazır edilir. Mu'temed bu kişiye adını, zindana düşme sebebini ve kaç yıldır mahkûm olduğunu sorar. Bu kişi adının Mansûr Hammâl olduğunu ve üç yıldır hapiste yattığını söyler ve başına gelen hadiseyi nakletmeye başlar.

Mansûr, ticaretle uğraşan bir devecidir. Bir gün Mansûr'un vilayetinde bulunan emiri halifenin çağırdığını ve bu emirin yükünü Mansûr develeriyle taşırken yolda Kürtlerin kervanının yolunu kestiğini ve yüklü bir deveyi malı ile götürmeleri üzerine emirin kendisini Bağdat'ta hapsedtiğini anlatır. Bu söz üzerine Mu'temed o emirin bulunmasını belli miktar dövülmesini ve Mansûr'a beş yüz dinar verilip gönderilmesini emreder. Ardından halife zindandaki Ahmed Haddâd adlı kişinin hazır edilmesini ister. Halife, Mansûr'a sorduğu soruları Haddâd'a da sorar. Haddâd kendisinin zengin bir kişi olduğunu, malının zail olması sebebiyle fakir duruma düşünce açlıktan ölmek için bir iş ve kalacak yer aradığını, sonunda demir dövme işi bulduğunu anlatır. Bir gece bir kişi ile birlikte demir döğdükleri esnada o kişinin demire zarar vermesi sebebiyle ustalarının ziyan olan demirle o kişiye vurduğunu adamın da öldüğünü söyler. Yanında ölü bir adamla kaldığından askerlerin onu tutukladıklarını ve üç yıl on aydır zindanda olduğunu anlatır. Halife Haddâd'ı da serbest bırakır. Bu olaylar üzerine İbni Hamdun, halifenin bu kişilerden nasıl haberdar olduğunu sormasıyla halife gördüğü rüyayı anlatır. Mu'temed rüyasında bir kişinin iki mazlumun adını söylediğini ve bunların serbest bırakılmasını emrettiğini görmüştür. Rüyası üzerine uyanıp tekrar uyuyan Mu'temed, yine aynı rüyayı görür. Bu sefer bu kişi dediklerinin yapılmaması durumunda Mu'temed'i vuracağını söyler.

Tehdit üzerine Mu'temed bu kişiye "Kimsin?" deyince bu kişi "Muhammed Resulullah'ım" der. Mu'temed, özürler dilediğini anlatarak Kadı'yı ve İbni Hamdun'u bu sebeple çağırdığını açıklar. Kadı ve İbni Hamdun işlerin bitirilmesi ardından odalarına giderler. Akşam olduğunda Mu'temed'in alışkanlığı üzerine eğlence meclisi kurulur. İbni Hamdun halifenin gördüğü rüyayı dostlarıyla paylaşması talebine karşılık halife hiçbir şey hatırlamaz. İbni Hamdun olanları bir bir anlatsa da halife işittiklerine inanmaz. Bir önceki gece olanlara şahit herkesi çağırır. Her kişinin onaylamasına rağmen hiçbir şey hatırlayamaz.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, Allah bir kimseye mal hüküm verme kudreti bahsetse, bu kişi kendisine tabi olanların halinden gafil olmamalıdır ve onlara zulüm değil şefkat göstermelidir. İkincisi, bir kimse garip bir kişiyi kimsesiz görüp onun garipliği sebebiyle ona zulüm etmemelidir. Çünkü Allah mazlumların yardımcısıdır.

5. Hikâye

Muhammed b. Ali el-Madrani divan ehlinin ulularından olup yüce mertebesi ve çok mal sahibi olmasıyla halk arasında nam salar. Muhammed b. Ali, kapısına ihsan talebi için gelenlere pek itibar etmez. Bu kapıya gelenler arasında bir şeyh vardır ki fakirliği ve muhtaçlığı son haddine varmıştır. Muhammed b. Ali bu şeyhe de itibar göstermez. Muhammed b. Ali o gece rüyasında babasını görür ve rüyada babası ona, kendisi rahatlık içinde sefa sürerken kapısına gelenleri nasıl olur da boş geri çevirdiğini söyleyerek hiç utanmasının olup olmadığını sorar. Ayrıca gelenler arasında kendine bir peştamal alamayacak kadar bir fakir şeyh olduğunu bildirir. Rüyadan uyanan Muhammed b. Ali o kimseye yarın yardım ederim düşüncesiyle tekrar uykuya dalar. Sabah olduğunda rüyasını unuttur. Halife dergâhına gitmek için yola çıkan Muhammed b. Ali yolda o fakir şeyhi görür. Şeyh, Muhammed'e saygı için eşeğinden inmeye çalışırken peştamalı açılır ve baldırı görünür. Muhammed o

esnada gördüğü düşü hatırlar ve bu şeyhe bir vilayetin kârını verir, ayrıca her ay iki yüz dinar bağışta bulunur.

Bu hikâyedeki fayda, bir kişi yüksek mertebeye ve mala ulaşsa ihtiyacı olanları gözetmeli ve onlardan gafil olmamalıdır.

6. Hikâye:

Ebû Ya'kub b. El-Ezrak'a Mısır'ın işletilmesiyle ilgili bir görev verilir. Ebû Ya'kub'un kardeşi Ebû Muhammed b. el-Ezrak el-Enbârî kardeşini görmek maksadıyla aile fertlerini toplar ve yola düşer. Şam yolunda, içinde buldukları kervanı haydutlar soyar ve çöl ortasında öylece kalakalırlar. Çaresizce beklemektense güçlerinin yettiği yere kadar yürümeleri gerektiğini düşünen Ebû Muhammed ve kervan sakinleri yola düşer. Ebû Muhammed yol boyunca ezberinde bulunan Kuran-ı Kerim'i hatmeder. Ebû Muhammed ve kafiledaki kimseler çölde yaşayan Arapların çadırlarına rastlar. Ebû Muhammed bir yerde duymuştur ki kimin bir dileği olsa veya bu Arapların şerrinden korunmak istese o kişi ellerini Arap kavminden birinin eteğine vurmalıdır. Bu hatırladığı bilgi üzerine Ebû Muhammed yakınındaki bir kadının eteğine yapışır. Bu hali gören diğer kimseler Ebû Muhammed'e dileğini sorarlar. O da kardeşinin Mısır'da olduğunu bir deve ile ailesini ve kendisini Şam'a eriştirirlerse onlara devenin parasını vereceğini hatta üstüne deveyi de onlara bağışlayacağını dile getirir. Yola koyulurlar. Şam ahalisi, Şam'a varmak için yola çıkan kervanın saldırıya uğradığını duyar. Ebû Muhammed ve ailesi Şam'a vardığında kalabalık arasında herkes yakınlarının adını söyleyerek birbirini bulurlar ve kavuşanlar birbirleriyle hasret giderirler. Bu sırada Ebû Muhammed'in adını bağırarak bir kişi görürler. Bu kişiye yaklaşınca bu adam adının Ebû Muhammed el-Enbarî olup olmadığını sorar, "Evet" yanıtını alan adam, Ebû Muhammed ailesini ve beraberindeki Arapları alır bir saraya götürür, hamamda yıkanmaları ardından onlara süslü kıyafetler giydirir. Üç geçen gün ardından bu kişi Arapları sorunca Ebû Muhammed başından geçenleri anlatır. Bu kişi Araplara Ebû

Muhammed'in verdiği söz gereği para verir ve onları yollar. Bunun üzerine Ebû Muhammed bu adama kardeşinin kendisine mektup yazması sonucu mu yardım ettiğini sorunca bu kimse Ebû Muhammed'in kardeşini tanımadığını söyler Ebû Muhammed şaşırır ve neden kendilerine iyilik edildiğini sorar. Adam, rüyasında Hazret-i Risâlet'i gördüğünü ve kendisine Ebû Muhammed adlı bir kimseyi bulup ona yardım etmesinin emredildiğini anlatır. Ebû Muhammed bunu duyunca şükür secdesi eder, Hazret-i Risâlet'e salavat getirir ve Mısır'a doğru yola çıkar.

Bu hikâyedeki fayda şudur ki, yolda kalmış, zayıf düşmüş bir kimse, birisinden yardım dilese muhtacı lütuf ve kerem ile karşılamak gerekir. Kişi malına güvenip böyle kimseleri aciz bırakmamalıdır. Gün gelir elindeki mal başkasına geçer.

7. Hikâye:

Hasan b. Muhammed b. es-Semerkandi, Muhammed adlı bir kişi tarafından zindana atılır. Zindanda bulunan Hasan kurtuluştan ümidini kestiğinde bir gece rüyasında bir kişinin kendisine eski bir dostunun defterindeki duayı göstererek bunu okursa kurtuluşa ereceğini müjdelir. Sabah olur olmaz Hasan bu dostunu çağırır ve defterindeki yazılı duayı okur, kısa bir müddet sonra hapisten kurtulur. Zekeriyya b. Yahya en-Nasranî de bu duayı okuyarak hapisten kurtulduğunu nakleder.

Bu hikâyedeki fayda, sıkıntı ve belaya müptela olmuş kimse Allah'tan başkasına müteveccih olmamalıdır ve duadan başka şeyi kendisine hamî saymamalıdır.

8. Hikâye:

Hasan b. Muhammed'in yoksul bir komşusu vardır. Bu kişinin birden malı çoğalınca Ebû Amr el-Kadı bu adamın malını almak ister. Fakat Ebû Amr bu adamın malını almaktan vazgeçer. Hasan b. Muhammed bu komşusuna Ebû Amr'ın vazgeçme sebebini sorar. Bu adam ailesinden miras yoluyla kendisine çok mal kalması üzerine kısa sürede bu malı harcadığını ve muhtaç bir hale düştüğünde bir rüya gördüğünü anlatır. Bu rüyada kendisinin zenginliğe erişmesinin Mısır'da

mümkün olacağını bildirildiğini söyler. Bu kişi rüyası üzerine Ebû Amr katına giderek aralarındaki komşuluk bağına vasıta kılarak ondan Mısır'da kendisine bir iş vermesini talep eder. Bu kişi Mısır'a gittiğini ama zenginlik kapısını bulamadığını söyler. Maddi durumu dilenmeye kadar düşen bu kişi belki birileri kendisine para verir ümidiyle Mısır'da bir gece vakti dışarı çıkar. Bir yankesiciler grubuna denk gelince bu gece vakti neden dışarda gezdiği kendisine sorulur. Dilenci gibi para toplamak istediğini beyan ettiğinde, doğru söylesin diye bu grup tarafından kamçılanır. Bunun üzerine bu kişi bir rüya sebebiyle bu memlekete geldiğini anlatınca bu grubun başındaki kimse onunla alay eder ve kendisinin de Bağdat'ta falan yerde falan ağaç altında otuz bin dinar olduğuna işaret eden rüya gördüğünü ama bir rüya peşine takılıp gitmediğini söyler. Bu kişi onlardan ayrılınca yankesicinin dediği yerdeki ağacı bulur ve ağacın altını kazar, adamın dediği otuz bin dinarı bulur.

Bu hikâyedeki fayda, Allah kimi kullarına eşi benzeri olmayan bir mucize yaratabilir zira bu ona zor değildir.

9. Hikâye:

Kerh'de bir baharatçı vardır ki salihliği ve güvenilirliğiyle halk arasında tanınır. Bir zaman bu adam üzerine çok borç birikir fakat adamda borcu ödeyecek güç yoktur. Bu kişi gündüz oruç tutup geceleri ibadet eder ve dua dua Allah'a yalvarır. Bir gece bu hal üzere iken uykuya dalar. Rüyasında Hazret-i Risâlet'i görür. Nebi, kendisine Ali b. İsa'ya gitmesini tavsiye ederek Ali b. İsa'nın ona dört yüz dinar vereceğini müjdelir. Ali b. İsa, halifenin veziridir. Adam, "Her kim ki Benî düşünde görürse gördüğü gerçektir, şeytan benim suretime giremez." hadisini rehber edinir ve vezir sarayına gider. Saray kapısındakiler onu içeriye almaz. Bu hal üzerine üzülen adam vezir sarayından çıkan İmam Şâfi hazretini görünce durumunu ona anlatır. İmam Şâfi, vezirin seher vaktinden beri kendisini arattığını söyler ve onu vezir huzuruna götürür. Vezir, bu baharatçı adamın adının rüyasında Hazret-i Risâlet

tarafından kendisine söylendiğini ve dört yüz dinar vermesi emrinin kendisine ulaştığını anlatınca baharatçı da gördüğü rüyayı söyler. Ali b. İsa duydukları karşısında güler. Ali, baharatçı adama bin dinar bağışlamak ister, bu kişi Hazret-i Risâlet'in buyurduğu dışındakini kabul etmez. Baharatçı aldığı para ile borcunun bir kısmını öder. Elindeki paranın bir kısmını sermaye yapar. Sermaye yaptığı para katlanır ve çoğalır.

Bu hikâyedeki fayda, bir kişi bir derde tutulsa derdini kimseye açmadan dermanı Allah'tan istemelidir. Çünkü kim Allah'tan ümit etse "O" mutlaka ihsanda bulunur.

10. Hikâye:

Horasan'da her yıl hac yapan bir tacir vardır. Bu tacir, Medine'ye varınca Tahir b. Yahya el-Alevi'nin yanına gider ve her yıl malından ayırdığı iki yüz dinarı ona verir. Yine Medine'ye varan bu tacir Tahir'e giderken yolda bir münafık kimse ile karşılaşır, bu kimse Tahir'in bu tacirden aldığı parayı kötü işlerde kullandığını söyler. Tacir bu sözü işitince Tahir'e güveni sarsılır. Bunun üzerine o parayı fakir fukaraya dağıtır ve Medine'den Tahir'i ziyaret etmeden çıkar. İki yıl boyunca Medine'ye giden bu tacir Tahir'e hiç yaramaz. Tacir üçüncü yıl hacca gideceği zaman Hazret-i Risâlet'i rüyasında görür. Efendiler efendisi tacire, "Düşman sözüne uyararak benim evladımdan hayrımı kestini ondan özür dile ve istiğfar dileyerek ona hakkını ver" deyince uyanan tacir korkuya kapılır. Tacir kesesine altı yüz dinar doldurur ve Medine'de Tahir'in huzuruna varır. Tahir, tacir rüyasını anlatmadan ona söyleyince tacir şaşırır ve Tahir'e olanları nereden bildiğini sorar. Tahir de geçen yıllarda tacirin kendisine uğramaması sebebiyle çok sıkıntı çektiğini anlatır. Tacirin kendisi yanına uğramamasında bir tuhafılık bulduğunu ve bir düşmanın sözüne inandığı için böyle yaptığının kendisine malum olduğunu anlatır. Ayrıca iki yıl üst üste tacirin yardım yapmamasıyla Tahir, çok yoksullaşır ve namazla, duayla Allah' a yalvarırken secde halinde uykuya dalar. Rüyasında Efendiler Efendisini görür. Ve Hazret-i Risâlet Horasanlı tacirin bizzat kendisi tarafından uyarıldığını müjdeler.

Tacir bu sözleri işitince parayı Tahir önüne koyar ondan özür diler, elini öper ve gider.

Bu hikâyedeki fayda, akıllı bir kimse fasidin sözüne itibar etmemeli ve güven duyduğu kimseden şüpheye düşmemelidir. Çünkü Allah'ın fazilet, ilim, züht ve takva ile üstün tuttuğu kimselerin kıskananı çok olmaktadır.

11. Hikâye:

On beş yıl boyunca yatalak olarak yaşayan Alevi bir kadın vardır. Bu kadının da bir hizmetkârı vardır. On beş yılın ardından bu kadın bir sabah tamamen sıhhatli hale gelince çevresindekiler bunun nasıl olduğunu ona sorar. Bu yaşlı kadın bir hizmetkârının olduğunu ve onun kendisine hizmette üşenip bakmaması sonucunda ağlayarak Allah'tan ölüm dilediğini ve o hal üzerine uyuya kaldığını anlatır. Rüyasında bir adamın üzerine geldiğini ve adama “Utanmaz mısın üzerime gelirsin?” der. Adam “Ben senin atanım.” diye cevap verir. Bu cevap üzerine kadın karşısındaki kişi Hz. Ali sanır. Ama bu kutlu kimse Hz. Muhammed olduğunu söyler. Kadın ağlar ve Efendiler Efendisinin kendisi için sağlık dilemesini ister. Bunun üzerine dua eden Hazret-i Risâlet onu ellerinden tutarak kaldırır ve birkaç adım yürütür. Bu hadiseyi üç kez tekrarlar, Allah'ın kadına sıhhat vereceğinin müjdeler ve “O”na çok şükretmesini tembihler. Kadın uyanır. Yardımcısını çağırır ve rüyasını ona anlatır. Yardımcı onu üç kez Hazret-i Risâlet'in yaptığı gibi ellerinden tutarak kaldırır, dördüncüsünde kadın yalnız başına ayağa kalkar ve yürür.

Bu hikâyedeki fayda, insan bu gibi olaylarda kuruntu sebebiyle böyle bir şeyin olmayacağını zannetmemelidir. Çünkü Hz. Muhammed'in (s.a.v.) duası pek kıymetlidir. Allah'ın da inayeti çok geniştir.

12. Hikâye

İbnü'l-fırat vezir olduğu zamanlarda Ebû Ca'fer b. Bastâm'ı helak etmeye çalışır ve her zaman onu zor işlere koşar. Ca'fer'in bir anası vardır ki her gece adet üzere

Ca'fer'in başı altına bir ekmek koyar, sabah olduğu vakit o ekmeği sadaka olarak birilerine verirdi. İbnü'l-fırat, Ca'fer'i huzuruna çağırır ve annesinin âdetini ona sorar. Ca'fer bilmediğini söyler. İbnü'l-fırat zorlayınca Ca'fer anlatır. İbnü'l-fırat dün bir plan yaptığını ve bu plan neticesinde Ca'fer'i helak etmeyi düşündüğünü Ca'fer'e söyler. Ardından İbnü'l-fırat geceleyin bir rüya gördüğünü, rüyada elinde bir kılıçla Ca'fer'e saldırdığını, Ca'fer'in annesinin bir ekmeği kalkan yaptığını anlatır. İbnü'l-fırat rüyadan korkuyla uyandığını söyleyince Ca'fer ondan özür diler ve aralarındaki düşmanlık dostluğa dönüşür.

Bu hikâyedeki fayda bir kimsenin sadaka vermesinin faydası çoktur, sadaka azdır diye hor görülmemelidir. Bir hadiste denir ki “Verin eğer yarım hurma bile olsa.”

13. Hikâye

İbni Ebû Avn, Muvaffak Billâh'ın inzibat memurudur ve Kâtip olan Ebû Ca'fer ile aralarında samimiyet vardır. Bu iki kişi bir gece sohbet eylemek için sözleşirler. Ebi Avn, Ca'fer'i bekler ama sözleştikleri saatten vakit geçince durumundan haber getirmesi için bir hizmetkârını yollar. Hizmetkârın dönüşünden sonra Ca'fer gelir. Ebi Avn geç gelişinin sebebini sorunca Ca'fer anlatmaya başlar.

Ca'fer, dün gece düşünde ata binmiş, yanındaki bir kulla Ebi Avn yanına gitmek için yola düşer. Ca'fer, İshâk b. İbrâhîm el-Musab harabesine erişince orada bir pir görür. Pir, Ca'fer'e Ca'fer'in hapsinde bir ulak olduğunu, ulağın Medayin'den geldiğini ve hapsedildiğini, ölüm fermanının verildiğini söyler. Pirin, “Gerçek katilin adı falan bir falan kişidedir. Şu an orada yatar, elinde de kanlı bıçağı vardır” demesiyle Ca'fer uyandığını söyler. Ca'fer, rüyanın ardından hemen askerlerini çağır ve bu gece bir olay olmadığını sorar. Askerler, boğazlanmış bir kişi bulduklarını ve o kişinin yanında buldukları ulağı çok döğmelerine rağmen suçu kabul ettiremediklerini anlatır. Ca'fer o ulağı huzuruna getirir. Olanı biteni sorar. Ulak, kendisine falan kişiye iletilmesi için bir mektup verildiğini, o mektubu taşırken yol üzerinde bir ölü bulduğunu, tam o esnada askerlerin gelip onu tutukladığını söyler.

Bu ulak zindanda iken haksız yere kanının dökülmemesi için Allah'a dua ettiğini de sözlerine ekler. Ca'fer bu sözlerin ardından yanına asker alarak pirin dediği yere varır. Orada elinde kanlı bıçak olan ve "O adamı ben öldürdüm." diyen bir kişiyi yakalarlar. Ca'fer durumu Muvaffak Billâh'a anlatır. Muvaffak o kişinin fazlasıyla dövülmesini ve öldürülmesini emreder. Ca'fer, İbni Avn'a gelmekte bu sebepten geciktiğini söyler.

Bu hikâyedeki fayda şudur, günahsız bir kimse zulme uğrasa ve gerçek suçlu selamette olsa Allah mazlumun hakkını zalimden mutlaka alır.

14. Hikâye

Ebû'l-Ferec el-Kâtîp bir hastalığa yakalanır ve bu hastalık elinden çok sıkıntı çeker. Artık iyileşmeyeceğini düşünerek ümidi tükenen Ebû'l-Ferec'in bir dostu ise onu her gün ziyaret eder. Ferec'e bakarak ağlar. Bu durumu müşahede eden Ferec'in üzüntüsü artar. Ferec, bu dostunun zahmet çekip artık ziyaretine gelmemesi haberini ona yollamayı düşünür. Ferec bu sözü hizmetkârına iletmeden o dostu gelir ve Ferec'e iyi olacağını söyler. Ferec, dostuna nasıl bu kadar emin olduğunu sorar. Horasanlı dostu rüyasında Hz. Ali ile Sıffin şehitlerinin mezarlığında gezindiğini, bu esnada birçok kişinin bir kubbeyi tavaf ettiklerini görmesi üzerine Hz. Ali'nin o mekânın Ammar b. Yasir'e ait olduğunu kendisine bildirdiğini anlatır. Ardından bu kubbe içine girdiğini, kubbe içinde her yeri yara ve kan olan pak giyimli bir kişinin oturduğunu, herkesin ona soru sorduğunu ve ondan cevabını aldığını görmesi üzerine kendisi de bu kişiye – o kişi Ammar b. Yasir'dir – dostu Ferec'in iyileşip iyileşmeyeceğini sorduğunu anlatır. Adam, cevaben kendi oğlunun hastalanıp öleceğini, Ferec'in ise iyileşeceği haberini alır. Horasanlı adam, uykudan uyanınca sevindiğini fakat oğlunun ölüm haberinden elem duyduğunu Ferec'e anlatır. Dört gün sonra bu dostunun oğlu hastalanır ve vefat eder. Daha sonrada Ferec sıhhat bulur.

Bu hikâyedeki fayda şudur; Allah'ın lütfundan ümit kesmemek gerekir, ayrıca sağlıklı kimse de haline güvenmemelidir çünkü ansızın bir hastalığın gelmesi ya ölüme, ya da ihya olmaya sebep olabilir.

15. Hikâye

İbrâhîm b. Mehdi Hârûn Reşid'in kardeşidir. Hârûn halife olunca kardeşine iltifat etmez, İbrâhîm yoksullaşır ve çok borçlanır. Bir gece bu duruma çok üzülen İbrâhîm uyanan İbrâhîm rüyasında halife Mehdi'yi görür ve ona kardeşi Hârûn'u şikâyet eder, halinin perişanlığını dahi anlatır. İbrâhîm, Mehdi'den kardeşinin yaptığı haksızlığın cezasını bulması için dua ister. Mehdi üç kez hayırlı bir dua ederek Hârûn'u anar. Bunun üzerine İbrâhîm neden Mehdi'nin Hârûn'a iyi dua ettiğini sorar. Mehdi, Hârûn katına varıp onu uyaracağını İbrâhîm'e olan hakkını vermesini söyleyip Şam vilayetini sana bağışlamasını emredeceğini bildirir. İbrâhîm şahadet parmağı ile Şam'ı işaret edip Şam mı deyince Mehdi ona “Müsebbiha parmağını kıpırdatarsan bu dünyada ve ahirette nasibin çok olur.” der. Rüyanın etkisiyle uyanan İbrâhîm “Müsebbiha”nın manasını öğrenmek için bir imam çağırır. İmam, Abdullah b. Abbas'ın sağ eldeki ikinci parmak olan parmağa şahadet parmağı adının verildiğini nakleder. İbrâhîm ile imam sohbet ederken saraydan bir kişi gelir ve İbrâhîm'i halife huzuruna götürmek ister. Bu ani çağırılma sebebiyle İbrâhîm'i korku sarar. İbrâhîm, Hârûn'un huzuruna varır ve görür ki Hârûn bir döşek üzerinde ağlar ve İbrâhîm'e dönerek “Benî şikâyet mi ettin, bana kötü dua mı ettin?” diye sorar. İbrâhîm “Evet.” der ve arkasından Mehdi'nin kötü dua buyurmadığını ve iyi dua ettiğini söyler. Hârûn, Mehdi'nin kendisine geldiğini olanları anlattığını ve İbrâhîm'e bildirdiği vadeyi tutacağını söyler. Hârûn, İbrâhîm'in borcunu öder ve onu Şam'a Bey yapar.

16. Hikâye

Bir zaman ki Vâkidî'ye yoksulluk isabet eder ve Vâkidî çok müşkil duruma düşer. İçinde buldukları Ramazan ayının bitmesi üzerine Vâkidî Alevi bir dostuna mektup yazar ve ondan bin akçe borç ister. Alevi dostu bir keseye bin altın koyar, mühürler ve Vâkidî'ye yollar. Kese Vâkidî'ye ulaştığı vakit kendisine bir mektup gelir. Mektupta bir dostu ondan Ramazan hakkı için bin akçe borç ister. Vâkidî o kesenin mühürünü açmadan keseyi dostuna verir. Bir gün sonra Alevi ile borç isteyen dostu Vâkidî'nin yanına gelir. Alevi Vâkidî'ye bin akçeyi ne yaptığını sorar. Vâkidî önemli bir şey için harcadığını söyler. Alevi gülerek bu paradan başka parasının olmadığını ve Vâkidî'nin istemesi üzerine parayı ona verdiğini söyler. Parasını Vâkidî'ye verdikten sonra muhtaç halde olduğundan bir dostuna, borç para için mektup yazdığını, o dostunun ise Vâkidî'den borç alarak bin akçe dilediğini ve keseyi de ona verdiğini söyler. Bunun üzerine kendi nefisleri yerine dostlarını tercih eden bu üç kişi parayı kendi aralarında üçe böler. Vâkidî'nin yoksulluğunun giderek arttığı bir zamanda Yahya b. Hâlid el-Bermekî Vâkidî'yi huzuruna çağırır ve onu rüyasında yoksullukla müptela halde gördüğünü anlatır. Vâkidî, Alevi ve diğer dostu arasında geçen hali Yahya'ya anlatır. Yahya Vâkidî'ye otuz bin dirhem ve diğer iki dostuna da onar bin dirhem bağışlar. Bu üç kişinin hali sıkıntıdan feraha ulaşır.

Bu hikâyedeki fayda şudur; kerim kimselerin derecesine işaretler vardır ve kişinin kendisine lazım olanı yardım dileyen muhtaca vermesi icap etmektedir.

2.1.3.7. Yedinci Bap

Bu bapta, korkunç hadiseler ve yoksulluğa müptela kimselerin ummadıkları yerden, bilmedikleri kişi eliyle kurtuluşa ermelerinin hikâyeleri yer almaktadır.

1. Hikâye

Muhammed b. Zeyd el-Alevi'ye Dai de denir. Tabaristan padişahı olan Dai'nin bir kuralı vardır. Dai, yeni yılda Müslümanlardan alınan vergilerle, geçmiş yıldan

artan paraları hazineden alarak Kureyş kabilesinden soyu ve nesli ile meşhur kimselere, Ensar evlatlarına fakirlere, âlim ve hafızlara verir. Dai bu malı ilkin Benî Hâşimîlere verir. Ardından Abd-i Menaf kabilesi gelir ve aralarında bir kimse durmaktadır. Dai, bu kimseye kimlerden olduğunu sorar ama cevap alamaz. Dai bunun üzerine “Mu’âviye’nin oğlu musun?” diye sorar. “Evet.” der karşısındaki adam. Dai “Hangi oğullarındansın?” deyince adam yine cevap vermez. Dai, “Yezid oğullarından mısın?” diye sorar ve “Evet.” cevabını alır. Bunun üzerine Dai, onların kabilesinin hata eylediği, Ali b. Ebi Talib’E tabi olanlarla Yezid oğulları arasında bir kan davası ve kısas olduğunu, yaptıklarının büyük bir cahillikten kaynaklandığını, Hüseyin b. Ali b. Ebi Talib’i öldürmenin kendilerini büyük bir ateşe atmak olduğunu dile getirir. O meclisteki Aleviler bu adama öfkeyle bakarak katledilmesini isterler. Bunun üzerine Dai, bu kimsenin öldürülmesiyle Hüseyin’in kisasının olmayacağını, bu kimsenin o işte günahı olmadığını belirtir ve onlara şu hikâyeyi anlatır.

Mansûr halife hac yapınca ona kıymetli bir cevher arz edilir, cevheri gören Mansûr şaşırır kalır. Yanındaki kimseler Mansûr’a Muhammed b. Hişâm b. Abdü’l-Melik’in bu cevherden daha kıymetli bir cevhere sahip olduğunu Muhammed’den alınması gerektiğini söyler. Mansûr, Cuma namazı ardından Mescid-i Haram’ın kapılarının kapatılıp kilitlenmesini ve kapılardaki her bir kimseye kim olduğunun sorulması yoluyla bu kişiyi tespit etmelerini emreder. Râbî, Mânsûr’un buyruğunu yerine getirir. Bu durum Muhammed b. Hişâm’ın kulağına gider ve helak edilme korkusuyla bu korkudan doğan hal onda zahir olur. Muhammed b. Hişâm’ın bu endişeli hali Muhammed b. Zeyd’in dikkatini çeker. Muhammed b. Hişâm’a kim olduğunu ve neden bu kadar perişan olduğunu sorar. Muhammed b. Zeyd, Muhammed b. Hişâm da karşısındakine kim olduğunu sorar. Muhammed b. Hişâm “Muhammed b. Zeyd” cevabını duyduğu zaman korkusu daha da artar. Zira eski vakitte Hişâm’ın atası, Zeyd’in atasını haksız yere öldürmüştür. Muhammed b. Hişâm, Muhammed b. Zeyd’e atasının kisasını yapmak istediğini sorar. Muhammed b. Zeyd, böyle bir niyetinin olmadığını, zira suçu işleyenin Muhammed b. Hişâm’ın

atası olduğunu bildiğinden Hişâm'a endişeye kapılmamasını tavsiye eder. Daha sonra Muhammed b. Zeyd ridasını Muhammed b. Hişâm'ın boynuna takar ve onu çeke çeke kapıya götürür. Râbî'nin gözü bu iki kişiye erişir. O esnada Muhammed b. Zeyd, Muhammed b. Hişâm'ın yüzüne bir tokat atar ve Râbî'ye dönerek bu kişinin kendisini kandıran bir deveci olduğunu, mallarını Küfe'ye taşımadan kaçıp gittiğini söyler bu sebeple de bu kişiden hakkını almak amacıyla onu dışarı çıkarmak istediğini söyler ve dışarıda kendilerine refakat edecek iki asker verilmesini talep eder. Râbî, "İşittik ve itaat ettik ya İbni resulillah" der. İki asker ve Muhammed b. Zeyd ile Muhammed b. Hişâm dışarı çıkarlar. Muhammed b. Zeyd, Muhammed b. Hişâm'a borcunu ödeyip ödemeyeceğini sorar. Aldığı evet cevabı karşısında askerlere dönen Muhammed b. Zeyd artık kendisinin bu işi tamam edeceğini izah eder ve onları yollar. Askerler gidince Muhammed b. Zeyd, Muhammed b. Hişâm boynundan ridasını alır ve nereye gitmek isterse gitmesini söyler. Muhammed b. Zeyd'in iyiliği karşısında Muhammed b. Hişâm onun başını öper ve ona pek kıymetli olan cevherini hediye etmek ister. Muhammed b. Zeyd yapılan iyilik karşısında hediye almayacağını belirterek cevheri kabul etmez. Muhammed b. Hişâm, Muhammed b. Zeyd eliyle kurtulur.

Bu hikâyeyi meclisindeki Alevilere anlatan Dai, huzurundaki Yezid oğluna ihsanda bulunur.

2. Hikâye

İskender-i Zü'l-karneyn Çin'e erişir ve oraya yakın bir bucağa yerleşir. Çin padişahının elçisi gece yarısında İskender huzuruna girmek için izin talep eder. İskender'in kabulüyle Çin padişahının elçisi içeri gelir ve selam verir. Çin padişahı elçisi, İskender'le yalnız görüşmeyi talep eder. Elçinin üzeri dikkatle aranır, silah bulunmaz. İskender eline bir kılıç alır ve elçiyi karşısında tutarak ne söyleyecekse söylemesini emreder. Elçi zannedilen bu kişi Çin padişahı olduğunu açıklar. Çin padişahı İskender'e kendilerinden isteklerinin ne olduğunu söylemesini ve bunu

tahsil edeceklerini bildirerek savaş yapmak istemediklerini söyler. İskender, padişaha neden tanımadığı bir padişaha güvenerek yanına kadar geldiğini sorar. Çin padişahı İskender'in akıllı bir kimse olduğunu ve ikisi arasında herhangi bir adavet olmadığını, İskender'in kendisini öldürmesi durumunda yerine yeni bir Çin padişahının kolayca atanacağını anlatır. İskender, Çin padişahının sözlerini bir saat boyunca düşünür. İskender sonunda Çin padişahına üç yılın hasılatını ve ayrıca her yılın hasılatının yarısının kendisine verilmesini söyler. Çin padişahı kabul eder. İskender, padişahın bu kadar malı vermesiyle hallerinin zora ulaşmayacağından emin olup olmadığını sorar. Çin padişahı bu malı vermemekle hücumu uğradıklarında dostların kendilerine sığınmasından onların mahrum olacağını söyler. İskender istediği malın iki yıllık hasılat olması durumunda hallerinin neye erişeceğini sorar. Çin padişahı işlerin biraz kolaylaşacağını söyler. İskender, bir yıllık hasılat alırsa ne hale erişeceklerini sorar. Çin padişahı askerlerinin ihtiyacını karşılayabileceğini ama kendisinin güçsüz olacağını söyler. İskender bir yılın üçte biri istese durumun neye dönüşeceğini sorduğunda Çin padişahı, artan maldan fakire ve fukaraya pay düşeceğini söyler. Bunun üzerine İskender bir yılın üçte biri hasılatını onlara şart koşar. Çin padişahı, İskender'e çok dua eder ve övgüler söyleyerek gider. Sabah olunca Çin askeri çekirge ve karınca çokluğunca İskender'in konakladığı yere varır. İskender ve askerlerini korku sarar. İskender, Çin padişahını görür ve Çin padişahı atından iner, İskender'e hürmet gösterir. İskender, Çin padişahına kendilerini barış ile kandırarak askerini teçhizatlandırıp savaş için üzerlerine geldiğini sorar. Çin padişahı niyetinin savaş değil İskender'e Çin askerlerinin servetini ve istidadını göstermek olduğunu açıklar. Çin padişahı Allah ne yere padişah olursa ona zafer verir, az askerle çok askerler yenileceğini bilip "Takdir-i ilahiye def etmenin yolunu Allah'a itaat etmekte buldum." der. İskender bu sözün hoşluğu sebebiyle istenilen hasılattan vazgeçer. İskender bütün askerini Çin'den çıkarmak istese de halk böyle kutlu bir padişahı göndermek istemez. Çin padişahı ve halkı İskender'e istediğinden fazla mal verir.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, akıllı kimseler işlerin sonucunu düşünerek karşı taraf ile orta yolu bulursa adavet ortadan kalkar. İkincisi, cahil dostun sohbetinden kaçmak gerekir. Üçüncüsü, askerinin kuvveti ve kudreti çok olan padişahın lütuf ile hareket etmesi ve savaşın kötü sonuçlarını düşünmesi gerekir. Savaş, can ve maldan olmak sonucunu getirebileceği gibi kişi savaş sonrasında düşmanın intikamından da emin olmaz.

3. Hikâye

Bağdat ulularından İshâk b. İbrâhîm el-Musulî sayesinde hilafete yakın ve büyük bir cemaat onun himayesinde rahatlıkla yaşamaktadır. İshâk'ın Fettah adlı saraya su taşıyan bir kulu vardır. Bir gün İshâk Fettah'ı görür ve onun halini hatırını sorar. Cevaben Fettah, “Bu sarayda senden ve benden bedbaht kimse yoktur, hepsinin ekmeğini sen boynuna almışsın, ben de sularını boynuma almışım.” deyince İshâk güler ve Fettah'ın sözünden hoşnut olur. Ona ne dileğinin olduğunu sorar. Fettah azat edilmeyi ve yanındaki iki katırın kendisine bağışlanmasını diler. İshâk ona istediklerini bağışlar.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Allah'ın izzet, hürmet ve mal bahşettiği bir kimseye kendinden aşağı bir kişiden gelen latife veya methe karşılık izzetli kişi bu kimsenin gönlünü ihsanla hoş etmelidir.

4. Hikâye

Me'mun halife Horasan'da, kardeşi Muhammed Emin Bağdat'ta halifedir. Muhammed Emin Ali b. İsa b. Hamanî'yi kalabalık bir ordu ile Me'mun üzerine yollar. Me'mun da Tahir b. Hüseyin'i İsa ordularına karşı koyması için görevlendirir. Tahir'in ordusu zayıf ve güçsüzken İsa ordusu çok kalabalık ve kuvvetlidir. Tahir'in askerleri ulufe isterler fakat Me'mun'un malı çok az kalmıştır. Bu halin sıkıntısından Me'mun halife kaçmayı bile düşünür ama kime sığınacağını bilemez. Me'mun'un demir kapıları olan bir köşkü vardır. Me'mun bu köşkte oturarak askerlere ve çöle

bakarak düşüncelere dalar. Köşk önünde askerler arasında bir kavga kopar. Fazl b. Sehl, Me'mun katında iken kopan kavga neticesiyle kapıların kapatılmasını emreder. Askerden avazlar yükselir ve Me'mun'a atasına söverler. Fazl, Me'mun'a köşkün üstüne çıkmalarını söyler. İyice sinirlenmiş askerler köşkün kapısını kırmaya ve duvarını yıkmaya niyet eder. Me'mun bir pencereden kaçmak istese de başaramaz. Mecburen köşkün çatısına çıkar. Fazl, Me'mun'a bu köşkten halife olmadan inemeyeceğini söyleyince Me'mun onunla alay edip Fazl'ın sözünü hafife alır. Asker topluluğu Me'mun'un çatıya çıktığını öğrenince daha ciddi bir şekilde sövmeye başlarlar ve köşke odun taşıyarak köşkü yakmaya niyetlenirler. Me'mun kendisini aşağı atmayı düşündüğü vakit Fazl ona halife olarak buradan ineceğini yalnızca sabretmesi gerektiğini tavsiye eder. O anda çölün ortasından bir gölge görünür. Deveye binmiş bir kişi gelir ve topluluğa İsa b. Hamanî'nin öldürüldüğünü, Me'mun'un zafere ulaştığını haber verir. Fazl, kavga çıkaranlar arasından uluları toplar ve onlara galip olan Me'mun halifenin elini öptürür.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Bir kişi bir sıkıntı ve darlığa düşse mümkün oldukça sabretmelidir ki Allah kurtuluş nasip eylesin. İkincisi, çok askeri olan komutan askerinin çokluğuna güvenmemelidir. Az askeri olan taraf ise Allah'tan ümit kesmemelidir. Çünkü zaferin kime nasip olacağını yalnızca Allah bilir.

5. Hikâye

Ebû'l-hasan b. Ebi'l-bal İsfahan'ın yönetimiyle görevlidir. Çok sıkıntıya düşmüş, hali perişan yaşlı bir şeyh Ebû'l-hasan huzuruna bir geçim ücreti bulmak maksadıyla varır ve Ebû'l-hasan önüne birkaç mektup koyar. O zaman içinde çok sinirli olan Ebû'l-hasan bir tane mektubu okur ve diğerlerine iltifat etmez, yüzünü ekşitir. Bir saat sonra yaşlı adam diğer mektupların da okunup değerlendirilmesini isteyince adama çıkışan herkesin gelip bir şeyler istediğini ve artık gücünün bittiğini söyleyen Ebû'l-hasan, yaşlı adama yardım etmeyeceğini söyler. Yaşlı adam Ebû'l-hasan'a hayır duada bulunur ve çıkar. Ebû'l-hasan adamı geri çağırır. Yaşlı adamın

kendisiyle dalga geçmek için mi hayır dua eylediğini sorar. Adam, Ebû'l-hasan'ın kendisine gönünden geçeni söylenmesiyle sabah akşam bu kapıya gelip bir şeyler dileme zorunluluğundan kurtarıldığını açıklar. Ebû'l-hasan bu sözü işitince yaşlı adamdan çok özür diler ve ona ihsanda bulunur.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, nimet ve devlet sahibi kimseler kapısına gelenleri boş çevirmemeli, kendinden yardım talep edenlerin ümit kesmelerine sebep olmamalıdır. İkincisi, iyilik görmüş bir kimsenin şükür dua kılması kolaydır. Bir kimseden bir kişiye şer dokunduğunda ona da iyi dua edilmelidir ki kula ihsan kapıları açılsın.

6. Hikâye

Bağdat'ta komisyonculuk ve alıcı ile satıcı arasında vasita olma işini yapan bir kimse vardır. Bu komisyoncu kişiye Horasan'dan bir tacir her yıl gelir. Tacirden bin akçelik kâr komisyoncuya kalır. Bir yıl tacir Bağdat'a gelmez. Komisyoncu kişi dara düşer ve çok borçlanır. Borçluların kapıya dayanmasıyla bu adam dört yıl dükkân kapısını açmaz. Komisyoncu, tacir hakkında çevreden haber sorar ama müspet bir habere erişemez. Komisyoncu Dicle kenarından evine doğru giderken serinlemek için suya girer. Sudan çıktığında kıyafetleri alırken ayağına bir şey çarpar. Bakar ki kese içinde bin dinar. Komisyoncu o an bu parayı kullanmasını gerektiğini düşünür. Ama kesenin sahibini bulunca ona bu parayı geri ödeyeceğine dair ahdedir. Komisyoncu bu para ile borcunu öder ve komisyoncunun maddi durumu düzelir. İki yıl sonra hac zamanında üstü başı yırtık pırtık olmuş bir kimse komisyoncunun dükkânına girer. Dükkân sahibi, adamı dilenci zannederek ona bir akçe vermek isteyince bu fakir kişi dükkândan hızlıca çıkar gider. Komisyoncu peşinden gider, görür ki dilenci her yıl yanına gelen Horasanlı tacirdir. Ona malını nasıl kaybettiğini ve bu hale düştüğünü sorar. Tacir, ağlayarak olanları anlatır. Tacir bulunduğu memleketteki beyin çok kıymetli bir cevherini halifeye satmak için yola koyulur. Tacir, deriden bir kese diktirerek astarla deri arasına cevheri yerleştirir ve keseye de

bin dinar koyup beline bağlar. Dicle kenarına gelince suya girer. Tacir, sudan çıkınca giyinir ama keseği almaz orada unuttur. Şehre vardığında keseği bulamayıp bey katına çıkar. Cevherin değerini vermeyi teklif eder, başına gelenleri de anlatır. Şehrin beyi inanmaz onun tüm malını alır bir de onu yedi yıl zindanda tutar. Şehrin önde gelen kimselerinin şefaatiyle zindandan çıkarılır. Tacir, başından geçenleri anlattıktan sonra komisyoncu dostuna gelip belki bir iş verir ümidiyle kapısını çaldığını anlatır. Komisyoncu da bulduğu deri keseği tacire anlatır ve keseği ona verir. Bu kese tacirin kaybettiği kesedir. Keseği alan tacir deri ile astar arasında kızıl yakutu çıkarır. Komisyoncu kullandığı bin dinarı dostuna vermek istese de tacir kabul etmez. Tacir, dostundan yol nafakası kadar para alıp memleketine döner. Bir yıl sonra tacir tekrar dostunun yanına gelir fakat bu sefer maddi durum iyileşmiş ve çok mal sahibi olarak.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, zalimlerin emanetini kabul eylememek gerektir. İkincisi, bir kimse bir nesne bulsa sahibi çıkınca o nesneyi o kişiye teslim etmelidir.

7. Hikâye

Bir tacir, Beytullah'ı ziyaret etmek niyetindedir. Bu sebepten bir kese içerisine üç bin dinar ve çokça cevher koyar, onu da beline bağlayarak yola koyulur. Yolda giderken bu keseği düşürür fakat düşürdüğünü uzun yol kat ettikten sonra anlar. Tacir niyetinin hac olduğunu giden malın da hak yolunda kaldığını düşünür ve hiç üzülmez. Tacir hacdan döner aradan vakit geçer. Mali elinden gider, izzeti zillete dönüşür. Hamile karısını da alarak memleketinden dahi ayrılır. Yağmurlu ve çok karanlık bir gecede bir köye varırlar. Köy içerisinde bulunan bir harabeye sığınır. Tacirin karısı orada doğum yapar ve bir oğulları olur. Kadın eşinden bir şeyler alıp gelmesini ister yoksa açlıktan helak olacağını söyleyince tacir yağmurda düşe kalka gider, bir bakkal bulur. Bakkal kapalıdır. Adam, bakkal sahibine ağlayarak yalvarır ve dükkânı açtırır. Cebinde bir buçuk danik (dirhemin dörtte biri) miktarı parası

vardır. Bakkal, bu para karşılığında biraz un ve yağ karıştırarak bulamaç yapar, bir kâseye koyar ve adama teslim eder. Tacir kâse ile giderken kazdıkları harabenin yanında ayağı kayar elindeki kâse düşer kırılır yemek de zayi olur. Bu hadise üzerine yüksek sesle ağlamaya ve bağırmaya başlayan tacir kendine tokat bile atar. Kaldıkları yerin yanında güzel bir konak vardır. Oranın camından bir adam çıkar ve tacire gecenin bu vaktinde kendilerini rahatsız ettiğini söyler. Konaktaki adam tacire niçin ağladığını sorar. Tacir olanları en başından anlatır. Son olarak filan yerde üç bin dinar dolu keseyi kaybettiğinde hiç üzülmediği ama bir buçuk danik için ağladığını söyleyince konaktaki adam kesenin özelliklerini sorar. Tacir, bu adamın kendisiyle alay mı etmeye çalıştığını söyleyince adam taciri konağa çağırır. Tacir adamın sadaka vereceğini düşünerek gider. Adam, tacirin eşini çocuğunu da saraya getirir ve onları ağırlamaya başlar. Bu şekilde on iki gün geçer. On iki gün sonra adam tacire mesleğinin ne olduğunu sorar. Tüccarlık ettiğini öğrenince ona sermaye verir. Tacir de kazandığı ne varsa getirir adam önüne koyar. Bunun üzerine konak sahibi tacire bir kese uzatır. Bu kese tacirin kaybettiği kesedir. Konak sahibi keseyi birden o gece verirse tacirin aklını ziyana uğratmaktan korktuğu bu sebepten keseyi şimdi verdiğini açıklar. Kesesini alan tacir memleketine döner, hali günden güne iyi olur.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, kimin çok malı olsa bilmelidir ki bu mal zayi olabilir. İkincisi, bir kimse ne kadar da kötü duruma düşse Allah'tan ümit kesmemelidir. Çünkü Allah lütfuyla sıkıntıyı rahata dönüştürmeye kadirdir.

8. Hikâye

Muhammed Billâh devrinde bir tüccarın malını asker beylerinden biri alır. Tüccar, malı talep etse de alması gereken miktarı alamaz. Kadılara, perdedarlara, devlet erkânına bu beyi şikâyet eder ama fayda bulmaz. Bir gün bir dostu bu adama kendi tanıdığı bir kimseye gitmeyi teklif ve bu kişinin bütün malını alabileceğini söyler. Birlikte yaşlı bir terzinin yanına varırlar. Yaşlı terzi o anda Kur'an-ı Kerim kıraatiyle

meşguldür. Tüccar ve dostu terziye olanı biteni anlatınca hep birlikte halifenin sarayına doğru yola çıkarlar. Tüccar, dostuna kadıların, devlet büyüklerinin şefaatinde fayda görmediğini söyleyerek “Bu yaşlı adamın nasıl faydası olacaktır.” diye söylenir. Dostu, tüccara susmasını ve sabretmesini söyler. Saraya vardıklarında şeyhi gören herkes el pençe divan durur ve ona hizmet etmekte yarışır. Halife huzuruna vardıklarında şeyhi gören halife izzet ve ikramda bulunur. Şeyh, tüccarın başına gelenleri anlatır. Halife tüccara şimdilik elinde olan beş bin dinarı teslim eder. Malının geri kalanını da vermek için şahit gösterir. Terzi ve yanındakiler halife huzurundan çıkıp terzinin dükkânına varınca tüccar beş bin dinarı terzinin önüne koyar. Terzi yaptığı işi Allah için yaptığını söyler ve parayı kabul etmez. Bunun üzerine tüccar şeyhe, nasıl olur da kimsenin etki edip malını hâsıl ettiremediği halifeden bu kadar hürmet gördüğünü sorar. Terzi anlatmaz. Tüccar, ısrarkâr olanda yaşlı terzi hikâyesini anlatmaya başlar. Bu yaşlı adam zamanında bir camide imamlık eder. İmam, akşam namazı evine dönerken bir Türk’ün güzel bir kadını zorla alıkoyarak evine kapatmaya çalıştığını görür ve kadını Türk elinden alır. O Türk, imamın başını yarar ve kadını eve götürür. İmam kan revan içinde camiye varır. Kendisini temizler, yatsı namazını kıldırır ve cemaati de alarak o Türk’ün kapısına dayanır. Türk adamlarını toplayarak cemaati iter kakar imamı da bayılana kadar dövdürür. Cemaat imamı evine taşır. Gece yarısı olunca imam kendine gelir ve bu Türk’ün Allah’tan korkmadığını ve namaz da kılmadığını bildiğinden gece vakti sabah ezanı okursa Türk’ün sabah olduğunu zannederek kadını bırakacağını düşünür. Cami minaresine çıkar ve ezan okur. Ahali ve askerler cami önünde imama “Neden vakitsiz ezan okuyorsun?” diye çıkışır ve askerler imamı halife huzuruna götürür. İmam başından geçenleri halifeye anlatınca o Türk ve kadın, halife huzuruna getirilir. Kadının evine götürülmesini emreden halife kadın ve ailesine bin dinar bağışlar. O zorba Türk’ü çokça dövdürür, ölüsünü de Dicle nehrine attırır. Halife, imama bundan sonra iyiliği emretmesi ve kötülükten men etmesi için emir verir. Halife, imamın her ne işi olsa halife ile imam arasındaki nişana dayanılarak işinin görüleceğini söyler.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, bir kimse günah işlemesinin sonunu düşünüp Müslümanlar haremının perdesini yırtmamalıdır. Çünkü bu günah ya imanın ya canın kaybına sebep olur. İkincisi, başına bir şer gelmiş kimseye rastlansa kişi kuvveti yettikçe bu şerre karşı koymalı ve karşı tarafın kuvvetinden korkmamalıdır. Üçüncüsü, eğer bir padişah zulme vakit olsa mazlumun hakkını zalimden almalıdır. Çünkü adil kimseler için “Müslümanlara bir saat adl eylemek altmış yıl ibadetten efdaldır.” müjdesi vardır.

9. Hikâye

Hârûn Reşid meclisinde Sadaka adlı bir şarkıcı vardır. Bir gün Hârûn Reşid tam şarkı üstadlarını meclisine toplar ve perde arkasında oturur. Bir hizmetkâr gelerek şarkıcıların üstadı olan İsmâîl b. Camia'ya bir şarkı söylemesinin emrolunduğunu söyler. Şarkı bittikten sonra bu görevli meclisteki herkese şarkıyı söylettirir. Sıra Sadaka'ya gelir. Sadaka'ya halifenin söylenen şarkılardan neşelenmediği söylenerek onun şarkıyı tekrar söylemesini emrederler. O meclis içerisindeki herkes şarkı işinde üstad olduklarından Sadaka gibi birisinin nasıl olur da halifeye şarkı beğendireceğini söylerler. Sadaka şarkıyı söyler. Halife çok beğenir. Aynı şarkıyı Sadaka'ya yedi kere söyletirler. Görevliler Sadaka'yı halifenin perde arkasına çağırdığını söyleyerek onu huzura götürürler, şarkıyı üç kez daha söyleyen Sadaka bu şarkının bir hikâyesi olduğunu, isterlerse halife hazretlerine anlatabileceğini söyler. Halifenin de onaylaması üzerine Sadaka hikâyesini anlatmaya başlar.

Sadaka bir vakitler terzi olarak efendisi yanında çalışır. Sadaka iki akçeye gömlek bir akçeye peştamal diker. Kazanıldığı parayı da gün sonunda efendisine teslim eder. Bir gün iş dönüşü bir şarkıcılar topluluğuna rastlar orada boynunda testi olan bir cariye şarkı söylemektedir. Sadaka da şarkı öğrenmeye hırslı olduğundan bu cariyenin peşine düşer cariyeden kendisine bu şarkıyı öğretmesini diler. Cariye Hazret-i Risâlet'in kabrini göstererek “Burada yatan hakkı için iki akçe vermezsen öğretmem.” der. Sadaka efendisine vermesi gereken akçeyi cariyeye verir. Cariye

şarkıyı söyler. Şarkının güzelliğinden etkilenen Sadaka cariyenin nereye gittiğini bile anlamaz ve şarkıyı da hatırlayamaz. Akşam efendisi huzuruna varınca iki akçeyi isteyen efendisine cevap veremez. Efendisi o akşam Sadaka'yı döver, aç bırakır ve saçını sakalını yolar. Sabah olunca sadaka cariyeği gördüğü yere varır. Cariye Sadaka'ya şarkıyı unutup unutmadığını sorar. Sadaka unuttuğunu söyler ve yeniden kendisine o şarkıyı öğretmesini diler. Cariye yine iki akçe ister. Sadaka efendisinin kendisine verdiği bıçağı bir bakkala satar. Aldığı iki akçeyi cariyeğe verir. Parayı verdiği an şarkıyı hatırlar. Cariyeğe parasını geri vermesini efendisinden çok dayak yiyip aç bırakıldığını söyler. Cariye iki akçeyi vermez ve bu şarkıyı yüz kere dinlemedikçe öğrenemeyeceğini anlatır. Cariye iki akçe karşılığında yüz kere şarkıyı Sadaka'ya söyler. Sadaka şarkıyı öğrenir ve efendisi huzuruna varır. Efendisi Sadaka'dan akçe isteyince Sadaka öğrendiği şarkıyı efendisine söyler. Şarkı efendinin çok hoşuna gider. Sadaka'nın saçını ve sakalını yolma hırsının geçtiğini ama pişmanlığında fayda getirmeyeceğini söyleyen efendisi Sadaka'nın işine devam etmesini ister. Sadaka açlıktan ölse dahi artık efendisinden bir şey almayacağını söyler. Halife bu hikâyeyi işitince o mecliste bulunan tüm şarkı üstatlarına bin akçe Sadaka'ya beş bin akçe bağışlar.

Bu hikâyedeki fayda, bir kişi herhangi bir işte olgunluğa erişmek için çok çalışsa ve bu yolda çok zahmet çekse tahammülünün faydasını hem dünyada hem ahirette görür.

10. Hikâye

Musa el-Hâdî halifeliği zamanında, Ebû Ğânım halifeye yakın kimse olmasına rağmen halifeden çok korkmaktadır. Zira Musa kan dökmeye hırslı bir halifedir. Bir öğle vakti namazı Musa, Ebû Ğânım'ı huzuruna çağırır. Ebû Ğânım öğle vakti olmasına rağmen bir şey yemeden huzura gider. Orda gerek korkudan, gerek açlıktan Ebû Ğânım'da bir titreme meydana gelir. Ebû Ğânım, Musa katına varınca meclisteki herkes dışarı çıkar. Musa, Ebû Ğânım'a kapıları kapatmasını söyler.

Kapılar kapanınca Musa, Yahya b. Hâlid'in askerleri ile kendisi arasına fitne soktuğunu bundaki niyetinin de Hârûn'u malik kılarak kendisini öldürtmek olduğunu söyler. Hârûn, Musa'nın kardeşidir. Musa, Ebû Ğânım'a Hârûn'un başını kesmesini ardından zindandaki tüm Ali oğlanlarını öldürtmesini sonra da Küfe'ye yönelip oradaki Ali b. Ebi Talib'e tabi olanları ve Abbasilerden kim varsa öldürülmesini, Küfe'nin yakılmasını, taş üstünden taş bırakılmamasını emreder. Ebû Ğânım kardeş öldürmenin hak ve halk nazarında kötü iş olduğunu söylemesi üzerine Musa, Ebû Ğânım'ı öldürmekle tehdit edince Ebû Ğânım çaresiz emirleri kabul eder. Musa, Ebû Ğânım'a bu gece bulunduğu bu meclisten ayrılmamasını söyler ve gider. Ebû Ğânım Musa'nın kendisini burada öldürteceğini düşünerek korkuya kapılır, kaçıp gitmeyi dahi düşünür. Vakit gece yarısını geçerken hizmetkârlar gelir ve Ebû Ğânım'ı hareme götürmeleri gerektiğini bildirirler. Hareme vardıklarında Ebû Ğânım helak edilirim korkusuyla perde arkasına çağrılmasına rağmen oraya gitmez. Musa'nın annesi olan Hüzeyme b. Heyzarân Ebû Ğânım'ı perde arkasına alır. Ebû Ğânım görür ki Musa döşeginde ölü yatar. Ebû Ğânım hali Musa'nın annesine sorar. Hüzeyme, Musa'ya kötü işlerden vazgeçmesi için yalvardığını ama Musa'nın kendisini de öldürmekle tehdidi üzerine vazgeçtiğini söyler. Bu duruma üzülen Musa'nın annesi Hüzeyme ihlasla namaz kılar, ellerini açarak Musa'ya kötü dua eder. Bunun üzerine Musa yatmak için yatağına girdiğinde tükürüğü boğazına takılır ve ölür. Hüzeyme Ebû Ğânım'a Hârûn'un hazır edilmesini söyler. Sabah olunca Hârûn halife ilan edilir.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, kötü huyluluğu ve kötü düşünceleri kişiye geri döner. İkincisi, bir kimse ailesine ve ehl-i beytine karşı kötü fikirli olmamalıdır.

11. Hikâye

Said b. Muhallad divan ulularından değildir. Fakat Ebû Nuh, divan sahibinin hizmetkârlarındandır. Ebû Nuh, Said b. Muhallad'ın malını almak ister. Ebû Nuh,

Said'le olan münazarasında çok kötü sözler söyler. Onun bu sözlerine mukabil Said'de cevap verir. Said, Ebû Nuh'un hizmetinde bulunduğundan malına ve canına Ebû Nuh'un hükmü geçmekte olduğunu hatırlayarak söylediklerine pişman olur. Said ne yolla malını ve nefsini Nuh'un şerrinden koruyacağını bilemez, durumunu kardeşi Abdun'a anlatır. Abdun, Said'e ne kadar nakdi varsa hepsini halifeye verirse hem öldürülmekten kurtulacağını hem de divan uluları arasına girebileceğini söyler. Said elli bin dinar olan malından vazgeçer. Abdun kardeşi Said'den otun bin dirhem alır ve öğle namazı vaktinde Musa b. Beğâ'nun perdedarının yanına varır ona on bin dirhem vererek kendisini Musa b. Beğâ'nun çok sevdiği bir dostuna ulaştırmasını ister. Musa b. Beğâ o zamanlarda halifenin ikincisi sayılır. Ayrıca halife Musa b. Beğâ yanına sık sık gider. On bin dirhemi olan hacip Abdun'u Musa'nın en yakın dostuna ulaştırır. Abdun yirmi bin dirhemi bu adama hediye olarak verir ve kendisinin Emir Musa katına götürülmesini ister. Abdun, Musa katına varır ve Musa etrafındaki kimselerin Musa'ya ihanet üzere olduklarını anlatır. Abdun, ardından kardeşi Said'in Musa'ya her yıl malında ziyade kalanlarını vereceğini, şu anda da elli bin dinarlık malını hediye etmek istediğini ve buna karşılıklı hiçbir şey istemediğini beyan eder. Bu sözlerin ardından Abdun, Musa'ya Said'in kâtiplik işine getirilmesini teklif eder. Musa düşüneyim deyince Abdun, bu zamana kadar hiçbir kâtibin böyle bir maldan vazgeçtiğinin görülmediğini söyler, Musa bu teklifi kabul eder. Bir gün sonra sabah vaktinde Musa Said'e kâtiplik mansıbı verir ve bütün askerlere ve ululara bu durumu bildirir. Ebû Nuh'un dostu, Hasan b. Muhalled Nuh'un yanına varır ve Said'in kâtip olduğunu söyler. Ebû Nuh çok sinirlenir ve daha düne kadar Said'in kendisinden korktuğunu şimdi ise kendisinin Said'den korktuğunu anlatır dostuna. Hasan, Ebû Nuh'a Said'le aralarındaki düşmanlığın bitmesi gerektiğini söyler. Ebû Nuh, Hasan'a ne gerekirse yapmasını söyler. Hasan, Said'in yanına gelir ve Ebû Nuh'un kızını Said için isteyebileceğini böylelikle aradaki düşmanlığın dostluğa dönüşeceğini söyler. Said kabul eder. Hasan, Said'in damat olması sebebiyle kaynatası olan Nuh'un huzuruna varmasının daha münasip olduğunu

söyler. Hasan, Said'le beraber Nuh katına varır. İkisi arasında barış olur. Said, Nuh'un kızıyla evlenir. Bu hikâyedeki fayda, her kim darlığa düşse ve düşman kendisine galip gelse malını bu yolda harcamalı ve izzeti nefisini bu yolda seçmelidir. Böylelikle kişi, hem makam hem mal sahibi olur.

12. Hikâye

Tasavvuf ehlinden bir kişi büyük şeyhlerden biriyle sefere çıkar. Şeyhe hararet galip olunca şeyh “Hakk Teâlâ sıcak palude vermeyince ve ol palüdeyi getiren ısrar etmeyince ve yemeğe and vermeyince yemekten ve içmekten hiçbir şeyi ağzıma almayacağım.” der. Tasavvuf ehli adam şeyhin bu sözünden ötürü onun ne kadar cahil bir kişi olduğunu düşünür. Şeyhin sözünün üstünden iki gün geçer, şeyh hiçbir şey ağzına koymaz. Üçüncü gün bir köye varırlar. Dördüncü gün gece yarısı bir yaşlı cariye elinde örtülü bir tabakla yanlarına gelir ve seferdeki kişileri gariplerden olup olmadıklarını sorar. “Evet.” cevabını alınca tabağı açar önlerine koyar. Tabakta sıcak palüde vardır. Şeyhe ye deselerde şeyh “Yemem.” der. Yaşlı kadın Tanrı hakkı için yemesini söyler, yememekte ısrarcı olan şeyhin boynuna bir sille vurur. Şeyhte yemekten yer. Oradaki herkes kadına bu saatte neden palüde dağıttığını sorunca kadın anlatmaya başlar. Cariyenin efendisi palüde yemek ister, pişirirler, bir daha ister, tekrar pişirirler. Efendileri kerem kişi olduğundan palüde pişirilmesini pişen palüdeyi de yalnızca gariplerin yemesini söyler aksi takdirde karısını boşayacağını söyler. Cariye de hanımlarının boş olmaması için bu işe koyulduğunu anlatır.

Bunları duyan şeyh “Allah'ın lütfu kulları hakkında nicedir görürsünüz ne zaman ki kuluna rızık vermek istese sebebini dahi kolay ve hazır eder.” der.

13. Hikâye

Ebû'l-kâsım Mağribi Seyfu'd-devvele'nin yakın adamlarından Ebû Mahmud ve Ebû Sâlih meclisinde otururken kör, yaşlı bir adam huzurlarına gelerek kendisinin Emir Seyfu'd-devvele'nin komşusu olduğunu söyler ve elindeki mektubun ona

eriştirilmesini talep eder. Mektubu Ebû Sâlih ve Ebû Mahmud inceler fakat mektup uzun olduğundan okumazlar ve kör olan yaşlının talebini geri çevirirler. O yaşlı adam ümitsizce ve üzgün olarak oradan ayrılır. Ebû'l-Kâsım Mağribi olanları görür ve Seyfu'd-devvele'nin meclisine gider. Seyfu'd-devvele âdetince kapısına gelenlerin isimlerini kapıcılara yazdırır ya yanına alır görüşür, meşgul ise özür dileyerek gönderir. O yaşlı adam da Seyfu'd-devvele katına ismini yazdırmıştır. Bir hizmetkâr gelir ve falan b. falan Mûsulî ismi okununca halife yerinden kalkar hemen içeri alınmasını ister. Ebû'l-kâsım halifenin bu hareketinden dolayı gelenin çok önemli bir kişi olması gerektiğini düşünür. İçeriye Ebû Mahmud ve Ebû Sâlih'e mektup sunan kör adam girince Ebû'l-kâsım şaşırır. Halife bu yaşlı ile söyleşir ve kör adam halifeye mektubunu sunar. Halife mektubu baştan sona okur ve sırayla yanına hazinedarı, döşemeci emirini, ahır görevlisini çağırır, hepsinin kulağına bir şeyler fısıldar. Bir müddet sonra hazinedar beş yüz dinar, döşemeciler çeşitli kumaşlar, perdeler, ahır görevlisi üç bin akçeye bedel bir katır getirir. Son olarak ak kaftanlar giymiş kara bir kul da hazır edilir. Hepsini bir araya toplayan halife, kâtibi İbni Behrâm'a verdiği herşeyi bir kâğıda yazmasını fakat kör adama sene sonunda gelmesi sebebiyle bütün malların fakirlere dağıtıldığını söylemesini emreder. İbni Behrâm denileni yapar yaşlı adam ümitsizce kalakalır. Kör adam ümitsiz olunca İbni Behrâm kâğıtta yazılı malları adamın kulağına okumaya başlar. Bunları duyan yaşlı adam yüksek sesle ağlar. Halifeye dua eder ve halifenin elini öpmek ister. Halife izin verince adam halifenin elini öper. Yaşlı adamın bu halini gören halife cariyelerinden yirmi bin dirhem değerinde bakire bir cariyeyi yaşlı adama bağışlar. Ebû'l-kâsım olanları izler ve ayağa kalkarak bu kör adamın Ebû Mahmud ve Ebû Sâlih tarafından ümitsizce geri çevrildiğini anlatır. Halife Mahmud ve Sâlih'i yanına çağırarak kapısına iltica edenleri ne hakla geri çevirdiklerini sorar ve onları pek fazla itab eder. Mahmud ve Sâlih özür dilerler. Halife eğer yaşlı adamın mektubunu getirselendi hayra ortak olacaklarını belirterek bu yaşlı adamın mektubu getirmemeleri

sebebinden kendisinin de büyük bir günah içine dâhil edileceğinden duyduğu öfkeyi onlara yansıtır.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, eğer bir kişi bir kimseden medet umup kapısına gelse o kişi ümitsizce eli boş gönderilmemelidir. İkincisi, bir kişi hayır yapsa bunu talep anında fiilen yapmalıdır, sözle veya senetle değil.

14. Hikâye

Ebû Abbâd, Me'mun halifenin yakın adamlarındandır. Ebû Abbâd ve Amr b. Müs'ade halifeden habersiz halifenin malından iş yürütüp mal çoğaltırlar. Halife, Abbâd'ı yanına çağırır ve ona bir mektup verir. Mektubu Amr b. Müs'ade'ye iletmesini ve mektuptaki her bölümün bizzat cevaplamasını emreder. Abbâd, Amr hakkında halifeye malına hıyanet ettiğine dair haber ulaştığını öğrenir. Abbâd'da Amr'e ortaklık ettiğinden Abbâd'ı korku sarar. Abbâd, Amr katına varır. Amr o anda arkadaşlarıyla satranç oynamaktadır. Abbâd, Amr'ın satranç oyununu bozar ve başlarına çok kötü şeylerin geleceği, halifenin mal kaçırdıklarını öğrendiğini söyler. Amr, Abbâd'ı yatıştırmaya çalışır ve halifenin bundan bir yıl önce kendisine onun hakkında bir mektup verdiğini söyler. Fakat Amr, Abbâd'ın korku pençesine düşeceğini bildiğinden ona mektubu vermediğini belirtir. Abbâd, halifenin her şeyi bildiğini öğrendiğinden canından ve malından korkuya düşer. Abbâd'a yazılan mektupta yirmi yedi bin akçe, Amr'e de kırk bin akçe borç çıkar. Amr, halifenin bu mektupları göndermesinin kullarının işlediği şeyden haberdar olduğunu bildirmek olduğunu anlatmaya çalışır ama Abbâd korkudan kendinden geçer. Abbâd ve Amr kendi mektuplarını birbirlerine teslim eder. Abbâd korku sebebiyle yemeden, içmeden kesilir. Bir yılı bu korku ve üzüntüyle geçiren Abbâd bir akşam vakti Me'mun halife huzuruna çıkar. Halik, Abbâd'ın neden bu kadar zayıfladığını, yüzünün renginin gittiğini sorar. Abbâd, halifenin mektubunu aldığından sonra yaşayan bir ölü olduğunu söyleyince halife bu mektupları bilerek yazdığını anlatır. Halife bundan amacının kullarının halife malından aldıklarından haberdar olduğunu,

bunu da kullarının halifenin bir ihsanı olarak görmelerini ve kalplerindeki korkunun gitmesini istediğinden yaptığını Abbâd'a anlatır. Bu sözleri duyan Abbâd halifeye çok şükür ve dua eder, korkularından kurtulur.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, bir padişah ki kendi isteklerinin gerçekleştirilmesi için çok zahmet çeken kullarının rahatını gözeterek kendi muradından vazgeçmeli ve onların aldıkları mallara tama etmemelidir, fakat durumdan haberdar olduğunu da onlara bildirmelidir. İkincisi, bir kimse efendisi sayesinde kazancının günden güne arttığını bilse daima o nimeti itiraf etmeli ve inkârdan sakınmalıdır.

15. Hikâye

Ebû Ahmed b. Bişâr'ın atası Bişâr Hüseyin b. Ebi Dahhak halife ile yakın dosttur. Bişâr Hüseyin'in harcaması israfa varacak derecede çok olsa da geliri azdır. Ebû Ahmed bir gün atasına malının az harcamasının çok olmasına karşılık halinin nizamının nereden geldiği sorar. Atası bunun sebebinin Muhammed Emin ve onun bir cariyesi sebebiyle olduğunu söyler ve başından geçenleri anlatmaya başlar. Muhammed Emin bir gün Hüseyin'i huzuruna çağırır ve kendisinin bir cariyesine âşık olduğunu, bu cariyenin çok güzel sesli, mûsikî ilminde yetenekli olduğunu söyler. Muhammed Emin'in aşkını bilen cariye ise kibirlenir ve naz ile Muhammed Emin'e cevr ü cefa çektirir. Muhammed Emin, Hüseyin'in bir akşam şarap meclisine katılmasını, bu cariye ile onun zıddı bir cariyenin birlikte hazır edilmesi ardından Hüseyin'in güzel sesli cariyeye hiç iltifat etmeyerek onu beğenmemesini, üstelik bu cariyenin elbisesini yırtmasını emreder. Hüseyin, Mehemmed Emin'in teklifini kabul eder. Muhammed Emin, Hüseyin'i halvetine götürür ve ona şarap ikram eder. Şarabın etkisiyle Bişâr Hüseyin, Muhammed Emin'in âşık olduğu güzel sesli cariyenin şarkısını dinledikçe bağırarak dans eder. Muhammed kaş göz ile onu vazgeçirmeye çalışsa da vazgeçmez. Ardından başka bir cariye gelir ve şarkı söyler. Hüseyin, Muhammed'e verdiği sözü tutmak istese de bu cariyenin sesi ve şarkısı

gönlünü hoş tutmaz. Hüseyin'in bakışı o güzel sesli cariyeye değdikçe Hüseyin kendinden geçer, iltifatlarında mübalağaya devam eder. Bunun üzerine Muhammed Emin, Hüseyin'i ayaklarından sürükleterek meclisinden attırır. İçeri girmesinin de yasaklanmasını emreder. Yaptığı davranışlar sebebiyle utanan Hüseyin, Muhammed Emin huzurundan bir hac ayı uzunluğunda uzak tutulur. Bu zaman içerisinde Hüseyin'in maddi durumu kötüleşir. Bir gün Muhammed'den bir elçi gelir ve Hüseyin'i halife huzuruna götürür. Muhammed huzuruna Hüseyin girince o cariye gelir şarkısını söyler, fakat Hüseyin korkudan ve utançtan başını kaldırmaz ve hiç iltifat eylemez. Hüseyin'in bu haline Muhammed güler ve Hüseyin'in istediği gibi iltifat etmesini, zira cariyenin artık kendisine kibir ve naz yapmayarak emrinde olduğunu söyler. Cariyesi ile arasını düzelten Muhammed, Hüseyin'e on bin dinar bağışlar. Muhammed'in cariyesi de Hüseyin'e dokuz yüz bin dinar bağışlar. Bunları duyan Hüseyin halifeye çok dualar ve övgüler yağdırır. Bu olay ardından Muhammed ve cariye her mecliste Hüseyin'i hazır ederler ona ihsanda bulunurlar ve her hafta ona hediyeler yollarlar.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: birincisi, bir kişi iradesine muhalif bir iş işlese itimadını Allah'a eylemelidir. Zira olan işin hayrı Allah'tandır. İkincisi, eğer bir padişah yahut bir dost bir kimseden yalan yere şahitlik istese bu kimse şeriata uygun olmadığından bu işe kalkışmamalıdır. Çünkü yalanın akıbeti kötü, sıdkın sonu ise övgüdür.

16. Hikâye

Bir sarraf dostlarıyla birlikte bir mecliste eğlenmektedir. Kavun yedikleri esnada birisinin elinde bıçak vardır. Elinde bıçak olan kimseyle daha bıyıkları çıkmamış bir oğlan şakalaşırlar. Oğlan, adamın elindeki bıçağı almaya çalışır ve o anda adamın elindeki bıçak çocuğun göğsüne saplanır ve oğlan orada ölür. Meclis sahibi bu belayı hep birlikte atlatmaları gerektiğini söyler. Bunun üzerine çocuğun bedenini parçalara ayırırlar. Ve herkese bir parça verirler. Sarrafın payına çocuğun başı düşer. Herkes

payına düşeni saklamakla veya yok etmekle vazifelidir. Bu sarraf payına düşen başı bir bezle sarar yola koyulur. Yolda sarrafların keselerinin kontrol edip açtıktan sonra mühürleyen görevlilerle karşılaşan sarraf onlara rüşvet vermeye çalışır ama fayda etmez. Görevliler, sarrafın kesesini Muhtesip huzurunda açtırmak maksadıyla onu yakalar. Bu görevlilerle yola çıkan sarraf bir sokağa varınca “Sizinle muhtesip yanına varacağım ama kolumu bırakın.” der. Görevli askerler sarrafın kolunu bırakınca sarraf sokaktaki bir kapıya içerisinden hızla girerek kaçır. Elindeki sarılı başı kuytu bir yere bırakarak kendi menziline varır.

Bu hikâyedeki tenbih şudur ki; kadın veya çocuğun olduğu sohbetten sakının ki o sohbetin sonu fitneye varır.

17. Hikâye

Hüseyin b. Musa el-Nakîb’in hizmetinde çok şey görmüş geçirmiş yiğit bir hizmetkârı vardır. Bu hizmetkâr bir gün efendisi Hüseyin’e hiçbir davete ve cenaze namazına gitmediğini söyler. Hüseyin yiğide bunun sebebini sorar. Yiğit hikâyesini anlatır.

Bu hizmetkâr bir zaman Bağdat’dan Basra’ya gider. Sokaklarda gezerken bu kişiye bir sarhoş denk gelir ve onu bir adla çağırarak çeşitli kimseleri ondan sormaya başlar. Bu sarhoş and vererek hizmetkârın kendi misâfiri olması için ısrarcı olur. Kalacak yeri olmayan bu yiğit gece sarhoş adamın misâfiri olmayı kabul eder. Adamın sarayına vardıklarında sarayda bir cemaat içki içmekle meşguldürler. Bu cemaat arasında emred bir oğlanda vardır. Bu hali gören yiğit bir kenara oturur. Herkes uyuduğunda bu cemaatten bir kişi emred oğlanın yanına varır ve oğlandan hacetini görür. Oğlan bu kişiyi efendisi zanneder ve ona karşı koymaz. Efendisi bu emred oğlan katına varır ve onun tenasül organına elini sürer ve anlar ki oğlana birisi kast etmiştir. Oğlanın efendisi bıçağını çıkarır, orada bulunan herkesin elini göğsü üzerine koyarak kontrol etmeye başlar. Oğlana kast eden adamın yanına varır, adam uyur numarası yapar. Bu adam onun elini kontrol edince elindeki hafkanını fark eder

ve efendi, oğlanına kast eden adamı orada öldürür. Bunu gören yiğit misâfir olarak kaldığı bu yerden gece yarısında kaçır. Bu yiğit korkudan gördüğü bir hamam ocağına girer ve saklanır. Saklandığı yere bir adam gelir ve yiğide söver. Yiğit, katil adamın korkusundan ölü taklidi yapar. Hamam ocağına giren ve yiğide söven adam oraya bir kız getirir ve kızın başını keser. Yiğit adamın gittiğini anlayınca kalkar ve kızı görür kızın ayağındaki halhalı alır. Vardığı menzildeki bir dostunun evine giden yiğit, başından geçenleri dostuna anlatır ve halhalı dostuna gösterir. Dostu halhalları görünce fenalaşır. Benzi sararan dost yiğide kızın kendi kardeşi olduğunu söyler. Yiğit öldürenin yüzünü görmediğini fakat sesini tanıdığı söyler, dostu eve bir adam çağırır. Admala sohbet eden ev sahibi onları bir kenardan dinleyen yiğidin yanına vararak kızı öldürün adamın sesinin bu kimseye ait olmadığını sorar. Yiğit katilin sesinin bu adaminkiyle aynı olduğunu söyler. Bunu duyan ev sahibi o adamla şarap içer ve yemek yer. Eve getirilen o adam iyice sarhoş olunca ev sahibi, adamın başını keser. Eve sahibi ile yiğit kızın öldürüldüğü yere varırlar kızı defnedirler. Bu yiğit Basra'dan Bağdat'a yola çıkar ve kendi kendisine hiçbir davete katılmayacağına dair söz verir.

Cenaze namazına katılmama sebebini ise bu yiğit efendisi Hüseyin'e şöyle anlatır. Basra'dan Bağdat'a varan bu yiğit iki hamalın bir ölüyü taşıdığını görür. Ölen kimsenin ya bir garip ya bir derviş olduğunu düşünür ve hamallara yardıma gider. Cenaze taşınması esnasında bu iki hammal kaçarlar ve cenaze yiğit üzerine kalır. Vardıkları mescitte ölüyle kalakalır yiğit. Bunun üzerine bu yiğit mezar kazıcıya para verir bir mezar açtırır. Cemaat toplanıp ölü gömülürken ölüyü mezara indiren bir adam ölü'nün başı olmadığı söyler. Mezar başındaki cemaat o yiğidi katil diye döverler ve yiğide işkence ederler. Bu cemaat, yiğidin kıyafetlerini soyarak onu kâtip huzuruna çıkartır. Kâtip yiğidin hikâyesini başından sonuna dinler. Ölü'nün cenazesini inceleyen kâtip cenazenin hangi mescide ait olduğunu gösterir, bir yazı görür. Kâtip askerleriyle o mescide varır ve ölüyü kimin teslim aldığını sorar. Oradaki görevli ölüyü alanların kaldığı yeri gösterir. Kâtip askerleriyle orayı basar.

Oradakiler suçlarını itiraf ederek şarap içtikleri zaman aralarında kavga çıktığını ve yanlarında bulunan emred oğlanı öldürdüklerini, başını kesip bir kuyuya attıklarını, gövdesini de bu şekilde gömmeye niyet ettiklerini anlatırlar. Bunun üzerine bu adamların hepsi öldürülür. Askerler yiğidi serbest bırakırlar. Yiğit, bu olay sonrasında da cenaze namazı kılmamaya ant eder.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Bir kimse mümkün oldukça şarap meclislerinden ve şer mahallerinden uzak durmalıdır.

18. Hikâye

Bir gence atasından çok miras kalır ve bu genç mirası şarap yolunda telef eder. Malını kaybeden gencin durumu o hadde erişir ki genç ölümü diler hale gelir. Onun bu halini gören Abdullah Sayrefî, gencin bu duruma düşmesinin sebebini sorar. Genç, Abdullah'a anlattıklarını kimseye anlatmaması sözüne karşılık hikâyesini anlatır. Bu gencin karısı hamiledir. Bir sabah namazı vaktinde çocukları dünyaya gelir. Hiç parası olmayan genç hanesine fayda için dilenmeye çıkar. Bir evin ışığını gören genç eve yönelir. Ev sahibi yemek pişirmektedir. Ev sahibi gence ne istediğini sorunca genç durumu anlatır. Adam, onu evin içine alır ve soğuktan çok üşüyen genci bir kilime sarar ve ateş önüne yatırır. Genç kilimin altında açlıktan ve soğuktan uyuyamaz. O sırada kapı çalınır ve kapıya sırtında yükü olan yalnız bir kişi gelir. Ev sahibi bu kişiye neden geciktiğini sorar ardından sofa kurar. Ev sahibi ve bu adam sofraya otururlar yemek yerler ve şarap içerler. Adam sarhoş olup sızınca ev sahibi kilim altında yatan gence seslenir, genç ne olacağını bilmediğinden uyuyormuş gibi yapar. Ev sahibi gencin uyuduğunu düşünerek sarhoş adamı öldürür. Cesedini bir kilime sararak evden çıkar. Olanları müşahede eden genç hemen kalkar ve adamın getirdiği keseyi alır, evden çıkar ve kapısı açık olan bir camiye sığınır, keseyi başının altına koyar ve camide yatar. Vakit gece yarısını geçince ev sahibinin haykırmasını duyar genç, caminin penceresinden bakınca ev sahibi elinde bıçakla bir oraya bir

buraya giderek gence küfürler yağdırır. Gözü dönmüş adam gidince genç keseyi alır ve memleketinE gider feraha erer, malın bir kısmını da saklar.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, akıllı bir kimse mal toplamada ömrünü tüketmemelidir zira mal için dünyasını ve ahiretini satan kimsenin malının sefasını başkaları sürer.

19. Hikâye

Ca'fer-i Sadık'tan (r.a) Sezüm halkının bir Mecusî duasıyla helak edilmesini işiten Ebû Temâm hikâye eder.

Basra'da bir köprü vardır ve bu köprü Sezüm halkınca yapılmıştır. Bir zaman Mecusî bir kimse eşeğe bindirdiği hamile hanımıyla bu köprüden geçmek ister. Köprü üstündeki Sezüm halkından bir cemaat köprüden geçmelerine karşılık Mecusîden on akçe ister. Mecusînin hiç akçesi yoktur. Bunun üzerine o cemaatten birisi Mecusînin eşiğinin kuyruğunu keser. Eşek kuyruk acısından, sırtındaki kadını yere atar ve yere yığılan kadın çocuğunu düşürür. Mecusî “Bu hali kime şikâyet etmeli?” diye söylenirken cemaattekiiler şehrin padişahına gitmesini söyler. Mecusî, padişah kapısına gelir ve başına gelenleri anlatır. Padişah, Mecusî'yle alay geçercesine eşiği o cemaate vermesini kuyruğu çıkınca geri almasını, karısını da o cemaate vermesini ta ki hamile kalınca geri almasını söyler. Mecusî halinin kederinden yüzünü göğe kaldırır ve “Hudavenda hüküm senindir, sen bundan razıysan ben dahi razı oldum”der. Allah o Mecusîye bir melek indirir. O melek, Mecusî ve eşini köprüden geçirir. Mecusî kendilerini köprüden geçirene kim olduğunu sorunca kendisinin Allah tarafından gönderildiği söyleyen bir melekle karşılaşan Mecusî geriye dönüp Sezüm halkının vilayetine bakar. Görür ki Hakk Teâlâ o kavmi yerin dibine batırmış.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır; zulmün sonu övgü değildir ve bilinmelidir ki mazlumun duasına icabet edilir.

20. Hikâye

Mu'temed Billah kendisi için çok heybetli ve güzel bir köşk yaptırmak ister. Ev yapılır ve en güzel döşeklerle, perdelerle yastıklarla süslenir. Kısa bir zamanda her şeyi tamam olan köşke halife gelir, bakar ve köşkü çok beğenir. O günün akşamında yatılacak vakitte halifenin arslan kükremesi gibi bağırma sesine herkes huzura toplanır. Bağırmaya devam eden halife perdelerden birinin bir parçasının yırtıldığını ve yırtan kimseyi gördüğünü söyleyerek bağırmaya devam eder. Halife gayet öfkeli bir biçimde perdeyi yırtanın bulunmasını emreder. Aksi takdirde bulamayan kâtibin başını vurduracağını söyler. Perdeyi yırtan kişi bulunur. Bu kişi daha sakalı terlememiş bir oğlan olup güzellikte güneş ile yarışır vaziyettedir. Bu oğlan günahını itiraf ederek çok ağlar, özürler ve aflar diler. Halife ona itimat etmez ve bu oğlanın elinin kesilmesini emreder. Mecliste bulunanlar korkudan oğlan adına şefaahat dahi edemezler. Oğlan ceza verilmek üzere dışarı çıkarılınca halife birden acı içinde çılgınlık atmaya başlar. O esnada halifenin parmağına bir çöp batmıştır. Halife acı içinde kıvrılırken bir kimse halifenin parmağındaki çöpü çıkarır. Parmağına çöp batmasına dayanamayan halife hemen emir verir ki o oğlanın eli kesilmeye. Tam oğlanın eli kesilmek üzereyken görevliler yetişir ve o oğlan bu beladan kurtulur.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Eğer Allah bir kulunu bela ve musibetten kurtarmak istese elbet bir sebep dahi yaratır.

21. Hikâye

İmam Asma'î ulu âlimlerdendir. İlim tahsili esnasında çok fakirlik ve zorluk çeken Asma'î medrese yolu üzerindeki bir bakkalın her vakit kendisine nereden geldiğini sorması üzerine falan hadis bilginin yanından geldiğini, nereye gittiğini sorması üzerine falan hadis bilginin yanına gittiğini söyler. Bunun üzerine o bakkal Asma'î'ye bir iş öğrenmesini ve faydasını sürmesini söyleyerek Asma'î'nin kitaplarını kendisine vermesini ve onları bir tekne içine koyup üstüne su dökerek hamur edeceğini ve bundan da bir ekmeğe çıkmayacağı ona her vakit söyler. Asma'î

bu nahoş nasihatı duymak isemez. Bu sebeple Asma'î ilim öğrenmek için geceleri yola çıkar ve geç saatlerde evine döner. Tahsilini tamamlayan Asma'î Maddi anlamda çok perişan hale düşer. Asma'î saç başı dağınık, elbiseleri kötü durumda iken yanına Basra Emiri Muhammed b. Süleyman'ın bir hizmetkârı gelir ve ona emirin kendisini çağırdığını iletir. Asma'î halinin perişanlığını o hizmetkâra dile getirince hizmetkâr, onu hamama götürür ve temiz kıyafetlerle emir huzuruna çıkartır. Emir, Asma'î'ye çok izzet ve ikramda bulunur. Emir, Asma'î'ye halife Hârûn Reşid'in oğlunu ilimle terbiye etmesi görevini verir. Emir, Asma'î'ye lazım olacak her şeyin olduğu bir yer hazırlar ve Asma'î Bağdat'a gider. Hârûn Reşid oğlu Muhammed Emin'i Asma'î'ye teslim eder ve ona din ahiret ilmini öğretmesini, müslümanlara imam olacak hale getirmesini emreder. Asma'î'ye hazırlanan sarayda Muhammed Emin'in eğitimi devam ederken sürekli hediyeler gönderilir. Asma'î bunlarla kendisine Basra'dan mal alınmasını talep eder. Bir müddet sonra bir Cuma namazı vakti Muhammed Emin, hutbe okur ve cemaate imamlık eder. Bu duruma sevinen halife ve yakınları Asma'î'ye hediyeler yollarlar. Halife Asma'î'yi huzuruna çağırarak hizmetini en iyi şekilde yaptığını ifade ettikten sonra ne isterse dileğini söylemesini emreder. Asma'î Basra'da bir saray istediğini ve oradaki eşrafın kendisini ziyaret etmesini dilediği söyler. Basra'da onun için bir saray hazırlanır. Şehir erbabı Asma'î'yi ziyarete gelir ve çok teveccüh ederler. Üçüncü gün Asma'î'ye ilim tahsili yıllarında hoş olmayan nasihat veren bakkal gelir. O bakkal Asma'î'ye halifenin hitap ettiği şekilde hitap eder, Asma'î onu hoş görerek ona vakti zamanındaki sözünü tutacağını bildirir. Bütün kitaplarını getirtir ve üstüne su döktürüp hamur ettirir. O bakkala dönerek "bu gördüğün tüm ekmekler bu hamurdan hâsıl oldu." der. Bakkalı da kethüdalığına getirir.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, cahiller sözüne itimat edilip ilim talim etmekten vazgeçilmemelidir. İkincisi, bu dünyada gündüzü geceye, geceyi gündüze katarak ilim tahsil edilse Allah bu işin mükâfatını hem dünyada hem ahirette verir.

22. Hikâye

Me'mun halife bir gün Mesrûr'u huzuruna çağırır ve ona Berâmike'nin mezarına gelip ağlayarak dua eden bir kimsenin olduğu haberini aldığını söyler. Mesrûr'a ve Dinar b. Abdullah'a bu kişinin getirilmesini emreder. Mesrûr ve Dinar, Berâkime'nin mezarının yanına gizlenirler ve yaşlı bir adam mezar başına gelir, çokça ağladıktan sonra gitmeye niyet edince Mesrûr ve Dinar onu tutar ve Me'mun halife götürceklerini bildirir. Yaşlı adam canından emin olmadığı için vasiyet yazmasına müsaade edilmesini ister. Vasiyetini bitirince yaşlı adam Me'mun katına götürülür. Me'mun, yaşlı adamı görünce yüzünü ekşiterek bu yaşlıya nereden geldiğini ve Beramikeyle aralarındaki hukuku sorar. Yaşlı adam adının Münzir b. Muğire olduğunu ve Şam'dan geldiğini söyler. Ardından Münzir, Berâmike'yle arasındaki hukuku anlatmaya başlar. Münzir, vakti zamanında oldukça zengin ve izzetli bir kimsedir. Münzir bütün malı kaybettikten sonra çok zor durumda kalarak yanında yirmi kişilik soydaşları ve ailesiyle Bağdat'a gider. Onun bu halini görenler Berâmikeye başvurmasını söylerler. Münzir ailesini bir mescitte bırakarak sefer kıyafetlerini değiştirir ve bir başka mescide varır. Bu mescitte fazlasıyla hoş giyimli pirlere oturmaktadır. Münzir halini bunlara anlatmayı düşünür fakat utanır ve halini arz edemez. Mescitteki kimseler ayaklanıp bir yere doğru gitmeye başlayınca Münzir de onları takip eder. Bu cemaat çok büyük ve uzun dehlizleri olan bir saraya varır. Münzir de bu cemaatle o sarayın büyük bir odasında oturur. Odanın bir köşesinde fildişinden bir taht vardır. Taht üzerinde de Yahya b. Hâlid oturmaktadır. Gelen misâfirlere izzet ve ikramda bulunur. Yahya, Kadı'ya seslenerek kızının nikâhını amcaoğluna akd etmesini söyler. Nikâh bitince cemaat üzerine kıymetli saçlar saçılır. Bir müddet sonra meclisteki kişi sayısında altın tabaklar ve tabaklar içinde biner dinar getirilir. Herkes tabak içindekini ve tabağı alarak meclisten çıkar. Münzir ne yapacağını bilemez. Tabak başında oturur oradaki bir hizmetkâr tabağı almasını ve gitmesini işaret edince Münzir tabağı alır ve arkasına baka baka korku içinde kapıya yönelir. Onun bu halini izleyen Yahya, onu huzuruna çağırır. Yahya,

Münzir'e halini sorar. Münzir başından geçenleri anlatır. Bunun üzerine Yahya, Musa'yı çağırarak Münzir'in ailesini buldukları mescitten getirmesini emreder. İkinci gün Musa, kardeşi Abbas'a Münzir'i teslim eder. Abbas Münzir'e çok izzet ve ikram gösterir. On gün bu hal üzere geçince Münzir tabağı alıp gitmediğine pişman olur. Zira artık Yahya katına varamayacağını düşünür. Bir hizmetkârın peşinde bir yere götürülen Münzir çok güzel bir saraya varır. Görür ki bütün ailesi güzel kıyafetler içinde orada hazır bulunmaktadır. Münzir gelmeden ailesine on bin akçe bağışlanmıştır. Münzir oturunca beraber geldiği hizmetkâr bu sarayın ve dahi iki koyun kendisine bağışlandığını söyler. Yeniden mal sahibi olan Münzir hoşluk içinde yaşar. Aradan uzun bir süre geçince Amr b. Mes'ade bütün malına el koyar. Münzir, bu olay sebebiyle her zaman Yahya'nın mezarına giderek ağladığını anlatır. Me'mun halife Münzir'in bu haline şefkat eder ve hizmetkarlarına Amr b. Mes'ade'yi getirmelerini emreder. Amr b. Mes'ade ne kadar malı Münzir'den almışsa hepsi iade edilir. Bu olay üzerine yüksek sesle ağlayan Münzir'e Me'mun bu lütuf karşısında neden ağladığını sorunca Münzir bu olanların Berâmike bereketinden olduğunu söyler. Me'mun Münzir'e malını almasını ve Berâmike mezarına gitme âdetini terk etmemesini söyler.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, zor duruma düşmüş bir kimseye ihsanda bulunan kimsenin hayrı dünyada dillerde dolaşır, ahirette ise yüce makama vesile olur. İkincisi, bir kimse fayda görmüş olduğu kimseyi ölü yahut diri olsa da hayırla ansa ve şükrüne devam etse bu hal nimete vesile olur.

23. Hikâye

Basra emri Ca'fer b. Süleyman el-Hâşimî'nin çok kıymetli bir mücevheri vardır. Ca'fer'in gözünden sakındığı bu mücevheri ortadan kaybolur. Ca'fer'in askerleri bu mücevherin izini sürerler ve pazarda bir şahıs elinde bu mücevhere rastlarlar. Bu adamı saraya getirirler ve adama çok işkence ederler. İşkencelere dayanamayan adam cevheri kendisinin çaldığını kabul eder. Perişan haldeki adam Ca'fer huzuruna

çıkartırlar. Ca'fer adamın perişan halini müşahade edince bu adamı ceza kesmek istemez ve bu kişiye dönerek “Ey fûlan kimse bu cevahir o değil midir ki ben sana onu bağışlamıştım.” der. Adam da “Evet”cevabını verir ve padişah bu kimseye şefkat ile muamele eder.

Bu hikâye bir başka şekilde de rivayet edilmiştir.

Bir vakit Ca'fer bir hacibini dergâhından uzaklaştırır ve sürgün eder. Bu hacibin durumu o kadar kötüye gider ki çok fakirleşir. Hacib bir dostunun yanına giderek ondan bir kemer, kıyafet ve at ödünç alır. Bunları kuşanarak halife makamına gider. Halifenin kapıcıları hacibi bu kıyafetler içinde görünce bu kişiyi padişahın affettiğini düşünürler ve içeri girmesine izin verirler. Halife, hacibi huzurunda görünce hiç memnun olmaz, onu kovmayı düşünür fakat o esnada yaptığı eğlence meclisinin tadını kaçırmak istemez. Hacip eskiden ne iş yapıyorsa o anda halifeye hizmet eyler. Hacip herkesin ondan habersiz olduğunu sandığı bir anda bir altın tabağı ve içindekileri boynuna sokar ve oradan gider. Fakat halife onun ne yaptığını görmüştür. Sabah olduğunda saray görevlileri kaybolan altın tabak için diğer çalışanları itham eder. Padişah itham edilen kişilerin suçsuz olduğunu söyler. Hacip, bu altın tabağı ve içindekileri kendine harç edindikten sonra aynı şekilde halife huzuruna gider. Halife, hacibe “Altın tabağın ve içindekinin pahası tükendi mi?” der demez hacip yeri öper ve özür diler. Bunun üzerine halife hacibi eski mertebesine eriştirir.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Zayıf ve günahkârları affetmek çok büyük bir keremdir. Mücrimlerin günahın örtetek onlardan intikam almamak ve özürlerini kabul etmek kerem sahibi kimsenin ahlakıdır.

24. Hikâye

Ahmed b. Hâlid, Me'mun halifenin veziridir. Ahmed'in tabiatı kaba olduğundan ashabını incitir. Hünerli fakat işsiz olan bir kimse iş ümidiyle akşam vaktinde Ahmet kapısına varır. Ahmed ellerinde meşale olan hadimlerinin arkasından yürürken bu şahsa gözü ilişir ve bu şahıstan yüz çevirerek ona kötü sözler söyler. Ahmed'in kaba

hareketine ve sözlerine sabredemeyen fakir kimse “Benî reddetmen, bana sert söz söylemen garip değildir, tuhaf olan bu gece vaktinde keremin ve lütfun ümidiyle uyanık aile fertlerimi senin yardımınla ümid var ederdim. Senin hakkında bütün zanlarım hataymış. Allah ile ahd eyledim ki daha kapına varmayacağım ve senden yardım dilemeyeceğim, ta ki sen katıma gelip dediğinden ve ettiğinden özür dilemedikçe.” der. Bu şahıs bu sözleri söyleyip gider ama dediklerine de pişman olur. Bu şahıs evine varır ve otururken Ahmed b. Hâlid evine gelir. Adam Ahmed’in hizmetine koşar. Ahmed adamları arasında yaşananları halifeye arz etmiştir. Halife de Ahmed’in özür dilemesini tavsiye ederek o kişiye çok mal insan etmesini ve borçlarını ödemesini emreder. Halifenin emrine uyan Ahmed bu kişiye altı yüz bin akçe bağışlar. Ahmed, bunlara ek olarak Mısır’ın yönetimini veya harcını bu şahsa teslim eder.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, fakir ve muhtaç kimse cimrilik ve kötü huyluluğa razı olmamalıdır. İkincisi, bir padişah huzuruna gelen ve halini müşahade kıldığı kimseye lütufla muamele etmelidir. Üçüncüsü, yüce mertebelerdeki kimseler daima fakir ve muhtaçları gözetmelidir.

25. Hikâye

Bir gün maişeti dar bir derviş eğirdiği iplikleri pazara götürüp bir akçeye satar. Derviş, bu bir akçeyle ailesinin yiyeceğini almayı düşünür. Evine dönüş yolunda pazardaki iki kişinin tartıştığını gören derviş husumet sebebini sorar. Tartışan iki adam bir akçe sebebiyle kavgaya tutuştuklarını anlatınca derviş elindeki bir akçeyi onlara vererek aralarındaki husumeti bitirir. Derviş evine eli boş döner, durumu ailesine anlatır, evde bulduğu bir kaftanı götürür ve pazarda satacak birilerini arar. Dervişe kimse iltifat etmeyince pazarda eline bir balık girmiş bir kimse, satamadığı bu balıkla kaftanı takas etmeyi önerir. Derviş balığı alır ve kaftanı verir. Balığı alan derviş eve gelir, balığın karnını yarar. Derviş karnını yadığı balığın içinden çok büyük bir inci çıkarır. Derviş, bu incinin pahasını pazarda sordurur. İncinin değeri

yüz yirmi bin akçe çıkar. Derviş on iki kese parayla eve dönerken bir dilenci Allah'ın onlara verdiği nimetten kendisine verilmesini ister. Derviş, altı keseyi dilenciye verir. Dilenci altı keseyi alınca dervişe “Ben bir dilenci değil meleğim, bir akçe ile iki müslüman arasındaki husumeti bitirdin ve o bir akçeyi ihlasla verdin buna karşılık Allah sana yirmi hazine verdi ki bu inci tanesi o yirmi hazineden yalnız biridir.” der.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Bir kimse kendi açlığına ve fakrına rağmen parasını din kardeşine verirse elbette mükâfatını dünyada ve ahirette alır.

26. Hikâye

Ebû Hâlid, Mehdi'nin veziri olan Ebû Ubeydullah'la çok samimi dosttur. Ebû Ubeydullah vezirliğe erişmeden evvel muallimlik ve müezzinlik yapar. Ebû Hâlid bir sohbet meclisinde Ebû Ubeydullah'a bir gün vezir olursa kendisine ne ihsanda bulunacağını sorar. Ebû Ubeydullah Hâlid'i her işte halife kılacağını söyler. Bunun üzerine Ahmet b. Eyyüb, Mısır'ın da kendisini yönetimine verilmesini ve yedi yıl hiç hesap harcı alınmamasını istediğini söyler. Bu sözlerin üstünden bir müddet geçer. Memlekete tek damla yağmur düşmez. Yağmur duasına çıkan halk şehre iner inmez çok yağmur yağar. Şehrin emiri Sa'lece b. Kays, kâtibine yağmur duasının kabul olduğu vakitte Sâlih b. Ali'ye mektup yazmasını söyler. Sa'lebe yazılan mektubu beğenmez ve yırtar orada hazır bulunanlara aralarından belagette ve fesahette güzel mektup yazacak kimsenin olup olmadığını sorar. Orada Ebû Ubeydullah'ın adını verirler. Sa'lebe Ebû Ubeydullah'ı huzuruna getirtir ve bir mektup yazdırır. Yazılan yazıyı çok beğenen Sa'lebe bu mektubu Sâlih b. Ali'ye yollar. Emir Sâlih kendisine ulaşan mektubun güzelliğinden etkilenerek bu yazıyı yazanın kendisine verilmesini ister. Ebû Ubeydullah'ı Sâlih verirler. Sâlih, Ebû Ubeydullah'ı imtihan eder ve onu kendine kâtip yapar. Emir Sâlih, Mansûr Efendiye bir mektup yazdırır. Mansûr, bu zamana kadar Sâlih'ten gelen mektupların hattının kötü olduğunu bildiğinden gelen mektubun yazısının güzelliğinden etkilenir. Ebû Ubeydullah'ın yazısının ve belagatanın kuvvetli olmasından dolayı Mansûr, Ubeydullah'ı huzuruna getirtir.

Mansûr, Ubeydullah'ın ilmini sınava tabi tuttuktan sonra kemalini görerek oğlu Mehdi'nin kitabetinin geliştirilmesi görevini Ubeydullah'a verir. Mansûr, kitabetlerin hoşluğundan ötürü halifeye çok büyük yakınlık kazanır. Aradan vakit geçer Mansûr vefat eder. Mansûr'un vefatından sonra yesire oğlu Mehdi geçer. Mehdi vezirlik makamına Ubeydullah'ı tayin eder. Bunun üzerine Ubeydullah Ebû Hâlid'i katna çağırır. Ubeydullah da Ebû Hâlid'i kendi vezirliğine tayin eder ve Ubeydullah Mısır'ın yönetimini Ahmed b. Eyyüb'e söz verdiği gibi teslim eder.

Bu hikâyede iki fayda vardır: Birincisi, hünerli kimsenin hüneri kişinin en kıymetli sermayesidir. İkincisi, bir kimse bir söz verse sözüne vefa göstermelidir.

27. Hikâye

Ömer b. Hübeyrî oğullarından Ebû Ubeydullah Hübeyrî, Me'mun halife zamanında Ahmed b. Ebi Hâlid vezirliğinin buyruğu altında vezirin katna gidip gelmektedir. Ebû Ubeydullah, vezirne zaman saraydan çıksa hazır olur, onun işine ve hizmetine koşar. Vezir gittiğinde ise dergâhta bulunur. Vezir Ahmed, Ebû Ubeydullah'a hiç iltifat etmez. Bir gün vezir Ahmed'in gözü Ubeydullah'a çarpar. Vezir Ahmed, Kadı vekiline bu kişinin ısrarcı halinden sıkıntı duyduğunu, bu kişiye bir iş vermeyeceğini ve gitmesini istediğini söyler. Kadı vekili uzun süredir vezir dergâhına iltifat eden kimseyi ümitsiz göndermenin uygun olmayacağını söylese de vezir dinlemez. Kadı vekili, Vezirin emrettiğini yerine getirmek için Ubeydullah'ın yanına gider. Kadı vekili Ubeydullah'a vezirin kendisine verecek bir işi olmadığını ve üç bin akçe bağışı almasını emrettiğini söyler. Bu sözleri duyan Ubeydullah dilenci olmadığını ve hile ile dergâhtan gönderilmek istendiğini, fakat bunları kabul etmediğini söyler. Ubeydullah'ın bu sözlerine karşılık kadı vekili parayı vezirin değil kendisinin verdiği söyler. Ubeydullah bu parayı yiyeceğine toprak yemeyi tercih edeceğini söyler. Ubeydullah kendisine ulaştırılan bu habere cevap alarak Kadı vekilinin de kendi sözlerini vezire iletmesini talep eder. Kadı vekili kabul eder. Ubeydullah "Ben dergâhına ısrar eyledim, sana değil; senin görevli olduğun mansıba

ısrarkar oldum eğer o mevkin olmasa yüzünü dahi görmem. Ben bir kişiyim ki mesleğim, padişahlar dergâhına gidip gelmek ve ulu işleri akılla çözmektir. Allah senin elinden bana hayır eriştirmeyi kismet etse sana rağmen o kismet bana erişir. Hiçbir şekilde ne hile ne zorlamayla buna engel olabilirsin. Bundan böyle her gün bir kere geldiğim dergâha artık iki kere gelirim ki yüzümle seni inciteyim”der. Bu sözleri kadı vekili vezire ulaştırınca vezir küplere biner. Çok hışımlanır. Bu esnada Me'mun halife Mısır'ın yönetimini birisine vermek istediğinden vezirini istişare için huzuruna çağırır. Bu öfkesiyle birlikte huzura çıkar vezir. Halife vezirin kimi önerdiğini sorunca vezir Zübeyri diyeceğine Hübeyrî der. Halife bu kişiyi iyi tanıdığını söyler. Vezir halifeye bu kişinin adını yanlışlıkla söylediği söyler ve onu vazgeçirmeye çalışır. Halife iki kişiyi de tanıdığını ama Hübeyrî'nin bu işe daha uygun olduğunu söylemesi üzerine vezir olanı biteni en başından halifeye arz eder. Halife, Ubeydullah'a vezir eliyle Allah'ın rızık ihsanettiğini söyler. Vezir, bu kimsenin zayıf ve derviş olduğunu söylese de halife bu kişiye yüz bin akçe de bağışladığını beyan eder. Vezir çaresiz halifenin dediklerini yerine getirir.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Allah'ın verdiği kimse engel olamaz, vermediğini ise kimse veremez.

2.1.3.8. Sekizinci Bap

Bu baptaki sekiz hikâyede, kati olarak ölüme yaklaşan kimselerin ölümü muhakkak bildikleri zamandada kurtuluşa ermeleri anlatılır.

1. Hikâye

İbrâhîm b. Mehdi işlediği suçlar sebebiyle bir menzilde uzun süre saklanır. Bu saklanma sonrasında çok daralan İbrâhîm bir gece kadın kıyafeti giyerek dışarı çıkar. Gece bekçilerinin yanından geçerken İbrâhîm'in erkek kokusu onlara gider. Bekçiler şüphelenerek onu yakalar. İbrâhîm onlara parmağındaki otuz bin dinar değerindeki yüzüğü teklif ederek kendisinin salıverilmesini ister. Bekçiler kabul etmez ve kadın

kıyafetleri içindeki İbrâhîm'i, Me'mun halife katına götürürler. Me'mun halife ve Benî Hâşimîlerin hazır bulunduğu meclise giren İbrâhîm, halifenin kendisi hakkında vereceği her karara müstehak olduğunu söyler. İbrâhîm, günahları sebebiyle cezalandırılırsa halifenin adil olacağını ifade ettikten sonra eğer ki affedilirse halifenin fazl sahibi olacağını söyler. Halife mecliste bulunanlara danışır, herkes İbrâhîm'in türlü işkencelerle öldürülmesini ister. Halife yanındaki Ahmed b. Ebi Hâlid'e de danışır. Ahmed, halifenin bu günahı sebebiyle İbrâhîm'i öldürmesi sonucunda bu cins günahları işleyenlerin de hepsini öldürmesi gerektiğini söyleyerek bu durumun zorluğunu ifade eder. Ve ekler ki eğer bu kişiyi affederse bunun gibi günahı kimsenin affetmeyeceğinden dolayı işin faziletinin münferit olacağını söyler. Halife bir saat düşünür, Ahmed'e bu sözü tekrar ettirir. Sonunda halife İbrâhîm'i affeder. İbrâhîm, Ahmed b. Hâlid sarayına götürülür. Bir ay sonra halife huzuruna İbrâhîm özür dilemesi için getirilir. İbrâhîm işlediği suç sebebiyle ağzını açacak gücü kendinde görmediğini ama affedilmesi sebebiyle halifeye çok şükredebileceğini söyler. Halife İbrâhîm'in tüm suçlarını affeder ve ona eski malını iade eder.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Sözün latifi ve özrün iyisi gönülde eser eder ve etkisi çabuk görülür.

2. Hikâye

Nusaybin'de iki kardeşe ailesinden çok mal miras kalır. Kardeşlerden biri malını israf eder bir diğeri ise ticaretle uğraşarak malını ziyadeleştirir. Fakir olan kardeş zengin olanın huzuruna varır ve kardeşine hizmet etmek istediğini böylelikle zengin kardeşinin de yabancı hizmetkârların hıyanetinden korunacağını söyler. Zengin olan, kardeşinin bu sözünü doğrulukla söylediğini zanneder. Zengin kardeş bir deveci bularak mallarını develere yükletir ve iki kardeş böylelikle ticaret için sefere çıkarlar. Bir dağa vardıklarında dinlenmek için dururlar. Deveci ile fakir olan kardeş develeri suya birlikte götürürler, zengin olan onlarla gitmez ve dinlenmeye koyulur. Bir müddet sonra fakir kardeş develerle tek başına döner. Zengin olan deveciyi sorunca

diğeri devecinin subaşında biraz dinlenip uyumak istediğini söyler. Daha sonra fakir olan yerden taşlar alarak zengin kardeşinin başına atar ve kardeşinin ellerini ardında tutmasını söyler ve bir yandan da malı çok kardeşine “Babamın malı ile ticaret edeceksin, Benî kendine kul edeceksin bir de benden selamet bulacağını zannedeceksin.” der. Fakir olan, kardeşinin başını ve ayağını yaralar ve ellerini bağlar, kardeşini yere yatırır ve onu öldürmek için bıçağını hızla kınından çıkarırken bıçak elinden fırlar ve kendi boğazına uğrayarak onu helak eder. Zengin olan elleri bağlı yerde yatar, kardeşinin boğazı kesilmiş bedeni yanı başında durur, davarlar da bağlanmış halde bağışırlar. Bir gece boyunca buldukları yerde bu şekilde kalırlar. Bir gün sonra o civardan geçen bir kervan davarların sesini duyarak gelir ve kervan ahalişi manzarayı görüp şaşkın olur. Zengin kardeşin elini çözerler, deveciyi ararlar ki o da su kenarında boğulmuş olarak yatar haldedir. Kervan, bu adamı alarak gideceği yere iletir.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Her kişinin kötü niyeti kendi başına bela olur, herkes kendi kazdığı kuyuya düşer.

3. Hikâye

Mu'temetlerden bir kimse Remeki şehrine bir gezintiye çıkarak tek başına yola koyulur. Şehre bir gece vakti varan bu adam, şehirde tanıdığı kimsenin olmaması sebebiyle bir mezarlıkta konaklar. Fakat mezarlığın dehşeti sebebiyle gözüne uyku girmez. Adam gece vaktinde mezarlıkta bir hareketlilik görür, bir canavarın orada olduğunu zanneder. Hareketliliğin geldiği tarafı izler ve görür ki canavar postuna bürünmüş demirden pençeler takmış bir kişi elleri ile mezarları kazarak soygunculuk yapar. Adam, bu kişinin üstüne saldırır, mezar soyucu elindeki demirden pençeyle adama sille vurmaya başlayınca bu kişi kılıcıyla mezar soyucunun elini keser. Mezar soyucu kimse, can acısından kaçır ve bir eve girer. Adam, soyguncuyu takip eder ve girdiği kapıyı işaretler. Adam soyguncunun elini kestiği yere varır. Demir pençe içindeki eli inceler, bakar ki parmağındaki yüzük olan bir kadın eli. Sabah olunca

adam şehre varır, halktan birine işaretlediği kapının kimin hanesi olduğunu ve bu hanede kimlerin yaşadığını sorar. Adam, bu hane kapısının şehrin Kadısına ait olduğunu, Kadının karısı ile kızının bu hanede yaşadığını öğrenir. Kadı bir mecliste otururken adam onun huzuruna varır ve eli ona gösterir. Kadı kesik eldeki yüzüğün kızının kine benzediğini söyler. Adam başından geçenleri Kadıya hikâye eder. Kadı, adamı yanına alarak hanesine varır ve sofraya hazırlattırır. Sofraya karısı ve kızını çağırır. Kızı sofraya gelmek istemeyince kadı, karısına talak yemini ederek kızı sofraya çağırır. Sofraya gelen kız, sağ eliyle yemek yer, Kadı diğer elini göstermesini isteyince annesi kızın elinde yara olduğunu söyler. Kadı onları zorlayınca kadın, gece vaktinde kızının eli kesilmiş halde yanına geldiğini yardım istediğini kadının da kızın elini ısıtılmış zeytinyağıyla dağlayarak sardığını anlatması üzerine Kadı kızının da olanları anlatmasını ister. Kız bir hizmetkârının yardımıyla kendisine demirden pençe ve hayvan postundan kıyafet yaptırdığını, bu pençeyi ve kıyafeti giyerek el ve ayakları üzerinde canavar gibi yürüyerek yeni gömülen ölülerin mezarını açıp kefenleri çaldığını, bunu da birkaç yıldır yaptığını, bunun hususi bir zevki olduğunu söyler. Kadı bunun halk arasında duyulmasıyla kendilerine zarar dokunacağını düşünür. Bu sebeple Kadı o hizmetkârı satmayı planlar ve kızının elini kesen adama bu durumdan kimseye bahsedip bahsetmediğini ile ilgili sorular sorar. Adam, kimseye bir şey demediğini ve demeyeceğini söyler. Kadı adama kızını nikâhlamak istediğini söyler. Adam kızın güzelliğine kapılarak nikâhı kabul eder. Kız ve adama nikâh kıyılır. Kadının sarayından bir oda onlara tahsis edilir. Aradan uzun bir müddet geçince adam kıza gitgide âşık olur. Ama kız elini kesen bu adama karşı hınç duymaktadır. Bir gün uydukları zamanda kız adamın göğsü üzerine oturarak gözünü kin bürümüşçesine elindeki bıçağı adamın boğazına dayar. Can korkusuna kapılan adam, kıza kısasa razı olduğunu söyler. Kız, adama “Ben aptal mıyım ki yılanın başını kesmek varken kuyruğunu keseyim?” der. Adam bu söz sebebiyle ümitsizliğe düşerek isterse kıza talakname yazabileceğini ve bu şehirden gidebileceğini söyler. Bu sözü işiten kız, adamın göğsü üzerinden kalkar. Kız, adama şaka yaparak onunla

eğlendiğini söylediği zaman adam, “Benden uzak ol ki bana haram oldun ortamızda vuslat mümkün değildir.” der. Kız, adamı denemek için böyle yaptığını söyler. Adam hemen bir talakname yazarak kıza verir. Kız da içinde yüz dinar olan bir keseyi adama yol harcı olarak verir. Adam o kentten olay gecesi ayrılır.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, kadınlara müptela olan bir kimse onların hiçbir halinden gafil olmamalıdır. İkincisi, düşmanından dostluk beklemek ve düşmanın tatlı sözüne inanmak akıl karı değildir. Zira her bir kimse bir kişiden kahr görse elbette fırsat gözleyip intikam alır.

4. Hikâye

Benî Ukayl'den bir kimsenin sırtı yaralar içindedir ki bu yaralar hacamat yarası gibi olmayıp çok daha büyük yaralardır. Bir kişi cerahat sahibi bu adama sırtındaki yaraların sebebini sorar. Adam hikâyesini anlatır.

Bu kimse gençliği zamanında amcasının kızına âşık olur. Amcasına nikâh isteğini ileten adama bir şartla bunun gerçekleşeceğini söylenir. Amcası, Benî Kilab kabilesinden olan Şebeke –Bu at o dönemlerin en meşhur atıdır, cânverlar dahi ondan kurtulamaz.– adlı atı kendisine getirirse kızını ona vereceğini söyler. Bu kimse Benî Kilab kabilesine doğru yola çıkar ve bu atın sahibinin kaldığı yeri öğrenir. Atın sahiplerinin kaldığı çadırdaki tahtın altındaki yünün içine girer ve saklanır. Ev sahibi Arap eve gelir sofraya kurulur ve karısı ile birlikte yemek yemeğe meşgul olurlar. Yünün içinde saklanan gençte acıktığından yün içinden elini sofraya uzatır. Ev sahibi eli tutar, yün içindeki adam hemen diğer eliyle kadının elini tutunca kadın kocasına niçin elini tuttuğunu sorar. Arap da tuttuğu elin karısına ait olduğunu düşünür ve yemeğe devam eder. Yemek bitince Arap atı Şebeke ayağına bir demir bağlar ve onu kilitler, kilidin anahtarını da yattıkları yatakta karısının yastığının altına koyar. Yün içinde saklanan kişi onları izler. Bu Arap ve karısının bir siyahi kulu vardır. Arap adam uyuyunca bu siyahi kul çadıra girerek kadının yüzüne dokunur onu uyandırır ve birlikte çadırdan çıkarlar. Bunu fırsat bilen yün içindeki adam kilidi hemen alır ve

atın yanına gider, attaki kilitleri açarak atın sırtına biner ve yola koyulur. Atın gittiğini gören kadın ve siyahi kul birlikte olduklarının tesirinden ve halin abesliğinden bağırılmazlar. Kadın kulun yanından kalkarak giyinir ve çadıra girer kocasını uyandırır. Adam atı çalanın peşine düşer. Şebeke sırtındaki kişi süratle giderken bu Arap, atıyla ona yaklaşır ve elindeki mızrağı adamın sırtına değecek kadar uzatır. Arap elindeki mızrağı o kişinin atına yetişemediğinden yalnızca sırtını yaralayacak şekilde kullanabilir. Bu iki atlı büyük bir akarsuya denk gelirler. Şebeke atıyla adam bir sıçrayışta karşıya geçer. Arap ise diğer tarafta kalır. Şebeke üzerinden inen adam suyun bir tarafında, atın gerçek sahibi Arap da diğer taraftadır. Arap, adama atın kendisinin olduğunu ve kıymetinin on bin dinar olduğunu ve asla bu atı satmamasını nasihat eder. Şebeke'yi çalan kimse Arap'ın iyi niyetli bu sözüne karşılık olarak geceleyin çadırın içinde ve dışında ne olduysa Arap'a iletir. Arap bu adama hem savaş aleti olan atını çaldığını hem de o siyahi kulun öldürtülmesine sebep olacağını söyler ve dönüp gider.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Bilinmelidir ki, bütün şerhlerin ve fitnelerin mayası kadınlardır, güzelliklerine aldanmamak gerekir.

5. Hikâye

Fazl b. Yahya b. Hâlid el-Bermekî keremde, civanmertlikte ve mürüvvette çok kibirlenir ve kimseye iltifat etmez. Birgün Fazl'a bu kibir sebebiyle sonunun kötü olacağı söylenir. Fazl, Ammare b. Hamza'nın huyuna tabi olduğu için bu huyunu bir türlü terk edemez. Fazl, Ammare b. Hamza'ya tabi olmasını şu şekilde hikâye eder. Fazl'ın babası Yahya b. Hâlid'le halife Mehdi'nin arasına nifak sokarlar ve halife Yahya'dan çok büyük bir miktarda nakdi her ay alır. Yahya'nın bu parayı ödemeye takati kalmayınca oğlu Fazl'ı Ammare b. Hamza'nın katına gönderilir. Fazl, Ammare'nin yanına girince döşekle yorgan altında yatan bu adama selam verir. Ammare Fazl'a hiç iltifat etmeyerek selamına dahi karşılık vermez. Fazl, bu durumu görünce ümitsizliğe düşer. Fazl olanlara şaşırır kalır, durumunu Ammare'ye anlatsa

mı yoksa gitse mi bilemez. Fazl bu düşünceler içindeyken Ammare bir isteği varsa söylemesini söyler. Fazl olanı biteni anlatır. Fazl'ın babası Yahya'nın hikâyesini dinleyen Ammare, Fazl'a "Allah rast getire" der. Fazl bu cevap karşısında tereddütlü olarak babası Yahya'nın yanına gidip durumu anlatırsa onu ümitsiz kılacağından korkar. Akşamleyin evine varan Fazl kapının önünde yüklü develer görür. Fazl develeri sorunca Ammare'nin gönderdiği söylenir. Fazl halife Mehdi'nin onları çok sıkıştırmasından ötürü ikindi vakti olmadan bütün malı hazırlar. Halife, Ammare'nin Yahya'ya yaptığı lütfu öğrenir ve Yahya'nın da sıkıntılı halini görüp bütün malını ona iade eder. Fazl hazırlanan develeri Ammare'ye götürür ve onun huzuruna girer. Onu aynı halet üzere yorgan altında yatarken bulur. Fazl ihsanda bulunduğundan dolayı Ammare'ye çok dua eder ve malını ona iade etmeye geldiğini söyler. Ammare bu sözü duyunca "Ben senin babanın hazinedarı mıyım ki dilediğiniz vakit mal alabilirsiniz dilediğiniz vakit mal yollayabilirsiniz yahut sarrafınız mıyım ki size borç vereyim sonra geri alayım?" der. Fazl özür diler, Ammare'nin babasını helakten kurtarması sebebiyle bu kereme karşılık vermek istediğini ve babası Yahya'nın da bu malı geri vermek için yolladığını anlatır. Ammare "Eğer atan o malı geri verdiyse ben sana bağışladım, var git, getirdiğinin tamamı senindir." der. Fazl bu kadar malı kimsenin kimseye bağışlamayacağını bildiğinden şaşırır. Babası yanına gelen Fazl olayı anlatınca babası, halife korkusuyla bu kadar malı oğluna verirse kötü bir şey olmasından duyduğu endişeyle oğluna iki yüz bin akçe verir. Fazl cömertliği ve tekebbürlük etmeyi Ammare'den öğrendiğini dile getirir.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Mal ve menal bağışlamada cömertlikle büyüklenme, cimrilik ile gösterilen tevazudan yeğdir.

6. Hikâye

Ahmed b. Davud, Mu'tasım Billâh zamanında Baş Kadı'dır. Mu'tasım her konuyu onunla istişare eder ve onun sözüne çok itibar eder. Bir gün Mu'tasım Ahmed'i huzuruna çağırır ve Ebû'l-hasan Efsin'in Arap bahadırlarından olan Ebû

Delef'in malına ve canına yönelik helak hükmünün verilmesini istediğini anlatır. Ebû'l-hasan Efsin, Mu'tasım katında kuvvet ve şevket sahibi bir kimsedir. Kadı olan Ahmed b. Davud'un da Ebû Delef'e karşı eksiksiz bir inayeti vardır. Ahmet bu haberi işitince çok üzülür. Kadı hemen Ebû'l-Hasan sarayına gider destursuz olarak içeri girer. Çünkü meliklerin edebinde destur almaya hacet yoktur. Atından inen Kadı Ahmed, Ebû Delef'i görür. Ebû Delef'e ağır bentler vurulmuştur. Ebû'l-hasan da onun karşısında kibirle oturarak ona söver ve ağzına ne gelirse Delef'e söylemekten çekinmez. Kadı huzura girince Ebû'l-hasan susar. Kadı Ahmed, halifeye olan yakınlığının bilindiğini ve buraya ulu bir istek sebebiyle geldiğini söyler. Ebû'l-hasan da "Ne söz söylersen haktır ve ne istersen makbuldür yalnız bu kişinin affında başka." der. Kadı Ahmed ısrar eder. Ebû'l-hasan Kadıya bütün malını istese vereceğini söyler ama canına ve malına kasteden bu adamı asla affetmeyeceğini söyler. Kadı yalvarmakta ısrar eder hatta makamını hiçe sayarak Ebû'l-hasan'ın elini ve başını öper, ağlayarak ve inleyerek Ebû Delef'in affını diler ama fayda etmez. Kadı ümitsizce Ebû'l-hasan'a Delef'in canına veya tenine zarar gelirse onu kısas edeceğini söyler. Ebû'l-hasan yaptıklarının halifenin emri olduğunu ifade eder. Kadı süratle Mu'tasım katına varır ki olanları Ebû'l-Hasan'dan önce halifeye anlata. Halife huzuruna giren Kadı olanları olduğu gibi halifeye nakleder. Halife duydukları karşısında "Memleketin Baş Kadısı bir Acemi'nin katına vara ve bunca zelillikle bir nesne dileye, kabul olmaya. Tanrı beni helak etsin eğer onu helak eylemezsem." der. Tam o anda Ebû'l-hasan halife huzuruna gelir. Ebû'l-hasan, Ebû Delef'in yaptıklarını söyleyerek haklılığını ispat etmeye çalışır. Halife Ebû'l-hasan'a Ebû Delef'e hiçbir şekilde zarar vermemesini emreder. Eğer emrettiğinin aksi olursa kısas yapacağını bildirir. Ebû'l-hasan hışımla Kadı'nın da böyle söylediğini halifenin buyruğunun daha önceden böyle olmadığını söylemesi üzerine halife "Ben buyurdum ki taarruz etmeyesin." Ebû'l-hasan çıkınca Kadı olayın devamının olduğunu söylemesi üzerine halife Kadı'nın sözünü keser ve olayın devamının kendisine malum olduğunu söyler. Böylelikle Ebû Delef helak olmaktan kurtulur.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, halis dostları zamanın getirdiği kötü hadiselerden kurtarmak için çabalamak gerekir. İkincisi, bir kimse düşmanını aciz ve zelil görse onu affederek hakkındaki şefaati kabul etmelidir ki zaman aynısını kendi başına getirmeye.

7. Hikâye

Bir Acem Meliki'nin çeşnicibaşı melike çorba götürürken bu çorbanın bir katresi o meliğin kaftanına damlar. Melik bu hizmetkârının öldürülmesine ferman verir. O miskin ve zavallı hizmetkâr çok ağlar ve “Bu kadar günahla beni öldürmek ahirette ve dünyada kötü nam hâsıl eyler.” der. Halife bu söze karşılık siyaset için ve diğer hizmetkârların melik hizmetinde uyanık olmaları için ölüm fermanının isabetli olduğunu söyler. Bu sözün arkasından ölüme kendini yakın gören hizmetkâr çorba dolu tası melikin başından aşağı boca eder ve “Dilemezdim ki ki cihanda bir melik bir hizmetkârını günahsız olduğu halde öldürmüş. Bu hareketi yaptım ki katledilmeye müstehak olayım ve padişah beni öldürmekle zulme mensup olmasın ve cihanda melik kötü namlı olmasın. Bundan böyle padişah hükmünü uygulasin, öldürürse öldürsün.” der. Hizmetkârın bu sözü meliğin çok hoşuna gider ve melik kulunu affeder.

Bu hikâye içerisinde konuya uygunluğu sebebiyle bir hikâye daha verilmiştir.

Barbed adlı musiki ilminde pek üstün bir kişi vardır. Barbed bir talebe yetiştirir ve talebesi yetenekte Barbed'i geçer. Barbed bu talebesini Perviz huzuruna götürür. Perviz bu öğrenciyi çok beğenir. Zamanla bu öğrencinin muhabbeti Perviz katında ziyade olur. Barbed öğrencisini kıskanır ve onu öldürmeyi planlar. Perviz bu plandan haberdar olur ve Barbed'i öldürmeye kasteder. Barbed padişaha son bir sözünün olduğunu ve sonrasında öldürülmeye razı olduğunu söyler ve “Lezzetinin yarısını cehalet ve gafletle kendim batıl eyledum eğer sen Benî öldürmekle bir yarısını dahi batıl eylesin ki nefesine benden daha çok zulm etmiş olursun. Zira ki ben yarısını kodum sen hepsini batıl eyledin.” der. Perviz bu sözü duyunca onu affeder.

Bu hikâyenin özüne uygun olması sebebiyle bir hikâyeye daha yer verilmiştir.

Haccâc b. Yusuf'a çok esirler getirilir. Haccâc hepsinin katledilmesini emreder. O esnada bir esir ayağa kalkar ve “Eğer biz günaha ikdam eylemekte hata ettikse sen dahi bu cezada hata eyledin eğer kötü nefislilik bizi bu günaha sevk ettiyse dahi kötü nefisliliğe afvı terk etmek ikimizi de hatada bir eder.” der. Haccâc bu sözü çok beğenir ve esire tekrarlattırır. Bu söz üzerine Haccâc bütün esirleri serbest bırakır.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Sözde belagat ve kelamda fesahat olması mühimdir.

8. Hikâye

Haccâc b. Yusuf adam öldürmekle meşhurdur. Bir gün Abdu'r-Rahman b. el-Eş'as cemaatinden bir cemaat onun üzerine ayaklanırlar. Haccâc siyaset yaparak onları öldürtür. Geri kalan esirlerden birisi Haccâc üzerinde hakkının olduğunu söyler. Haccâc ne hakkı olduğunu sorar. Esir, Abdu'r-Rahman b. El-Eş'as'ın bir gün Haccâc'a sövdüğünü, kendisinin de onun bu sözlerini reddettiğini anlatır. Haccâc bu esire şahidinin olup olmadığını sorar. Esir, bütün esirlere kendisinden bu sözü işitenlerin o mecliste bulunup bulunmadığını sorar. Bir kişi ayağa kalkarak bu sözü işittiğini beyan eder. Haccâc emir vererek bu esiri serbest bırakır ve şahit edene dönerek “Sen neden o küfürleri inkâr eylemedin?” der. Bu şahit, “Seni sevmezdim ve gönlümdeki adavet buna karşı oldu.” der. Haccâc, bu kişinin sözünü dürüstçe söylemesinden ötürü onu da affeder.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Dürüstlük iyidir ve doğru söz söylemek sonucu da pek müspettir, sıkıntıdan kurtuluşa sebeptir.

2.1.3.9. Dokuzuncu Bap

Bu bapta on bir hikâyede, helak edici bir hayvanı gören ve hayatlarından ümit kesen kimselerin bir sebep ile kurtuluşa ermeleri anlatılır.

1. Hikâye

İbrâhîm Havvâs tasavvuf ehlinden olup bir cemaatle deniz seferine çıkar. Gemiyle giderlerken çok şiddetli rüzgârlar eser ve gemileri alabora olur. Bir grup kimse gemiden kopan tahta parçalarına tutunarak bir adaya çıkarlar. Çıktıkları adada insan varlığına dair hiçbir hayat emaresi bulamazlar ve helak olacaklarını düşünmeye başlarlar. Bu esnada o topluluktan biri Allah'a hiç riyasız bir söz vererek buradan kurtulmayı dilemeyi teklif edince o cemaattekilerden biri ömrü boyunca oruç tutmaya, biri her gün şu kadar namaz kılmaya, biri şu kadar yayan hac yapmaya söz verir. Kimileri de nefsani şeyleri terk etmeye aht eder. Sıra İbrâhîm Havvâs'a gelince ağzından "Fil etini yemeyeyim." çıkar. O cemaattekiler onun bu sözüyle alay eder. İbrâhîm bu sözün dilinden istemeden döküldüğünü ve Hakk Teâlâ'nın bu sözü kendisine söyletmesinin bir hikmeti olduğunu söyler. Herkes farklı yönler giderek yiyecek bir şeyler aramaya çıkar. Bir tanesi bir fil yavrusunu gördüğünü söyler. Oradaki adamlar fil yavrusunu avlarlar ve fili yerler. İbrâhîm'i de yemeye davet ederler. İbrâhîm fil eti yemeyeceğine dair ahdini onlara hatırlatır. Fil yavrusunu yiyenler ağaçların altında dinlenirler. Tam o sırada büyük bir fil gelir ve sırayla herkesi koklamaya ve yalamaya başlar. Yavrusunun kokusunu aldığı kimseyi ayakları altında ezer. Sıra İbrâhîm'e gelir, fil onu yalamakta ve koklamakta mübalağa eder. Fil hortumuyla onu alır ve sırtına koyar. İbrâhîm filin kendisini başkaca helak edeceğini düşünür. Bir gece boyunca fil sırtında yol alırlar. Büyük bir yol ortasına geldiklerinde fil İbrâhîm'i sırtından indirir ve döner gider. İbrâhîm yola devam eder bir şehre varır. Oradakilere başından geçenleri anlatır. Sonra da vatanına döner.

Bu hikâyedeki fayda şudur: bir söze vefa eylemekte dünyevi ve uhrevi faydalar vardır.

2. Hikâye

Yaşlı bir kadının sırtı zamanın eliyle yay gibi bükülür. Yaşlılık ve acizlik onu lezzetten alıkoyar. Bu kadının bir oğlu vardır. Oğlu sefere çıkar ama seferden uzun

bir müddet dönmez. Oğlunun dönmemesi sebebiyle o kadın oldukça fakirlik çeker. Bir gün çok acıkan bu yaşlı kadın ekmeğinden bir lokma ağzına koyar ki kapıya bir dilenci gelir. Dilenci, gurbette oluşundan ve fakirliğinden şikâyet edince yaşlı kadın ağzındaki lokmayı elindeki ekmeğin üzerine koyar ve bu dilenciye verir. Kadın o gün açlığa sabreder. Bu sabrediş oğlunun kurtuluşunun anahtarı olur. Bu kadının oğlu yakın bir zamanda geri döner, seferde başına gelenleri annesine anlatır. Oğlan bir cemaatle seferde orman içinde yol alırken gizlendiği yerden çıkan arslan oğlanın bindiği eşeğe saldırır ve pençelerini geçirir, ardından da oğlanı alır ve ormanın içine götürülür. Arslan oğlanı yiyeceği esnada ortaya silahsız bir adam çıkar ve arslanı kafasından tutar, kaldırır ve “Ey it git ki lokma lokmayadır.” Oğlan arslandan kurtulunca kendisini kontrol eder ve hiç yara almadığını görür. Hızla yol alarak sefer arkadaşlarına yetişir olanları anlatır ama adamın “Lokma lokmayadır.” sözünü anlayamazlar. Yaşlı kadın hikâyeyi dinlerken olayın ne zaman ve hangi saatte olduğunu sorar. Oğlan söyleyince anlaşılır ki annesinin bir dervişe ağzından çıkarıp lokmasını verdiği günle olay günü aynıdır.

Bu hikâyeden anlaşılan şudur ki, sadaka belaya kalkan ve hadiselerle cevşendir.

3. Hikâye

Kadı Tenûhî bir dostunun anlattığı hikâyeyi nakleder:

Bir vakit bir adam bir cemaatle sefere çıkar. Sefer halinde yolları bir ormana varınca bu adam bir arslanın çıkacağını ve kendisine kast edeceğini söyler ve arkadaşlarından birinden böyle olması durumunda eşeğini ve tüm malını ailesine teslim etmesi konusunda söz alır. Adam bu sözü söyledikten kısa bir süre sonra bir arslan gelir, arslanı gören adam kendini eşekten aşağı atar ve arslan onu kapar. Arslanın kaptığı adama söz veren kişi adamın eşeğini ve malını aileye teslim etmek için Bağdat’a varır ve o adamın evinin kapısının önüne gelince görür ki o kişi helak olmamış, tüm azaları yerli yerinde sapsağlam. Adamın bu haline hayret eden arkadaşı ona nasıl kurtulduğunu sorar. Adam, arslanın kendisini yemek için bir yere

götürdüğü sırada oradaki bir canlının ansızın bağırması üzerine arslanın kendisini bıraktığını ve o canlıyı yakalayıp yediğini anlatır. Adam, arslanın ondan vazgeçmesiyle kalkar ve görür ki arslanın onu getirdiği yerde parçalanmış kaftanlar ve adamlar vardır. Adam, taze helak edilmiş bir kimse üzerinde gördüğü altın kesesini alır ve bir eşek kirilayarak evine döner.

Bu hikâyeden anlaşılıyor ki, eğer Allah bir kişiyi korusa o kişi ejderha ve arslan ağzında bile olsa kurtuluşa erer. Allah eğer ki bir kimsenin helakine irade buyurmuşsa, o kimse saklansa dahi helak olur.

4. Hikâye

Kitabın müellifi sözünün sadıklığına güvendiği bir kimseden işittiği hikâyeyi anlatır. Bir vakit bir adam Bağdat'a varmak için yola çıkar ve yolun yarısını kat eder. Yolda iken çok sert rüzgârlar esmeye başlar ve her yer karanlık olur. O esnada kuytudan çıkan bir arslan adama doğru saldırır. Adam korkudan kurtuluşundan ümit keser. Ümitsiz adam işini Allah'a havale eder. Esen rüzgâr yerdeki otları bir top haline getirerek arslana doğru hareket ettirince, arslan bunu ateş zannederek kaçar ve adam da sağ salim evine varır. Bu hikâyeden anlaşılan şudur: Hiç kimse Allah'ın lütfundan ümit kesmemelidir ve itimadını Allah'ın fazlına etmelidir. Zira Allah'ın keremi bahş olursa beladan kurtuluş bulunur.

5. Hikâye

İbni Ebi Seleme-i Askeri gözüyle gördüğü bir hikâyeyi anlatır. İsfahan ulularından bir kişi malının bolluğu ile meşhurdur. Bu kimse bir vakit hastalanır felç olur, konuşamaz ve derdini işaretlerle anlatır hale düşer. O zamanlarda Asker şehrinde işinin ehli olan bir doktor vardır. Bu felç olan adamın hizmetkârları da şifa ümidiyle adamı Asker şehrine götürürler. Bir gece Asker şehrine vardıklarında akreplerin çokluğu sebebiyle kimsenin kalmadığı bir harabe kervansarayda konaklamak zorunda kalırlar, felçli adamı o yerin rüzgâr almayan bir kısmında

yatırırlar. Hizmetkârlar, sabah adamın yanına gittiklerinde onun oturduğunu ve güzelce konuştuğunu görürler, çok şaşırırlar. Felçli adam sıkıldığını söyler ve oradan yürüyerek çıkar. Adamın sıkılma sebebini ne hizmetkârları ne adamın kendisi anlayabilir. Bu adam ve hizmetkârları Asker şehrindeki ünlü tabibin huzuruna varırlar ve olanları anlatırlar. Tabip, Isfahanlı adamın tüm vücudunu kontrol eder ve adamı ayak parmağından bir akrebin soktuğunu anlar. Tabip, adama çoğu insanın bu hayvan zehrinden öldüğünü fakat adamın bu zehirden şifa bulduğunu anlatır. Tabip, adamda meydana gelen sıkıntı ve hararetin geçmesi için bir şerbet hazırlar ve şerbeti içen adam ferahlar, memleketine döner.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Bir kişi sağlığında veya hastalığında, zenginliğinde veya yoksulluğunda Allah'a tevekkül etmeli ve onun rahmetine sığınmalıdır. Zira malını ferahlık, hastalığını helak sebebi bilmemelidir. Çünkü nimet nikmete, hastalık sağlığa dönüşebilir.

6. Hikâye

Azerbeycan'da Gürd denilen büyük bir akarsu vardır. Bu su o kadar şiddetli akar ki içinde hiçbir gemi yürüyemez ve o kadar derindir ki etrafı taş ve kayalarla doludur. Gürd suyu üzerinde bir mermer köprü bulunur. Bir zaman bu köprüden askerler geçmektedir. Askerlerin köprüden geçmesi esnasında köprüünün ortasında bir kadın kucagında kızıl kundaklı bebeğiyle birlikte yürümektedir. Askerlerin köprüden geçişi anında bir at kadının eline dokunur ve kızıl kundaklı oğlan köprüden aşağı suya düşer. Suyun derin ve akarsuyun kayalıklarla dolu olması sebebiyle herkes suya düşen bebeğin öldüğüne kanaat getirir. Askerlerden biri su içindeki kundağı izler ve kundağın su içinde bata çıka gittiğini görür. Kızıl kundak su içinde bata çıka giderken köprü altına yuva yapmış tûşhıl kuşu kundağı et sanarak bebeği kapar ve bir yere götürmeye koyulur. Birkaç atlı asker kuşun peşine düşer. Kuş selametli bir yere erişince kundağı yere bırakır ve çocuğa saldırmaz, uçar gider. Kuş ardındaki atlı askerler çocuğu ters çevirirler ve karnındaki suyu çıkarırlar, çocuğu annesine teslim

ederler. Böylelikle Allah, çocuğu suda boğulmaktan ve kuş  engeline düşmekten halas eyler. Bu hik yeden malum olan Şudur: Allah bir m ptelayı beladan kurtarmak istese kuşa ve balığa halka ve askere ilham verir ki her birisi o m ptelanın halasına uğraşsın.

7. Hik ye

Hint diyarında ve Sind beldesinde geçimini fil avlamaktan kazanan çok meşhur bir kişi yaşamaktadır. Bu kişi fillerin su içmeye geldikleri bir mevzide büyük ağacların tepesinde gizlenir. Filler su içerken zehirli bir okla fili vurur, filin dişini ve derisini alır, satar. Adam yine bir gün avlanmak için büyük bir ağacın tepesinde saklanır, bir fil topluluğu su içmeye gelir. Adam zehirli okla fillerden birini vurur, vurulan fil çok yüksek sesle bağırır ve diğer filler kaçar. Daha sonra yerde yatan filin yanına büyük bir fil gelir ve onun yarasını ve yara üzerindeki oku incelemeye başlar. Yaralı fil ölünce büyük fil adamın saklandığı ağaçta onu fark eder ve ağacı yerinden söker. Avcı yere düşünce büyük fil oku ve yayı alır. Diğer filler adamı helak etmek istese de büyük fil buna engel olur. Adamı sırtına alan büyük fil ve fil topluluğu bir yere varırlar. Fil, sırtındaki adamı yere indirir. Oku yayı onun önüne koyar. Avcı adam görür ki orada ejderha büyüklüğünde bir yılan vardır. Yılan filleri görünce hamle yapar. Filler kaçar ve uzaktan avcıya, önündeki oka ve yaya bakarlar. Avcı, yayını alarak o yılanı zehirli oklar atar. Yılan yaralanınca filler o yılanı ayakları altına alıp  ld r rl r. Büyük fil adamı yine arkasına alır ve bir mevziye varırlar. Bu mevzide pek çok ölmüş fil vardır. Filler, buradaki  l  fillerin dişlerini bir araya toplarlar ve hepsi bir kısmını yüklenirler, adamı sırtında taşıyan büyük fille bir köy yakınına kadar giderler. Büyük fil adamı sırtından indirir, diğer fillerde taşıdıkları fildişlerini oraya yığarlar ve giderler. Adam köyden hamallar tutar ve dişleri oraya taşır. Bu fildişlerinden çok büyük servet edinir.

Bu hik yedeki faydalar Şunlardır: Birincisi, bir kişi çok büyük suç işlemiş olsa onu helak eylemeyerek sağ bırakmakta maslahat vardır. İkincisi, akıllı kimse

düşmanını helak etmekte fırsat gözetmelidir ve fırsat eline geçtiğinde bu fırsatı kaçırmamalıdır.

8. Hikâye

Mervân b. Şa'ab el-Adevî çok yiğit bir kimse olup eşi şehre dört fersah uzaklıkta olan Minâre köyündedir. Mervân bir gece kayınbiraderleri ile şehirde bir sohbet meclisindedirler. Sohbet esnasında Mervân ve kayınbiraderleri arasında kavga çıkar oradakiler onları barıştırmaya çalışsa da Mervân içtiği şarabın etkisiyle o gece eşinin bulunduğu köye gitmeyeceğine dair talak yemini eder. Sırtında bir kaftan belinde bir kılıçla gece karanlığında bir mevzide yol alan Mervân bir çılgılık duyar. Görür ki, bir arslan adamı yakalamış onu helak etmek üzeredir. Mervân kılıcını çeker ve haykırır. Mervân'ı gören arslan hamle yapar, Mervân arslanın hamlesine karşılık vererek arslanı kılıcıyla öldürür. Gün ışıdığı zaman Mervân yaralı adamın kendisiyle iyi anlaşan bir dostu olduğunu görür ve onu orada bırakmaya gönlü el vermez. Mervân öldürdüğü arslanın başını keser ve bir beze sarar, yaralı adamı da alarak şehre varır. Arslanın başını ve yaralıyı görenler hayret ederler. Yaralı adam tedavi edilir ve iyileşir. Mervânın söylediği talak yemini o kişinin hayatının kurtulmasına sebep olur.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Her işin başı ve sonuna hayırlı da olsa şerli de olsa itibar etmek gerekir. Çünkü bir musibetin meydana gelmesi şer gibi görünse de sonu hayra alamet olabilir.

9. Hikâye

Bir arap Hişâm b. Abdü'l-Melik'in halifeliğinde onun huzuruna gelir ve halifeye Tayy kabilesinin iki dağı ortasında hiç görmediği bir şeye şahit olduğunu anlatır. Hişâm bunun ne olduğunu sorunca Arap, Tayy kabilesinin iki dağı arasında yolculuk ettiği esnada sağ yanından bir arslanın sol yanından bir ejderhanın üzerine doğru hızla gelmekte olduğunu fark ettiğini bu korku sebebiyle Allah'a münacat ettiği

esnada her ikisinin arasında hiç hareket etmeden durduğunu, bu iki cânverin da kendisinin öpüp gittiklerini anlatır.

Bu hikâyede malum olan şudur ki, bir kimse ihlasla Allah'a teveccüh etse şüphesiz kurtuluş bulur.

10. Hikâye

Hemedân Kadısı Hz. Hüseyin'in mezarını ziyaret etmek için yola çıkar. Ziyaret dönüşü Şam tarafına yola çıkan kadıya bazı kimseler bir köyün adını söyleyerek orada arslanların çok olduğunu ve gece olmadan o köye varmanın emniyetli olacağını söylerler. Kadı akşam vakti köye varır. Köydekiler arslanların ve haramilerin korkusundan bir hisarda yaşarlar ve kapıları da sıkıca kilitler. Kadı hisarın önünden köy halkına yalvarır. Kadıya kapıyı açmayan halk, geçmiş zamanda bu vakitte gelen bir kişiyi içeri aldıklarını o kişinin de harami casusu olduğunu ve bütün hisarı yağmalattığını anlatırlar. Daha sonra Kadıya hisarın yanında bir mescit olduğunu orada kalabileceğini söylerler. Kadı o mescide girer, mescidin içinde bir odada oturur. O anda eşeğe binmiş bir kişi mescide girer. Adam eşeğini oturdukları odanın kapısına bağlar. Adam bohçasındaki ekmeği ve suyu çıkarır, yanında bulundurduğu kandili yakar. Kadı ve adam ekmeğe el uzatır uzatmaz içeriye bir arslan girer, eşek arslanın korkusundan kapı dışına doğru koşunca kadı, adam ve arslan odada kapalı kalırlar. Arslan onlara saldırmaz odanın bir köşesinde oturur. Kadı ve adam arslanın onlara saldırmama sebebini kendilerindeki yanan ateşe bağlarlar ve ateşin sönmesi korkusuyla beklerler. Gecenin bir vaktinde kandildeki yağ tükenir ve ateş söner. Bu iki adam sabaha kadar hiç hareket etmeden beklerler. Mescit müezzini sabah ezanını okur ve mescide girer, mescit içinde eşeği görerek kadı ile adama söğmeye başlar, onların bulunduğu odanın kapısını açan müezzini gören arslan bu durumu kurtuluş kapısı olarak görür ve müezzine saldırır ve onu öldürür, mescitten çıkar gider.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Akıllı kimse refah ve sıhhat zamanında zamanın ne getireceğinden emin olmamalıdır ve belaya düşmüş kimse de Allah'tan ümidini kesmemelidir. Şöyle ki o müezzin gecesini sıhhat ve güvenlik içinde geçirip sabah helak oldu, o konuklar ise geceyi mihnetle geçirip sabahında kurtuluşa erdiler.

11. Hikâye

Kadı Tenûhî, bir gün Ömer b. Yahya meclisinde oturur. Küfe'den bir kimse gelerek filan yerde vekillerin birini arslanın kaptığını söyler. Ömer, duyduğu haber karşısında üzüntüye kapılır ve “Filan yılda o kimsenin atasını da arslan alıp aynı mevzide helak eyledi.” der. Meclistekiler üzülen Ömer'i teselli ederler ve taziye verirler. Bir gün sonra hizmetkârlar gelerek arslanın kaptığı kişinin döndüğünü haber verirler. Ömer bu vekilin gelmesinden dolayı ferahlar ve olayın iç yüzünü ona sorar. O vekil aslanın kendisinin kapmasından duyduğu korku sebebiyle kendinden geçtiğini söyler. Bir müddet sonra kendisine gelen adam etrafında arslanı görmez, vekil azalarını kontrol ettikten sonra etrafına bakar ki her yerde adam başları ve kemikleri vardır. Adam gitmek için adımını atar ve ayağı bir nesneye çarpar, nesneyi kontrol eden adam içi dolu bir kese bulur, keseyi beline bağlar. O sırada oradan geçen yolcuların sesini işitir ve onların yanına varır. Onlarla birlikte evine gelir. Adam evine gelince keseyi açar, kesenin içi akçe doludur ve kese içinde bir de mektup vardır. Adam mektubu Ömer'in önüne koyar. Ömer mektuptaki yazıyı tanır çünkü bu yazı aslan tarafından kaçırılan vekilin babasına aittir.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Akıllı kimse bilmelidir ki; evvelde kadere yazılan ahirde azalmadan kişiye rızık olur, arslan ağzında bile olsa. Eğer ki rızık kişinin kaderinde yoksa herkes birleşse de o rızık o kişiye veremez.

2.1.3.10. Onuncu Bap

Bu baptaki yedi hikâyede, hastalığa yakalanmış kimselerin hayattan ümitlerini kesmelerinin ardından Allah'ın lütfuyla sıhhat bulmaları anlatılır.

1. Hikâye

Bir kişi Bağdat'tan Re'y şehrine giderken yolda bir hastalığa yakalanır. Hastalığa yakalanan adamın boğazından kan gelmektedir. Çok elem çeken adam Re'y şehrinde çok hünerli bir tabip olan Muhammed b. Zekeriyya'nın huzuruna varır. Tabip adamı muayene eder ama hiç bir hastalık tespit edemez. Tabip Muhammed bir saat sonra hastayı yanına çağırarak hastaya yolculuğu esnasında suyu nerden içtiğini sorar. Hasta adam yol üzerindeki suluklarından su içtiğini söyler. Tabip, hasta kimsenin bu suluklardan su içtiği esnada bir sülük yuttuğundan şüphelenir. Tabip bunun üzerine su içinde yetişen yeşil bir ot getirterek hastaya çokça bu otu yutturur. Hasta en sonunda kusar ve boğazından bir sülük düşer, bu hastalıktan sıhhat bulur.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, tabip, yalnızca kitaplarda yazanlara bakarak tedavi yolunu seçmemelidir, düşünerek ve çalışarak hastalığı tespit etmelidir. İkincisi, akıllı kimse iyi bir müftü ve doktorun olduğu yerde yaşamalıdır. Çünkü kişi müftü aracılığıyla ahiretini, doktor aracılığıyla dünyasını korur.

2. Hikâye

Kıtab-ı Ferec Ba'de's-şidde'nin müellifinin anlattığı bir hikâyedir. Bir şehirin asilzadesinin midesinde hastalık peyda olur. Bu kişi midesindeki hastalık sebebiyle Ehvaz şehrine götürölür, ne kadar uğraşılsada hastalığına çare bulunmaz. Hasta asilzade hayattan ümidini keser. Bir gün bu asilzadenin kötü halini gören bir tabip bu halin sebebini asilzadeye sorar. Asilzade başından geçenleri anlatır.

Bu asilzade kimse, bir gün ambara gider ve orada bulunan narların başını dişiyle keserek çokça bu nimetten yer. Bu lezzeti bolca tadan asilzade ambardan çıkınca midesinde bu rahatsızlığın başladığını tabibe hikâyede eder. Tabip adamın hastılığının sebebini bulduğunu ve yarın tedavisini yapacağını bildirir. Tabip köpek etinden bir yahni pişirir ve bu hastanın yanına gelerek yahniden yemesini emreder. Hasta bunun ne olduğunu sorar tabip yemesinde ısrar eder. Adam bu yahniden çokça yer. Tabip bu yemeğin üstüne hastaya kavun dahi yedirir. Hasta adam tıka basa midesini

doldurunca tabip adamın yediği etin köpek eti olduğunu söyler. Bunu duyan asilzade, kusmaya başlar. Tabip kusan hastanın çıkardıklarını inceleyince bakla büyüklüğünde canlı bir keneyi fark eder. Tabip bu keneyi adama gösterir ve hastalığın sebebinin bu olduğunu anlatır. Tabip “Bu bir cānverdür ki buna kene derler ve duvarda çok olur, yediğin narın başında imiş, ısırıldığı zaman boğazından gitmiş ve midene yapışmış, bu cānverin it etine muhabbeti ve hırsını bilirdim hemen ki midene it eti inse ana yapışır.” der. Ardından tabip hastaya bilmeden ve kontrol etmeden herhangi bir şeyi ağzına koymamasını tembihler.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, bu tür zahmetli hastalıklar kişinin ihtiyatsızlığından kaynaklanır. İkincisi, bir kimse iyi tabiplerin yaşadığı şehirlerde ikamet etmelidir.

3. Hikâye

Saydalânî oğluna tabi olan bir yiğit vardır, bir zaman bu yiğidin erkeklik organı şişer ve çok sıkıntı çeken bu kişi geceleri ağrıdan uyuyamaz, gündüzleri de istirahat edemez hale gelir ve hastalığı günden güne ziyadeleşir. Ansızın Ehvaz’dan bir tabip Bakra’ya gelir ve Saydalânî oğluna uğrar. Saydalânî bu tabibi hastanın yanına götürür, tabip hastaya hastalığının sebebini sorar. Hastayı muayene eden tabip bir hastalık bulamayınca hastaya dönerek “Helaktan halas gerçeklikle olur, bu hastalığın sebebini doğru söyle ki ilacına meşgul olayım yoksa hayattan ümidini kes.” der. Hasta kendisinin yaptığı şey sebebiyle rezil edilmemesi şartını koşarak gerçeği anlatacağını söyler. Bu adam, beden sıhhati ve şehvetinin azabına uğrayarak eşekle cinsel ilişkide bulunduğunu ve daha sonrasında bu hastalığa yakalandığını söyler. Tabip hastanın ellerini ve ayaklarını bağlatır. Tabip hastanın tenasül organını eliyle sağan tabip bir arpa tanesi çıkarır. Ardından bir merhem ile tedavisini yapar, o kişi sıhhat bulur.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, bir kimse şehvetine kapılmayıp kendisini tutmalıdır ki bir saatlik lezzet için bunca zahmeti çekmesin. İkincisi, bir

kişi bir dertle müptela olsa halini tabiplerden gizlememelidir ki ilaç ile derdine derman bulunsun.

4. Hikâye

Mısır şehrinde işinin ehli olan, sahip olduğu sarayı hastane gibi kullanarak hastalara ücretsiz gıda ve tedavi sağlayan Katî isimli bir tabip yaşar. Şehrin ulularından birinin oğlu sekte (Kanın aniden durması) hastalığına yakalanır. Katî'nin de içinde olduğu bir tabip cemiyeti oğlanı muayene eder ve bu gencin öldüğünü ilan ederler. Katî, oğlanı muayene etmek istediğini zira ölümden başka ölüm olmadığını söyler. Oğlanın ailesi Katî'ye ne isterse yapabileceğini söyler. Katî kuvvetli bir adam getirerek oğlana kuvvetlice on değnek vurdurur. Oğlanın nabızı hareket edince bir on değnek daha vurulur. Tabipler, ölü kimsenin nabzının atmayacağını söyler. Oğlanın nabzına bakarlar ki hareket vardır. Tabip tekrar on değnek vurulmasını emreder. Değnek vurulan oğlan "Ah!" ederek uyanır ve yemek yemek ister ve iyileşir. Tabipler Katî'ye kitaplarda yazmayan bu tadeviyi nereden öğrendiğini sorar. Katî bir vakitler bir kabileyle seferde olduğu esnada kendilerine yol gösterici olan Arap kavminden birisini sekte tutar, adam attan düşer. Herkes adamın öldüğüne kanaat getirir. Kafile içindeki yaşlı bir kimse bu adama kırbaçla vurulmasını emreder. Kırbaç vurulan kimse uyanır. Bu hikâyedeki fayda şudur; tecrübeyle malum olan nesne, akıl ve kitap ile bilinmez.

5. Hikâye

Kitab-ı Ferec Ba'de'e-şidde'nin müellifi hikâye eder. Müellifin düşmanlarından biri istiska (vücudun su toplaması) hastalığına yakalanır. Adamın hastalığına deva aransa da bulunmaz. Adam, hayattan ümidini keser ve kendi haline bırakılmayı ve ne isterse yiyebilmeyi arzu eder. Nasılsa öleceğini düşünen adam büryan edilmiş çekirge satıcısından yetmiş semen değerinde alır ve hepsini yer. Bu kadar çekirge büryanı yiyen adamın içi işlemeye başlar ve bu adam üç gün boyunca üç yüz kere

hacet gidermeye icabet eyler ve zayıf düşer. Beşinci gün sonunda adamda şişlikten eser kalmaz. Pazara gezmeye inen hasta adamı gören tabip şişliğinin gitmesinin sebebini sorar. Adam başından geçenleri anlatır. Tabip, çekirge satıcısını bulur ve çekirgeleri nereden aldığını sorar. Satıcı, kendisinin avlayıp sattığını anlatması üzerine tabip satıcıya avlandığı mevkiyi kendisine göstermesini ister. Satıcı ile çekirge avlanılan yere giden tabip oradaki “mazeryun”otlarının çokluğundan şüphelenir. Çünkü bu ottan bir dirhem yiyen helak olur. Bu sebeple tabipler bu otu hastalara vermez. İşte bu çekirgelerin karnındaki ot hastaya ölüm yerine şifa getirir.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Bir kimsenin yakalandığı hastalık ne kadar ilaçsız olsa da tabipler bu hastalık karşısında ne kadar çaresiz kalsa da Allah'tan ümit kesilmemelidir.

6. Hikâye

Küfeli bir Alevi gönül şenliği veren can dostlarıyla hacca gider. Yolda arkadaşlarından biri istiska hastalığına tutulur ve kısa sürede karnı şişen adamın hayatından ümit kesilir. Mekke'den dönüşte hastalığı artan adam ölü gibi sarılarak deve sırtında taşınırken Arap haramileri yolu keser ve hastanın taşındığı hayvan sürüsünü alır gider. Memlekete erişenler adamın ailesine taziyede bulunurlar. Bir müddet sonra bu hasta adam Küfe'ye sıhhat içinde döner. Bu hasta adama nasıl iyileştiği sorulduğunda hikâyesini anlatır.

Arap haramileri hayvan sürülerini çalınca, sürülerin yükleri arasında duran bu hasta adamı çadırlarının arka tarafına bırakırlar ve hayvan sürülerini bölüşürler. Bu Araplar bir gün avdan dönerler ve çok fazla engerek yılanı getirirler. Araplar yılanların başını ve kuyruğunu keser. Onları yemek yaparak yerler. Hasta adam bu Arapların zehirli yılan yemekle helak olmadıklarını görünce kendisinin de bu yılanlardan yemesine de bir engel olmadığını düşünür. Hasta adam sürünerek onların yanına gelir ve yediklerinden ister. Hasta adama büyük bir yılan verilir. Hasta adam hayattan ümit kestiği için kendini öldürmek niyetiyle bu yılanı yer. Yılanı yiyen

hasta adamı uyku basar, adam uykudan uyanıp gözünü açınca kendisini kan ter içinde kalmış ve ishal olmuş halde bulur. Aradan birkaç gün geçince adam iyice zayıflar. Bir vakit sonra ishali kesilir ve adam kendinde güç bularak ayağa kalkar ve Araplardan yemek ister, yemeğini yiyince sağlık içinde vatanına doğru yola çıkar.

Bu hikâyedeki fayda şudur; şöyle ki mal sevgisi bazen ölüme sebep olur, bazen ölümü istemek ve hayattan ümit kesmek şifa sebebi olur, bazen şerbet içmek insan tabiatına zehir olur, bazen katilin zehrine ilaç tabiatında bulunur.

7. Hikâye

Tabip Cibrîl. Yahteşu, Hârûn Reşid ile birlikte Rakka şehrinde dir. Hârûn Reşid beraberinde Me'mun ve Muhammed Emin de vardır. Hârûn Reşid'in yiyip içmeye karşı büyük bir hırsı vardır. Hârûn reşid bir gün fenalaşır. Hârûn Reşid'in hastalandığı devlet erkânı ve halk arasında duyulur. Tabip Cibrîl, Hârûn'u muayene eder ve hacamat yapılmasını tavsiye eder. Muhammed Emin'in halife olmasını isteyen hizmetkâr Kevser, Hârûn'un ölümüyle gücüm kendilerine geçmesini düşünerek Tabip Cibrîl'e ulu kimselere hacamat yapmanın uygun olmadığını söyler. Mecliste bulunan Me'mun hacamatın yapılması emrini verir. Hacamat yapılır, Hârûn'dan bir şişe kan çekilir. Kendine gelen Hârûn kendisine ne olduğunu ve nerede olduklarını sorar. Olan biten Hârûn'a anlatılır. Hârûn'a turaç kuşunun göğüs etinden yemek verilir ve hoş kokular koklatılan Hârûn'un kuvveti yerine gelir. Hârûn kendisini tedavi eden hacamatçıları ve Cibrîl'i huzuruna getirtir ve onlara dileklerini sorar. Hacamatçıları on kez yüz bin akçe isterler. Cibrîl, elli bin akçe ister. Halife Hârûn, Cibrîl'e hacamatçıların hakkını mal ile eda edebileceğini fakat Cibrîl'in yaptığı için Allah'ın fazlından sonra kendi hayatının devamında zahir olacağını söyler ve Cibrîl'ee on kez yüz binlik ikta verilmesini emreder. Cibrîl, ikta istemediğini belli miktarda mülk ve çiftlik istediğini söyler. Halife tarafından Cibrîl'in istekleri kabul görür.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, bir hadise meydana geldiğinde mümkün oldukça o hadisedeki belasının define uğraşılmalıdır. İkincisi, hizmetkârların her birisine yeteneklerine ve mertebelerine göre ulufe vermek lazımdır.

2.1.3.11. On Birinci Bap

Bu bapta sekiz hikâyede, hırsızların ve yol kesen haydutların istilalarıyla malları ve davarları talan edilip soyulmuş kimselerin Allah'ın lütfuyla kurtuluşu ermeleri anlatılır.

1. Hikâye:

Di'bel b. El-Huzâ'î "Medarisu" kasidesini Efendimiz (s.a.v) için yazar. Me'mun halife Horasan'da veliaht olarak Ali b. Musa er-Rıza'yı tayin eder. Di'bel, Ali b. Musa katına vararak kasideyi ona arz eyler. Ali b. Musa Di'bel'in bu kasidesini çok beğenir ve Di'bel'e bu kasideyi kendisi emretmedikçe hiçbir yerde okumasını söyler. Bir gün Me'mun Di'bel'e Medarisu kasidesini okumasını söyler. Di'bel "Bilmezem?" deyince Ali, Di'bel'e Medarisu kasidesini okumasını söyler. Di'bel kasideyi okuyunca Me'mun ona elli bin akçe verir. Ebûl-hasan b. Ali de elli bin akçe bağışlar. Bunun üzerine Di'bel, Ali b. Musa'dan onun tenine değmiş bir gömleği kendisine kefen eylemek için ve bu gömlek sebebiyle Allah'ın azabından eymen olacağını umarak ister. Ali ona giydiği gömleği ve gusül sonrasında silindiği peştemali verir ve Zeve'r-riyasetin de D'bel'e çok güzel sarı bir at hediye eder. Bir gün Zeve'r-riyasetin'le Di'bel giderken yağmur yağar. Zeve'r-riyasetin yağmurluğu Di'bel'e verir kendisi başkasını giyer. Di'bel tüm bu olan hadiselerden sonra kendisine bahşedilmiş sarı atı, gömleği ve yağmurluğu yanına alır ve Irak'a doğru kervanla yola çıkar. Yolda kervanın önünü haramiler keser. Di'bel kendisine verilmiş hediyelerinin hepsini onlara kaptırır. Sonrasında bir adam Di'bel'in sarı atı üzerinde, sırtında Dibel'in gömlek ve yağmurluğuyla Medarisu kasidesini okur ve ağlar. Di'bel

bu adama bu kasidenin şairini sorunca adam kasidenin şairinin kasideden ünlü olduğu söyler. Di'bel bu cevap üzerine "Peki sizin katınızda bu şiiri söyleyen kimdir?" deyince harami ona Di'bel b. Ali el-Huzâ'î cevabını verir. Di'bel kendisinin o şair olduğunu söyler. Harami nereden bileceklerini sorunca Di'bel kafiye sormalarını tavsiye eder. Bunun üzerine harami diğerlerine seslenerek kafileden ne alındıysa hepsini iade ettirir. Haramilerin başı kafiye yanına bir kılavuz vererek onları sağlamca gidecekleri yere iletirler.

Bu hikâyeden malum olan şudur: Yolculukta kemal ehli sayesinde kafiye hoşluk içinde olurlar.

2. Hikâye:

Dürrî'nin huzuruna gelmesi için Müttaki Billâh Ali b. Mukille mektup yazar. Dürrî bu davete icabet ederek kervanla yola koyulur. Kervan Hiş'den iki üç günlük mesafe uzaklığında iken bir deveye ikişer kişinin bindiği yüz develik haydut topluluğunun saldırısına uğrarlar. Haydutlar, bir kişinin bile silaha davranması durumunda hepsini helak edeceklerini bildirir. Haydutlar kervanı soyar bütün malı alır. Dürrî cebinde bulunan büyük taşlı akik bir yüzüğü pamuk içine koyar ve haydutların başı sayılan kişinin katına varır. Dürrî bu yüzüğün hilafet yüzüğü olduğunu, halife olanın bu yüzük parmağında olmadıkça hilafetinin kabul edilmeyeceğini anlatır. Kendisinin bu yüzüğü halifeye ulaştırmak için yola çıktığını eğer bu yüzüğü harami başı halifeye götürürse kendisine yüz bin dinar verileceğini söyler. Dürrî, haramilerin bu parayı alabilmeleri için kendisinin Şam'a doğru giderek halifeye harami kervanının nişanını vermesi gerektiğini söyler. Haramilerin ulusu Dürrî'ye harami kervanının nişanını vermesi gerektiğini de söyler. Haramilerin ulusu Dürrî'ye binek, kaftan ve ne ihtiyacı varsa verir. Dürrî oradan selamle ayrılır.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Bir akıllı kimse belaya maruz kalsa hile eylemelidir. Eğer hile fayda ederse amenna eğer fayda etmezse olanlar Allah'ın takdirine havale edilmelidir.

3. Hikâye:

Sûkîlerden bir kişi bir kimseye veresiye olarak mal satar. Bu kişi Sûkî olan adam huzuruna borcunun vadesi dolunca gelir onunla görüşür. Bu görüşmeleri neticesinde ikisi arasında ünsiyet peyda olur. Satıcı olan adamın bir kese dolusu dinarı vardır. Bu dinarın yerini ve kilidini dükkânına gelen alıcı dostu görür ve böylesi bir kilidi seferde ve diğer durumlarda güvenliği çok iyi sağlayacağını söyler ve dükkân sahibine kilidi nerede yaptırdığını sorar. Dükkân sahibi, kilidi yaptırdığı yeri söyler. Aradan birkaç gün geçince dükkân sahibi dinarlarını koyduğu yerde bulamaz, etrafi inceler, hiçbir yerde hırsızlık emaresi görmez, tam o anda aklına o kişi ve sorduğu sualler gelir. Dükkân sahibi hemen kilitçi yanına varır olanları anlatır. Kilitçi, garip bir adamın gelerek kendisinin kilidinden yaptırdığını söyler. Olanı biteni çözen adam o kişinin yaşadığı kervansarayaya gider. Kapıların birisi üzerinde kendi kilidinin aynısından görür ve kervansarayıcıya burada kimin yaşadığını sorar. Kervansarayıcı Basra'dan gelen bir kimsenin olduğunu söyler. Kervansarayıcı gidince dükkân sahibi cebinde anahtarla kapı üzerindeki kilidi açar. Kendine ait dinar dolu keseyi alır ve kapıyı aynı şekilde kilitleyerek evine gider.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Akıllı kimseler ihtiyatı elden bırakmamalıdır ve her kişinin yaltaklanmasına aldanmamalıdır.

4. Hikâye:

Kitabın müellifinin dostlarından Sâh adlı bir kişi Basra'dan bir mevziye doğru yalnız başına yola çıkar. Sâh, yalnız yolculuk edenleri helak eden bir haydut namını işitince geri dönmeye karar verir. O anda elinde değneği olan yiğit görünüşlü bir kişi de yolculuk edeceğini belirtir. İki birlikte yola koyulurlar yolda bir çeşme başına vardıklarında elinde kılıç olan haydut onlara yüksek sesle bağırınca o yiğit kişi elindeki sopayla hayduda saldırır. Haydut, yiğidin sopasını kılıcıyla ikiye böler ve onun başını keser. Haydut Sâh'a yönelince Sâh "Ben sana kast eylemedim, kast eyleyene yardım eylemedim, benim helakimden sana fayda yoktur." der. Haydut

Sâh'a hak verir, onun ellerini bağlayarak bütün malını alır ve onu orada bırakır gider. Sâh türlü uğraşla elindeki bağı çözer, gece vaktinde yola düşer, yol üzerinde bir ateş ışığı görür. Işığın geldiği yana gider görür ki kendisini soyan haydut bir kadında çadır içinde oturur. Haydut Sâh'ı görür ve onu öldürmeye kast eyler. Kadın öldürmemesini eğer illa ki öldürecekse uzakta öldürmesini söyler. Haydut Sâh'ı sahra ortasına götürür, yere yatırıp göğsünün üzerine çıkararak başını keseceği esnada bir arslan Sâh'ı göğsü üzerindeki haydudu alır ve götürür. Sâh yerdeki kılıcı alarak çadıra gider. Kadından malların yerini öğrenir. Kadın bu haydudun kendisini kaçırdığını söyleyince Sâh kadını yurduna eriştirir, kendisi de haydudun mallarından çok büyük zenginlik elde eder.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Akıllı kimse mihnet hengâmında Allaktan ümit kesmemelidir.

5. Hikâye:

Abîle'den bir kişi bir tacirin hizmetini yapmaktadır. Bu hizmetkâr tacirin alacaklarını almak için Basra'ya varır ve çok akçe, altın toplar. Hizmetkâr Abîle'ye gitmek için bir gemi arar. En ucuz fiyatı veren gemiye biner. Bu hizmetkâr tacir için topladığı malları hazırlar ve önünde koyar, gemi ilerleyince Dicle kenarında gözsüz bir kişinin okuduğu Kur'an sesini duyan gemici tekbir getirir. Gemici tekbir getirince gözsüz kişi menziline varmak için kendisinin gemiye alınmasını ister. Gemici onun isteğini geri çevirse de hizmetkâr gözsüzün Kur'an'ı çok güzel okumasından etkilenir ve gözsüzü gemiye alır. Gemiye binen gözsüz Kur'an'ı öyle güzel okur ki hizmetkâr kendinden geçer ve uyur. Gözsüzün Kur'an okumasının kesilmesi üzerine hizmetkâr uyanır. Bir menzile vardıklarını görür. Gözsüzün varmak istediği menzildir orası. Hizmetkâr, altınları arar fakat bulamaz. Hizmetkâr, gemici ve gözsüze çıkışınca onlar "Allah Allah kanımıza girme!" derler. Gözsüz ve gemici hizmetkâra kendilerini aramasını söyler. Hizmetkâr her ikisini de tamamen kontrol eder ama altın bulamaz. Çaresizce gemiden inen hizmetkâr birkaç gün Basra

sokaklarında perişanca gezer. Bir gün onun bu perişan halini gören bir kişi ne olduğunu sorunca hizmetkâr her şeyi anlatır. Adam, hizmetkâra Benî Numayr zindanına giderek Ebû Bekr-i Nakkâş'ı ziyaret etmesini ziyaret içinde yanında iki büryan ile şarap almasını, Ebû Bekr-i Nakkâş gelince getirdiklerini onun önüne koymasını ve hiç konuşmamasını yemeği biten Ebû Bekr-i Nakkâş'ın "İsteğin ne?" sorusu ardından halini anlatmasını söyler. Hizmetkâr denileni bir bir yapar. Ebû Bekr-i Nakkâş hizmetkâra isteğini sorunca hizmetkâr başına gelenleri anlatır. Ebû Bekr-i Nakkâş hizmetkâra filan mahallede işaretli bir kapının olduğunu o kapıyı açmasını, kapının ardından olan dehliz boyunca yürümesini, sağda solda bir kapının daha bulunduğunu, sağdaki kapıdan dervişler tekkesi gibi bir yere varacağını, vardığı yerde duvarda, çok mih çakılı olduğunu göreceğini, bu mihlardan birine kaftanını asmasını, kaftan asmasının ardından bir cemaatin geleceğini, o cemaatle içeriye girip onlarla içki içmesini ve en sonunda bir kadeh doldurarak "Dayım Ebû Bekr-i Nakkâş aşkına!" demesini söyler. Bu sözü söyledikten sonra oradakilerin hizmetkâra güleceğini ve "Gerçek dayım mı?" diye soracaklarını onların bu sorularına karşılık hizmetkârın "Benim başım için sohbetim hakkı için o keseyi dün Abîle ırmağında gemide benden aldınız kız karındaşım oğluna veresiniz." demesi gerektiğini söyler. Hizmetkâr Ebû Bekr-i Nakkâş'ın dediklerini harfiyen yerine getirir. Bu cemaattekiler keseyi hizmetkâra verir. Hizmetkâr bir isteğinin daha olduğunu ve o keseyi nasıl kendinden çaldıklarını sorar. Hizmetkârın gözü o günkü gemiciye ve gözsüze çarpar. Gemici, her gün öğleden sonra ırmak kenarındaki yalnız kişilere gemiyi çok düşük miktara kiraladığını, gözsüzün bulunduğu mevzie gelince tekbir çektiğini, tekbiri duyan gözsüzün gemiye alınmasını engellediği, gemi içindeki müşterinin onun Kur'an'ı güzel okumasına şefkat gösterip onu gemiye aldığını, müşterinin Kur'an-ı Kerîm tilavetinden etkilenip uyumasıyla su içindeki bir arkadaşının başı üzerine koyduğu kaba paraları koyduğunu, uyanan müşterilere kendilerini arattığını anlatır. Bu olayları işiten hizmetkâr onlara çok dua ederek efendisinin yanına döner.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Akıllı kimse her durumda hilecilerin hilelerinden, gaddarların zulmünden kaçınmalıdır ve bir kişinin ihlasını imtihan etmedikçe ona itimat etmemelidir.

6. Hikâye:

Bağdat şehrinde gençlik zamanlarında yankesicilerin halini çok iyi bilen bir kişi vardır ve kendisi de bir vakit bu işi yapmıştır. Daha sonra tövbe eden bu kişi manufakturacılık yapmaya başlar. Bir gün bu manufakturacının dükkânına bir yankesici kast eyler. Bu yankesici kendisini dükkân sahibinin kılığına sokar. Gece vaktinde dükkâna varan yankesici gece bekçisini çağırarak dükkânında işinin olduğunu ve mum yakıp getirmesini söyler. Yan kesici yanında getirdiği anahtarlarla dükkânı açar ve hesap defterinin başına oturarak hesap yapıyormuş gibi davranır. Onu gözetleyen gece bekçisi dükkân sahibinin hesapla meşgul olduğunu görür. Gece ilerleyince yankesici bekçiyi yanına çağırır ve ona birkaç akçe vererek kendisine hamal getirmesini ve bazı kumaşları sarayına taşıtacağını söyler. Yankesici, hamala dört büyük boğça kıymetli kumaşı beraberinde varacağı yere götürür. Sabah olunca manufakturacı dükkânına gelir onu gören bekçi çok dua ederek evlatlarının onun verdiği nimetle gecesini hoş geçirdiğini söyler. Bu halden şüphelenen manufakturacı dükkânına girince kumaşlarının gittiğini görür. Vakar içinde gece bekçisini çağırarak manufakturacı kumaşlarını kimin aldığını sorunca bekçi gece hamal ile manufakturacının kendisinin götürdüğünü söyler. Dükkân sahibi gece uykulu olduğundan hangi hamal olduğunu hatırlayamadığını söyleyince bekçi gece gelen hamalı hazır eyler. Dükkânını kapatan adam hamalı alarak dün geceki kumaşları nereye götürdüğünü öğrenir. Hamal onu bir gemiciye götürür. Dükkân sahibi, gemiciye kardeşinin bugün nereye vardığını sorarak yankesicinin yerini öğrenir. Gemi ile oraya varan adam gemiciye eşyasını hangi hamala taşıttığını sorar. Gemici hamalı gösterince dükkân sahibi ona birkaç akçe verir ve kendisini kardeşinin kumaşlarını taşıdığı yere götürmesini ister. Dükkân sahibi, vardığı yerde kumaşlarını

bulur. Bir kilimle kumaşını bağlar ve hamala kumaşlarını taşıtır. Yolda ilerlerken dükkân sahibi ve hamal yan kesiciye denk gelirler. Yankesici kumaşları görünce üzülür. Dükkân sahibi ve hamala gemiye varıncaya kadar eşlik eden yankesici malların gemiye yükletilmesinde hamala yardım eder. Yan kesici kendi kilimini alarak “Allah’a ısmarladık.” der ve oradan ayrılır. Herkes kendisine ait olanı alır.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Akıllı kimse bir belaya müptela olsa cezayı iş edinmemeli, hilm ve sükûnla iş görmeli, işlerin akıbetinin hakikatini düşünmelidir.

7. Hikâye:

Bir gün bir kişi köyünden tahılını öğütmek için ayrılır ve başka bir köyde olan değirmene gider. Sıranın kendisine gelmesini bekleyeceğini bilen adam yanına on günlük azık alır. Değirmene varan adam yüklerini bırakır ve azığını açar. O anda oradan oldukça heybetli, güçlü bir yiğit geçer. Adam adettir diyerek bu adamı sofraya davet eder. Davete icabet eden yiğit adamın on günlük azığının hepsini yer. Bu duruma üzülen adamın yüzündeki kederi gören yiğit adama niçin buraya geldiğini sorar. Adam geliş sebebini açıklayınca yiğit değirmene girer ve oradakileri tehdit ederek adamın zahirelerini öğüttürür. On günde bitecek işi o gün bitirten yiğit çuvalları hayvanlara yükleterek adama varacağı yer için yola çıkmaları gerektiğini söyler. Yiğidin bu sözüne karşılık adam yolun korkulu olduğunu ve yalnız yola çıkmamaları gerektiği söyler. Yiğit, adama bunu düşünmemesini yola çıkarmalarında bir sorun olmayacağını söyleyince yola çıkarlar ve adamın evine varırlar. Adamın kardeşleri, onu on günden önce evlerinde görünce şaşırırlar. Bu kardeşler bir sığır keserler ve o yiğide ikram ederler. Yiğit bir sığırı tek başına yer. Hane halkı gencin kuvvetli görüldüğünü söyleyerek ne işle meşgul olduğunu sorarlar. Yiğit hikâyesini anlatmaya başlar.

Bu hikâyeye göre yiğidin adı Şeddâd ağabeyinin adı da Âd’dır. Şeddâd ve Âd kardeşler kervanlara gözcülük ve koruyuculuk ederler. Şeddâd ve Âd’ın koruduğu kervana iki yüz kişilik haramiler dahi ilişmez. Çünkü bu iki kardeş oldukça

kuvvetlidirler. Onların ünü günden güne yayılır, artık tüccarlar korkusuzca seyahat eder hale gelir. Yine bir gün Şeddâd ve Âd bir kervanla yolculuk yapmaktadır. Çöl ortasına varan kervana kızıl bir dişi deveye binmiş siyahî bir adam kast eyler. Adam kervanın Şeddâd ve Âd kervanı mı olduğunu sorar. Şeddâd ve Âd bu adama hamle yaparlar. Adam, Âd'ın başına bir yumruk vurur onu yere serer. Adam, Şeddâd'ı da kollarıyla sarar ki sanki bir serçe doğan pençesine girmiş gibi olur. Bu iki kardeşi iple bağlayan adam devesinin arkasına onları yükler ve kervandan yiyecekleri alır. Uzun bir yolculuk sonrası bir dağa varırlar. Adam dağdaki bir mağaranın önünde duran kayayı kaldırır, içeriden güzel bir kız çıkar. Kadın ve adam kervandan alınan yemekleri birlikte yerler. Yemek sonrası adam kızı tekrar mağaraya gönderir. Ardından Şeddâd'ın gözleri önünde ağabeyi Âd'ın başını keser ve onu büryan yapar. Kemikleri dışında hiçbir şeyi kalmayınca dek onu yemeği sürdürür. Yemek yemeyi bırakan adam Şeddâd'ın elini çözer ve onu mağaraya götürür, koyar ve kaya ile mağaranın ağzını kapatır, uyur. Şeddâd, olanlardan ötürü hayattan ümidini keser. Kız mağaradan Şeddâd'a seslenir ve adamın sarhoş olarak uyduğunu, eğer gayret edip bu mağaradan kaçamazsa Şeddâd'ı da yarın yiyeceğini söyler. Ardından eğer bu mağaradan çıkarsa bu adamı öldürmesini ve onun şerrini yeryüzünden silmesini ister. Şeddâd, kıza bu adam eline nasıl düştüğünü sorunca, kız kendisinin bir kervan içinde yolculuk yaparken bu adam tarafından kaçırıldığı hikâyesini anlatır. Kız, adamın huyundan Şeddâd'a bahsetmeye başlar. Kız bu adamın nerede ölü yayılmış bir bahadır kimseyi duysa onu yakaladığını, boğazladığını ve yediğini anlatır. Kızın bu sözünün ardından Şeddâd, mağara ağzındaki kayayı var gücüyle ittirir ve kayayı bir miktar hareket ettirir. Şeddâd, zorlukla o aralıktan çıkar ve uyuyan adamın kılıcını alır, önce iki ayağına birden kılıç darbeleri vurur. Acıdan uyanan adam hamle yapmak istese de yerinden kalkamaz. Şeddâd, adamı kılıcıyla öldürür. Mağaradaki malları sermaye olarak alan Şeddâd, kızıda memleketine ulaştırır. Şeddâd, bu olay ardından bir daha kervan koruyuculuğu yapmayacağına ant içer.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Bir kimse ne kadar yiğit de olsa kahraman olsa kuvvetine güvenmemelidir.

8. Hikâye:

Ebû Ali Kürd, yetmiş kişilik kfilesıyla casuslarının haber verdiği menzildeki bir kervana saldırır. Bu kervanda Mâverâ'ün-nehr'den bir hoca vardır. Bu kişinin kumaş ve mücevher yüklü on iki devesi ve incilerle süslenmiş gayet güzel bir cariyesi vardır. Ebû Ali ve adamları kervana saldırarak adamın develerini kervandan uzaklaştırır. Bu haydutlar hocayı bağlayarak koyup gitmeyi planlar. Develer arasında pek kıymetli olmayan bir at vardır. Hoca tazarru ederek bu haramilere yalvarır ki bu atı kendisine versinler. Hoca niyetinin hac olduğunu buldukları yerle vatani arasındaki mesafenin uzun olduğunu, hayırlı bir işe mani olmamalarını ve onlardan mal istemediğini, bineksiz bu çölden çıkılamayacağını söyler. Haydutlardan tecrübece daha yaşlı birisi bu hocaya istediklerinin verilmemesini ve onu bağlayarak bu menzilde bırakmaları gerektiğini söyler. Haydutlar, acıyarak atı ve bir günlük yiyeceği hocaya verirler. Hoca haydutlara çok dua ve senada bulunduktan sonra çöl ortasında kendisine saldıranlardan korunmak için okunun ve yayının da kendisine verilmesini ister. Haydutlar yalnız bir kişinin kendilerine zarar veremeyeceğini düşünerek yaşlı adama oku ve yayı verirler. Hoca cariyesine doğru gidince cariyeye yüksek sesle ağlar. Hoca haydutlara dönerek kendi canını bağışlaması sebebiyle bir nasihat vereceğini söyler ve “Nasihatimi kabul kılasınız ve ne aldı iseniz veriniz ve başınızı selametlikle alıp gidiniz, şöyle ki canımı bağışlamaya minnet eylediniz ben yetmiş canı size bağışlamaya minnet ederim.” der. Hocanın bu sözlerine haydutlar gülünce ağzından köpükler fışkırırcasına öfkelenen hoca sözünü bir daha yineler. Bu sözü üzerine haydutlar adama saldırır ve aralarında bir ok atımı mesafe kalınca hoca belinden beş ok çıkarır ve beş ok ile beş adamı düşürür. Okları sürekli haydut üstüne yağdıran hoca hepsinin ayaktan düşmeden gitmelerini söyler. Haydutlar hocayı dinlemez. Hoca otuz adamı okuyla düşürünce helak olmaktan korkan haydutlar

atlarıyla başka yöne gider. Hoca onlara attan inmelerini yoksa hepsini oklayacağını söyler. Haydutlar tekrar hamle yapar. Adam yine onların bazısını helak eder. Geri kalanlar atlarından inerler ve silahlarını bırakırlar. Haydutların atlarını ve silahlarını alan hoca giderken atlarına isim takan haydutların bazısı atını adıyla çağırınca gitmeye niyet eden atları hoca okla öldürür. Hoca bütün malları alarak cariyesiyle oradan ayrılır.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Düşmanın zayıfını hor görmemek gerekir ve tecrübe etmediğin kimseye hakaretle nazar etmemek lazımdır.

2.1.3.12. On İkinci Bap

Bu baptaki yedi hikâyede, korkudan gizlenmiş kimselere Hakk Teâlâ'nın kurtuluş nasip etmesi anlatılır.

1. Hikâye

Abdü'l-Melik b. Mervân şamdan Irak'a saldırır. O vakitler Abdü'l-Melik kardeşi Mus'ab İbnü'z-zübeyr Küfe'de, Abdullah b. el-Zübeyr Basra'da emirdir. Mus'ab, Abdül-melik'le savaşa girişince beylerinden hıyanet gördüğünü öğrenerek mağlup olacağını anlar. Mağlup olacağını anlayan Mus'ab, Abdullah b. Kays er-Rakyad'ı çağırarak yenileceğini ve devletin son bulacağını Abdullah'ın kendini kurtarmak için istediği yere gidebileceğini söyleyerek ona çok mal bağışlar. Mus'ab şehit edilince Abdullah kaçır ve Küfe'ye gider. Abdullah gördüğü ilk eve destursuz girer, bu evde, bir kadın ve iki vardır. Abdullah katından özür dileyerek canını onlara emanet eder, kadın da kabul eyler. Kadın evindeki çardağa Abdullah'ı yerleştirir. Abdullah bu evde bir yıl kalır. Kadın bu bir yıl süresince her gün gelir ve Abdullah bir isteği olup olmadığını sorar daha sonra da gider. Kadın evinde kalan Abdullah'a bu bir yıl içinde asla adını ve neden gizlendiğini sormaz. Abdullah da kadına adını, nesebini ve kabilesini sormaz. Münadiler her gün Abdullah adını sokaklarda çağırırlar. Münadilerin Abdullah'ın ismini bağırılmayı kesmeleri üzerine Abdullah

gitmek istediğini kadına söyler. Kadın gece vakti ayrılan Abdullah'a yüklü iki deve ve çok altın verir. Abdullah evden ayrılınca Mekke'ye gider ve sarayının kapısını çalar. Kimsiniz sorusuna cevap olarak "Abdullah b. Kaysım." deyince hane halkı ağlamaya başlar. O gece evinde kalan Abdullah Medine'ye doğru yola çıkar. Abdullah ikindi ile akşam vakti arasında Abdullah b. Ca'fer katına varır ve ona sığınmak istediğini söyler. Abdullah b. Ca'fer Abdü'l-Melik'in kardeşinin kızı olan Ümmü'l-benîn'e Abdullah b. Kays için bir talep yazar. Abdullah b. Kays Ümmü'l-benîn'in bulunduğu şehir olan Şama gider. Abdullah Ümmül Benine halini anlatır. Ümmü'l-benîn Abdullah b. Ca'fer'in Abdullah b. Kays için kendisine mektup yazdığını, Abdü'l-Melik'e anlatır ve Abdullah'ın affını talep eder. Abdül-melik eman vererek Abdullah'ın huzuruna gelmesini söyler. Bütün Şam ehlinin bulunduğu meclise Abdullah varınca Abdü'l-Melik onu halka tanıtır. Orada hazır bulunanlar halife engel olmazsa onu öldürmek istediklerini dile getirirler. Abdü'l-Melik ona eman verdiğini söyler ve ona çok mal bağışlar.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Abdü'l-Melik'e hal olarak uymak lazımdır zira katline hırs eylediği Abdullah b. Kays'ı affederek onun için teklif edilen şefaate itimat etmiştir.

2. Hikâye

Bu hikâyenin baş ve orta kısmı eserin 149-b ve 150-a nolu sayfalarının eksikliği sebebiyle özetlenememiştir. İkinci hikâyenin faydalarının belirtildiği fasl kısmı elde bulunmasına rağmen hikâyenin bütün ele alınamadığı için bu hikâye özetlenememiştir.

3. Hikâye

150-b ve 151-a nolu sayfaların eksikliği sebebiyle bu hikâyenin başlangıç kısmı 152-b ve 153-a nolu sayfaların eksikliği sebebiyle hikâyenin son kısmına ulaşamamıştır.

Elimizde yalnızca hikâyenin düğüm kısmı bulunduğundan bu hikâyenin özeti yapılamamıştır.

4. Hikâye

152-b ve 153-a nolu sayfalar dördüncü hikâyenin başlangıç kısmını da içermektedir. Bu sebeple dördüncü hikâyenin düğüm ve çözüm bölümü elimizde mevcuttur. Hikâyenin geçtiği yeri ve kahramanları açıklayan, okuyucuyu hikâyeye hazırlayan serim bölümünün eksikliği düğüm bölümünün çözümlenmesini engellemiştir. Bu sebeple bu hikâyenin özeti yapılamamıştır.

5. Hikâye

Kutan b. Muaviye'l-kilâbî İbrahim b. Hüseyin'e biat etmiş bir cemaattendir. İbrahim ölünce Ebû Mansûr Ca'fer şerrinden korkan Kutan canına zarar gelmemesi için kayıplara karışır. Ebû Mansûr Ca'fer Kutan'ın tüm malını Beytü'l-mala naklettirir. Aradan bir müddet geçer fakat Kutan'ın durumu günden güne kötüye gider, Kutan, Ebû Mansûr Ca'fer katına giderek af dilemeyi düşünür ve Basra'ya doğru yola çıkar. Kutan yakın dostu olan Ebû Amr Alâ'ya bu fikrini açar ama Ebû Amr bunun isteyerek ölüme gitmek olduğunu söyler. Kutan Bağdat'a varır ve Ebû Mansûr Ca'fer, sarayı kapısına varır. Ebû Mansûr Ca'fer'in hacibi, Rebî o anda halifenin yanına gitmek için atıyla kapıdan çıkmaktadır. Kutan, Rebî'ye selam verir, selamı alan Rebî Kutan'a kim olduğunu sorar. Kutan adını söyleyince Rebî bir hizmetkârına Kutan'ı alıp bir yerde saklamasını sonra da hapsetmesini emreder ve halife sarayına doğru gider. Başına gelenlerden sonra Kutan'ın korkusu daha da şiddetlenir. Hizmetkâr, Kutan'ı bir eve kapatır. Akşam vaktinde su ve yemek getiren hizmetkâr Kutan'ı Ebû Mansûr Ca'fer katına götürür. Ebû Mansûr, Ca'fer'in yanında Rebî hacip durmaktadır. Ebû Mansûr, Ca'fer Kutan'a kim olduğunu ve istediğini sorar. Kutan b. Muaviye olduğunu açıklayan Kutan, Ebû Mansûr Ca'fer'in düşmalarıyla dostluk kurarak ona karşı geldiğini itiraf ederek ondan çokça özür diler.

Ebû Mansûr Ca'fer, Kutan'ı bağışladığını açıklar. Kutan, Ebû Mansûr Ca'fer'den kendisine ait Beytü'l-mala götürülmüş malları talep eder. Ebû Mansûr Ca'fer tüm malını Kutan'a iade ettirir.

Bu hikâyedeki fayda, padişahların öfkesinden halas olmak için kişinin günahını itiraf edip özür dilemesinden başka vesile yoktur.

6. Hikâye

Ebû'l-kâsım b. Ahmed b. Ma'ruf, Kâfûr zamanında Mısır'dadır. O vakitler Mısır'ın Halep şehrinden olan Nâzırî adlı bir kimsenin malını Seyfu'd-devvele müsadere ettirir. Nâzırî Halep'ten Mısır'a gelir. Kâfûr, her yıl beş yüz bin dinarı mihnet zedelere dağıtmak için kullanır ve bu maldan Nâzırî'ye de verilir. Bir gün Kâfûr huzurundaki cemaat Nâzırî'yi zina ile itham ederek ona iftira ederler. Kâfûr duydukları karşısında çok öfkelenir. Kendisine iftira atıldığını öğrenen Nâzırî, Kâfûr'a kendisine isnat edilen suçu işlemediğini, işlediği bir suç var ise o da zayıf ve bi-çare olmasından ötürü olduğunu anlatan bir tövbe name yazar. Kâfûr yazılanlara itimat etmez. Ebû'l-kâsım b. Ahmed b. Ma'ruf Halep'e gider. Seyfu'd-devvele'nin nedimi olan Muhammed Esmarî'ye duyduğu bu kıssayı anlatır. Muhammed Esmarî, Ebû'l-kâsım'a Nâzırî'nin dostu olduğunu ve bu kıssanın güzel bir şekilde Seyfu'd-devvele anlatılmasını böylelikle Nâzırî'nin derdine çare olacağını söyler.

Seyfu'd-devvele huzuruna gelen Ebû'l-kâsım'a Mısır'dan ne haberler olduğunu sorar. Ebû'l-kâsım Nâzırî'nin kıssasını Seyfu'd-devvele'ye anlatır. Duydukları karşısında Seyfu'd-devvele güler. Seyfu'd-devvele Ebû'l-kâsım'a ihsanda bulunma hakkının olduğunu söyleyince Ebû'l-kâsım kendisine her zaman ihsanda bulunulacağını Nâzırî'nin ihsana daha çok ihtiyacı olduğunu söyler. Seyfu'd-devvele, Nâzırî'ye üç bin dinar bağışladığını açıklar, Ebû'l-kâsım beş bin olmasını önerir, Muhammed Esmarî ise bu paranın Nâzırî'nin memleketine dönmek için yetmeyeceğini söyler. Bu sözler üzerine Seyfu'd-devvele Nâzırî'den alınan tüm

malın iade edilmesi emrini verir. Nâzırî gönül hoşluğu içinde memleketine döner, hali eskisinden daha iyi olur.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, başına bela gelmiş kimse Allah'tan ümidini kesmemelidir zira Kâfûr, Nâzırî'den ihsanını kesti. Bu olay Nâzırî'nin saadetine sebep oldu. İkincisi, padişaha yakın kimseler bir dostu için bir isteğini arz edeceği zaman iyi bir zamanı kollamalıdır.

7. Hikâye

Katâmî, İshak b. İbrâhîm et-Tahirî divanına gidip gelir. İshak b. İbrâhîm et-Tahirî meclisinde temiz siretli ve Ebû Galib adlı bir kişi vardır. Divan ehlinden bazı kimseler yalan beyan içeren kararname yazarak çok mal kazanırlar. İshak b. İbrâhîm bunu duyunca kimisini yakalatır, kimisinin elini kestirir. Bu kişilerden bazıları ise kaçar. Ebû Galib de kaçan kimselerle birlikte dir. Aradan bir müddet geçer ve İshak b. İbrâhîm vefat eder. Katâmî, bir gün Ebû Galib'i Bağdat'ta çok zengin olmuş olarak görür ve bu halin sebebini ona sorar. Katâmî'yi sarayına götürten Ebû Galib hikâyesini anlatmaya başlar.

Ebû Galib, İshak b. İbrâhîm'in cezalandırmasından korkarak Bağdat'a kaçar. Orada birçok kimseye iltica etse de kimse onu kabul etmez. Bunun üzerine Ebû Galib Mısır'a gider. Hali perişanlığa erişen Ebû Galib'in bütün hizmetkârları gider. Ebû Galib yanında kalan bir hizmetkârı ile evde kalakalır. Yiyecekleri kalmayınca Ebû Galib sırtındaki kaftanını hizmetkârına vererek satmasını söyler. Ebû Galib bu hal üzere üzüntü içinde evinde otururken duvardaki bir delikten bir fare çıkar fare ağzındaki altını duvarın dışına koyar. Fare bu şekilde birkaç altını daha duvardaki delikten çıkarıp onlarla oynamaya koyulur. Fare getirdiği altınlardan birini alır gider. Geri kalan altınları alan Ebû Galib, kaftanı satıp dönen hizmetkârına altını vererek pazardan bir kazma satın almasını emreder. Kazma gelince duvarı kazarlar ve içi bin dinar altın dolu bir testi bulurlar. Ebû Galib, bu para ile Bağdat'tan çokça emlak satın alır. Bu olanlardan sonra Ebû Galib, mahlûk hizmetini etmemeye yemin eder.

Bu hikâyedeki faydalar şudur: Sabrın sonu selamettir zira zaman içinde mihnet nimete dönüşür şöyle ki Ebû Galib başına gelen mihnete sabredip bir saat içinde bir testi dolusu altına malik oldu.

2.1.3.13. On Üçüncü Bap

Bu bapta on bir hikâyede, aşk derdine düşen kimselerin çektikleri mihnetler sonrasında muratlarına ermeleri anlatılır.

1. Hikâye

Amr b. Davayra'nın kardeşi, amcasının kızına âşık olur. Amcası kızını yeğenine vermek istemez ve yeğenini kızını rahatsız etme, halk ortasında aile fertlerini küçük düşürme gerekçesiyle Irak beyi olan Hâlid bin el-Kusayrî'ye şikâyet eder. Hâlid b. Abdullah bu şikâyet üzerine genci hapsedirir. Halk arasından seçkin kimselerden oluşan bir cemaat bu gence şefaet eder. Genç, bir daha kızın yaşadığı yere varmamak ve kızın adını anmamak koşuluyla serbest bırakılır. Aradan bir müddet geçince bu genç aşk hararetiyle bir gece vakti kızın sarayı önüne varır. Tam vardığı esnada amcası onu yakalar ve Hâlid b. Abdullah katına götürür. Amcası yeğenini uygunsuz bir vakitte evinin kapısında yakaladığını söyleyerek davacı olur. Hâlid b. Abdullah gencin hırsızlık için orada olduğunu düşünerek elinin kesilmesini emreder. Amr b. Davayra kardeşinin durumundan haber alır ve Hâlid b. Abdullah'a bir mektup yazar. Hâlid b. Abdullah, gencin durumunu araştırması için birkaç kişiyi görevlendirir. Araştırmanın ardından gencin aşk derdine müptela olduğu anlaşılır. Aşığın halinden haberdar olan Hâlid b. Abdullah, kızın babasını huzuruna çağırır ve bu genç için kızını ondan ister. Gencin amcası inat eder ama sonunda kızını vermeye razı olur ve garip âşık muradına erer.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, mümkün oldukça mahbubu ifşa edip perdesini yırtmamak gerekir şöyle ki o âşık elinin kesilmesine razı olup sevdiğini

ifşa etmedi. İkincisi, mihnet zedelere rahm etmek ve kardeşleri murada eriştirmek gerekir.

2. Hikâye

Kitab-ı Ferec Ba'de'ş-şidde'nin müellifi hikâye etmiştir.

Ebû'l-hasan b. Meymun Muttaki'nin validesi ve oğlunun kitabeti işiyle görevlendirilir. İbni Meymun görevi sırasında şarkıcı bir cariyeye gönlünü kaptırır. Şarkı talimine giden cariyenin yüzünü grup sesini işiten İbni Meymun'un aşkı günden güne ziyadeleşir. İbni Meymun'un aşkı karşılıksız değildir, cariyenin de ona meyli vardır. İbni Meymun bu cariyeyi satın almayı düşünür fakat cariyenin efendisi satış bedeli olarak üç bin dinar istemektedir. İbni Meymun gelecekteki geçimi endişesiyle bu cariyeyi satın almaya cesaret edemez. Bir gün cesaretini toplayan İbni Meymun kızı satın almak için dellallara gider ve cariyenin Muttaki sarayına satıldığını öğrenir. Dünyası kararan İbni Meymun yemeden içmeden kesilir ve Muttaki'nin validesinin kitabet işini dahi ihmal eder. Muttaki'nin validesi İbni Meymun'un halinden haber getirmesi için bir adam yollar. İbni Meymun, adamdan çektiği aşk derdini Muttaki'ye iletmesini ister. Elçi ise bunun uygun olmadığını söyler. İbni Meymun derdini Muttaki'nin validesine anlatır, valide bu sevdadan vazgeçmesini ona anlatır fakat İbni Meymun dinlemez. Aşk derdine çare bulmak isteyen İbni Meymun halk içinde Muttaki'ye yakın herkese derdini açar. Onu dinleyenlerden kimileri onunla alay eder kimileri de canından olmaması için bu aşktan vazgeçmesini nasihat eder. İbni Meymun kitabet görevini çok aksatmış olduğundan yerine yeni birisinin atanacağını duyar ve yaptığı hatadan ötürü saraya varır. Özür dileyen İbni Meymun eski vazifesine getirilir. Vazife başına geçen İbni Meymun cariyenin aşkını unutmak maksadıyla şaraphorluğa başlar. Bir gece dostlarıyla eğlenen İbni Meymun herkesin evine gitmesiyle hanesinde bir başına kalır. Tam o anda saraydan gelen bir cemaat İbni Meymun kapısına gelirler. İbni Meymun, gece vaktinde Muttaki'nin adamlarının kapıya gelmesiyle korkuya kapılır.

Cemaat onu dışarı çağırır, korkuya kapılan İbni Meymun hanesinin bahçesine çıkınca maşukunu görür. Maşukuna çokça mal ihsan edilmiş olduğundan cemaat yüklü develeri İbni Meymun'a teslim eder. İbni Meymun maşukuna bu ihsanın kendisine niçin yapıldığını sorunca cariyeye anlatmaya başlar.

Muttaki bir akşam eğlence meclisine tüm sazandeleri toplar ve keyif sürerken bu cariyeden bir şarkıyı okumasını ister. Cariyenin aklına İbni Meymun düştüğü için cariyeye şarkı söylerken ağlar. Muttaki bunun sebebini sorunca cariyeye dürüstçe İbni Meymun'a âşık olduğunu anlatır ve ağlar. Haremdeki diğer cariyeler ve Muttaki'nin validesi kızın ağlamasına gülmektedirler. Muttaki validesine "Onun ağladığı senin güldüğün şeyin sebebi nedir?" der. Valide İbni Meymun'un durumunu anlatır. Bunun üzerine Muttaki çokça mal bağışlayarak bu cariyeyi İbni Meymun'a yollar.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, akıllı kimse ulu mertebeli bir kimsenin karşısında sorulan suallere dürüstlikle cevap vermelidir ki o cariyeye öyle yaptı. İkincisi, bir padişah ulu bir hizmetkârının derdinden haberdar olsa onu maksuduna erdirmelidir. Üçüncüsü, sıkıntıya düşmüş bir kimsenin derdi mal ile def edilebilirse kişi bu yolda mal harcamaktan sakınmamalıdır.

3. Hikâye

Bağdat şehrinde çok mal ve mülk sahibi yiğit bir kimse yaşamaktadır. Bu yiğit, şarkıcı bir cariyeye âşık olur. Aşkını günden güne ziyadeleşen yiğit cariyeyi satın alır. Şarkıcı olan cariyeyi nerede iyi bir hoca varsa ona göndererek ilmini artırır. Şarkıcı cariyeye sanatında mahir hale gelir. Böylece uzun bir zaman cariyeye ile yiğit hoşça günler geçirirler. Bütün malını eğlence ve cariyesi için harcayan o adam o kadar fakir hale gelir ki yiyecek ekmek alamaz hale gelir ve eski kıyafetlerle dolaşır. Dostlarına akıl danışan adama herkes cariyenin musikideki yeteneğini kullanarak bunun halka arz edilmesi söyleyince adam elem çekmenin bundan daha iyi olacağını söyler ve bu tavsiyeye uymaz. Halleri perişan olan adamla cariyesi konuşurlar ve cariyeye efendisine kendisini satmasını, böylelikle hem kendinin rahat edeceğini hem de

efendisinin sermaye edineceğini söyler. Adam kızı pazara götürür. Pazarda eğlence ve içki meclisine düşkün olan bir Hâşimî beş yüz dinara cariyeyi satın alır. Cariye çok ağlar ve feryat figan eder. Adam beş yüz dinarı alır, aklı başında değildir zira mahubunu kaybetmiştir. Bir mescide girer beş yüz dinarı başının altına koyar ve uyur. Birisinin başının altındaki keseyle uyanan adam hırsızı kovalamaya yeltenir, görür ki ayakları iple bağlıdır. Hırsızı elinden kaçıran adam hem sevgilisinden hem de sermayesinden olur. Bu olayın kederinden adam Dicle kenarına varır ve kendini suya atar. Etraftakiler onun ayağının takılıp suya düştüğünü zannederek onu sudan çıkarırlar. Adam durumu onlara anlatınca ona çokça nasihat ederler. Adam eski dostlarından birinin yanına gider. Bu dosta ona elli dinar verir ve kendisinin Bağdat'a giderek bu elli dinarı sermaye edinmesini tavsiye eder. Bu tavsiye adamın aklına yatar ve adam tekrar Dicle kenarına gelir. Orada büyük bir gemi görür. Gemicilerden kendisini gemiye almalarını ister. Gemiciler ona denizci kıyafeti giydirek onu gemiye alırlar. Adam, gemide beklerken cariyesinin makul bir şekilde aynı gemiye bindiğini görür ve bu geminin Hâşimî'ye ait olduğu anlar sevinir. Gemi hareket eder kuşluk vaktinde sahile çekilen gemide Hâşimî ve kardeşleri yemek yemeye meşgul olurlar ve cariyenin kendilerine şarkı söylemesini isterler. Cariye bir şarkı okumaya başlar ama şarkının sonunu getiremez ağlamaya başlar. Bunu gören adam haykırarak bayılır, gemiciler adamı sara hastası zannederler ve onu zorla ayıtlırlar. Kız tekrar bir şarkı söylemeye başlar ama yine sonunu getiremez ve ağlarken bayılır. Bu gören adam bir "Ah!" narası atar ve düşer. Gemiciler bu adamı gemiye almakla iyi etmediklerini düşünürler. Baygın haldeki adamı oldukları yerdeki sahil kenarına atarlar.²⁰ Baygın adam kendine gelir, görür ki gemi gitmiş ağlamaya başlar. Bu dertle delireceğini düşünen adam uzaktan bir geminin geçtiğini görür ve kendini onlara aşikâr ederek gemiyle Basra'ya gider. Basra'da bir bakkaldan divit isteyen adam birkaç satır yazı yazar. Bakkal adamın

²⁰ 163-b-164-a nolu sayfa eksik olduğundan buradaki cümle bağlamdan çıkarılarak yazılmıştır.

yazısının güzelliğine bakar ve adama ne sebeple bu şehre geldiğini sorar. Adam her şeyi anlatınca bakkal adama günlük buçuk akçeye dükkânın hesap defterini tutmasını teklif eder. Çaresiz adam bu teklifi kabul eder. Bu şekilde iki yıl geçer. Bakkal, adama çok güvenir hale gelir ve kızını ona nikâhlar. Adam, bakkalın kızıyla evlenir fakat hayattan zevk almayı ve gülmeyi kendine haram sayar. Bir gün Basra'daki herkesin gruplar halinde Able suyuna gittiğini gören adam bunun sebebini eşine sorar. Eşi bunun bir bayram geleneği olduğunu söyleyince adamın içine Hâşimî'den ve cariyesinden haber duyabileceği ümidi düşer. Adam hazırlık yapar bir gemi ile Able nehrine gider. O esnada bir gemide cariyesini görür ve haykırır. Cariyenin gemisindekiler de bağırarak sevinçlerini gösterirler. İki gemi birbirine yanaşır. Adamı, Hâşimî'nin gemisine alırlar. Gemicilerin adamı sahile bıraktıktan sonra suda boğulduğunu düşündüklerini ve bunu da cariyeye söylediklerini anlatırlar. Cariye bunun üzerine o günden sonra Hâşimî'den izin ister ve bir daha şarkı söylemez, saçlarını keser ve ibadetle meşgul olur. Hâşimî, adama olanları anlatınca artık meselenin ikisi arasında olduğunu belirtir. Adam cariyenin azat edilmesini talep eder. Hâşimî bir cemaat önünde cariyeyi azat eder ve ikisine dini nikâh kıyar. Adam Basra'da bakkalın kızına giderek onu ikna eder ve gönül hoşluğuyla ondan ayrılır. Hâşimî cariyeye ve adama ihsanda bulunur. Öyle ki adamın durumu eskisinden daha iyi hale gelir.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, akıllı kimse malının çokluğuna güvenerek eğlenceye meşgul olup gaflete düşmemelidir. İkincisi, şarap tuğyandır ki hem dünyayı hem ahireti ziyan eder.

4. Hikâye²¹

Basra ehlinde bir kimse çok malla mümtazdır. Bu adam bir gün henüz olgunlaşmamış bir cariyeye âşık olur. Bu cariyeyi satın alan adam onu ilim ve edep

²¹ Bu hikâyedeki bazı karakter ve olaylar sayfadaki mürekkebin dağılması sebebiyle okunamadığından eksiktir.

öğrenmesi maksadıyla hocalara gönderir. Adamın aşkı günden güne ziyadeleşir. Adam aşkıdan malının kârını bile düşünemez olur ve tüm servetini kaybeder. Durumları o kadar kötüye gider ki yiyecek alacak paradan mahrum olurlar. Bu cariye de adamın kendisine olan aşkını görüp ona acır ve efendisine kendisini satmasını bu yolla da geçim derdinden kurtulmasını tavsiye eder. Adamın akçesi yoktur fakat dimağında aşkı çoktur. Bir müddet sonra adamın zarureti son noktaya gelince cariyesini satmaya karar verir. Cariyeyi Basra Emiri Ömer b. Abdullah b. Mu’ammerü’l-temi otuz bin dinara satın alır. Adam cariyesini satar satmaz pişman olur, yakıcı ahlara çekerek gözlerinden yaş boşalır. Onun bu halini gören İbni Mu’ammer âşıkla maşuku arasına girmek istemez ve satın alınan cariyeyi efendisine geri verir. Otuz bin dinarı da bu adama bağışlar.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Her kim ki bir mihnet zedenin halini müşahede etse o kimselerin gam ve kederini gidermek kişinin elinden gelirse bu fırsatı kaçırmamalıdır, nimetinin ve heybetinin eksileceğini düşünmemelidir.

5. Hikâye

İshak b. İbrâhîm el-Musli Hârûn Reşid’in hac dönüşü Basra’ya uğradığını anlatır. Ca’fer b. Yahya el-Bermeki Hârûn Reşidledir. Bir gün Ca’fer İshâk’a bir şarkıcı cariyesinin sanatını ve namını işittiğini fakat bu cariyesinin, bulunduğu yer olan hareminden başka yerde görülmesine razı olmayan sahibinin olduğunu söyler. Nuhâs²² ve Ca’fer tüccar kılığına girerek bu cariyeyi görmeye karar verirler. Vardıkları yerine kapısını çalan Nuhâs’a kapıyı kaftan giymiş ev sahibi açar. Nuhâs ve Ca’fer, girdikleri dehlizin vezirlere layık bir yer olmasına rağmen ev sahibinde fakirliğin zahir olduğunu görür. Ev sahibi genç, eski bir hasır çıkararak yere serer. Evin içine girerek cariyesini gönderir. Nuhâs cariyesinin çok güzel olması karşısında meftun olur ama cariyesinin giydiği kaftanın genç adamın giydiği kaftanla aynı olduğu

²² Bu karakter hakkında bilgi verilmemesinin sebebi 167-a nolu sayfanın mürekkebinin dağılması sebebiyle bazı satırların okunamamasıdır.

düşüncesine kapılır. Ca'fer cariyeyi önünde oturtur ve ona sanatını göstermesini söyler. Şarkıcı olan cariyeye elindeki sazıyla bir name seslendirirken birden ağlamaya başlar, o eğlence hali ıstıraba dönüşür. Cariyenin ağlaması ardından ev içindeki gencin de ağlama sesi dışarıya kadar gelir. Cariyenin eve dönmesiyle genç dışarıya çıkar ve kendilerini maruz görmelerini ister. Ca'fer ve Nuhâs yiğide maksadının ne olduğunu sorar. Yiğit, cariyesini azat ettiğini ve dini nikâhla onunla evlenmek istediğini söyler. Cariyeye evlenmek için cevabı soran ve “Evet” yanıtını alan Ca'fer hutbe okuyarak ikisinin nikâhını kıyar. Ca'fer nikâhtan sonra bu yiğide nasıl bu hale düştüğünü sorar. Yiğit hikâyeyi anlatmaktan çekinse de anlatmaya başlar.

Bu genç şehrin ulularından birinin oğludur. Çocukken kendisinin mektebe gönderildiğini ve evlerinde bulunan bu cariyenin de aynı mektebe verildiğini anlatır. Evde ve mektepte beraber olan bu iki çocuk birbirlerine çok alışırlar ve oğlan cariyeye âşık olur. Cariye müzik tahsis etse oğlan dahi müzik tahsil etmeyi ister. Yemeden içmeden kesilen oğlan cariyeye âşık olduğunu söyler. Anne ve babası oğullarını kıramaz ve o cariyeyi oğullarıyla evlendirirler. Bir müddet sonra gencin babası vefat eder. Genç ticaretteki tecrübesizliği ve israfı sebebiyle bütün malını kaybeder. Halleri öyle bir hale ulaşır ki cariyeye ve oğlanın elinde sadece bir kaftan kalır. Oğlan dışarı çıkacağı zaman kaftanı o giyer, cariyeye evde peştamala sarılır. Bu kadar fakirliğe dayanamayan genç cariyesini rahata erdirmeye ve kendisini de sıkıntıdan kurtarmak maksadıyla onu satmaya karar verir fakat müşterilerin onu yalnızca kendi evinde görmesine izin vereceğini dellale bildirir. Bu sözleri işiten cariyeye oğlanın aşkının gerçek olduğunu düşündüğü fakat efendisinin ikiyüzlü olduğuna kanaat getirdiğini söylemesiyle genç adamın içi burkulur. Cariye ne kadar kötü duruma düşse de asla efendisinden vazgeçmeyeceğini anlatıp yüksek sesle ağlamaya başlar. Oğlan cariyesine ayrılık için endişe etmemesini söyler ve onu azat eder. Oğlan bu sebeple Ca'fer ve Nuhâs huzurunda nikâh talep ettiğini söyler. Ca'fer ve Nuhâs hikâyeyi dinledikten sonra İshâk'la birlikte dışarıya çıkarlar. İshâk, Ca'fer'e içinin parça parça olduğunu söyleyerek böyle muhtaç kişinin mahrum

bırakılmasının güzel ahlaka layık olmadığını söyler. Bu söz üzerine Ca'fer Nuhâs'a emrederek bu yiğide üç bin dinar, bir at bağışlar ve onu bir işe yerleştireceğini söyler. Nuhâs onlardan ayrılır. Nuhâs, yiğidin yanına gelerek evlerine teşrif eden kimsenin Ca'fer b. Yahya b. Hâlid el-Bermekî olduğunu açıklar, emredilen malları ona verir. Genç adam, Ca'fer huzuruna gidince ona çok mal bahşedilir. Halk arasında meşhur olan genç çok malla makam mansıp sahibi biri olur.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Allah rızası için bir kimseyi kölelikten azat eylemekte dünyevi ve uhrevi pek çok fayda vardır. Zira o yiğit cariyeyi azat eyledi çektığı tüm sıkıntılar son buldu.

6. Hikâye

Ebû Muhammed Cürcanî Bağdat şehrinde Ebû İshâk eş-Şâfi katında fıkıh ilmi tahsil eder. İlim tahsil edenler arasındaki Horasanlı bir gence ailesi hac kabileleriyle yıllık nafakasını yollar. Bu genç bir gün kendisine hizmet etmesi için bir cariye satın alır, cariye ile aralarında muhabbet hâsil olunca genç bir yıllık nafakasının hepsini bu cariyenin ihtiyaçları için harcar. Horasanlı genç, âdetince her yıl bir kişiden borç alır, ailesinden nafakası gelince o parayı da borcuna verir, böylelikle o kişiden gelecek yıl için yine borç alabilir hale gelir. Bir yıl hac kafilesine gelir fakat gence ailesinden nafaka gelmez. Alacaklılar ısrarla gencin borcunu ödemesini talep ederler. Alacaklıların baskısı sebebiyle bu yiğit cariyesinin ayrılığına dayanabileceğini zannederek onu satar. Daha hücrelerine döner dönmez pişman olur ve çok ağlar. Bu yiğit aynı yerde ilim tahsil ettikleri Ebû Muhammed'in kapısını bir gece yarısı çalar. Halini anlatan gence bu satış işlemini bozmaları gerektiğini söyleyen Ebû Muhammed, Kadı hapsine razı olarak bu işte ona kefil olacağını söyler. Sabah ikisi birlikte pazara giderek cariyenin Ebû Bekr b. Hamid'e satıldığını öğrenirler. Ebû Muhammed, Ebû İshâk Fakih katına gider ve gencin başına gelenleri anlatır. Ebû Muhammed, Ebû İshâk'tan Ebû Bekir b. Hamid'e bir şefaathane yazmasını ve bu cariyenin efendisine geri verilmesi ve satışın bozulması için kendisine şefaathane

olmasını talep eder. Ebû İshâk bu talebi kabul eder ve bir mektup yazar. Muhammed ve genç Ebû Bekir katına vararak mektubu ona verirler. Ebû Bekir bu mektuba sebep olan olayı ve cariyeyi kimin sattığını sorar. Cariye o yiğidi işaret edince Ebû Bekir kendisinin efendisine geri verilmesine razı olup olmadığını sorar. Cariye Ebû Bekir'e hizmette bulunur. Ebû Bekir, Ebû İshâk'ın kendisi üzerinde çok hakkının olması sebebiyle bu insanda bulunduğunu söyledikten sonra genç, o cariyenin satış miktarını Ebû Bekir'e iade etmek ister. Bu hareket üzerine Ebû Bekir gence ve o cariyeye çok mal verir ve gencin ilmüne devam etmesini, bu süreç içerisinde de her ay kendisine iki akçe vereceğini söyler. İhsanda bulunan Ebû Bekir'e yiğit ve cariye çok dua ederler.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Nimet sahibi kimseler kerem sofrasını ve vazifesini hazır bulundurmalıdır ve fırsat bulursa düşkünlere paylarını vermelidir.

7. Hikâye

171-b, 172-a nolu sayfaların eksik olması sebebiyle hikâyenin başlangıç kısmı elimizde bulunmamaktadır. Hikâyenin başlangıç kısmı kahramanları, mekânı, olayların çıkış noktasını içermesi açısından önemlidir. Bir bütünlük içinde ele alınamayan bu hikâyenin özeti yapılamamıştır.

8. Hikâye

175-b, 176-a, 176-b, 177-a nolu sayfaların eksikliği 7. hikâyenin sonuç kısmına 8. ve 9. hikâyenin başlangıç kısımlarına erişilmesini imkânsız kıldığından bahsi geçen hikâyelerin özeti yapılamamıştır.

9. Hikâye

175-b, 176-a, 176-b, 177-a nolu sayfaların eksikliği 9. hikâyenin başlangıç ulaşmamıza engel teşkil ettiğinden bu hikâyenin özeti yapılamamıştır. Hikâye genelinde padişah sarayındaki bir cariyeye âşık olan bir gencin cariyelerin hileleriyle hareme alınması, halifenin annesinin halifeden habersiz bu iki gence saray içinde

düğün yapması, zifaf akşamı cariyenin gelmesini beklerken açlığa dayanamayan adamın ciğer bend kavurması yedikten sonra ellerinin soğan kokması sebebiyle cariyeye tarafından dışlanması, kendini affettiren gencin türlü hilelerle ve çok malla dışarı çıkartılıp, sarayda halife huzurunda bu cariyeyi istemesi konu edilmiştir.

10. Hikâye

Küfe beyi Amr b. Hübeyr her gece Küfe ulularından on kişiyi eğlence meclisine çağırır. Bir gece bu eğlencelerden birinde Abdü'l-Melik b. Umeyr de bulunur. Amr herkesin bir hikâye anlatmasını söyler. Abdü'l-Melik hak söz içeren hikâye mi yoksa batıl söz olan hikâye mi anlatılmasının istendiğini sorunca Amr hak varken batıla ne gerek olduğunu söyler. Bu söz üzerine Abdul-Melik hikâye anlatmaya başlar.

Bir vakitler İmrü'l-kays b. Hacer el-Kindî evleneceği kadından “Sekiz, dört ve iki ne nesnedir?” bilmeceşinin cevabını almadıkça o kadınlarla evlenmeyeceğine dair ant içer. İmrü'l-kays bir gün babası tarafından omuzuna alınmış pek güzel bir kız görür. Bu kızı çok beğenen İmrü'l-kays kıza “Sekiz dört ve iki ne nesnedir?” sorusunu sorunca kız, “dişi köpeğin emcekleridir.” cevabını verir. Aldığı cevapla İmrü'l-kays bu kızı babasından ister. Babası kızını İmrü'l-kays'a nikâh akdiyle verir. Kız nikâh akdinden sonra zifaf zamanında İmrü'l-kaysa üç sual soracağını, İmrü'l-kays'ın bu sorularını cevaplamasını ayrıca kendisine yüz deve, on kul, üç at vermesini şart koşar. Bütün şartları kabul eden İmrü'l-kays, evinden bir hizmetkârına bir tuluk yağı bir tuluk bal, iki kaftan vererek onu kızın kabilesine yolcular. Yolculuk esnasında bu hizmetkâr o kaftanları giyer ve kaftan dikene takılır ve yırtılır. Bunun ardından bir Arap kavmiyle karşılaşan bu hizmetkâr yağ ve baldan bu kavme verir ve tuluklardaki miktar fazlasıyla azalır. Bu yırtık kaftan ve eksik tuluklarla evde yalnız olan kıza varan hizmetkâra kız “Atam vardı ki ırağı yakın eyleye ve yakını irak eyleye ve anam vardı ki bir şahıs iki eyleye ve karındaşım vardı ki günü gözlemeye amma gönlüm yarılmış ve pınarlarınızda su az kalmış.” der. Hizmetkâr efendisi huzuruna döner ve kızın söylediği sözü aynen tekrar eder. İmrü'l-kays, bu sözden

kızın babasının bir kavimle düşmanlık üzerine ant içtiğini, annesinin hamile bir kadına ebelik yapmaya gittiğini ve o kadının doğuracağını, ağabeyinin çoban olduğunu ve koyunları eve getireceğini, kızın gönlünün gelen yırtık kaftan ve eksik tuluklardan kırgın olduğunu anlatmak istediğini anlar. Yanındaki kulu ve yüz deveyle yola çıkan İmrü'l-kays çöl ortasında da bir kuyuya denk gelir. Hayvanları sulamaya götüren kuluna yardım için kuyu basına vardıklarında kul, İmrü'l-kays'ı kuyuya iter. Kul, hayvanları alır ve İmrü'l-kays'ın kızın huzuruna çıkmak için yanında taşıdığı kaftanları giyer. Kızın huzuruna çıkan kul, kendisinin onun kocası olduğunu söyler. Kız, kardeşlerine bir deve boğazlamalarını, devenin karnından ve bağırsaklarından bir yemek yapmalarını, yemeğin yanına ekşi ayran koymalarını söyler. Denilenler yapılır ve kulun önüne bu yemek konur ve kul hepsini yer. Ardından devenin kesildiği yere bir yatak serilmesini ve kulun orda yatmasını söyleyen kızın bu isteği de yerine getirilir. Daha sonra kız, kocası olduğunu iddia eden kulun yanına vararak üç soru sorar. Kız, birinci soru olarak “Üst dudağının ve alt dudağının niçin kıpırdar?” diye sorar. Kul, “Senin dudağın öpsem gerek.” der. Kız, ikinci soru olarak “Sağ yanın ve sol yanın neden kıpırdar?” diye sorar. Kul “Kocasam gerek.” der. Kız, üçüncü soru olarak “Uyluklarının neden kıpırdar?” diye sorar. Kul, “Seni uyluklarımın üstünde oturtsam gerek.” deyince kız bu kişinin kul olduğunu söyler ve onu yakalattırır. Kızın kardeşleri kuldan olanı biteni öğrendikten sonra İmrü'l-kays'ı kuyudan çıkarırlar. Kız, kula ne yaptırdıysa aynısını İmrü'l-kays'ı önüne getirirler, İmrü'l-kays yemeği yemez ve hayvanın en güzel yerinden yemek yapılmasını söyler. Ardından İmrü'l-kays'a ekşi süt götürülür İmrü'l-kays tazesini ister. Daha sonra devenin boğazlandığı yer yatak yapınca, İmrü'l-kays, bir kızıl tepe üzerine yatak yapılmasını ister. Kız, İmrü'l-kays huzuruna gelir ve üç soruyu yineler. İmrü'l-kays birinci soruya “Saf şarap içmekten.” ikinci soruya “Makbul yemen dokuması kumaş, atlas giymekten.” üçüncü soruya “Tazı ve Arap atlarına binmekten.” cevaplarını verince kız bu kişinin kocası olduğunu söyler ve düğün dernek kurulur.

Abdü'l-Melik, Amr'e bu hikâyeyi anlatınca Amr hikâyeyi çok beğenir ve ona ihsanda bulunmakta mübalağa eder.

Bu hikâyedeki fayda şudur: İnsanoğlu için yetenek ve zeki olmaktan daha mühim bir sermaye yoktur. Hiçbir süs akıl süsünden daha kıymetli değildir.

11. Hikâye

Kitab-ı Ferec Ba'de'ş-Şidde'nin müellifi hikâyeye eder.

Kays b. Düreyc ve babası, Hazret-i Risâlet'in Medine'de ikamet eden yakınlarındandır ve çok mala sahiptirler. Kays ve babasının koyunlarının ve develerinin otladığı yer Medine'ye yakındır. Bir gün Kays develeri görmeye gider yolda Benî Ka'b İbni Hüzuyme kabilesine uğrar. Havanın sıcaklığından dolayı çok susayan Kays, Lübna çadırının kapısına varır ve su ister. Çok güzel bir kız olan Lübna çadırdan çıkar ve kayse bir bardak su verir. Kays suyu içmeden içine bir ateş düştüğünü hisseder. Kays, şaşkınlıktan eşiğin toprağına bakmadan oturur, böylelikle olduğu yerde konmak istediğini göstermeye çalışır. Daha sonra Lübna'nın babası gelir ve Kays'a çok ikramda bulunur, bir deve boğazlar. O gece Kays'ın içinde Lübna'nın aşkı ziyadeleşir. Sabah olunca Kays kalkar ve evine gider. Fakat Lübna'nın aşkına ve uzaklığına dayanamayan Kays Lübna'nın çadırı önüne gelir ve Lübna'ya selam verir. Lübna edalı bir şekilde çadırdan çıkarak onun selamını alır.²³

3.1.4. Dil ve Üslup

Ferec, sevilerek okunmuş bir hikâyeye külliyyatıdır. Bunun en büyük delili, geniş hacimli bir eser olmasına rağmen oldukça fazla yazma nüshasının bulunmasıdır. Mensur eserlerin en büyük özelliklerinden biri dil malzemesini işleyiş şekli, duygu ve düşünceleri sözlü ya da yazılı olarak ifade etme tarzı olan üslubun kendine has

²³ Bu hikâyenin devamı varmış gibi bir yapısı bulunmasına rağmen eser burada son bulur. Bu bölümün ardından metne sonradan eklenmiş olma ihtimali olan farklı el yazısıyla yazılmış bir şiir ve Danyal peygamberin buyurduğu bir fal metni yer alır.

nitelikleridir. Tâhirü'l-Mevlevî Edebiyat Lügati (1994)'nde, üslubun şahsi bir kimliğinin olduğu, kimsenin üslubunun kimseye benzemediği ifade edilir. İnsanların yüzleri gibi sözlerinin de farklı farklı olduğu bundan dolayı da yeryüzünde ne kadar insan varsa o kadar farklı üslubun olacağı belirtilir. Ayrıca tarihte üslubun, sade ve müzeyyen (süslü) olmak üzere ikiye ayrılmış olduğunu ifade edilir. Müellifler, yoğun uğraş gerektirmesine rağmen birçok sebeple eser kaleme almışlardır. Bu sebepler arasında hamisinin emrine itaat ederek sahip olduğu makam ve itibarı korumak, okuyucuya faydalı olmak ve onun duasını almak, yeteneği ve bilgisini sergileyerek maddi veya manevi bir kazanç sağlamak gibi maddeler sıralanabilir.

Mehmed b. Ömer el-Halebî, didaktik bir eser olan Ferecin tercümesini yapmış ve eserin niteliğine uygun geniş halk kitlelerine hitap edecek sade bir dil tercih etmiştir. Eserin giriş kısmında, mütercimnin sanatını göstermek maksadıyla din büyüklerine ait hikâyelerde, tasvirlerde, süslü bir dile yöneldiği fakat hikâye külliyatı niteliği taşıyan eserde halkı bilgilendirme ve öğüt verme amacının güdülmesi sebebiyle olayların anlatıldığı kısımlarda sade anlaşılır bir dil tercih ettiği söylenebilir. Mehmed b. Ömer el-Halebî, eseri tercüme ederken kendisine dilin tanıdığı olduğu bütün imkânları kullanmıştır. Halebî eserinde uzun cümlelere, zincirleme isim tamlamalarına yer vermiştir. Fereci incelediğimizde eserin çok zengin bir söz dağarcığına sahip olduğu görülmektedir. Genel olarak eserin düşünce dünyasını hakkında ipi ucu veren kelimeler Arapça ve Farsça kökenli kelimelerdir. Eserin önce Arapça yazılmasının ardından Farsça'ya tercüme edilmesi daha sonra Türkçeye kazandırılması Mehmed b. Ömer el-Halebî'nin eserde Arapça ve Farsça kelimelere ağırlık vermesini olağan kılmaktadır. Eserde, okuyucuların zorlanacağı kelimeler ve hikâyelerden çıkarılacak sonuçlar için yönlendirici unsur sayılan Arapça dualar harekeli olarak kaleme almıştır. Mehmed b. Ömer el-Halebî, eserin dilini güçlendirmek maksadıyla kullandığı Arapça Farsça manzumelerin, ayet ve hadislerin anlamını "ya'ni, et-terceme" gibi ifadelerin ardından vermiş böylelikle dilin anlaşılır olmasına katkıda bulunmuştur. Birçok Arap ve Fars atasözü ile deyimlerin bolca

bulunduğu ve sık sık kullanıldığı metinde bazı eski Anadolu Türkçesi özelliklerini (alavuz, gidevüz, viribiyeler vb.) bulmak mümkündür. Halk ozanlarının söyleyiş özelliklerini içeren metinde en dikkat çekici olanlarından birisi “eyü faldur” kullanımınıdır. Çünkü bu ibarenin kullanımı, 9. yy.’da yazılmış olduğu tahmin edilen falcılıkla ilgili bir eser olan Irk Bitig’e dayanmaktadır. Bu kullanımdan hareketle denilebilir ki her iki eserin ortaya çıktığı yüzyıl ve coğrafya farklı olsa da halk ozanlarına ait söyleşin Fereclerde yer ortak bir kültür paylaşımını da akıllara getirmektedir.

Müelliflerin ayrıntıcı olduğunun kanıtlarından sayılan sıkça sıfat kullanımları Ferecede de mevcuttur. Ferec, zengin bir sıfat kadrosuna sahiptir. Sıfatlar hususunda Mehmed b. Ömer el-Halebî’nin daha çok Arapça ve Farsça kökenli kelimeleri tercih ettiğini görüyoruz. Sıfat tamlamalarını kullanırken kimi yerde “siyah, bed, nîk,” gibi aslî yapıları itibariyle sıfat olan kelimeleri kullanmayı tercih ettiği, kimi yerlerde ise kelimelere ön ek “bî-‘illet, bî-şümâr” veya son ek “ḥaṭarnāk, ferahnāk, dermend” getirmek suretiyle sıfat yapmayı tercih ettiği görülmektedir. Bunların dışında sıfat yaparken sıkça başvurduğu yöntemlerden biri de sıfat tamlamalarıdır. Mekân tasvirlerinin ve kahramanların kişisel özelliklerinin sıralandığı tasvir içerikli bölümlerde sıfat tamlamalarının yoğun olarak kullanıldığı görülür. Ayrıca hikâyelerde müstehcen ibareler de yer almaktadır. Müstehcen ibareler dışında toplumsal yapıdaki bazı bozuklukların (parafili bozukluklar, eşcinsellik vb.) hikâyeler içerisinde konu olarak seçilmesi bu ibarelerin kullanımını da beraberinde getirmiştir.

Ferecede zamir olarak “ben, sen, o, biz, siz, olar-onlar” zamirleri kullanılmıştır. “O” şahıs zamiri yönelme hal ekini aldığı anda ise “aña” şeklinde kullanılmıştır. Bunların haricinde “kendî” dönüşlülük zamirinin de metin içinde kullanıldığını görülmektedir. Dönüşlülük zamiri yönelme hal ekini aldığı anda “kendüye” belirtme hal ekini aldığı anda ise “kendüyi” şeklinde kullanılmıştır.

3.1.4. Diğer Türkçe Ferecler ile Paris Nüshası Karşılaştırma

Elimizde bulunan Ferec Paris nüshası Mehmed b. Ömer el-Halebî tarafından tercüme edilerek Sultan II. Murad'a sunulmuş olup 15.yy'a ait mensur eserler arasında yer almaktadır. Ferec hikâyeleri klâsik hikâyeciliğimizin bütün özelliklerini taşımaktadır. Hikâyelerin bazıları gerçek hayattan alınmış, realist olayları anlatmakla birlikte az bir kısmı da dev, insan yiyen adamlar, ejderhalar gibi olağanüstü olayların anlatıldığı hikâyeleri içermektedir. 13 baplık olan eser Farsça'dan Türk diline tercüme edilmiş hikâye külliyatıdır. Sultan II. Murad adına çevrilen bu eserin 13 bap olması, 42 hikâyelik külliyattan tamamen farklı oluşu, bu eserin Dehistanî'nin eserinden tercüme olduğunu bize düşündürmektedir. Bu noktadan hareketle Farsça ve Arapça Fereclerin kaynakları bellidir diyebiliriz.

13 bap olan eserde çerçeve hikâyeler içerisinde yer alan hikâyeler konu kapsamında birinci, ikinci, üçüncü vb. şekilde numaralandırılarak verilir. Eserde numaralandırılan hikâyelere müstakil isimlendirme yapılmamıştır. Bu hikâyelerin anlatımında öncelikle hikâyeyi rivayet eden kişinin bu hikâyeyi kimden işittiğine yer verilmiştir. Ardından hikâye kahramanları ve özelliklerine yer verilmiş ve olaylar anlatılmıştır. Ferecde bulunan hikâyelerin hemen hepsinden ahlaki bir ders çıkarmak esastır. Bu dersler, hikâyelerin sonunda "fasl" denildikten sonra maddeler halinde belirtilir. Bu hikâyelerin bazılarında daha sonradan realist hikâyelerde çokça işlenen şu tema ile karşılaşılır: Parası çok olan mirasyedi delikanlının etrafından dalkavuk kimseler eksik olmaz. Parasını eğlence meclislerinde ve cariyeler uğrunda harcayan gencin malı tükenince akılsız mirasyedi yalnız başına kalır. Bu sırada bir cömert padişahın veya dostun ihsanıyla eski zenginliğine kavuşan genç başına gelenlerden sonra parasını idareli kullanmayı öğrenir.

Günümüze gelene değin Ferecler çeşitli değişikliklere uğrayarak farklı kültürel unsurlardan beslenmiştir. Hikâyeler, içinde doğup geliştikleri toplumların özelliklerini geniş ölçüde yansıtmaktadır. Elimizde bulunan Paris Nüshası Farsça'dan tercüme olması hasebiyle Arap, Fars kültürü ve yaşayışı hakkında çok değişik bilgiler içermektedir.

42 hikâyelik Türkçe Fereclerin, Paris Nüshası ile aynı adı taşımasının dışında hikâyelerinin tamamen farklı olduğu ve Arapça, Farsça nüshalarla ilgisinin olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca 42 hikâyelik Fereclerin başka bir külliyattan tercüme

edildiğine dair kaynaklarda herhangi bir kayda rastlanmamıştır. Çeviriyazı metninde her hikâyenin sonunda “müellifine, okuyanına, işidenine, yazanına, cem idenine, sahibine” dualar edilip rahmet okunsa da hiçbir hikâyenin sonunda mütercim kelimesine rastlanmamıştır. Bu durum, bize eserin tercüme değil te’lif bir eser olduğunu düşündürmektedir. Muhtemelen, kim olduğu kesin olarak tespit edilemeyen müellif farklı kaynaklardan faydalanarak hikâyeleri yeniden biçimlendirme yoluyla kaleme almıştır. Arap ve Fars kaynaklarında bu külliyata kaynaklık edebilecek herhangi bir eserin şu ana kadar tespit edilemeyişi de bu kanaati desteklemektedir (Kavruk, Çaldak, & Yoldaş, 2000: XIII).

Kurgan (1945: 357-360), 42 hikâyeli Türkçe metindeki hikâyeleri konularına göre:

- a. Konularını hakiki, hatta yaşadıkları tarihçe belli şahsiyetlerden alan hikâyeler (1, 2, 3,7, 9, 10, 11, 12, 14, 16, 19, 20, 21, 22, 29, 30, 32, 33, 36, 38, 40, 41),
- b. Böyle olmayıp da herhangi bir ahlaki prensibin telkini için yazılmış vak’aları anlatan cin, peri gibi olağanüstü kuvvetler arasında cereyan eden hikâyeler (4, 5, 6, 8, 15, 17, 23, 25, 26, 34, 35, 37, 42),
- c. Dini inançların tesiri altında yazılan hikâyeler (6, 13, 24, 27, 28)

olarak üç gruba ayırmıştır. Bu sınıflandırma Halebî’nin eserine de uymaktadır.

Tüm bu veriler ışığında, tezimizin konusu kapsamında incelenen Ferec Paris Nüshasının çerçeve hikâyeleri sayısının 13 olması, Dehistanî’nin Farsça eserinden Türkçe’ye tercüme edilişi sebebiyle kaynağının bilinmesi, tercüme bir eser oluşu, hikâyelerin içeriği, Mehmed b. Ömer el-Halebî tarafından kaleme alınması neticesinde yazarının belli olması gibi ayırıcı özellikler içerdiği tespit edilmiştir.

4. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

[1-a]

Allahümme'skin heybete şadmeti qahramāni'l ceberuti bi'l-lātifeti'n-nāzileti'l-vārideti min-qaḏzani'l-melekūti ve bi'n-nūri's-sābiki min-celāli heybetike ve bi'l-lisāi'n-nāṭiki 'an-ğavāmizi hikmetike ḥatta neteşebbeşu bi-ezyāli luṭfike ve na' taşimu bike min inzālī qahrike yā ze'l-ḳuvveti'l-kāmileti ve'l-kuḏreti'l-kāmileti'ş-şāmileti ve'r-raḥmeti'l-vāsi'ati bi-raḥmetike yā erhame'r-rāḥimīn ve şallā'llāhu 'alā seyyidinā Muḥammedin bi-'adedi'd-dā'i ve'd-devā'i ve şallī 'alā-seyyidinā Muḥammedin mā-hebbet riḥu'ş-şabā ve 'alā-ālihi ve şahbihi ecma'in.

[1-b]

(1) Ḥamdi bī-ḥad Ḥudāvend-i bī-zevāle ki kāyināti kāf u nūn ile zulūmāt-ı 'ademden şahn-ı (2) vücud üzerine baş eyledi ve şenā-yı bī-'aded pādşāh-ı bī-melāle ki zürriyāt-ı (3) Benī ādemi sāyir mevcudātđan ve *le-ḳad kerremnā Benī ādeme* ḥıl'atiyle mükerrrem kıldı (4) ve şükr-i bī-bidāyet ol 'ālime ki kemāl-i insāni rubūbiyyetinüñ ve vaḥdāniyyetinüñ (5) ma'rifetiyle ki maḳşūd-ı icād-ı 'ālemden evveldür müzeyyen eyledi ve sipās-i bī-nihāyet (6) ol ḳayyūma ki irşād-ı insān için enbiyā ve rüsül virüpdı tā ḥalḳı zulūmāt-ı (7) cehlden envār-ı 'ulūma hidāyet eyleyeler ve küdürāt-ı beşeriyyeti jeng-i şübühātđan (8) şayḳal-ı yaḳīnle pāk ve şayḳal eylemege delālet kıldılar ve minnet ol kerīme ki (9) zümre-i enbiyā vü rüsülden seyyidü'l-mürselīn ve imāmü'l-mütteḳīn ve ḳayidü'l-ğurri'l-muḥaccilīn (10) Ebu'l-Ḳasım Muḥammed bin 'Abdu'llāh bin 'Abdü'l-muṭṭalib bin Hāşim bin 'Abdi Menāf şallā'llāhu (11) 'aleyhi ve 'alā-ālihi ve aşḫābihi ve sellim teslīmen keşiren ziynet-i nübüvvet ve zīver-i risālet için (12) tāc-ı risālet ve iklīl-i sa'ādetle müşerref ve mu'azzam ve mu'cizāt-ı zāhire ve āyāt-ı (13) bāhiresiyle basīt-ı ğabrāyı ve şahn-ı ğitīyi münevver eyledi ve midḥat ol raḥīme ki (14) ḳam'-ı kefere-i mütemerride için seyyāḥān-ı 'ālem-i ma'rifet ve ğavvāşān-ı deryā-yı hikmet (15)

aşhâb-ı kirâmı virüpdi ve şahâbeden ‘aşere-i mübeşşereyi Ebübekr ve ‘Ömer ve ‘Osmân (16) ve ‘Alî ve Talhâ ve Zübeyr ve ‘Abdu’r-Rahmân ve Şa‘d bin Vaqqâs ve Şa‘îd bin Zeyd ve (17) Ebü ‘Ubeyde bin el-Cerrâh ve ‘aşere-i mübeşşereden Çihâr-yârı rıdvânu’llâhi ‘aleyhim (18) ecma’in ber-güzîde eyledi ve eşhâbdan şoñra ‘ulemâ-ı şerî‘atı ve meşâyih-i tarîkatı

[2-a]

(1) ehl-i imâni ve dîn-i islâmı mütâba‘at-i şeytândan şıyânet itmek için mahşûş (2) eyledi ve her ‘aşrda bir melik-i cihândâr-ı dîn-perver-i metin-re’y-i cihân-ârây-ı (3) erzânî kıldı huşuşan bu ‘aşr-ı sulţân-ı a‘zam hâkân-ı mu‘azzam mâlik-i rikâbü’l-ümem (4) fâtih-i ebvâbü’l-kerem kâsır-ı rikâbü’l-müşrikîn nâşib-ı râyâtı’l-müvehhidîn (5) ma‘denü’l-luţfi ve’l-‘atâ kenzü’l-‘izzî ve’l-‘ulâ el-Ġâzi fi-sebîli’llâhi’l-mücâhidi (6) li-i‘lâ’i kelimetî’llâh sulţân bin sulţân Murâd bin MeĤmed bin Bâyezîd Hân (7) lâ-zâlet süddetuhu maĤaĤa ricâlü’l-efâdil ve muĤayyeme erbâbü’l-fevâzil ve cenâbuhu (8) ka‘betun li’z-zâ’irîn ve mervetun li’l-kaşidîn ve bâbehu ‘an şurufi’z-zemân-i maĤfuzen (9) ve zâtuhu bi-‘ayni’llâhi melĤûzen fe-inne hâzâ du‘â’un yeşmelu’l-beşere vücûdıyla müzeyyen (10) ve enâmı emân zıllinde in‘âm-ı ‘ammıyle müreffehü’l-Ĥal ve zulm zulmetinde ‘adl ve bedeliyle (11) fâriĤu’l-bâl eyledi **sebeb-i te’lif** ba‘d-ez-Ĥamd-ı kıyâs (12) ve şükr ü sipâs bu fakîr u ĤaĤîru’l-muĤtâc ile’l-Ĥaniyyi MeĤmed bin ‘Ömer el-Ĥalebî eydür (13) çün Kitâb-ı Ferec Ba‘de’s-şidde cümle-i kütübdendür ki fâyidesi şâmil ve ‘âbidesi (14) kâmindür ve ekâbir-i mâ-taĤaddemüñ ki renc ü belâya ve şiddet ü ‘anâya mübtelâ oldılar (15) ve âĤîr Ĥafıyyü’l-elĤâfuñ luţfiyle ve âyât ü ed’iyenüñ berekâtiyle ol renc (16) şıĤĤate ve ol zaĤmet râhata mübeddel oldı anlaruñ aĤvâlini şerĤ eyler (17) pâdşâh-ı şâĤib-kırân ve şulţân-ı kâmrân bu bendeye işâret eyledi ki (18) Fârisî dilinden Türkiye naĤl eyleyem ve tâ fâyidesi cemî‘ Ĥalka ‘amm ola egerçi (19) kendü taĤşirümi bilürdüm zîrâ ki *men şannefe fe-Ĥad üstuhdife* Ĥikâyeti (20) meşĤurdur ammâ çün

emr-i ūlū'l-emre mümteşil olmak cümle-i farāyīzden (21) kitāb-ı mezkūruñ tercemesine Allāhuñ 'ināyetiyle şurū' itdük tevekkū'-ı aşhāb-ı (22) hünerden ve erbāb-ı fazldan oldur ki 'ayn-ı rızāyıla nazar-ı tām ve her hālel ü zelel ki (23) vākī' ola taşhīh ile in'ām eyleyeler inşā'a'llāh ki ḥazīz-i ḥumūldan

[2-b]

(1) ḥüsn-i terbiyetle zirve-i ḳabūle irişe ve cevr-i rüzgārdan in'ām-ı 'āmmile (2) ḥalāş ve 'anā'-ı felek-i devvārdan luṭf-i şāmiliyle menāş bulına ve kimyā-yı nazarı (3) sebebiyle aḥvāl-i ḥāk-şifat ki inḳılāb idülür şurūf-ı a'şārdan ki (4) ḳalb u nāḳışdur zer-i ḥālīş ve tamām-'ayār ola *innehu 'alā zālike ḳadīrun ve bi'l-icābeti* (5) *cedīrun* āmīn yā rabbe'l-'ālemīn ve bu kitāb tercemetü'l-ferec Ba' de'ş-şidde (6) bi'd-ḍayyīka ile tesmiye olındı ve mecmū'ısı on üç bāba müştēmildür (7) **fihristü'l-ebvāb bāb-ı evvel** ayāt-ı Kur'ān ve kelām-ı rabbānīdendür (8) ki anuñ berekātinden varṭahā-yı ḥaṭarnākdan ḥalāş bulındı ve anuñ yümüninden (9) mu'riz-i ḥavfdan ve helākdan maḳāşıd-ı emāniye irişildi **bāb-ı düvvüm** (10) beyān-ı āşār u şerḥ-i aḥbārdadır ve bu bāb müştēmildür bir cemā'atun zikrine ki (11) miḥnet ü belā ve zaḥmet ü 'anā çekdiler ve 'āḳibet ü āsānluğa irişdiler ve daḥı (12) müştēmildür ol üç kişi ḥikāyetine ki Benī İsrā'īl 'ahdinde her birisi bir rast (13) sözi söyledükleri berekātında ḥalāş buldılar şöyle ki ḥazret-i Risāletden (14) şallā'llāhu 'aleyhi ve sellem mervīdür **bāb-ı sevvüm** ol cemā'at ḥālīnün (15) ḥikāyetindedür ki eyü fālıla eyü du'ā ile yā eyü söz ile şiddetleri ferece (16) ve miḥnetleri ni'mete mübeddel oldı **bāb-ı çehārüm** ol kimselerün (17) ḥikāyetindedür ki pādşāhlar anlara ḡazab ḳıldılar ve suḥan-ı rāstla pādşāhlarun (18) ḡazabı şefḳate mübeddel oldı ve beliyet ü ihānet ki kendülerine irişse gerekdi (19) va'z u naşīḥat ile kendülerden def' itdiler **bāb-ı pencüm** (20) ol cemā'at ḥikāyetindedür ki ḥabs u zindāna giriftār itdiler i'tikādları (21) berekātında Ḥaḳḳ Te'ālā anlarun bed ḥāllerini eyüye mübeddel eyledi ve ol varṭadan (22) rahāyiş

ve ol kayıddan küşāyış buldılar **bāb-1 şeşüm** ol cemā' at (23) hikāyetindedür ki şiddet ve miḥnetle mübtelā oldılar ve ravḥ u rāḥatdan cüdā oldılar

[3-a]

(1) rü'yā-yı şādık ve ḥābhā-yı muvāfiqla ol ḡamm şādiye ve ol bend āzādiye mübeddel (2) oldı **bāb-1 heftüm** ol cemā' atüñ ḥāli hikāyetindedür ki ḥādişe-i (3) ḥaṭarnāka ve vāqı'a-i sehmnāke giriftār idiler yā faqr u fāqaya mübtelā idiler (4) Ḥaḡḡ Tebāreke ve Te'ālā bilmedükleri kişi elinden ve ummadukları yerden olara (5) ol varṭadan ḥalāş ve ol ḥaṭardan menās erzānī kıldı **bāb-1 heştüm** (6) ol cemā' atüñ ḥāli hikāyetindedür ki ölmege yaḡın olduğdan soñra necāt ve (7) merg kendülerine muḡarrer iken ḥayāt buldılar **bāb-1 nühüm** ol cemā' atüñ (8) ḥāli hikāyetindedür ki ḥayvān-ı müḥlik mulākātıyla ümīdi ḥayātdan kesdiler (9) ve bir sebeble necāt buldılar ve murāda irişdiler **bāb-1 dehüm** (10) ol cemā' atüñ ḥāli hikāyetindedür ki ḥastaluḡa mübtelā oldılar ve ḥayātdan (11) ümīz kesdiler bir laṭıfeyle laṭāyif-i sun'-i Rabbānīden Ḥaḡḡ Te'ālā onlara şifā (12) erzānī eyledi **bāb-1 yāzdehüm** ol cemā' atüñ ḥāli hikāyetindedür ki (13) istilā-yı lüşüş u sürrāk u kuṭṭā'-ı tarīkıla maḡlūb oldılar ve emvāl ü (14) mevāşī menhūb u meslūb oldı andan soñra luṭf-i sun'-i rabbāniyle ḥalāş (15) buldılar **bāb-1 düvāzdehüm** ol cemā' atüñ ḥāli hikāyetindedür ki (16) ḥavf ü tarḥla mübtelā idiler 'aḡıbet ol ḥavf emne ve tarḥ feraḥa mübeddel (17) oldı **bāb-1 sizdehüm** ol cemā' atüñ ḥāli hikāyetindedür ki (18) renc ü miḥnet ve 'aşḡ u şiddet çekdiler ve 'aḡıbet murāda irişdiler (19) **el-bābu'l-evvel** bu bāb anuñ beyānındadır ki Ḥaḡḡ celle ve 'alā (20) Muşḡaf-ı Mecīdinde ve kelām-ı muḡaddesinde ḥaber virir ol ṭāyifeden ki belāya (21) mübtelā idiler ve miḥnete giriftār idiler andan soñra raḡmet-i ber-kemāl ve luṭf-i (22) bī-zevālle ol varṭadan muḡric ve ol ḡamdan ferec buldılar ve saḡtı āsānluḡa (23) ve enduḡ şādmanluḡa mübeddel oldı ol ṭayifenüñ birisi şadr-ı şuffa-ı şafā

[3-b]

(1) ve mäh-i kùbbe-i vefā şāhibu'l-kıbleteyn ve'l-mağşūd mine'l-kevneyn Muḥammed Muşţafā idi (2) şallā'llāhu 'aleyhi ve sellem zīrā ki evvel ḥālī bu idi ki yetīm-i Ebū Ṭālib idi ve müzdevic-i (3) Ḥadīce ile ma'rūf ve meşhūr idi āḥir ḥālī şuña irişdi ki bār-ı gütāhı (4) mübārek arkasından mevzu' ve zıkrı ḥalāyık dilinde merfū' oldı bir ḥaysiyyet (5) ile ki zıkrı Ḥaqq Te'ālānuñ zıkrıyle maqrūn oldı eger hezār bār kelime-i *lā-ilāhe* (6) *illa'llāh* dilde cāri ola *Muḥammed resūlu'llāh* dimeyince ceride-i imānda şebt (7) olunmaz ve *elem neşrah* sūresi ḥazret-i Risāletüñ ḥālinden muşşıhdür ve bu sūrede (8) ümmetine beşāretdür ki hiç bir düşvārluk olmaya ki anuñ ile iki yüsre olmaya (9) ve 'Alıyyibni Ebī Ṭālib ve 'Abdu'llāh bin Mes'ūd rağiya'llahu 'anhumā şöyle buyurdılar ki (10) hergiz bir 'usr iki yüsre gālib olmaya ve daḥı Ḥasan-ı Başrīden rağiya'llāhu 'anh (11) rivāyetdür ki her kim ki bir belāya giriftār olsa ve bir miḥnetle ğam-güsār olsa (12) bu āyātı oğumağı 'ādet idinse Ḥaqq Te'ālā aña miḥnetden ḥalāş ve belıyyātdan (13) menās erzānī ide āyet-i evvel ve *leneblüvenneküm bi-şey'in ilā kavlihi te'ālā humu'l-mühtedün* (14) āyet-i şānī *ellezīne kıle lehümü'n-nāsu inne'n-nāse kıad ceme'ū leküm* ilā āyet-i şāliş (15) ve *üfevvizu emrī ilā'llāhi inne'llāhe başırın bi'l-'ibad* āyet-i rābi' *fe-vekahu'llahu* (16) *seyyiāti mā-mekerū* āyet-i ḥamis ve *zennūni iz-zehebe muğādiben fe-zanne* (17) *en len naqdire 'aleyhi fe-nādā fi'z-zulümāti en lā-ilāhe illā ente sübhaneke* (18) *inni kuntu mine'z-zālimin fe'stecebnā le-hu ve necceynāhu mine'l-ğammi ve kezālike nunci'l-* (19) *mü'minin* ve Ḥaqq Te'ālā kelām-ı bī-zelel ve kavli-i bī-ḥalelinde kıaşuşu'l-ibrānıyan (20) ve ekārim-i aşfiyā'-yi rüsül zıkrı idüpdür ve belıyyāt ve nekebātla ki mübtelā idiler (21) beyān idüpdür ve ol belıyyātuñ def' i ve nekebātuñ ref' i nicesi oldı keşf (22) idüpdür ol mümtehin ki kıaza-yı bārī Te'ālāyā rıza virdi ve belāyı 'atā (23) şaydı Ādem şafiy idi şalavātu'r-raḥman 'aleyhi evvelü'n-nāsi vücūden Ebu'l-Beşer

[4-a]

(1) çün vücūdı māderi “kun”den mütevellid oldı ve mekteb-i melekūtda bi-te‘ allüm ve ‘*alleme* (2) *Ādeme’l esmā’e kullehāya* meşgūl olındı ve mescūd-i muḳarrebān ḫāzret oldı (3) ve cennet-i ‘adn bostān-sarāy-i temāşāsın eyledi andan şoñra ef‘ aliyle mü’āḫazā (4) olındı ve zārüretle sekn-i uçmağı terk idüp Ḥākdān-ı dünyāyā hubūṭ eyledi (5) ve Ḥavvā ifraḳıyla mübtelā oldı ve be-ḫacālet-i günahkārī der-mānde ḳaldı ve iki (6) yüzyıl nevhā ve zārī-yi *rabbenā zālemnā enfusenā* ile rüzgār geçirdi ve her laḫza (7) gönli pürḫunter ü ğamı efzūnter olurdu tā ki erḫamü’r-raḫīmīn anuñ tazarru‘ (8) dumū‘ına ve istikānet ü ḫuşū‘ına raḫm itdi ve ḫıl‘āt-i *fe-tābe* ‘*aleyhi innehu* (9) *ḫüve’t-tevvābü’r-raḫīm* anuñ boynına bıraḳdı ve miḫneti ni‘mete mübeddel eyledi (10) ve Ḥavvāyı aña irişdürdi pes Ādem ‘aleyhi’s-selām evvel kimesne idi ki du‘ā eyledi (11) ve du‘ası icābet oldı ve isti‘ānet eyledi i‘ānet buldı ve ğamı şādmānluġa (12) ve miḫneti āsānluġa mübeddel oldı ve tecdīd-i ni‘am ile ve izālet-i niḳam ile ḫāzret (13) ḳavmden maḫşuş ve mümtāz oldı raḫīm pādşāhdur ki çün āndan raḫmet (14) ṭaleb idesün baḫşāyiş ü in‘ām ider ve çün ni‘met dileyesün baḫşiş (15) erzānī ider andan şoñra şeyḫu’l-enbiyā Nuḫ ‘aleyhi’s-selāmdur ki müddet-i medīde (16) ol münkirler şoḫbetüñ muḳāsātını çekdi ve peyvend ü ferzend muḫālefetiyle mümtehan (17) oldı ve ṭokuz yüz elli yıl ol kefereden müte‘ezzī oldı ve müddet-i medīde (18) rükūb-i sefine meşāḳḳatini müşāhede eyledi tā ‘aḳıbet ol vartadan ḫalāş (19) ve ol meşāḳḳatden menāş buldı ve ekşer me‘ānide Ādem-i şānī oldı ve hiç Benī Ādem (20) şimdiki ḫālde yoḳdur illā ki Nuḫ peygamberüñ ferzendlerindendür ve Ḥaḳḳ Te‘ālā anuñ (21) ḫaḳḳında şöyle buyurdu ve *le-ḳad nādānā Nūḫun fe-le ni‘me’l-mucībūn ve necceynāhu* (22) ve *ehlehu mine’l-kerbi’l-‘aẓīm ve ce‘alnā zürriyyetehu humu’l-bāḳīn ve tereknā* ‘aleyhi (23) *fi’l-āḫirīn* āndañ şoñra Ebu’l enbiyā İbrāḫīm ‘aleyhi’s-selāmdur ki mübtelā oldı

[4-b]

(1) mücâdele³-i kavm ile ve kesr-i esnâmıla ve ol tayifenüñ ictimâ⁴ ıyla ki ihrâk ideler (2) ve mufârağat-i vağan ile ve iskân-ı ehl ü veled *bi-vâdin ğayri zî-zer⁵in* ile me⁶mür (3) olındı ve ba⁷d-ez-ân kurbân-ı ferzend ve helâk-ı dil-bend ile imtiḥân olındı ve teslîm (4) u inḳiyâd gösterüp Allâhuñ emrine mümteşil oldı Ḥaḳḳ celle ve ⁸âlâ âteşi gül ü reyḥâna (5) ve çemen ü ḍaymerâna mübeddel eyledi ve fedâ vü necâḥ in⁹am idüp ol varḫalardan (6) ḥalâşluğ erzânî kıldı nice ki tamâmı kışsa¹⁰-ı Qur¹¹ân-ı mecîdde mezkûrdur pes hiç (7) belâ bundan saḫtter ve hiç ¹²anâ bundan saḫtter n¹³ola ki bir kişi çendin hezâr (8) odun yağalar ve oda atalar ve andan şoñra ğurbet ve hicretle ki eşeddü¹⁴l-belâyâdur (9) ve kâ¹⁵im-i maḳâmı azâb-ı ¹⁶azîmdür imtiḥân oluna ve andan şoñra zebḫ-i ferzend ile (10) me¹⁷mür olına ve ol ferzend-i ¹⁸azîz kendüyi teslîm idüp Allâhuñ emrine râzî (11) ola lâ-cerem Ḥaḳḳ Te¹⁹âlâ bunca belâdan şoñra in²⁰âmı ²¹ammını irişüp ol belâyı (12) keşf eyledi ve ol ²²anâyı râḫata mübeddel kıldı ve bu cümledendür kışsa-ı (13) Luḫ peygâmbere ²³aleyhi²⁴s-selâm ki müddet-i medîde kavmin fâḫişden nehy eyledi (14) ve müdârâ-i kulüb-ı te²⁵addilerine şabr u taḫammül kıldı ve ğurūr u ²⁶işyân ve te²⁷addî (15) vü tuğyân sebebi ile ol kavmden şâdır oldı mecmû²⁸ısı helâk olup (16) Luḫ peygâmbere necât bulduğı şöyle ki nice mevzi²⁹de kelâm-ı ³⁰azîm ve zîkr-i ḫakîm (17) aña nâḫıkdur ve bu cümledendür Ya³¹ḳüb ve Yūsuf peygâmbere ḫikâyeti (18) ³²aleyhüma³³s-selâm ki Ya³⁴ḳüb Yūsuf ḫaşretinden gözi ağarmâğıla mübtelâ oldı (19) ve Yūsuf ḫardaşları ḫasediyle imtiḥân olındı ve ḳuyu ve ḳulluğ zaḫmeti ve mezelleti ile (20) mübtelâ oldı ve bu cümleden şoñra Ḥaḳḳ Te³⁵âlânüñ deryâ-yı raḫmeti cüş idüp (21) Ya³⁶ḳüb peygâmbere başarını redd eyledi ve Yūsuf peygâmbere pâdşâhluğa irişdüdü (22) ve ḫardaşlarından ³⁷afv eyledi şöyle ki ḫaşeşi Qur³⁸ân-ı mecîdde mezkûrdur ve nihâyet (23) belâ-yı Eyyüb ³⁹aleyhi⁴⁰s-selâm şöyle ki Qur⁴¹ân ve tevâriḫde mezkûrdur andan şoñra

[5-a]

(1) ol zaḥmet rāḥata ve ol niḳmet ni‘mete mübeddel oldı ve bu cümledendür ki hikāyeti (2) Yūnus ‘aleyhi’s-selām ki ḳavminūñ ebnāsiyla mübtelā oldı ve aḥirü’l-emr balıḳ (3) ḳarnında mescūn ve maḥbūs oldı ve luṭf-i ilāhī iriṣūp balıḳ ḳarnından (4) ḥalāṣ buldı şöyle ki Ḥaḳḳ Te‘ālā anuñ ḥālinden ḥaber virir kelām-ı mecīdde (5) *ve zennūni iz-zehebe muḡāḍiben fe-zanne en len naḳdire ‘aleyhi fe-nadā fi’z-zulūmāti* (6) *en lā-ilahe illā ente sübḥaneke innī kuntu mine’z-zālimīn fe’s-tecebnā lehu ve necceynahu* (7) *mine’l-ḡammi ve kezālike nunci’l-mü’minīn* mervīdür ki her kim ki bu āyeti okumaḡa müdāvemet (8) eylese namāzda ve ḡayrı namāzda ḥuda-yı Te‘ālā anı zaḥmetden ve ḳayḡudan necāt (9) ü ferec erzānī ide ve bu cümledendür Mūsā ‘aleyhi’s-selām ki ḥāl-i ṭufuliyetde (10) ana firākıyla mübtelā oldı ve Benī İsrā’īl müddet-i medīde Fir‘avn ‘azābiyla mu‘azzab (11) oldukları ve āḥir Mıṣrdan ḳıkup ḡurbet iḥtiyār itdüḡi ve ḳoyun gütmekle (12) bunca yıl zaḥmet ü ‘anā çekdüḡi ve bu cümleden soñra elṭāf-ı ilāhī ve a‘tāf-ı (13) nā-mütenāhī iriṣūp ḥarḳ u ḡarḳdan ve Fir‘avn şerrinden necāt buldı (14) şöyle ki kelām-ı rabbānī ve Ḳur‘ān-i yezdānī anuñ zikrine nāṭıḳdur Ḳavluhu Te‘ālā (15) ve *evḥaynā ilā ümmi Mūsā* ilā āḥirihi ve bu cümledendür seyyid-i kāyināt ve zübde-i (16) mevcūdāt āfitāb-ı ḥalk-ı vefā Muḥammed Muṣṭafā ‘aleyhi efḍalu’s-şalavāti ve ekmelü’t- (17) taḥiyyāt ki ibtidā-i ḥālinden muḳāsāt-ı şedāyid-i bī-şümār ve ṭaḥammül-i ‘anā’-ı bisyār ki (18) ol kefereden görürdi ve ol fecereden müşāhede iderdi şöyle ki buyurdi (19) ṣallā’llāhu ‘aleyhi ve selem *mā-ūziye nebiyyun mişle mā-ūziytu* ya‘nī ḥiçbir nebī ben incidüḡüm (20) gibi incinmedi ve intihā-ı ḥālinde feṭḥ ü nuşret ve zafer ü ni‘met ve i‘la-yi kelime-i (21) ḥaḳ ve zūḥūr-i dīn cümle dinlerden itmām-ı nurla oldı şöyle ki Ḥaḳḳ Te‘ālā (22) buyurdi *yuridūne li-yutfi’ū nūre’llāhi bi-efvāhihim vā’llāhu mütimmü nūrihi* ilā āḥiri (23) ve ḳışşası bir hayşiyetle meşḥūrdur ki zikre iḥtiyāc yoḳdur ve Ebū Zer-i Ğaffāri raḍiya’llāhu anh

[5-b]

(1) rivāyet ider Hāzret-i resūlden şallā'llāhu 'aleyhi ve sellem ki bir gün peygāamber 'aleyhi's-selām (2) bu āyeti ki *ve men yetteki'llāhe yec'al lehü mahrecen ve yerzūkhū min-ḥayṣu lā-yeḥteşibu ve men* (3) *yetevekkel 'ale'llāhi fe hüve ḥasbuhu inne'llāhe bālīgu emrihi kaḍ-ce'ala'llāhu li-küllü şeyin kadren* (4) okudu ve eyitdi ki yā Ebā Zerr eger cemī'-i Benī ādem bu āyetün kıırā'etiyle kifāyet (5) itseler ve bunuñla 'amel kılsalar beliyyāt-ı dünyāyā ve şedāyid-i āhirete kāfī idi ve Sa'id bin (6) 'Abese rivāyet ider ki bir gün bir şahşıla otururdum ol şahş ufaḳ taşcağuzlarla oynardı nā-gāh ol taşlardan bir taşcağuz şıçrādı kulağına girdi ve bisyār (8) kuşış ile gūşinden çıkaramadı derd-i elīm ve miḥnet-i 'azīm ol sebebden (9) ol şahşa ḥāşıl oldu ve ol seng zahmetinden seng-dil ve gūş miḥnetinden (10) medhūş olurdu müddet-i medīde feryād iderdi ve nidā-i ferec gūşine irişmezdi (11) tā bir gün ki renc-i saht ve ümīd-i necāt sist ü dil-şikeste ve ez-'afiyet dest- (12) şuste nā-gāh bir ḥānendeyi işitdi ki bu āyeti okurdu *emmen yucibu'l-muḍtarre* (13) *izā de'āhu ve yekşifu's-sū'e ve yec'aluküm ḥulefā'e'l-arzi 'e-ilāhün ma'a'llāhi kalīlen* (14) *mā-tezekkerun* eyitdi Hūdāyā mucīb sensün *ve muḍtarre men* eger vaḳt irişdiyse (15) baña rahmet eyle henüz bu söz ağızında idi ki ol taş bī-kuşış gūşinden (16) çıkıdı ve ol dert bī-tekellūf-i devā zāyil oldu ḥikāyet eyledi bir şahş ki (17) sözde muşaddaḳ ve rāst-gūy-i muḥaḳḳıḳ idi Bağdād ekābirinden bir kütübde (18) okudum ki çün bir kişi vāḳı'a-i seḥmnāke düşse ve bīm-i helāk olsa ve pāk kaftanlar (19) giye ve pāk döşek üzerine yata ve yatduḳda sūre-i Ve'd-Duḥa ve sūre'-i Ve'l-Leyli (20) yedi kez okuya ve andan şoñra eyide ki *allāhüme'c'a'l-lī-ferecen ve mahrecen min emri* (21) *lehüm ḥal* ol gice yā ikinci gicede yedinci giceye degin ferec ve ḥalāş kapısı açıla (22) ve vech-i ḥalāşı aña göstereler Rāvī ḥikāyet eyler ki müddet-i medīdeden şoñra bir vāḳı'a (23) sebebiyle maḥbūs oldum ve ḥaps mümted oldu ve bu ḥaber ḥatırumdan zāyil oldu

[6-a]

(1) nā-gāh bir gice hāṭıruma geldi şād oldum ve bu iki sureyi okudum dördüncü giceye degin (2) gördüm bir kişi baña eydür ki senüñ ḥalāşuñ İbrāhīm oğlu ‘Ali elinde olur (3) iki günden şoñra bir yigit ḳatuma geldi ki hiç anı tānımazdum ve baña eyitdi saña (4) kefil oldum ve elümi aldı ve ḥapısdan beni ḳıḳardı aḳrabādan su’āl eyledüm ki (5) bu kişi kimdür ve benüm ḥaḳḳuma bu iḥsānuñ sebebi nedür eyitdiler ki ehl-i Ehvāzdan (6) bir bezzazdur seni ḥaps eyleyen ile ḥaḳ mūmalahatı ve ḳoḳ muşāḥabeti var imiş (7) iltimās eyledük saña şefi‘ola ḳün el etegine urduḳ pāy-i merdī ortada (8) ḳoyup vāsıṭa oldu ve bu işi itmāma irişdürdi ve hem bu ma‘nīde (9) rivāyet eyledi bir emīn mu‘temedü’l-kavl ve maḳbūlu’ş-şehāde eyitdi ki (10) bir vaḳt bir derde giriftār oldum bir ḥastalıkla mübtelā idüm yaḳīn idi ki (11) helāke mü’eddī ola bu sözleri yedi kez bu tertīb ile okudum ol gicede (12) iki şahşı gördüm ki yastıḡum üzerine geldiler biri birine eyitdi ki elini (13) a‘zasınuñ üzerine ḳo gör ki mādde-i ‘illet ḳandadır ve mūcib-i elem nedendür (14) ol şahş elini ayaḡumdan başuma degin şıḡadı ḳün başuma geldi şanki (15) cemī‘-i ‘illet başuma cem‘ oldu barmaḡını başumda bir mevzi‘a ḳodu ve eyitdi ki (16) bu mevzi‘de ḥacāmet mucīb-i selāmetdür bu yerden ḥacāmet it ve ḥaṭmiyle yu (17) tā bu veca‘dan şıḡḡat bulasın ve böyle didüklerinden şoñra eyitdiler bu yegdür ki (18) bu iki sūreye sūre-i Ve’t-tīni daḡı zamm idesün ḳün tebāşir-i şubḡ ufḳ-ı maşrıḳdan (19) tulu‘ ḳıldı ol nesneyi iḡe buyurdılar yerine getürdüm ve Allāhuñ luṭfiyla şıḡḡat (20) buldum ve bundan şoñra hiç kimesneye bu ‘ilacı ḳılmadum illā ki şıḡḡat buldı (21) ve bu ḥadīş zāḡire-i eyyām-ı belā ve rüzḡār-ı ‘anā oldu ve emīrū’l-mü’mīnīn Mu‘tasım (22) rivāyet ider bir mu‘temeden ki ḳatında ḡıḳayet eyledi ki bir cemā‘at-i tüccār (23) sefīneye rākib oldılar ve belāyā mürtekib miyān-ı deryāda ol vaḳt ki

[6-b]

(1) mü'min-i muhakkiḳ miyān-ı ḥavf u recā ola mütevekkil-i muhliṣ gibi ḳamu i'timādı Ḥudāyā ide (2) nā-gāh 'ālem-i ḡaybden hātif āvāz eyledi ki kimüündür ki on biñ dīnār-ı zer vire (3) bir nice kelimāt öğredem ki her ḡamda oḳısa ol ḡamm ṣādmāniye mübeddel ola ve her (4) renc ki mübtelā olsa ḡalāṣ bula ve eger bīm-i merg olsa ḡayāt ve ki müṣrif-i helāk (5) olsa necāt göre ehl-i keṣtīden bir kiṣi var idi ki on biñ dīnār naḳdı (6) var idi ṭuru geldi ve eyitdi yā hātif didüḡün sermāyeyi bu bahāya ḡarīḡārūm (7) ve uṣ ṣemen-i ḡāzırūm vardur ol hātif o an eyledi ki eger rāst söylerseñ (8) ol naḳdı ṣuya bıraḳ ol kiṣi tīz od gibi ḡöñlün ol ḡāk ṭabī'atlu zerüñ (9) bād-ı hevāsından fāriḡ eyledi ve ṣuya bıraḳdı āvāz iṣitdi ki çün zerden (10) vāz geldüñ bu cevāhire ḡūṣ it ve çün ni'meti bezl eyledüñ bu ḡikmete ḡūṣ ḡıl (11) her ḡāh ki bir ḡādiṣeden kārcāne ü kārd-ı üṣtuḡ'āne iriṣse bu āyeti ṣıdḡıla (12) oḳu ve *men yettiki'llāhe yec'al lehu maḡrecen ve yerzuḡhu min ḡayṣü lā yaḡtesibu ilh.* (13) her kim ki ol keṣtīde sākin idi ḡamu eyitdiler ki ey fülān nā-dānluḡıla sermāyeñi (14) elden virdüñ ve kendüzüñe ayāḡdan bıraḳdun ve cehlile naḳdüñi ki 'ömrüñ taḡsilinde (15) bād-ı hevāya virdüñ idi ṣuyā bıraḳdun ve ḡāksārılıḡla cānuñi nedāmet ateṣinde (16) yāḡduñ ve evini yıḡdun ol kiṣi eyitdi ki ḡāṣā ve kellā ben bu ticāreti ḡānīmet (17) ṣayaram ve bu āyeti sa'ādetüme ḡüccet ṣanuram birḡaç vaḡt bu söz üzerine geḡdi (18) bir ḡün nā-gāh muḡālif sel ḡopdu ve ḡamunuñ aḡlı gitdi baḡr-ı mevvāc ve her birisi (19) ḡırza muḡtāc oldı be-taḡḡīr-i rabbānī ve ḡazā-yı yezdānī ṣöyle oldı ki keṣtī (20) övüñdi ve ol āyet bereketinden ol kiṣiden özge ḡiç kimesne necāt bulmadı (21) ve bir taḡta üzerinde bir sāḡile çıḡdı ve ol kiṣi ṣöyle ḡikāyet eyledi ki (22) mevc-i deryā beni bir cezāreye bıraḳdı ki ḡākı 'āṣıḡlar havasından dil-ḡīr idi (23) ve ābī ma'ṣuḡlar nāzından dil-pezir idi ṣāḡnı cennet saḡnı gibi ḡoṣ ve cān havāsı gibi

[7-a]

(1) dil-keş ve ol cezîre ortasında bir köşk gördüm pādşāhlar himmeti gibi bülend (2) ve kerimler gönli gibi ferāh idi ol köşke girdüm envā[‘]-ı cevāhir buldum ki anuñ gibi (3) cevāhir hergiz görmedüm ve işitmedüm ve bir ‘avrat gördüm ğāyet cemāl ve niḥāyet (4) kemālde māh-ı çıḥārde-şebeden münīr idi ve āfitāb-ı dirahşendeden bī-naẓīr (5) şabāhatı ki cemāl Mısrında Yūsuf gibi ‘azīz idi ve melāḥatı ki eger Leyla nazarı (6) aña vāḳi[‘] olsa Mecnūn olaydı kemāl-ı ḥūbluğundan ‘acebe ḳaldum ve *mā[‘]a-hāzā* (7) *beşeran in hazā illā melekün kerīm* okudum ve eyitdüm ey dil-ber-i perī-peyker peri ḥod (8) gözden maḥfi olursun n’içün zāhīr olduñ ve güneş felek-i rābi[‘] de sākındür (9) sen yerde n’eylersün ve ḥūrī cennetde mütevattındur sen ‘ālem-i ‘anāşıra nice düşdüñ (10) ol maḥbūb-ı peste-dehen-i şeker-rīz āğāz eyledi ve dürc-i la[‘]l-i dür-feşānından (11) dürr feşān ḳıldı ve eyitdi ki ben ehl-i Başradan bir ulu bāzergān kızı idüm (12) ve atamuñ mālī bisyār ve ni[‘]meti bī-şümār idi ve dāyim seferden hālī degüldi (13) ve ğāyet maḥabbetden beni kendünden ayırmazdı bir vaḳt sefer-i deryā iḥtiyār (14) eyledi ve beni bile aldı nā-gāḥ keştımız ğarḳ oldu ve ben bir taḥta (15) üzerinde bu cezîreye çıḳdum dīv gibi bir şahş denizden çıḳdı ve beni bu sarāya getürdi (16) ve bir hafta benümle şoḥbet eyledi ve erenler ‘avratlar ile eyledüklerini öpmekden (17) ve ḳoçmaḳdan ve oynamaḳdan benümle eyler illā ki ḫayy u mübāşeret zaḫmetin itmez (18) ve bir hafta deñizde olur ve bu gün gelecegi vaḳtidür Tañrıdan ḳorḳ (19) ve kendüñe raḫm it ol gelmedin git ki eger nazarı saña vāḳi[‘] olursa (20) bī-cān olursun henüz bu sözü tamām itmedi ki ‘ālem ol mel[‘]ūnuñ zulmetinden (21) ma[‘]şuḳuñ zülfi gibi ḳara ve ‘āşıḳuñ günü gibi tārik oldu ve ḫağ gibi baña irişdi ğāyet ḫavfdan *ve men yetteḳı’llāhe* āyetini okudum ve kendüme üfürdüm ve el tevekkül (23) etegine urdum henüz āyet tamām olmamışdı ki ḫağ pāresi gibi yere düşdi

[7-b]

(1) ve hâkister oldı ol şādılığdan külāhumı āsmāna atdum ve başumı şükr secdesiyle (2) yere kodum ve ol mestüre Tañriyā şükr eyledi ve eyitdi ki ey şahş ferişte misin şunuñ gibi dīv elinde helāk oldı ʔuru geldük ol cevāhirüñ ābdārını ve ol (4) le'ālinüñ şāhvārını sāhil-i deryāyā naql eyledük ve gicede ʔasrda dönerdük (5) ve ol ʔasrda zahire olan miyveden yirdük nā-gāh bir gün deryādan (6) bir keşti peydā oldı ve kendümüzü hezār hile ile onlara bildürdük gemiyi kenār-ı (7) deryāya getürdiler ve bizi ol cevāhirle keştiye ʔodılar ve selāmetluğıla (8) şehir-i Başraya irişdük ni' met-i vāfir ve şervet-i mütekāşirle ki hiç āferide (9) anı ihşā idemezdi ol ʔız olarınıñ bana nişānını virdi vardum (10) ʔapularını ʔağdum ve eyitdüm fülānuñ resülüyüm henüz fülāna adı tamām ʔulağlarına (11) irişmedi ki feryād u vaveylā ve vā-muşibetā ol evden ʔıkdı eyitdiler ki bu kimdür ki müşibetümüzü tāze ider ve müşibetzedelere istihzā ʔılır (13) ben eyitdüm *hāşā li'llāhi 'ani'l-kızbi* bu sözi muşaddağ bilün ve bu ma' nā muhāğğakdur (14) olaruñla ol mestüre ʔatına geldük ve ol mestüreyi olara gösterdüm (15) yağın oldı ki ferağ tarağa mü'eddī ola ve şādılığdan helāk olalar ki (16) *el-ferchu'l-mufriṭu muhlikün* ve bu hikāyeti nağır u ʔıtmir onlara tağrİR eyledüm (17) ve ol ʔızı nikāh-ı şer' ile baña virdiler ve ol cevāhiri sermāye idindüm (18) ve bu gün ehl-i Başrada benden ğanī yoğdur ve ferzendān-ı ğalef ol ʔızdan (19) baña hāşıl oldı hikāyet Mu'allā bin Eyyüb ʔıdağ-ı Mu'allā adlu kitābında (20) şöyle hikāyet eyledi ki bazı esfārda Fağl bin Mervān şöğbetinde idüm (21) emirü'l-mü'minān Mu' taşım Bi'llāh ğıdmetinde ve Fağl bin Mervānuñ benümle anuñ ğubārı (22) varıdı ve her vağtda teklifāt-ı met'ibe ve kelimāt-ı mu'tibe buyururdı ve ben anuñ (23) şerrinden ihtirāz ve necātı intihāz iderdüm bir gün muğāsibler kitābetiyle ki müddet-i

[8-a]

(1) medīdede andan ferağ hāşıl olmak mümkün degüldi teklif buyurdu (2) ve Mu' tasım Bi'llāh tarafından bir cemā' ati üzerüme müvekkel eyledi ki ol muhāsebeyi (3) taḥrīr ve ol mu'āmeleyi taḥrīr itmeyince ḳomañ ve bu vāḳı' a heybetinden (4) medhūş ve bu ḥādişe şu' ūbetinden bī-hūş oldum eyitdüm ki bu şedd-u (5) veşāḳdan ve bu teklif-i mā-lā-yuṭāḳdan bundan özge maḳşūd yoḳdur ki (6) helāka bahāne ister ve bu iş Mu'taşımuñ tedbiriyledür ki anuñ ḥāṭırını benüm ḥaḳḳumda (7) tağyir eyleyüpdür çün gece oldu buyurdum ki meş'aleler yaḳalar ve ben bu işden (8) mütefekkir ve bu ḥālden mütebeddir idüm elümi ḥayretten yüzüme derk eyledüm (9) ve başımı mücerretten aşığa bıraḳdum nā-gāh uyḥu gözüme ğālib oldu (10) gördüm ki bir kişi ḳarşumda ṭurmuş ve bu āyeti oḳur *ḳul men-yunecḳüm min- zulūmāti'l-* (11) *berri ve'l-baḥri ted'ūnehu tezarru'ān ve ḥufyeten le'in enceytenā min ḥāzihi le-* *nekūenne* (12) *mine'ş-şakirīn ḳuli'llāhu yūneccḳüm minhā ve min külli kerbin* çün bu beşāret (13) ḳulağuma geldi gözüm açdum ıraḳdan gördüm ki benden yaña bir ruşenāluḳ (14) gelür çün yaḳın geldi gördüm ki 'ases başı imiş ḥalife dergāhından (15) gelürmiş ki tefahḥuş ide ki meş'aleler yanmasına sebep nedür ḥālümü ana ma'lüm (16) eyledüm girü döndi emīrū'l-mü'minīne irişecek ḳadarı añlatdı emīrū'l-mü'minīniñ (17) resūlleri ṭalebümde mütevātir oldılar ve beni ḥıdmete irişdürdiler ḥālümünden (18) istifsār eyledi mecmū'ı aḥvāli şerḥ eyledüm emīrū'l-mü'minīn ta'accüb eyledi (19) ve eyitdi ki sen benüm kātibümsün anuñ saña ne eli vardur menzīlüne var terbiyyetümüzüñ (20) hümāsı gölgesinde ḥoş ol ve ol büm-ı şumdan serçece ḡamm yime ve bu sözi (21) kimseye söyleme tiz ola ki anı maḳşuduñ ne ise söyle göresün ve şerrinden (22) emīn olasan menzīlüme geldüm ve şabāḥ fazl-ı ḥıdmetine vardum ve resm-i ḥıdmetden (23) ḥiçbir daḳıḳa fevt eylemedüm tā ol vaḳte degin Ḥaḳḳ Te'ālā ferec virdi

[8-b]

(1) ve şerrinden beni eyemen eyledi hikâyet rivâyet iderler ki iki şahş (2) ortasında ‘adâvet mütemekkin idi birisi ki bî-günâh idi ol ‘aduvv-i âherûn (3) şerrinden emîn degüldi ve hemvâr bu sebebden hâzîn ve bu hâdişeden ğamgîn (4) idi bir gice düşünde gördi ki bir kişi eydür her gün şubh namâzınıñ bir reka‘ tinde (5) sure-i *elem terekeyfe fe‘ale rabbüke bi aşhâbi‘l-fil* okıgıl ol kişi hikâyet (6) eyledi ki bu sürenüñ muvâzabetine didügi gibi meşğül oldum bir âyet vardı ki (7) âfitâb-ı sa‘âdet burc-ı devletden tulu‘ kıldı ve ol düşmen helâk oldu (8) ve şimdiye degin bu vazîfeye müdâvemet eylerem hikâyet eyledi bir nîk (9) merdeke bend-i eyyâm ile mübtelâ ve cevr-i rûzgâr ile ‘inâd idem bir gün bir yola (10) giderdi ve ğâyet-i hayretten ve nihâyet mücerretten bu beyt-i ‘arabî dilinde tekrâr (11) iderdi şî‘r *ere‘l-mevte limen emsa‘aleyhi‘z-zillu lehü‘l-ervâh* (12) e‘t-terceme ol kimesne ki göre zillet ü cevr ol kişiye ölüm ne râhatdur (13) çün bu sözi diline getürdi hâtifden âvâz işitdi ki eydürdi şî‘r (14)

elâ yâ eyyühe‘l-mer‘ullezi elhemme bihi bereh

izâ dâka bike‘l-emru fe-fekkir fî-elem neşrâh

(15) *fe-‘uşrin beyne yusreyni izâ fekkertehu tefrah* terceme çünki miñnet saña qarîn oldı (16) okı sen süre-i elem neşrâh ki bulasun necât kayğudan göresün dâyimâ surür u ferah **el-bâbu‘ş-şânî** beyân-ı âşâr ve şerh-i aḥbârdadır ki (18) müştemildür bir cemâ‘at zikrine ki miñnet ve belâ çekdiler ‘âkıbet ni‘mete irişdiler (19) ‘Abdu’llâh bin Mes‘ud raḍiya’llâhu ‘anh ḥazret-i Risâletden şallâ’llâhu ‘aleyhi ve sellem (20) rivâyet ider ki şöyle buyurdi ki *selü’llâhe‘azze ve celle min fazlihi fe-innehu yuḥibbu* (21) *en yüs‘ele ve efdalu‘l-‘ibâdeti intizâru‘l-fereci mine’llâhi Te‘âlâ* ya‘nî her gâh ki (22) ḥâcet taleb itseñüz Allâh u Te‘âlâdan idüñ ki taleb itmegi sever ve ‘ibâdetüñ (23) efdali Allâhdan ferece muntazır olmaḥdur emîr‘ül-mü‘minîn ‘Alî raḍiya’llâhu ‘anh rivâyet ider

[9-a]

(1) Һазрет-i Risāletden şallā'llāhu 'aleyhi ve sellem şöyle buyurdu ki *efđalü a'māli ümmetī* (2) *intizāru fereci'llāhi Te'ālā* ya'nī ümmetimüñ efdāl a'māli Allāhdan intizār-ı ferecdür (3) ve ba'zı 'ulemādan mervīdür ki şöyle buyurdu ki Һaqq Te'ālā kulin belāya mübtelā (4) eyler ki tazarru' eyleye zīrā ki kulumuñ tazarru' ını sever ve dağı Һазret-i Risāletden (5) mervīdür ki Һазreti 'Abdu'llāh bin 'Abbāsa eyitdi *elā u'allimuke bi-kelimātin tentefi'u* (6) *bihinne kāle belā yā Resūla'llāh kāle ihfezi'llāhe yaḥfāzake ihfezi'llāhe tecidhu* (7) *emāmeke te'arref ile'llāhi fi'r-raḥa'i ya'rifuke fi's-şiddeti izā se'elte fes'eli'llāhe* (8) ve *izā iste'ante fe'sta'in bi'llāhi ceffe'l-kāle mu bimā hüve kā'inun felev cehede'l-* (9) *'ibādu en yenfe'uke bimā lem yektubu'llāhe 'azze ve celle leke lem yaqdiru 'aleyhi fe-in isteṭa'te* (10) *en ta'mele li'llāhi 'azze ve celle bi's-şidki ve'l-yaḳīni fe'f'al fe-in lem testati' fe-inne* (11) *fi's-şabri 'alā mā ye'tike ḥayren kesiran vā'lem enne'n-naşra me'a's-şabri* (12) ve *enne'l-ferece ma'a'l-kerbi ve enne ma'a'l-usri yüsran zübde-i ḥalāyiḳ ve memba'-ı* (13) *ḥaḳāyiḳ* sipehsālārı leşker-i arvāḥ muḳtedā-yi kāfile-i eşbāh Muḥammed Muştafa (14) şallā'llāhu 'aleyhi ve sellem ḥibr-i ümmet ve baḥr-i ḥikmet 'Abdu'llāh bin 'Abbāsa şöyle buyurdu ki *elā u'allimuke ilā āḥiri'l-hadis* ya'nī ögredmeyeyüm mi saña birkaç kelimāt ki ni'metde (16) nāfi' ve beliyetde dāfi' ola eyitdi belā yā Resūla'llāh buyurdu ki Allāhı şaḳla (17) tā ki Allāh Te'ālā seni şaḳlaya ya'nī evāmīrine ve nevāhīsine muṭi' ve munkād ol (18) tā ki anuñ ḥıfzında zevāl-i ni'metden ve vükü'-ı beliyetden maḥfuz kulasun (19) ve naẓar-ı 'ināyetiyle maḥzuz olasun ve aḥkāmını ḥıfz eyle ve şerī'ati ṭarīḳine gir (20) tā ki raḥmetini ve 'ismetini öñüñde göresün ve refāhiyyetde ve Allāhuñ ni'meti (21) kāmil olduḳda ve şükr-i ni'mete meşgül ol ve ihlāşıla 'ibādet eyle ve mecmū'ı (22) kullārıyla ḥüsn-i mu'aşereti şaḳla tā Һaqq Te'ālā ḥālet-i şiddetde seni bile (23) ya'nī ḥafīzuñ ve nāşıruñ ola ve bir nesne dileyicek olursañ Allāhdan dile ki

[9-b]

(1) hiç sâ'il ol dergâhdan nûmîd dönmez hiç mültemis ol hâzretten (2) bî-nâşîb olmaz ve çün yardım dileyesün Allâhdan dile ki her kim ki nuşreti (3) andan diledi manşûr oldu ve her kim ki ğayrıdan isti'ânet eyledi maḫhûr (4) oldu Fir'avna 'avnı olmadı ferrî ve avnî kılmadı baḫtu'n-naşra nuşreti irmedi (5) baḫtı ve naşrı olmadı kalem ḫurudı olıcaḫ nesne ile ya'nî ol nesne ki ezelde (6) taḫdîr olupdur a'mâr u erzâḫ ve âcâl u aḫlâḫ ve faḫr u ğınâ ve râḫat u 'anâ (7) ve taġyîr u tebdîl ve naḫl u taḫvîlden andan özge mümkün degüldür ve cümle-i 'ibâd (8) ve mecmû' 'ibâd muṭâbîḫ ve muvâfîḫ olsalar ve her cidd u ceḫd ki ḫîn-i imkândadur (9) yerine getürseler Allâh Te'âlânun 'ilminde şâbit ve taḫdîrinde muḫarrer olan (10) ḫayrı men' yâ şerri def' itmek isteseler 'âciz ve fûrû-mânde kıllalar eger ma'bûd-i (11) bâ-sezâya ve pâdşâh-ı rûz-ı cezâya bir 'ibâdet itmek elünden gelirse ki şıdḫıla (12) muḫallâ ve kizbden mu'arrâ ola ve bir ḫulluḫ itmeñ ki yaḫînle ḫâlî ve şükürden (13) ḫâlî ola ve eger bu tevfiḫ refîḫ olmasa ve bu tâ'ate istiṭâ'at müyesser (14) olmasa şedayîdine şabûr ve meḫâyîdine şükûrluġı sermâye idüñ ki be-heme-ḫâl (15) şâbir murâda ḫâdir ve şabûr nuşreti nâsırla menşûr olur ve bilgil ki (16) şabrdan şoñra nuşret ve kerbden şoñra ferec ve 'usrden şoñra yûsr muḫaḫḫaḫdur (17) şadaḫa resûlu'llâhi ve 'an-Enes bin Mâlik raḫiya'llâhu 'anh 'ani'n-nebiyyî şallâ'llâhu (18) 'aleyhi ve sellem *enneḫu ḫâle inne'l-ma'ûnete mine'llâhi ve inne's-şabre ye'ti* (19) *'alâ-ḫaderi şiddeti'l-belâ'i* ya'nî ma'ûnet ve nuşret ve te'yîd ve ḫuvvet ḫamu ḫâlde (20) Bârî Te'âlâdan olur ve şabrı şiddet-i belâya göre virir ve *ḫâle'n-nebiyyu* (21) *şallâ'llâhu 'aleyhi ve sellem men setere müslimen setereḫu'llâhu fi'd-dünyâ ve'l-âḫireti* (22) *ve men fekke an-mekrûbin fekke'llâhu 'anḫu kürbeten min-kürebi yevmi'l-ḫiyameti* (23) *ve men kâne fi-ḫâceti aḫîhi kâne'llâhu fi-ḫâcetihi* ya'nî her kim ki bir müslümânun

[10-a]

(1) ma‘âyibinden iğmaz eylese ve keşf-i fazayihinden i‘râz eylese Hakk Te‘âlâ (2) dünyâda perde-i ‘işmetinde kabâyihdan şaklaya ve âhiretde fazayihdan sâlim eyleye (3) ve her kim ki bir ğam-zedenün gönlinden ve miḥnet-didenün sînesinden bu ğamı (4) gidere Hakk Te‘âlâ kıyâmet gününün şedâidinden bir şiddet-i ‘azîmeyi şâdiye (5) mübeddel eyleye ve her kim ki bir müslümân kardeşinuñ ḥâcetini revâ olmağda (6) sa‘y eylese Hakk Te‘âlâ anuñ ḥâcetini revâ eyleye ve maḫşûdına irgüre ve ‘anhu (7) şallâ’llâhu ‘aleyhi ve sellem *ennehu kâle lâ-ḥavle velâ kuvvete illâ bi’llâhi deva’ün min-tis‘atin* (8) *ve tis‘ine dâ’en eyseruhâ elhemmu* ya‘nî toḫsan toḫuz derde devâdur (9) geñezi kayğudur pes eger kayğ u ḥâşıl olsa *lâ-ḥavle* devâsıyla mu‘âlecesine (10) meşğûl olmağ gerek ve daḫı seyyid-i şakaleyn ve server-i ḥâfiḳayn Muhammed Muştafâ (11) şallâ’llâhu ‘aleyhi ve sellem nevâdir-i aḫbar-ı Benî İsrâ’ilden ve ‘acâyib-i havâdiş-i ümem-i sâlifeden (12) ki ilhâm-ı rabbâniyle ve vahy-i âsimâniyle aña muḫtâlî‘di ḥaber virir ki Benî İsrâ’ilden (13) üç kişi bir tarîğde refîk idiler ve her birisi murâfağata ḥâḳiğ yol uzağ ve maḫşad (14) ırâğ ve biri birinün murâfağatiyle meşâğğ-ı seferî taḫfif ve ḥuşûl-i murâdâtı (15) *la‘alle ve ‘asâ* ile tasrîf iderlerdi nâ-gâḥ bir bulut ‘âşîğlar günü gibi kara (16) ve muflişler âhı gibi serd peydâ oldu ‘âlem-i kerîmler eli gibi iḫsânıla müstağrağ (17) eyledi ve cihân-ı ferâğ ol misâfirler le’imler gönli gibi teng u târiğ oldu (18) penâḥ ber-gâr eylediler tâğâret-i bād-ı destâr-rubâdan ḥimâyet eyleye ve andan (19) bî-ḥaber idiler ki kağadan kaçmağıla ḥalâş ve kağerden hezâr ḥîle ile menâş olmaz (20) *lâ-meredde li-kağa’i’llâhi ve lâ-meferre min-kağerihî* henüz ol gârda oturmadılar ki (21) kıyâmet kağdı ve henüz ḥareketden sâkin olmadılardı ki ol küh-ı şâbit- (22) kağdem ki evtâd-ı râsiḥât ve revâsiyi şâmiḥâtdan idi zelzeleden ḥâyinler (23) gönli gibi ıztırâba geldi ve bir yağmur yağdı ki tağ deryâ gibi mevvâc ve ḥarîfler

[10-b]

(1) ğarīkler gibi sefineye muhtāc oldılar nā-gāh kazā-yı āsimānī ve hük-m-i rabbānī şöyle (2) cārī oldı ki ol taġuñ ba‘zı taşları yerinden hareket eyledi ve ol ğāruñ (3) aġzında sākin oldı ğār kapusu yapıldı ve miḥnet kapusu açıldı fazl-ı haḫdan (4) özge dest-āvīz ve rahmet-i İzedīden ğayrı cāy-i girīz kalmadı eyitdiler (5) bu sā‘at ol sā‘atdur ki ihlās du‘āda mucīb-i ḫālaşdur ve şıdķ-ı niyyet ve (6) ḫulūş-ı tavīyyet muclib-i menāşdur *te‘ālev li-yes‘elu’llāh ‘azze ve celle küllü recūlin* (7) *minnā bi efdali tā‘atin ve aḫlaşa ‘amelin* gelüñ ki her birümüz tazarru‘ u ḫuzū‘ ve istikānet (8) u ḫuşū‘ ıla Allāhdan dileyelüm efzal tā‘ati ve aḫlaş ‘ameli ki müddet-i ‘ömrde (9) ḫāşıl oldı vesīle eyleyelüm ola ki bu miḥnet minḫata mübeddel ola yār-ı evvel (10) eyitdi Ḥudāvendā sen bilürsün ki benüm bir ‘ammum kıızı var idi ğāyet şabāḫat (11) u melāḫat ve nihāyet laḫāfet ü zarāfetde idi ve müddet-i medīde ‘āşıķ-ı cemāl (12) ve şifte-i ḫüsn ü kemāl idüm rüzgār-ı bī-şümār laḫāyif-i ḫiyel ü mekārīm-i (13) ‘amel ile talebinde idüm bir gün murāduma ḫādir oldum ve bir mevzi‘de bī-zahmet-i (14) aġyār yalnız buldum diledüm ki ol genc-i revāndan şebāt ve ol çeşme-i ḫayvāndan (15) ḫayāt alam ol kıız eyitdi ki *itteki’llāhe yā ibni ‘ammī velā-telefḫaş inhātem ya‘nī* (16) ey ‘amım oġlı Allāhdan ḫorķ ve bed-mühürlükle Ḥudā-yı Te‘ālānuñ mührüni mühürsüz (17) götürme ol murāddan vāz geldüm ve ayak nefsuñ hevāsı üzerine ḫodum ol (18) ma‘siyetden elümi çekdüm Ḥudāya eger bilürsün ki ol ma‘siyeti terk eyledüm kim senden (19) ḫorķup ve senüñ rızānı istedüğümden idiyse bize bu zahmetden ferec ve bu miḥnetden (20) maḫrec erzānī eyle henüz münācātndan fāriğ olmadı ki ol ğār kapusunuñ (21) şülüşi açıldı yār-ı şānī eyitdi ki Ḥudāvendā ‘ilm-i şāmilüñ muhītdür ki benüm vālideynüm (22) varıdı ve ḫadd-i şeyḫūḫata irişmişler idi ve pırlık oķ gibi ḫāmetlerini (23) yāy gibi kılmışdı ve gözlerinden yigitlik ḫasretinden dökülen şu ḫarāret-i ğarīzī

[11-a]

(1) odunu muntafı eyleyüpdürürdi ve kesbden alup dururlardı ve ben ve *bi'l-vālideyni* (2) *ihsānen* emrine imtişāl idüp gice ve gündüz hıdmetlerine meşgūl idüm (3) ittifa bir gice aşā vazīfesini geç müretteb eyleyüp getürdüm oları uyur buldum (4) uyarmaa cür'et idemedüm mebādā ki uyularından vatsiz uyānup şudā' (5) mü'eddī ola uū-ı vālideyne mensūb olam ve a'āmı alup girü gidemedüm ki (6) mebādā uyanup isteyeler ve ben hāzır bulunmayam alardan şayılayum ol gice (7) şuba degin ıdāyı elümde utup aya üzerinde urdum aa degin ki (8) bīdār oldılar Hūdāvendā sen bilürsūn ki bu hıdmeti haş senūn rızānıun (9) itdüm ve rāst söylerem ve bu balu apuyı bize aıvir fi'l-hāl ol aşu (10) bir şülüşi daı aıldı yār-ı şālīş eyitdi bir vat bir ecīrüm var idi (11) müddet-i ücreti un munazī oldu ücretini virdüm benüm ücretüm bundan ziyādedür (12) didi *almadı beynī ve beyneke yevmun yu'ħazu fihī ħau'l-mazlūmi mine'z-zālīmi* (13) ya' nī benümle senūn ortada ol gün fāşıldur ki mazlūmlar ħaı zālimlerden alınā (14) didi ve ücreti odı gitdi bu sözden müte'essir oldum ve Tañrıdan ordum (15) ve ol ücretle bir oyun şatun aldum ve ri'āyetine meşgūl oldum az müddetde (16) ol oyunu o oldu zemāndan şoñra ol ecīr geldi ve eyitdi Tañrıdan (17) or ve ücretümü vir didi işbu sürü oyun ħaıındur var al didüm ol (18) müzd-ver eyitdi ħaumı virmedüun yetmez istihzā daı idersün ben eyitdüm (19) benüm ħaumda bed-gümān eyleme senūn ücretünī ri'āyet eyledüm tā aa degin ki bu adar (20) oldu amusı senūn ħaındur al git mecmū' oyunu aa teslīm eyledüm aldı (21) ve gitdi Hūdāya sen bilürsūn ki bu işi mazā senūn rızānı için eyledüm (22) bize bu şiddetden ferec ve bu mazıkdan marec erzānı eyle der-hāl ol aş (23) tamāmihi ār azından zāyil oldu ve ol varadan ħalāş ve mühlikden menāş buldılar

[11-b]

(1) ma' lüm ola ki hiç dest-gîr vaqt-i şiddetde ve hengâm-ı beliyette niyyet-i hâliş
(2) ve ' amel-i şâlihden yigrek yokdur Sa' d bin ' Ubâde eyitdi ki hazreti Risâlet (3)
şallâ'llâhu ' aleyhi ve sellem bize eyitdi ki *elâ uḥbirukum ve uḥaddiṣukum bi-şey'in*
iza ünzile (4) *bi-reculin minküm kerbün ev belâ'ün mine'd-dünyâ da'â bihi fefurricce*
' *anhu* ya' nî haber vireyüm mi (5) size bir nesne ile ki kaçan bir belâ ile mübtelâ
olsañuz añunla du' â idesüz (6) Hâkḳ Te' âlâ o belâyı def' ide ve ferec hâşıl ola *fê-*
ḳulnâ belâ yâ Resûla'llâh (7) *fê-ḳâle du' â'u Zi'n-nün lâ-ilâhe illâ-ente sübhaneke*
inni küntu mine'z-zâlimîn (8) eyitdük öğret yâ Resûla'llâh eyitdi Yûnus
peygâmbereñ du' âsını oḳuñ ve daḳı (9) peygâmbere hazretinden şallâ'llâhu ' aleyhi ve
sellem mervîdür ki eyitdi bir kişi ki bir dertle (10) mübtelâ olsa ve bir rence giriftâr
bu du' âyı oḳusun *allahümme rahmeteke* (11) *ercü felâ tekilnî ilâ-nefsî ṭarfete 'aynin*
ve aṣliḫ lî-şe'ni küllehu lâ-ilâhe (12) *illâ-ente* ve ' Abdu'llâh bin Ca' ferden mervîdür
ki eyitdi annem ki Esmâ binti ' Umeysdür (13) baña bir du' â öğretti ki peygâmbere
hazretinden öğrenmiş ki peygâmbere aña dimiş ki (14) kaçan ḫüzn ' arız olsa bu
kelimâti di *Allâhu rabbî lâ-uṣrike bihi şey'en* (15) ve emîrû'l-mü'minîn ' Aliden
kerreme'llâhu vechehu mervîdür ki hazret-i Risâlet ' aleyhi's-selâm (16) baña bir
du' â ta' lîm eyledi ki çün bir ḫâdişede giriftâr olsam diyem *lâ-ilâhe* (17) *ille'llâhu'l-*
'*aliyyu'l-kerîm sübhanehu ve tebâreke'llâhu rabbü'l-'arşi'l-'azîm* (18) *ve'l-ḫamdu*
li'llâhi rabbî'l-'âlemin ve peygâmbere şallâ'llâhu ' aleyhi ve sellem şöyle buyurdi ki
(19) her kim ki bir ḡamm ü şiddet ü zilletde giriftâr olsa diye *allâhu rabbî lâ-uṣriku*
bih (20) ol endühdan ḫalâş bula ve hem peygâmbere ' aleyhi's-selâmdan mervîdür (21)
şöyle buyurdi ki her kim ki bir ḫüznî yâ bir zaḫmeti olsa bu du' âyı oḳuya (22)
allahümme innî ' abduke ve ibni ' abduke bin emetüke nâsiyetî bi-yedike mâzîn (23)
fî-ḫukmike ' adlun ' aleyye ṣenâ'uke es'elüke bi-küllî ismin semmeyte bihi nefseke

[12-a]

(1) *ev enzeltehu fî-kitâbîke ev ‘allemtehu aḥaden min-ḥalkîke ev iste ‘serte bihi* (2) *fî-‘ilmi’l-ğaybi ‘indeke en tec‘ale’l-Ḳur‘âne rebî‘a ḳalbî ve nûre şadrî* (3) *ve cilâ‘e ḥüznî ve zihâbe hemmî* Ḥaḳḳ Te‘âlâ anuñ hemminî ve ḥüznini şâdmâna (4) mübeddel eyleye Râvî-yi ḥadîṣ eydür eyitdüm yâ Resûla’llâh bu du‘âyı ḥalka ögredeyüm mi (5) buyurdu ki her kim ki bu du‘âyı işitse gerekdür ki ḥalka ögrede ve çün resûla’llâh (6) ḥazretine ğamm u miḥnet ḥâşıl olsa bu du‘âyı okurdu *ḥasbiye’r-rabbu* (7) *mine’l-‘ibâdi ḥasbiye’l-ḥâliḳu mine’l-maḥlûḳi ḥasbiye’r-râziku mine’l-merzûḳi* (8) *ḥasbiye men-hüve ḥasbiye’llâhu ve ni‘me’l-vekil ḥasbiye’llâhu lâ-ilâhe illâ-hüve* (9) *‘aleyhi tevekkeltu ve hüve rabbü’l-‘arşı’l-‘azîm* ve resûl ḥazreti şallâ’llâhu ‘aleyhi ve sellem (10) şöyle buyurdu ki hiç bir iş baña düşvâr olmadı illâ ki Cebrâ’il ‘aleyhi’s-selâm (11) gözüme mütemessil oldu ve didi ki di yâ Muḥammed *tevekkeltu ‘ale’l-hayyi’llezi lâ-yemûtu* (12) *ve’l-hamdu li’llâhi’llezi lem-yettaḥız veleden ve lem-yekün lehü şerîkun fi’l-mülki ve lem-yekün lehü veliyyun* (13) *mine’z-zulli ve kebbirhu tekbîren* her gâh ki peygâmerüñ ğamı ve endişesi olsa eydürdü (14) *yâ ḥayyu yâ ḳayyûm bi-rahmetike estegîsu* ve Ḥuneyn gününde yakın oldu ki (15) leşker-i islâma şikest vâḳi‘ ola ḥazret-i Risâlet bu du‘âyı okudu (16) ve bu du‘â ol du‘âdur ki Mûsa ‘aleyhi’s-selâm çün Fir‘avna müteveccih oldu (17) bu du‘âyı okudu du‘â budur *rabbi kün te ve tekûnu hayyen lâ-temûtu tenâmü’l-* (18) *‘uyûnu ve tenkediru’n-nücumu ve ente ḥayyun ḳayyûmun lâ-te’ḥuzuke sinetün velâ-nevm* (19) ve du‘â-ı ferec ki İsmâ‘il bin İbrâhîm bin el-Ḥasan bin el-Ḥüseyn bin ‘Alî bin Ebî Ṭâlib (20) raḳiya’llâhu anhum diyüpdür ve ehl-i beyti ve ferzendleri bu du‘âyı mîrâş yidiler (21) her kim ki şiddet vaḳtinde bu du‘âyı okısa ferec ḥâşıl oldu du‘â budur (22) *yâ men yuḥallu bihi ‘uḳdu’l-mekârihi yâ men yutteḳa bihi ḥummâ’ş-şedâyidü yâ men yeltemisu bihi’l-* (23) *muḥrecu ilâ-maḥalli’l-fereci ente’l-med‘uvvu fi’l-mühimmâti ve’l-mefze‘u fi’l-mülimmâti*

[12-b]

(1) *lā-yendefi‘u minhā illā-mā-defā‘te velā yenkeşifu minhā illā-mā-keşefte kad nezele bī-* (2) *yā rabbi mā-‘alimte ve kād-kāde yaqtulunī şıkalehu ve elemme bi mā-behzenī ħamluhu fe bi-ķudretike* (3) *evredtehu ‘aleyve ve bi-sultānike veccehtehu ileyve felā-muşdira limā-evredte velā* (4) *kāşife limā-veccehte velā fātiħa limā-ağlaķte velā müyessire limā ‘asserte velā* (5) *mu‘assire limā yesserte fe-salla’llāhümme ‘alā muħammedin ve ‘alā ālī muħammedin ve sellim ve’fah lī* (6) *bābe’l-fereci bi ħavlike va’ħbis ‘annī sultāne’l-hemmi bi ħavlike ve enilnī ħüsna’n-* (7) *nażari fīmā se’eltü ve eziknī ħelāvate’ş-şun‘i fīmā şekevtu ve heb lī* (8) *min ledünke ferecen heniyven ve‘c‘al lī min ledünke ferecen qarīben ve maħrecen raħīben* (9) *ve şalāħen fī-cemī‘i emri sefiyyen şāmilen velā teşğalnī bi’l-hümümü ‘an- te‘ahhüdi* (10) *farzike ve isti‘māli sünnetike ve kad dıķtu zer‘an bi mā ġarānī ve tahħayyertu* (11) *fīmā nezele bī ve dehānī ve da‘uftu ‘an-ħamli mā kad aşķalenī hemmen ve tebelledtu* (12) *fīmā enā fīhi ķaleķan ve ġammen ve ente’l-ķādiru ‘alā keşfi mā ene veķa‘tu fīhi fe’fa‘l* (13) *zalıke yā seyyidī ve mevlāyi ve in lem-estahıķhu ve ecnibnī ileyhi ve in lem-estevcibhu* (14) *yā ze’l ‘arşı’l ‘azīmü yā ze’l-‘arşı’l-‘azīmü yā ‘arşı’l ze’l-‘azīmü* (15) *ve ehli beytüñ du‘ası ki ābā’-ı kirām ve ekābīr-i islāmdan mütevātir oldı ve aña* (16) *du‘ā’i ferec dirler budur lā-ılahe illā’llāhu ħaķķan ħaķķan lā-ılahe illā’llāhu ta‘abbüden* (17) *ve riķķan lā-ılahe illā’llāhu imānen ve şıdķan münzile’r-raħmeti min me‘ā diniħā ve münşi’l-* (18) *bereketi min mekāmniħā ve emākinihā es’elüke en tuşallyiye ‘alā muħammedin ‘abdike ve nebiyyike* (19) *ħıyretike ve şafıyyike ve ‘alā ālihi meşābīħi’d-ducā ve eimmeti’l-hüdā ve en tuferrice* (20) *‘annī ferecen ‘acilen ve tef‘ale bī fī-dinī ve dünyāye mā ente ehlühü ve tunīlenī şalāħen* (21) *li cemī‘i emri şāmilen yā kāşife külli kerbin ve ġāfire külli zenbin* *Ĥazret-i* (22) *emīrū’l-mü’minin ‘Alī’ye rağiya’llāhu ‘anh bir a‘rābī şıkāyet eyledi bir şiddetden ki* (23) *aña nāzil oldı ve kürbetden ki aña lāħiķ oldı ve dayk-ı ħāl ve keşret-i ‘ıyālden*

[13-a]

(1) emîrû'l-mü'minîn buyurdı ki *'aleyke bi'l-istiğfâri* ya' nî istiğfare (2) mülâzemet eyle ki Hâkık celle ve 'alâ şöyle buyurur *istağfirû rabbeküm innehu kâne* (3) *gaffâren yursîli's-semâ'e* 'aleyküm midrâran ve yumdidküm bi emvâlin ve benîne ve yec'al leküm (4) *cennâtin* ve yec'al leküm enhâran birkaç gün geçdi a'râbî yine geldi ve eyitdi yâ emîre'l- (5) mü'minîn buyurduğunu eyledüm bağlu eşüme güşâyış ve maqşûduma bahşâyış hâşıl (6) olmadı emîrû'l-mü'minîn buyurdı ki yâ a'râbî sen bilmez misûn ki istiğfâr nice gerek (7) a'râbî eyitdi yâ emîre'l-mü'minîn istiğfârı baña ta'lîm eyle emîrû'l-mü'minîn buyurdı ki (8) yüzün tã'ata tut ve niyyetüni hâliş eyle ve bu du'âyı okı *allahümme innî estağfiruke* (9) *min külli zenbin kavıyyin* 'aleyhi bedenî bi 'âfiyetike ev nâlethu kudretî bi-fazlı ni'metike (10) ev basattu ileyhi yedî bi sâbi' rızıkıke ev ittekeltü fihi havfi minhu 'alâ (11) *inâyetike ev veşıktu fihi bi hayalike ev evveltü fihi 'alâ keremi 'afvike allahümme* (12) *innî estağfiruke min külli zenbin hunte fihi emânetî ev bihuste fihi nefsi* (13) *ev kıddemtu fihi lezzeti ev eşertu fihi şehveti ev iste'antu fihi ligayrike* (14) *ev istağvevtü ileyhi men tebi'anî ev galebtü fihi bi fazlı hıyleti ev ittekeltü* (15) *fihi 'aleyke mevlâye felem tahtulnî 'alâ fi'ilî ve künte sübhaneke kârihen* (16) *bi ma'siyeti lakin sebâka 'ilmuke fiyye bi ihtiyârî ve isti'mâlî ve murâdî ve işârî* (17) *lem-tudhîlnî fihi cebren ve lem-tuħmilnî 'aleyhi kahren ve lem-tuzlemenî şey'en yâ erhame'r-* (18) *rahîmin yâ şâhibi 'inde şiddeti yâ münîsi fi-vaşseti yâ hâfizi fi-gurbeti* (19) *yâ veliyyî fi-ni'metî yâ kâşifi fi-gurbeti yâ mücibe da'veti yâ rahîme 'abratî* (20) *yâ muķîle 'aşaratî yâ ilâhi bi't-taħķik yâ rüknî'l-veşıki yâ cârî e'l-laşiki* (21) *yâ mevlâyâ e's-şefik yâ rabbe'l-beyti'l-âtiķi aħricnî min ħalaķi'l-mađiķi* (22) *ilâ sı'ati'l-tariķ ve ferric min 'indike karîbin veşik ve 'kşif 'annî külle* (23) *şiddetin ve đayķin ve ekfinî mâ-uķiku velâ mâ-uķiku allhümme ferric 'annî külle hemmin*

[13-b]

(1) *ve ğammin ve aḥricnī min külli hüzninve kerbin yā fārice'l-hemmi ve yā kaşife'l-ġammi* (2) *yā münzele'l-kaṭari yā mūcibe da'veti'l-muḍtarrīne yā raḥmane'd-dünyā ve raḥīme'l-āhireti* (3) *şalli 'alā Muḥammedi'l-nebiyyī ve 'alā ālihi e't-ṭayyibīne e't-ṭāhirīn ferric 'anni mā kaḍ ḍāka bihi* (4) *şadrī ve 'iyle minhü şabrī ve ḳallet minhü ḥiletī ve da'ufet lehü ḳuvvetī yā kāşife* (5) *külli ḍurrin ve beliyyetin yā 'alime külli sirrin ve ḥafıyyetin ve erḥame'r-rāhūmine ufevviḍu emrī* (6) *ile'llāh inne'llāhe başīrun bi'l-ibādi ve mā-tevfikī illā-bi'llāhi 'aleyhi tevekkeltü* (7) *ve hüve rabbü'l-'arşī'l-'azīm* andan şoñra ol a'rābī ḥikāyet eyledi ki birkaç kez (8) bu du'ā-yı istiġfarı oĸudum faḳrdan necāt buldum ve ol miḥnet zāyil ve ol (9) ğamm u şiddet mekşūf oldı emīrū'l-mü'minīn 'Ömer raḍiya'llāhu 'anh şöyle buyurur kim (10) *mā ubālī 'alā eyyi ḥālīn aşbaḥtū 'alā mā uḥibbu ev 'alā mā ekrehu ve zālike ennī* (11) *lā edrī'l-ḥayra fīmā uḥibbu ev ukrihu* ya'nī bāk itmezem ve ḳayırmazam ki şabāḥ (12) işüm irādetüme muvāfiḳ ola yā muḥālif zīrā bilmezem ki maşlahatum ol işüñ (13) ḥuşūlunda mıdur yā 'adem-i ḥuşūlinde şöyle ki Ḳur'an-ı mecīd aña nāṭıḳdur 'asā (14) *en tekrehū şey'en ve hüve ḥayrūn leküm ve 'asā en tuḥibbū şey'en ve hüve şerrūn leküm* (15) İbni 'Uteybe eydür *mā-yekrihu'l-'abdu ḥayrūn lehü mimmā yuḥibbuhu li-enne mā-yekrihuhu behceten* (16) *'ale'd-du'ā'i ve mā-yuḥibbuhu yülhīhi* ya'nī 'abduñ sevmedügi nesnenüñ ḥuşūlı (17) ḥayrdur sevdügi nesnenüñ ḥuşūlundan zīrā ki maḳsūd ḥāşıl olmadugı (18) ḳavli du'āya ve tazarru'a dā'idür ve maṭlūbuñ ḥāşıl oldugı mūcib-i devletdür ki (19) *inne'l-insāne le yatġā en re'āhustāġnā* Dāvud peygāمبر 'aleyhi's-şal'āt (20) ve's-selām da'avātında ve münācātında bu ma'nāya işāret ider ki *sübḥāne* (21) *müstaḥrici'd-du'ā'i bi'l-belā'i sübḥāne müstaḥrici's-şükri bi'r-recā'i* ya'nī (22) münezzeh pādşāh du'āyı belāda ve şükri recāda ḳodı Mālik İbni Dīnār (23) çün maraz-ı mevte yetişdi āḥir kelimesi bu idi ki *mā- aḳrabe'n-ni'amu mine'l-bevş*

[14-a]

(1) *ya' kibāni ve yūšekāni zevālen* ya' nī ne yaķīndür ni' met niķmete zīrā ki her bir nesnenüñ (2) zevāl ' aķabindedür ve Tāvus-ı Yemenīden rivāyetdür ki bir gice Harem-i Ka'bede (3) otururdum ' Alī bin el-Hüseyn ki Zeyne'l-'Abidīn dirler idi Hareme girdi (4) ve du'āya müteveccih oldı ben eyitdüm şālih kişidür ve hānedān-ı nübüvvetdendür du'āsına (5) kulaķ tūtayum tā elfāz-ı dūrer-bārını ve ma'ānī-yi gevher-nişārını işidüp yād idem (6) ve baña bir gün fāyidesi 'āyid ola çün namāzdan fāriğ oldı başını secdeye (7) ķodı ve bu du'āyı oķudı *yā rabbi 'abduke bi ğinā'ike yercū şevābeke ve yaķşī* (8) 'iķābeke Tāvus-i Yemānī eydür hiç bir mühim işde ve hüzünde bu du'āyı oķumadum (9) illā ki ol maķşūd hāşıl oldı ve ol ķayġu sürūra mübeddel oldı ve peyġamberden (10) mervīdür ki peyġamberlerden bir peyġamber yā şiddiķlardan bir şiddiķ bir buzaġuyı (11) anası ķıyında boġazladı 'aķlına hālel hāşıl oldı ve müddet-i medīde şöyle ķaldı (12) tā bir gün bir aġac dibinde tūrmışdı ol aġacda bir ķuş yuvası var idi (13) ol yuvadan bir yavru dūşdı ve anası ġāyet şefķatden kendüyi (14) yere urdı ol şiddiķ ol yavrıyı tūpraķdan getürdi ve yuvasına ķodı (15) fi'l-hāl Hudā-yı Te'ālā 'aķlımı redd eyledi 'Ömer bini'l-Hattāb bir gün meclisde (16) hāzır olanlara eyitdi *mā aķsene şey'ün* ya' nī ne nesne hūbdur ve maķbūbu'l- (17) ķulūbdur her biri kendü re'yince bir söz söyledi ol cemā'atde 'Amr bini'l-'Āş (18) hāzır idi hiç muteşaddī olmadı 'Ömer rağiya'llāhu 'anh buyurđı ki yā 'Amr sen (19) ne dirsün eyitdi *el-ġamerātı şümme tecellihā* ya' nī ķamu nesnenüñ eyisi ķayġudur ki (20) zāyil ola ve miñnetdür ki şādiye mübeddel ola ve şiddetdür ki ferece irişe (21) ve ba'zı ekābirden rivāyetdür ki her belīyyede ki olsañ ol belīyyenüñ keşfinde (22) Hāķķ Te'ālā haķķında hūsn-i zannı dāyimā ziyāde eyle ki ferecün yaķinde ġayy-i beliyyātde (23) hūsn-i zannıdır ve dimişlerdür ki *el-'āķilu lā-yezillü li evveli nekbetin velā yefreħu*

[14-b]

(1) *bi-evveli ni‘metin fe-rubbemā aqla‘u’l-maḥbūbu ‘ammā yuḍirruhu ve ecle’l-mekrūhu ‘ammā yusirruhu* ya‘ nī (2) ‘ākıl ol şiddet ve kaygıyla gerekdür ki ḥor ve maḥzūn olmaya ve ol devletle (3) neşāt u şādluḡ kılmaya şāyed ki ol devletūñ taḥtında miḥnet ve ol şiddetūñ (4) ‘aḡabinde devlet ola ve ‘Abdu’llāh bin Ṭāhir Süleymān bin Yahyā bin Mu‘āza ki (5) kātibiydi şikāyet eyledi bir belādan ki ḥuşulu mütevaḡḡı‘ idi ve ḥuşulından (6) ḥāyif idi Süleymān eyitdi eyyühe’l-emīr olmamış belāya melūl olma şāyed ki (7) ol ḥādiṣe vāḡı‘ olmaya ve’l-ḥāletü hāzihi vāḡı‘ olmamış ḥādiṣe için melūl (8) olasin ‘ayn-i belāda olmuş olursun mümkindür ki ‘ākibet iş senūñ murāduñca (9) ola ‘Abdu’llāh bin Ṭāhir eyitdi va’llāhī ki bu sözle kayguyu göñlümünden çıkarduñ (10) ve Nūşirevān-ı ‘Adilden rivāyetdür ki eyitdi mecmū‘ mekārih-i dünyā ve şedāyid-i (11) rüzgār iki nev‘dür bir nev‘i oldur ki ḥile anda müfīd olur ıztırāb u (12) ḥareket aña müfīddür ve bir nev‘i oldur ki aña ḥile müfīd olmaz ve anuñ devāsı (13) şabırdur ve ba‘zı ḥükemādan mervīdür ki *el-ḥīletu fīmā lā-ḥīlete fīhi’ş-şabru* (14) ya‘ nī bir belıyyetde ki ḥile fāyide itmeye şabr ḥiledür *e’ş-şabru miftāhu’l-ferec* (15) ya‘ nī ki şabr şādluḡın kilīdidür *men şabere ḡadere* ya‘ nī her kimesne ki şabr eylese (16) murāda ḡādir ola *semeretü’ş-şabru e’z-zaferu* şabruñ yemişi murāda irişmekdür *inde* (17) *iştidādi’l-belāya ye’ti’r-raḡā’u* ya‘ nī çün belā ḡatı ola rāḡat ḡāşıl olur (18) ve bir a‘rābī eydür ol yer ki mevzi‘-i ḡayrdur anda şerden ḡorḡ ve ol (19) maḡam ki mevzi‘-i şerdür teveḡḡu‘-ı ḡayr ile zīrā çok oldı ki bir kişi ölüm (20) ḡaleb eyledi sebep-i ḡayātı oldı ve çok oldı ki bir kişi ḡayatına dürüşdi (21) sebep-i mevti oldı ve çok emn u refāhiyyet ki ḡāşıl olur bir mevzi‘den (22) ḡāşıl olur ki mevzi‘-i ḡavfdur ve bir ‘arab eydür *inne fi’ş-şerri ḡiyāran* (23) ya‘ nī şerde daḡı ḡayr vardur İbni ‘Ubeyde eydür çün muşibet saña vāḡı‘ ola

[15-a]

(1) bilgil ki andan daħı ulu muşibet vardur tã ol muşibet saña ãsãn ola (2) emirü'l-mü'minîn ' Aliden rivâyetdür ki şöyle buyurdı *yã İbne âdem lâ-tahmil* (3) *hemme yevmike'llezi lem-ye'ti 'alã yevmike'llezi kad âti fe-innehu in tekinu min 'umrike* (4) *ye'tike'llãhu sübhãnehu fihi bi muhabbetike va'lem enneke en teksibü şey'en sivã* (5) *kuvvetike illã-kunte fihi hãzinen li-ğayrike ba'de mevtike ya' nĩ ey âdem oğlı gelmemiş* (6) günün kayğusunu bugünkü gününün üzerine yükletme ve bu günün rãhatını (7) gelesi günün kayğusiçün ki şãyed ol güne irişmeyesün münkãzi ile ki (8) eger 'ömrde te'hĩr ve ecelde tevačkuf ola şãyed ki ol günde daħı murãda irişesün (9) ve yakĩn bilgil ki kıut-ı yevmünnden özge her ne kim kesb idersün ol nesnede (10) senden şoñra kıalanlar içün hãzinedãrluđ eylesün ve Şarĩh radıya'llãhu 'anh (11) şöyle buyurdı ki çün baña bir muşibet vãki' olsa ol muşibete (12) Hãkđ Te'ãlaya dört şükr iderem evvel şu ki şükr eyleyem ki ol muşibet daħı (13) ulu muşibet olmadı zĩrã hiç muşibet yokdur illã ki anuñ fevķında (14) bir muşibet vardur ikinci şu ki şükr eyleyem ki bu muşibete Hãkđ Te'ãlã baña (15) şabr virdi üçüncü şu ki şükr eyleyem ki baña tevfiķ virdi ki *innã li'llãhi* (16) *ve innã ileyhi rãci'un* didüm ve bildüm ki muşibet mucib-i şevãbdur dördüncü (17) şu ki şükr eyleyem ki muşibet nefsume ve mãluma oldu dñnũme olmadı (18) Büzürcmihirden ki Enüşirevãnuñ vezĩri idi rivâyetdür ki Enüşirevãn aña (19) hışm kıilup ħabs buyurdı bir mevzi'de ki teng ü tãrik idi ve dest ü (20) pãyını ğull eylemek buyurdı ve iri geyesi buyurdı ki giydürdiler ve her gün (21) iki arpa kıurşı ve bir kũze şu vazĩfe eyledi ve üzerine müvekkiler kıodı ki (22) her ne kim söylerse ħarfen bi-ħarfin zãbđ eyleyeler ve Enüşirevãn kıatında takrĩr (23) eyleyeler ve şöyle buyurdı ki mebadã bir kelime anuñ sözünden zãyi' eyleyeler

[15-b]

(1) Büzürcmihr müddet-i medīde ol hapsde kaldı ve *men şamete necā* kelimesini vird
(2) kıldı ve hiç bir kelime andan işitmediler Enūşirevān bir cemā' ate ki
Büzürcmihruñ (3) aşhābı idiler ve aña ihtişāş-ı tāmı var idi buyurdı ki kıyına
varalar (4) ve anuñla şöhbet ideler ve her ne kim andan şadır olur işgā kılup naķır u
kaķır (5) pādşāha taķtır kılalar ol cemā' at haķīm kıyına geldiler ve eyitdiler eyyühe'l-
haķīm (6) bunuñ gibi vāķı' a-i saķt ve şiddet-i ber-kemāldeki seni görürüz mā' a-hāzā
yüzünüñ (7) rengi ve cisminüñ kuvveti ber-ķarārdur ve hiç zu'f u tağayyur zāt-ı
şerīfüne yol (8) bulmayupdur sebab nedür cevāb virdi ki bir güvāriş şeş ahlātdan (9)
mürekkeb düzmişem ve her gün ol güvārişden şerbet içerem i' tidāl-i mizācuma (10)
sebab oldur eyitdiler yā haķīm ol güvārişi bize ta' līm eyle şāyed ki yā biz (11) yā bir
dostumuz bu nev' 'uķūbete giriftār ola eyitdi ki haķı-ı evvel oldur ki (12) Haķķ
Te'ālānuñ fazlına vüsūķum ve i' timādum vardur ki be-heme-hāl der-māndelere (13)
dest-gīr oldur ve haķı-ı şānī oldur ki her ne kim muķadderdür vāķi' u kāyin olsa (14)
gerek ve ıztırāb u ceza' mufid olmayasız ve haķı-ı şāliş oldur ki şabr (15) devālaruñ
eyüsidür ki mübtelā anı şifāya sebab ider ve haķı-ı rābi' oldur ki (16) eger şabr
kılmısam ve elem bir hīleye ki bu vartadan maķlaşdur irişmese ve hiç (17) bir
kimesne baña yardım eylemese ne fā'ide ola ve haķı-ı hāmı oldur ki andan haķf (18)
iderem ki bu belādan kaķtı bir belā ola ki ben anı bilmezem bu belāya şükr eylemem ve
haķı-ı (19) sādı oldur ki sā' aten fe-sā' aten ve laķzaten fe-laķzaten teveķķu'-ı ferec
ve haķāş iderem (20) ve işhaķ-ı 'Ābid şöyle buyurdı ki çok ola Haķķ Te'ālā kulunu
bir miķnetle (21) mübtelā eyleye ve ol miķneti mehālikden sebab-i haķāş eyleye ve
taķķıķ ile (22) naķar kılmısa ol miķnet-i 'aķīm ni' met ola ve İsmā' il-i zāhid eydür her
kim ki (23) eger miķnet nāzil olsa ve taķammül eylese ve Allāhuñ taķdīrine rāzī olsa

[16-a]

(1) ol beliyetüñ menfa'ati tiz vaktde mekşûf ola ve ol miñnetde mestûr olan (2) meşâliha vâkıf ola ve ba'zı ekâbirden mervîdür ki miñnetler Allâhdan mañlûkâta (3) âdâbdur ve Hasan bin Sehl rencür oldı çün Hâkık Te'âlâ şifa erzânî (4) kıldı aşhâbı tehniyet-i şihhat için ziyâret kıldılar çün aşhâb her birisi (5) sözden fâriğ oldılar Hasan bin Sehl eyitdi *inne fi'l-ileli le-ni'men* (6) *lâ yenbeğî lil 'uçalâ'i en yechelühâ temhîzun li'z-zenbi ve ta'arruzun li-sevâbi's-* (7) *şabri ve ikâzun mine'l-gafleti ve ezkarun mine'n-ni'meti fi-hâli's-şihhati* (8) *ve istid'â'un li't-tevbeti ve hazzun ale's-sadaqati ve fi-każâ'i'llâhi Te'âlâ* (9) *ve kaderihi ba'de'l-hıyaru ya'nî* hastaluklarda ve 'ilelde ni'metlerdür ki 'âkıll (10) andan gâfil olmamak gerekdür ve ol cümleden teni günâhdan pâk eylemekdür ve müteşaddî (11) olmağdur şabruñ sevâbına ve gafletden uyanmağdur ve ni'met şihhatini aındırmağdur (12) ve tevcih-i terğib itmekdür ve şadağaya kandıрмаğdur ve bu mecmû'ısından soñra (13) ihtiyâru'llâhuñ kağa ve kaderindedür ve Muhammed bin Hanîfe 'Abdu'llâh bin 'Abbâsa (14) yazdı ol vaktde ki İbnü'z-Zübeyr anı teklifle Mekkeden Tayife sürdi (15) ol hâlete İbni 'Abbâs kârih idi ammâ *ba'de fe-innehu belâğani enne İbnü'z-Zübeyri* (16) *seyyereke ile't-tâyifi fe-uñdişe ennehu leke bi-zâlike zuhren ve hağza bihi 'anke* (17) *vizren yâ İbni 'Ammi innemâ nebteli's-şâliħüne tü'auddu'l-kerâmetu li'l-aħyâri ve lev lem-* (18) *tücer illâ-fimâ tuħibbu le kalle'l-ecru ve kad kale'llâhu Te'âlâ 'asâ bi-en tekrehu* (19) *el-âyeh veffağnâ bi's-şabri 'ale'l-belâ'i ve's-şükri 'ale'n-na'mâ'i ve lâ eşmutu bimâ* (20) *'adüvven ve's-selâm ya'nî* Allâha ħamd ve ħazret-i Risâlete şalavât getürmekden soñra (21) baña haber irişdi ki Zübeyr oğlı seni Mekkeden Tayife varmağa ikrâh eylemiş ve ol (22) sebebden Hâkık Te'âlâ saña şevâb ihdâs eyledi ve günâhları senden ħağğ eyledi (23) ey 'ammum oğlı yağın bil ki belâ dâr-ı dünyâda eyülerüñdür ve eger şevâbuñ olmasa

[16-b]

(1) illā sevdüğün nesneye olsa şevābı az olaydı ve Hakk Te‘ālā kitāb-ı mecīdinde (2) şöyle buyurupdur ki ve şāyed bir nesneyi kārih olasun ve hayruñ anda ola (3) ve şāyed bir nesneyi hayr şanasun ve sevesün şerrüñ anda ola Hakk Te‘ālā bize (4) ve saña şabra tevfiķ erzānī kılsun ve ni‘ mete şükür ve düşmeni kām eylesün ve’s-selām (5) ve Hasan Başrī şöyle buyurdu ki ol nesne ki anda hiç şerr yokdur (6) şükrdür sağlık vaktinde ve şabrdur hengām-ı miḥnetde ve medāyini (7) Kitāb-ı Ferec Ba‘de’s-şiddede şöyle buyurdu ki İbni Şebremiyye çün şiddet nāzil (8) oldu buyurdu ki *belevtu* çünki dāyim oldu tiz ola ki münkeşif ola (9) ve ba‘zı hükemādan mervīdür ki nihāyet miḥnet bidāyet-i ferecdür ve Ebū Hüreyreden (10) mervīdür ki buyurdu ki ḥāzret-i Risāletden işitdüm ki eyidürdi *inni li en* (11) *ekūne fī-şiddetin etevaḳḳa‘a ba‘dehā rehā‘en eḥabbu ileyye min en ekūne* (12) *fī-rehā‘in etevaḳḳa‘u ba‘dehu şiddeten* ya‘nī bir şiddetde olup ki ardınca ümīd-i rehā (13) olsa yegdür andan ki rehāda olup şoñunda ümīd-i şiddet ve tevaḳḳu‘-ı miḥnet ola (14) ve ḥāzret-i Risālet şallā’llāhu ‘aleyhi ve sellem şöyle buyurdu ki *lev kāne’l-* (15) *‘usru fī-kurretin lecā‘e yüsranī fe eḥrecāhu* ya‘nī meşelā eger ‘usr u düş-ḥārī (16) bir revzende olsa iki yüsr gelüp ol ‘usrı bir vezinde çıkaralar ve emīrū’l-mü‘minīn (17) ‘Alīye raḍiya’llāhu ‘anh bir ‘arab geldi ve eyitdi bir şāhib-i vāḳı‘ ayum ve miḥnet-zedeem (18) baña bir nesne ta‘līm eyle ki her gāh ki miḥnetde vāḳı‘ olsam sebep-i miḥnet ve her vakt (19) ki ‘usr ḥāşıl olsa sebep-i yüsr ola emīrū’l-mü‘minīn buyurdu ki yā a‘rābī (20) belıyyātuñ evḳātı ve nekebātuñ ğāyātı vardur her vakt olmadın ve ğāyet (21) irişmedin kul def‘ine küşiş eylemek zayı‘durur belki miḥneti zāyid eylesün ve Hudā-yı (22) Te‘ālā şöyle buyurdu ki *in erādenīye’llāhu bi-ḍurrin hel hünne kāşifātu ḍurrihi* (23) *ev erādenī bi-raḥmetin hel hünne mümsikātü raḥmetihi kul ḥasbiya’llāhu ‘aleyhi yetevkelü’l-*

[17-a]

(1) *mütevekkilün* lakin Allāh Te'ālādan isti'ānet dile ve şaburluğa müdāvemmet eyle
 (2) ve peyveste istiğfāra meşğul ol ki Hakk Te'ālā şābirlere va'dler eyleyüpdür (3)
 ve istiğfār buyurupdur *ve istağfirū rabbeküm innehu kāne gaffāran el-āyeh* (4) **el-
 bābu's-şāliş** bir cemā'at hāli hikāyetindedür ki (5) eyü falıla yā du'ā-yı hūbıla
 şiddetleri ferece ve miḥnetleri menḥa mübeddel oldı (6) **el-hikāyetü'l-ülā** kaḍı
 hikāyet eyledi ki bādīyede bir 'avrat gördüm ki (7) menūḳ gelüp zirā' atını ki sebeb-i
 ma'āşı ve sermāye-i inti'āşı idi (8) helāk eyledi ve ol muşibetden dostları ta'abbürle
 naşihat iderlerdi (9) ol 'avrat yüzünü göge eyledi ve elini du'āya ḳaldurdu ve eyitdi ki
 Hūdāvendā (10) raḥmetüñe ümīdvārum ve luṭfuñı umaram ve telef olandan yeg
 virmege ḳādırsün (11) ve ol nesne ki ḳullaruña lāyıḳdur erzānī eyle ki rızḳumuz
 üzerüñe ve ümīdümüz (12) sanadur henüz ol mekāndan ırāğ olmadum ki bir şāhib-i
 ḥayr erbāb-ı (13) dünyādan ol mevzi'a irişdi ve ol hāli işitdi fi'l-hāl beş yüz (14)
 dīnār ol 'avrata 'iṭā eyledi ve Hūdā-yı Te'ālā ol 'avratuñ du'āsını (15) ol sā'atde
 müstecāb ḳıldı **el-hikāyetü's-şāniyetu** İbni Ḥamdūn-i (16) Nedīm rivāyet eyledi ki
 emīrū'l-mü'minīn Mu'tazıd Bi'llāh baña hikāyet eyledi ki (17) çün İsmā'ıl bin
 Bülbül benümle babamuñ arasında ki emīrū'l-mü'minīn Muvaffaḳ Bi'llāh (18) idi
 ekāzīb-i muḥtelife ile 'adāvet bıraḳdı ve nemmāmluḳla ḥātırını müteḡayyir (19)
 eyledi tā ki baña sāḥiṭ olup ḥabs buyurdu ve leyl ü nehārda ḥavfum (20) ziyāde olurdu
 ki nā-gāh İsmā'ıl bir nesne ki izdiyād-ı ḥuşmdur naḳl (21) eyleye ve ḳatle mü'eddī
 ola nā-gāh Muvaffaḳ Bi'llāh tābistānda kūhistāna (22) vardı ḳorḳum ziyāde oldı ki
 nā-gāh İsmā'ıl fırsat bulup ḥiyānetle (23) bir cināyeti baña mensūb eyleyüp babama
 'arz eyleye ve bu'd-i mesāfet sebebi ile

[17-b]

(1) berā'et-i sāhetüm mekşûf olmaya ve helâke mü'eddî ola du'â ve huğû' ıla (2) ve ibtiḥâl ü huşû' ıla ol ḥâzrete teveccüh eyleyüp dururdu ki mışrâ'-ı (3)

Tâ felek ez-perde çı âred birün

ve her gün İsmâ'îl ḥabîş baña mülâzemet (4) eyleyüp izḥâr-ı ḥıdmet eylerdi ammâ ğarazı muvâkabet-i aḥvâl ve muvâ'ât-ı (5) ef'âlüm idi tâ ne nev' ile beni bir cerime ile müttehem eyleye ki helâküme zeri'a (6) ve ḳatlüme vesîle eyleye günlerden bir gün Kur'ân-ı mecîd ki tilâvetine ve kelâm-ı rabbânîniñ (7) ḥâlâvetine meşğül oldum eyitdi emîr muşḥafı baña vir ki tâ senüñ cihetüñden (8) ötüri tefâ'ül eyleyem hiç cevâb virmedüm muşḥafı kendü aldı (9) ve açdı evvel satır ittifaḳan bu âyet geldi ki 'asâ rabbüküm en yühlike (10) 'aduvveküm ve yestaḥlifüküm fi'l-arđi ya' nî ümîddür ki tañriñuz düşmânınızı (11) helâk ide ve sizi yerde ḥâlîfe eyleye çün bu âyeti oğudı yüzü ḳara (12) oldı ve tağayyür-i fâhiş beşeresinde zâhir oldı şâniyen fâl açdı bu âyet (13) geldi ki ve nurîdu en nemünne 'ale'llezine's-tuđ'ifü fi'l-arđi ve nec'alehüm e'immeten (14) ve nec'alehümü'l-vârişin ḳalaḳı ve ıztırâbı ziyâde oldı üçüncü nevbet (15) tefe'ül eyledi bu âyet geldi ki va'ade'llâhu'llezine âmenü minküm ve 'amilu's-şaliḫâti (16) li-yestaḥlifennehum fi'l-arđi kemâ-istaḥlefe'llezine min ḳablihîm pes muşḥafı (17) elinden ḳodı ve eyitdi eyyühe'l emîr beşâret olsun ki elbetde bî-şekk [ü] (18) şübhe ḥâlîfe olisersün eyitdüm Allâh Allâh benüm ḳanuma sa'y eyleme ve Allâhdan (19) ḳorḳ Allâh Te'âlâdan du'â ve tazarru' ıla emîrü'l-mü'minîniñ zât-ı şerifiniñ (20) selâmetini dilerem baña ḥilâfet ḥâcet degül ve senüñ mislüñ 'aḳlında ve kifâyetde (21) böyle ittifaḳatla revâ degüldür ki bunuñ gibi söz söyleye ba'd-ez-ân benümle (22) bir söze daḫı girdi ve'l-ḥadış şeb-ḥün bir şâḫdan bir şâḫa ḳonardı (23) nâ-gâḫ buña irişdi ki imân mağlaḫa ḳıldı ki bu 'itâbı ki emîrü'l-mü'minîn

[18-a]

(1) Muvaffaq Bi'llâh emîr hazretine kıldı aña râzî degüldüm ve hiç vechile benüm sıkâyetümle (2) hâdiş olmadı ve men taşdıķ iderdüm ve her nesne ile ki gönli hoş (3) olurdu hıtabda aña müsâmeħat iderdüm ki nâ-gâh vahşeti ziyâde olup (4) helâkûme müsâra'at eylemeye ve andan şoñra her gâh kıyıma gelürdi 'özrler dilerdi (5) ve berâ'et-i sâhetini izhâr eylemekde mübâlağa iderdi ve ben daħı izhâr-ı (6) ta' abbüd-i yakînde mübâlağa iderdüm tâ şöyle zann eyledi ki ihlâşına mu'takîd (7) oldum ve bir sehl-i müddetde muvaffaq-ı kühistândan rücû' eyledi ve ĥasta (8) oldı dâr-ı fenâdan dâr-ı bekâyaya sefer eyledi ğulâmlarını ĥapsden çıkardılar (9) ve taħta iclâs eylediler ve baña ĥilâfet mütemekkin oldı Tañrınıñ düşmeni (10) ve benüm düşmenüm İsmâ' ile zafer bulup her ne ki i'âdeye lâyıķdur tenfîz kıldum (11) **el-ħikâyetü's-sâliṣetu** Şâliḥ bin Semmâr rivâyet ider ki Ĥasan-ı Başrî (12) raḍiya'llâhu 'anh Ĥaccâc kıyıma geldi bir vâsiṭa ile ki yeñi köşke Ĥaccâc binâ kıldıydı (13) ve tezyîn u taḥsîninde aķşa'l-ĝayeye irişdiydı ve envâ' ferşlerle (14) ecnâs-ı baş ile müzeyyen kıldıydı Ĥasan-ı Başrî raḍiya'llâhu 'anh buyurdu ki (15) ebnâ-yı dünyâ biri birisinüñ dünyâsına ĥased iderler ve biz 'ibretle olara (16) nazâr iderüz birisi bir köşk binâ ider ve tezyînine sa'y-ı belîĝ ider ve bir (17) cemâ'at-i ĥar-meges gibi ki necâsete cem' ola ve ferâş gibi çerâĝ yaḥtûsına (18) müctemi' kendülerini ĥuṭâm-ı dünyâ ṭama'ına ṭa'me-i âteş iderler ve anuñ kıyıma (19) gelürler ve evvel ol saķf-i ber-keşide ve bisât-ı ĝüsteride ile nâz ider (20) ve eydür ki ĝörün bu kaşr-ı refi' i ol farş-ı bedi' ıla ne münâsîbdür zîbâdur (21) ve ol fâsiķ-ı aḥmaķ bilmez ki ehl-i semavât kıyında mebgûz ve ehl-i arazîn (22) kıyında mel'undur Ĥasan-ı Başrî raḍiya'llâhu 'anh bu sözi söyledi ve Ĥaccâc (23) meclîsinden çıkdu gitdi ve eyitdi *innemâ aḥaze'llâhu 'ale'l-'ulemâ' i li-yubeyyine'n-nehu*

[18-b]

(1) *li'n-nāsi velā tektumūnehu* ya' nī Ḥaqq Te'ālā 'ulemā üzerine hüccet idüpdür ki (2) halka mevā'iz u zevācır u naşihat beyān ideler ve gizlemeyeler Ḥaccāc bu (3) sözden be-gāyet hışmnāk oldu ve eyitdi ey mevālī ehl-i Başradan (4) bir kişi kıyımā gelür ve muvācehedde bunca kelimāt-ı şetmi taşrih ider ve hiç (5) biriñüz inkār u zecr itmeyesiz *va'llāhī le aqtulennehu* ya' nī Tañrı haqqıçün (6) ben anı öldüreyüm ehl-i meclīs Ḥasan-ı Başrīnün ardınca vardılar ve dönderdiler (7) Ḥasan-ı Başrī bildi ki n'içün kağırdılar dilin tuşağın depredüp āheste āheste (8) bir nesne oğurdı çün Ḥaccāc katına geldi gördi kat' bırakılmış ve kılıç (9) kınından çıkmış ve cellād hazır gelmiş çün Ḥaccāc anı gördi hışmnāk (10) söze başladı Ḥasan-ı Başrī rağiya'llāhu 'anh rıfkıla ve luftıla naşihat u va'za (11) iqdām eyledi fi'l-hal Ḥaccācın gāzabı sākīn oldu buyurdı ki kat'ı (12) durdılar ve hisām-ı intikāmı kınına koydılar ve ol fi'l-i kabīhi ki zannında (13) varıdı Ḥasanla hüsne tebdil eyledi ve ziyāfet ü ikrāmda ve ağıvāz u (14) in'āmda hiç daқиka fevt eylemedi ihzār-ı envā'ī me'kulāt ve taqdīmi (15) taşt-ı gāsulātından şöyle ki erbāb-ı kerem kıyında ma'rūfdur Ḥasan (16) rağiya'llāhu 'anh mu'azzez u mükerrem oturdu ve mübeccel ü mu'azzam meclīsten çıktı gitdi (17) Şālih İbni Semmār eydür ki Ḥasana şordum ki yā imām ne du'ā idi oğurduñ ki (18) bu tizlülle icābete maqrūn oldu ve bu zalimūñ 'unfi lufta mübeddel oldu (19) Ḥasan-ı Başrī eyitdi ki bu du'āyı oğudum *yā gāyetī 'inde da'veti ve yā 'uddeti* (20) *'inde melāleti ve yā rabbī 'inde kürbeti ve yā şāhibi fi-şiddeti ve yā veliyyi* (21) *fi-ni'meti ve yā ilāhī ve ilāhe İbrāhīme ve İsmā'ile ve İshāka ve Ya'kübe ve'l-esbāti* (22) *ve Mūsā ve İsā ve yā rabbe'n-naķibeyni küllihim ecma'in ve yā rabbe káf hā yā 'ayn şād* (23) *ve Tāhā ve Yāsin ve'l-Ḳur'āni'l-hakīm ve şallā'llāhu 'āla Muḥammedin ve ālihi't-tahirin*

[19-a]

(1) *ve'r zuḡnī meveddete* 'abdike el-Ḥaccāc ve ḡayrehu ve ma' rūfēhu ve raḡmetehu va'şrif (2) 'annī izāhu ve su'ehu ve mekrūhehu ve ma' arretehu Şāliḡ eyitdi hiç bir şiddet u (3) belāda miḡnet ü 'anāda oḡmadum bu du'āyı illā ki Ḥaḡḡ Te'ālā ferec erzānī (4) ḡıldı ve ol miḡnet menḡata mübeddel oldı **el-ḡikāyetü'r-rābi'atu** rivāyet (5) olındı ki çün Ebū Ca'fer-i Menşūr nevbet-i ḡilāfete irişdi İsmā'ıl bin (6) Ümmeyeyi ḡabse buyurdı İsmā'ıl ḡabs yolunda bir dīvār üzerine bu du'āyı (7) yazılı buldı *yā veliyyī fi-ni'meti ve şāḡibī fi-vahdetī ve 'uddetī fi-kūrbetī* (8) bu du'āyı ezberledi ve dāyimā oḡurdı yaḡın müddetde ḡabsden ḡalāş (9) buldı İsmā'ıl eydür şāniyen çün ol mevzi'den geḡdüm ol yazuyı görmedüm ve (10) eşercek daḡı zāḡir degüldi ma'lūmum oldı ki telḡin-i rabbānī ve ta'līm-i sübhānī idi (11) **el-ḡikāyetü'l-ḡāmisetu** Velīd bin 'Abdü'l-Melik rüzḡār-ı ḡilāfetinde Şāliḡ bin (12) 'Abdu'llāḡ el-Medeniye ki 'āmil-i Medīne idi menşūr yazdı ki Ḥasan bin el-Ḥüseyn bin 'Alī (13) bin Ebī Ṭālib ki maḡbūs idi ḡabsden ḡıkaralar ve ḡazret-i Risāletüñ (14) şallā'llāḡu 'aleyhi ve sellem mescīdinde beş yüz tāziyāne uralar çün menşūr (15) Şāliḡe irişdi Şāliḡ minbere ḡıḡdı tā Velīdüñ menşūrını oḡuya ve oḡuduḡdan şoñra (16) minberden ine ve sülāle-i nübüvvet ve ḡulāşa-i fütüvvet üzerine Velīdüñ ḡükmüni (17) tenfiz ide henüz menşūrı oḡumaḡda idi ki 'Alī bin el-Ḥüseyn Zeyne'l-'Ābidīn (18) raḡiya'llāḡu 'anhum girü geldi mecmū' ḡurı gelüp yol virdiler tā ki Ḥasan (19) bin Ḥüseyn ḡıyına geldi ve eyitdi ki ey 'ammum oḡlı saña n'oldı ki kerb du'āsını (20) oḡumazsun tā ki bu belādan ḡalāş bulasun Ḥasan eyitdi ki ol du'ā (21) ḡanḡısıdur 'Alī eyitdi eyit ki *lā-ilāhe ille'llāḡu'l-ḡalīmu'l-kerīm lā-ilāhe (22) ille'llāḡu'l-aliyyu'l-'azīmu sübhane'llāḡi rabbi's-semevāti's-sab'i ve rabbi'l-* (23) 'arşil-'azīmi ve'l-ḡamdu li'llāḡi rabbi'l-'ālemīn 'Alī raḡiya'llāḡu 'anh bu du'āyı

[19-b]

(1) Ḥasana ta‘līm eyledi ve döndi gitdi Ḥasan bu du‘āyı tekrar iderdi ki (2) Şālīḥ minberden indi ve Ḥasanı şālīvirdi ve eyitdi mazlūmluḡ simāsını (3) üzerinde görürem bunuñ ḥālinden emīrū‘l-mū‘minīne rücū‘ eyleyem ḥikāyeti (4) çün Velīde bildürdi yaḡın zemānda cevāb geldi ki Ḥasanı raḡiya‘llāhu ‘anh (5) ḥabsden itlāk idüñ bu du‘ā berekātında ḤaḡḡTe‘ālā ferec erzānī eyledi (6) **el-ḥikāyetü’s-sādisetu** ‘Abdü‘l-Melik bin Mervān rūzgārında bir kişiden (7) bir cināyet şādir oldı ki müsteḥaḡḡ-ı ḡatlı oldı ve ‘Abdü‘l-Melik ḡanını heder (8) eyledi ve ḡanda ki bulsalar öldürsünler ve her kim anı daḡı gizlese anı daḡı öldürsünler (9) deyü buyurdı ol bī-çāre ḥavfdan ḥayrān u ḥāyif dāyimā işi ḡaḡ‘-ı (10) kūh u kemer u maḡārada nidā‘-i *eyne‘l-meferr* idi ve her mevzi‘de bir günden ziyāde (11) olmazdı ve adını kimesneye dimezdi ḡāḥ naḡçir gibi kūh u şaḡrāda gezerdi (12) ve ḡāḥī māḥī gibi deryā-yı ḥayretde yüzerdi ḡāḥ taḡda bulut gibi gözünden (13) ḡaḡarāt-ı ‘abarāt dökerdi ve ḡāḥī derede seyl gibi başını taşa dögerdi (14) ḡāḥī sāye gibi der u dīvār ardında gizlenürdi ve ḡāḥī güneş gibi (15) ḥas u ḥār üzerine oturırdı bir gün bu ḥālle beyābnarlarda yürürdi (16) bir şaḡş görđi ki meḥāsin-i sepīd ve cāmeleri sefīd namāza meşḡül (17) ol daḡı bu şaḡşuñ muvāfaḡatına namāza meşḡül oldı çün ol şaḡş (18) namāzdan fāriḡ oldı şordı ki ḡandansun ve bu yerde n’eylersün ol kişi (19) eyitdi ḡalīfe cevrenden bu vādīde vādī-be-vādī gezerem ve bu maḡārada (20) ümīd-i mefāzıla yürürem şeyḡ buyurdı ki *fe eyne ente ‘ani’s-sab‘i ya‘nī* (21) ḡandasın yediden ben eyitdüm ki ḡanḡı yedi dirsün ki altı cihet ve beş ḥiss (22) ve dört ḡabi‘atum şöyle müstaḡrak-ı ḥavfdur ki eger üç ‘aded ḡoyasun vasaḡını (23) bilmem ve iki sā‘at bir mevzi‘de olmazam şeyḡ buyurdı ki ḡulaḡ tut ki

[20-a]

(1) işidesün ve anuñ berekâtıyla göz ferece tutasun ve bu du‘âyı okudu (2) ed-du‘â *sübḥāne’llezī lā-ilāhe illā hüve’l-vāḥidu sübhāne’llezī lā-yüdrīhi* (3) *ğayruhu sübhāne’l-kāyimü’l-kādīmu’llezī lā-yüntehā lehü sübhāne’llezī yuḥyī* (4) *ve yumītu sübhāne’llezī hüve külle yevmin fi-şe’nin sübhāne’llezī haleka mā-yürā* (5) *ve mā-lā-yürā sübhāne’llezī ‘alime külle şey’in min-ğayri ta‘līmin allahümme* (6) *innī es’elūke bi-ḥaḳḳı hazīhi’l-kelimāti ve ḥürmetihünne en tef’ale bī-kezā ve kezā* (7) ve birkaç nevbet i‘ādet eyledi tā ki ezberledüm ve der-ḥāl şeyḫ ğāyib oldu (8) ve emn ü sükün gönlümde zāhir oldu ve ümīd-i tamām ile ‘Abdü’l-Melik sarāyına (9) teveccüh eyledüm ve destūr diledüm baña destūr virdiler çün ‘Abdü’l-Melik (10) kıyına girdüm ‘Abdü’l-Melik eyitdi ki meger siḫr öğrendüñ ol sebebden bu cür’eti (11) itdüñ ben eyitdüm ḥāşā ki ben siḫr öğrenem ve ḥikāyeti min-evvelihā ilā-āḫīrihā (12) taḳrīr eyledüm ve du‘âyı okudum baña emān virdi ve çok iḫsān erzānī (13) kıldı ve ol belā vü miḫnetden ḥalāş buldum **el-ḥikāyetü’s-sābi’atu** ‘Abdu’llāh (14) bin Süleymān bin Vehēb ḥikāyet eyledi ki Mu‘taẓid Bi’llāh rüzgārında İtāḫ (15) emīrū’l-ümerā idi ve medār-ı ḥilāfetüñ ḳuṭbı idi ve atam Süleymān İtāḫūñ (16) kātibi idi ve Mütevekkil Bi’llāh İtāḫa ḥişmnāk idi ve gönlünde kīnesi varıdı (17) çün ḥilāfet mütevekkile muḳarrer oldu İtāḫı ve oğlunu tıttı ve atam Süleymānı (18) daḫı tıttı ve İşḫāḳ bin İbrāḫīm bin Muşanna‘ aya ışmarladı ve ḥükm eyledi ki (19) İtāḫūñ cemī‘ malını alduğundan şoñra a‘zāsını bend bend ayıra ve buyurdı ki (20) bu anuñ cezāsıdır ki Mu‘taẓid bi’llāh eyyāmında çün benümle mülākātı vāḳi‘ (21) olsa tā ben ibtidā-yı selām itmeyince ol selām ibtidā itmezdi ve redd-i selāmı (22) ḥü‘āce bendesine redd ider gibi iderdi andan şoñra vālidüm Süleymān ḥikāyet (23) itdi ki çün İşḫāḳ beni daḫı giriftār eyledi bend-i girānıla beni muḳayyed eyledi

[20-b]

(1) şöyle ki mecâl-i hareket yoğıdı ve emîri kaftan geyürdi ve bir mîrzedede (2) beni habs eyledi ve kapuyı berkitdiler şöyle ki ol yerüñ karanlıluğundan giceyle (3) gündüz berâber idi ve her gün ve gicede bir nevbet kapu açılırdı iki (4) kuru etmek bir pâre tuz ve bir bardak şu virirlerdi ve bu mihnet yigirmi (5) güne degin mümted oldı ve ol hâletüñ şiddetinden ve ol hâdişenüñ neketinden (6) mevt mergüb ve helâk maḥbûb idi gicelerden bir gice namâza ziyâde meşğûl (7) oldum ve tazarru' u zârî ile ed' iye-i me'sûreye muvâzabet eyledüm ve Hâkḫ Te'âlâdan (8) ihlâşıla ferec der- h'âst eyledüm henüz du'â tamâm olmamışdı ki âvâz-ı (9) kûfl kulağuma girdi ve çün her günün 'âdetine muḥalîfdi zann eyledüm ki (10) bî-vaḫt geldüklerinden sebep budur ki ḫatlüme işâret olupdur çün kapu (11) açıldı ol bend-i girân sebebinden mecâl-i hareket yoğıdı ferrâşlar beni götürdiler (12) Hâcib İshâk bin İbrâhîm ol gelenler ile bileydi aña tevkîdâtıla and (13) virdüm ki hâlden baña i'lâm ide ki çıkarmağa sebep nedür ve benüm ḫaḫḫumda (14) fermân nice şâdır oldı ol hâcib eyitdi ki evvelâ maşlahatuñ andadur ki (15) her nesne ki Emîr İshâk saña diye bir kelimesini redd eylemeyesün ve her ḫükm ki (16) buyura ḫabulunde hiç ta'allül itmeyesün ki bu gün ğâyet zücret ü melâlet ki (17) senüñ sebebüñden ḫâşıl oldı ğidâ yimeyüpdür ve emîrû'l-mü'minîn (18) çok 'itâb u serzeniş senüñ sebebüñden aña eyledi ve eyitdi ki Süleymânı (19) saña anuñçün teslîm eyledüm anı bir evde oturdasun ve etmek ve şu (20) viresün ve hiçbir mekrûhıla aña ta'arruz itmeyesün ve her nesne ki aña müteveccih (21) ola taḫşil idesün Emîr İshâk emîrû'l-mü'minîne cevâb virdi ki (22) yâ emîre'l-mü'minîn men Ḥudâvend-i tîgam muḫâsebe-i 'ammâl u istihrâc-i emvâl (23) benüm vazifem degüldür ammâ ol nesne ki emîrû'l-mü'minînüñ ḫâḫır-ı 'âtır andan

[21-a]

(1) almağa muqarrer olupdur anı muṭālebe itmek vazīfemdür emīrū'l-mü'minīn aşḥāb-ı (2) devāvīne buyurdı ki emīr sarāyında cem' olalar ve senūñ ḥālūñi teftiṣ-i (3) istiḫṣā ideler ve her māl ki saña müteveccih ola emīr anuñ muṭālebesine (4) meşḡūl ola ve seni ol cihet için istid'ā itdiler çün beni Emīr İṣḫāk (5) meclisine götürdiler Mūsā bin 'Abdü'l-Melik ki şāḥib-i dīvān-ı ḥarāc idi ve Ḥasan (6) bin Muḥammed bin Muḥalled ki şāḥib-i dīvān-ı ḫurā idi ve ekṣer ehl-i dīvān ol meclisde (7) ḥāzır idi beni şöyle muḫayyed ol meclise getürdiler ve şaff-ı ni'âlde bıraḫdılar (8) ve Emīr İṣḫāk bin İbrāhīm baña ḫatı sözler söyledi ve beni incitmekde mübālağa-ı (9) tām eyledi ve baña eyitdi ki emīrū'l-mü'minīn baña senden ötüri ḫıṣm eyledi (10) va'llāhī kemik ile etüñi birbirinden ayırayum ve bu yurtdan yer ḫarınına göndereyüm (11) ḫanı ol māl ki ḫalkdan zūlumile alduñ cevāb virdüm ki İbni Ziyād mecmu'-ı (12) mālı benden aldı Ḥasan bin Muḥalled ki ehl-i meclisden idi eyitdi ki andan berü (13) ez'āfını re'āyādan alduñ ve her birisi ol cemā'atüñ beni incitmekde ve baña anda (14) iriṣdürmekde taḫṣīrluḫ eylediler münākaṣa ve istiḫṣā bir dereceye iriṣdi ki (15) nefesüm ve mecmu'-ı mā-ya'rifüm mu'riṣ-ı helāk oldu meger Mūsā bin 'Abdü'l-Melik ki ortamuzda (16) şadākat-ı tām ve maḥabbet-i kāmīl vardı hiç söz bilmezdi çün beni incitmekde (17) ḡāyete iriṣdiler Mūsā bin 'Abdü'l-Melik Emīr İṣḫāka eyitdi ki eger icāzet (18) virirseñ bunu ḫalvete iletüyüm ve işini fayşala iriṣdireyüm İṣḫāk (19) eyitdi maşlaḫat ne ise eyle pes Mūsā beni ḫalvete ilettdi ve eyitdi ey (20) ḫarındaş bu ḫāletle seni görmek baña ḫatı şa'bdur eger ḫalāşuñ benüm elümde (21) olaydı hiç vechle sa'yda taḫṣīrluḫ cāyız görmezdüm ammā şüret-i (22) ḫālī müşāhede idersün ve emīrū'l-mü'minīnün murādı budur ki senūñ izüñde (23) ne ḫadar ki mümkindür fermān ide eger benüm maşlaḫatımdan tecāvüz idüp ve muḫālefete

[21-b]

(1) mürtekeb olursañ *innā li'llāhi ve innā ileyhi rāci'un* nefsiñ helākine sa'y itmiş (2) olursun eyitdüm hāşā ve kellā ki hilāf-i re'yi cāyiz görem huşūsan ol nesnede ki (3) halāş-ı nefsi mütezammın ola buyurdı ki şöyle maşlahat gördüm ki on kerret (4) biñ biñ aqçeye hüccet yazasın ve mültezim olasın ki her ayda biñ biñ aqçe viresün (5) ve şimdiki hâlde muṭālebeden ve şikenceden halāş bulasun çün bu sözi (6) işitdüm medhüş oldum ve cevābdan hāmūş ve eymān-ı muğallaza eyledüm ki (7) buyurduğunuuzuñ rub'ına mālīk degülüm buyurdı ki sözüñ şıdķına güvāhüm ve haķīkat-ı (8) hāl baña ma'lūmdur ammā çün aşhāb-ı ğarazuñ kaşdı budur ki seni helāk (9) ideler ve eger benüm maşlahatumı tutarsañ ümīddür ki bu māl-ı 'azīmüñ ṭama'ına (10) halāşuña müsāmaḫat ideler şikenceden halāş bulasın andan soñra laṭāyif-i (11) ḫiyel ile necātuña cidd ü ictihād idevüz ola emīrū'l-mü'minīn senüñ haķķında (12) işlāḫ idevüz Haķķ celle ve 'alā sā'aten fe-sā'aten ferec erzānī ide ve eger (13) bu tedbīrūñ fāyidesi yokdur ise ki bu rencden bir ğün rāḫat bulasun (14) çoķdur ve eger bu maşlahata uymayasun şāyed ki senüñ helāküñe zıştter vechile (15) sa'y ideler cevāb virdüm ki her ne maşlahat ki görürsen müṭi' ve fermānum (16) pes ol kavme müteveccih oldı ve eyitdi ki bununla şöyle muķarrer eyledüñ ki on kerret (17) biñ biñ aqçe on ayda edā ide ve kendü ḫaṭṭıyla hüccet vire ve edāsına (18) meşğül ola kamu şavāb gördiler ve bu mucībe baña bir hüccet yazdılar Mūsā bin (19) 'Abdü'l-Melik hücceti aldı ve Emīr İshāķa eyitdi emīrū'l-mü'minīnün bu kişi üzerine (20) bu kadar māl-ı 'azīmi müteveccih oldı ve eger hālī bu nesak üzerine olursa (21) bu mālūñ 'öşr ü 'aşiri hāşıl olmaz ṭarīķ oldur ki buña iḫsān u ikrām (22) idesün ve mu'azzez ve muḫterem ṭutasun ve sārāy-ı büzürgde şöyle ki lāyıkdur (23) nüzül buyurasın ve ḫavāşī ve ḫadem ü ehl ü 'iyāline kıyına gelmekden men' itmeyesün

[22-a]

(1) ve ʔabaḳāt-ı nāsdan her kim ki gele yā kığıra destūr viresün tā bu māl-ı ‘azīm (2) hāşıl ola ve dostlar mu‘āvenetine kıyām ideler ve bey‘ u şırāya ve istirdād (3) u dāyine vü istikrāza ḳādir ola tā bu māl emīrū’l-mü’minīne hāşıl ola (4) Emīr İshāḳ buyurdu ki şöyle eylesün ve her ne kim buyurduñ yarın müretteb ola (5) ve der-hāl buyurdu ki bendi ayağumdan götürdiler ve beni ḥammāma iletdiler ve ḥil‘at-i (6) lāyık giyürdiler ve buḥūr u ṭīb taḳdīm itdiler andan Emīr İshāḳ (7) beni kıyına iletdi çün ḥıdmetine vardum kıyām ve her ne ki şerāyiṭ-i iḥtirām idi (8) eyledi ve ol geçen muḥāṭabadan ve olan īzādan ki andan şādır oldu idi (9) i‘tizār u istiğfār eyledi ve buyurdu ki saña ma‘lūmdur ki emīrū’l-mü’minīnūñ (10) ‘ale’d-devām münḳād u me’mūriyum ve’l-me’mūru ma‘zūrun ve bugün senūñ (11) ḳatlūne mürtekib olmaḳ melāletinden ṭa‘ām yimedüm ve her söz ki nā-sezā idi (12) dilüme geldüğine sebep ol idi ki gerekdür ki beni ma‘zūr ṭutasun çün emīrūñ (13) bu luḳfunı gördüm çok du‘ā vü şenā eyledüm çün yarındası oldu her ne ki (14) Mūsā bin ‘Abdü’l-Melik didi idi yerine geldi ve ḥalḳ ḥālūmden ḥaberdār oldılar (15) vażi‘u şerīf tehniyete geldiler ve ol mażiḳden ferec buldum çün (16) aydan yigirmi yedi gün geçdi biñ biñ aḳçe müheyā eyledüm ve ayuñ tamām olmasına (17) givirdüm ki edā ideyüm nā-gāh Mūsā bin ‘Abdü’l-Melik kıyıma geldi ḥaḳḳ ḳudūmuna (18) kıyām eyledüm ve istikbāle meşḡul oldum çün nazarı baña vāḳi‘ oldu (19) buyurdu ki beşāret olsun eytdüm ki mücib-i beşāret nedür eyitdi ki ‘āmil-i (20) Mısr bir nāme virmiş müştēmil-i maḥşūlāt Mışra ve nāmede maḥşūlātı ve iḥrācātı (21) ve nafaḳātı mücmelen ḳaleme getürmiş ‘Abdu’llāh bin Yaḥyā ol nāmeyi emīrū’l-mü’minīn (22) kıyında oḳudu ben eytdüm eger emīrū’l-mü’minīn amel-i Mısrı Süleymāna teşrīf (23) buyurursa tamāmet ḳavānīn-i mu‘āmelātı ve beytü’l-mālı ve irtifa‘atı ve ḳanunı

[22-b]

(1) ve tayirâtı mübevveb ü mufaşsal eyleye tâ eser-i kifâyeti ve bu ‘âmilûn ğafleti zâhir ola (2) pes tevķî’-i maḥşûlât-ı Mısr baña tefvîz oldu ve ol miḥnet bu devlete mü’eddî oldu (3) **el-ḥikâyetü’s-şâminetu** ‘Abdu’llâh bin Aḥmed el-Başrî ḥikâyet eyledi ki bir vaķt (4) ‘illet-i şa‘bıla ma‘lûl oldum şöyle ki ḥayâtdan ümidüm münķatı‘ oldu ve kaçāya (5) rızā virdüm bir gün Şeyḥ Ebî Muḥammed Sehl bin Tüsterînüñ aḣḣâbından bir kiři (6) ‘iyâdetüme geldi ve baña eyitdi ki Ebü Muḥammedüñ bir du‘âsı vardır ki ‘ilel ü emrâz (7) ‘âriż olsa ol du‘âyı oķur marîz şifâ bulur ve hiç kimesne ol (8) du‘âyı oķumaya illâ ki Ḥaķķ Te‘âlâ aña şıḣḣat erzânî ider ben eyitdüm ol du‘â (9) nedür buyurdi ki *allahümme eḣfinî bi şifâike ve dâvinî bi devâike ve ‘âfinî* (10) *min belâike* bu du‘âyı birķaç kez oķudum Ḥaķķ Te‘âlâ dârü’s-şifâ-i ğaybdan (11) şifâ-i ‘âcil erzânî eyledi ve ol ‘illetden ḣalâş ḣâşıl oldu (12) **el-ḥikâyetü’t-tâsi’atu** Ebu’l-Ḥasan Maķrî ḥikâyet eyledi ki aḣḣâbdan (13) bir yâr ki ‘ilm-i kırâ’atda ve taḣḣîl-i vücûhda meḣâreti ve şalâḣiyetde şeḣâmeti (14) var idi aña Ebî Aḥmed dirlerdi ve ḣirfeti maḣabbet ta‘vîzini yazmaķdı ve iki (15) kiři arasında ta‘vîzi sebebi ile ülfet ḣâşıl olurdu ve ķût u libâsı (16) ol vechden idi ve mecmû’-ı ḣalkın ol işde mu‘taķadün fi-hi idi bu Ebî Aḥmed (17) ḥikâyet eyledi ki bir gün vech-i iḣrâcâtum yoğıdı ve giceye deĝin muntazır oldum (18) hiç nesne ḣâşıl olmadı ve ben iḣlâş-ı te’emmüle müfettiḣu’l-ebvâba müteveccih oldum (19) ki ‘âlem-i ğaybdan rızķ ķapularından bir ķapuyı açā henüz du‘â tamâm olmadı (20) bir şaḣş dükkân ķapusını açdı ve iķerü girdi çün nazar eyledüm bir emred oĝlân (21) ĝâyet-i şabâḣat ve nihâyet-i melâḣatde idi ve muḣavvir-i ḣaķiķî taḣvirinde hiç (22) bir daķiķa ḣüsn ü kemâl ve ziynet-i cemâl terk etmemişdi ve kemâl-i ķüdretille ve ķalem-i (23) fıḣratıyla şüret-i bedî‘ati icâd eyleyüpdururdu selâmı edeb-i tamâm birle virdi

[23-a]

(1) ve çün söze geldi feşâhat lehçesi şabâhat hücreğine ta'ne ururdu (2) fi'l-hâl *elhamdü ve in yekâdu* okudum ve sun'-ı bārīnūn kemāl-i kudretinden ta' accübe (3) kaldum ve eyitdüm ki ne hâcete kadem rence kılduñ ve ne mühimme teşrīf-i huzūr gele (4) bizi müşerref eyleduñ derc-i dürrer-bārından dürr nişâr eyledi ve eyitdi ki men (5) bir memlūküm ve mālīküm baña hışm eyledi ve beni gözüm yaşı gibi huzurundan dūr (6) eyledi ve eyitdi ki kanda ki dilersen var ben za'if u bī-kes hiç kesile (7) ma'rifetüm ve hiçbir vağanıla ülfetim yoğıdı ve hâtırımdan hūtur itmezdi ki bir dergâha (8) dahı muhtâc olam tâ ki bu derduñ 'ilâcına dürişem çün bu vâkı'ada (9) mütereddid u mütehayyir kaldum beni saña delâlet itdiler ki ta'vîz-i maḥabbet ve kitâb-ı (10) ülfet yazasun benimçün bir temîme kaleme getür ki tâ Hudâvendüm baña mihribân ola (11) ben dahı ta'vîz-i maḥabbetde ol ki resm idi kalem getürdüm ve yazduğum ta'vîz (12) bu idi sūre-i Fâtiḥa ve mu'avvezeteyn ve Āyete'l-kürsî ve *lev-enzelnâ hâze'l-Kur'âne* (13) '*alâ-cebelin ilâ âhirü's-sûre ve lev-enfaḳte mâ-fi'l-arḍi cemī'an mâ-ellefte* (14) *beyne kulūbihim ve lakinne'llāhe ellefe beynehüm innehu 'azīzun ḥakīm ve min âyātihi en* (15) *ḥalaḳa leküm min-enfusiküm ezvācan li-teskünü ileyhā ve ce'ale beyneküm meveddeten* (16) *ve raḥmeten inne fi-zālike li-âyātın li-ḳavmın yetefekkerün ve'z-kurū ni'mete'llāhi 'aleyküm* (17) *iz küntüm a'da'en fe-ellefe beyne kulūbikum fe aşbaḥtüm bi ni'metihi ihvānen ve küntüm* (18) '*ala-şefâ ḥufretin mine'n-nāri fe-enḳazeküm minhā* ve eyitdüm bu rıḳ'ayı al ve bāzuña (19) bağla eger ṭahâret ḥâşıl ise ve gönül Allāhuñ raḥmetine bağla tâ kim bağlu ḳapuyu (20) açā rıḳ'ayı benden aldı ve bir dīnâr önümde ḳodı ve benden 'özr diledi (21) ve gitdi anuñ ḥālinden gönlüme rıḳkat ve re'fet ḥâşıl oldu ṭuru geldüm (22) iki rek'at namâz kıldum ve tazarru' u ḥuşūyıla Allāhdan ḥusūl-ı maḳsūdını (23) diledüm ve çün namâzdan fâriğ oldum iki sâ'at miḳdârı geçmedi ki

[23-b]

(1) bir serheng geldi ve eyitdi ki emîr-i Nârevekûñ fermânına icâbet eyle ki seni kağırır (2) bu sözden baña havf müstevlî oldu ol serheng eyitdi ki korkma ve beni (3) bir deveye bindürdi ve Nârevekûñ sarâyına iletdi ve beni kapuda kodı (4) ve kendi içerü girdi ve bir sâ' atden şoñra baña destûr oldu çün (5) girdüm gördüm Emîr Nârevek oturur ve üç yüze yaqîn kul karşusunda (6) tûrur ve kâtibi Ebu'l-Kâsım öñünde oturur heybetden ve dehşetden (7) endâmuma lerze düşüp havfden diledüm ki yer öpem eyitdi ki 'afâke'llâhu eyle eyleme ki (8) yer öpmek cebbârlar sünnetindendür ve secde Haqq Te'âlâdan özgeye câyiz degüldür (9) korkma otur çün eşer-i emn ü sükûn bende zâhîr oldu şordı ki (10) bir emred oğlân kıyıña varmış ve anuñçün ta'vîz yazmışsın (11) ben eyitdüm hâ' eyitdi *aşdaqnî 'ammâ cerâ beynekümâ harfen bi-harfin* ya' nî (12) râst söyle ortañuzda harfen bi-harfin ne geçdi her nesne ki benümle ol (13) oğlân ortasında olmuşdur kamu bî-ziyâde vü noqşân taqrîr eyledüm (14) ve ol âyât ki ta'vîz içün yazdum oqudum ve çün taqrîr-i hâlde şuña (15) irişdüm ki gulâm eyitdi ki ben bir bende-i memlûküm ve hiç kimse ile ülfetüm yokdur (16) ve efendüm beni kıyından sürüpdür mütehayyîr ve bî-çâre oldum rikât u şefkâtdan (17) ağladum ve emîr-i Nârevekûñ dahı gözü yaşla tıldı çün hadîş tamâm oldu (18) emîr buyurdi ki yâ şeyh-i 'azîz bareka'llâhu fike tûr ve her gâh ki saña (19) yâ bir dostuña veyâ koñşuña bir hadîşe vâkı' olsa hâli arz eyle tâ hâcet (20) muqtazi ola ve bu sarâya küstâh ne vaqt ki dilersen gir ve bî-hicâb gel (21) ve hiçbir hâcet-i duhûlden men' itmesûñ ben du'â kıldum ve çıkdum der-hâl (22) bir gulâm ardumca çıkdı ve bir berât üç yüz aqçeye baña virdi (23) çün dehlize irişdüm ol gulâmı gördüm beni bir halvete iletdi ben eyitdüm

[24-a]

(1) hālünden baña haber vir ol ğulām eyitdi çün ol hâcet için senün (2) kıyına vardum ve dergâhından ğâyib oldum h̄âcem beni tefekķud eylemiş ve çün (3) hıdmete hâzır oldum istifsâr eyledi ki sebep-i ğaybet ne idi ve kândayidün (4) hālümü bî-tefâvüt ü noķşân şerh eyledüm beni taşdıķ eylemedi ve çün señün (5) taķrîrünüle benüm taķrîrimün tefâvüti yoğıdı beni taşdıķ eyledi ve baña göñli (6) muţma 'in oldu çün sen emîr kıatından rücû' eyledün beni kıatına kağırdı (7) ve eyitdi ki min-ba'd kıullarımün ulusı ve muķarreblerimün hâsısın ve muķabbetün göñlümde (8) mütemekkin oldu çün benüm tıard u 'unķum ile muķabbetimün meşrebini göñlünde mükedder eylemedün (9) ve cādde-i ihlâşdan münharif olmadun ve hıżmetümden fütür bulmadun ve rızâmı (10) talep itmekde laţâyif-i hiyelile temessük eyledün ve baña yakîn hâşıl oldu ki (11) Allâhdan sonra benden özge hiç melce' ve penâhun yokdur inşâ'a'llâh ki bundan sonra (12) ihşân u icmâl ve devlet ü iķbâlden özge olmaya ve bir gün ola ki mertebe-i (13) 'âliye irişesün bil ki kıamunun ortasında mükerrem ve kıamunun üzerine muķaddem (14) olasun ve Hıuda-yi Te'âlâ ol şeyh-i mübârekün du'âsını senün haķķuñda müstecâb (15) eyledi ve daķı buyurdi ki ol şeyhün mükâfâtını n'eyledün ben eyitdüm bir dınârdan (16) özge hiç mükâfât eylemedüm buyurdi ki tır hazîneye gir ve her ne kim göñlün (17) dilerse al ve ol şeyhün mükâfâtını eyle hazîneye girdüm ve bunu aldum bunu (18) al didi ben daķı aldum beş yüz aķçe idi ve eyitdi ki min-ba'd baña mülâzemet eyle (19) elden geldükçe saña ihşân eyleyem bir müddetden sonra ol ğulâmuñ kıatına vardum (20) mertebe-i 'âliyeye irişmiş baña şıla-i vâfire ve 'aţâhâ-yi mütekâşire erzânî kııldı (21) ve havâdiş-i rûzgârdan baña istizhâr oldu **el-hıkâyetü'l-'âşire** (22) Ebü Mervân Hâmidî eydür ol rûzgârda ki Nâşıru'd-devle emîr-i Bağdâd idi (23) ve Vâsiţ anuñ iķtâ'ıydı ve Ebü 'Abdu'llâh Nâşıru'd-devle cihetinden 'amel-i vâsiţı

[24-b]

(1) müteḳallid idi ve ḳay' atımı ki hāmid idi aldı ve irtifā' üñ cem' i vaḳti idi (2) ve ḫāşıl kırık kürrden ziyāde birinc idi ki bir kürr biñ baṭman idi ol bābda (3) Ebū 'Abdu'llāha tazallüm itdüm nāfi' olmadı eyitdüm tamām-ı irtifā' ı alduñ ehl ü (4) 'ıyālümüñ ma' işeti ol idi ve eger ḫayāt-ı bākī ol ise kellesi irtifā' a (5) sebeb-i 'imāret ḳalmadı eger luṭf idüp on kürr baña virseñ hem ehl (6) ü 'ıyāl ḳanā' at ide hem 'imāret irtifā' ı müstaḳbel ola ve bākī ḫalālen (7) ṭayyīben senüñ ola elbetde rāzī olmadı beş kürr ḳani' oldum müsāmaḫat eylemedi (8) üç kürr daḫı rāzī oldum ve bākīsini ḫelāl eyledüm ve aḫladum ve elin öpdüm (9) ve eyitdüm ki taşadduḳ vechi ile bu ḳadarı benüm ḫaḳḳumda in'ām eyle eymān-ı muḡallaḫa (10) yād eyledi ki bir kürr daḫı virmezem ve istihzā vechiyle eydürdi ki Allāha tazallüm (11) eyle ve bu sözi tekrār iderdi ḫayīb u ḫāsir ḳatından rücū' eyledüm ehl ü (12) 'ıyālümü cem' eyledüm ve ḫuşū' u ḫuzū' ıla ka'betü'l-ḫācāta ve merci' u ṭ-ṭayyibāta (13) müteveccih oldum leylen ve nehāren ḫālümü Ḥāzret-i Bārīye 'arz eyledüm on birinci gün (14) bir ḫādişe vāḳi' oldı ve ol zālīm gice içinde vāsıṭdan ḳaçdı ve tamāmet-i (15) birinci bī-renc ḫırmandan eve getürdüm ve daḫı hergiz ol zālīmı görmedüm (16) **el-ḫikāyetü'l-ḫādiyetu 'aşere** Ebū 'Alī bin Maḳalle çün manşıb-ı vezāret aña muḳarrer (17) oldı ve Fāris vilāyetinden Ḳāhir Bi'llāh ḫāzretine müteveccih oldı şöyle (18) buyurdı ki cümle-i 'acāyibden ki eyyām-ı miḫnetde müşāhede eyledüm birisi budur ki (19) bir gün şabāh ṭuru geldüm muḳayyed u maḫbūs ve ḫalāşdan me'yūs ve Emīr (20) Fāris Yāḳūtuñ sarāyında maḫbūs idüm ve müddet-i ḫabs mümted ve rüzgār-ı nekbet (21) nihāyete irişmişdi ve ḡāyet dil-tenglikden bīm idi ki vesvese vü cünün müstevlī (22) ola ve bir ḳişi daḫı benümle muḳayyed u maḫbūs idi benüm ḫücremde illā bu ḳadar vardı ki (23) bizi ḫabsde mu'azzez ü mükerrerem ve müreffeh ü muḫterem ṭutarlar idi ve Emīr Yāḳūtuñ

[25-a]

(1) kâtibi katumuza çok gelürdi ve emîrden risâlet getirirdi bize dildârluğ (2) iderdi bir gün kâtib geldi ve Emîr Yâkût'dan selâm getürdi ve eyitdi ki (3) emîr iltimâs ider ki eger hâcet varısa luğ idüp inbisâṭ idesüz (4) eyitdüm emîre selâm eyle ve eyit ki be-ğayet dil-teng u küfte-hâṭır olmuşdur (5) tevaḳḳu' iderüz ki şarâb-ı nâb semâ' laṭıfile nüş idevüz ve bir laḫza ğam-ı eyyâmdan (6) ḫalâş ve cevri-rûzgârdan menâs bulavuz eger bu hâceti faẓl idüp (7) revâ iderse rehîn-i minnet ve memnûn-ı ni' met olavuz ol refik ki benümle (8) maḫbûs idi muḫâsamaya ibtidâ eyledi ve eyitdi bu ne vaḳt-i şarâb ve ne hengâm-ı (9) neşâtdur deyü sözine iltifât itmedüm ve kâtibe eyitdüm ki risâletümi (10) irişdür ve peygâmümü yerine getür sem'an ve ṭâ'aten diyüp katumuzdan gitdi (11) ve fi'l-ḫâl rücû' eyledi ve eyitdi ki emîr buyurur ki minnet-dârum ne vaḳt ki (12) buyururlar ise işâret buyuralar eyitdüm bu sâ'at bir laḫzadan şoñra ṭâ'am u (13) şarâb ve fevâkih ü reyâḫîn ve her ne kim meclise müte'alliğ varısa kamu ḫâzır geldi (14) ol refiğ-i maḫbûsa eyitdüm gel ki ğavġâ-yı rûzgârı ğöñlümüzden redd ve ḫavâdiş-i (15) rûzgâruñ tarafını sedd eyleyelüm ve bu eyyâm-ı nâ-ḫoşlukda bir sâ'at hoş olalum (16) ol uşul ki müġannî ibtidâ eyledi ve evvel sürüd ki muṭrib âġâz eyledi (17) bir beyt idi ki anuñla sür'at-i ferece ve ḫurb-ı maḫrece tefe'ül olunurdi çün (18) refiğ ol beyti işitdi eyitdi ki bu beyt delîl-i ferecdür ümîzdür ki (19) inşâ'a'llâh 'an-ḳarîb bu ḫarec ferece ve bu maẓiğ ḫalâşa münḳalib ola (20) ol gün neşâṭ u şâdmânluğıla geçdi ve seḫl-i müddetden şoñra bir gün Emîr (21) Yâkût katumuza geldi ḫavfdan ḳıyâm idüp istiḳbâl eyledük emîr (22) Allâh Allâh ey ḫâzır ḫâşâ didi ve tîz ilerü gelüp benümle mu'ânağa eyledi (23) ve vezâretle tehniyete âġâz eyledi ve ben ḫâlûñ ḳalîlinden u keşîrinden ḫaberdâr degüldüm

[25-b]

(1) ve bir mişāl ki Qāhir Bi'llāh aña yazmışdı ve baña taqlid-i vezāret eyledügin (2) aña i' lām eylemişdi ve bir mişāl dağı ki baña teslīm-i vezāret idüp dururdu (3) baña teslīm eyledi ve mişāl buyurupdururdu ki umūr-ı vilāyet-i Fāris ve nevāhileri (4) ve vücūhāt-ı dīvānı ve emvāli nazār idüp ve emvālden ne hāşıl olursa (5) cem' idüp alup Darü's-selām-ı Bağdāda müteveccih olam der-hāl benden (6) ve ol refikden kaydı götürdiler ve mesned-i vezāret baña müselleme oldu (7) Allāha hāmd eyledüm ve secde-i şükre meşgūl oldum ve emvāle ve a' māle nazār-ı tām (8) fikr-i kāmil eyledüm ve bir sehl müddetde māl-ı ' azīm cem' eyleyüp ol maḥbūsla (9) mükerrem u muḥterem ḥazrete müteveccih olduğ ve ol miḥnetden bu minḥata irişdük (10) **el-ḥikāyetü's-sāniyetu 'aşere** İbrāhīm bin ' Abbās ḥikāyet eyledi ki ben Aḥmed bin (11) Ebī Ḥālidūn kātibi idüm eyyāmdan bir gün ḫatına vardum be-ḡayet dil-teng (12) ü ḡamnāk ve melūl ü fikirnāk gördüm ol ḫālden su'āl eyledüm bir rıḫ' a baña (13) şundu içinde yazılmış ki ḫuṭbe ki mecmū' -ı cevārīden ve serīyyelerden (14) maḥbūb ve ḫatıñuzda merḡūbdur saña ḫıyānet ider ve bī-gāne dü şukūke (15) çeker ve eger bu sözi taşdıḫ ve bu ḫaberi taḫḫik itmek isterseñüz fūlān (16) ḫādime vü fūlān ḫādime ki emīn-i ḫazretdürürler su'āl idesüz ki ol iki (17) ḫādīmūn bu ḫāle vuḫūfları vardur Aḥmed eyitdi ki ol iki ḫādīmden bu ḫāli (18) şordum inkār eylediler tehdīd ü va' id itdüm mu' tarif olmadılar şikence (19) buyurdum mu' tarif oldılar ve her ne kim rıḫ' ada vardur taşdıḫ eylediler (20) ve andan berü ṭa' āmdan ve şarābdan hiç zevküm yokdur ve işbu sā' atde (21) ol kenīzekūn ḫatline fermān itsem gerek İbrāhīm eydür çün bu sözi işitdüm (22) ḫatında bir muşḫaf varıdı aldum ve fāl açdum ol satırda bu āyet geldi ki (23) *yā eyyühe'llezīne amenū in cā' eküm fāsiḫun bi-nebe'in fetebeyyenū en tuşībū ḫavmen*

[26-a]

(1) *bi-cehāletin fe-tuṣbiḥū ‘alā mā-fa‘altüm nādīmīn* çün bu āyeti okudum bu ḥādīşede (2) ṣekküm oldı ve bu āyeti Aḥmede gösterdüm ve eyitdüm eger buyurursañ bu ḥādīşede (3) geregi gibi te’emmül ü tefekkür ideyüm ve bu mācerānuñ istikşāfında mübālağa ideyüm (4) çün icāzet virdi ol ḥādīmlerüñ birisi ile ḥalvet oldum ve rıfḫ u telaṭṭufıla (5) ol vāḫı‘adan istifsār eyledüm ḥādīm eyitdi rāst-i ḥāl şoldur ki (6) Aḥmed bin Ebī Ḥālidüñ ‘avratı baña biñ dīnār viripdi ki ol kenīzeke bu ṭānıḫluğı (7) virem ve kīseyi ol ‘avratuñ mihriyle baña gösterdi ve ol bir ḥādīmden daḫı (8) şordum ol daḫı eyle didi ve eyitdiler ki ol ‘avrat bize eyitdi ki tā sizi (9) dögmeyince ṭānıḫluḫ virmeñ ve ikrār itmeñ tā töhmetden berī olasuz çün (10) ḥaḫīḫat-i ḥāl ve celiyye-i maḫāl muḥaḫḫaḫ oldı mübāderet itdüm tā Aḥmede şuret-i (11) ḥāli i‘lām eyleyem bir rıḫ‘ada ḥaremnden benüm gelmeme muḫārin geldi mütezammın bu söze ki (12) evvel rıḫ‘ada olan ḡāyet ḡayretten benüm sözüüm idi ve kizb ü bāṭıldur (13) ve ol kenīzek ol sözden pāk ve bī-günāhdur ve ol ḥādīmlere ben didüm ki (14) şehādet ideler ve ben işbu sā‘at tevbe eyledüm ve bī-günāhuñ ḫanını dökmekden (15) bī-zārum Aḥmed çün bu sözi işitdi şād oldı ve ol kenīzeke iḥsān (16) eyledi **el-ḫikāyetü’s-şālişetu ‘aşere** Aḥmed bin Muḫammed bin el-Münzir ḫikāyet eyledi ki (17) Şāma varduḡumuñ ibtidāsı ve ol ṭarafda ‘uluvv-i derecemüñ sebebi bu idi ki emīrū’l-mü’mīnīn (18) Mütevekkil Bi’llāh bir temāşāḡāha ki Muḫammediye dirler idi vardı ve ehl-i dīvān (19) ḡaybetümi fırsat gördiler ve Mütevekkil Bi’llāh ile muḫarrer eylemişler ki beni Raḫḫaya viribiyeler (20) ve ḡarāzları bu idi ki emīrū’l-mü’mīnīn ḫazretinden ırāḡ olam çün bu tedbīr (21) muḫkem oldı beni ḫāzır eylediler Mūsā bin ‘Abdü’l-Melik eyitdi ki emīrū’l-mü’mīnīn (22) şöyle buyurdı ki Raḫḫaya varasun yol nafaḫası ne ḫadar gerekse ḫazīneden degresünler (23) eyitdüm otuz biñ aḫḫe fi’l-ḫāl buyurdı naḫdı ḫāzır eylediler ve bu sā‘at

[26-b]

(1) gitmek gerek didiler ben eyitdüm emîrû'l-mü'minîne vedâ' eyleyem eyitdiler elbetde (2) icâzet yokdur ve Mûsâ ta'rîzle emîrû'l-mü'minîn saña sâhîtdur dirdi (3) maşlahatuñ andadur ki emîrû'l-mü'minîn ile müvâcehe itmeyesüz ve hazretinden ırâğ (4) olmağı ğanîmet göresün eyitdüm Hâkķ Te'âlâ luḫf ide üzerüme müvekkiler (5) ḫodılar ve fi'l-hâl sefere müteveccih oldum ve ol hâlde esr ü ḫabs ḫoş (6) gelürdi emîrû'l-mü'minînüñ müfâraḫatından ve çün Raḫḫaya vardum mağrib (7) vaḫti idi bir a'râbî devesin sürüp bir beyt oḫurdı ki ma'nâsı (8) mütezammın-ı beşâret idi çün a'râbîden ol beyti işitdüm eyü fâldur deyü (9) beşâret ḫâşıl oldu ve perişânluk ki ḫâḫırda varıdı zâyil oldu çün (10) Raḫḫaya nüzül eyledüm birkaç gün geçmedi ki emîrû'l-mü'minîn tarafından mişâl-i şerîf (11) irişdi ki Şâm vilâyetinüñ 'amelin baña tefvîz eyledi ve iki yüz biñ aḫçe (12) ḫüccet-i iḫrâc için buyurmuşdı ve her murâd u kâmrânî ve devlet ü şâdmânî (13) ki ḫuvvet-i muḫayyile taḫtasında maḫşûr olmaḫ mümkindür ol 'amelde baña ḫâşıl oldu (14) ve derece vü mertebem Şâmda şöyle 'âlî oldu ki eger andan özge vilâyeti (15) mülkiyete virseler müfâraḫat-ı Şâma râzî olmazdum **el-ḫikâyetü'r-râbî'atu 'aşere** (16) nâḫılân-ı aḫbâr ve râviyân-ı âşâr şöyle naḫl eylediler ki Mu'âviye bin Süfyân (17) ḫasan-ı 'Alîye yâ ḫüseyn-i 'Alîye raḫiya'llâhu 'anhum bir resûl irsâl eyledi (18) tâ ḫâzır eyleyeler ve tâziyâne ḫâzır eyledi şol 'azme ki ol sülâle-i ḫânedân-ı (19) nübüvvetüñ mübârek bedenine ziyân ide çün ol ḫulâşa-ı ümmet ve ol sülâle-i (20) nübüvvet ḫâzır oldu ve Mu'âviyenüñ nazarı aña düşdi buyurdi ki ol tâziyâni (21) giydürdiler ve merḫaben bi-seyyidi şebâbi ḫureyşin didi ve on biñ aḫçe emîrûñ (22) ḫıdmetḫârına teslim eylediler ve çün 'özrlere dileyüp emîri gönderdi (23) çün emîr Mu'âviye ḫatından rücû' eyledi Mu'âviyenüñ ḫâcibi emîrûñ 'aḫabince

[27-a]

(1) çıkdı ve eyitdi ki yâ İbne resûli'llâh bu begün hıdmetini eylerüz ve şerrinden (2) emîn degülüz ve çün ki geldün müşâhede iderdüm ki mübârek tuğağın depreürdüñ (3) eger luř idüp ol oğuduğunu bize ta'lim iderseñ ki bir vaştde gerek ola (4) senün keremünden bedi' degüldür ol zübde-i Risâlet buyurdi ki ögredeyüm (5) bir şartla ki âl-i Mu'âviyeden hiç kimseye ögretmeyesün şartı kabül eyledüm (6) buyurdi ki bir varşaya vâkı' olsañ ve şerr-i şeytândan hâ'if olsañ eyit ki (7) *lâ-ilâhe ille'llâhu'l-hakîmü'l-kerîmu lâ-ilâhe ille'llâhu'l-kebîru'l-müte'al sübhâne'llâhi* (8) *rabbî's-semavâti's-seb'i ve rabbî'l-arşı'l-azîm ve'l-hamdüli'llâhi rabbî'l-âlemîn* (9) *allahümme celle şenâ'üke ve 'azze câruke ve lâ-ilâhe ğayruke allahümme innî e'uzü bike* (10) *min fulânin ve eşbâ'ihî ve eşyâ'ihî mine'l-cinni ve'l-insi en yuferritü 'aleyye ev en yebğu* (11) **el-hikâyetü'l-hâmisetu 'aşere** nâkılân-ı hikâyet ve hâmilân-ı rivâyet (12) şöyle naql eylediler ki 'Abbâs bin Ca'fer kaçan ki kızımı eri evine viribün (13) istese şatına kağırırđı ve eydürđi ki bir mekrûha yâ bir şarluga düşsen (14) eyit ki *lâ-ilâhe ille'llâhu'l-hakîmü'l-kerîmu sübhâne'llâhi rabbî'l-arşı'l-azîm* (15) *ve'l-hamdü li'llâhi rabbî'l-âlemîn* ve Hâsan-ı Başrı rağiya'llâhu 'anh şöyle buyurdi ki (16) çün Haccâc beni şatına oğudı ve diledi ki baña hışm eyleye çün muşâbelesine (17) şurdum bu kelimâti oğudum hışmı sâkin oldı ve baña eyitdi ki bu laşza ki (18) seni oğudum anuñ üzerine idüm ki seni öldürem ve bu sâ'at benim şatumda (19) senden maĥbûb yoğdur **el-hikâyetü's-sâdisetu 'aşere** Yahyâ bin Selîm (20) rivâyet eyledi ki baña aĥbârdan şöyle irişdi ki Melekü'l-mevt 'aleyhi's-selâm (21) Hâkķ Te'alâ ĥazretinden der-ĥâst eyledi ki Ya'ķub peyğamberi ziyâret eyleye (22) çün destür oldı Ya'ķubun şatına geldi ve selâm virdi Ya'ķub 'aleyhi's-selâm (23) eyitdi ki ol Tañrı ĥaķķıçun ki seni 'âlem-i 'adenden řaĥra-yı vücûda getürdi

[27-b]

(1) Yūsufuñ ruḥunu ḳabz eyledüñ mi Melekü'l-Mevt eyitdi yoğ andan şoñra Melekü'l-Mevt (2) Ya'kūba eyitdi ki saña birḳaç kelimāt ögredeyüm mi ki ḳaçan ol kelimāti oḳusañ (3) her ne ki Ḥaḳḳ Te'ālādan dilerseñ vire hā' didi eyitdi ki eyit *yā ze'l-ma'rūfi* (4) *ellezī lā-yenḳaṭi'u ebeden ve lā-yuḥṣīhi ğayruhu* çün Ya'ḳūb 'aleyhi's-selām (5) bu du'āyı oḳudı ol gice aḥir olmadı ki Yūsuf peygāmbereñ 'aleyhi's-selām (6) gönlegini beşir getürdi ve hem rivāyetdür ki Cebrā'il 'aleyhi's-selām Ya'ḳūbuñ (7) 'aleyhi's-selām ḳatına geldi Ya'ḳūb 'aleyhi's-selām ḥālinden şikāyet eyledi (8) Cebrā'il 'aleyhi's-selām eyitdi saña bir du'ā ögredeyüm mi ki ḳaçan ihlāsıla (9) oḳusan ḤaḳḳTe'ālādan ferec gele Ya'ḳūb 'aleyhi's-selām hā' didi Cebrā'il (10) 'aleyhi's-selām eyitdi ki eyit *yā men lā-ya'lemu keyfe hüve illā hüve ve yā men lā-yebluğ* (11) *ḳudretehu el vāşifüne ferric 'annī* Ya'ḳūb 'aleyhi's-selām çün bu du'āyı oḳudı (12) hem ol vaḳt Beşir geldi ve beşāret getürdi ve daḥı Ya'ḳūbdan 'aleyhi's-selām (13) mervīdür ki bir belāya ve şiddete uğramış kişi andan du'ā diledi ki ferece vesīlet (14) ve ḥalāşa vāsıta ola Ya'ḳūb 'aleyhi's-selām didi ki eyit *allāhümme'c'al lī* (15) *men mā-chemmenī ve kerrebenī min emri dūnyāye ferecen ve maḥrecen vağfirlī zünübī ve sebbit* (16) *recā'eke fī-ḳalbī vaḳta'hu mimmen sivāke ḥatta lā-yekūnu lī-recā'en illā iyyāke* (17) **el-ḥikāyetü's-sābi'atı** 'aşere Rāviler şöyle rivāyet eylediler ki Cebrā'il 'aleyhi's-selām (18) Ya'ḳūb peygāmbereñ 'aleyhi's-selām ḳatına geldi ve eyitdi ki ḤaḳḳTe'ālāya tazarru' eyle (19) ve du'āda temelluḳ Ya'ḳūb 'aleyhi's-selām eyitdi ne diyeyüm Cebrā'il eyitdi (20) *yā keşire'l-ḥayri ve yā dā'ime'l-ma'rūfi* çün bu du'āyı oḳudı ḤaḳḳTe'ālādan (21) vaḥy geldi ki eger iki oḅluñ ölmüş olsa bu du'ā berekatiyle dirildirem ḥazret-i (22) Risāletden şallā'llāhu 'aleyhi ve sellem mervīdür ki Ya'ḳūb peygāmbereñ 'aleyhi's-selām bir dostı (23) varıdı bir gün ol dost Ya'ḳūb peygāmbere şordı ki gözün nurunuñ zevāline

[28-a]

(1) ve ʔođru ʔāmetinüñ egrilüğine sebep ne idi Ya‘ ʔüb peygāber ‘aleyhi’s-selām
(2) cevāb virdi ki ʔün gözümüñ merdümekinden Yūsuf muḥacceb oldı ḥicāb gözüme
(3) tārik oldı ve ʔün Bünyāmīn yanumdan oḫ gibi perrān oldı arḫam ʔayġu (4)
yükünden kemān-şifat muḫavves oldı Ḥudā-yı Te‘ālādan vaḫy nāzil oldı ki (5) ey
Ya‘ ʔüb dostlardan şikāyet mi iderler ve dostlaruñ sırrını ḥikāyet mi iderler (6) şerm
itmez misin ki benden aġyāra gilyeh idersün Ya‘ ʔüb eyitdi *innemā eşkū* (7) *beşşī ve
ḥüzni ile’llāhi* ya‘ nī benüm şikāyetüm ʔaġuḫlıḫdan ve kayġudandır Allāh Te‘ālādan
(8) degüldür andan şoñra Ya‘ ʔüb ‘aleyhi’s-selām bu münācātı eyledi yā rabbi
irḫame’ (9) *ş-şeyḫa’l-kebīre ezhebte başari ve ʔavveste zahrī urdud* ‘aleyye reyḫānetī
(10) *Yūsufe şümme ef’al bī mā eredte* ya‘ nī ey Tañrı bu pīre raḫmet eyle gözümüñ
(11) nurunu giderdüñ ve arkamı yāy gibi egdüñ Yūsufı baña redd eyle andan şoñra
bana (12) n’eylersen eyle ʔün Ya‘ ʔüb ‘aleyhi’s-selām bu münācātdan fāriġ oldı
Cebra’il (13) ‘aleyhi’s-selām geldi ve eyitdi ki ḤaḫḫTe‘ālā selām ider ve buyurur ki
saña beşāret (14) olsun benüm ‘izzetüm celālüm ḫaḫḫiçün eger iki oġluñ ölmüş
olsalar bu münācāt (15) sebebiyle dirildürem ve şükrāne için ʔa‘ām bişür ve
mesākīne yidür ki benüm (16) ʔatumda muḫarreb ʔullar enbiyā ve mesākīndür ve
yaḫīn bilgil ki gözüñ nurunuñ (17) zevāline ve ʔāmetüñ dü-tā olduġına sebep oldur ki
bir gün sarāyuñda ʔoyun (18) boġazlamışlar idi ve bir oruc ʔutmuş derviş ʔapuya
geldi ve ʔa‘ām diledi (19) maḫrūm gönderdüñüz andan şoñra Ya‘ ʔüb ‘aleyhi’s-selām
çün ʔa‘ām yimek istese (20) buyurdı tā münādī nidā iderdi ki her kim ki miskīndür
gelsün Ya‘kübla (21) ʔa‘ām yisün ve her kim ki orucdur gelsün Ya‘kübla ifḫār
eylesün ve ol (22) du‘ā ki Cebra’il ‘aleyhi’s-selām ʔuyuda Yūsuf peygābere telḫīn
eyledi (23) ve sebep-i ḫalāşı oldı budur *yā şāhiden ġayre ġāibin ve yā ʔariben ġayre
ba’idin*

[28-b]

(1) *ve yā gāliben ğayre maġlūbin ic‘al lī min emrī ferecen ve maḥrecen ve ‘rzuḫnī min-ḥayṣū* (2) *lā-aḥtesibu* ve bir rivāyetde daḡı bu du‘āyı ḥapsde Cebrā’il ‘aleyhi’s-selām (3) Yūsufa telḫin eyledi *allūme‘c‘al lī min-küllī mā-ehemmenī ve aḥzenenī min emri* (4) *dünyāye ve āḥiretī ferecen ve maḥrecen ve ‘rzuḫnī min-ḥayṣū lā aḥtesibu va’ğfir lī* (5) *zünübī ve ṣebbit recā’eke fī ḳalbī vāḳṭa‘hu mimmen sivāke ḥattā lā ercū ğayruke* (6) ve rivāyetde şöyledür ki çün miḥnet ü ṣiddet Yūsufa ‘aleyhi’s-selām gālip oldı (7) bu du‘āyı oḳudu ḫalāşına sebep oldı *allahümme innī eṣḳū ileyke mā-laḳaytu* (8) *min ehli ve ‘aduvvī immā ehli febā‘ünī ve immā ‘aduvvī fe-ḥabisünī allahümme’* (9) *c‘al lī ferecen ve maḥrecen el-ḫikāyetü’s-şāminetu ‘aşere* Sehmī şöyle rivāyet eyledi ki (10) çün Ḥaccāc beni maḥbūs eyledi bir mevzi‘ gördüm ki ‘aşıḳlar gönlünden tār (11) ve ma‘şūḳlar zülfünden tār her iki kişiye bir bend ḳomuşlar idi ve her ḳişinün oturduġı (12) yerinden özge yeri yoġıdı meşid ü meşlis ve muşallā ü merḳad ve mebrer bir idi (13) bu ḫāletle nā-gāḫ bir ḳişi ehl-i Baḫreynden getürdiler oturacaḳ yer bulmadı ve her birümüz (14) yer virmezduk ve ḳatumuzdan sürerdük ol ḳişi eyitdi şabr eyleñ ki bu giceden (15) özge bu yerde olmazam çün gice oldı ṭuru geldi ve namāza āġāz eyledi (16) ve namāzdan fāriġ olıcaḳ eydürdi ki *yā rabb menente ‘aleyye bi-dīnike ve ‘allemtenī* (17) *kitābeke şümme sallette ‘aleyye şerri ḫalḳike yā rabbi el-leyletū’l-leyleti lā aşbeḫu fihi* (18) henüz şubḫ-ı meşriḳ giribānından baş ḳıḳarmadı ki zindān ḳapusunu açdılar (19) ve ol ḳişiye ḳıḳardılar ve ḳayıddan ıtlāḳ eylediler zindān ḳapusına geldi (20) ve maḥbūslara selām virdi ve eyitdi ki *eṭī‘u’llāhe li-yu‘ṭiküm ya‘nī Allāhuñ* (21) emrine muṭī‘ oluñ ki ḫācetünizi revā eyleye **el-ḫikāyetü’t-tāsi‘atu ‘aşere** (22) Ebū Sa‘īdi Baḳḳal ḫikāyet eyledi ki ben ve İbrāḫim Teymī ki Ḥaccāc ḫapsinde idük (23) bir gice şal‘āt-ı maġrib vaḳtinde bir şaḫşı getürdiler ben eyitdüm *yā ‘abde’llāhi mā ḳiṣṣatuke*

[29-a]

(1) ya' nî sebeb-i habs nedür eyitdi hiç mücib-i habs bilmezem illâ ki Kethudâ-yi (2) maħalle ğammâzluĸ eylemiş ve eyitmiş ki namâzı çok kıılır ve orucı çok tutar ve bu töhmetle (3) beni tutup habs eylediler ve Allâhuñ haĸkıçün ne bu mezhebi ve ne ehlini sevmedüm (4) ve hâtırında maħabbeti huḫûr itmedi andan şoñra baña eyitdi ki âbdest almaĸa Şu ve yerüñ (5) hâzır eyledük vuzû aldı ve dört rek'at namâz kııldı andan şoñra eyitdi ki (6) *allahümme inneke ta'lemu 'alâ esâ'eti ve zulmî ve isrâfi enni lem-ec'al leke veleden* (7) *ve lâ-nidden ve lâ-şâhibeten ve lâ-küfüvven fein tu'azzib fe-ta'dil ve in ta'fu fe-inneke* (8) *ente'l-ġafûru'r-raḫîm allahümme innî es'elüke yâ men lâ tuġalliḫuhu'l-mesâyile* (9) *ve yâ men lâ-yeşġuluhu sem'un 'an sem'in ve yâ men lâ yübrimuhu ilḫâhu'l-mülaḫḫîn* (10) *en tec'ale fî sâ'atî ferecen ve maḫrecen min ḫayṣu ercû ve min ḫayṣu lâ-ercû* (11) *ve ḫuzlî bi ḫalbi 'abdüke el-Ḥaccâc ve sem'ihî ve başarihi ve yedihi ve riclihi fe-inne ḫalbehu* (12) *ve nâşiyetehu bi yedike ey rabbi* birkaç kez bu du'âyı oĸudı ol Tañrı haĸkıçün (13) henüz du'â tamâm olmamışdı ki zindân ḫapusını açdılar ve anı çıkardılar (14) ḫurı geldi ve eyitdi ki eger ecel emân virirse va'llâhî sizi unutmayam (15) ve eger hâl bir özge olursa Haĸĸ Te'âlâ dâr-ı âḫiretde cem'ide bir ġünden şoñra (16) işitdüm ki ḫalâş olmuş **el-ḫikâyetü'l-işrûn** rivâyet olındı ki bir kişiyi (17) Ḥaccâc ḫatına getürdiler and içmişdi ki ol kişiye zafer bula ḫanuñ döke (18) çün Ḥaccâc ḫatına vardı bir nesne dirdi ve tuḫaĸuñ ḫepredürdi Ḥaccâc (19) buyurdı ki âzâd eyledüm ol kişiye su'âl eylediler ol sâ'atde ne dirdüñ (20) eyitdi ki bu du'â'ı oĸudum ki *yâ 'azîzü yâ ḫamîdü yâ ze'l-'arşi'l-mecîd işrif* (21) *'annî külle şey'in ekrihu ve şerri külli cebbârin anîd* ve hem Ḥaccâc buyurdı ki bir kişiyi (22) dîvâr esâsında ḫoyup üzerine binâ ideler çün esâsa ibtidâ eylediler (23) ol kişi ol cemâ'at ortasından ḫaydı ile nâ-bedîd oldı Ḥaccâc şordı ki

[29-b]

(1) hiç nesne okuduğım işitdünüz mi eyitdiler işitdük ki bu du'âyı (2) okurdu *allahümme lâ-ılahe gayruke fed'ûhu ve lâ-rabbi lâ-sivâke fe'rcûhu* (3) *agîşnî* Haccâc eyitdi ki ism-i a'zam okudu icâbet buldı ve hâzret-i Risâletden (4) şallâ'llâhu 'aleyhi ve sellem rivâyetdür ki 'Alî rağiya'llâhu 'anh eydürdi ki eger saña bir mühim (5) vâkı' olsa bu du'âyı okı *yâ kâyinen kalbe külli şey'in yâ mükevvine külli şey'in yâ kâyinen* (6) *ba'de külli şey'in if'al bî-kezâ* emîrû'l-mü'minîn 'Alî rağiya'llâhu 'anh bu du'âyı ehl-i (7) beytine ta'lîm iderdi eger bir kişi bu du'âyı ihlâşla okusa beheme-hâl hâceti revâ ola (8) **el-ḥikâyetü'l-ḥādīyetu ve'l-'iṣrûn** Ebu'l-Beryâ ḥikâyet eyledi ki 'âdetüm bu idi ki (9) yalnız vilâyet-i Rûma varırdum ve neye ki zafer bulsam gâret iderdüm bir nevbet (10) Rûm vilâyetine girdüm ve bir mevzi'de yatdum kaldum nâ-gâh bir kâfir beni uyardı (11) ve eyitdi *yâ a'râbi ihtiyâr senindür* dilersen señün ile muṭâ'ana idelüm dilersen (12) kılıçla muḥârebe idelüm dilersen güreşelüm ben güreşmeği ihtiyâr eyledüm atından (13) indi ve beni tuttuğıyla baştuğı bir oldı gögsüme çıktı ve öldürmeye kaşdı (14) eyledi ol hâletde Allâha müteveccih oldum ve göge nazar eyleyüp bu kelimâtı okudum (15) *eşhedü enne külle ma'bûdin min dünü 'arşike ilâ karâri'l-areğin bâtilun gayre* (16) *vechike'l-kerîm kad terâ mâ ene fihî fe-ferric 'annî* çün bu sözi eyitdüm (17) ol hâlün şu'ûbetinden bî-hüş oldum çün kendüme geldüm gözüm açdum (18) ol rûmı yanumda ölmüş buldum tırı geldüm ve atına bindüm ve selâmetluğıla (19) ḥalâş buldum İshâk bin Dâvûd eydür bu du'âyı tecrübe eyledüm ve halka ta'lîm (20) eyledüm nafi' buldum **el-ḥikâyetü's-sâniyetu ve'l-'iṣrûn** 'Âmir Şa'bî ḥikâyet (21) eyledi ki Ziyâd bin Süfyân katında otururdum bir kişiyi muḥayyet getürdiler (22) tâ öldüreler ol kişi tuṭağün depredüp bir nesne dirdi bî-mücib kaṭlden (23) âzâd eylediler andan soñra ol kişiye su'âl eyledüm ki ol vaḫt ne dirdün eyitdi

[30-a]

(1) *allahümme rabbe İbrāhîme ve İsmâ'ile ve İshâka ve Ya'kübe ve rabbe Cebrâ'ile*
 (2) *ve Mikâ'ile ve İsrâfile ve 'Azrâ'ile ve münzile't-Tevrati ve'l-İncili ve'z-Zebûri*
 (3) *ve'l-Furqani'l-'azîmi idre' 'annî şerre ziyâdin el-hikâyetü's-sâlisetu ve'l-'ısrûn*
 (4) rivâyetdür ki Hârûnu'r-Reşîd ba'zı hıdmetkârlarına buyurdu ki gice olduğda (5)
 falân hücreye var ve kapuyı aç ve bulduğun kişiyi tut ve falân şahrâya ilet (6) ve
 anda bir kuyı vardır ol kişiyi diri ol kuyuya bırak ve üzerine toprak (7) ört ve fülân
 hâcibi dağı bile tut git ol şahş sem'an ve tâ'aten deyüp (8) geldi ol hücrenün
 kapusunu açdı bir emred oğlân buldı gâyet-i lafâfet (9) ve nihâyet-i zarâfetle âfitâb
 yüzünüñ nurundan hacel olurdu ol oğlânı (10) 'unfila çekdi çıkardı oğlân eyitdi
 Allâhdan kork ki ben hâzret-i Risâlet (11) ferzendlerindenüm benüm kanımı boynına
 n'içün alursın kıyâmet gününde ceddüme ne cevâb (12) virirsün ol şahş hiç sözüne
 iltifât itmedi ve ol yigidi cebren ve kâhren (13) ol mevzi'e ki hâlîfe buyurmuşdı ilettdi
 çün ol yigit helâkini mu'âyene (14) eyledi ve cânından nümîd oldu eyitdi ey fülân
 baña mühlet vir ki iki (15) rek'at namâz kılayum andan sonra ne dilersen eyle tûru
 geldi iki rek'at (16) namâz kıldı müvekiller işidürlerdi ki namâz içinde eydürdi ki *yâ*
hafıyye'l- (17) *luţfi eġişnî fî vaktî hâzâ ve'l-tuţbî bî-luţfike'l-hafıyyi* rivâyetdür ki
 (18) du'â henüz âhîr olmadı katı yel esdi ve toz kopdı şöyle ki biri (19) birümüzi
 görmezdük ve ol hâlün su'ûbetinden her birümüz kendü nefesine (20) şöyle meşgûl
 oldu ki ol yigit pervâsı kalmadı ve ol ğubâr gidüp (21) 'âlem-i zulmânî nurâniye
 mübeddel olduğdan sonra ol yigidi taleb eyledük üzerinde (22) olan bendleri bulduk
 kendüyi bulmaduk birbirümüze eyitdük emirü'l-mü'minîn (23) gümâna düşmesün
 ki biz ıtlâk eyledük eger yalan söylerseñ şâyed ki bir gün ol yigidi göre

[30-b]

(1) ve eger rāst söylersen şāyed ki emīrū'l-mü'minīn inanmaya ve bizi helāk ide (2) bundan soñra ittifaķ eyledük ki rāst söyleyevüz çün ħalīfeye geldük (3) şüret-i ħālī rāstī rivāyet eyledük ħalīfe eyitdi Ĥafīyyu'l-luṭf anı helākdan (4) ħalāş eyledi Allāh ħaķķıçün ki men bu luṭfı du'āmuñ evvelinde eylerem selāmetluğıla (5) varuñ ve bu sözi kimseye söylemeñ **el-ħikāyetu'r-rābi'atu ve'l-işrūn** mu' temedān-ı (6) ruvāt ve nāķılān-ı şıķāt şöyle ħikāyet eylediler ki rūzgār-ı mūtaķaddemde (7) bir kişiyeye vāķı'a-i sehmnāk ve ħadişe-i dertnāk vāķı' oldı du'āya ve tazarru'a (8) ilĥāh-ı tām ve mübālağa u ibrām eyledi hātifden bir āvāz işitdi ki ey fülān (9) eyit ki *yā sāmī'a külli şavtin ve yā bariye'n-nüfūsi ba'de'l-mevti ve yā men lā-yeğşiyehu'z-* (10) *zulūmāte ve yā men lā-yeşğalūhu şey'ün 'an-şey'in* ol kişi bu du'āyı ihlāsıla (11) oķadı ĤaķķTe'ālā anı ħalāş eyledi ve ol gice ħacāt-ı dūnyevīyeden ne dilediyse (12) ĤaķķTe'ālā ħacātını revā eyledi **el-ħikāyetü'l-ħāmisetu ve'l-işrūn** İşĥāķ (13) 'Udvānī rivāyet eyledi ki şehr-i Kerĥ üzerine ki şehrümüzdür leşker-i 'azīm geldi (14) ol leşkerüñ pādşāhınuñ Āzermihr idi ve seksen fil-i yeraķlu bile (15) varıdı Muĥammed Ķāsım ki bizüm begümüz idi bu ħālden perişān-ĥaṭır ve ğamnāk (16) oldı leşker cem' eyledi çün iki leşker muķābil oldı pehlivānān-ı dīlir (17) ve bahādırān-ı şır-gır meydāna ħāzır oldılar tāzī atlar fil gördükleri yoğıdı (18) çün fil ile muķābil oldılar ürkdiler yaķın oldı ki leşkerümüz münhezim ola (19) Muĥammed bin Ķāsım çün leşkerden nūmīd oldı bülend āvāz ile birķaç nevbet (20) *lā ĥavle ve lā kuvvete illā billāhi'l-'aliyyi'l-'azīm* didi fi'l-ĥāl filler döndiler (21) ve issi ĥarāreti müstevlī oldı bir ĥayşiyet ile ki mecmū'-ı filler kendilerini (22) şuya bıraķdılar herçend ki fil-i bānān men' de taķşīrluķ itmediler amma fāyide (23) itmedi leşker olaruñ üzerine ĥamle idüp mecmū' ısını mehzūm u maḥrūm eylediler

[31-a]

(1) Allāhuñ zikri berekâtından ve Ḥabīb Müseyleme her gâh ki bir düşmenüñ ḥarbine varsa (2) yâ bir hısnı hısâr eyleye *lâ-ḥavle ve lâ kuvvete illâ bi'llâhi'l-‘aliyyi'l-‘azîm* (3) çok eydürdi bir nevbet bir hısn-ı ḥaşîne irişdi ki iltimâsı zahmetle olurdu (4) müselmânlar bir uğurdan *lâ-ḥavle ve lâ kuvvete illâ bi'llâhi'l-‘aliyyi'l-‘azîm* didiler (5) fi'l-ḥâl ol kal‘ anuñ burcu yıkıldı ve hısn feth oldu bu zikrũñ berekâtından (6) **el-ḥikâyetü's-sâdisetu ve'l-‘ısrûn** ḥikâyet eyledi Ebu'l-Ḥasan ki emîr-i leşker idi (7) eyitdi ki Ebû Ca'fer Muḥammed bin Kâsım bin 'Ubeydu'llâh ol vaqt ki Kâhir Bi'llāhuñ (8) vezîri idi diledi ki beñi ve atamı ḳahr eyleye buyurdu ki bizi maḥbûs u muḳayyed eylediler (9) bir yerde ki be-gâyet tar u târ idi ve her gün bizi ḥabsden çıkarup (10) atama mâlla müsâdere iderlerdi ve beni atam ḳatında şikence buyururdu (11) çok şedâyid ü meşâḳḳat ol ḥabsde müşâhede eyledük bir gün atam buyurdu ki (12) bu müvekillerle bize ma'rifet-i tamâm ḥâşıl oldu oları murâ'ât itmek gerekdür ki fülân (13) Şayrefiye ki dostumuzdur bir rıḳ'a yaz tâ üç biñ aḳçe viribiye ol müvekillere (14) tevzi' eyle buyurduḡını yerine getürdüm diledüm ki aḳçeyi müvekillere tevzi' idem (15) ḳabûlundan imtinâ' eylediler nice ki dürüşdüm ḳabûl itdürmege elbetde fâyide itmedi (16) ḳabûl eylemedüklerinüñ sebebinden tefahḥuş eyledüm eyitdiler vezîr bu gice ḳatlũñüze (17) 'azm u cezm eyleyüpdür bunuñ gibi ḥâletde sizden nesne almaḳ mürüvvet degül (18) ben çün bu sözi işitdüm bî-ārām oldum ve ıztırâb -ı tamâm ḥâşıl oldu (19) atama bu ḥâlden i'lâm eyledüm şabr eyledi vaqt-i iftâr olunca andan ḡusl (20) eyledi ve maḡrib namâzını ḳıldı ve iftâr eyledi namâza ve du'âya ḥuzû' ıla ḥuşû' ıla (21) müdâvemet eyledi ve ben daḡı muvâfaḳat eyledüm ana degin ki 'işâ namâzın ḳıldı (22) andan sonra dizin çökdi ve baña eyitdi ki sen daḡı şöyle otur ve yüzünü (23) göge tutdı ki ḳible-i du'âdur ve elin ḳaldurdu eyitdi yâ rabbî Muḥammed bin Kâsım

[31-b]

(1) baña zulm eyledi ve bizi haps eyledi şöyle ki görürsün ve cânımuza kasd eyledi
 (2) *fe-ene beyne yedeyke kad-istegastu ileyke ve ente ahkamü'l-hakimîn fahkum beynenā* (3) andan sonra *fahkum beynenā* ya' nî ortamızda sen hüküm eyle didükden sonra özge hiç (4) nesne ziyāde eylemedi bülend āvāzıla bu lafzı mükerrer eyledi tā aña degin ki gicenüñ (5) dört bahşu geçdi va'llāhî ki dağı *fahküm beynenā* dimegi kat' eylemişdi ki kapu (6) açdılar ol havfden ki bizi katl itmege geldiler deyü bî-hüş oldum çün (7) kendüme geldüm Şābūrı gördüm ki Qahir Bi'llāhuñ hādımıydi şem' u meş' ale ile (8) ve enbūh-ı hulqıla eyitdi İbni Ebū Tāhir kanqısıdur babam eyitdi benüm eyitdi kanı (9) oğluñ eyitdi uşte eyitdi Bismi'llāh selāmetluğıla mükerrer ü muhterem devlethāneye (10) varuñ çün hapsden çıkdık ma' lüm oldu ki Muḥammed bin Qāsımı Qāhir qahr eyledi (11) *va'llāhu laṭifun bi 'ibādihî* bizüm haqqımızda zāhir oldu **el-ḥikāyetü's-sābi'atu ve'l-ışrūn** (12) Fenāyî hikāyet eyledi ki bir gün şabāḥ Mūsā bin ' Abdü'l-Melik sarāyınıñ kapusına (13) vardum ve Dāvud bin Cerrāḥ dağı ḥāzır oldu ve katumda tırdı ve eyitdi ki (14) dün Ebu'l-Hüseyn bin Mūsā bin Abdü'l-Melik katında eve vardum bir şerife (15) mestüre ulu ḥānedāndan eve gelmiş Mūsā bin ' Abdü'l-Melikden şikāyet eyledi ki (16) fülān ḡay' ayı benden şatun almak ister ve sen bilirsüñ ki eṭfāl ü eytām (17) şıḡarum vardur ve vech-i ma' išetleri bilirsüñ ki andan ḥāşıl olur geldüm ki (18) senüñle bu ma' nāda meşveret eyleyem ben eyitdüm bu işde hiç tedbir bilmezem (19) illā şunu bilirem ki Nebeṭî eydür *lā tebi' ardeke mine'r-reculi'l-el-rediyyi fe-inne'r-recülü* (20) *yemütü ve'l-arde tebkā* ya' nî yerüñi recul-i ḥālike şatma ki kişi ölür yir ölmez (21) ol ' avrat benden çün bu sözi işitdi du' ā eyledi ve gitdi Fenāyî (22) eydür bu kelimātda eyidüñ ki nā-gāḥ Mūsā sarāyından çıkageldi Dāvuda eyitdi (23) *yā Ebā Süleymān lā tebi' ardeke mine'r-reculi'ş-şerîri fe innehu yemūtu ve'l-arḡu tebkî* didi

[32-a]

(1) ve darü'l-hilâfete müteveccih oldu biz dağı bile bindük çün Dāvud bu sözi (2) Mūsā bin ' Abdü'l-Melikden işitdi eyitdi gördüñ mi ki ne vâkı' oldu şeksiz (3) bu kişi kıanuma ve māluma sa'y eyler kime ilticā ideyüm bu kişi dīvāna varmadan baña (4) tedbīr eyle eyitdüm ki hiç hīle bilmezem havfdan bī-şabr u ārām oldu ve elin (5) göge kıaldırdı ve eyitdi *allahümme ekfīnī şerrehu ve darrehu ve emrehe fe inneke* (6) ' *ālimun bi-kıssatī ve mā-eredtu bi-kavlī ille'l-hayr* ve Allāha yalvarırdı tā ki (7) dīvāna irişdük Mūsā eyitdi bu kıara ipi yolumuzda kim kıomuş didi (8) ve yerinde deprendi ve fi'l-hāl cān işmarladı ve yeter du'ā hedef-i icābete şāyib oldu (9) **el-ħikāyetü's-sāminetu ve'l-'ısrün** İmām Aşma'ı rahmetu'llāhi ħikāyet eyledi ki (10) Benī Kelb kıabilesinde idüm bir yıl kıaht müstevlī oldu ve birkaç yıl idi ki (11) yağmur yağmaz idi ve yerden dāne bitmez idi ħayvānātuñ nebātdan ve ādemīnūñ (12) ħayātdan tamām ye'si ħāşıl oldu çün şiddet nihāyete ve beliyyet gāyete irişdi (13) bir kıarıcağı gördüm ki ol kıabileden kııkdı ve bir yüksek mevzi' a müteveccih (14) oldu ve ol mevzi' uñ üzerinde kıatı āvāzıla eyitdi ki *yā ze'l-'arşi'l-'azīm* (15) *işna' keyfe şī'te ferzuknā* ' *aleyke* henüz ol mevzi' dan inmedi ki (16) yağmur bir ħayşiyetle yağdı ki mecmū' yer ve yeryüzündeki kıoydı yaqīn oldu ki (17) ğark olalar **el ħikāyetü't-tāsi' atu ve'l-'ısrün** Şikāt şöyle rivāyet (18) eylediler ki Süleymān bin ' Abdü'l-Melik eyyām-ı velāyetinde ' İrākı (19) Muħammed Yezīde bildürdi Muħammed Yezīd çün ' İrāқа geldi her māl ki beytü'l-mālda idi maşārifine şarf eyledi (20) ve maħbūs u muķayyedleri ki ħapsinde idiler kıamusunu ıtlāķ eyledi meger Yezīd (21) bin Ebī Müslime ki Ĥaccācuñ kıātibi idi anı kıatı kııtdı bir ' adāvet sebebiyle ki (22) ortalarında var idi müddet-i medīdeden şoñra taķallüb-ı edvār ve inķılāb-ı (23) rüzgār sebebiyle Muħammed Yezīd Afriķiyye düşdi ve hem ol eyyāmda Afriķiyyenuñ

[32-b]

(1) imāretī Yezīd bin Ebī Müslime oldıydı ve Muḥammed Yezīd zafer buldı ramazān
(2) gicesinde maḡrib vaḡtıydı Muḥammed Yezīdi Yezīd bin Ebī Müslim ḡatına
getürdiler (3) Yezīd bin Müslimūñ elinde bir şalkım üzüm var idi Muḥammed Yezīd
Allāha münācāt (4) eyledi ve eyitdi Ḥudāyā bilirsūñ ki ol esīr ü maḡbūsları ki ıtlāḡ
(5) eyledüm ve ol fuḡāraya ki ‘aḡā virdüm mahzā senūñ rızān için idi (6) baña bu
zālīm elinden ḡalāş vir ve şerrini benden kifāyet eyle çün Yezīdüñ (7) nazarı
Muḥammede düşdi eyitdi ki *amā va’llāhī ḡāle mā se’eltü’llāhe te’ālā (8) en
yumkineni minke bi gayri akdin ve la ahdin* ya‘nī çok zemāndur ki Allāhdan
dilerdüm ki (9) bī-sābika-i ‘aḡd u ‘aḡd saña zafer bulam Muḥammed eyitdi *ve inni
se’eltü’llāhe en yücirenī* (10) *minke* ya‘nī ben daḡı Allāhdan diledüm ki senden vire
ve kendü penāhında (11) senden şaklaya Yezīd eyitdi pes n’içün şaklamadı va’llāhī
ki bu elümdeki (12) şalkımı yimeden seni ḡatl ideyüm ve bir rivāyetde va’llāhī ki
eger Melekü’l-Mevt cānuñı (13) almaḡa ḡaşd eylese ben andan cānuñı tīz alam didi
henüz bu sözi tamām (14) eylememişdi ki ḡāmet getürdiler namāz-ı maḡrib için
şalkımı elinden bıraḡdı (15) ve miḡrāba müteveccih oldı imāmet eyleye miḡrāb
içinde bir aḡaç başına düşdi (16) ve fi’l-ḡāl helāk oldı ve Muḥammed ḡalāş buldı **el-
ḡikāyetü’s-şelāşün** (17) ‘Abdu’llāh bin Ca‘fer raḡiya’llāhu ‘anhuma rivāyet eyledi ki
bir kişiyeye renc ü marāz ḡāşıl (18) oldı ve nihāyetine irişdi ve dermāndan ‘āciz oldı
ḡa‘ām u şarāb (19) ve uyḡu ve rāḡat müte‘azzir oldı bir gice uyanıḡ idi ḡücreesinde bir
āvāz (20) istimā‘ eyledi ki bir şahş bu du‘āyı oḡurdı *allahümme innī ‘abduke ve bike
(21) emelī fe’c’ali’s-şifā’e fi-cesedī ve’l-yaḡīn fi-ḡalbi ve’n-nūr fi-başarī* (22) *ve’s-
şükr fi-şadrī ve zikreke mā-baḡiyetü’l-leyle ve’n-nehār fi-lisānī ve’r-zuḡnī* (23)
minke rızḡan ḡayre maḡzūrın ve lā-memnū’in bi-raḡmetike yā erḡame’r-rāḡimīn ol
şahş-ı marīz

[33-a]

(1) bu du‘āyı okudu fi’l-ḥāl şihḥat buldı ve ol ‘illetden ḥalāş ve marāzdan (2) menās buldı **el-bābu’r-rābi‘** bir cemā‘atun ḥālī ḥikāyetindedür ki (3) pādşāh olara ğāzap eylemişdi rāst söylemekle ol ğāzap şefkate (4) mübeddel oldu ve ol beliyyeti naşihāt u va‘zıla def‘ eylediler **el-ḥikāyetü’l-ülā** (5) ‘Amr bin Sa‘d Me‘mūn ḥalīfenün cümleyi muḥarreblerinden ve erkān-ı devletinden (6) idi dāyimā maşāliḥ-i mülk ü devlet aña ḥavāle olunurdu bir gün Me‘mūn (7) ḥalīfe Aḥmed bin Ḥalīd katında ki vezīr-i memleket idi ‘Amrden şikāyet-i gūne (8) zāhir eyledi ve maḥviyātda ki aña müte‘allik idi taqşīrluğa nisbet eyledi (9) Aḥmed bin Ḥalīd bu ḥālden ‘Amre i‘lām eyledi ‘Amr kendinün ḥidmetkārluğına (10) ğāyet i‘timādından ‘ale’l-fevr emīrū’l-mū‘minīnün ḥidmetine vardı ve kılıcı (11) elinden bıraktı ve eyitdi ki Allāha sığınırım emīrū’l-mū‘minīnün ḥişmindan (12) ve ben mertebemi andan alçaq bilirem ki emīrū’l-mū‘minīnün ḥātır-ı ‘ātırında benüm tarafumdan (13) ‘anābir ola yā şikāyet dilinden zāhir ola Me‘mūn ḥalīfe buyurdu ki bu ne (14) ḥaberdür ki seni bī-ārām eylemiş ve ḥātırına ıztırāb bırakmış ol mācerāyı ki (15) ḥalīfe Aḥmed bin Ḥalīde dimişdi bi-‘aynihi ‘Amr ḥikāyet eyledi ḥalīfe ol (16) sözden ‘özü dilerdi ve ‘Amrun ḥavfını teskīn iderdi nā-gāh Aḥmed bin (17) Ḥalīd girüp geldi Me‘mūn Aḥmede eyitdi ben ehl-i meclis ve nüdemādan (18) ve ḥavāşiden saña şikāyet eylerem ve bunlar senünle benüm ortamda geçen sözi (19) ifşā iderler ve ḥürmet-i meclisi ri‘āyet eylemezler ol sözi ki ‘Amr bābında (20) saña didüm ‘Amrden bi-‘aynihi işitdüm ve gümānum şöyledür ki bu setri hetk (21) ve bu sırrı fāş kılan fülān ḥāşimīdür Aḥmed eyitdi yā emīre’l-mū‘minīn hiç kimesneyi (22) bu tōhmetle müttehem eyleme ki bu sözi ‘Amre ben didüm emīrū’l-mū‘minīn buyurdu ki (23) saña ne bā‘iş oldu ki şöyledün Aḥmed eyitdi ki şükr-i ni‘met-i emīrū’l-mū‘minīn

[33-b]

(1) ve naşihāt u muḥabbet-i evliyā-yı devlet ve daḥı emirü'l-mü'minīnün ḥüsn-i ḥulḳundan (2) ve kemāl-i merḥametinden baña ma'lūm idi ki dāyimā ırakları yakīn ve düşmenleri (3) dost eylemek ḥalīfenün maṭlūbıdur evliyā'-ı devletün ve aḳribā'-ı memleketün (4) ḥuṣuṣan 'Amr gibi kişinün ki rükn-i veşīk-i devlet ve 'ahd-i ekīd-i memleketdür (5) ve muvāfaḳatı bu ḥazretün ḥıdmetine ve vişāk u mefāhiri bu devletün nuşretine (6) meşhūr ve maḡrūfdur istişlāḥı maṭlūb olduḡı bi't-ṭariki'l-ūlā (7) ola ve eger men bu sözi ki emirü'l-mü'minīn buyurdı 'Amr ḥaḳḳında i'lām (8) eylemesem ve bu ḡafletten mütenebbih olmasa ve bu işün işlāḥına ve emirü'l- (9) mü'minīnün isti'tāfına iḳdām eylemese endek ḡubār ki emirü'l-mü'minīnün (10) ḥatırındadır *ne 'ūzū bi'llāhi min saḡaṭihi* sirāyet eyleye ve tedārük mümkün olmaya (11) pes bu ḥadīşede i'lāmı lāzım gördüm eger taḳşirluḳ vāḳi' oldı ise (12) min-ba'd 'özrünü dileye ve eger vāḳi' olmadı ise kendinün günāhsızluḡı emirü'l-mü'minīne (13) keşf eyleye tā emirü'l-mü'minīnün ḥatāyıla 'iḳābına müsteḡaḳḳ olmaya ki āḫirde (14) tedārük olmaya ve ben müsteḡaḳḳ-ı 'itāb ol vaḳt olam kim bu sırrı iḡşā (15) eyleyem ki meşālih-i mülk ü devlet muḡtell ola Me'mūn ḥalīfe eyitdi ki eyi varduñ (16) Benī yavuz ḡümāndan ḥalāş eyledün ve ikiñiz de 'afv eyledüm **el-ḥikāyetü's-şāniyetu** (17) Ca'fer bin Muḡammed bin 'Alī bin Ḥüseyn bin 'Alī bin Ebī Ṭalīb raḡiya'llāhu 'anhum ki (18) şubḥ-ı şādık gibi şādık ve güneş gibi münir idi şöyle ḥikāyet eyledi ki (19) Ebū Ca'fer-i Manşūr çün İbrāḫīm Ebī 'Abdu'llāḥı öldürdi Bağdaddan (20) Küfeye intikāl eyledük ve bir ay Küfede sākin olduḡ bir aydan soñra (21) rebī'-i ḥācib geldi ve 'aleviler ḳandadır emirü'l-mü'minīn Manşūr şöyle (22) buyurdı ki iki kişi 'alevilerden ki ḳamusundan 'āḳil u fāzıl ve kāmil (23) ola benüm ḳatuma viribiyeler beni ve Ḥasan Zeyd Manşūr ḳatına varduḡ

[34-a]

(1) Ca' fer eydür çün Manşür beni gördi eyitdi *ente 'llezī ta' lemūl ğaybe* (2) sen misin ki ğaybı bilirsün eyitdi ki ğaybı Allāhdan özge kimse bilmez (3) eyitdi sen misin ki ħaracı senün ħatına getürürler eyitdüm belki emīrū'l-mū'minīn (4) ħatına götürürler eyitdi hiç bilür misin ki sizi ne için ħağırdum (5) eyitdüm yok eyitdi ki dilerem menāzīl ü diyaruñuzu ħarāb eyleyem ve ħuyularuñuzu (6) talduram ve ağaçlaruñuzu kesem ve size bu 'imāretten irāk yerde (7) yer virem tā ehl-i 'Irāk u Ĥicāz ħatuñıza gelmeyeler ki āfetüñüz olaruñ ziyāretindedür (8) eyitdüm yā emīre'l-mū'minīn *enne Süleymāne 'aleyhi's-selām u'ṭiye fe-šekere* (9) ve *enne Eyyūbe 'aleyhi's-selām übtīliye fe-şabere* ve *enne Yūsufe 'aleyhi's-selām* (10) *zulime fe-ġafere* ve *ente min zalike'n-nesli* ya'nī Süleymāna 'aleyhi's-selām pādşāhluğ (11) virildi şükr eyledi ve Eyyūbe 'aleyhi's-selām miñnet ü beliyet virildi şabr eyledi (12) ve Yūsufa 'aleyhi's-selām zulm olındı 'afv eyledi ve sen o aşluñ fer'isin (13) ve ol zübdenün nesli ve ol ağacuñ miyvesisin Ebū Ca' fer çün bu sözi (14) işitdi tebeşüm eyledi ve eyitdi ki bir dağı i'ādet eyle bir dağı bu sözi (15) eyitdüm eyitdi *mişlüke felyekün za'ime'l-ħavmi* ya'nī gerekdür ki ħavmün (16) ulusu ve pişvāsı senün gibi kişi ola ammā rebī' -i ħācib rivāyetinde (17) şöyle dir ki çün Ebū Ca' fer Manşūra eyitdiler ki Ca' fer ħapudadır baña (18) eyitdi ki anı içerü getür çün Ca' fer içerü girdi eyitdi es-selāmu (19) 'aleyke yā emīre'l-mū'minīn ve raħmetu'llāhi ve berekātuhu Manşür eyitdi ne selām (20) ne 'aleyke ey Allāhuñ düşmeni sen misin ki benüm ħilāfetüme ṭa'ne urursun (21) ve mülk ü memleketi mütezelzil ü muṭtarib eylesün Allāh beni öldürsün (22) eger seni öldürmezsem Ca' fer ol kelimātı ki geçdi eyitdi Manşür bir laħza (23) başını aşığa eyledi başını ħaldırdı ve eyitdi yā Ebā 'Abdi'llāh ṭur ħatuma gel ki

[34-b]

(1) senüñ keşret-i fazâyilüñ ve berâ'et-i sâhetüñ ve bî-günâhluğüñ baña ma' lûm oldu
(2) Hakk Te'âlâ saña hayr-i cezâ ile cezâ virsün pes elini tutdı ve kendü ile (3) nihâli
üzerine aldı ve i'zâz u ikrâmda hiç daқиқа fevt eylemedi (4) ve andan eyitdi hayr ile
menzîlüñe var çün Ca'fer çıktı Rabî rivâyet eyler ki (5) Manşûr baña buyurdı ki
hîl'at u hârluk aña lâyıķ ardınca iletüm çün (6) Ca'fere irişdüm eyitdüm ey
peygâmbereñ ferzendi hâlife senüñ katlüñe 'azmın (7) cezm eylemiş idi çün içere
girdüñ gördüm ki tuțağüñ depredürdün (8) ne oқudun ki Hakk Te'âlâ anuñ
berekâtından hâlifeneñ şerrinden seni emîn eyledi (9) Ca'fer-i Şâdıķ rağiya'llâhu
'anh buyurdı ki çün ehl-i beyti ve bizi seversün saña (10) diyeyüm bu du'âyı
oқurdum ki hâzret-i resûl şallâ'llâhu 'aleyhi ve sellem kaçan bir sa'b (11) iş olsa
oқurdu ve bu du'âya du'â-yı ferec dirler du'â budur ed-du'â (12) *allahümme ahrisnî
bi-'aynike'ileti lâ tenâmu ve eknefeni bi rûknike'ilezi lâ-yurâmu* (13) *ve'r-ḥamnî bi
ḳudretike 'aleyye ve keyfe ehlike ve ente recâ'î fe-kem min-ni'metin en'amte bihâ*
(14) *'aleyye ḳul leke bihâ şükrî ve kem min beliyyeti ibteleytenî bihâ ḳalle leke şabrî
fe yâ* (15) *men ḳalle 'inde ni'metihî şükrî felem-taḥrimnî ve yâ men ḳalle inde
beliyyeti şabrî* (16) *felem-taḥzülñî ve yâ men re'ânî 'ale'l-ḥaḥâyâ felem yefđññî
es'elüke en tusalliye* (17) *alâ-Muḥammedin ve 'alâ-âli Muḥammedin ve bârik 'alâ-
Muḥammedin ve 'alâ-âli Muḥammedin ve tera Muḥammedin ve âli Muḥammedin*
(18) *kemâ şalleyte ve bârekte ve terḥamte 'alâ-İbrâhîme ve âli İbrâhîme inneke
ḥamidün* (19) *mecîd allahümme a'ni 'alâ-dînî bi'd-dünyâ ve 'alâ-âḥireti bi't-taḳva
vaḥfuzñî* (20) *fimâ ğibtu 'anhu ve lâ-tekilñî ilâ-nefsî fimâ ḥazertehu yâ men lâ
yeğurruhu'z-zenbu* (21) *ve lâ yenfe'uhu'l-mağfireti heb lî mâ lâ-yenfe'uke vâğfir lî
mâ lâ-yeğurruke inneke* (22) *ente'l-vehhâb allahümme inni es'elüke ferecen ḳarîben
ve şabren cemîlen ve rızḳan* (23) *vâsi'an ve es'elüke'l-'âfiyete min külli beliyyetin
ve es'elüke tamame'l-'âfiyeti*

[35-a]

(1) *ve es'elüke devāme'l- 'āfiyeti ve es'elüke's-şükri 'ale'l-'āfiyeti ve es'elüke'l-*
 (2) *ganiyyi 'ale'n-nāsi ve lā-havle ve lā-kuvvete illā bi'llāhi'l-'aliyyi'l-'azīm el-*
hikāyetü's- (3) **şalışetu** mezkürdür ki Mūsā el-Hādī bir nedimine hışm eyledi ve ol
 kişi (4) eyitdi yā emīre'l-mü'minīn bu günāhı ki baña mensüb iderler eger
 eymeledüm dirsem (5) emīrū'l-mü'minīnün sözüni redd eylemiş oluram ve eger ikrār
 u i'tirāf eylessem (6) olmamış günāhı kendüme nisbet eylemiş olam ammā eydürem
 ki şî'r

(7) *in künthe tercū fi'l-'iķābı teşfiyyen fe lā*

tezhedenne 'inde't-tecāvūzi fi'l-ecri

(8) ya'nī eger baña 'azab eylemekde saña teşeffī hāşıl olursa suçdan geçmek (9)
 sevābını dahı fikr eyle Mūsā çün bu 'özri işitdi suçundan geçdi (10) ve ihsānda yed-i
 beyzā gösterdi **el-hikāyetü'r-rābi'atu** rivāyetdür ki (11) Melik Pervīz bir
 hıdmetkārına bir cürm-i 'azīm sebebiyle ki mucīb-i katl idi (12) hışm eyledi ve hapse
 buyurdi bir müddetden soñra ol hıdmetkārūñ aḥvālinden (13) zindānīlere şordum ki
 bu müddet içinde hiç kimesne ol hıdmetkārı şora (14) geldi mi yā bir nesne
 virüpmedi zindānbān eyitdi hiç kimesne gelmedi meger (15) bir bārbed ki melikūñ
 hāş nedimidür her gün ta'am viribir Pervīz buyurdi ki (16) bārbed hāzır eylediler
 çün hāzır oldı buyurdi ki ben bir kişiyi (17) maḥbūs eyleyem ve sen baña muḥālefet
 idüp anı ri'āyet idersün bārbed eyitdi (18) ey pādşāh 'ināyet ki anuñ ḥaḳķında
 buyurduñ benüm ri'āyetümden çoķdur (19) zīrā ol cürm ki ol eyleyüpdür
 müstehaḳķı katl idi Melik cānını inkā itmege (20) müsāmaḥat eyledi egerçi ben
 etmek virmege muvāfaḳat eyledüm Melik çün (21) bu sözi işitdi aḥsente saña didi
 günāhını saña bağışladum buyurdi (22) kayıtđan ıtlāḳ eylediler **el-hikāyetü'l-**
hāmisetu rivāyet eylediler ki ol (23) vaḳt ki Velīd bin 'Abdü'l-Melik velī'ahd idi
 Turayḥ bin İsmā'il eṣ-Şakāfiye

[35-b]

(1) i' zāz u ikrām şöyle ki gerekdür iderdi ve hūş muḳarreblerinden oldu ve evvel (2) kimesne ki meclise gelürdi ve ahir kimesne ki meclisten ḳıḳardı ol idi ve ehl-i (3) beyt ve muḳarrebler Ṭurayḩuñ taḳarrübünden ve 'uluvv-i mertebesinden ḩased iderlerdi (4) ammā izhār itmezler idi tā ol vaḳte degin ki ḩammād Şāma geldi mecmū' (5) muḳarrebler Ṭurayḩdan ḩammāda şikāyet eylediler ve eyitdiler ki emiri şayd eyleyüpdür (6) leylen ve nehāren sırren ve cihāren bir laḩza ansız olmaz ve ḩiḳ kimesneye iltifāt (7) itmez ḩammād eyitdi bir kişi buluñ ki bu bir iki beyti emīr ḳatında okuya tā anı (8) sizin için emīrūñ gözünden biraḒam ve ḩışmına uğradam bir ḩādīm vardı ki (9) dāyim ḩalāda ve melāda emīrūñ ḩıdmetinde idi ve ḩiḳ ayrılmazdı ana ḩoḒ (10) māl ödediler ve eyitdiler ki bu iki beyti ḩalvetde kendü kendüñe oḩı şöyle ki (11) emīr işide eger kimindür dirse sen Ṭurayḩuñdur di ḩādīm şöyle eyledi (12) Velīd eyitdi bu beytleri kim inşā eyledi ḩādīm eyitdi Ṭurayḩ Velīd çün (13) bu sözi işitdi be-Ḓāyet ḩışmnāk oldu zīrā ḩiḩāmuñ medḩini (14) mütezammın idi ve eyitdi bunca i' zāz u ikrām ki ben buna eyledüm ve mecmū' (15) mülāzımlardan ve tamāmet-i erkān-ı devletden muḳarreb eyledüm henüz ḩiḩāmı medḩe (16) benden lāyıḒdur dir der-ḩāl ḩācibi ḩaḒırdı ve buyurdi ki eger Ṭurayḩ gelürse (17) girmege ḩoma ve eger mücādele eylerse başını kes çün Ṭurayḩ 'ādetince geldi ki (18) Velīd ḩatına girdi ḩācib men' eyledi Ṭurayḩ eyitdi ne ḩādiş oldu ki ve ben (19) gideli emīrūñ ḩatına kimse girdi mi ḩācib eyitdi ḩiḳ kimse girmedi ammā (20) ḩāl şöyledür Ṭurayḩ eyitdi on biñ aḒḩe al baña destūr vir ki emīr ḩatına (21) girem ḩācib eyitdi eger 'IrāḒ ḩarācını virirsen ḩomazam eyitdi pes baña (22) eyit ki emīr ḩāḩırınıñ teḒayyürüne sebep ne oldu eyitdi va'llāḩi ki sen ḩıḒduñ (23) ve ben girdüm ḩiḳ kimesne ḩatında degül idi ammā ḩaḒḒ Te' ālā mukallibü'l-ḩulūbdur

[36-a]

(1) k̄ulūbuñ 'inānı k̄abza-ı k̄udretindedür sâ' aten fe-sâ' aten tağyîr u tebdîl ihdâş ider
(2) andan şoñra Ẓurayḥ bir yıl mülâzemet eyledi ve girmege yol bulmazdı diledi ki
(3) vilâyetine gide ammâ hâtırına bu huṭur eyledi bunca vaḫtdür ki bu beliyyete (4)
mübtelâ oldum ve sebebini bilmedüm gidem şemâtet-i a' dâya nişâne olam pes hâcibe
(5) mülâzemet eylerdi ve telaṭṭuf u tezellül iderdi bir gün hâcib eyitdi bunca (6)
zemândur ki maḫâm-ı mezelletde ve ihânetde şabr eyledün revâ degüldür ki bî-murâd
(7) gidesün filân gün emîr şoḫbet-i 'âmm eyler ve hüccâb hiç kimseyi girmekden (8)
men' itmezler eger ol eñnâda girseñ ma' zür olam pes Ẓurayḥ ol firşatı (9) gözetdi ve
halkıla Velîd k̄atına girdi Velîdüñ gözi Ẓurayḥa düşdi (10) yüzün çevirdi Ẓurayḥ
selâm virdi cevâbın virmedi Ẓurayḥ tazarru' u (11) zârî eyledi ve kendinün bî-
günâhluğımı izhâr eyledi Velîd çün Ẓurayḥuñ (12) hâlini gördi rahm eyledi ve yüzüne
güldi ve günâhımı 'afv eyledi ve evvelki (13) mertebesine iriştürdi **faşl** bu hikâyetde
bir fâyide budur ki 'âkil (14) kişi gerekdür ki pâdşâhlaruñ taḫarrübüne ve mülûküñ
muḫabbetine i' timâd itmeye ve (15) şoḫbetlerinden dâyimâ ihtirâz ide ki ekâbirden
şöyle mervîdür ki *ıyyâkum* (16) *ve'l-mülûke fe-innehum yesta'zimüne redde'l-
cevâbi ve yestaḫkirüne darbe'r-* (17) *riḫâbi* ya'nî ḫazer idün mülûkden ki rızâ
vaḫtinde cevâb-ı selâmı büyük (18) in'âm şayarlar ve saḫṭ deminde boyun urmağı
sehl-i intikâm bilürler egerçi (19) etmek virirler ammâ yüz şuyunu dökerler egerçi
mâl 'aṭâ iderler ama cân (20) alurlar ve pâdşâhlaruñ şoḫbetinde olan egerçi bî-günâh
olsa dâyimâ kendüsünü (21) mücrim ve günâhkâr bilmek gerek zîrâ ki ğammâzuñ
sehlce yalanıyla mülûküñ mizâcı (22) câdde-i istikâmetden münḫarif olur ve ikinci
fâyide budur ki düşmenler (23) ve ğammâzlar sözünü dostlar ḫaḫḫında bî-tefaḫḫus
işidüp hâtırı müteğayyir olmaḫ gerekdür

[36-b]

(1) nitekim Velid eyitdi Turayh hakkında **el-hikāyetü's-sādisetu** rivāyet iderler ki (2) çün Cāhizi Aḥmed bin 'Abdü'l-Melik Reyyan nekbetinden sonra Aḥmed bin Dāvud (3) katına muḳayyed ve gönülüncek getürdiler Aḥmed eyitdi seni dāyimā küfrān-ı ni' met (4) ve ḥalkuñ meşālibini ve ma'āyıbını söyler görürem senüñle in'ām idenler ki müstehakḳ-ı (5) medḥ u şenā ve ḥizmet ü du'ādururlar senden 'aḳsī şādır olur ve bu iş (6) senden ḥubṣ-ı bāṭına vuddiyet-i i'tikāda delālet ider Cāhiz eyitdi (7) senüñ benüm üzerüme minnetüñ olduğu yegdür ki benüm senüñ üzerüne ola eger men (8) bed-girdār olsam ve sen nīkū-kār olsan ḥalk içinde zīkr-i ḥamīlūñ ziyāde (9) ola ve ḳudret vaḳtinde 'afv eyleseñ mergūbdur andan ki intikām idesün (10) Aḥmed eyitdi feşāḥatuñuñ naḳd-i ḥālişini ḥubṣ-ı bāṭınuña perde eylemişsün ve ḥased (11) nifāḳı bāṭınuña mütemekkin giderüñ bunu ḳatumdan didi şöyle bürehne vü muḳayyed (12) ḳıḳardılar çün dehlize irişdi ardınca bir ḡulām virüpdü ki ayağından (13) ḳaydı götürüñ ve ḥammāmdan sonra ḥil'at-ı girānmāye geyürüñ ve bir sarāyı cümle'i (14) fūruşıla ve ḥıdmetkārlarıyla ve yerağıyla anuñ için müretteb eyleñ ve on biñ (15) aḳçe virüñ tā meşāliḥine şarf ide andan sonra anuñ ḳaydın görelüm ve ol (16) ḥalel ki anuñ işinde vāḳi' olupdur ıslāḥı ardınca olalum yārendesini (17) Cāhizi Aḥmedüñ meclisinde gördiler ki şadrda oturmuş ve Aḥmedüñ muḥāveresi (18) anuñladur ve her dem eydür ki *ḥāte yā Ebā 'Osmān* ya'nī buyur ne buyurursuñ (19) **faşl** bu ḥikāyetde iki fāyide vardur evvel oldur ki eger bir dost (20) yā bir maḥdūm ḥaḳḳında senden bir günāḥ şādır olursa gerekdür ki günāḥkārluḡıña (21) ve cürmüne iḳrār u i'tirāf idesün ve her-çend ki mümkindür ol dostuñ (22) rızāsın ala getürmege dürüşesün nitekim Cāhiz eyledi ve ikinci oldur ki (23) eger seḥven yā 'amden bir dostdan yā bir ḥıdmetkārdan cürm ü günāḥ şādır olsa

[37-a]

(1) ve cürmüne i‘tirāf itse ve inābet ü istiğfārıla saña rücu‘ eylese ol (2) cürm ne kadar ki olur ise gerekdür ki i‘tizārımı kabül kılasun ve ‘afv ü tecāvüz eyle eger (3) aña minnet idesün şöyle ki Aḥmed Cāhizle eyledi **el-ḥikāyetü’s-sābi‘** atu (4) İshāk bin İbrāhīm el-Muşilī ḥikāyet eyledi ki Ca‘fer bin Yaḥyā el-Bermekī (5) gibi mürüvvet ü edebde ve zarāfet ü leṭāfetde ve her nesnede ki münādimine (6) layıkdur ğınā u raqş ve ḥikāyāt u maḍāḥik ve muṭāyebatdan ḥāşıl itmişdi (7) bir gün Hārūnu’r-reşidüñ sarāyı kapusına vardum ḥalīfe istirāhata (8) meşğöldür didiler çün girü döndüm yolda Ca‘fere uğradum ki dergāh-ı (9) ḥıdmetine varırdı ben eyitdüm ḥalīfe istirāhata meşğöldür buyurdu ki (10) bunda tır ben gelince ve kendü sarāya vardı ve meşālīḥi bitürdi ve geldi (11) ve beni bile aldı sarāyına iletđi çün ḥalvet-i ḥāşşa girdük bevvābı kağırtđı (12) ve buyurdu ki bu gün hiç bir kimesneyi görmege koma eger ḥalīfeden adam daḥı (13) gelürse eyidüñ ki işi var meger ki ‘Abdü’l-Meliki kovuñ ve bu ‘Abdü’l-Melik Ca‘fer (14) vezirüñ nedimi idi dāyimā ḥalvetinden eksik degüldi ve anuñla üns-i tāmı (15) varıdı buyurdu ki eger bu ‘Abdü’l-Melik gelirse men‘ itmeñ andan soñra her birümüz (16) kaftānlarımızı çıkarduk ve ta‘ām ḥāzır eylediler yedük ta‘āmadan soñra (17) ğusūlāt u tıb ve ḥulūf ve her nesne ki meclis-i şarāba lāyıkdur mecmū‘ (18) eksiksiz ḥāzır oldu ve meclis-i şarāb kıurıldı ve buyurdu ki bu gün (19) meclis ünsiyy ü ḥalvet bī-āğyārı ğanīmet görelüm ve biribirimize muṭrıbluq (20) eyleyelüm sem‘an ve tã‘aten didüm şarāb-ı nābuñ tenāvülüne meşğöl olduq ğāḥ (21) ol baña ve ğāḥ ben ona muṭrıbluq ve nedımlük eylerdük nā-ğāḥ revāq kapusından (22) perde getirildi ‘Abdü’l-Melik bin Şālīḥ el-Hāşimī girü geldi ḥacib ğalaṭ eylemiş (23) ve şanmış ki vezir ‘Abdü’l-Meliki ışmarladı ve bu ‘Abdü’l-Melik Hāşimilerüñ ekābirinden idi

[37-b]

(1) ve celâlet-i kadrinden ve kemâl-i rıf atından mertebesi ‘âlî idi ve bârhâ emîrû’l-mü’minîn (2) dilek eylerdi ki yâ bir kadeh şarâb içe yâ nedîmi ola imtinâ‘ iderdi ve be-gâyet (3) zühd ü taqvâ ile ma‘rûf idi çün anı gördük hayrân olduk ve gâyet (4) dehşetden ‘ayşımız munağgas oldu ‘Abdü’l-Melik çün bu hâlümüze ve perişanlığımıza (5) muṭṭali‘ oldu bizden yaña müteveccih oldu ve katımuza geldi ve oturdu taylasanını (6) ve kaftânlarını çıkardı ve ta‘âm diledi eklden fâriğ olduğdan sonra guyendelige (7) *uṣrikûnâ fimâ entüm fîhi* didi ya‘nî bizi daḥı şoḥbetüñize şerîk eyleñ (8) şarâb aldı ve tenâvül itdi birkaç kadeh içtikden sonra guyendelige âğâz (9) eyledi ve birkaç dest-i şoḥbet eyledi ki ikimizden ziyâde geldi âdâb-ı (10) münâdemiye ve merâsim-i meclis-i ünse şurû‘ eyledi ve bizi mât eyledi biz bu işe (11) müteḥayyir olduk vezîrûñ gâzabı ḥilme ve saḥṭı rızâya mübeddel oldu ve eyitdi (12) mühimmât u ḥâcâtüñ ki vardur ‘arz eyle tâ ki is‘âfa ve incâḥa maḥrûn evvele (13) maḥziyyu’l-merâm olasin ‘Abdü’l-Melik eyitdi yâ vezîr ḥâcet ‘arz eylecek (14) vaḳt degüldür vezîr ilḥâḥ eyledi eyitdi emîrû’l-mü’minînüñ ḥâṭır-ı ‘âṭır-ı baña (15) müteḡayyirdür gerekdür ki ol teḡayyurı ve kedüreti zâyil eylesün vezîr buyurdı ki (16) emîrû’l-mü’minîn senden râzî oldu ve hiç ḥâṭır-ı eşrâfında ḡubâr kalmadı murâduñı (17) iltimâs eyle ‘Abdü’l-Melik eyitdi murâdum hemîn idi vezîr buyurdı ki saña eydürem ki (18) ḥâcetüñi dile eyitdi çok borcum vardur vezîr eyitdi ne ḳadardur ‘Abdü’l-Melik eyitdi (19) dört biñ kezbîkdür vezîr eyitdi bu laḫzada buyurdum virelerdi ammâ mâni‘ budur ki (20) senüñ atanüñ cenâbı andan ‘âlidür ki benüm gibi kişi senüñ gibi kişiye in‘âm ide ammâ (21) ḳabûl eyledüm ki yarın inşâ’a’llâḫ ḫalîfenüñ ḫazînesinden ḫıdmetüñe bu ḳadaruḳe (22) irişe ‘Abdü’l-Melik eyitdi daḫı teveḳḳu‘um budur ki emîrû’l-mü’minîne oḫlumı terbiye idesün ki (23) mertebe-i ‘âlîye irişe vezîr buyurdı ki vilâyet-i Mıṣrı emîrû’l-mü’minîn oḫluna virdi

[38-a]

(1) ve kızımı ki ‘Āliye adlıdır oğluna ‘ağd u nikāh eyledi ve iki biñ kezbîk aqçe (2) hazîneden oğluñ için kızına kâbîn virdi İshâk bin İbrâhîm el-Muşilî eydür (3) ben eyitdüm bu kişi mestdür ne didüğünden haberi yokdur çün şabâh oldı (4) halîfe kapusına vardum gördüm ki enbüh-ı ‘azîm cem‘ olmuş ve imâm Ebû Yûsuf (5) el-Ķâdi rahmetu’llâhi ‘aleyhi ve e’imme-i kibâr ve meşâhîr-i ‘ulemâ dergâha hâzır olmuşlar (6) ‘Abdü’l-Melik bin Şâlih ve oğlı dağı hâzır olmuşlar ‘Abdü’l-Meliki içerü kağırdılar Ca‘fer (7) eyitdi emîrû’l-mü’minîn saña sâhiğ idi râzî oldı ve dört biñ kezbîk dînâr (8) in‘âm eyledi buyurdı ki Ca‘ferden bu lağza alalar andan şoñra oğlını içerü çağırdılar (9) halîfe buyurdı itmeye ki tâniğ oluñ ki kızum ‘Āliyeyi ‘Abdü’l-Melikûn oğlına (10) hêllâluğa virdüm ve hazîneden iki biñ kezbîk aqçe mehir için verdüm ve vilâyet-i (11) Mısrı dağı buna virdüm çün Ca‘fer darû’l-hilâfetden çıkdı İshâk eydür (12) ardınca vardum bu aqvâlden şordum eyitdi ‘ale’s-şabâh emîrû’l-mü’minîn (13) katına vardum ve dün olan hikâyeti harfen bi-harfin didüm hoş geldi (14) ve ta‘accüb eyledi andan şoñra eyitdüm yâ emîre’l-mü’minîn ‘Abdü’l-Melike birkaç nesneye (15) zâmin oldum bi-tamâmihi şerğ eyledüm zamânuña vefâ eyle didi buyurdı ki ‘Abdü’l-Meliki (16) hâzır eyleyeler şöyle ki müşâhede eyledük **faşl** bu hikâyetde üç fâyide (17) vardur evvel ol ki ‘Abdü’l-Melik bin Şâlih eyledi çün bunuñ gibi meclise hâzır oldı (18) ve gördi ki ehl-i meclis huzûrundan bî-huzûr oldılar egerçi ol hâlet-i tabî‘atına (19) muhâlif ve mezhebine münafî idi ol cemâ‘atun hâtırı için kendü rızâsından (20) geçdi ve onlara muvâfağat eyledi ve girâncânluğ eylemedi ve bundan şoñra istiğfare (21) meşğûl oldı pes halkıla ihtilât eyleyen şöyle gerekdür ki dostlara muvâfağat (22) eyleye ta hulkdan i‘tizâl ide ikinci fâyide oldur ki Ca‘fer eyledi çün gördi ki (23) ‘Abdü’l-Melik kendü rızâsını terk eyledi olaruñ rızasıçün hâcetini revâ eylemekde

[38-b]

(1) sa'y-i belîğ eyledi pes kerîm olan dağı çün gördi ki bir kişi kendü irâdetinden (2) anuñ irâdetine terciḥ eyledi gerekdür ki her ḥâceti ki vardur icâbete maḵrûn ola (3) üçünci ol ki Hârûnu'r-reşîd eyledi çün Ca' fer bunca ulu işleri (4) ḥalîfenüñ keremine i'timâd idüp eyledi ḥalîfe dağı anı da'vâsında ḥacl ü şermsâr (5) eyledi ve ol va' delerle ki Ca' fer ' Abdü'l-Melike ḥalîfe cânibinden eyledi mecmû' ısına (6) ḥalîfe vefâ eyledi pes bir dost bir dosta i'timâd idüp bir iş işlese (7) gerekdür ki ol dost dağı ḥâcetinde sa'y-i belîğ ide ve ḥacâlet ü şermsârluḵ (8) revâ görmiye **el-ḥikâyetü's-sâminetu** İshâk bin İbrâhîm el-Muşlî ḥikâyet eyledi ki (9) Muḥammed Emînle İbrâhîm bin Mehdî ki ' ammısı idi ortalarında meclis-i şürbde mâcerâ (10) geçdi ve Muḥammed Emînüñ ḥâṭırı İbrâhîme mutagayyir oldı İbrâhîm dağı ol tagayyürüñ (11) eşerini müşâhede eyledi Muḥammed Emîn ḥüccâba buyurdı ki İbrâhîmi dergâha girmekden (12) men' ideler ve bu ḥaberi İbrâhîm işitdi bir rıḵ' a yazdı ve ' özr dileği (13) ve tuḥaf ü hedâyâ bile virdi ve Emîn rıḵ' aya cevâb virmedi ve hedâyâyı (14) ḵabûl ḵılmadı İbrâhîmüñ bir kenîzeki vardı ḡâyet-i cemâl ve nihâyet-i kemâlde ve İbrâhîm (15) aña ta' lîm-i ḡinâ' ve çalmaḵ ve âdâb-ı mülûk u ḥıdmet itmişdi ve henûz ḥadd-ı bülûḡa (16) irişmişdi buyurdı ki ol cârîye mefâḥır-i ḥilel ve le'âli vü envâ' -ı dürer cevâhırle (17) müzeyyen eylediler ve baṭṭ-ı muraşşa' eline virdiler ve Muḥammed Emîn ḥıdmetine viribdi (18) cârîye Muḥammed ḵatına girdi ve ḥıdmet eyledi ve ḵarşusunda ṭurdı ve bir baṭṭı (19) düzdi ve ser-âḡâz eyledi ve zühreyi mât ḵıldı ve berdest-i semâ' eyledi ki (20) mecmû' ḥâzırlar müteḥayyir ḵaldılar çün tamâm eyledi Muḥammed Emîn aḥsente ey ḵızcaḡuz (21) aduñ nedür didi cârîye eyitdi adum Hediyyedür Muḥammed buyurdı ki aduñ gibi (22) olasın cârîye eyitdi ne' am eyleyem bu sâ' at ki İbrâhîm ḵuluñ beni saña viribdi (23) adumı Hediyye ḵodı emîrû'l-mü'minîn Muḥammed Emîne bu söz be-ḡâyet ḥoş geldi

[39-a]

(1) ve ğubār-ı hâtır zâyil oldı ve İbrâhîmi hâzır eyledi ve andan râzî oldı (2) ve māl-ı vâfir in'âm eyledi **faşl** bu hikâyetde fâyide budur ki her gâh ki (3) bir kişinüñ dostı yâ maḥdûmı kendüden hâtırı müteğayyir olsa meḥmâ emken (4) ol ğubârı gidermekde sa'y-ı belîğ ide ve eger bir nevbet redd daḥı olsa gerekdür ki (5) yüz çevirmeye belki bi-ḳaderi'l-imbkân 'özre meşğül ola ve laṭâyif-i ma'âzîr ile (6) ol maḥdûmuñ hâtırını ele getüre şöyle ki İbrâhîm eyledi Muḥammed Emînle (7) **el-hikâyetü't-tâsi'atu** Me'mûn ḥalîfe Aḥmed bin Ḥâlîde ki vezîr idi ve Muḥammed (8) bin Zerrâda buyurdı ki 'Amr bin Sa'de ile münâzara ideler ve emvâl-i ahvâzuñ(9) ḥisâbını alalar ve her nesne ki ol mâldan bâḳî ḳalupdur bileler ne buyurdıysa (10) yerine getürdiler on altı kerre yüz biñ aḳçe müteveccih oldı ḥalîfeye (11) i'lâm eylediler ḥalîfe Aḥmed bin Ebî Ḥâlîde buyurdı ki her da'vâsını ve her (12) ḥüccetini ḳabûl eyleñ Aḥmed eyitdi ki eyledük ḥalîfe buyurdı ki ḥisâbı i'âde eyleñ (13) ve mecmû' du'â vü nesyini ḳabûl eyleñ Aḥmed ḥalîfenüñ buyruḡını yerine getürdi (14) 'Amruñ nâ-müvecceḥ da'vâlarını ḳabûl ḳıldı on kerre yüz biñ mâldan sâḳıṭ (15) oldı ve altı kerre yüz biñ aḳçeye 'Amrden ḥüccet aldılar ve ḥalîfeye getürdiler (16) çün 'Amr ḥalîfe ḳatına girdi ḥalîfe eyitdi bu rıḳ'a altı kerre yüz biñ (17) aḳçeyedür bu mâlı saña baḡışladum 'Amr eyitdi çün emîrû'l-mü'minîn (18) bu luḡfı baña eyledi bu ḳadar mâlı ben daḥı Aḥmed bin 'Amr ki 'âmil-i ihvândur (19) baḡışladum zîrâ eger ḥalîfe benden alsa ben daḥı andan alırdum 'Amruñ bu sözine (20) ḥalîfe ḳaḳıdı 'Amr daḥı ḥaṭâ itdüğünü bildi Aḥmed bin Ḥâlîd ḳatına geldi (21) ve hikâyeti taḳrîr eyledi ve emîrû'l-mü'minînüñ rızâsını Aḥmedden ṭaleb eyledi (22) Aḥmed eyitdi fâriğ ol hiç melûl olma pes Me'mûn ḳatına geldi Me'mûn (23) eyitdi 'Amruñ ḥâlinden ta'accüb itmez misin altı kerre yüz biñ aḳçe baḡışladum

[39-b]

(1) andan sonra ki iz'âfindan geçdüm benüm katında Aḥmed bin 'Amra bağısladı yâ oldur ki (2) bağısladugımı ḥaḳîr gördi yâ oldur ki benümle berâberlük da'vâsını eyler Aḥmed eyitdi (3) eger 'Amr eyle eylemişse ḥalîfe katında ḳadri ve mertebesi az olurdu ḥalîfe (4) eyitdi neden eyitdi anuñçün ki ḥalîfe bunca in'âm ki anuñ ḥaḳḳında eyledi (5) eger ol mâlı Aḥmed bin 'Amrdan alsa emîrû'l-mü'minînüñ in'âmından anı maḥrûm (6) eylemiş ola ikisi daḥı ḥalîfenüñ ḥıdmetkârıdur ve daḥı 'Amr ḥalîfenüñ (7) ḥıdmetkârıdur Aḥmed 'Amruñ ḥıdmetkârıdur 'Amr maḥdûmundan gördüğünü (8) ḥâdimine eyledi ve daḥı 'Amr diledi ki pâdşâh-ı aḳâlîmde münteşir ola ki ḥalîfenüñ (9) bir ḥıdmetkârı kendü ḥıdmetkârına bu ḳadar mâlı bir nevbetde bağısladı tâ ki (10) emîrû'l-mü'minînüñ ḳadrî ve celâleti gözlerinde ziyâde ola ve ol kimesneler ki (11) ḥalîfe ile da'vâ-yı tekâşür ve tefâḥür eylerler şermsâr u ḥ'âr olalar Me'mûn (12) çün bu sözi işitdi ğazabı sâkin oldu **faşl** bu ḥikâyetde (13) fâyide budur ki eger bir kişi maḥdûmundan zulm görse gerekdür ki ḥâdimine revâ görmeye (14) ve eger luḫ u iḥsân görse gerekdür ki ḥâdimini ol luḫdan bî-naşîb eylemeye (15) şöyle ki 'Amr eyledi **el-ḥikâyetü'l-âşiretu** hilâfet-i mütevekkil rûzgârında (16) Mûsâ bin 'Abdü'l-Melik ki şâhib-i dîvân-ı ḥarâc idi beytü'l-mâlda çok (17) mâl ḳarż eyledi ki yakînde vire ve müddet-i medîde oldu ki virmedi bir gün (18) mütevekkil 'Ubeydu'llâha buyurdi ki Mûsâya tevḳî' yazalar ki bu laḫzada ol mâlı (19) beytü'l-mâla vire 'Ubeydu'llâh tevḳî'i ol mucîbce ḳaleme getürdi Ğannâb (20) bin 'Îtâba virdi ve buyurdi ki edâ'-i mâlda te'ḥîr iderse ḥâzırlar (21) katında 'alâ-rü'üsi'n-nâs ḳamçıyla dögeler ol ḳadar ki mâlı bi-tamâma irişdür (22) Ğannâb tevḳî'i getürmeden ba'zı ḥıdmetkârlar bu ḥaberi Mûsâya irişdürdiler (23) Mûsâ çün bu ḥaberi işitdi be-ğâyet melûl oldu ve ol mâluñ taḫşîline

[40-a]

(1) meşğul oldu nā-gāh Ğannāb geldi tevķī' i getürdi ittifaķan ol vaķt (2) be-ġāyet ıssı idi ve Mūsā bir mevzi' de oturmuşdı ve iki ferrāş Mūsānuñ (3) rāhatı için mirvaħayıla yil iderlerdi çün Ğannāb Mūsā kıatına girdi görđi ki (4) Mūsā bir mektūbı muṭāla' ider ve anuñ fikrine meşğūldur ol tevķī' i Mūsānuñ (5) devātinde kıodı ve eyitdi Mūsā fāriġ olıcak virem Ğannābı ol mekānuñ (6) rāhatından uyķu aldı Mūsā ol tevķī' i uġurlatdı bir zemāndan şoñra (7) Ğannāb h̄ābdan uyandı ve eyitdi bilgil ki ħalife kıatından bir mühimme geldüm al (8) bu mektūba nazār eyle Mūsā eyitdi ne mühimme geldüñ söyle Ğannāb eyitdi ol (9) tevķī' üñ içinde ne varısa aña geldüm Mūsā eyitdi kıankı tevķī' Ğannāb eyitdi (10) işbu sâ' at tevķī' i bunda kıodum Mūsā eyitdi çokdan uyursun (11) şāyed düş görđüñ ola Ğannāb eydür çün görđüm ki tevķī' i benden (12) uġurladılar darü'l-ħilāfeye geldüm ve bu ħikāyeti 'Ubeydu'llāħa takrīr eyledüm (13) 'Ubeydu'llāħ daħı ħalīfeye didi ħalīfe adam viribdi Mūsāyı getürdiler (14) ve eyitdi tevķī' i sen mi uġurlatduñ belī didi zann eyledüm ki ol tevķī' (15) mutezamın-ı 'itābdur Ğannābuñ h̄ābını baħt-ı bīdāruma delil idindüm ve fırsatı (16) ġanīmet görđüm ve ol mālūñ nışfını uş getürdüm ve nışfını ħalīfeden (17) biş ġün mühlet dilerem mütevekkil geldi mühlet virđi ve andan rāzī oldu (18) **el-bābu'l-ħāmis** bir cemā' at ħālī ħikāyetindedür ki (19) ħapsle giriftār oldılar Ĥaķķ Te'ālā ol ħālī eyilüġe tebdīl eyledi (20) **el-ħikāyetü'l-ülā** ħikāyet eyledi Ebu'l-Ķasem Süleymān bin el-Ĥasan eyitdi (21) ki çün babamı Baġdāddan sürdiler ve Mışra gönderdiler Baġdādda bī-şuġl (22) kıaldum ve gice vü ġündüz hem-nişinüm Baħterī şā' ırla Ebū Ma'şeri müneccim idi (23) bir ġün ħikāyet eylediler ki bir vaķtde bize faķr-ı tāri' oldu ve 'usr irişdi

[40-b]

(1) ve ol vaqt Mu' tezz Bi'llāh maḥbūs idi ikimüz ittifaḫ eyledük ki ḫatına varavuz (2) ve izhār-ı maḥabbet ve hevā-dārī idevüz ki şāyed bir gün müfid ola ikimüz ḫatına (3) varduḫ birkaç beyt medḫinde itdüm ve ' arz eyledüm ol rıḫ' ayı aldı ve ḫatında (4) bir ḫādime virdi ve eyitdi ki bu rıḫ' ayı şaḫla eger Ḥaḫḫ Te' ālā bu varḫadan (5) ḫalāşluḫ erzānī iderse bunuñ ' ivazını idevüz ve Ebū Ma' şer daḫı (6) ḫālī' mevlūdine nazar eyledi ve Müste' in Bi'llāhuñ ḫilāfeti gününüñ ḫālī' ine (7) ve ittişālāt-ı kevākibe ve su' ūda ve nuḫūsete ve mevāḫı' -i seyyārāt u mevāzıḫ-ı (8) şābitāta nazar eyledi ve ḫükm eyledi ki ḫilāfet Müste' ine muḫarrer ola andan şoñra (9) bir fitne zāhir ola ve ḫarb vāḫı' ola ve Müste' ini ḫatlı ideler ve aḫkāmı (10) Mu' tezze vireler ve ikimüz ḫurduḫ gitdük birkaç rüzgārdan şoñra eyledügüm (11) ḫükm ḫamu vāḫı' oldı ve Mu' tezz Bi'llāh ḫilāfete oturdı ben ve Baḫterī (12) tehniyet-i ḫilāfet için ḫıdmetine varduḫ baña eyitdi ol ḫükmleri ki eyledüñ (13) ḫamu vāḫı' oldı her ayda yüz dīnār mücrā eyledüm ve otuz dīnār bu gün (14) ḫarc itmek için virdüm ve biñ dīnār naḫd in' am eyledüm ve müneccimler riyāsetini (15) saña virdüm didi Baḫterī eydür ben daḫı tehniyet-i ḫilāfetçün bir medḫ itdüm (16) ve oḫudum ol ḫāzım ki ḫabsde bile idi ol şı' ri ki ḫabsde dimişdüm (17) andan ḫaleb eyledi ve buyurdı ki her beyt için biñ dīnār virüñ ve ol rıḫ' ada (18) altı beyt vardı altı biñ dīnār virdiler ve buyurdı ki gümānum böyledür ki (19) bu denānır ile ḫul u ḫalāyık at u farş ve āvānī alursun ve telef (20) eylersün eyle eyleme ki min-ba' d benden ve vezīrlerden ve erkān-ı memleket ve evliyā-yı (21) devletümden ' ināyet-i kāmil ve emvāl-i mütekāşir ḫāşıl oliserdür inşā' a'llāhu (22) te' ālā bu mälla bir köy şatun al ki ve evlāduña gerek ola sem' an ve ḫā' aten (23) didüm ve ol naḫdıla bir köy aldum ve her gün ḫālüm ziyāde vü teraḫkide idi

[41-a]

(1) **faşl** bu hikâyetde iki fâyide vardur evvelki budur ki çün pādşāh (2) yā vezīr yā ekābirden bir kişi zevāl-i ni‘ metle mübtelā olsa gerekdür ki ‘ākil aña (3) haķâretle nazar itmeye ve geregi gibi ‘izzetde ve hürmetde taķşīrluķ cāyiz görmeye ki (4) eger t̄ālī‘ naħs-ı sa‘ da müteveccih ola ol iħsānuñ şemeresi elbetde aña (5) ‘āyid ola ve eger hılāfı ola aşhāb vaķāyī‘ a dil-dārluķ eylemek kirām-ı nāsuñ (6) ‘ādetindendür be-heme-ħāl dünyāda zıkr-i cemīl ve ‘uķbāda şevāb-ı cezīle vesīledür (7) ikinci fâyide budur ki her kim ki ‘ırķ-ı t̄āhir ve aşl-ı kerīm ve tab‘-ı müstaķīm ola (8) gerekdür ki rüzgārı nuħūsetinde tefakķud eyleyenleri eyyām-ı sa‘ ādetde iħsān u (9) ikrām eyleye **el-ħikāyetü’s-sāniyetu** hikâyet eyledi Muħammed bin Fazl eyitdi ki (10) eyyām-ı sa‘ ādetde ‘Acīfūñ zıyā‘ı elümde idi ve taşarruf iderdüm ‘Acīfe (11) naķl eylediler ki zıyā‘ da hıyānet eyledi ādem viribdi beni tıtdurdı (12) ve ayağuma kaķd kaķdılar ve muķayyed kaķına getürdiler ve kendü sarāyı bünyādīn (13) iderdi ve binālar kaķında tırudı çün nazarı baña vāķī‘ oldı (14) sögdi ve eyitdi māluma hıyānet eyledüñ ve emlāk ü zıyā‘ um elinde ħarāb (15) oldı va’llāhī ki seni öldüreyüm buyurdi t̄āziyāne iħdār eylediler (16) ve beni tıtdılar ki dögelər ol ħālūñ ħavfindan bende māsike-yi yol kaķmadı (17) bāldıruma işedüm ‘Acīfūñ kātibi ol ħālī müşāhede eylelerdi eyitdi (18) e‘azze’llāhu’l-emīr bu binanuñ muţāla‘asına ve bu ‘imāretüñ meşālīhine meşgūlsız ve (19) bu kişi elümüzdedür fevt olmaz ve urmaķ öldürmek emīr elinde sehldür (20) buyur ki ħaps eylesünler şuğldan fāriğ olıcaķ nazar eylesüz eger anuñ (21) haķķında didükleri vāķī‘ ise siyāset idesiz ve eger vāķī‘ degülse bunuñ (22) sebebinden bu mühim işden kaķmayasuz ‘Acīf çün bu sözi işitdi (23) maħbūs eyledi ve bir müddet ħapisde kaķaldım ve Mu‘teşim Bi’llāh ‘Amūdiye ħazāsına vardı

[41-b]

(1) ve ol seferde ‘Acife kaçıldı ve katline hüküm eylediler ve bu haber kâtibe irişdi (2) beni hapseden ıtlâk eyledi çün hapseden çıkdum bir aqçeye mâlik degüldüm (3) şahib-i dīvân katına vardum ki ortamuzda şadaqat varıdı ve hâlümü (4) işidüp gamgân olmuşdı çün beni gördi şād oldı ve çok māl (5) ‘arz eyledi kabül eylemedüm ve eyitdüm bir ‘amel in‘âm eyle ki baña nef‘î ola (6) ve hem saña hıdmet eylemiş olam Diyâr-ı Rabî‘ ayı ve mefarrı baña ‘amel virdi (7) tüccârdan mâ-yuhtâcı karz aldum ve ol nevâhiye müteveccih oldum bir köye irişdüm ki (8) anda hemîşe konardum beni bir eve kondurdılar çün gice oldı irâkat-ı bevl için (9) taşra çıkdum bir toprak yığını gördüm anda bevl eyledüm şahib-i hane ittifaқан (10) taşra çıkdı beni gördi n’eylersün didi şu dökerem didüm geldi ve eyitdi (11) bu toprak yığını halife leşkerinden bir kişinün kabridür ki adı ‘Acîfdür halife (12) öldürtdi ve bu bir eski dīvâr idi bunda kodılar ve dīvârı üzerine (13) yıkdılar çün bu hâli işitdüm ta‘accübe kaldum ol gün anuñ korqusundan (14) baldıruma işerdüm bu gün gör ne işerem didüm **faşl** bu hikâyetde (15) fâyide budur ki bir kişi mālına ve mertebesine ve hükmi-nâfız olmağına i‘timât (16) itmemek gerekir ki şâyed halk onun korqusundan baldırına işemek mertebesinden (17) kabrine işemek mertebesine irişe şöyle ki ‘Acife oldı **el-hikâyetü’s-sâlişetu** (18) hikâyet eyledi bir kişi ehl-i Kūfeden ki Müslime bin ‘Abdü’l-Melik ile gâzâ’-ı Rūma (19) vardum çok esirler ele girdi çün gâzâdan rücū‘ itdük Müslime (20) buyurdı ki mecmū‘ esirleri götürdiler ve kamusını öldürdiler aralarında (21) bir za‘îf pîr varıdı eyitdi beni öldürmekden ne fâyide hâşıl olur (22) beni öldürmeñ iki kıtlu müslümân yigitler ‘ivaż getüreyüm kendümi kırtarayum (23) Müslime eyitdi zamân getir pîr eyitdi ‘ahdüme elbetde vefâ iderem Müslime eyitdi

[42-a]

(1) saña i‘timādımız yokdur pîr eyitdi beni ço ki leşker içinde bir zamîn bulayum (2) üstüne müvekiller kodılar ve buyurdi ki müvekiller leşkerğâh içinde bile gezeler (3) ol pîr leşker içinde gezerdi ve her bir kişinüñ yüzine bakardı Benî Kilâbdan (4) bir yigide uğradı ve eyitdi ey yigit baña zamîn ol hikâyetini söyledi (5) ol yigit olsun didi Müslime katına geldiler ol yigit zamîn oldu (6) pîri kodılar Müslime eyitdi ey yigit ol pîri bilür misin eyitdi (7) yok eyitdi yâ ne i‘timâdıla zamîn olduñ eyitdi gördüm ki her bir kişinüñ (8) yüzüne bakardı ve geçerdi tâ aña degin ki baña irişdi çün halk içinden (9) beni ihtiyâr eyledi ve hâcetini baña ‘arz eyledi revâ görmedüm ki benüm haqqumda (10) zannını bâtil eyleyem çün bir gün geçdi ol pîr geldi ve iki müslümân getürdi (11) ve Müslimeye virdi eyitdi ey emîr ol yigidi ki benüm haqqumda ihsân (12) eyledi icâzet buyur ki benümle hişâra gele tâ ba‘zı ihsânına mükâfât (13) idem Müslime ol yigide icâzet virdi ve ol yigide eyitdi ki hiç (14) bilür misin ki sen benüm oğlumsın ol yigit eyitdi ben senüñ nice oğluñ (15) oluram ki sen Naşrâni-i Rûmî ben müslümân-ı ‘arabî pîr eyitdi râst eyit ki (16) anâñ kândandur yigit eyitdi anam Rûmdandur pîr eyitdi anañuñ vaşfını (17) ideyüm ama Tañrı haqqı için eger râst söylersem beni taşdıq eyle yigit (18) kabûl eyledi rûmî ol ‘avratuñ evşâfına âgâz eyledi şöyle ki (19) bir kıl haţâ kılmadı andan sonra eyitdi ki anañ benüm kızumdur ve sen benüm oğlumsın (20) yigit eyitdi beni neden bildüñ eyitdi şibh-i eşbâh ve ta‘ârûf-i ervâh ve şıdğ-ı (21) ferâset ve farţ-ı kiyâsetle bildüm andan sonra iki ‘avratı içrûden çağırdı (22) ve ol iki ‘avrat baña müteveccih oldılar ve benümle görüşdiler pîr eyitdi birisi ceddüñ ve (23) birisi hâlañdur andan sonra ol pîr burca çıkdı ve birkaç yigit getürdi

[42-b]

(1) benümle görüşdiler bular senüñ t̄ayılarıñdur didi andan şoñra envā^ç cevāhırla (2) ve şiyāb-ı fāhır getürdiler ve eyitdiler bu cümle senüñ anañdur anaña ilet (3) bu mālī elbetde biliserdür ve baña dañı çok nesne virdi ve hūb k̄atır virdi (4) ve selāmetluğıla leşkere getürdi ol yigit çün evine geldi ol cevāhiri (5) ve akmışeyi anasına bir bir ^çarz eylerdi ve saña bağışladum dirdi anası (6) çün bu mālī gördi ağladı eyitdi rāst söyle ki bu kumāş k̄andandır (7) ve ol hişāruñ ehli hoş mıdur ol yigit ol diyāruñ evşāfını bir bir didi (8) ol p̄irüñ ve k̄arınüñ nişānını t̄uyurdi ol ^çavrat ağladı ve eyitdi ki (9) ol koca babamdur ve ol k̄arı anamdur ol yigit ve ^çavrat kız k̄arındaşumdur (10) **faşl** bu hikāyetde bir fāyide budur ki her gāh ki bir kişi saña i^çtikād itse (11) ve hācetini ref^ç eylese gerekdür ki senüñ hākkında eyledügi zannı zayı^ç eylemeyesün (12) söyle ki ol yigit eyledi ve bir fāyide budur ki eger bir kişi saña ihsān (13) eylese gerekdür ki ol ihsānına bi-k̄aderi'l-ımkān mükāfāt idesün söyle ki (14) ol p̄ir eyledi ve bir fāyide budur ki ol şefkāt ki zevi'l-erhām ve aķārib (15) ortasında olur ecānib ortasında olmaz söyle ki ol p̄ir ile (16) ol yigit ortasında oldu **el-hikāyetü'r-rābi^çatu** Menāre adlu bir hādım ki (17) hulefānuñ havāşından idi ve hulefā katında maħalli refi^ç ve derece-i ^çālisi (18) var idi hikāyet eyledi ki Hārūnu'r-Reşīde ^çarz eylediler ki Dımışķda (19) Benī Ümeyyeden bir kişi k̄alupdur ki cāh-ı refi^ç ve südde-i menī^ç vardır ni^çmet-i (20) bī-hadd ve servet-i bī-^çadde mālīkdür esbāb ü mevāşī ve ferzend ü havāşisi (21) çokdur mā^ça-hāzā şehirde fermānı nāfiz ve hükmi muṭa^çdur ve dāyimā memālīk ü evlādını (22) ğazāya gönderir ve bunca ululuk esbābı ki anuñ vardır gönli deryā gibi ğiñ (23) ve eli bulut gibi açuķ ve dāyimu'z-ziyafedür bu k̄adar esbāb u tevābi^ç ki

[43-a]

(1) anuñ vardur eyemen olmağ olmaz ki andan bir fitne hâşıl ola ki odını hezâr (2) hîle ile söndürmek olmaya ve bir fatk bilür ki kâbil-i retk olmaya ve ol (3) vaqt ki bu sözi Hârûna ‘arz eylediler hacc-ı islâm-ı kalb ve meşhed-i muğaddes (4) Muştafâyı şallâ’llâhu ‘aleyhi ve sellem ziyâret idüp Kûfede idi beni kağırdı (5) ve eyitdi ki seni bir mühimme kağırdum ki anuñ endişesinden uyku gözümde gitdi (6) şağın ki bu mühimmün sa‘ yinde tehāvün ü tekäsül itmeyesün sem‘an ve tã‘aten didüm (7) andan şoñra cemmâze ve alât-ı sefer yüz kul havâşdan müretteb müsellağ hâzır (8) eylediler ve buyurdı ki bu lağzayın ve beyâbân yolundan Dımışka var ve bu nâme-i (9) emîr Dımışka vir ve bu bendî bile götür evvel ki Dımışka giresün ol (10) kişinün sarâyına var eger emrûme muṭi‘ olmaz ise bu yüz kulı üzerine (11) müvekkel eyle ve Dımışk begine bu mişâli vir ki cümle leşker ile vara ve saña (12) teslim eyleye altı gün varmağa ve altı gün gelmeye ve bir gün anda olmağa (13) mühlet virürem ancak bir maħmil bir deveye yüklet bir yanında sen ve bir yanında (14) ol kişiyi ko ve muhâfazatında hiç kimseye i‘timât eyleme ve on üçüncü (15) günde gerekdür ki baña irişesün ve çün ol kişinün sarâyına giresün evvel (16) sarâyın içinde ne varısa te‘emmül ve tefekkür-i tamâm eylesesün ve hiç bir nesnenün (17) kemîyyetinden ve keyfiyyetinden gâfil olmayasun ve evlâdına ve memâlikine ve ni‘metine (18) ve ululuklarına ve her ne söz ki oğlanlarından yâ hıdmetkârlarından ve yâ kendüden (19) eve girdüğünde ve tutduğunda ve yolda baña irişince her ne ki şadır olur (20) harfen bi-harfin gerekdür ki şaklayasın ve hiç bir sözi fevt itmeden baña hikâyet idesün (21) her ne kim halîfe buyurdı kabûl eyledüm ve halîfeye vedâ‘ idüp yola girdüm (22) gece ve gündüz sürdüm yolda hiç eğlenmek vâki‘ olmadı meger hâcet-i şer‘î (23) yâ tabî‘î ve yedinci gecede Dımışka irişdüm şehir kapısı yapılmışdı ol gece

[43-b]

(1) şehrdən taşra nüzül kıldum çün şabâh oldu şehrdən çapısını açanlar ile girdüm (2) ve rāst ol kişi evine vardum dergâh-ı ‘ālî ve cem‘-i keşir gördüm hiç (3) kimesneye muqayyed olmadum ve çapısından cemmâzıla girdüm çün şahın-ı sarāya irdüm (4) cemmâzeden indüm bir cemā‘ at gördüm meclisde oturmuşlar ba‘zî halk şorarlardı ki (5) bu kimdür kullar cevāb virirlerdi kim bu Menāredür emirü’l-mü‘minīnden gelür (6) sizün şāhibinize risālet çün bu sözi işitdiler hiç kimesne men‘ (7) itmedi şöyle şandum ki ol kişi ol meclisedür çün beni ehl-i meclis gördiler (8) i‘zāz u ikrām eylediler ben şordum ki fülān bu oturanlarda mıdur eyitdiler (9) biz kamu ferzendleriyüz ol bunda degül şimdi hammāma vardı ben eyitdüm (10) haber eyleñ ta‘cille gelsün ol kavmün ba‘zısı habere vardı ve ben ol sarāyı (11) ve hizmetkārları mülāhaza iderdüm bir sātde ol sarāyı mā‘a-hāzā ki şahını (12) ‘ariz ve tavil idi şöyle tıldı ki halkdan hiç yer kalmadı ve men girdüğüm (13) hālet üzerindeyüm hiç oturmadum ve āsāyış gelmedüm tā ol kişi hammāmdan (14) geldi gördüm bir muhib şahş mehābet ve cemāl-i te‘emüle vezirler ve yigitler ve kullar (15) öñünce ardınca geldi ve baña selām virdi ve emirü’l-mü‘minīnün istikāmet-i (16) umūr-ı hilāfetinden su‘āl eyledi ve ben şöyle gerekdür cevāb virdüm ammā (17) kılak u ıztırāb bende peydā oldu ki nā-gāh gizlene yā baña muṭī‘ olmaya (18) zīrā ol gūlāmları benümle girmege komadılar henüz söz tamām olmadan ki (19) tabaqlarla envā‘-ı fevākih hāzır oldu baña eyitdi ey Menāre bize muvāfaqat (20) eyle ben eyitdüm aña ihtiyācum yoqdur hiç i‘āde itmedi ve hāzırlar ile (21) yidiler ve fāriğ olduğundan sonra el yudılar ve ta‘ām geldi bir māide hāzır (22) oldu envā‘-ı eṭ‘imeyle ārāste şöyle ki anuñ mişli gibi ancak hālifede (23) gördüm idi gene eyitdi ey Menāre ta‘ām yimekte bize müsā‘ade eyle ve baña

[44-a]

(1) adumla hı̄ṭāb iderdi ḥalīfe gibi ben imtinā' eyledüm ve icābet eylemedüm ol (2) dahı ziyāde eylemedi cemā'at ve ferzendler ile yimegi yidiler ben bunlara te'emmül (3) iderdüm yidükleri mülük gibi idi toḡuz oḡlın ŷaydum ve kendü fāriḡu'l-bāl (4) ve geldüğümünden hiç iztīrābı ve ḡalaḡı yoḡıdı ve baña iltifātı sehl idi (5) ve baña istiḥfāz itdüğünden ŷoñra ḡaza' u ḡalaḡum ziyāde oldu ŷekküm ḡalmadı ki (6) baña temkīn virmeyiser meger ki muḡayyed ola ve hiç yimedüğümünden fikr itmedi ve sükūn (7) u ārām ile ṭā'ām yidi ve çün ṭā'ām yimekten fāriḡ oldılar buḡūr u ṭīb (8) isti' māl eyledi ve zuhr namāzına ŷurū' eyledi ḡuḡū' u ḡuḡū' ıla ve tamām-ı (9) erkānı ri'āyet itmekle ve çün namāzdan fāriḡ tazarru' u zārī ile oldu 10) çok ed'ıyye oḡudu çün fāriḡ oldu baña müteveccih oldu ve eyitdi ey Menāre (11) ne mühimme geldüñ eyitdüm emīrū'l-mü'minīnūñ ḡükmin getürdüm ve ḡükmi eline virdüm (12) mührin getürdi ve mektūbı müṭāla'a eyledi çün tamām oḡudu oḡlānlarına (13) ve ḡıdmetkārlarına buyurdi ki bu laḡza gerekdür ki her birüñüz mevzi'ine ve maḡāmına (14) vara sākīn ola ve eymān-ı muḡallaza ve 'itāḡ u ṭalāḡ ve ḡacc u ŷıdkıla and (15) içdi ki ikiñüz bir araya gelmeyesiz ben icāzet virmeyince ve eyitdi ki (16) emīrū'l-mü'minīn beni dergāha da'vet itmiş çün nazarum tevḡī'-i ḡümāyununa (17) vāḡi' oldu bir laḡza tevaḡḡuf itmek cāyiz degüldür ve hiç kimesnenüñ ŷoḡbetine (18) ve muvāfaḡatına iḡtiyācum yoḡdur ve ḡaremine ve ehl-i beytine vaŷıyyet eyledi (19) ve benden bendleri diledi ve eyitdi yā Menāre getürenüñ varısa demirci getürdi (20) ve ol bendi kendü ayaklarına ḡodı ve ḡullarına buyurdi ki maḡmile ḡodılar (21) bir ṭarafına ben ve bir ṭarafına ol oturdi fi'l-ḡāl revān olduḡ emīr-i (22) ŷehri görmege iḡtiyāc olmadı çün Dımıŷḡ ŷehrinden ḡıkdıḡ inbisāt-ı (23) tamāmıla benümle muḡāvere iderdi ve hiç melāmet ve periŷānlıḡ ḡāṭırında yoḡıdı

[44-b]

(1) bir bāğa irişdük ki bāğ-ı iremle berāberlük iderdi ve zıynetı řaħn-ı behiştten (2) hikāyet kııurdı eřcār u řimār ve atyār var idi eyitdi bu bāğı (3) görür misin eyitdüm belı eyitdi benümdür ve bir bāğa daħı irişdük ki andan ĥoř (4) anuñ daħı evřāfına meşgöl oldu ve benümdür didi bir köye daħı irişdük ki (5) nezāhetde be-gāyet ma‘mür ve lařāfetde ĥüb u meşhür idi anı daħı (6) benüm mülkümdür didi ve anı daħı medħ eyledi ben bu sözine řaķıdum ve eyitdüm (7) ey fāriğü’l-bāl miskīn bu ne ġafletdür ki seni ihāta eyleyüpdür bir kiři kim (8) ĥalıfeye andan söz naķl eylemişler ola ve ĥālifenüñ andan ĥavfı ve endişesi (9) ola ĥalife aña řaķıyup tutup muķayyed eylemiş ola ve ehl ü ‘ıyālinden (10) ayırup ĥorluğıla dārü’l-ĥilāfete naķl ola ve ‘āķıbeti ne olduğundan (11) bī-ĥaber ola ne bunuñ gibi ferāğat gerek ey cāmı korķusından ve ehl ü ‘ıyāli (12) firāķından bī-ġaflet ben seni ‘āķil ve fāzıl bilirdüm senden ĥilāfi zāhir oldu (13) cevāba āğāz eyledi ve eyitdi *innā li’llāhi ve innā ileyhi raci’un* senüñ ĥaķķında (14) i‘tiķādumı bātıl eyledüñ ki ben seni tamām-ı ‘āķl ve kāmil-i başiret ve řāfi-siret (15) bilirdüm ve gümānum bu idi ki bu taķarrübi ve bu menzileti ĥulfen şatında kemāl-i (16) ‘āķlıla bulduñ senüñ sözüñ ĥod cāhilāne ve ‘āķluñ ‘āmiyānedür belki benüm (17) vüşüküm Allāhuñ keremine ve luřf-i bī-řümārına ĥāřıldur ki mecmū‘-ı nevāřı ‘ibād (18) ve ķulüb-ı maĥlūķāt ķabza-i ķudretindedür ve emirü’l-mü’minīn bel cemī‘-i maĥlūķat (19) kendü nefsine nef’ yā ġayre zarar irişdürmekde ‘ācizlerdür meger anuñ meşıyyetiyle (20) ve ben bilürem ki ĥiç ġünāhum yoķdur ki ĥalife şatında anuñla mu’āheze olam yā ĥavf (21) ĥāřıl ola ve daħı i‘timādum Allāhuñ bī-nihāyet-i ‘ināyetine budur ki ĥün ĥalife (22) benüm bī-ġünāĥluğumu ve berā’et-i sāĥetümi ma‘lüm ide bī-řekk bile ki benden naķl eyledükleri (23) nesne netice-i ĥıķd u şemere’-i ĥaseddür şanumı ĥelāl bilüp ķatlüme müsāra‘ at itmeye

[45-a]

(1) belki yâ mükerrerem ehl ü ' iyâlûme göndere yâ i' zâz-ı tâmmıla atında uta ve eger Allâhuñ (2) ' ilminde ve tadîr-i sâbıkında şöyle olsa ki ecelüm anuñ elinde ola eger cümle (3) melâ'ike ve enbiyâ vü rüsûl bel cemî' ehl-i semâvat u arzîn ittifâ itmeler (4) madûrı def' idemeyeler ve ben şimdiki hâlde muadder iş için melûl (5) olmak ve vatümü perişân ve bî-fâyide ' ayşımı mûnağğaş eylemek mutedâ-yı ' aldan (6) ve aziyye-i tedbîr ve hıreddeden hâricdür mâ' a-hâzâ i' timâd-ı küllüm vardur o kimesne ki (7) beni icâd eyledi ve hayât virdi ve rızum irişdürdi ki asen-i hâlile (8) girü vaana irişdüre eger hilâfî olursa azâya rızâ ve belâyaya teslim (9) ve mecmû' işlerümi aña tefvîz itmişem i' tiadumda bu idi ki sen bunları (10) bilürsün çün mertebe-i ' alın baña ma' lûm oldu min-ba' d senüñle söz söyleşeyüm (11) tâ emîrû'l-mü'minîn atına varmayınca andan sonra benden yüz çevirdi (12) ve ur'ân ve tesbîhden özge hiç söz söylemedi meger hâcet-i şeri' yâ tabî'î (13) için on üçüncü gün Kûfeye irişdüm hâlîfe avalımı bilmek için (14) birkaç ferseng hıdmetkârlar viribmiş dârü'l-hilâfete girdüm ve hâlîfe (15) önünde yer öpdüm ve arşusunda el avuşurdum urdum hâlîfe eyitdi (16) ne haberüñ vardur di ve hâzır ol ki avâlden ve ef' âlden bir daıa (17) yâ bir lahza senden fevt ola evvelden âhîre degin harfen bi-harfin hikâyet (18) eyledüm ta aña degin geldüm ki aña tevbîh eyledüm ve ol baña cevâb virdi (19) hâlîfe eyitdi va'llâhî ki ol kişi ne didi ise vâi' dür Hâ Te' âlâ ol kişiyi (20) mu' azzez ü mükerrerem eylemiş ve keşret-i ni' met ve ferzendân ve rıf' at-i câhıla ebnâ-yı (21) rûzgârdan mümtâz eylemiş aşhâb-ı arâz-ı hasedle aña iftirâ eylemişler ki (22) ol ni' met zâyil ola ve biz hasûdlar söziyle anı ve aşhâbını ve ferzendlerini (23) incitdük tîz var bendî ayâğından al ve i' zâz u ikrâm ile atuma getir

[45-b]

(1) vardum bendi ayağından aldum ve ḥalīfe ḳatına götürdüm geregi gibi ḥalīfeye (2) selām virdi medḥ u senā itdi ḥalīfe ḥoş vechile mütevecih oldı ve selāmına (3) cevāb aldı ve gördüm ki ḥalīfe ḥayādan ‘arax iderdi ve eyledügi işden (4) ḥacel olurdı buyurdı ki oturdı ve aḥvālinden istifsār eylerdi (5) ol daḥı bī-tekellüf ü teḥāşī cevāb virirdi āḥir buyurdı ki kemāl-i ‘aḳluñ (6) ve ğāyet-i fazluñ ve belāgat u fesāḥatuñ āvāzesi irişdi diledüm ki seni (7) görem ve sözüñi işidem ne ḥācetüñ varısa ref’ eyle ve ne murāduñ var ise (8) iltimās eyle münbaşı oldu ve ḥalīfeye du‘ā ḳıldı ve ol elṫāfi şükriye (9) muḳābele eyledi ve eyitdi ki emīrū’l-mü’minīn ḳatında bir ḥācetüm vardır ancak (10) ḥalīfe buyurdı ki ne ḥācetüñ varısa ‘arz eyle Emevī eyitdi ḥalīfenüñ (11) ‘adli beni umūr-ı dünyādan nesne dilemege müstağnī eyleyüpdür ve bu gün mecmū‘ (12) aḥvālüm müstaḳīm ve umūrum muntazamdur ve ehl-i şehir daḥı emīrū’l-mü’minīn (13) ‘adli sāyesinde ḳamu nīkū-ḥāldür ḥalīfe buyurdı ki Allāhuñ hıfzıyla (14) ve ‘işmetiyle vaṫana var ve her ḥācet ki senüñ yā aşḥabıñuñ vāḳi‘ olsa (15) ref’ it ve ebvāb-ı mürāselāti meftūḥ tut buyurdı ki yā Menāre işbu (16) sâ‘at ehl ü ‘ıyāline irişdür ve ol meclisde andan alduñ girü ol (17) meclise i‘zāz u ikrām ile ilet şöyle ki buyurdı şöyle eyledüm (18) **faşl** bu ḥikāyetde birkaç fāyide vardır evvel bu ki aşḥab-ı ğarāz ve erbāb-ı (19) ḥased sözini bir ḳişinüñ ḥaḳḳında ki Allāhuñ ni‘metiyle ebnā-yı cinsinden (20) maḥşuş u mümtāzdur işitmek gerekdür zīrā her kim ki ni‘meti çok ve fazlı (21) kāmildür ḥāsidleri çokdur ikinci budur ki çün bir pādşāhdan fermān (22) şādır olsa fi’l-ḥāl emrine münḳād ve buyuruğına mümteşil olmak gerekdür zīrā (23) pādşāḥlaruñ emrine teveḳḳuf itmek mücib-i helākdur ve din ü dünyāda ziyāna

[46-a]

(1) mü'eddîdür şöyle ki Hakkı celle ve 'alâ buyurur *aṭī' u' llāhe ve aṭī' u' r-resūle* (2) *ve ūlī'l-emri minkum* ve seyyîd-i kâyinât ve zübde-i maḥlûkât şallâ'llāhu 'aleyhi ve sellem (3) şöyle buyurdu ki *esma' u ve aṭī' u ūlī'l-emri 'aleyküm ve lev-'abden ḥabeşiyen* (4) *ecda' u ya' nī ulu'l-emr* sözine muṭī' oluñ egerçi burnı ve kulağı (5) kesik ḥabeşî kılrsa üçüncü fâyide budur ki her gâh ki bir ḥâdiṣe nâzil olsa (6) yâ bir beliyeye giriftâr olınsa şabr itmek gerek ve kaçâyâ rızâ virmek gerek ve ḥileyi (7) bir cânibe komağ gerekdür şöyle ki ol ḥ'âce eyledi ve âhiri maḥmud oldu (8) **el-ḥikâyetü's-sâdisetu** Süleymân bin Vehb ḥikâyet eyledi ve eyitdi ki (9) ben ve çok halk 'ummâldan ve mutaşarrıflardan ve ehl-i kalemde Muhammed (10) bin 'Abdü'l-Melik bin Reyyân ḥapsinde maḥbûs idük ve kuyûdıla muḳayyed ol vaḳt ki Vâşık (11) Bi'llāhuñ vezîri idi ve bizden mâl taleb iderdi ferec ve ḥalâşdan (12) bi'l-külliyeye nümîdlük ḥâşıl oldu Vâşık nâ-gâh ḥastaluk ṭârî oldu (13) şöyle ki şihḥatinden el yudu ve ayakdan düşdi Aḥmed bin Dâvud el-Ḳâḍî (14) 'ıyâdıçün ḥalîfe katına vardı ḥalîfe Aḥmede eyitdi yâ Ebâ 'Abdi'llāh (15) *vehebe minnî ed-dünyâ ve'l-aḥîre* ya' nī dünyâ ve âḥiret benden gitdi zîrâ (16) âḥirete yerağ eylemedüm ve dünyâ baña vefâ eylemedi Aḥmed eyitdi yâ emîre'l-mü'minîn (17) ḥâşâ ki böyle ola Vâşık eyitdi belki böyledür ihtiyar elden gitdi (18) ve ecel yâkın geldi hiç benüm marâzuma lâyıḳ devâ bulursun ki baña nafi ola (19) Aḥmed eyitdi yâ emîre'l-mü'minîn Muhammed bin 'Abdü'l-Melik ekâbirden ehl-i dîvân ve (20) ehl-i kalem ve mutaşarrıflar ve 'ummâldan azl u maḥbûs eyleyüpdür ve ziyâde (21) mâl taleb eyler ki ol kadar mâl olara ḥâşıl olmayupdur ve bunlar çok (22) cemâ' atdür her birisinüñ etbâ' ı ve eşyâ' ı ehlî ve 'ıyâli ve dostları (23) vardur ve mecmû' Allâha teveccüh idüp el kaldırıp saña nefrin

[46-b]

(1) ve yavuz du‘ā iderler buyur ki oları şalıvireler ol iller ki götürüp du‘ā-yı şerr iderler (2) du‘ā-yı hayr eylesünler ve Hakk Te‘ālâdan tazarru‘ u zârî ile (3) emirü’l-mü‘minînün şihhat-ı zâtını ve devâm-ı devletini taleb itsünler ola ki olaruñ (4) hayr du‘âsınuñ okı icâbet nişânına makrûn olup Hakk Te‘âlâ şihhat (5) erzânî ide ve beh-hâl dünyâ ve âhiretde hısmı az olmak eydür halîfe (6) eyitdi eyi didüñ benden nişân yaz ki Muhammed mecmû‘ ısını kosun eyitdüm (7) eger Muhammed benüm hattum görürse şâyed ki lecâc ü ‘inâd eyleye ve nişân-ı cihân (8) muţâ‘a mutî olmaya eger halîfe bu şevâbı gânimet şayup kendinüñ hatt-ı (9) mübârekiyle tevķî‘ yazarsa hüsni-ı ahlâkından ve keşret-i elţâfından bedî‘ (10) ve ba‘id degüldür buyurdi arkasına girdiler ve müstenid oturdi ve (11) İbnü’r-reyyâna tevķî‘ yazdı ve yazarken eli ditrerdi buyurdi ki mecmû‘ (12) maĥbûsları ıtlâk eyleye ve müşâdere-i halkdan ref‘ ide hiç kimsenüñ (13) hâlinden şormaya ve baña mürâca‘at itmeye ve buyurdi İtâhı ki emîr-i leşker idi (14) ihzâr eylediler ve tevķî‘ i aña virdi ve eyitdi ki bunı İbnü’r-reyyâna vir (15) ve hiç bir işe muĥayyed olmaĥa koma ol maĥbûsları ıtlâk itmeyince (16) ve ol mazlûmları şalıvirmeyince ve eger oları koyıvirmeden benüm katuma (17) gelmek ve yâ baña rıķ‘a yazmak yâ bir işe daĥı şurû‘ eylemek istese mâni‘ ol (18) ve eger gelürken yolda uğrasañ ilzâm eyle atdan in ve yoluñ üzerine (19) otur ve bu mühimmî tamâm eylemeyince gelmeye İtâh fi’l-hâl İbnü’r-reyyân sarâyına (20) müteveccih oldı ve İbnü’r-reyyâna yolda mülâķi oldı ki halîfe hıdmetine (21) gelürdi eyitdi atdan in ve bu yoluñ üzerine otur İbnü’r-reyyân (22) hâyif oldı âyâ ne hâdişe oldı didi atdan indi ve yoluñ üzerine (23) oturdi İtâh tevķî‘ i virdi İbnü’r-reyyân imtinâ‘ eyledi ve eyitdi

[47-a]

(1) eger ben anları koyuvirem halifenün mâlı ne yerden hâşıl olsun (2) ve infāk u ihrâc kandan eyleyem İtâh eyitdi elbetde itmek gerekdür ve bundan (3) çäre yokdur nişân yazdurdı ve pervâne aldı ki cümle mazlûmları ve maḥbûsları (4) koyivireler Süleymân İbni Vehb eydür Vâşıkuñ hastaluğınunñ haberini (5) işitdük be-gâyet maḥzûn u mehmûm olduḡ ki nâ-gâh Vâşık vefât ide (6) ve oğlunu mesned-i hilâfete iclâs ideler ve çün oğlân dahı tıflıdur (7) İbnü'r-reyyân mülke müstevlî ola ve bizüm izâmıza ve katlımuz sa'y ide ve ehl (8) ü 'ıyâlümüz helâk ola nâ-gâh İtâh ḥabs ḳapusını açdı ve girdi zann (9) eyledük ki bu beliyet için gelür çün bizi ḥapısdan ıtlâk eyledi (10) ve şüret-i ḥâli ḥalife ile Aḥmed bin Dâvud ortasında oldu ḥikâyet (11) eyledi ḥalifeye ve Aḥmed bin Dâvuda du'â eyledük ve ḥapsden çıkdük (12) ve yolda müntazır olduḡ ki Aḥmed ḥalife sarâyından çığdı ḳamu atdan indük (13) du'â u şenâ eyledük piyâde olduḡumuzu isti'zâm eyledi ve inmeñ didi (14) çün indük binince teveḳḳuf eyledi bindük ve rikâbınca yürüdük bize mâcerâyı (15) ḥikâyet eyledi ve biz şükr ü du'â iderdük eyitdi bu eyledüğüm ba'zı (16) ḥaḳḳuñızda bir muḥaḳḳar 'ıvazıdur inşâ'a'llâh ki itmâmına irişdürem çün mağrib (17) vaḳtı oldu Aḥmed Ḳâdî ḥalife sarâyına vardı ḥalife çün Aḥmedi gördi (18) eyitdi yâ Ebâ 'Abdi'llâh bu gün marazdan ḥıffet buldum ve iştiḥâ vu yimek (19) neşâti ḥâşıl oldu ve beş direm ḳaderi etmeki dürrâc köksiyle yidüm (20) Aḥmed eyitdi yâ emîre'l-mü'minîn ol eller ki ḳaldırıp şerr du'â iderlerdi (21) ḥayr du'âya münḳalib oldu olaruñ sebebinden çok ḥalḳ emîrü'l-mü'minînün (22) du'âsına meşğül ve muvazıb dururlar ammâ bu cemâ'ati ki emîrü'l-mü'minîn (23) ıtlâk eyledi oların da ne ferş u eṣâş ve ne ḳût u ḳaftânları vardur

[47-b]

(1) böyle dirlikden ne lezzet ola hâlıfe eyitdi ne maşlahat görürseñ eyle eylesünler (2) Aḥmed eyitdi maşlahat oldur ki hâzîne ve aḥûrda olaruñ bi-‘ aynihi nesi (3) varisa redd eyleyeler ve ziyâ‘ u emlaklarını teslîm ideler tâ refâhiyyetle (4) hoş geçeler ve hâlıfenüñ günâhı taḥfif ola ve sebep-i tezâ‘ uf-ı du‘ â (5) ve tezâyüd-i ‘ âfiyet ḥâşıl ola Vâşık buyurdı ki benüm dilümden mişâl yaz ki (6) bu cemâ‘ atden ne alındıysa mecmû‘ ısını redd eylesünler Süleymân bin Vehb ider (7) şabâḥ hâlıfe buyurduğunu yerine getürdiler ve her mâl u ni‘ met ki bizden (8) alındı idi mecmû‘ bize irişdi Ḥaḳḳ Te‘ âlâ Aḥmed bin Dâvud vâsiṭasıyla (9) ol şiddetden ferec ve ol miḥnetden mahrec erzânî kıldı ve minnet-i ‘ azîm (10) ebede’ d-dehr boynumuzda ḳaldı **faşl** bu ḥikâyetde mevzi‘ -i i‘ tibâr (11) üç yerdür evvel budur ki eger bir kişi egerçi ulu pâdşâḥ ve hâlıfe olsa ve (12) rûy-i zemîne mâlik olsa gerekdür ki ölümü unutmaya ve ecelden emîn olmaya (13) *ve ekşirû zikre hâdimi’ l-lezzât* ile ‘ amel eyleye ve *eynemâ tekünû yüdrikkümü’ l-* (14) *mevt* âyetini vird idine ve geçmiş pâdşâḥlaruñ ve hulefânuñ belki evliyâ (15) ve enbiyanuñ aḥvâlini kendüye naşîhat ide ve ‘ ibret tuta ve yaḳîn bile kim (16) nice ki lezzât-ı dünyâviyi ve şeḥevât-ı zindegâniyi taleb iderse ölüm daḥı (17) şöyle taleb ider belki ziyâde ve hiç şekk degüldür ki merg gibi ṭâlib maṭlûbuna (18) bî-şekk irişür ve ḥâl-i şıḥhatinde ve nefâz-ı emrinde ‘ ömrüñ geçmesinden ve mülküñüñ (19) zevâlınden ḥazer ide ve kıyâmet günü için zaḥire ve âzık idine tâ âḥir (20) nefesde nedâmet u te’ essüf ḥâşıl olmaya şöyle ki Vâşık Bi’ llâḥa ḥâşıl (21) oldu ve ikinci fâyide budur ki eger bir kişi ḥâl-i şıḥhatinde zâd-ı âḥirete ve a‘ mâl-i (22) şâlihaya meşḡul olmasa bâri za‘ f-ı ṭârî olduḳda ne ḳadar ki mümkündür (23) tedârükine sa‘ y ide ef‘ âl-i ḥayrâta ve kesb-i ḥasenâta ifâ’ et-i mazlûmâne

[48-a]

(1) ve i'ānet-i maḥrūmāne iḳdām eyleye şöyle ki Vāsiḳ Bi'llāh eyledi ve üçüncü (2) fāyide budur ki eger bir kişinüñ bir pādşāhıla yā bir melik ile ḳurbeti ve (3) iḥtilāḫı ve dostluḡı olsa gerekdür ki dāyimā anı ef'āl-ı ḫayra delālet (4) eyleye ki *ed-dāllu 'ale'l-ḫayri ke-fā'ilihī* haberinden bī-naşīb olmaya zıkr-i cemil (5) ve ecr-i cezil ḫāşıl ola şöyle ki Aḫmed bin Dāvud eyledi **el-ḫikāyetü's-**(6) **sābi'atu** 'Abdu'llāh bin Süleymān ḫikāyet eyledi ki bir gün atam Süleymān (7) ḫıdmetinde dīvān-ı ḫarācda otururdum ol vaḫt ki atam Süleymān (8) şāhib-i dīvān-ı ḫarāc idi Aḫmed bin Ḥālid el-Kātib girü geldi atam anuñiçün (9) ḳıyām-ı tām eyledi ve şadra geçürdi ve mecmū' eşḡaldan i'rāz eyledi (10) ve kendüyi aña meşḡul eyledi ve çün gitmege ḫuru geldi anuñiçün ḳıyām (11) eyledi ve ḡulāmlara buyurdı ki öñünce gitdiler ve ben ol meclisde her kim varıdı (12) atamuñ bu fi'iline inkār eyledi ve begenmedi zīrā ki resm-i aşḫāb-ı dīvān bu idi ki (13) dīvānda hiç kimseye *kāinen men kāne* ḳıyām itmezler idi atam ol inkārı (14) müşāhede eyledi ve eyitdi ki ḫalvet olduḡda sebeb-i i'zāzı benden şoruñ (15) size i'lām eyleyem çün ḡalebe azaldı ve ḫa'ām yimege meşḡul olduḡ (16) atam eyitdi ḫa'ām yimek seni ol ḫālden meşḡul eyledi bilgil ki bu Aḫmed (17) müddet-i medīde mütevellī-yi a'māl-i Mışr idi bu müddetden şoñra ma'zül oldı (18) ve a'māl-i Mışrı baña taḫlīd eylediler çün Mışra irişdüm aḫvālini tefahḫuş (19) ve ef'ālını tefḫiş eyledüm ol diyārda āşār-ı ḫabīlini ve zıkr-i cezīlini meşḫūr (20) buldum diller şenāsına müttefik ve gönüller maḫabbetine müte'alliḳ sipāhī ve leşker (21) andan şākir ve ḫāş u 'āmm ḫayr ile zākir tevḫīr-i māl-i salḫanat ve terfih-i ḫāli (22) ra'ıyyet ortasında cem' eylemiş ve bu aḫlāḳ-ı ḫamīde ve şemāyil-i marziyye ile (23) şāhib-i yezīd-i ḫādimle ki zışt-i ḫūluḡıla ve ıztırāb-ı 'aḫlıla ve mebgüz-ı ḫalḳıla meşḫūr idi

[48-b]

(1) şadâkati ve ittiḥâdı nümâyende idi nice ki cehd eyledüm ve muḳayyed oldum ki aña ‘amelde (2) bir nekbete ṭutam yâ taḳsîrluĝa mensûb idem ve ‘itâb itmege sebeb ve mâl ṭaleb itmege (3) vesîle ola ve aña ḳahr u zarra baña nefḥ ḥâşıl ola bir daḳıĝa bulumadum bunı (4) fikr eyledüm ki geḫmiş yıluñ ḥisâbını dîvân-ı emîrû’l-mü’minîne refḥ itmemişdi ve bu yıluñ (5) ki anda ma’zûl oldı tamâm mâlı almışdı anı teklîf eyledüm ki bu iki yıluñ (6) daḫlından ki aldı ḥazz eyleye ve ḥarcından ki virdi ziyâde eyleye şöyle ki (7) her yılda yüz biñ dînâr baña tevfir ḥâşıl ola bundan imtinâ‘ eyledi ve îbâ (8) ḳıldı ḥışm eyledüm ve tehdîd ü tahvîf itdüm fâyide itmedi iki yılda yüz (9) biñ dînâr olsun didüm hem râzî olmadı eymân-ı ĝılâz u şidâd ile (10) ḳasem eyledi ki andan eksikle râzî degülem eyitdi kendü nefsum için ḥıyânet (11) eylemedüm tepreñu için ne için eyleyem toĝrülüĝda ve ‘iḳâfda sîretümî döndürmem (12) buyurdum ki muḳayyed eyleyüp ḥaps eylediler ve birkaç ay ḥapsde yatdı (13) ve didüğüme icâbet itmedi ve şâhib-i yezîd-i ḥâdim Mütevekkil Bi’llâha nâmeler yazdı (14) ve nâmede eydürdi ki Mışruñ cemî‘ mâlı Süleymānuñ nefekâtına ve mü’ennâtına vefâ eylemez (15) ve bu söze and içürdi ve Aḫmed bin Ḥâlidi ‘adem-i isrâfıla ve ‘ıffet ü şalâhıla (16) işidürlerdi ve ra‘ıyyetüñ aña meyli meşhûr idi eyyâmdan bir gün ṭa‘âm yimege (17) meşĝül idüm nâ-gâh Aḫmed bin Ḥâlididen bir rıḳ‘a getürdiler iltimâs eylemiş ki (18) kendüyi ḳatuma çağıram ve eyitmiş ki bir mühimmüm vardur ‘arz ideyüm baña yaḳîn (19) ḥâşıl oldı ki ḳayd u ḥabsden dil-teng u melûl olupdur ve buyurduĝum (20) nesnenüñ icâbetine ‘azm eyleyüpdür çün ṭa‘âm yimekden fâriĝ oldum anı çağırtdum (21) çün muḳayyed baña irişdi ḥalvet istedi buyurdum ḥalvet eylediler eyitdi (22) ey mihter henüz vaḳt olmadı mı ki baña rıḳḳat idesün ve benüm ḥaḳḳuma şefḳat buyurasın (23) zirâ hergiz aramızda ‘adâvet u ḥıḳd u ḥased vaḳı‘ olmayupdur bî-cürm ü günâh

[49-a]

(1) gerekdür ki beni incitmegi revā görmeyesün eyitdüm bu hāleti kendüñe sen ihtiyār (2) eyledüñ ol nesneye ki senden iltimās eyledüm icābet eyle kayd u hapsden (3) hālāş ol bu sözüme muqayyed olmaz idi şefkat ve hālāş talebinde (4) ziyāde iderdi çün gördüm ki ben taşavvur itdügüm nesne bundan hāşıl (5) olmaz ve sözine ısrār ider kaçıdum ve sögdüm ve fuḫşī sözlere söyledüm (6) ve eyitdüm ki mühimm işüñ bu mudur ve baña istihzā mı idersün eyitdi yā seyyīdī (7) elbetde hācetüm katuñda revā olmaz mı ve buyurduğunu virmekden özge çāre (8) yok mu yok didüm bir rıķ' a çıkarıdı ve eyitdi bu rıķ' ayı okı gördüm (9) bir nāme mühürlü çün mührünü açdum Mütevekkilüñ haṭṭı idi bilirdüm içinde (10) yazılmış ki bu müddetüñ hisābını Aḫmed bin Hālīde virem ve üzerüme ne sābit (11) olursa aña teslim idem ve ma' zül olam ve Bağdāda gidem bu vāķı' anuñ (12) ḫudūşundan ve bu ḫādīşenüñ vukū' undan medhūş u bī-hūş oldum (13) bir kişi ki henüz sögmegine ve incitmesine meşğūlum ve zulmile urduğum ben daḫi (14) ayağındadır benüm üzerüme ḫākīm ve nāfizu'l-emr ola hāl ne ola bu ḫayretde (15) fi'l-hāl emīr-i şehr ü aşḫābı girü geldi ve benüm ve aşḫāb u küttāb ve ḫavāşī (16) u ḫademümüñ üzerine müvekkel ḫodılar ve ḫazīneme ve eve ve ıştābıla mühr urdılar (17) ve ben ḫacāletden arḫun arḫun şadırdan aşığa giderdüm tā ki şaff-ı ni' ālde (18) Aḫmedüñ önünde diz çöküp oturdum ve şehr begi demirciler getürtdi (19) Aḫmedden demiri aldılar ve benüm ayağuma urmağa getürdiler Aḫmed ḫomadı (20) baña eyitdi yā Ebā Eyyūb sen bu şehrüñ 'amelinden karību'l-'ahdsın ve sarāyuñ (21) yoḫdur ve bir dost ki aña varasun yoḫdur ve senüñle hadem u ḫaşem çoḫdur (22) her yerde şıgınmazsun seni bu sarāyda evvel benüm meşğālem azdur nice gerekse yerde (23) oluram ve tūrı geldi ve gitdi ve müvekilleri üzerimüzden giderdi

[49-b]

(1) ve mühürleri getürtdi ve yazıcılarımı ve muhāsiblerimi ve nevvābumı bile aldı gitdi (2) çün gitdiler hıdmetkârlara eyitdüm görüñ ki üzerimize müvekil var mı hiç (3) kimesne yokdur didiler ta‘accüb içinde idüm gördüm ki yazıcılarım ve muhāsiblerim (4) geldiler haber şordum eyitdiler ki her birümüzden hisāb virdüğimize dest-i (5) haṭṭ aldı ve bizi bir müvekkil şalıverdi ta‘accübüm ziyāde oldu çün şabāḥ (6) oldu selāmuma geldi ve ‘aşrda ben ḳatına vardum ve bir ay müddeti bu ḳā‘ideyle (7) oldu ve her gün hedāyā ve envā‘-ı fevākihle ve aṭ‘ime viribirdi bir gün eyitdi (8) Mıṣr şehrinüñ ne havā-yı hoşı ne şaḥn-ı dilkeşi vardır ve bunda olmaḳdan ḡarāz (9) rıf at u celāl ve kesb-i cāh ve māldur eger bunda olmaḡa ḡāṭıruñ varısa (10) ulu manşıb ve eyi ‘ameli bu yaḳın zemānda sana teslīm eylesünler ben eyitdüm (11) iḳāmetüm seferüm senüñ re‘yiñe ve ḡükmüñe mevḳūfdur ve muntazıram ki ne vaḳt icāzet (12) olursa sefer idem eyitdi ki buyur kātibüñe bir haṭṭ yaz ki bu müddetüñ hisābı (13) benüm üzerümedür ve Allāhuñ ḡıfzıyla ve ‘işmetiyle ḳanda murāduñ varısa git (14) kātibe didüm buyurduḡını yazdı ve aña teslīm eyledüm ve yarındası şehrden (15) çıḳdum ve kendü şehrüñ emiri ve ḳāḡısı ve a‘yānı benüm müşāya‘te çıḳdılar (16) ve Aḡmed beg eyitdi ki bu gice menzilde tevaḳḳuf eyle tā birkaç kişi vireyüm hıdmetüñle (17) Remleye degin gideler ki yol emīn degüldür bu sözden be-ḡāyet perişān-ḡāṭır u (18) ḡavfnāk oldum ve eyitdüm bu kişi temellükle beni mefrüz eyledi tā ki nem varısa bile alam (19) ve ardumca kişi göndere ala ve beni müvekiller eline vire muḳayyed u maḡbūs eyleye ve ne (20) ḳılırsa muṭālebe ide ve ne kim ben aña itdüm aña ḳıyās iderdüm zırā bed-kerdān (21) dāyimā ḳubḡ-ı ef‘ālinden ḳorkaḳ olur nā-çār elümden ne gelür buyurduḡı menzilde (22) iḳāmet eyledüm ve işimi Allāha tefvīz eyledüm ve ḳaza ve ḳadere rāzī oldum ve (23) muntazır-ı belā olup oturdum nā-ḡāḡ Mıṣr tarafından leşker peydā oldu eyitdüm

[50-a]

(1) beni tutmağa gelenlerdür kullara buyurdum ki tefahhuş eylediler çün tefahhuş eylediler Ahmed bin Haliddür (2) uş geldi didiler haymeden çıkup istikbâl eyledüm çün atdan indi (3) oturdu buyurdu ki halvet eylesünler ben eyitdüm hiç şekk degüldür ki halvetden (4) maşsüdü beni tutmağdur ‘aql benden zâyil oldı çün cemâ‘at müteferrik oldılar (5) ikimüz yalnız kalduğ eyitdi senüñ velâyetüñ Mışra çok olmadı ve ziyâde (6) fâyide bulmaduñ ve ol nesne ki eyyâm-ı velâyetde baña buyurduñ ve taşşiline teklif (7) eyledüñ ben icâbet itmezdüm ol taşşirüñ ‘özrini dilemege geldüm ve ol günden (8) şimdiye degin te’hîr itdügüme sebep bu idi ki ol vechüñ taşşiline meşgüldüm (9) şöyle ki buyurduñ irtifâ‘dan eksiltdüm ve ihrâcâtta arturdum her yılda (10) on beş biñ dînâr tefâvüti zâhir oldı iki yılda otuz bin dînâr (11) olur ve bu miğdâr nezdik-i kârdur ve tefâvüt-i fâhiş degüldür ve ol (12) otuz biñ dînârı cem‘ eyledüm ve hıdmete getürdüm buyurdu ki kabz eylesünler (13) buyurdum kabz eylediler ve elin öpdüm ve eyitdüm va’llâhî bir nesne itdüñ ki hergiz (14) Berâmike itmeyüpdür ve ne hâtırlarına huşur idüpdür elin çekdi ve elümi buse itdi (15) ve eyitdi ki bir muhaqqar nesnecik vardur tevekkü‘ budur ki hayyiz-i kabülde vâki‘ ola (16) nedür ol nesne didüm eyitdi beş biñ dînâr kendü rızkımdan ve mersümumdan (17) getürdüm egerçi muhaqqar nesnedür ve hıdmetine lâyıq degüldür ammâ harc-ı râh için (18) tevekkü‘ budur ki kabül eylesün ve icâzet viresün ki teslîm eyleyeler (19) imtinâ‘ eyledüm ve eyitdüm taşdı‘ ise yeter ve kerem ise bu kadar olur yemîn (20) eyledi ki elbetde kabül eyle kabül eyledüm andan soñra eyitdi darü’l-hilâfete (21) müteveccih olduñ ve Mütevekkil Bi’llâhuñ hazretine varırsun aşşâb-ı dîvân (22) ve ru’esâ-yı hazret senden armağân umarlar bilirem ki armağânluk (23) yeraqlamaduk bir kâğıt elüme virdi envâ‘-ı hedâyâ ve tuhaf u ecnâs-ı kumâş ve tavar

[50-b]

(1) ve hıdmetkârlar ve furuş-ı cevâhirüñ tafşîli ol kâğıdda yazılmış ve cümlesinüñ (2) kıymeti on biñ dīnârdan ziyâde idi eyitdi ki tevekkü'um budur ki bunu dağı (3) kabûl eylesün anı dağı kabûl eyledüm ve çok şükr ü şenâ kıldum andan şoñra (4) eyitdi yâ seyyidî envâ' -ı baş u bedâyi' -furuşıla velü' u hırşum vardur (5) ve on dest çihâr bâliş ve nihâlî cümle zer-beft biş biñ dīnâr şarf (6) olmuşdur ammâ on biñ dīnâra anuñ taşşîli mümkün degüldür eger halîfeye (7) yâ vezîre virirsen be-gâyet hûb gele ve eger kendüñçün şaklayasın (8) baña dağı hoş gelür tevekkü' budur ki anı dağı kabûl eylesün anı dağı teslim (9) eyledi çün ol döşekleri gördüm hiç anuñ gibi görmemişdüm râzî olmadum (10) ki kimesneye virem ve senüñ sünnetüñ gününde evi anuñla ârâste eyledüm (11) ve şimdiye degin yeni turur ve hiç pādşahuñ ve halifenüñ anuñ gibi ferrâşları (12) yoğdur ve olmayıserdür andan şoñra 'Abdu'llâh eydür babam Süleymân eyitdi (13) bunuñ gibi kişiye turu gelüp tevažu' eyledüğüm için beni melâmet mi idersün (14) ben eyitdüm lâ-va'llâhî mecmü' tebcîle ve ta'zîme lâyığdur ve bundan şoñra babam (15) her kimi ki 'amelden ma'zül eylese anuñ haqqında ikrâm u ihsânı şöyle ki (16) lâyığdur yerine getirürdi ve iderdi ki Aḥmed bin Ḥâlîd bize hüsn-i aḥlâkı (17) ta'lim eyledi **faşl** bu hikâyetde bir fâyide budur ki eger bir kişi bir kişiye (18) kâdir olsa ḥazer itsün ki iş ber-' aks ola mağdûr-ı kâdir ve mağlûb-ı (19) gâlib ola ve eyzen ve incitmekde mübâlağa itmeye tâ eger ki iş ber- ' aks olsa ḥacâlet (20) çekmeye şöyle ki Süleymân bin Vehebe vâkı' oldı ve bir fâyide budur ki eger bir kişi (21) düşmene kâdir olsa ihsânıla mükâfâtta taşşîrlük eylemeye tâ ol ' adâvet (22) dostluğa mübeddel ola şöyle ki Aḥmed bin Ḥâlîd eyledi **el-hikâyetü's-şâminetu** (23) aşḥâb-ı dīvândan bir ulu şöyle hikâyet eyledi ki çün 'Ubeydu'llâh bin Süleymân

[51-a]

(1) vefâtından sonra nevbet-i vezâret Kâsım bin ‘Abdu’llâha irişdi lu‘b u tarab (2) ve neşât u şöhet-i hiffet-i şebâbdan ve hadâset-i sinden be-gâyet sürdi (3) ve bu işe hırş-ı tamâmı var idi ammâ Mu‘taẓıddan hâyif idi ve hâzer iderdi ki (4) me-bādâ ki taqşırluğa mensûb ide ve meşâlih u vezârete mâni‘ ola ve bu korkudan (5) şarâb-horluğı maḥfi iderdi ve ihfâ u istitârda ne kadar ki mümkündür (6) ihtiyât iderdi bir gün muḥrib cârîyelerle ve maḥbûb muğanniyelerle ḥalvet-i şöhet (7) eyledi ve elvân-ı atı‘ me ve eşribeden hiç birisi şöhetde eksik degüldi ve ol (8) gün lehv u tarabıla ve şürb ü lu‘bile nîm-i şebe degin meşğûl oldu ve her ihtiyât ki (9) mümkündür yerine getirirdi bir ḥayşiyet ile ki kapudağı mu‘temetlerüñ bu hâle vuḳûfları (10) yoğıdı çün şabâḥ oldu kâ‘ idesince ḥalife dergâhına müteveccih oldu (11) çün Mu‘taẓıduñ nazarı Kâsıma vâki‘ oldu eyitdi yâ Kâsım ne oldu (12) eger bizi şöhetüne hem-dem eyleseñ ve ḥalvetüne maḥrem câmeḥâ-yı rengin geymekde ve (13) şarabhâyı gû-nâ-gûn içmekde hem-kâse ve yâr u şerik eyleseñ Kâsım yer öpdi (14) ve şuret-i ḥâli gizledi ve zâhiren ḥalifenüñ inbisâtına çok hamd u şenâ eyledi (15) ve bātınan ḥalifenüñ ol hâle ittılâ‘ından bîm itdi ki ḥavfdan helâk ola (16) ve eyitdi ki bu kadar ihtiyât ki ben eyledüm ḥalîfeye maḥfi olmadı menâfi‘ ki (17) vezâretten baña ḥâşıldur ‘aceb maḥfi ola mı didi perişân-ḥâtır u maḥzûn (18) sarâyına geldi ve sarâyında şâhib-i haberi vardı ki sarâyda olaruñ ve hücrelerüñ (19) aḥvâlini mütâla‘a ve muḥâfaẓa iderdi ve Kâsıma ‘arz iderdi anı ḥâzır (20) eyledi ve Mu‘taẓıd ile olan mâcerâyı şerḥ eyledi ve eyitdi bu işde (21) te’emmül ü tefekkür eyle ve tefahḥuş u teftîşi akşa‘l-gâyete ve eblağı’n-nihâyete (22) irişdür ve ma‘lûm eyle ki bu esrârı ḥalîfeye kim irişdirür eger ḥaḳıḳat-i (23) ḥâli bulup baña ma‘lûm eylesen şimdiki hâlde saña ḥil‘at u baḥşış erzânî kılam

[51-b]

(1) ve erzâkuñ da ziyâde kılam ve her gün kıatında ikrâm u taqrîb ve i'zâz u te[k]rimüñ (2) ziyâde ola ve eger bu hâl şöyle mübhem kıalacaķ olursa kııdmetümden seni (3) irâğ eyleyem ve erzâķ u câmegüñi kıaḩ' eyleyem ve Kıasım bu kııkâyetüñ te'kîdi için (4) eymân-ı muğallaza yâd eyledi şâhib-i kııber için bu kııkâyeti işitdi dil-teng (5) ü ğamgin sarâydan çıkıdı ve ol gün tefekkür ü te'emmül eyledi ki ne hîle ile (6) ol işe muḩḩalı' ola re'yi hiç bir tedbîre kııarar itmedi kııalaķı ve ıztırâbı (7) her laḩza ziyâde olurdı şâhib-i kııber şöyle kııkâyet eyledi ki bir gün (8) hılâf-ı 'âdetce henüz şubḩ-ı perde-derî ve güneş cilve-gerî ḩulû' eylememişdi (9) vezîrüñ dergâhına geldi zîrâ ol gice kııayğudan ve vezîrüñ ğâzabından (10) uyumamışdum henüz kııapucular kııapu açmamışlardı ve hüccâb hâzır olmamışlardı (11) gördüm bir kıışı geldi gedâyîler libâsında ve bî-nevâlar zeyyinde sarây kııapusunda (12) oturdı için kııapu açıldı içerü girdi ve dehlîzde oturdı (13) hüccâb kııatına geldiler ve geldüğine beşâset itdiler ve aḩvâlınden şordılar (14) mümâzaḩat ve muḩâyebetle anuñla inbisâḩ itdiler ve ol şordı ki vezîr (15) ḩuru geldi mi ve biner mi kııaçan biner ve vezîr kııatına kim geldi ve aḩvâli (16) vezîrden istiķsâ iderdi ben eyitdüm ğâlibâ şâhib-i kııber bu ola ki her gün (17) gelür ve aḩbârı alır ve hılîfeye ref' ider kendümi bir nesneye daḩı (18) meşğül eyledüm ve aḩvâlini ğözledüm ve aḩvâlini işidürdüm ve ol benden (19) bî-kııber idi tā añna degin ki mecmû' kııberleri kııapucılardan aldı belki ğâh (20) olurdı ki şormadın kııapucular mübtediyen kııber virirler idi için bunlardan (21) fâriğ oldu daḩı içerü girdi için perdedârlar irişdi hiç bunı (22) men' itmediler ve perde-i esrârda bunı maḩrem eylediler ve anlardan daḩı (23) kııber şorardı anlar daḩı bî-teḩâşî bildükleri kııberleri dirlerdi anlardan daḩı

[52-a]

(1) içeri girdi perdedârlardan ve havâşî ve hademedden bu ne kişidür deyü (2) şordum eyitdiler bir zimeni dervîşdür ‘aqlında hâlel vardur her gün gelür (3) ve sarâya girer ehl-i sarâydan şadağa alur ve kendiye sebep-i ma‘âş idinür (4) ardınca girdüm maṭbaḥa girdi ‘âdetince şormağa başladı ki gice ne pişdi (5) ve ne vaḫt yindi ve vezîr kimûnle yidi ve ḫanḫı ṭa‘âmdan yidi ve ḫanḫısından (6) yimedi ve maṭbaḫîler havâşî vü ḫadem ve çâşnegînler anuñla laṭife vü muṭâyeye ve maşḫaragî (7) iderlerdi tamâmet-i aḫvâli anlardan ma‘lûm eyledi ve zapt itdi şarâb (8) ḫaneye müteveccih oldı şarâbdârlarla muṭâyeye vü laṭife iderdi ve ḫâ‘idesince (9) ḫaber şorardı anlar daḫı ne bilürler ise dirlerdi mecmû‘ ḫaberlerine (10) vâḫıf oldı ḫazîneye vardı ḫazînedârlarla maşḫaraluk iderdi (11) ve anlar daḫı anuñla gülüşürlerdi ve ṭarîkiyle ḫaber şorardı ki dün vezîr (12) ne bağışladı ve ne geydi ve ḫazîneye ne geldi ve ne çıḫdı mecmû‘ ḫaberleri (13) bildi ḫazîneden çıḫdı ehl-i dîvân meclisine geldi ve şadağa diledi (14) ve ḫulaḫ ururdi ki dîvânda ne dirler ve ḫıdmetkârlarla muṭâyeye iderdi (15) ve her birisinden şadağa dilerdi ve övünirdi ve mizâh u mulâ‘aba iderdi (16) ve her birisinden ḫaber ma‘lûm iderdi çün mecmû‘ aḫbârı bildi ve ḫamu (17) aḫvâlden ‘ilm ḫâşıl eyledi döndi gitdi çün sarây ḫapusuna geldi (18) diledi ki sarâydan çıḫa bî-teveḫḫuf tutdum ve bir eve ḫoydum ve ḫapuya ḫufl (19) urdum ve ḫapusında oturdum çün vezîr ḫâlî oldı cemî‘ aḫvâli (20) vezîre şerḫ eyledüm buyurdi ki ḫâzır eyle çün ḫâzır eyledüm taḫvîf (21) ü tehdîd-i tamâm eyledi ve eyitdi ki râst söyle ve ḫâḫîḫat-ı ḫâlî söyle (22) ve ger-ni dünyâyı saña ḫarâm eylerem ol kişi eyitdi bu şartla ki cânuma (23) emân viresün fi’l-ḫâl ṭuru geldi tamâm-ı ḫilfet ṭoḫru ḫâmet şaḫîhu’l-metânet

[52-b]

(1) ne zemîni ve ne aķsađı var ve eyitdi ki baña fülân bin fülân Hâşimî dirler (2) şâhib-i mâl ve mürüvvetüm ve çok vaķtdür ki aĥvâlini tefahĥuş eylemem ve ĥalîfeye (3) ‘arz eylemem ĥalîfe her ayda baña elli dînâr virir ve evüm filân yirdedür (4) ve ben her gün mu‘tâd olan ĥaftanlarumla evümden ĥıķaram ve bir kârbân-sarâyda (5) bir ev kirâyaya almışumdur anda varıram bir dervîşüñ libâsını alıram ve geyerem (6) ve kendümi aķsaķ ve şayru şüretine ĥoram ve sarâyına gelirem ve ĥaber alıram (7) ve ne şadaķa ki virirlerse ol dervîşlere virirem ve kendü ĥaftânlarımı (8) geyerem ve eve varıram ve ol gün giceye degin ‘ayş u ‘işrete meşğül (9) oluram namâz-ı şâm olduķda ĥalîfe sarâyından bir ĥâdim gelür ve büz dericeden (10) bir rıķ‘a ki mütezammındur cemî‘ aĥbârı ol ĥâdime ataram ve eger bu gün (11) senüñ şâhib-i ĥaberüñi bir nazâr görsem hergiz ĥâlümünden vukûfi olmazdı andan soñra (12) yer öpdi ve ve eyitdi Allâh Allâh benüm ĥanuma şuşama ve beni âzâd eyle Ķâsım eyitdi (13) râst söyle ĥalîfeye benden ne ref‘ itmiş isen cümle aĥbârı söyledi (14) ve cümlesinden civârıyla eyledügi şoĥbet idi pes Ķâsım buyurdu anı ĥaps (15) eylediler ve şâhib-i ĥaber ne eyitdi ki var bunuñ evine ve ol ĥâdim gelecek olursa (16) mâcerâyı baña ĥikâyet eyle şâhib-i ĥaber eydür vardum ol kişinüñ sarâyına muķâbil (17) bir yerde oturdum ĥün maĥrib namâzı oldu ĥâdim geldi ve âvâz eyledi (18) câriye eyitdi ki bu gün gelmedi ve hergiz bu ‘âdeti yoĥıdı ve bu vâķı‘anuñ (19) âĥirinden ĥorķaruz yarındası hem-ân vaķt ol ĥâdim geldi ve hem-ân ol cevâbı (20) işitdi ve üçüncü gün daĥı eyle oldu ĥün bu ĥikâyete birķaç gün (21) geĥdi ehl ü ‘ıyâlî ĥazâ eyledi ve mâtem ĥaftânını geydiler geldüm ve aĥvâlî (22) vezîre didüm vezîr ĥalîfe sarâyına vardı ĥalîfenüñ nazarı ĥün Ķâsıma (23) vâķı‘ oldu ĥatına ĥaĥırdı ve eyitdi ol Hâşimî ki maĥbûs eyledüñ benüm başum iĥün

[53-a]

(1) anı habsden ıtlāk eyle ve icmāl ü ihsān anuñ hakkında yerine getir ki min-ba‘d
(2) senüñ üzerüñe şāhib-i haber kıyamam ve eger bir kılına ziyān idersen elbetde
seni (3) yerine kışāş eylerem Kāsım yer öpdü ve sarāyına geldi ve ol Hāşimīyi
habsden (4) ıtlāk eyledi ve hil‘at-ı girānmāye ve ‘atā in‘ām eyledi ve Hāşimī
selāmetlağıla (5) sarāyına vardı andan şoñra Kāşımuñ aḥbārı Mu‘taẓıd Bi’llāhdan
munḳatı‘ (6) oldu **faşl** bu hikāyetde bir fāyide budur ki eger bir kişi tenhā olsa (7) ve
ḥalvetde hiç kimesne anuñ işine ıttıla‘ı olmasa gerekdür ki ol ḥalvetde (8) bir iş
işleye ki eger bir taḳdīr ol iş fāş u münteşir olsa şerm-sār olmaya (9) zīrā ki fi’l-ḥiṭāni
āzānun meşeli meşhūrdur ya‘nī ki dīvāruñ kulağı vardur (10) pes nice ki ḥalk
ortasında şaḳınur ḥalvetde daḫı şöyle şaḳına ve bile ki (11) Ḥaḳḳ Te‘ālānuñ ‘ilmi
ḥalāda ve melāda muḥiṭdür tā āḫirü’l-emr ḥacālet ḥāşıl (12) olmaya şöyle ki Kāşım
vezīre ḥāşıl oldu ve ikinci fāyide budur ki eger bir dost (13) yā bir ḥıdmetkār bir
mühimm için kendüni varṭa-i helāke ve cāyi sehmnāke bıraksa (14) ve ol ḥādīşede
giriṭār olsa elbetde anuñ ḥimāyetine ve ḥalāşına bi-ḳaderi’l-ımkān (15) dūrişe niteki
Mu‘taẓıd dūrişdi ol Hāşimī hakkında **el-ḥikāyetü’t-tāsi‘atu** (16) Muḥammed bin
Dāvud el-Cerrāḥ hikāyet eyledi ki bir gün ‘Ubeydu’llāh bin Süleymān bin Veheb
(17) ol eyyāmda ki Mu‘taẓıduñ vezīri idi dīvān-ı mezālīm de oturırdı (18) ‘Ömer bin
Muḥammed bin ‘Abdü’l-Melik bin Reyḡān geldi ve Aḥmed bin İsrā’ilden tazallum
(19) u şikāyet eyledi ‘Ubeydu’llāh te’emmül ü naẓar eyledi ve kendünden şoñra
‘Ömer bin Muḥammed degül misin (20) didi ‘Ömer belī didi İbni Dāvud eydür çün
meclis ḥālī oldu ve ‘Ubeydu’llāhuñ (21) oḒlı anuñla ḥalvetde ḳalduḳ ve kelimāta ve
muḥāvereye şurū‘ eyledük eṣnā’-i kelāmda (22) *sübḥane’llāhi mā-a‘cabe mā küntü
el-yeḡme fihī* didi ya‘nī sübḥane’llāh ne ‘aceb (23) nesne gördüm bu gün eyitdük ki
ol nesne nedür buyurdı ki atam Süleymān bin Veheb

[53-b]

(1) hikāyet eyledi ki Vāşık Bi'llāhuñ hilāfetinde baña  arb u  ayd ve  abs u Şiddet (2) ve belā hāşıl oldu idi bir gün mu ayyed Mu ammed bin  Abd 'l-Melik  atına g turdiler (3) baña ihānet   Őetm iderdi ve benümle münāzara iderdi ki baña māl müteveccih ola (4) ve bu işde  atı m bālaĝa iderdi ve incitmekde hiç da ıka fevt eylemezdi (5) nā-gāh Mu ammed bin  Abd 'l-Melik n bir  idmetkārı sarāyından çıktı elinde bir oĝlāncu  (6) cevāhir   le'ālī ile ve  ulel u zīver ile ārāste Mu ammed  n ol tıflı gördi (7) getürün didi eline aldı mulātafa ve mulā'aba Őeyle ki e fāla iderler (8) āĝāz eyledi ol eŐnāda baña iltifāt eyledi gözümden yaş revān (9) olmuŐıdı ve geyd g m cübbe-i Őufuñ yeñiyle g z mi silerd m bu aĝlamanuñ sebebi (10) ve bu ceza' uñ  illeti nedür didi aŐla ake'llāhu el-vez r  ayırdu didüm il hā  (11) eyledi ki elbetde dimeyince olmaz  arındaŐum  asan bin Veheb ki k tibiydi ol (12) meclisde h zır idi eyitdi  n vez r-i  ud mzāde *mette' a'llāhu bihi'l-vezire* (13) *ve ce'alenā fidā'eh * eline aldı kendünün da ı oĝlancuĝı vardur bu sinde (14) ol h t rına düşdi aĝladı adı nedür didi  Ubeydu'llāhdur didi eyitdi (15) Süleymānuñ gönlünden bu geçer ola ve mu arrer idüpdür ki oĝlı vez r ola bu sözi (16) did kten Őoñra buyurdu girü benı  abs iletdiler  asan bin Veheb eydür (17)  n S leymānı  apse iletdiler baña müteveccih oldu ve eyitdi S leymānıla eyledügüm (18) nesne eger pādŐaha müte'allı  iş degül imişse aña izā itmek sebebiyle (19) seni mel l eylemezd m eger benüm sözümi  tusa  alāŐına sa'y itmiş ola ben eyitdüm (20) eyyühe'l-vez r andan ber  ki anı ma b s eyledün ben anı görmedüm eger buyurursañ (21)  atına varayum ve vez r n imtiŐaline nası at ideyüm ve Őeyle ki l yıkdu (22) ve v cibd r melāmet ideyüm dest r virdi Süleymān  atına vardum (23) g r Őd k ve aĝlaŐdu  andan Őoñra Süleymān baña eyitdi gör ki İbnü'r-reyyān

[54-a]

(1) baña ne istihzâ u suhriyyet ider eydür ki hâtırũndan geçer ola ki ođluñ vezîr ola
 (2) ümîd Allâhuñ luşfına budur ki oğlı manşib-ı vezârete irişdüre ve bunuñ (3) oğlı
 benüm oğlum şatına şikâyete ve tazalluma gele ‘Ubeydu’llâh bin Süleymân eydür
 çün (4) ‘Ömer bin Muşammed bin ‘Abdü’l-Melik şatuma tazalluma geldi ve
 şimdiye degin ben anı görmemişdüm (5) ol mâcerâ ki benüm babam ile anuñ babası
 arasında oldu şöyle ki babam (6) Süleymân hikâyet eyledi hâtıruma geldi ta‘accüb
 eyledüm ki ol nesne Muşammed (7) bin ‘Abdü’l-Melik dilinde cârî oldu nicesi râst
 geldi ve bu hikâyeti (8) ‘Abdu’llâh el-Zencî el-Kâtib bir özge ki rivâyetle nağl eyledi
 ve şöyle didi ki (9) ‘Ubeydu’llâh bin Süleymân meclisinde hâzır idüm ol vağt ki
 Mu‘taziğ Bi’llâhuñ (10) vezîri idi ve dîvân-ı mezâlimde otururdu ve ra‘iyyetũñ
 aĥvâlinden (11) tefahĥuş u teftiş iderdi nâ-gâh bir kişi sebz-puş-i müteğayyirü’l-hâl
 perişân-ı (12) rûzgâr yüzi ve gözi oñar girü geldi ve bir rıķ‘a vezîre ‘arz eyledi (13)
 ve ol rıķ‘ayı oğudu ve çün te‘emmül ü tefekkür eyledi ve ta‘accüb itdi andan (14)
 eyitdi ni‘meten ve kerâmeten senüñle anı idem ki atam Süleymân didi ne anı ki
 senüñ (15) atañ Muřammed bin ‘Abdü’l-Melik didi ve bu sözi tekrâr iderdi andan
 řoñra (16) eyitdi ‘aşrdan řoñra gel ki senüñ ĥâlũñe nazar eyleyem ve ĥâcibine eyitdi
 (17) her gâh ki bu řaĥş hâzır ola şatuma getür ve biri eyitdi her gâh ki meclis (18)
 ĥâlî ola bu ĥâlden baña su’âl eyleñ ki ‘acâyibden bir ‘aceb hikâyet size (19) nağl
 eyleyem çün ol meclisden fâriğ oldu ĥânsâlâr ta‘âm hâzır (20) eyledi biz dağı ta‘âm
 yimege hâzır oğuğ eyitdi ki ol rıķ‘a řâĥibinden (21) şormaz mısın ve kendü hikâyeti
 ibtidâ eyledi ve eyitdi kim atam Süleymân (22) hikâyet eyledi ve eyitdi ki Vâřıķ beni
 tıtdı ve dört yüz biñ dînâr benden (23) muĥâlebe iderdi ve Muřammed bin ‘Abdü’l-
 Melik ki Vâřıķuñ vezîri idi beni muĥayyed u maĥbûs eyledi

[54-b]

(1) tā aña degin ki iki yüz kırk biñ dīnār ödedüm ve Muḥammed bākīsini daḥı (2) isterdi bu ešnāda sarāydan bir ḥādīm geldi ve Muḥammedüñ eline bir rıķ´ a sundı (3) Muḥammed çün rıķ´ ayı oķudı meclisden ṭuru geldi sarāyına girdi ḳardaşum (4) Ḥasan bin Veheb ki Muḥammed bin ‘ Abdü’l-Meliküñ kātibi idi ol meclisde ḥāzır idi (5) ammā anuñ ḳorķusundan baña iltifāt itmez idi çün ki Muḥammed gitdi bir rıķ´ ayı (6) öñüme bıraķdı rıķ´ aya naḳar eyledüm yazılmış ki bu sâ´ atde Ḥaḳḳ Te´ ālā (7) saña bir oğul-ı maḥbüb-şüret-i merğüb-siret erzānī eyledi ammā cism-i bī-ismdür (8) gerekdür ki bu ferzende ad ve künyet buyurasun ben eyitdüm adı ‘ Ubeydu‘ llāh ve künyeti (9) Ebu’l-Ḳāsım olsun ḳarındaşum Ḥasan rıķ´ a cevābını yazdı ve sarāyuma gönderdi (10) ve ol ḥaber sebebinden göñlüme neşāt ve tenüme ḳuvvet ḥāşıl oldu ve ḥāṭırumdan (11) ḥuṭūr eyledi ki şāyed bu ferzend derece-i ‘ āliye irişe ve andan baña menfa‘ at (12) ḥāşıl ola Muḥammed bin ‘ Abdü’l-Melik girü meclise geldi ve evvelki muḥātebeye ve müzakereye (13) meşğül oldu her ne didiyse def´ eylerdüm baña eyitdi yā Ebā Eyyüb ḥādiř (14) oldu ki sende beřāřet ü cür’et görürem ki ben meclisden ṭurmadın (15) yoğıdı eyitdüm nesne ḥādiř olmadı eyitdi va’ llāhī ki eger rāstın (16) dimeycek olursan şöyle şöyle idem çok tehdīd ü va´ id eyledi ben (17) eyitdüm ki nesne yoķdur ki saña diyem ḳarındaşuma müteveccih oldu ve eyitdi (18) şüret-i ḥālī rāst söyle ḳarındaşum vāķi‘ i ḥikāyet eyledi ğāzabı (19) sākın oldu ve eyitdi hiç bilür misin ki meclisden nice ṭuru geldüm (20) ḳarındaşum yoķ didi eyitdi yazmışlar ki Ḥaḳḳ Te´ ālā saña bir ferzend-i ḥüb-rū (21) vü müşğ-bū erzānī eyledi vardum gördüm adını ‘ Ömer ve künyetini Ebū Merdān (22) ḳodum Süleymān bin Veheb eydür çün bu ḥaberi işitdüm ṭuru geldüm (23) elin ve ayağın öpdüm ve tehniyet-i velāyet-i ferzend itdüm ve du´ ā u şenā eyledüm

[55-a]

(1) ve eyitdüm eyyühe'l-vezîr bu gün mübârek gündür Hakk Te'âlâ saña ve baña ferzend-i dil-bend (2) erzânî eyledi baña rahm it ve benüm hûkûk-ı sâlifümü ki senüñ hıdmetüñde vardur (3) ri'âyet eyle benüm oğlumı maḥdüm-zâde katında terbiyet buyur ki hıdmetüñde (4) ola ve biri biriyle ta'limde ve devletde neşv u nemâ bula çün ḥaddi buluğa (5) ireler bende-zâde maḥdüm-zâdenüñ hıdmetkârı ve kâtibi ola ve bu cins (6) sözden temellük ve isti'tâf iderdüm ve ol ḡılzatdan ve ḳasvet-i (7) ḳalbden hergiz rahm itmedi ve baña eyitdi yâ Ebâ Eyyüb beni maḫhara mı idersün (8) ve baña istihzâ mı idersün şimdiki ḫâlde ḫâtıruñdan bu geçer ki senüñ oğluñ (9) derece-i 'âliye ve manşib-ı vezârete irişe ve baña nevâyib-i rûzgâr ve ḫavâdiş-i (10) felek-i devvâr vâkı' ola ve benüm oğlum senüñ oğlına muḫtâc ola ve ayağına (11) gele ve fażl u iḫsân teveḳḳu' eyleye andan sonra eyitdi saña and virürem (12) Allâha ki eger oğluñ bir dereceye irişürse aña vaşiyet eylesün ki (13) eger benüm oğlum bir ḫâcete senüñ oğluñ katına gelse anuñ ḫaḳḳında hiç (14) iḫsân eylesün Ebü Eyyüb Süleymân eydür bu sözden müteḫayyir oldum (15) zîrâ ki bir kişi mesned-i vezâretde ḫâkim ve ben esîr ü maḫbûs u maḫkûmı (16) olam ve bunuñ gibi söz söyleye benüm ḫâlüm nice ola be-ḡâyet ḫavfnâk ve ḫacel oldum (17) ve 'özü-ḫ'âhluḳ diledüm ammâ ḡöñlüme bu düşdi ki bu kişi baña istiḫfâf (18) eyledi ve Hakk Te'âlâ bunuñ gibi sözi diline cârî eyledi inşâ'a'llâh ki (19) râst ola ve benüm zannum muḫaḳḳaḳ ola 'Ubeydu'llâh eydür benüm babam bu ḫikâyeti (20) çün baña ḫikâyet eylerdi baña vaşiyet iderdi ve eydürdi ki ey oğul (21) eger sen mertebe-i vezârete irersen ve rûzgâr anuñ oğlumı vazî' seni (22) refî' eylesen ve saña muḫtâc olursa saña vaşiyet iderem ve and virirem ki (23) aña iḫsân eylesün ve kerem ü luḫf hiç daḳıka fevt itmeyesün 'Ubeydu'llâh eydür

[55-b]

(1) rûzgâr eyledüğünü eyledi ve ben şimdiye degin ‘Ömerüñ ne adını ve ne haberini
 (2) işitmemişdüm pes buyurdu ki Ebû Mervân ‘Ömeri hâzır eylediler çok māl (3)
 bağışladı ve hûb hil‘at ve merkeb-i hâş virdi ve atasınıñ dīvânını (4) ve hârayiğini
 aña müfevvez eyledi ve ol vaqıtden tâ âhir-i vezâret-i ‘Ubeydu’llâh (5) ol ‘amel
 elinde idi ve hem elinde iken vefât eyledi ve bu manşıbdâ otuz (6) yıl oldu **faşl** bu
 hikâyetde bir fâyide budur ki eger bir şâhib-i devlet (7) ulu manşıba ve derece-i
 ‘âlîye irişse gerekdür ki kendünüñ eli altında olanlara (8) istihzâ u istihfâf itmeye ve
 dâyim kendüye ve ferzendlerine eyü fâl ide (9) zîrâ ki her fâl ki bir ulu şâhib-i
 devletüñ dilinden çıka şâyed ki rûzgâr (10) anı muhaqqâk eyleye şöyle ki
 Muhammed bin ‘Abdü’l-Melik diline cârî oldu ve bir fâyidesi (11) dahı budur ki
 eger Allâh Te‘âlâ bir kişiyi bir mertebeye irişdürse gerekdür ki (12) hânedân-ı kadîm
 ve ehl-i neseb ü haseb olanlara in‘âm u ihsân ide (13) ve Allâhuñ ni‘metinüñ sükrüne
 meşgûl ola **el-hikâyetü’l-‘aşire** (14) hikâyet eyledi ‘Abbâs bin ‘Ömer el-Ğunevî ve
 eyitdi ki çün Ebû Sa‘îd (15) Kırmuḫî beni esîr eyledi ve Mu‘taẓıd benümle
 viribidüğü leşkeri şıdı (16) hayâtdan nümîd oldum ve bir müddet ol hâlde kaldum bir
 gün viribidi (17) bendimi aldılar ve katına iletdiler selâm virdüm ve oturdum eyitdi
 (18) bilür misin ki seni n’içün çağırdum eyitdüm yok eyitdi sen bir ğarîb (19) kişisün
 ve ğâlibâ emânete hıyânet itmezsun ve bir sözi ki peygâm itseler (20) ol sözde artuq
 eksik söylemeyesün hâşşa benümle ki bunca saña minnetüm vardır (21) hâpsden
 ıtlâk eyledüm ve cânuñı saña bağışladum şöyledür didüm eyitdi ki (22) çok fikir ü
 te’emmül eyledüm seni öldürmekle baña kuvvet ü şevket hâşıl olmaz (23) ve
 Mu‘taẓıduñ işinde ve şevket ü devletinde fütür u şikest olmaz

[56-a]

(1) ve benüm Mu‘ tazıda peygāmum vardur ol peygāmi senden özge kişi edā idemez
 (2) seni şalıvireyüm ve Mu‘ tazıda göndereyüm eger kase iderseñ ki edā’-i (3)
 risāletde hıyānet itmeyesün ve harfen bi-harfin bī-tağyır edā idesün (4) and içdüm ki
 nice ki buyurursañ eyle ideyüm eyitdi ki Mu‘ tazıda eyit ki (5) n’içün heybetüñi ve
 aduñi bāṭıl eylersün ve leşkerüñi ‘ arza-ı helāk ve tu‘ me-i (6) tığ u sinān eylersün ve
 düşmenleri memleketde tama‘ itdürürsün bilgil ki (7) ben bir kişiyüm ki beyābānda
 muķīm oluram ve benüm katumda ne egin vardur ve ne de (8) şağın ne ğulle vardur
 ve ne şimār ne köy vardur ve ne emşār ve bu meşakķati (9) ihtiyār itmişem tā cānum
 eymen ola mā‘ a-hāzā şehirlerüñden bir şehir ğaşb eyledüm (10) ve saltanatuñda
 müşāreket taleb itdüm ve hükümüñe māni‘ olmadum ve eger cemī‘ (11) leşkerüñi
 üzerüme viribiseñ mümkün degüldür ki baña zafer bulalar (12) tā beni ele getüreler
 zīrā ki ben ve leşkerüm şiddet-i ‘ ayşle ve harāret-i hevāyla (13) mu‘ tād olmuşuzdur
 ve evümüzde rāhat ile oturmamışuzdur senüñ leşkerüñ (14) envā‘ -ı ni‘ amıla ve
 elvān-ı at‘ ime ile mesāfet-i ba‘ id kaṭ‘ eyleyeler ve meşakķat-i (15) sefer çekeler ve
 çoķı yollar zahmetinden ve ıssılar harāretinden bize irişemedin (16) helāk olalar ve
 kalanlarınıñ ğarażı budur ki bize görüneler ve kaçalar tā senüñ (17) katuñda ma‘ zūr
 olalar ve eger kaçmayalar ve benümle muķāvemmet ideler bī-gümān (18) çün sefer
 zahmetinden hastaluk çeküp dururlar āhirü’l-emr kaçalar ve eger (19) leşker-i bī-
 ‘ āded ve sipāhī-yi bī-şümār viribiseñ ki geleler ve bize irişdiklerinden soñra (20)
 ikāmet ideler rāhat olunca ve ben keşret ü kuvvet-i leşkerden muķāvemmet (21)
 itmeyem andan özge olmaya ki kaçam ve bir günlük yol önlerinden gidem ve yerine
 (22) varam ki anlar bilmeyeler bir iki günden soñra anları ğāfil eyleyem şebihün (23)
 idem ve kamasını helāk eyleyem ve eger be-ğāyet şakınsalar bī-şübhe ardumca

[56-b]

(1) beyābānı ʔavf idemezler kendülerini azıksızlıktan ve ʔavarları ʕalefsizlükden ve (2) āb u hevānuñ nā-sāzkārluğundan ʔamu helāk olalar ve ʔalanları ʔılıncımuñ (3) ʔuʕ mesi ola bu maʕ nāda fikr eyle ve teʕemmül-i tāmı yerine getür ve leşkere nafaʔa (4) u silāh u emvāl ʔarc itdügün mecmūʕ ısı bī-fāyide olur ve heybetün (5) mülük u selāṭin ʔatında münḥarif olur ve bir taḫdīr ki baña ʔafer bulasun (6) ben de māl yok ki anuñla ḫazīne ʔoldurasun ve beni öldürmekle salṭanatuñda (7) nesne ziyāde olmaz eger bundan soñra benümle muḫārebet ihtiyār eylersen (8) kimi gerekse viribi eger şulḫ iderseñ fermān senün ʕ Abbās bin ʕ Amr el-Ġanevī (9) eydür andan soñra baña at ve yerāḫ virdi ve on kişi kendü nevkerlerinden (10) benümle gönderdi darüʕl-ḫilāfete irişdük Muʕtaẓıd çün beni gördi (11) şağ kalduğumdan taʕaccüb eyledi ve aḫvālümden istifsār eyledi ben eytdüm (12) ḫalvetde emīrūʕl-müʕminīne ʕ arz olına buyurdi ḫālī eylediler ve ʔıssa-ı (13) kemā hiye şerḫ eyledüm eṣnā-yı taḫrīrde ḫalīfeye nazār eyledüm gāḫ gonca gibi (14) derisine şıgmazdı ve gāḫ gül gibi ʔabasını yırtardı gāḫī arslān gibi (15) naʕra iderdi ve gāḫ yılan gibi ʔurılırdı çün risāleti edā eyledüm (16) çıḫdum gitdüm ḫalīfe andan soñra Ebū Saʕīd-i ʔurmuṭīyi añmadı ve leşker (17) göndermedi **faşl** bu ḫikāyetde bir fāyide budur ki ʕ aḫil gerekdür ki (18) mā-dām ki mümkindür hiç kimesne ile ḫuşumet ü münāzaʕat ihtiyār itmeye ve nice ki (19) luṭf u şulḫ ile bir iş müyesser ola ʔahr u ʕ unfila ol işe iḫdām itmeye ve kendünün (20) ʔuvvet u şevket u istiʕdād u āletine iʕtimād itmeye ve hemişe kendüye ʔafer ve (21) ḡalibiyyeti iʕtiḫād itmeye ki hezīmet ü maḡlubiyyet daḫı ḫisābda ḫuşusan (22) kendüden aşağa kişiyle hergiz münāzaʕat u ḫuşumet ve muḫāvemet cāyiz (23) görmeye ve kendünün manşıb u ʔuvvetine ve ḫaşmuñ ʔaʕfina tekye itmeye ki eger ʔavī

[57-a]

(1) za'ife gâlib olsa kavîye ziyâde şeref ü şöhret ve za'ife 'âr u şikest (2) hâşıl olmaz ve eger kavînün ayağı tınsa kavîye 'âr tamâm lâhik olur (3) ve bir fâyide budur ki çün bir kişi bir işe şurû' itmek istese gerekdür ki (4) te'emmül ü tefekkür mübâla' a ile ide ve ol işün evâyiline ve 'avâkıbine ve mazârrına (5) ve menâfi' ine nazâr eyleye andan şurû' eyleye tâ ki ol işün vehâmetinden (6) ziyân hâşıl olmaya **el-hikâyetü'l-hâdiye tu 'aşere** nâkılan-ı ahbâr ve raviyân-ı (7) âsâr şöyle naql eylediler ki Ahmed bin 'Alî el-Kürdînüñ kıızı Fâtıma ki Nâşiru'd-devlenüñ (8) 'avratı idi bir kulı ki İbni Kubayşa dirlerdi bir hıyânetle müttehem ve bir kal'ada (9) muqayyed u maḥbûs eylemişdi bir müddetden soñra kal'anuñ dizdârına mektûb (10) yazdılar ki İbni Kubayşayı helâk ide çün mektûb dizdâra irişdi kal'ada (11) İbni Kubayşadan özge okıyıcı yoğdı dizdâr mektûbı İbni Kubayşaya (12) virdi ki içinde ne varısa okı işideyüm didi İbni Kubayşa mektûbu (13) okudı çün ol yere irişdi ki kendinüñ katli ve helâki mezkûrdur okumadı (14) ve geçdi ve gitdi çün nâmeyi tamâm okudı dizdâra virdi andan soñra İbni (15) Kubayşa şöyle hikâyet eyledi ki çün ol nâmeyi okudum hayâtdan nümîd (16) oldum eyitdüm ki şâyed ol nâmeyi bir kişi dahı okıya ve hâli i'âm eyleye (17) maşlahat oldur ki nefsimüñ ḥalâşında sa'y ve her hîle ve tedbîr ki mükündür (18) idem ve her meşakḫat ü zâḫmet ki hâşıl olur taḥammül idem eger ḥalâş hâşıl (19) olursa fe-bi-hâ ve eger ḥilâf olursa ölümünden özge ölüm yok pes kalenüñ (20) dîvârına te'emmül eyledüm bir mevzi' de bir gedik buldum ki andan inmek olur (21) ammâ ol gedikden yere üç biñ arşun ziyâde idi ve aşağıda çok taş (22) var idi ki eger bir kişi andan düşse ḥalâşı mümkün degüldi cür'et idemedüm (23) birkaç gün te'ḥîr eyledüm ittifaḫan qar yağdı ve ol taşları örtti

[57-b]

(1) Allāha tevekkül eyledüm ve ayağum bağıyla kendümi bırağdum çün havā ortasına (2) irişdüm peřimān oldum ve istiğfāra meşğül oldum ve kelime-i řeřādeti (3) tāze kıldum ve gözümü yumdum ve cāndan el yudum ve ayağümü kendüme yığdum (4) çün yere düşdüm bī-hūř oldum çün kendüme geldüm mecmū' -ı a' zāmı (5) selāmet buldum řuru geldüm yürüdüm harekātumda hiç noķřān peydā olmadı (6) şağluğa Allāha řükr eyledüm ve bir řař aldum ve ayağumdağı demiri urdum şatı (7) şovuğdan şırça gibi pāre pāre oldu çün řařuñ ve demirüñ āvāzı (8) şağa düşdi bir şatı āvāz şağdan çığdı havfum ziyāde oldu demirüñ (9) şalanını sākuma bağladum ve ol řar içinde giderdüm tā ki derenüñ içindeki (10) řuya irişdüm kōrğdüm ki iz ile beni bulalar řu içinde giderdüm (11) çün řu derin geldi ilerü çok gitdüm ve çün şovuğ şiddetinden zağmet (12) çekerdüm kenāra çığardum ve ayağümü altuma alurdum ve bir sā' at rāhat olurdum (13) andan girü řu içinde giderdüm tā aña degin ki Kürdler şaymesine irişdüm (14) ol Kürdler beni gizlediler virmediler ve andan Bağdadda efendim Nařirü'd-devle (15) şatına vardum ve hālümü ' arz eyledüm baña emān virdi ve iřsān eyledi (16) ve ol belādan hālāř buldum **fařl** bu řikāyetde fāyide budur ki (17) çün bir kiři helākini yağın bilse gerekdür ki hālāřına bi-ķāderi'l-imekān dūriře (18) tedbīr ve hīleyi terk itmeye ve her ta' b u nařb u meřaķķat ü zağmet ki ' arız (19) olsa tağammül ide nice ki İbni Kūbayřa eyledi **el-řikāyetü'ř-řāniyetu ' aşere** (20) Hāmīd İbni ' Abbas řikāyet eyledi ki İsmā' il bin Būlbūl çün beni mağbūs eyledi ve (21) İbni Bevvābı baña müvekkel eyledi eyyāmdan bir gün İbni Bevvāb geldi ve eyitdi (22) vezīr saña şatı hışm eyledi ve tehdīd ü va' yīd itdi eyitdi ki müřādare (23) ve şikence eyleñ ben eyitdüm ki bu iřde hiç bir tedbīr ki bu beliyyeti dāfi' ve bir hīle ki

[58-a]

(1) bu zahmeti māni‘ ola bilür misin eyitdi ki tedbîr oldur ki şehirde bir kişiye ki (2) ğāyet-i buhl u nihāyet-i imsākla meşhūr ve ma‘rūfdur bir rıķ‘a yazasın ve biñ (3) aķçe ehl ü ‘ıyāl nafaķası için ķarz dile ve dilek eyle ki rıķ‘anuñ ardında (4) cevāb yaza ğālib budur ki virmez ve rıķ‘a ardında cevāb yazar ol (5) rıķ‘ayı şaķla eger vezîr saña ‘itāb u müşādare eyleyecek olursa ol (6) rıķ‘ayı vezîre göster şāyed ki saña raķm ide şöyle ki işāret itdi (7) eyledüm bi-‘aynihi didügi gibi oldu çün vezîr beni okudu māl muṭālebesine (8) meşğul oldu ol rıķ‘ayı eline virdüm çün rıķ‘aya nazar eyledi ve cevābın (9) okudu baña teraḥḥum eyledi ve ḥalāş buldum İbni Bevvābuñ tedbîri sayesinde (10) **faşl** bu hikāyetde fāyide budur ki çün bir kişi bir zahmete ve beliyete vāķi‘ (11) olsa gerekdür ki ekābire ve aşāgire meşveret eyleye ki geçenden bir söz şādır (12) ola ki mūcib-i feraḥ ve ḥalāş ola ki uludan ol söz şādır olmaya (13) **el-hikāyetü’s-sālisetu ‘aşere** Ebu’l-Ġayyāhiye-i şā‘ir hikāyet eyledi ki çün (14) şī‘r itmekden vaz geldüm ve inşā’ kelāmından İbā kıldum Mehri buyurdi ki (15) beni ḥabs eylediler çün zindāna girdüm ol mevzi‘ üñ vaḥşetinden dehşet (16) ḥāşıl oldu saĝa şola nazar eyledüm nā-gāḥ nazarum bir yigide vāķi‘ oldu (17) ḥüb-sūret pākize ḳaftān giymiş āşār-ı ḥayr beşeresinde zāhir anı (18) ḳasd eyledüm ve yanında oturdum ve eyitdüm ki şāyed bunuñ şoḥbeti berekātında (19) bu melāmet u vaḥşet zāyil ola ve ğāyet ḥayret ve dehşetümden ki baña müstevlî (20) oldu selām virmek ve ḥāṭırını şormaķ ḥāṭırumdan gitdi çün yanında (21) oturdum başın ḳaldurdi ve eyitdi ey İsmā‘ıl ne bî-edep ve ḳalîlu’l-mürüvvet (22) kişisün selām ki tañrınıñ sünneti idi terk eyledüñ ve ehl-i muşîbeti şormaķ ki (23) ehl-i keremüñ ‘ādetidür taḳdīm eylemedüñ ben eyitdüm ey maḥdüm ma‘zür olsun

[58-b]

(1) eger baña vāki' olmañ 'öşr-i 'aşiri bir kişiye vāki' olsa bī-'aql u medhūş (2) ola eger bu bī-edeblik baña vāki' olsa 'aceb degüldür eyitdi saña ne vāki' (3) oldı şî'r itmekden ötürü seni maḥbūs eylediler āḥiru'l-emr şî'r idesün (4) çıkaralar ammā sen beni diger bir laḥza çıkarurlar ve 'İsā bin Zeyd ki sülâlet-i (5) nübüvvedür benden taleb iderler eger ne yerde olduğun dirsem anı öldürürler (6) ve kıyâmet boynumda kalur ve kıyâmet gününde Haḫḫ Te'âlâ baña ḥaşm olur ve eger (7) dimezsem beni öldürürler pes dehşet ü ḥayret ve ḳorḥu vü melâmete ben müsteḥaḳ (8) olam ma'a-hazâ ki görürsün nice şâbit u şabūr ve bī-iztirâb u vaḳûrum (9) eyitdüm ki Haḫḫ Te'âlâ bu belâyı kifâyet ide ve ḥalâşluk erzânî ide ḥacâletden (10) başımı aşığa bıraḳdum bir sâ'at geçmedi ki beni ve anı zindândan çıkardılar çıktıktan soñra (11) su'âl eyledüm ki sen kimsin eyitdi ben 'İsā bin Zeydüñ ḥıdmetkârlarındanum (12) çün ikimüzi Mehdî ḥuzûruna ḥâzır eylediler Mehdî aña eyitdi ki râst (13) söyleye ki 'İsā bin Zeyd ḳandadır eyitdi ben bilmezem anı ḳorḳıtduḳ ḳaçdı (14) ve beni muḳayyed ü maḥbūs eyledüñüz ol ḡâyib ve ben ḥâzır ḥâzır ḡâyibden (15) ve zindânî ḳaçmışdan ne ḥaberi olsun eyitdi ol vaḳt ki seni tutdılar (16) ol ne yerde idi eyitdi bilmezem eyitdi eger ne yerde idüğün dimeycek (17) olursan seni öldürürem eyitdi ne dilerseñ eyle ki ben hergiz peygâmerüñ (18) oḒlunu saña göstermeyem tâ sen anı öldürürsün ve kıyâmet boynuma ḳala va'llâhî ki (19) eger ḳaftânımuñ içinde olsa hergiz ḳaftânımı açup saña anı göstermeyem Mehdî (20) eyitdi elini tutuñ ve boynunu urun çün anı öldürdiler baña müteveccih oldı (21) ve eyitdi şî'r ider misin iderem didüm buyurdı ki beni ḳodılar ve ol belâdan (22) ḥalâş buldum **faşl** bu ḥikâyetde fâyide budur ki çün bir kişinüñ (23) bir kişiyle Haḫḫ şoḥbeti ve mümâlaḫatı olsa ḥusûsan ki kendinüñ maḥdûmu olsa

[59-a]

(1) esrārından bir sırıra muttali‘ olsa gerekdür ki sırrını fāş eylemeye eger bīm-i helāk (2) u havf-ı cān olsa **el-ḥikāyetu’r-rābi’atu ‘aşere** hikāyet eyledi Dāvud ki (3) Emīr Ca‘ ferūñ kātibi idi emīrūñ Ca‘ ferūñ vekīlini ḥaps eyledüm iki yüz biñ (4) aqçeden ötüri ki muḥāsebeden anuñ üzerine şābit oldu vekīl çün (5) maḥbūs oldu ‘Īsāya ve Sehl bin Şabbāḥa ki dostlarıydı nāme yazdı (6) ve eyitdi ḫatına varalar ve şefā‘at ideler çün mektüb olara irişdi (7) icābet eylediler ve Dāvud sarāyına müteveccih oldılar yol ortasında (8) Feyz Ebī Şāliḥ mülākī oldılar Feyz ḫaberlerinden istifsār eyledi maqşad u (9) maqşūdlarından Feyze ḫaber virdiler Feyz eyitdi egerçi benüm ol vekīlile bilişlögüm (10) ve şoḫbetüm yoqdur līkin qaşd-ı şevāb için size muvāfaqat ideyüm mi belī didiler (11) olaruñla muvāfaqat eyledi Dāvud ḫatına vardılar ol kişinūñ ḫalāşına şefā‘at (12) eylediler Dāvuda eyitdi Emīr Ca‘ fere nāme yazayum ve şefā‘atūñizi i‘lām ideyüm (13) nāme yazdı ve anlaruñ ḫuzūrundan ḫaber virdi ve iltimāslarını bildürdi (14) Emīr Ca‘ fer cevāb-nāme yazdı ki bu qadar māl ol vekīlūñ üzerine muqarrer (15) olupdur ol māl ḫāşıl olmayınca ıtlāq mümkin degöldür Dāvud nāmeyi olaruñ (16) üzerine oqudı ve ‘özr diledi ‘Īsā ve Sehl eyitdiler ki ol kişinūñ ḫaqq-ı (17) muşāḫebetini edā eyledük ve ol nesne ki mümkin idi ḫuşūlunda taqşīrluq (18) cāyiz görmedük çün Emīr Ca‘ fer dilegümüz qabūl eylemedi ṭuruñ gidelüm Feyz (19) eyitdi meger biz geldük ki ol kişinūñ ḫapsini muḫkem eylemeyüz eyitdiler yine çāre (20) idelüm eyitdi çün şefā‘atümüz qabūl olmadı bu mālı kendü ḫāşşımızdan (21) Emīr Ca‘ fere edā idelüm ve ol kişiyi ḫalāş idelüm andan şoñra Feyz gitdi (22) vekīline nāme yazdı ki iki yüz biñ aqçe kendü mālından Emīr Ca‘ fer dīvānına (23) irüşdüre andan şoñra eyitdi çün mālı edā eyledük maḥbūsı bize ışmarlañ

[59-b]

(1) Dāvud eyitdi şūret-i ḥāli Emīr Ca' fere i' lām itmeyince ve ol buyurmayınca (2) ol kişiyi ḥabsden ḥalāş itmek elümden gelmez Dāvud şūret-i ḥāli Emīr Ca' fere (3) ref' itdi çün Ca' fer ḥaberdār oldu Dāvuda cevāb yazdı ki ol iḥsān (4) u in'āma ve luṭf u ikrāma Feyzden ben lāyīgum ol berātı ki Feyz ol māliçün (5) yazdı kendüye vir ve ol maḥbūsi Feyze ışmarla ve nāsiḥat eyle ki min-ba'd (6) ḳulluḳ ḥaddinden ayak ṭaşra başmasun ve 'ameline meşğūl olsun egerçi (7) Sehl ve 'İsā ol mühimmī sehl ṭutdılar ammā Feyzün keremi mā'a-hāzā ki ol (8) kişiyi bilmezdi ol murādı ḥāşıl eyledi **faşl** bu ḥikāyetde fāyide (9) budur ki eger bir kişi bir kişiyi terbiyet eylese ve himmet itse gerekdür ki ol işi (10) tamām eyleyince ki Feyz ol maḥbūsun ḥaḳḳında eyledi **el-ḥikāyetü'l-ḥāmisetu 'aşere** (11) Cemādü'r-rivāye ḥikāyet eyledi ki A' şayı Hamedānī Ḥaccāc Deylemegü ğazāsına (12) vardı idi Deyāleme leşker-i işlāmı şıdılar ve A' şayı yesir eylediler (13) ve bir müddet ellerinde esir ḳaldı ittifāḳan A' şayı esir eyleyenün ḳızı (14) A' şāya 'āşik oldu ve bir gice ḳatına vardı ve temkīn virdi A' şā (15) ol gice sekiz nevbet ol ḳıza mübāşeret eyledi ol ḳız eyitdi ki Selmānlar (16) 'avratları ile her gice bu ḳadar mübāşeret iderler mi A' şā belī didi ol (17) ḳız eyitdi işbu 'amel-i şāliḥ sebebiyle Haḳḳ Te'ālā cemī' ümmetler üzerine size (18) nuşret virir ve mecmū' düşmenler üzerine sizi ğālip eyler seni ḳayddan (19) ve ḥabsden ḥalāş eyleyem ammā bu şartla ki benümle 'ahd idesün ve va'dene vefā (20) ḳıl sen ki beni ḥoş ṭutasun ve üzerüme kimseyi iḥtiyār ḳılmayasın (21) olsun didi 'ahd ü mişāḳ eylediler bendini götürdi ve bildügi yoldan (22) ḳıḳardı ve ol varṭadan ḥalāşına sebeb oldu ve bir şā'ir şu'arā'-ı islāmdan (23) A' şā ḥaḳḳında bu beyt-i tāzeyi didi şī' r

Fe men kāne yufđihi mine'l-esri māluhu

[60-a]

(1) *Fehemedān yufdīhā'l-‘adātu*

Ebū Rehā terceme

Merdümān çün be-belā der-mānend

(2) *Māl bahşend ki ser-bāz ħarend*

Hem-dān ‘ādeti diğer dārend

Hıştēn rā ki be-giryān ħarend

(3) **faşl** bu hikāyetde fāyide budur ki eger bir kişi bir vāqı‘ aya mübtelā olsa (4) ve bir derde giriftār ve ħalāş yolu tūtulsa ve miñnet ħapusu açılsa gerekdür ki (5) nümīd olmaya eger ki baht yüz gösterse ve devlet yārī eylese ummaduğı (6) yerden Ĥaħħ Te‘ālā ħalāşluħ erzānī ide şöyle ki A‘şāya oldı (7) **el-ħikāyetü’s-sādisetu ‘aşere** İbni Mervān ħikāyet eyledi ki Muħammed bin Dāza (8) Me’mūn ħalīfe ħatında ‘Amrı ħammāzluħ eyledi tā ħalīfe aña sāñit oldı (9) ve baña muṭlaħ buyurdu ki ‘Amrı muħayyed u maħbūs eyleyem ve ni‘met virmeyem tā emvāl-i (10) ħanīmet-i fi’de ħıyānet ħıldı ve ne taşarruf eyledi diye buyurdum ‘Amrı (11) ħāzır eylediler ve sarāyumda bir ħücre-i ħalvet eylediler ve cemī‘ mühimmātını eklden (12) ve şürbden ve ħayre mecmū‘ ısını müheyyā eylediler ve ħiç aña ta‘aruz eylemedüm ve kendümi (13) bir işe dağı meşħul eyledüm üçüncü ħün bir kişi viribdi ve benden (14) derħāst eyledi ki ħatına varam çün ħatına vardum bir rıħ‘a elüme şundu (15) ne ki mülkden ve mālдан ve ziyā‘dan ve ‘aħardan ve nāṭıħ u şāmıtden ve ferş ü (16) ālet ve ħumāş u kisvet ve cevāhir ü mevāşī ve cevārī ü memālīk ve ne ki taĥt-ı (17) taşarrufunda var idi ol rıħ‘ada yazmış ki mecmū‘ ısınıñ ħıymeti yigirmi sekiz kez (18) yüz biñ dirhem idi ve benden teveħħu‘ eyledi ki bu rıħ‘ayı Me’mūna ‘arz eyleyem (19) ve idem ki bu cümle saña helal olsun ben eyitdüm ki emīrü’l-mü’mīnīnün adli andan (20) ziyādedür ki cemī‘ mālunuñ ala ve ħimmeti andan uludur ki mecmū‘ mālınıñ zevālīne (21) rāzī ola ‘Amr eyitdi emīrü’l-mü’mīnīn keremde şöyledür ki buyurduñ ammā nemmām (22) u ħammāz senden ve benden ħāfil degüldür ve kendü pişesine

meşğūldur ve baña (23) ma' lūmdur ki emīrū'l-mū'minīn saña benüm haqqumda
gılzāt u şiddet ve baña taẓyīk u

[60-b]

(1) izā itmekde mübālağa idüpdür ve sen benümle hilāfin eyledüñ bu sebebden
göñlüm (2) hoşdur ve mecmū' mālumı emīrū'l-mū'minīne virmege ve rızasını taleb
itmege (3) rāzīyum çok naşīhat eyledüm ve dürüşdüm ki rıķ'ada yazduğınūñ nışfına
(4) rāzī oldum ve ol oñ kez yüz biñ dirhem idi ve bu kadar iltizām (5) itdügüne
hattın aldum ve Me'mūn katına vardum tā bu ahvāli aña 'arz idem (6) gördüm ki
Muhammed bin Dāza emīrū'l-mū'minīni ğazaba getürmiş ve beni taķşīrluğa (7)
nisbet eylemiş sözün ortasında idi ki girü geldüm çün beni gördi (8) sözi kesdi halīfe
baña müteveccih oldı ve eyitdi yā Fazl ne dilirlükdür ki (9) baña idersün ve ne
süstlükdür ki emrūme ve nehyūme cāyız görürsen eyitdüm (10) Allāh Allāh ben
bende-i kemter kulum ve fermānuñ özüñden artıķ yerine getürürem huşūşan ki (11)
ni'metüñüñ şeceresi ve terbīyyetiñüñ şemeresiyüm eyitdi ben saña buyurdum ki
'Amruñ (12) işini katı tut ve ta'zībinde ve taẓyīķında mübālağa eyle sen anuñ (13)
naķzını eyledüñ ve ni'met virdüñ ve hürmet ü 'izzet itdüñ ve müreffehü'l-hāl (14)
öñde yer virdüñ eyitdüm yā emīre'l-mū'minīn 'Amrdan çok māl muṭālebe (15)
olinurdı eyemen olmadum ki bir yerde daħı haps eyleyem şāyed ki müvekiller (16)
māl bezl eyleye ve anlar daħı mālā meyl idüp kaçıralar ve yimeğine kendüm
ta'ahhüd (17) iderdüm ķorķdum ki eger yimegi taşradan gelse kendinüñ halk
üzerinde (18) çok mālı vardır şāyed ol māl alınmaķ ķorķusundan zehr yidüreler (19)
tā helāk ola ve ol māl kendülerde kala ve bu ta'zīr ile halīfenüñ ğazabını (20) teskīn
iderdüm ve ol ğazabda rıķ'ayı 'arz eylemedüm ve hem ol ğazabuñ (21) eşnāsında
buyurdı ki 'Amrı Muhammed bin Dāzaya işmarlayam fi'l-hāl viribdüm (22) ve
'Amrı getürtdüm ve Muhammede işmarladum Muhammed envā'-ı ta'zībde ve

elvān-ı şikencede (23) akşa'l-gāyete irişdürdi elbetde ' Amr icābet itmedi andan Şoıra
' Amruñ

[61-a]

(1) dostları ve ' ameldārları ' Amr kıatına geldiler ve kendü hāřřlarından üç kez (2) yüz biñ akçe cem' eylediler ve ' Amrden iltimās itdiler tā ki icāzet virdi ki (3) Muħammed bin Dāzaya teslīm ideler Muħammed řādān u ħandān ħalīfeye geldi ve üç kez (4) yüz biñ akçeye rıķ' a şandı ve ħalīfeye bu kıulluķda minnet eyledi ve ben ħalīfenüñ (5) ħıdmetinde tururdum ħalīfe baña müteveccih oldı ve eyitdi yā Fazl dimez miyem ki (6) özgeler benüm emrūme ve mühimmeme senden yeg kıyām iderler ve sen dāyimā emrūme (7) ve nevāhime tekāhül idersün ben eyitdüm ümīdüm budur ki luřf u rışkıla emīrū'l-mü'minīn (8) ħıdmetine ve ħazīnesinüñ tevfirine ve kıullarınüñ iřlāhına özgeden ben yeg (9) kıyām itmiş olam ħalīfe eyitdi üç kez yüz biñ akçeye ' Amruñ rıķ' asını gör (10) eyitdüm va'llāhī emīrū'l-mü'minīne ma' lūm olsun ki özgeler ğılzat u ' unfila (11) alduķlarından ben rıřķ u luşfila artuķ aldum tiz kāġıduñ ħariřasını diledüm (12) ve ' Amruñ iki rıķ' asını ' arz eyledüm ve řūret-i ħālī min- evvelihī ilā-āħirihi ' arz (13) eyledüm çün iki rıķ' ayı gördi bildi ki ikisi daħı ' Amruñ ħatıdır eyitdi (14) bilmezem ki kıanķıñuzdan ta' accüb idem senden mi ta' accüb ideyüm ki řunuñ gibi ħādīşeden (15) ehl-i ' izzet u ni' meti ve cāh u şevketi muħāfaza eyledüñ ve eyilük yolunu sülük (16) eyledüñ yā ' Amrden mi ta' accüb ideyüm ki senüñ eyülüġüñi bilüp rızāyla mecmū' mālından (17) geçdi ve böyle çok mālī bī-tekellūf ve bī-' unf virdi va'llāhī ki size iki (18) Nabı kıavmiyüm ki kerem meydānında sebķat topını benden alasun ve iki rıķ' ayı (19) paraladı ve ol mālī ' Amre baġıřladum didi ve iřlāķına fermān buyurdu (20) **fařl** bu ħikāyetde bir fāyide budur ki eger bir ehl-i ni' met ve ħürmet bir vaķı' aya (21) ve şiddete dūřse elinden geldükçe olaruñla řarīķ-i luřf u keremi ri' āyet eyleyeler (22) ve oları incitmekden

ictināb ideler ve mā-dām ki bir iş luḫfıla biter ‘unfdan (23) ihtirāz ideler ve bir fāyide budur ki eger bir kişi seni īzā eylemekde fermān olsa

[61-b]

(1) ve ol senüñle ihsān eylese ve kendüni ‘arza-ı melāmet eylese ve suḫṫ-ı pādşāha (2) senden ötürü rāzī olsa gerekdür ki ol eyilügüñ ḫaḫḫını ve ol ni‘metüñ ḫadrini (3) bilesün ve ‘unfıla özgeye virdügüñ iz‘āfını luḫfıla aña viresün ‘Amr niteki (4) Fazlıla eyledi ve bir fāyide budur ki kerīm olan gerekdür ki mekārim-i aḫlāḫı ve meḫāsini (5) şiyemi her kimden ki görse yā işitse aña dürişe ki kerem meydānında ḫamudan (6) sebḫat ide şöyle ki Me‘mün eyledi **el-ḫikāyetü’s-sābi‘atu ‘aşere** Ebü ‘Amr (7) el-Ḳāḫı şöyle ḫikāyet eyledi ki ‘Abdu’llāh bin Mu‘ter ḫurūcunda ḫalḫa töhmet iderlerdi (8) ve öldürürlerdi beni ve Ḳāḫı Ebu’l-Meşnā’ī ve Muḫammed bin Dāvud bin Cerrāḫı bir sarāyuñ (9) uc ḫücesinde üçümüzi maḫbūs eylediler ve birbirimiz ile ḫapu ardından (10) söyleşürdük ve vaşıyyet iderdük ve her sâ‘at teveḫḫu‘-ı helāk iderdük (11) ve ben yigit idüm ve bir ḫıl saçumda ve şaḫalumda aḫ yoğıdı nā-gāḫ āvāz-ı ḫufl (12) geldi ḫavf müstevlī oldı Muḫammed bin Dāvud Cerrāḫıñ ḫapusını açdılar ve anı (13) çıkardılar ve aşığa aldılar ki başını keseler yüz biñ dīnār vireyüm beni ḫoñ (14) didi sözine iltifāt itmeyüp ve başını ḫoyun başı gibi kesdiler ve gövdesini (15) bir ḫuyuya ki anda var idi atdılar ve gitdiler yaḫīn eyledüm ki beni daḫı (16) helāk iderler iḫlāşıla namāza ve du‘āya meşḫül oldum iki sâ‘at geçmedi (17) ki ḫufl āvāzın işitdüm çün mu‘āvedet müsennī oldı Ebu’l-Meşnāyı çıkardılar (18) ve eyitdiler ki emīrū’l-mü‘minīn şöyle buyurur ki ey kendüye düşmen ve fitne-i serāḫı (19) ne zillile nakz-ı bey‘atumı ve ḫal‘-ı iṫā‘atümi revā gördüñ eyitdi anuñçün ki anı emānete (20) ve ḫilāfete lāyık görmedüm eyitdiler ki eger bu sözden dönerseñ ve bu küfrden (21) tevbe iderseñ manşıb u cāḫuñı müselleme ḫıtalum ve illā depelerüz Ḳāḫı eyitdi (22) *ne‘ūzu bi’llāhi mine’l-küfr* ol küfrümü işbāt eyleñ andan tevbe

ideyüm her-çend ki (23) sa‘y eylediler fāyide itmedi ve ol sözden rüçü‘ kılmadı çün nümīd oldılar

[62-a]

(1) anı daħı öldürdiler ve tenini ol kuyuya bıraқdılar ben cānumdan el yudum ve havfdan (2) cāmumu pelīd eyledüm çün vaқt seher oldı āvāz-ı kufı işitdüm ben eyitdüm (3) benden özge hiç kimesne kalmadı çün kapyı açdılar beni sarāyın saħnına (4) çıkardılar ve eyitdiler ki ey fülān ne bā‘ iş oldı ki emīrū‘l-mū‘minīnūñ (5) tā‘ atından çıkduñ ve ona kulluқ haddinden taşra çıkarduñ ben eyitdüm sehv ü haṭā (6) eyledüm ve tevbe eyledüm ve Allāha rüçü‘ kıldum ve zārī ve i‘tizāra āgāz eyledüm (7) ve olaruñ birisi gitdi yine geldi beni aldı ve darū‘l-ḥilāfete müteveccih oldı ve baña (8) eyitdi ki fāriğ ol ki saña korku yoқdur ve Vezīr Ebu‘l-Fırāt senūñ (9) ḥaққında söyledi baña taylasın u ‘amāme buyurdular ve Ebu‘l-Fırāta iletdiler (10) çün beni gördi baña müteveccih oldı ve cināyetümi ve günāhumı taqrīr eyledi (11) ve ben i‘tirāf u ikrār eyledüm andan soñra baña eyitdi ki emīrū‘l-mū‘minīn çün (12) seni baña bağışladı günāhını yüz biñ dīnāra andan şatun aldum ben eyitdüm (13) eyyühe‘l-vezīr va‘llāhī ki didüğüñüzüñ ba‘zısına mālīk olduğum yoқdur (14) gözi ile işāret eyledi ki epsem ol ve ol meclisde her kim ḥāzır idi işāretle (15) ma‘lüm eylediler ki maşlaḥat ol vechi kabūl kılmaktadır eyitdüm ne ki vezīr (16) buyurur kabūl kıldum ve minnet-dārum vezīr buyurdi ki bunı benüm sarāyuma iledüñ (17) çün sarāyına vardum buyurdi ki ḥammāma iletdiler ve me‘kūl u meşrūbi (18) müheyyā eylediler ve müreffehu‘l-ḥāl oturdum ve ayineye baқdum müte‘ālimūñ ekşerī (19) ol gicede ağarmışdı çok korkudan ve ğam-ı müfriṭden ve ol māldan (20) otuz bin dīnār edā eyledüm ve bāķisini vezīr himmet eyledi ve menzīlüme (21) gönderdi ve ol varṭadan ḥalāş oldum **faşl** bu ḥikāyetde (22) bir fāyide budur ki her gāh ki bir kişi kahr-ı pādşāhla mübtelā olsa gerekdür ki ‘özre (23) meşğūl ola ve ‘inad u lücāci iş idinmeye şöyle ki ol Kādı eyledi

[62-b]

(1) ve bir fāyide budur ki eger bir kiři bīm-i helāk olsa ve mālıla ol hıvfdan hālāşı mümkün (2) olsa gerekdür ki mālı bezl eyleye tā cānı hālāş bula şöyle ki Qādı Ebū ‘ Amr eyledi (3) **el-ḥikāyetü’s-şāminetu** ‘aşere ḥikāyet olındı ki Muḫtedir Bi’llāhuñ sarāyında (4) her bir ferrāşuñ cemā‘ atinde bir ḳayyum varıdı ve bu ḫāyifenüñ ‘ arifı ve ulusı (5) Şāfi ḫādımüñ ḫıdmetin iderdi Şāfi ḫikāyet eyledi ki ol ḳayyımı birkaç (6) vaḫt ḫalife sarāyında görmedüm meger rencürdür didüm ve birkaç vaḫtden şoñra (7) ba‘ zı yollarda bāzergānlar libāsını giymiş ve saçı şaḳalı ağarmış gördüm ve ben (8) anı yigit ve ḳara şaḳallu görmüşdüm eyitdüm sen fülān degül misin belı ḫıdmetkārım (9) didi eyitdüm bu yaḳın zemānda ‘ ariz-i müşki kāfure tebdil eylemişsün ve pır (10) olmuşsun ve bu ne libāsdur ki giymişsün eyitdi baña emān vir ki inbisāt (11) ḳapusını meftūḫ ve gönül derdini meşrūḫ eyleyem bu şartla ki ma‘ lüm olduğından (12) şoñra sırrı şaklayasın emān virdüm ve kitmān-ı sırrı şart eyledüm eyitdi ḫalife (13) sarāyında resm oldur ki her gün bir cemā‘ at ferrāşlar gelürler ve ol ki vazıfeyi (14) ḫıdmetdür iderler ve giderler bir gün nevbet baña geldi ittifāḳan maḫmūr idüm (15) ve ol sebebden rencür ḫalifenüñ ba‘ zı cevārisinüñ evine girdük ve ḫuluḳıla (16) şu götürdük ben ḡāyet za‘ fdan ol evüñ bir zāviyesinde oturdum yoldaşlara (17) eyitdüm ki bir nevbet daḫı gelindükde beni uyarasız ki ben bir sâ‘ at bunda raḫāt (18) olayım yoldaşlar çün gitdiler ben anda uyumuşum yoldaşlar girü gelmişler (19) ḳulluḳlarını tamām eyledükden şoñra beni uyarmayup gitmişler çün gice oldı (20) ‘ avratlar āvāzından uyandım yaḳın bildüm ki eger beni görürlerse elbetde öldürürler (21) ol evde bir yellik vardı tiz ol yellige çıḳdım ve yerle gök ortasında (22) mu‘ allāḳ ḫurdum ve ol yellik ḡāyet ḫār idi dīvāra ayaḡımı ḳordum (23) sâ‘ aten fe-sâ‘ ten beni göreler deyü ḳorḳardım ve ol sâ‘ atde ol şoffada ki

[63-a]

(1) ben anda idüm meclis-i şarāb ārāste oldu ve Muḳtedir hāş kenīzekleriyle geldi (2) ve anda oturdu ve kenīzekler elhān-ı mevzūn ve nağamat-ı ʔarab efzūn āgāz eylediler (3) ve ben ol semā' ı istimā' iderdüm ve ol mahbūb şūretleri muḳtala' a kılurdum (4) tā aña degin ki nişfu' l-leyl oldu Muḳtedir ol cevārīnūñ birisini ʔatına aldı (5) ve bāḳīsi yerlü yerine vardılar ve mevzi' hālī ʔaldı ve ben o hālet (6) üzerine şubḫa degin ʔaldum Muḳtedir bīdār oldu ve ol mevzi' den gitdi (7) bir sā' atden soñra ferrāşlar geldiler kendümi aralarına bıraḳdum beni gördiler (8) eyitdiler ne olduñ ki yüzūñ şararmış ve şaḳalın aḡarmış bilmezem didüm (9) ʔaşra geldüm ve menzilüme vardum ve ol hālīn şu' ūbetinden 'aḳlum zāyil oldu ve (10) bī-hūş u medhūş oldum ve ol yellikde ki ḫavfdan içümde od yanardı (11) ve gözümde ḫasret şuyı aḳardı ve yaḳīn idi ki ḫāksār olam nezr (12) eylemişdüm ki eger Allāh Te'ālā bu varḫadan ḫalāş virirse maḫlūḳ ḫıdmetini (13) eyleyem ve ḫıdmetkārlar libāsını giyem ve şarāb-ı 'aḳl düzd u ḫıred-rubāy (14) u fitne-engiz u ḡaflet-efzāyı içmeyem ve çün ol mühlikden ḫalāş buldum (15) nezrūme vefā eyledüm ve ḫalīfe dergāhından Allāhuñ 'ibādetine teveccūh eyledüm (16) ve ḫırş sevdāsını dimāḡumdan ʔıḳardum ve 'āfiyetūñ metā' ını ki ehl-i rūzgār (17) ʔatında kāsiddür cānıla ḫarīdār oldum ve bir dükkān köşesine ʔanā' at (18) eyledüm şöyle ki görürsün **faşl** bu ḫikāyetde fāyide budur ki 'āḳil (19) kişi gerekdür ki ḫāḫırını endişehāyi bāḫıldan ve sudhāyi fāsidden şaḳlaya (20) ve mā-dām ki mümkindür ḡamm u endişeye gönlüne yol virmeye zīrā ki ʔayḡu mühlikdür (21) kūh gibi kişiyi kāḫ eyler ve aḳ gününü ʔara ve ʔara şaçını aḳ eyler ve bir fāyide (22) budur ki her kişi gerekdür ki her işūñ yerini bile yatmaḳ ve yimek ve söylemek (23) ve söylememek yerini bile ki eger her birisinūñ yerini bilmeseyd ki soñunda nedāmet

[63-b]

(1) hāşıl ola şöyle ki ol ferrāşa oldu eger yatması yerinde olsaydı (2) bunca renc u miḥnet görmezdi ve bir fāyide budur ki eger bir kişi bilmezlikle (3) bir varṭaya düşse ve ḡaflet ile bir belāya mübtelā olsa ve Allāhuñ luṭfıyla (4) ol mazīḳden ḡalāş hāşıl olduğundan şoñra tevbe ve istiḡfāra (5) meşḡul ola ve daḡı ol işüñ yöresine yürinmeye nice ki ol ferrāş (6) oldu çünkü ḡıdmet-i maḡlūḳdan ve şarāb içmekden ol miḥneti ve beliyyeti (7) çekdi ol günāhdan tāyib ve ol ḳapudan ḡāyib oldu **el-ḡikāyetü't-** (8) **tāsiatu 'aşere** ḡikāyet eyledi Ebū 'Alī Nāḳıd ki Muḳtedir Bi'llāhuñ (9) eyyāmında maḡbūslara etmek iletürdüm ve ḡavāyiclerine ḳıyām iderdüm ve bir gün (10) bir maḡbūs gördüm bir ḡull boynunda ve zincīr elinde ve ayaḡındaki altmış (11) batman miḳdārı aḡırla ḡālinden su'āl eyledüm ki bu miḡnetüñ mücibi ve bu beliyyetüñ (12) sebebi nedür eyitdi va'llāhī mazlūmum ve cümle rāḡāt u lezzātdan maḡrūmum (13) ve Allāhuñ taḳdirinden ve baḡtumuñ şeḳāvetinden özge bu belāya sebeb ve bu meşāḳḳate (14) mücib bilmezem eyitdüm keyfiyyeti vāḳı'ayı ve 'illet-i ḡādışeyi beyān eyle eyitdi (15) bir gice bir dostuñ ḳonuḡluḡından gelirdüm ve bī-vaḳt idi çün yola (16) girdüm meş'aleler ve cemā'at-i 'ases peydā oldu bilmedüm ki ḳanda varam (17) baḳdüm ki ol yaḳında bir ḡarāb dükkān gördüm ol dükkāna girdüm çün (18) ol yere irişdiler eyitdiler görüñ bunda kimse olmasun geldiler ve ışıḳ (19) getürdiler ol ışıḳdan 'ālem gözüme ḳarañu oldu beni gördiler ve yanumda (20) bir kişi gördiler ki boḡazlanmış ve bıçaḡı göḡsi üzerinde ḳomışlar çün beni (21) ve ol ölüyi şol ḡāl üzerine gördiler elbetde bu maḡtülün ḳātili (22) ve bu fużülüñ mübāşiri sensün didiler ve beni ṭutdılar ve ḡabs eylediler (23) yarındası emīr-i şehr ḳatına ilettiler ve ḡālümden şordılar ol ki vāḳı'di

[64-a]

(1) şūret-i hāli ‘arz eyledüm taşdıķ eylemediler ve envā‘-ı ta‘zīb ve eşnāf-ı (2) ‘uķūbātla beni şikence eylediler ve ben inkār iderdüm ve inkāra ısrār iderdüm (3) ve ehl-i beyt ve aķribā ve ehl-i şalāh ekābir-i şehrden ‘iffetüme ve şalāhiyyetüme şehādet (4) itdiler elbetde fāyide eylemedi illā şol ķadar ki ölümden ķurtardılar ve maħbūs (5) u mağlūl ve muķayyed eylediler şöyle ki görürsün ve bu gün on altı (6) yıldur ki bu ğulle u bende ve bu ğamm u miħnete ħursendüm ol ħāline raħm eyledüm (7) ve ol miħnetüñ şiddetinden müteħayyir oldum ve ol teħayyür āşarını bende müşāhede (8) eyledi eyitdi ne oldı saña va’llāhī ki bunca zaħmetle henüz Allāhuñ (9) luţfundan nūmīd degülüm ve laħza laħza ferec ü ħalāş umaram henüz söz (10) tamām olmamışdı ki ğalebe āvāzı geldi zindān ķapusına geldiler ve zindānda (11) kim varısa ħalāş eylediler ol daħı ħalāş buldı meger Emīr Nārevegi öldürmüşler imiş (12) ve şehrde ‘azīm fitne vāķi‘ olmuş **faşl** bu ħikāyetde fāyide budur ki (13) bir kişi ne ķadar ki bī-günāh ve beriyü’s-sāhadur gerekdür ki mevāķi‘ töhemden şaķına (14) ve ne ķadar ki mümkindür ihtirāz ide tā ol maħall-i töhmet sebebiyle belāya (15) giriftār olmaya nice ki ol kişi oldı ve’s-selām **el-ħikāyetü’l-‘ısrūn** (16) ‘Abdu’llāh bin Tāhir çün Muhammed bin Eslem-i Tūsiyi ħaps eyledi dostlar (17) nice ki resm u ‘ādetdür rıķ‘a yazdılar ve ħātırını şordılar ve şabr buyurdılar (18) ve naşīhat itdiler Muhammed Eslem cevāb yazdı ki bu sā‘ adet ki baña ħāşıl oldı (19) teħniyet yeridür ne ta‘ziyet ü beşāretdür ne ħaķāret zīrā ki Haķķ Te‘ālā belā virdügi (20) ķula luţf u iħsān ider ve ħapse nüzül eyledüm benüm ħaķķuma Allāhdan luţf (21) tamām ve iħsān ‘āmmdur zīrā bunuñ sebebinden bunca farāyiz ü tekālīf (22) götürildi ve bunca ħuķūķ zımmetümden sākıķ oldı ki bu mevzu‘uñ ğayrinde (23) olaruñla mükellef idüm ve terkiyle mu‘azzeb ol cümledendür namāz-ı cum‘a ve ħuzūr-ı cemā‘at

[64-b]

(1) ve emr-i ma' ruf ve nehy-i munker ve hasta şormak ve dostlar hakkını eylemek (2) ve hiç menzil benim hâlüme lâyık bundan aşlağ yokdur bu sözleri ' Abdu'llah bin (3) Tahir naql eylediler eyitdi İbni Esleme ' inayet eylemişüz ne cinayet buyurdi (4) fi'l-hal habsden ıtlak eylediler **faşl** bu hikâyetde fâyide budur ki (5) eger düşmen bir kişiye gâlip gelse ve mağhür u rencür eylese şöyle gerekdür ki (6) şabür ola ve ıztırâb itmeye tâ şemâtet-i a' da hâşıl olmaya ve düşmen hâlini (7) görüp sevinmeye ki İbni Eslem eyledi ve halâş buldı **el-hikâyetü'l-hâdî** (8) **ve'l-ısrûn** Me'mün halife çün Ferece hışm eyledi hapse buyurdi (9) Ferec hikâyet eyler ki bir gice hâpimde yaturdum düşde gördüm ki bir kişi (10) bu beyti okur şi' r

Lemmâ etâ ferecen min rabbihi ferecun

Ci'na ilâ ferecin (11) nebğî bihi'l-fereca

terceme

Ferec râcün ferec âmer zi-İzed

Şüdem nezdi ferec (12) ez vey fereç'âh

terceme Ferece çün Hudâ ferec virdi fereci umar zi-ferec senden (13) çün şabâh tırı geldüm ' Abdu'llah bin Tahir ve Mesrür-i Hâdim baña şefâ' at (14) eylemişler ve halife ıtlakuma fermân eylemiş Fârs u Ahvâz vilâyetinün velâyetini (15) baña tefvîz kılmış ve beş yüz biñ aqçe mü'ennetüme ve ma' unetüme in'âm eylemiş gice (16) mağbûs döndüm ve şubh pâdşâh oldum ve bir rıq' a haps kapusunda baña (17) virdiler ki Ebu'l-Heyna' i şâ' ir haştıydı ve bu beyti ki gice baña didilerdi ol (18) rıq' ada yazmış eyitdüm bu beyti bu şâ' ir ne vaqt didi eyitdiler bu lağza ki (19) halâş haberi oldı ta' accüb eyledüm ki gice bi- ' aynihi bu beyti düşümde didiler didüm (20) ve çok mâl bağışladum ve bu cümle-i ' acâyiblerdendür ve nevâdir-i rü'yâdandur (21) **el-hikâyetü's-şâniyetu ve'l-ısrûn** ' Alî bin Hasan el-Eskâfi hikâyet eyledi (22) ve eyitdi ki Ebî Mūsānuñ kitâbetini eylerdüm beni ma' zül eyledi ve esbâb u (23)

ziyā^ç ve mevāšī u metā^ç nem ki varısa benden aldı ve andan Őoñra muķayyed u maħbūs eyledi

[65-a]

(1) ve çok belıyyāt ü nekebāt andan baña ħāşıl oldu bir gün nā-gāh āvāz-ı ğalebe (2) işıtdüm ķorķdum ki baña ta^ç zīb u Őikence itmeye gelürler ve ol ħavfdan (3) ‘aķl benden zāyıl oldu ve bī-hūş oldum ħapse girmışler ve beni Őöyle bi-ħod (4) ölü gibi taşra çıkarmışlar ve İşĥāķ bin İbrāhım öñünde ķomuşlar ve ben andan (5) bī-ħaber çün kendüme geldüm ve gözüm açdum İşĥāķı gördüm çün İşĥāķuñ (6) nazarı baña vāķi^ç oldu tebessüm eyledi ħavfum bir miķdār azaldı andan Őoñra (7) baña eyitdi ki saña Őefā^ç at eylediler ve zindāndan ħalāş eylediler ve emvālden (8) ne alındıysa saña redd eylediler selāmetluğıla tur evüñe var buyurdi ki bendimi (9) götürdiler ğāyet feraħdan ağladum ve ol gıce evüme vardum ve Őabāħ İşĥāķ (10) ķatına geldüm tā sa^ç yine Őükr eyleyem ve sebebi ħalāşımı ma^ç lüm kılam İşĥāķ eyitdi (11) sebab-i ħalāşuñ budur ki Emір Ebu’l-‘Abbās ķardaşı Ebū Mūsāya nāme yazdı ki (12) bundan öndin Emір Ebī Mūsādan nāmeler gelürdi müştemil-i ħüb-ħaṭṭ ve ‘ibārāt-ı (13) laṭif ve ma^ç ānī-yi Őerif ve muħātabāt-ı lāyık ve kelimāt-ı rāyık ve anuñ vürüdiyla (14) üns ü selvet ziyāde maħabbet u Őafā ve meveddet cānibinde ħāşıl olurdu (15) birkaç vakıtdür ki anuñ zıddı gelür Őimdiki ħālide eger evvel kātibi ‘azl eylediler ise (16) bizüm ħāṭırımız için naşb eyleyeler ve eger cināyet itdiyse ‘afv ideler (17) ve eger andan māl muṭālebe olunur ise eger olara müsāmaħat itmezler ise (18) kendü ħaşşımızdan ħazıneye irişdürsünler zırā ki ümerāmuzda ķā^ç ide-i mücālesiti (19) ve esbāb-ı meveddeti muħkem eyleyen bu iħsānuñ iz^ç āfına lāyıkdur ve on biñ (20) dınār viribmiş ol mālı ķabz eyledüm İşĥāķa ve Emір Mūsāya ve Emір ‘Abdu’llāha (21) Őükr ü Őenā eyledüm **faşl** bu ħikāyetde fāyide budur ki gerekdür ki ķişi (22) ta^ç allüm idüp ve fazldan tekāsül itmeye ki sırren ve cehren fāyidesi zāhir olur (23) ve ‘Alī bin Ħasanuñ ħikāyeti ħüccet-i kāfidür **el-ħikāyetü’s-şālisetu ve’l-‘işrün**

[65-b]

(1) rāvī-i aḥbār ve nāqıl-i āşār şöyle ḥikāyet eyledi ki Mañşūr ḥalīfe bir gün (2) ḥutbe iderdi ve le'ālī ü cevāhir-i mevā'ız ve zevācir-i atlās ma'āniyle dizerdi (3) eṣnā-yı ḥuṭbede bir sinek ṭuṭağınun üzerine oturdu ve şöyle ıırdı ki (4) ṭuṭağından ḳan ḳıḳdı nice ki sürerdi gıtmez idi ol sebebden (5) müteğayyir-ḥāṭır oldu ve ḥuṭbeyi icāz eyledi ve minberden indi ve Süleymān (6) Ağmeşīyi ḳağırttı ve mācerāyı ḥikāyet eyledi Süleymān eyitdi yā emīre'l-mü'minīn (7) mütenebbih ol mazlūmlar ḥālinden ḥaberdār ol ve tefahḥuş eyle Mañşūr (8) bindi ve Ḥorāsān ḳapısından ḳıḳdı ve teraḳḳub-ı aḥbāra ve baḥş-i esrāra (9) meşğul oldu nā-gāḥ bir oḳ önünde yere dikildi bilmedi ki ḳanḳı cihetden (10) geldi yā ḳanḳı elden ḳıḳdı bir yelegine bu beyt yazılmııdı ki şı'r (11)

Aḥsente lecceteke bi'l-eyyāmi iz ḥasunet

Ve lem-taḥfe sū'e mā ye'ti bihi'l-ḳaderu

(12) ve bir yelegine daḥı bu beyt yazılmııdı ki şı'r

Ve sālemtūke'l-leyālī fāğterarte biḥā

(13) *Ve 'inde şaḳfi'l-leyālī yahdūsü'l-kederü*

ve üçüncü yelegine yazılmıı ki *hemedāniyyun* (14) *min hemedāniyyin* Hemedāndandır bir Hemedānī ḳiıiden şor Mañşūr çün (15) evvel oḳı gördi be-gāyet ḥāyif u mez'ūr oldu buyurdu 'ammīsini (16) ḥāzır eylediler ḥālını aña şerḥ eyledi 'ammīsi eyitdi yā emīre'l-mü'minīn (17) şāyed ki zindānilerde ehl-i Hemedāndan bir ḳiıi ola Mañşūr ḥācib viripdi (18) mecmū' zindānileri istediler hiç Hemedānī bulamadılar aḥir zindāndan ol (19) ḥācib ḳıḳmak istedi zindān ḳapusunun üzerinde bir ğurfe varıdı (20) andan āvāz işitdi ḳulağ urdı gördi ki bir ḳiıi *yā nāşire'l-mazlūmīn* (21) *yā mücibe'l-muḫṭarrīn* dir ya'nī ey mazlūmlara yardımcı ve ey muḫṭarların (22) du'āsını ḳabul ḳılıcı ḥācib ğurfeye ḳıḳdı bir ḳiıi gördi ki ağır demirle demirlenmiı (23) ve ol ḥālīn şiddetinden za'if ü naḥif olmuı eyitdi sen ḳandansun

[66-a]

(1) Hemedāndanum didi eyitdi ʔur ki seni emīrū'l-mū'minīn çağırır ʔün Manşūr (2) ʔatına vardı Manşūr ʔandansün didi eyitdi Hemedāndanum eyitdi ʔapsüñe (3) sebeb nedür eyitdi hiç sebeb bilmezem andan özge ki senüñ 'āmilüñ Hemedāna (4) geldi ve ben Hemedānda ni' met ü mürüvvet issiydüm ve bir köyüm varıdı ki ol (5) köyde emr u nehy ve aḥz u 'aḫā ve tena'um iderdüm nice ki sen ḫilāfetüñde ol (6) zıya'ı baña üç yüz biñ dīnāra ʔat deyü teklīf eyledi ʔatmadum baña ḫıṣm (7) eyledi ve muḫayyed itdürdi ve bunda viribdi ve ol zıya'ı ḡāzapla benden aldı (8) Manşūr buyurdi ki bendi Hemedānīden götürdiler ve ḫil'atı girānmāye giyürdiler (9) ve ḫācibe buyurdi ki ol 'āmili iḫzār eyledi ʔün 'āmil ḫāzır geldi (10) eyitdi ve zıya'uñı saña virdüm ve Hemedān vilāyetini saña baḡıṣladum ve ḫükmüñi (11) 'āmile tenfīz eyledüm ne ki eylersün eyle ve ḫazīneden yol ḫarcı otuz biñ (12) dirhem saña degirsünler didi Hemedānī eyitdi zıya'umı ḫabül eyledüm ve minnet- (13) dār oldum ve Hemedān baña gerekmez ve hiç aña iḫtiyācum yoḫdur ḫalīfenüñ olsun (14) didi ve 'āmile 'afv eyledüm ve ol otuz biñ dirhemi 'āmile baḡıṣladum (15) Manşūr ʔün bu sözi iṣitdi tekye eylemiş idi rāst oturdi (16) ve eyitdi her luḫf ki senüñ ḫaḫḫuñda ḫılınsa lāyıḫsun ve ḫarınca vü siñek ve cinn (17) ü ins senden ötürü benüm gibi ḫiṣinüñ üzerine ḫükm icrā eyleyüp seni (18) bu mażiḫden ve beliyetden ḫalāṣ itmeḡe sezā varsun ki hergiz senden (19) ḫüb-sīret ḫiṣi görmedüm ve senden kerīm iṣitmedüm **faṣl** (20) bu ḫikāyetde bir fāyide budur ki eger bir zālīm elinde mazlüm u maḫlūḫ nuṣretinden (21) maḫrüm olsan ḫālīkuñ luḫfına vāṣıḫ u keremine ümīdvār ol ki mazlümларуñ (22) nāṣırı ve zālīmleñ ḫāhiri oldur ve bir fāyide budur ki ḡāyet kerem oldur ki (23) düşmen ve bedkerdār ile eyleyesün zīrā ki dost ve nīkū-kāruñ ḫaḫḫını

[66-b]

(1) edā eylemek levāzımdandır şöyle ki ol Hemedānī eyledi va'llāhu a'lem (2) **el-bābu's-sādis** bir cemā'atūñ hāli hikāyetindedür ki (3) şiddet ü miḥnetle mübtelā ve ḥüzn ü bendle 'anāda idiler āḥir eyü düş sebebiyle (4) ol ğamm şādmāniye mübeddel oldu ve ol bend āzādeye **el-hikāyetü'l-ülā** (5) Aḥmed bin Ḥamdūn rivāyet eyledi (6) Mu'tazıd Bi'llāh hikāyet eyledi ki İsmā'il bin Bülbül babam Muvaffaḫ Bi'llāh ḫatında (7) muḫarreb idi ve mecmū' umūr-ı ḫilāfet ki āña mufavvāz idi ve ḫükmi cāri ve emri (8) muḫā' idi ve benimle ḫalīfe ortasında 'adāvet u muḫālefet birağup (9) dāyimā işi ğammāzluḫ idi ve beni maḥbūs eylemege rāzī olmadı belki bülbül gibi (10) hezār destān dererdi tā ki İsmā'il gibi beni ḫurbān eyleye ve kendine 'abd ola (11) ve ben be-ğāyet ḫā'if u rencūr idüm ve çün bābām Muvaffaḫ Bi'llāh ḫasta oldu (12) benüm ḫavfum ḫapıde ziyāde oldu ki nā-gāh babam dilinden yalān pervāne (13) viribiye ki şem' gibi başumı keseler ve ğāyet ḫastaluḫdan babam Muvaffaḫ Bi'llāhuñ (14) pervāsı yoğıdı ve ben şem' gibi kendüme ağlardum varırdum bir gice çok (15) namāz kıldum ve ed' iye-i me'sūreye ihlāşıla müteveccih oldum ve ol ḫāle ki (16) uyudum düşde gördüm ki Dicle sāhiline çıkaram gördüm bir kişi Dicle (17) ḫırāñında oturur her bār ki elini Dicleye şoḫar Dicle bi'l-külliyeye ḫırır (18) şöyle ki bir ḫatre aḫmaz olur ve gelen şu birbiri üzerine ḫırır (19) şöyle ki ḫağ gibi olur ve her gāh ki elini Diclede çıkarırsa aḫar ol ḫālden (20) ta'accüb eyledüm ve ol kişiden heybet aldum selām virdüm ve eyitdüm (21) ey şāliḫ ḫul ne kişisün eyitdi 'Alī bin Ebī Ṭālibüm ben eyitdüm yā emīre'l-mü'minīn (22) bu za'ife du'ā-yı ḫayr eyle eyitdi bu iş senūndür ve ḫilāfet saña muḫarrer (23) olur *fa'tazıd bi'llāhi vāḫfaznī fi veledī* ya'nī Allāha i'timād eyle

[67-a]

(1) ve benüm cānumı ve oğlanları ri'āyet eyle küllehu ri'āyet eyle çün uyğudan (2) bīdār oldum emīrū'l-mü'minīn 'Alīnūñ āvāzı henūz ıulağumda idi ħavf u (3) helākdan eyemen oldum ve ħayātuma ve bekā-ı ħilāfetine sevindüm ol ħul ki benümle (4) ħapisde idüm buyurdum ki çün şabāĥ ola var benüm için bir yüzük (5) kaşı al ve üzerine Aĥmed el-Mu'tazıd Bi'llāh naķş eyle ve ol kâşı bir yoluña (6) terkīb eyle ve baña getir çün ol yüzügi getürdi bir mağme giydüm ve eyitdüm (7) çün ħilāfet baña irişse kendüme el-Mu'tazıd Bi'llāh laķab ideyüm ve andan şoñra (8) tedbīr-i umūr-i ħilāfet ve 'imāret-i ħarāb-ı memleket ve taķlīd-i menāşıba ve tertīb-i (9) merātibemeşğül oldum ve bir rıķ'ada yazdum ki el-Vezīr 'Abdu'llāh bin Süleymān (10) el-Ĥācib bedru'l-ķābī ilā āĥirihi mecmū' menāşıbumı ve vilāyeti ve a' mālī leşkere (11) tefvīz eyledüm ve adlar adın yazdum ve kula virdüm bu rıķ'ayı (12) şaķla eger bu rıķ'aya kimesnenūñ ittīlā'ı olursa seni daĥı beni daĥı helāk (13) iderler ve bu işe sehl müddet geçdi ki ħalīfeye ġaşayān oldu ġümān itdiler ki (14) ħalīfe vefāt eyledi ġulāmlar geldiler ve beni ħapisden çıkardılar ve ħalīfe (15) kātına getürdiler çün yaşığı üzerine oturdum bildüm ki derbeder yaķın (16) oturdum ve elin ve ayağın öpdüm ġözün açdı ve beni ġördi ġulāmlara (17) işāret itdi ki ħoş itdūñüz ki bunu ħāzır eyledūñüz hem ol ġünde (18) dā'iyi ħaķķa icābet eyledi ve beni yerine dıkdiler ve ħilāfet baña muķarrer oldu (19) ve ol rıķ'ayı ol ġulāmdan aldum ve umūr-ı ħilāfeti nice ki anda şebt eylemişdüm (20) ol nasak üzerine imzā eyledüm ve eyyām-ı ħilāfetümde ħiç bir 'aleviye müte'arrız (21) olmadum ve anlara tarīķ-i iĥsānda taķşīrluğı cāyiz ġörmedüm **faşl** (22) bu ħikāyetde fāyide budur ki her düş ki ġörülse ħayrdan ve şerden elbetde i'tibār (23) eylemek ġerkdür ve bir fāyide budur ki ehl-i nübüvveti sādāt-ı 'itret-i risāleti

[67-b]

(1) şallâ'llâhu 'aleyhi ve sellem mehmâ emkene ta'zîm u tebcîl ve ikrâm u ihtirâm itmek gerekdür (2) **el-hikâyetü's-sâniyetu** Ebû Hâyyân Zinâdî hikâyet eyledi ki bir vaqt iflâsla (3) borcum çok oldu ol sebebden be-gâyet perâkende-hâtır oldum ve dostlar (4) benden kesildiler ve mu'amiller taķâzâya iķdâm eylediler bir gün mütefekkir oturdum (5) bu hâle ne hîle idem ğulâm ĳapudan girüp geldi ve eyitdi ki bir şahş ĳapudan (6) iķerü girmege destür diler icâzet diler icâzete virdüm bir kişi Hôrâsandan imiş girdi (7) ve selâm virdi Ebû Hâyyân Zinâdî sen misin belî didüm eyitdi (8) ğarîb kişiyüm ve ĳaşd-ı ĳa'be'-i mu'azzama eylemişem ve on biñ aķçem vardur dilerem ki (9) benden emanete ĳabûl eyleyesün ve diyânetle anı muĳafazat u sıyânet idesün (10) ve mâlı ĳıķardı ve vezn eyledi ve kîseyi mühr itdi ve baña teslîm itdi (11) ve ĳıķdı gitdi ol sâ'atde mührüni bozdum ve mecmû' borĳları ödedüm (12) ve bâķisini ehl ü 'ıyâlüme ĳarc eyledüm ve eyitdüm ĳa'beden döndükde inşâ'a'llâh (13) rızķ ĳapusu açıla ve mâlını ĳaşıl eyleyüp yirine ĳoyam ol gice râĳatla (14) yatdum ĳün şabâĳ oldu ğulâm geldi ve eyitdi Hôrâsânî ĳapuda icâzet (15) diler girmege girsün didüm ĳün girdi selâm virdi ve eyitdi ĳac itmege (16) 'azmüm cezm idi ammâ bu gün atamuñ vefâtı ĳaberi geldi bi'z-zarûrî (17) Hôrâsâna mürâca'at itmek gerek emânetümi baña teslîm eyle ben ol sözi ĳün (18) işitdüm 'âlem gözüme ĳara gün oldu ve ĳacâletden müteĳayyir oldum ve bilmedüm ki (19) ne cevâb virem eyitdüm eger inkâr idersem beni ĳadıya iledür ve and virir (20) dünyâda ve ahîretde fazîhat ĳaşıl olur ve eger te'ĳîr idersem teşnî' (21) eyleye ben eyitdüm 'afâke'llâhu bu yer muĳkem degüldi bir muĳkem yire ilettdüm ki (22) muĳfâza ola bu gün sa'âdetle ĳayduña var ve yarın şâĳluĳıla gel (23) ĳaķķuñı al ve ol gün 'âlem gözüme târîk oldu ve ĳün gice oldu

[68-a]

(1) uyku gözümden gitdi ve şabr u qarārum kalmadı ve birkaç nevbet ğulāma didüm ki (2) at egerle daḥı şubḥ degüldür dirdi çün şubḥ-ı şādık oldı bindüm ve çün (3) ‘anān-ı ihtiyār elden çıkdı ‘anānı at boynuna bıraḫdum ve ayağımı teslīm-i rikābında (4) ḫodum ve Allāhuñ fazlına tevekkül eyledüm atum gide gide cisre geldi ve cisrden (5) geçdi ve sağdan Me’mün ḫalifenüñ sarāyından baña meyl eyledi ve yemīnden (6) baña meyl eyledügi yesāruñ ḫuşūlına ḫaml eyledüm ve Me’mün sarāyına teveccüh eyledügi (7) kendüme emān bildüm çün Me’mün ḫalife sarāyına yaḫlaşdum daḥı gice (8) günüm gibi ḫara idi ve ṭulū’-ı fecr ḫuşūl-ı ferec gibi yaḫın idi nā-gāḫ bir süvāri (9) gördüm geldi ve yüzüme ḫatı baḫdı ve eyitdi sen Ebū Ḥayyān Zinādī (10) degül misin belī didüm beni saña viribdiler kim viribdi didüm (11) Emīr Ḥasan bin Sehl viribdi didi oş ben daḥı emīre varıyorum (12) didüm çün emir Ḥasanuñ sarāyına geldüm destūr virdiler girdüm selām (13) virdüm Emīr Ḥasan eyitdi yā Ebā Ḥayyān ḫālūñ nedür ve bizden niye kesildüñ (14) ben ‘özre meşğül oldum bu sözden geç ve ḫālını rāst söyle ki ben senüñçün (15) perīşān düş gördüm didi āğāz eyledüm ve ḫışşayı āḫirine degin şerḫ (16) eyledüm fi’l-ḫāl buyurdı ki iki kīse getürdiler ve onar biñ aḫçe on biñini (17) Ḥorāsāniye vir on biñini ehl ü ‘iyālūñe ḫarc eyle ve ne vaḫt ki saña (18) ihtiyāc olsa ‘arz eyle Ebū Ḥayyān Zinādī ider benüm zışt ü sa’b (19) işüm Ḥasan bin Sehl sebebiyle Ḥasan ve sehl oldı eve geldüm ve Ḥorāsāniye (20) ḫaḫḫını virdüm ve ol ‘usrden Ḥaḫḫ Te’ālā yusr erzānī ḫıldı **faşl** (21) bu ḫikāyetde fāyide budur ki çün bir kişi bir zaḫmete düşse gerekdür ki (22) taḫvāyı iş idine ve ıztırābı terk (23) eyleye ve işini Allāhuñ taḫdīrine ḫavāle eyleye ve teslīm ü rızā ide şöyle ki Ebū Ḥayyān Zinādī eyledi

[68-b]

(1) **el-ḥikāyetü's-sāliḥetu** ḥulefā tevārīhinde şöyle rivāyet olındı ki bir gice Mehdī (2) fitne-i eyyām gibi uyumuşdı nā-gāh şāhib-i devletler baḥtı gibi bīdār oldı (3) ve kōrkudan müteḡayyir u muzḡarib olmuş tīz nāibi kaḡırtdı çün (4) ḥāzır oldı buyurdı ki elini başum üstüne ko ve and iç ki ne ki saña direm (5) taḡşīlinde müsāra' at idesün ve teveḡḡufdan şaḡınasan nāib eyitdi (6) ḥalīfenüñ başına el urmaḡ ḥaddüm degül zīrā ki yer üzerindeki serverler (7) āsitānesinde baş kōrlar ammā eymān-ı muḡallaḡa iḡeyüm ki ḥalīfe ne buyurur (8) fi'l-ḥāl buyruḡına mümteşil olam ve sözini yerine getürem buyurdı ki tīz zindāna (9) var fülān 'alevī-yi Ḥüseynīyi zindāndan çıkar ve taḡyīr eyle dilerse ḡatımuızda (10) mu'azzez ü mükerrrem olsun dilerse Medīneye gitsün her ḡanḡısını ihtiyar (11) iderse gereklisini müheyyā eyle ve kendüye vir nāib eyitdi fi'l-ḥāl vardum (12) ve zindānileri istedüm ol 'alevīyi buldum gördüm bir yigit ḡāyet ḡüsn ü kemālde (13) ammā be-ḡāyet za'if olmuş emīrū'l-mü'minīnün selāmını irişdürdüm ve eyitdüm ki (14) emīrū'l-mü'minīn seni gitmek ile oturmaḡ ortasında muḡayyer eyledi ḡanḡısını (15) ihtiyār idersen it ki yeraḡ eyleyelüm Medīneye gitmegi ihtiyār eyledi tīz (16) ḥalīfenüñ aḡuruña vardum ve esbābdan ne ḡācet ise ḥāzır eyledüm ve eyitdüm (17) ol tañrı ḡaḡḡiçün ki seni bu belādan ḡalāş eyledi eger emīrū'l-mü'minīn seni (18) ḡapısdan çıkarup iḡsān eyledüğine sebep bulursañ baña diyesün eyitdi (19) bu gice ḡazret-i Risāleti düşümde gördüm baña eyitdi ki ey ferzend saña zūlm mı eylediler (20) belī didüm eyitdi ḡurı gel ve iki rek'at namāz ḡıl çün namāzdan fāriḡ (21) olasun bu du'āyı oḡı ed-du'ā *yā mesīḡa'l-fevti ve sāmi'a ş-savti* (22) ve *kāsiye'l-izāmi ba'de'l-mevti şalli 'alā Muḡammedin ve 'alā 'āli Muḡammedin ve ec'al lī* (23) *min emri ferecen ve maḡrecen inneke taḡlemu ve lā a'lemü ve taḡdiru velā aḡdiru*

[69-a]

(1) *ve ente ‘allāmu’l-ğuyūbi yā erhame’r-rāhimīn* çün uykudan uyandum (2) *vüzü’* eyledüm ve *hazret-i Risālet* buyurduğı gibi iki iki rek‘at namāz kıldum ve bu (3) *du‘āy*ı oğudum ve *tekrār* iderdüm ki sen *geldüñ* ve beni *kağırduñ* *mücib-i ħalāş* (4) ancak bunu bilirem *nāib* ider *Allāha* *şükr* eyledüm ki *baña* *tevfik* *erzānī* eyledi ki (5) senden *şordum* ve bu *du‘āy*ı öğrendüm ve bu *ħikāyeti* *Mehdiye* *naql* eyledüm (6) eyitdi ki *va’llāhī* *rāst* söyler ben bu gice *düşümde* *görürem* ki bir kişi (7) *heybetle* *gelür* ve elinde demirden bir *‘amūd* ve *heybetle* *baña* *eydür* *fülān* *‘alevīyi* (8) *ħapisten* *şāl*ıvir ve *illā* bu *‘amūdu* *başına* *ururam* *helāk* olursun (9) *korğudan* *uyandum* *kuvvētüm* ve *ārāmum* *ķalmadı* artık *yatmadum* *tā* ki sen *geldüñ* (10) ve bu *ħāl* oldu **faşl** bu *ħikāyetde* *fāyide* budur ki bu *du‘āy*ı (11) *yā* *idüp* *muħāfazasında* *sa‘y* *beliğ* itmek gerekir ve ikinci *fāyide* budur ki *sādātuñ* (12) ve *ekābirüñ* *rızāsını* *taħşil* eylemekde ve *havāyicelerini* *bitürmekde* *taķşir*luğı (13) *cāyiz* *görmemek* gerekdür **el-ħikāyetü’r-rābi‘atu** *İbni Ħamdun el-Nedīm* *ħikāyet* (14) eyledi ki *emirü’l-mü’minīn* *Mu‘temed* *‘Aliyyu’llāh* *ğāyet* *kerem* ve *nihāyet* *cūdla* *meşhūr* idi (15) *ammā* *şarāb* *içerken* çün *ħarāret-i* *şarāb* *eşer* iderdi *nüdemāyla* *‘arbede* iderdi (16) ve az *meclis* olurdi ki *‘arbede* itmezdi ve *meclisde* bir *serperī* varıdı (17) her *gāh* ki ol *serpere* *nazar* eylese *işāretle* *nüdemāya* *destür* olurdi (18) bir *gün* *giceye* *degin* ve *gice* *nışfu’l-leyle* *degin* *şürbe* *meşğul* olduğ çün (19) *nüdemāya* *destür* oldu bana *sarāyda* bir *ħālvēt* *virmişler* idi *ħālvēt-ħāneme* (20) *vardum* ve *rāħat* oldum çün *yarım* *gice* oldu *ķapuda* bir *āvāz* *işitdüm* (21) *korquyla* *ıuru* *geldüm* *ħalifenüñ* *ħādimleri* *ħalīfeye* *icābet* eylediler (22) bir *vaķt* *ħalīfe* *beni* *n’eyler* *didüm* *ħavf* *müstevlī* oldu *innā li’llāh* ve *innā ileyhi* (23) *rāci‘ün* *didüm* çün *ħuzūruna* *geldüm* *ķarşusunda* *ıurdum*

[69-b]

(1) başını kaldırmadı ve baña iltifât itmedi andan sonra şâhib-i şurtâ ya' nî (2) nâibini tîz hâzır eyleñ didi çün şâhib-i şurtâ işitdüm havfum ve ızırâbum (3) ziyâde oldu eyitdi 'arbede eyledüğünde şâhib-i şurtâ hâzır eylemek 'âdeti (4) degüldi meger ki öldürmek yâ aşmak yâ haps itmek ister ve benüm ol günâhum (5) yoğdur ki bu işlere müstahağ olam megerki şâhib-i ğarzar bühtân eylediler ve katında (6) mü'essir düşdi ve nice ki iderdüm ki başını kaldura yâ yüzüme bağa ki (7) güldürem yâ bir lâîfe söyleyem hergiz başını kaldırmadı tâ aña degin ki (8) şâhib-i şurtâyı hâzır eylediler başını kaldırdı ve eyitdi ki hâpimde bir kişi (9) vardur adı Manşür Hammâldur işbu sâ' at hâzır eyle çün bu sözi (10) işitdüm qorqum biraz azaldı ve Qâf tağına benzer kayğum biraz hiffet (11) buldı ammâ benümle hiç söylemedi tâ aña degin ki ol kişiyi hâzır eylediler (12) Mu' temed aduñ nedür didi Manşür Hammâldur didi Mu' temed eyitdi sebab-i hapsün (13) nedür ve kaçından berü maħbüsun ol kişi eyitdi üç yıldur ki zulmle (14) maħbüsum ve sebab-i hapsüm oldur ki ben bir deveci kişi idüm birkaç deveciğüm (15) varıdı anuñla sefer iderdüm ve ticârete meşğül olurum ve ehl ü 'ıyâlüme (16) kut hâşıl eylerdüm ittifâkan vilâyetümüzde olan emiri ħalife kağırtmış (17) çün ol emir ħalife ħazretinüñ maqtûlı oldu ben müdbirün deveciklerini (18) yüküni götürmege ğaşb fâyide itmedi eyitdi (19) çün Bağdâda varam develerün virem nâ-çâr oldum develerümle çığdum (20) ve anuñ ħıdmetine ve develerün 'alefine ve şuyuna meşğül oldum çün Hılvâna (21) geldük nâ-gâh kürdler kârvanuñ girdine cem' oldılar develerümnden bir deveyi (22) yüküyle aldılar gitdiler ol emir beni hâzır eyledi ve eyitdi ki ol deveyi (23) yüki ile sen uğurladın buyurdı ki beni çok döğdiler ve demürlediler ve bir deveye bağladılar

[70-a]

(1) çün Bağdâda geldük mecmûc develerümi aldı ve beni maḥbûs eyledi ve çün (2) ğarîb idüm hiç kimesnem yoğıdı beni añdura çün Mu‘temed bu sözi işitdi (3) ba‘zı hıdmetkârlara buyurdı ki ol emîri tutuñ şol kadar döğüñ ki (4) yâ deveyi yâ bahâsını vire çün ondan fâriğ olasuz ḥil‘at-ı girānmāye (5) virüñ ve biş yüz dīnār virüñ ne yere gönli dilerse varsın andan şoñra (6) şāḥib-i şurṭına eyitdi zindānda Aḥmed Ḥaddād adlu var mıdur belī didi (7) eyitdi bu laḥza ḥāzır eyle çün ḥāzır oldı eyitdi cürmüñ nedür ve zulmuñ (8) kimdendür eyitdi ben Şāmda ehl-i ni‘metden idüm şubḥdan şāma degin (9) şoḥbete meşğül idi çün ni‘met zevāle irişdi Şāmdan ḥazrete (10) müteveccih oldum tā bir ‘amele müteḳallid olam ki anuñ sebebiyle vech-i ma‘āş ḥāşıl (11) ola çün müyesser olmadı ve hiç kimesne beni terbiyet itmedi yakīn oldı ki (12) acılıktan helāk olam bir pīşe istedüm ki gice işleyem ve küt ḥāşıl (13) eyleyem ve gündüz ‘ummāla ve mutaşarrıflara ve vüzerāya mülāzemet eyleyem beni demircilüğe (14) delālet eylediler gice ıssı demir döğerdüm ve gündüz ‘amel-i ṭama‘tda şovuk (15) demir döğerdüm ittifākan bir gice ben ve bir ğulām demir döğerdük nā-gāh ol (16) ğulām demiri urmayacak yere urdu ötedi üstād ol pāre demüri (17) ol kula ḥavāle eyledi ol kul sesemedi oldı nā-gāh bir ‘aseslü (18) cemā‘at irişdi Ḥaddād fırsat bulup kaçdı ben çün ğarîb idüm (19) varacak yer yoğıdı kandası gitdüm çün ‘asesler ḳatuma geldiler (20) yanumda bir ölü buldılar şekk itmediler ki ol ölüyi ben öldürdüm delü gibi (21) beni zincire çekdiler ve zindāna virüpdiler şimdi ki ḥālde üç yıl ve on (22) ay idi zulmle maḥbûsum bir ḥādimine buyurdı ki bunu ḥammāma ilet ve ḥüb (23) ḥil‘at vir ve biş yüz dīnār vir andan şoñra şāḥib-i şurṭa eyitdi

[70-b]

(1) sen hālũne git andan soñra başını kaldırdı ve eyitdi ey Hāmdũn oğlı (2) Allāha şükr ki bu gördüğün işlere tevfiķi refiķ eyledi ben eyitdüm (3) yā emire'l-mü'minīn nice oldu ki bu vaķt hālīfe kendü nefsiyle olaruñ (4) hālini teftiş eyledi ve bu vaķtde olaruñ hālinden kem haber virdi (5) hālīfe eyitdi işbu sâ'at yaturdum bir kiři düşümde baña eydür ki (6) zindānda iki mazlūm vardur birisinũn adı Manřur Cemāl ve birisinũn (7) adı Aħmed Haddāddur bu laħza buyurdu ki oları āzād eylesünler ve haķlarını (8) haşımlarından alıvırsınler çün uyandum ķorķu baña ğālib oldu girü (9) yatdum bi-aynihi ol kişiyi gördüm ki baña çağırır ve eydür ki ay vay saña (10) ben saña eydürem ki ol iki mazlūmı hābsden çıkar ve olara iħsān eyle (11) sen teveķķuf eylesün şöyle urayum ki yođ olasun el kaldırdı ki (12) beni ura ben eyitdüm sen kimsün eyitdi ki ben Muħammed Resūlu'llāhum şallā'llāhu 'aleyhi ve sellem (13) elini öpdüm ve ayağına düşdüm ve eyitdüm yā Resūla'llāh bilmedüm ve seni (14) tanımadum ve illā buyruđuñı te'hīr itmege nice cür'et ideyüm eyitdi ũru gel (15) ve bu laħzada buyruğumu yerine getür çün uykuda bu uyanıķlıķ erzānī (16) oldu seni iħdār eyledüm tā şüret-i hālī müşāhede idesün ben eyitdüm (17) bu iş hāzret-i Risāletden emīrũ'l-mü'minīne 'ināyetdür ve şalāh-ı dīn ve şebāt-ı (18) memlekete ihtimāmdur Allāhdan ve resūlden minnet-i 'azīmdür gerekdür ki bu ni'metũn (19) şükrine hālīfe meşğul ola ve şadaķāt ü zekavet ve ħayrāt ide andan soñra (20) eyitdi ki uykuyı saña müşevveş eyledük yerũne var ve rāħat ol ħücreme (21) vardum ve rāħat oldum çün yarındaşı gice oldu ħıdmete vardum (22) resmince meclis-i řarābda oturmuşdı ve mecmũ' nüdemā ħāzır olmuşdı (23) diledüm ki dün gice olan ħikāyeti ħāzırlara naķl eyleyem tā hālīfeye

[71-a]

(1) şādlik ziyāde ola zīrā bilirdüm ki ḥalīfe medh ü şenāyı sever eyitdüm n'ıçün (2) ḥalīfe muḥlislerine ve ḥıdmetkārlarına ve muḥarreblerine dün gice olan kerāmetden (3) ḥaber virmez ki Ḥaḫḫ Te'ālā anuñla ḥalīfeyi maḥşüş eyledi ki ḥazret-i Risāleti (4) şallā'llāhu 'aleyhi ve sellem düşünde gördi ve ol deveciye ve demirciye iḥşān (5) ü ikrām eyledi ve kışşayı evvelünden ahirine degin taḫrīr eyledüm ḥalīfe eyitdi (6) va'llāhī ki söyledüğüñ sözüñ azından ve çoğundan ḥaberüm yoḫdur ben dün gice (7) esrikdüm ve hiç şabāḥa degin uyanmadum sözüme ısrār eyledüm ḫaḫıdı (8) ve eyitdi ey Ḥamduñ oğlu baña muḡallaḫa mı virirsün ve aldadur mısın ve maşhara mı (9) idersün ben eyitdüm Allāha şıḡınıram ḥalīfenüñ saḫaḫından bu ḫikāyet ḫavāş (10) ḫatında ve şāḫib-i şurḫa ḫatında oldu ḫavāş ve şāḫib-i şurḫı ḫāzır eyledi (11) ve mācerādan su'āl ḫıldı ki çün şüret-i ḫālī ma'lüm eyledi çok ta'accüb (12) ḫıldı eymān-ı ḡalāz u şedād eyledi ki bu ḫikāyetden hiç ḫaberüm yoḫdur (13) ve ḫāzırlar bu ḫikāyetden ve bu ḫikāyet ḫalīfenüñ ḫāḫıruñdan gitdüğünden (14) ta'accüb eylediler **faşl** bu ḫikāyetde bir maḫalli i'tibār budur ki (15) her ḫişi ki Bārī Te'ālā ḫalk ortasından mertebe-i 'āliye ve maḫall-i refī'e (16) irişdürse ve zimām-ı ḫāl u 'aḫd ve ḫabz u baş ve emr ü nehy ve refī' u ḫaḫı (17) anuñ eline virse gerekdür ki re'aya ḫālinden ḡāfil olmaya ve za'if u bi-çāreleri (18) zalimler zūlmüne mübtelā eylemeye ve tā bir ḫişiden ḫayr u 'adl u şefḫat bilmeyince beglük (19) virüp ri'ayyet üzerine musallaḫ eylemeye ve her vaḫtde zindāndakilerün ḫālinden (20) kendü nefsiyle tefahḫuş u teftiş eyleye tā āferīdegāruñ *cellet kelimetuhu ve 'illet* (21) *ḫudretuhu* saḫaḫına müsteḫaḫ olmaya ve 'ādillere va'de olunmuş şevābdan (22) maḫrūm olmaya ve daḫı bir mahall-i i'tibār budur ki eger bir ḫişi bir za'ifi bī-dest-gir (23) ve bir miskini bī-naşır ve yārdımcısız görse gerekdür ki anuñ yārdımsuzluḡına

[71-b]

(1) mağrūr olup aña te'addī itmeye ve bī-kesligine aldanup ol miskīne zūlm eylemeye (2) ve yakīn bile ki Allāh Te'ālā dermāndelerūñ dest-gīridür ve mazlūmlaruñ yardımcısıdur (3) elbetde mazlūmuñ haqqını zālinden dünyāda ve ahiretde alur **el-ḥikāyetü'l-ḥāmisetu** (4) ḥikāyet eyledi Muḥammed bin 'Alī el-Mādrānī ki aşḥāb-ı dīvānuñ ekābirinden idi (5) ve 'uluvv-i ḳadirle ve rıf'at-i menzilet ile ve keşret-i mālā meşhūr idi eyitdi ki (6) yigitlük eyyāmında sarāyum ḳapusu ḳible-i iḳbāl ve Ḳa'be'-i āmāl-i erbāb-i ḥavāyic idi (7) ve dāyimā ekābir aşḥāb-ı ḳālem ve erbāb-ı dīvāndan ṭaleb-i manşib-ı 'amelīçün dergāhuma (8) mülāzemet iderlerdi ve ben keşret-i iştiğālden ḥāllerine muḳayyed olmazdum (9) ve ol cümleden bir ulu şeyḫ varıdı eyyām-ı ma'zūlluḡı mūmted olmuşdı (10) ve ben aña muḳayyed olmaz idüm bir gice atamı düşümde gördüm baña eydür vay senünçün (11) Allāhdan utanmaz mısın ki kendüni 'ayş u 'işrete meşḡül eylersün ve gününü (12) nāz u ni'metle geçürürsün ve ḳapuñda ekābir renc ü mazarret ve fāḳr u faḳa çekerler (13) ḥuşūşan fülān ki ekābir-i ehl-i ḳālemden ve meşāyih-i ehl-i kitābetdendür ḥālī aña irişdür ki (14) ayaḡında izāri eskiyipdür ve bir izār daḡı almaḡa ḳuvveti yetmez anuñ (15) işinde bundan böyle teḡāfūl itme çün uyḡudan uyandum ol ḥālden (16) ta'accüb eyledüm ve kendüm ile muḳarrer eyledüm ki yarın aña iḥsān ü in'ām ve ta'zim u (17) ikrām ideyüm gine yatdum çün gündüz oldu ol düşü unuttum mülāzimler (18) cem' oldılar bindüm ki ḫalīfe dergāhına varam ve ol babam ışmarladuḡı (19) şeyḫi gördüm bir arıḳ eşege binmiş çün beni gördi eşekden inmek istedi (20) baldırı açıldı bunu çün bī-izār gördüm ol düş önüme geldi (21) fi'l-ḥāl ol yerde ṭurdum ve anı ḳatuma ḳaḡırdum ve bir büyük menfa'atlü (22) vilāyetüñ 'amelini aña bildürdüm ve her ay iki yüz dīnār mu'ayyen eyledüm ve naḳdīnūñ (23) dīnār u şiyāb u devāb ve ne ki ḥācet idi ḳamu getürdüm ve aña teslīm eyledüm

[72-a]

(1) ve eyitdüm eger bu ‘amelün kifâyetine kıyâm iderseñ dañı eyü ‘amel bildüreyüm **faşl** (2) bu hikâyetde fâyide budur ki çün bir kişi bir câha irişse gerekdür ki dâyimâ (3) müsteħaqları ve mülâzimleri gözede ve eger bir üftâde ki hünere zuyûr ile ve fazl-ı (4) hûleli ile hâli olsa fi’l-hâl anuñ hâlini ıslâh eylemege kıyâm eyleye te’hîri (5) ve teğâfüli câyiz görmeye nice ki bu zemânuñ ekâbiri aşâğire iderler **el-hikâyetü’s-** (6) **sâdisetu** Ebû Muhammed bin el-Ezrak el-Enbârî hikâyet eyledi ki qardaşum Ebû Ya‘kûb (7) bin el-Ezraqa ‘amel-i Mısrı virdiler diledüm ki ehl ü ‘ıyâl ile qatuna varam Semâve (8) yolundan qaşd-ı Dımışk eyledüm çok kârvânıla çün beyâbân ortasına (9) irişdük quttâ‘-ı tarîk müstevlî oldı ve kârvânda ne var ise nâtık u (10) şâmıd ve zâd-ı râhleden kamu aldılar ve bizi yalıncağ ve ac ve zâyî‘ u muhtâc (11) ol menzilde qodılar helâk müteyaqqın oldı ve hayâtdan tama‘ kesdük (12) yoldaşlara ben eyitdüm be-herhâl ki vardur ölürüz bâri bunda turup (13) ölünce mādām ki kuvvet ü hareketümüz vardur gidelüm şâyed bir mevzi‘e irişirüz ki (14) sebep-i hayât ola ve eger helâk olacağ olursaq ölümde özge ölüm yoğdur (15) pes qardaşımıñ oğlancuğını boynuma götürdüm ve ‘avratumı önüme bırağdım ol gün (16) ve ol gice gitdük ve ben Qur’ânı hıfz itmişdüm ve ol esnâda bir hatm eyledüm ve (17) çok du‘â u tazarru‘ eyledüm ol günüñ ahirinde a‘rab evlerine irişdük (18) dilediler ki bize ta‘arruz ideler ben işitmişdüm ki her ki bir zarûrete düşse (19) elini birisinüñ etegine ura gerek er olsun gerek ‘avrat olaruñ şerrinden (20) eymen olına der-hâl kendümi bir haymeye bırağdım bir ‘avratuñ etegine yapışdım (21) çün ol hâli gördiler a‘rap üzerümden müteferriğ oldılar ve ol avâssı (22) çün baña nazar eyledi evkât-ı şalavâta ve muvâzebet-i kırâ’ate mülâzemetümi gördi (23) çok luğf eyldi ve murâduñ nedür didi ben eyitdüm murâdum budur ki beni ve bu ‘avratı

[72-b]

(1) ve bu oğlancuğı bir deveye bindüresün ve Dımışka irişdüresün anda varacak (2) olursak devenüñ bahāsını vireyüm ve deveyi dağı bağışlayayum ve dağı eyülük eyleyeyüm (3) a' rābī kabūl eyledi ve beni ve oğlancuğı ve ' avratı bir deveye urdı ve kendü (4) bir deveye bindi ve kārṽān hālķından çok kiři cem' oldı ve yola girdük (5) birkaç günden ōñra Dımışka irişdük ehl-i Dımışķ kārṽān urulduğundañ (6) haberini işitmişler imiş bir cemā' at bize qarşu geldiler her birisi dostunı (7) qardeşını ister ortada bir kiři gördüm ki beni ve adumı ve nesebümü ōrar (8) ben eyitdüm ōrduğunı kiři benüm katuma geldi ve eyitdi Ebū Muḥammed bin el-Ezrak (9) el-Enbārī sen misin belī didüm devemün yularını aldı ve ōhre müteveccih (10) oldı ve a' rābī dağı bizümle geldi çün ōhre geldük bizi bir ma' mūr sarāya ki (11) kamu nesnesi hāzır idi kondurdı ve çok luř u kerem itdi ben eyitdüm (12) ōekk degüldür ki benüm qarındaşımunı dostıdır ve bizi hammāma iletđi ve her birümüze (13) laşif hil' atler virdi ve ol gün aşşama degin hoř geçdük ne ben (14) anuñ hālinden ōrardum ne ol hālümden ōrardı çün üçüncü (15) gün oldı bu a' rābī ne yerdendür didi ben hālī ōerh eyledüm eyitdi (16) a' rābiye ne kadar nesne virmek gerekir ki ne kadar ki didüm virdi ve a' rābiye (17) deve bahāsını ve deveyi virdüm ve hořnūd gönderdüm çün a' rābī gitdi (18) ol kiři eyitdi ' azmün ne yeredür ve ne kadar nafaķa gerekdür ōekke düşdüm (19) ve eyitdüm ki eger qarındaşum buña mektüb yazdıysa ki qardeşumı hoř tut (20) mařşādumı ve mařşādumı bileydi ben eyitdüm qardeşum baña ne kadar virmege (21) buyrupdur eyitdi qardeşunı kimdür eyitdüm Ebū Ya' kúb bin el-Ezrak (22) el-Enbārīdür ki Mışra muķımdür eyitdi va' llāhī ki bu adı hergiz işitmedüm (23) ve bu kişiyi hergiz görmedüm bu ōözden ta' accüb eyledüm ve ' özr diledüm ve eyitdüm ki

[73-a]

(1) bu luṭf u iḥsān ki baña idersün qarındaşumla dostluḡ olduḡumı sebebinden (2) ola deyü gümān iderdüm ve illā bu kadar küstāhluk itmezdüm çün şöyledür (3) bu luṭfuñ sebebini takrİR eyle ol kişi eyitdi ki bu hıdmeti ki ben saña eyledüm (4) sebebi daḡı qarındaşuñ dostluḡı sebebinden daḡı yegdür ben eyitdüm ol ne sebebdendür (5) eyitdi ol vaḡt ki qarbān alınduḡunuñ ḡaberi ehl-i Dımışka irişdi (6) ehl-i Dımışkdan az kişi oldı ki mālı sebebinden yā ḡaşmı yā dostı (7) sebebinden melūl olmadı meḡer ben ki fāriḡ idüm çün ḡālkı yırāḡ eylediler ki (8) dostlarınıñ yā ḡavmleriniñ istikbāline çıḡalar ol gice ḡazret-i Risālet (9) şallā'llāhu 'aleyhi ve sellem düşümde gördüm ki eyitdi ki Ebū Muḡammed bin el-Ezraḡ el-Enbāriyi (10) qarşula ve ḡālını işlāḡ eyle ve maḡşūdına irişdür saña hıdmet eylemek (11) bundan yeg ne vesīle ola Ebū Muḡammed bin el-Ezraḡ el-Enbāri eydür çün (12) bu sözi işitdüm aḡladum zirā ol mertebede bilmezdüm secde'-i şükr eyeledüm (13) ve Allāha hamd eyledüm ve ḡazret-i Risālete şallā'llāhu 'aleyhi ve sellem şalavāt virdüm (14) ve ol nesne ki Mışra deḡin ḡācet idi ol kişiden ḡabūl kıldum (15) ve Mışra müteveccih oldum **faşl** bu ḡikāyede bir fāyide budur ki (16) eḡer bir miskīn ve za'if ve düşmüş saña şıḡınsa ve ol senüñ yā etbā'ıñuñ etegine (17) urşa anı ḡimāyet itmekde ol a'rabīye iḡtidā idesün ve bir fāyide budur ki (18) her ḡālde gerekdür ki kişi Allāhuñ ḡavline ve kuvvetine i'timād ide ve ümīd anuñ (19) keremine ve luṭfına ḡuta ve ne kadar ki emvālī ve eşbābı çok ise aña tekye itmeye ki (20) bir ḡün ola ki ol māl birüñe daḡı meyl ide ve kendüni pāymāl ide va'llāhu a'lem (21) **el-ḡikāyetü's-sābi'atu** ḡikāyet eyledi ḡasan bin Muḡammed es-Semerḡandī ki Muḡammed bin (22) fülān eyyām-ı vezāretinde beni ḡıtdı ve müşādere ü ḡaps buyurdı çok (23) vaḡt ḡapisde oldum ve ḡalāşdan ümīd kesdüm bir gice rü'yāda gördüm ki

[73-b]

(1) bir kişi baña eydür fülân dostuñuñ bir eski defteri vardur ol defterüñ (2) ardında bir du‘â yazılıpdur ol du‘âyı okı ki Hâkık Te‘âlâ saña ferec erzânî (3) ide çün şabâh oldı dostı kıtuma çağırdum ve eyitdüm senüñ (4) bu hey’etlü defterüñ vardur ve üzerinde bir du‘â yazılıdur belî didi (5) ol defteri iltimâs itdüm viribdi ve ardında bu du‘â idi ed-du‘â (6) *allahümme inkıta‘a’r-recâ’ü illâ minke ve hâneti’l-emânetü illâ fike şallî* (7) *allahümme ala Muḥammedin ve en lâ taḫta‘i allahümme minke recâ’i ve lâ recâ’e* (8) *men yercûke fi şarḫi’l-arḫı ve ğarbihâ yâ ḫarîben ve yâ şâhidin* (9) *ğayre ğâibin ve yâ ğâliben ğayre mağlûbin ic‘al lî min emrî ferecen ve maḫrecen* (10) *verzuḫni min ḫayṣü lâ-aḫtesibü inneke ‘alâ külli şeyin ḫadir* bu du‘âyı (11) ezberledüm ve birkaç gün muvâzabet eyledüm sehl müddet oldı ki maḫşûd ḫâşıl (12) oldı ve ḫabsden ḫalâş buldum Zekeriyâ bin Yahyâ en-Naşrânî eydür beni daḫı (13) maḫbûs eylediler bu du‘âyı okudum hem ol gün ḫalâş buldum **faşl** (14) bu ḫikâyetde ehl-i ‘aḫl ve aṣḫâb-ı tecrübeye tenbîhdür ki çün bir beliyyeye mübtelâ (15) olsalar Allâhdan özgeye müteveccih olmayalar ve du‘âdan özge vesîle itmeyeler (16) **el-ḫikâyetü’s-sâminetu** hem Ḥasan bin Muḥammed ḫikâyet eyledi ki Ebü ‘Amr el-Ḳâdı (17) ḫoñşuluğında bir yoḫsul kişi var idi nâ-gâḫ çok mâlı zâhir oldı (18) sultân diledi ki andan mâlı ala Ebü ‘Amr el-Ḳâdı ḫoñşuluk ḫaḫḫını ri‘âyet (19) idüp anı ḫimâyet eyledi ve nesne aldurmadı ve ol kişi ile benüm ortamda (20) şadaḫât ü ittiḫâd vardı şûret-i ḫâli andan şordum bir müddet def’ eyledi (21) ve andan soñra ḫikâyet eyledi ki çok mâl atamdan mirâş aldum ve ḫarcına meşğûl (22) oldum sehl müddetde ol ni‘met âḫir oldı şuña irişdüm ki bir günüñ kıtına (23) muḫtâc oldum ve ta‘âmum anamuñ ipliği bahâsından oldı bir gice düşümde bir kişi

[74-a]

(1) baña eydür sen bayluğı Mısrda bulursun ta'cille anda var Ebū ' Amr-ı Kādı (2) katına vardum ve koñşuluğı vasıta eyledüm ve 'ināyetnāmeler diledüm ki (3) Mısrda bir 'amel yā bir şuğl anuñ sebebi ile baña hāşıl ola terbītnāmeler (4) viribdi aldum ve Mışra müteveccih oldum çün Mışra irişdüm hiç bir yerden (5) fetḥ-i bāb olmadı ve hālüm şuna irişdi ki maḥall-i şadağa oldum ve gündüz (6) gedāyluğ etmek[lüğe]²⁴ māni' olurdu bir gice mağrible 'iṣā ortasında (7) taşra çıkdum [ki] karañuda bir rüşnāluk hāşıl ola bu hayretde (8) gördüm bir t̄ayife-i t̄arrāzlardan tof iderler imiş beni çün ğarīb gördiler (9) eyitdiler ne kişisün ve bunda n'eylersün ben eyitdüm bir ğarīb ve faķirüm kapulardan (10) şeyu'llāha çıkdum birkaç kamçı urdılar feryād eyledüm ki va'llāhī şuret-i hāli (11) rāst diyem di didiler ol düşün hikāyetini min-evvelihā ilā-aḥirihā (12) takrīr eyledüm ol t̄ayifenüñ ulusu eyitdi senden aḥmağ görmedüm ve senden (13) ebleh işitmedüm bunca yıldur ben düşümde görmişem ki baña dirler ki Bağdādda (14) filān maḥallede filān sarāyda ve ol sarāyda bostan vardur ol bostānda (15) bir ağaç vardur ve ol ağacuñ altında otuz biñ dīnār vardur (16) ben şöyle düş gördüm hīç iltifāt itmezem sen aḥmağ bir düşle (17) vaṭanından ve ehl ü 'ıyālinden ayrılmağı ihtiyār eyledüñ ve bunca seferin zahmetini (18) çekdüñ ben çün bu sözi ol serhengden işitdüm didüğü maḥalle ve sarāy (19) ve bostān benüm maḥallüm ve sarāyum ve bostānum imiş ve ol didüğü ağaç daḥı (20) bildüğü ağaç idi çün bu sözi işitdüm gönlüm hoş oldu ol gice (21) bir mescidde yatdum çün şabāḥ oldu Bağdāda müteveccih oldum çün Bağdāda (22) irişdüm ol ağacı yerinden kıopardum ve altından otuz biñ dīnārı kııkardum (23) ve Allāha şükr eyledüm ve ol günden berü vaḳtüm hoşdur **faşl** her-çend ki

²⁴ Mürekkebe dağılmış olduğundan kesin okuyamadığımız kısım köşeli parantez içinde belirtilmiştir.

[74-b]

(1) bunuñ gibi hikāyāt ba' zılar atında abīl-i mualātdandır ammā muaılar ve mü'min (2) mu' taidler atında Allāhuñ ba' zı ulları haında lufundan bedī' u ba' id degüldür (3) **el-hikāyetü't-tāsi' atu** Kütüb-i Tevāride mestürdür ki Kerden bir ' aār (4) var idi be-āyet müttakī ve mestür ve alāla mehür ve emānet ü diyānetle (5) mezkür idi ün borc üzerine cem' oldu mülāzemet-i müteādī (6) ve vekīl-i adı zametinden gizlendi ve ün ol borcı ödemek elinden (7) gelmez idi elini tazarru' a götürdi ve gündüz oruc ve gice ' ibādet iderdi (8) bir cum' a gicesi huu' u huu' ıla o namāz ıldı ve du' ā u tazarru' ile (9) ve ol hāl üzerine yatdı haret-i Risāleti allā'llāhu ' aleyhi ve sellemi düşünde (10) gördi ki eyidürdi ' Alī bin ' İsa atına var ki aña buyurmuum ki saña dört yüz (11) dīnār vire ve bu ' Alī bin ' İsa haifenüñ vezīri idi ' aār eydür ün (12) uyandum kendüme eyitdüm ki haret-i Risālet allā'llāhu ' aleyhi ve sellem buyurupdur ki (13) *men reānī fi'n-nevmi fe-ad reānī fe-inne'-eytāne lā-yetemesselu bī ya' nī* (14) her kim ki beni düşünde görürse gördüi gerekdür ki eytān benim üretüme (15) giremez pes elbetde gördüüm gerekdür ün abā oldu vezīrūñ sarāyına (16) müteveccih oldum ün apuya geldüm apucılar girmekden men' eylediler dergāhda (17) oturdum ün bir zemān oldu oymadularından dil-teng u melül oldum (18) eyitdüm bu mezellete taammül idemezem gitmeye ' azm eyledüm bu fikrde idüm ki imām (19) āfi raiya'llāhu ' anh vezīr atından ıdı anuñla ma' rifetüm var idi üret-i (20) hāli ana ' arz eyledüm eyitdi vezīr seherden senüñ alebüñdedür ve seni (21) aleb itmek iün o kii gönderdi yerinde otur didi ve kendü vezīr (22) atına girdi fi'l-hāl beni ierü aırdılar ün vezīr atına girdüm (23) aduñ nedür ve atañ adı nedür didi adımı ve nesebümü ve hırfetümü ve maāmımı didüm

[75-a]

(1) eyitdi ey fülân Allâh saña hayr virsün ve baña tevfiķ erzânî kılsın (2) eyü eyledüñ ki geldüñ va'llâhî ki giceden berü kararum qalmanı ki peygâmberi (3) şallâ'llâhu 'aleyhi ve sellemi düşde gördüm baña buyurdı ki fülân bin fülân 'atţâr-ı (4) Belhîye dört yüz dînâr vir ve bu gün senüñ talebinde idüm ve hîç kimesne (5) seni baña nişân virmedi ben daħı hikâyeti taķrîr eyledüm 'Alî bin 'İsâ ağladı (6) ve eyitdi ki peygâmberden baña 'inâyet ola inşâ'a'llâh hazîneden biñ dînâr (7) getirüñ didi getürdiler dört yüz hazret-i Risâletüñ buyurduğıdur (8) ve altı yüz dînâr hazret-i Risâlet şallâ'llâhu 'aleyhi ve sellem beni añduğınuñ (9) şükrânesidür ben eyitdüm hazret-i Risâlet şallâ'llâhu 'aleyhi ve sellem buyurduğından (10) ziyâde almağı istemezem ve ümîdüm budur ki bereket ol buyurduğı miķdârdadur (11) ol dört yüz dînârı aldum ve üç yüz dînâr borcum var idi iki yüzini (12) ödedüm ve yüzine iki yıldan mühlet virdiler ve iki yüzü sermâye idindüm (13) almağa satmağa meşğül oldum henüz bir yıl olmadı ki sermâyem iki biñ (14) dînâra irişdi borcumı bitamâmihi ödedüm ve mâlum günden güne ziyâde oldı (15) tâ ki on biñ dînârdan ziyâde oldı **faşl** bu hikâyetde fâyide (16) budur ki bir kişiye ihtiyâc yâ yoħsulluķ hâşıl olursa gerekdür ki gönliñi (17) Allâha bağlaya ve sırrını hîç maħlûķa dimeye ve dermânını Allâhdan özge kimesneden (18) dilemeye her kimi ki ol qabûl eylese muķbil olur ve her kimi ki redd eylese (19) müdbir olur ve her kim ki ana ümîd tıtsa be-heme-ħâl maķşûdına irer (20) **el-ħikâyetü'l-'âşir** hikâyet eyledi Ebü'l-kâsım müneccim ki Ĥorâsânda bir tâcir (21) var idi mâldâr ve şâhib-i hayr her yıl hacc iderdi çün Medîneye (22) gelürdi Tâhir bin Yaħyâ el-'Alevî qatına varırdı ve iki yüz dînâr (23) her yıl mâlından Tâhire virirdi bir yıl 'âdetince çün Medîneye geldi

[75-b]

(1) diledi ki edrârı Tâhire vire ehl-i Medînenüñ münâfıklarından bir kişi (2) yolda Hürâsâniye geldi ve eyitdi ki her yıl mâluñı zâyî‘ idersün ve bu kişi ki (3) senden yâ özgeden mâl alur ol mâlı ma‘ âşide ve kabîh yerde harc ider (4) Hürâsânî eydür çün bu sözi işitdüm Tâhir hakkında i‘tikâdum fâsid (5) oldu ol iki yüz dînârı fuğarâ ve mesâkîne şarf eyledüm ve Medîneden (6) gitdüm ve Tâhiri görmedüm ve gelesi yıl dağı bu tarîki ri‘âyet eyledüm virecegüm (7) nesneyi fuğarâyâ şarf eyledüm ve Medîneden gitdüm ve Tâhire iltifât itmedüm (8) çün üçüncü yıl oldu ‘azm-i hacc eyledüm bir gice hazret-i Risâleti şallâ’llâhu (9) ‘aleyhi ve sellemi düşümde gördüm baña eyitdi düşmenler sözünü benüm ferzendüm hakkında (10) kabûl eyledüñ ve ol pelid söziyle hayruñı Tâhirden kesdüñ bundan böyle (11) eyle eyleme ve eyledügüñe istiğfâr eyle ve Tâhirden ‘özü dile ve ol fevt (12) olmuş vazîfeyi vir tâ ki kuvvetüñ yeter ve andan ihsânunuñ kesme çün uyğudan (13) uyandım baña havf müstevlî oldu ve Tâhirüñ ziyâretine niyyet eyledüm ve (14) ol peliddin işitdügüm sözi hâtırumdan çıkardım ve altı yüz dînârı (15) Tâhirüñ niyyetine bir kîsede kodum ve Medîneye vardım ve (16) Tâhirüñ evine müteveccih oldum çün Tâhir beni gördi eyitdi ey fülân ta seni viribimeyince (17) gelmedüñ ben eyitdüm meger bu söz ittifâki vâki‘ oldu eyitdüm bu ne sözdür ki (18) buyurursun eyitdi Tañrınıñ ve peygâmbereñ düşmeninüñ sözünü benüm hakkında (19) işidürsün ve baña ihsân eylemekde ‘âdetüñi terk eyledüñ ana degin ki peygâmbere (20) saña buyurdu ki var Tâhirden ‘özü dile ve üç yılüñ vazîfesini altı yüz (21) dînâr vir didi andan geldüñ elini uzatdı ve eyitdi getir ol (22) sendeki altı yüz dînârı didi ben gâyet hacâletden medhûş ve hayrân (23) oldum eyitdüm râst söylersün ammâ bu haberi saña kim didi eyitdi ki evvelki

[76-a]

(1) yıl ki geldüñ beni görmedüñ gittin ol sebebden melül ve hâlüm müteğayyir oldu
 (2) ol işin sebebinden tefahhuş eyledüm ma' lümum oldu ki bir düşmen saña (3) söz
 naql eylemiş ve sen aña inanmışsın ve çün ikinci yıl oldu gelmedüñ (4) ve baña iltifât
 itmedüñ gitdün ğuşşam ziyâde oldu ve yoğsulluk ve ihtiyâc (5) haddinden geçdi
 Allâha ilticâ itdüm ve namâza ve du'âya meşğül oldum ve mihrâbda (6) başımı
 secdeye kôdum ol hâlde uyumuşum hâzret-i Risâleti şallâ'llâhu 'aleyhi ve sellemi (7)
 düşümde gördüm baña eyitdi melül olma ki senden ötüri ol Horâsânîye (8) 'itâb
 eyledüm ve buyurdum ki geçmiş vazîfeyi saña virir min-ba'd kat' itmeye çün (9)
 uyandım Allâha şükr eyledüm çün seni gördüm bildüm ki geldüñ ki sebep ceddüm
 (10) 'itâbıdur Horâsânî eydür altı yüz dînârı önüne kôdum ve 'özr diledüm (11) ve
 elini öpdüm ve çıkıdum gitdüm **faşl** 'âkil gerekdür ki ehl-i şalâh hâkıkında (12)
 münafıkuñ ve hâsidüñ sözünü işitmeye ve i'tikâdını fâsid itmeye zîrâ ki (13) Hâkık
 Te'âlâ her kimi ki fazl ü 'ilmle ve zühd ü takvâ ile ve haseb ü neseb ve fazâyille (14)
 sâyir hâlkuñ üzerine mümtâz eylese hâsidleri ve şâhib-i ğarazları çok olur (15) **el-**
hikâyetü'l-hâdiyetu 'aşere menkûldur ki bir 'alevîye 'avratı varıdı kütürüm (16) oldu
 idi on beş yıl o hâl üzere kaldı ve bir hıdmetkârı var idi ki (17) hıdmetine kıyâm
 iderdi on beş yıldan sonra bir gice şabâh tırdı mecmû' (18) a' zâsı şıhhat bulmuş ve
 kamu 'illeti zâyil olmuş ve anı bilenler hâlinden ta' accüb (19) eylediler ve sağluğüñ
 sebebini şordılar eyitdi bir kulluğcum vardı (20) kulluğumdan üşendi ve baña iltifât
 itmez oldu çok ağladım ve ol (21) bî-çârelükle Allâhdan ölüm diledüm ve dirilükden
 melül oldum ol gice (22) melâletle yatdum düşümde gördüm ki bir kişi katuma gelür
 ve ben yalınucuk yatmışım (23) ben eyitdüm ey fülân tañrıdan korkmaz mısın ve
 peygâmberden utanmaz mısın ki

[76-b]

(1) ben bu hâlde üzerüme gelürsün ben senüñ atañum didi şandum ki emirü'l-mü'minîn (2) 'Alî rağiya'llāhu 'anh ben eyitdüm yâ emire'l-mü'minîn benüm hâlüme nazar eyle eyitdi (3) ben senüñ atañ Muhammed Muştafayum şallâ'llāhu 'aleyhi ve sellem ağladum ve eyitdüm yâ resûla'llāh (4) benüm için Allāhdan şağlık dile mübarek tuğağın depretdi ve bilmedüm ki (5) ne didi andan şoñra elüni baña virdi idi elümi aldı ve beni çekdi ve tekyelendürdi (6) andan şoñra tūru gel didi eyitdüm nice tūrayum iki elümi aldı ve beni (7) tūrgurdi ve benümle birkaç adım yürüdi andan şoñra beni gine yerde kōdı (8) üç kez şöyle eyledi ve eyitdi Allāh Te'âlā ki saña şihhat virdi Allāha (9) çok şükr eyle çün uyandum hādime āvāz eyledüm şandı ki kaza-yı (10) hācet için çağıruram teğāfül eyledi ve cevāb virmedi çirāk yak didüm (11) çirāk yakdı ol düşi ki gördüm hikāyet eyledüm eyitdi şāyed ki (12) Hakk Te'âlā saña şihhat vire elümi aldı ve tūrgurdi ben aña tekye eyledüm birkaç (13) adım yürüdi ve beni kōdı üç kez şöyle eyledi dördünci nevbette yalnız (14) tūru geldüm ve yürüdüm ve ol günden beri şihhat buldum **faşl** (15) her-çend ki bunüñ gibi işi senüñ vehm-i bātıluñ muhāl şayarisa Allāhuñ 'ināyetinden (16) ve hāzret-i Risāletüñ du'āsı berekātından 'aceb degüldür **el-hikāyetü's-şāniyetu 'aşere** (17) rāviyān-ı aḥbār ve nākilān-ı āşār şöyle rivāyet eylediler ki İbnü'l-firāt (18) eyyām-ı vezāretinde Ebū Ca'fer bin Bisṭāmuñ helākine dāyimā kaşd eylerdi (19) ve hemişe şa'b işlere ve mühlikelere viribdi ve Ca'ferüñ bir anası varıdı (20) 'ādeti bu idi ki Ca'ferüñ şıgarından kiberine degin her gice bir etmek Ca'ferüñ (21) başı altında kōdı şabāḥ ol etmegi şadağa iderdi bir gün Ca'fer (22) İbnü'l-firāt kātına geldi İbnü'l-firāt eyitdi ananüñ ve kirde etmegüñ hikāyetini (23) baña naql eyle Ebū Ca'fer eyitdi bilmezem ilhāḥ eyledi ve eyitdi ki elbetde dimek gerekmiş

[77-a]

(1) Ebū Ca'fer şūret-i hāli hikāyet eyledi İbnü'l-firāt eyitdi dün bir tedbīr (2) eyledüm ki ol tedbīr tamām olsa helāk olurduñ gice düşümde gördüm ki (3) elümde yalın kılıc ve saña kaçd itmişem ki helāk idem anañ gelür elinde bir girde (4) etmek nice ki kaçd eyledüm ki seni helāk idem anañ ol etmegi kalkān eyler (5) hīç saña ol kılıncdan elüm irişmez uyandum havf baña müstevlī oldı (6) Ebū Ca'fer çün bu sözi işitdi günāhından istiğfār eyledi ve i' tizāre (7) meşgūl oldı ve ortalarında muḥabbet ve dostluk gün-be-gün ziyāde oldı (8) **faşl** bu hikāyetde fāyide budur ki şadaқа virmekte fāyide çokdur (9) ve her kim ki şadaқа virmege mülāzemet eylese belādan ḥalāş bulur ve ne kadar ki (10) az olsa ḥ'or görmeye ve ḥazret-i resūl şallā'llāhu 'aleyhi ve sellem şöyle buyurur ki (11) *taşaddakū ve lev bi şikḳi temretin* ya' nī şadaқа virüñ egerçi yarım ḥurmā olursa (12) **el-hikāyetü's-sāliḳetu 'aşere** hikāyet olındı ki İbni Ebī 'Avn ki Muvaffaq Bi'llāhuñ (13) şāhib-i şurtı idi Ebū Ca'fer Kātib ile şadākatı var idi bir gün (14) Ebū Ca'fer ile va' de eyledi ki gice gele ve şoḥbet ideler va' delerinden (15) birkaç sa'āt geç oldı gelmedi Ebū Ca'fer bir gulām viribdi tā geç geldüginüñ (16) sebebini ma'lūm ide ol gulām geldi ve eyitdi şāhib-i şurtı siyāset (17) meclisinde gördüm ki bir kişi tāziyāne urur baña eyitdi uş vardum sen var (18) çün bir sa'āt geçdi şāhib-i şurta geldi Ebū Ca'fer eyitdi geç geldüginüñ (19) sebebi ne oldı eyitdi ki dün gice düşümde gördüm ki binüp senüñ katına (20) gelirem ve benümle bir kul var çün İshāk bin İbrāhīm el-Mu'şab ḥarābesine (21) irişdüm bir pīr gördüm 'aşā elinde ve pāk kaftānlar egininde baña selām viridi (22) ve eyitdi seni bir işe delālet ideyüm ki ol işe kıyām itmekte çok şevāb (23) vardır bilgil ki senüñ ḥabsüñde bir peyk vardır ki bu gün Medāyinden geldi

[77-b]

(1) ve bî-vaqt şehre girdi ve katle töhmet eylediler ve çok dögdükden sonra (2) maḥbūs eylediler ol katilūn kätli bu laḥzada bir çardaḳdadur bir řāk (3) üzerine ve adı fülān bin fülāndur bir kiři virib ki anı tutalar bu laḥzada (4) yatur ve şanlı bıçağı biledür ve ne maşlahat görürseñüz idüñ çün uyandum (5) ‘asesleri çağırdum ve bu gice ne vāki‘ oldı didüm eytdiler ki bir boğazlanmış (6) kiři bulduḳ ve şatında bir peyk bulduḳ tıtduḳ ve çok dögdük ikrār eylemedi (7) zindāna bıraḳduḳ ol peyki getürdüm ve şüret-i ḥāli andan su’āl eyledüm (8) eyitdi ki ben Medāyindenüm ve şehrümde řalāḥ u emānetle meşhürüm ve řan‘atum (9) peyklidür ve sebab-i ma‘āşum anuñ ücretidür ve fülān bin fülān beni bu şehre (10) fülān bin fülāna virdi ve bir kīse mektūblar çıķardı ve baña gösterdi (11) çün tīsogāzında ḥavāle-i Baḡdāda irişdüm yol üstünde bir ölü buldum (12) boğazlanmış çün anı gördüm řorḳu ḡālib oldı bu eřnāda ‘avānlar geldiler (13) ve beni tıtdılar ve çok dögdiler ve zindāna bıraḳdılar Allāh Allāh feryaduma yetiş (14) ve şanımı nā-ḥaḳ yere dökme eyitdüm Ḥaḳḳ Te‘ālā saña ferec virdi var işine (15) git ol ‘asesleri aldum ol pīr didüḡi yere vardum bir kiři buldum (16) esrik ve şanlı bıçaḳ elinde ve eydürdi ki ol řaḥpe ‘avratlıyı mecrūḥ eyledüm (17) ve eger ölmüş ise ben öldürdüm buyurdum tıtdılar ve elini baḡladılar ve ḥapse (18) bıraḳdılar emīrū’l-mü’mīnīn Muvaffaḳ şatına vardum ve ol tevfiḳle ki Ḥaḳḳ Te‘ālā (19) baña erzānī kıldı i‘lām eyledüm buyurdı ol yerde ki cināyet eyledi ol (20) cāniyi ol şadar uralar ki cān teslīm eyleye ve andan sonra ol yerde dāra (21) aşalar ve şimdiye deḡin emīrū’l-mü’mīnīn buyurduḡını tenfiz itmeḡe meřḡül idüm (22) ve sebab-i te’ḥīri ol mařlahatuñ taḳdimi idi **fařl** bu ḥikāyetde (23) tenbīḥ vardur řuña ki mazlūm ve bī-günāḥ eḡerçi teḥlikeye dūřse ümīddür ki

[78-a]

(1) Hakk Te'ālā ana yardım eyleye ve bî-günāhluđı zāhir ola ve zālīm günāhkār egerçi (2) şıhhat ve selāmetde olsa ümīddür ki mübtelā u muvaḥaza ola ve ḳahhār ve müntakīm (3) zālīmden ol mazlūmuñ ḥaḳḳını ala **el-ḥikāyetü'r-rābi'atu** 'aşere ḥikāyet eyledi (4) Ebū'l-ferec el-Kātib ki bir vaḳt Hālebde rencūr oldum şöyle ki ḳamu endāmum (5) ḳurudı ve be-gāyet za'if ü naḥif oldum ve bu ḥastaluđı üç yıla degin (6) çekdüm mecmū' ḫabībler mu'āleceden 'āciz ḳaldılar ve dirlükden el yudum (7) ve bir dostum var idi ehl-i Hālebden ki dāyimā 'iyādetüme mülāzemet iderdi (8) ve her gün ki gelirdi be-gāyet ceza' u feza' iderdi ve beni gördükleyin ağlardı (9) bunıñ bu ḫālını görürdüm melāmetüm artardı ve za'fum ziyāde olurdu (10) kendümle fikr eyledüm ki ḡulāma diyem ki ol Hālebīye ide yā zaḫmet çeküp gelmeye ve (11) yā gelirse ağlamaya ve melāmet izḫār itmeye bu fikrde idüm ki nā-gāḫ ḡulāma (12) dimedim geldi çün anı gördüm incindüm ki nā-gāḫ 'ādetini ala ala diledüm ki (13) fikr eyledüğümü ol nesne dimedim diyem benden sebḳat itdi ve eyitdi (14) beşāret olsun ki ḫoş olursun ben eyitdüm neden bilürsün eyitdi (15) dün gice düşümde gördüm ki emīrū'l-mü'minīn 'Alī ile Şıffinde şehīd (16) olanlarıñ maḳberesinde gezerdüm ki bir cem'a irişdüm bir ḳubbeyi tavāf iderler (17) şordum ki bu ne ḳubbedür eyitdiler 'Ammār bin Yāsirūñ ḳabridür ol ḳubbeye (18) girdüm bir senīle gördüm açḳ ve içinde bir pīr oturmuş aḳ ḳaftānlar (19) giymiş ve başında ve gövdesinde tāze cerāḫatler ve yüzi ve saçı ḳanla (20) bulaşmış ve ḫalk iderler ki 'Ammār bin Yāsirdür selām virdüm gördüm (21) her bir kişi gelür bir nesne şorar ol daḫı her birisine cevāb virir ben müteḫayyir (22) ḳaldum ki ne şorayum nā-gāḫ ḫāḫıruma sen düşdüñ eyitdüm yā seyyīdi (23) Ebū'l-Ferec 'Abdu'l-Vāḫid bin Naşru'ddin el-Maḫzūmiyi bilir misin belī didi eyitdüm

[78-b]

(1) anuñ mübtelā oldugunu bilir misin belī didi eyitdüm hoş olur mı (2) yā olmaz mı eyitdi belī hoş olur ammā senüñ bir oğlun vardur ki bu yakīn (3) zemānda hasta olur ölür çün uyandum senüñ şihhatüñe sevindüm ammā (4) oğulcuğumuñ haberine rencür oldum oğulcuğı var idi üç yaşında (5) beş günden soñra maħmūm oldu on dördüncü gün vefāt eyitdi ve ben (6) yakīn müdetde şihhat buldum **faşl** bu hikāyetde fāyide budur ki hasta (7) Allāhuñ luḫfundan ve sağlukdan nümīd olmamağ gerekdür ki şāyed ki ‘ināyet-i (8) [ilahi] ola ve sağ sağluğına i‘timād itmemek gerekdür şāyed ki (9) nā-gāh hastalık yā merg-i müfāce hāşıl ola zīrā ki muḫyī ve mumīte mecmū‘ (10) nesne geñizdür **el-hikāyetü’l-hāmisatu ‘aşere** İbrāhīm bin Mehdī ki Hārūnu’r- (11) reşīdūñ qardaşı idi şöyle hikāyet eyledi ki çün Hārūn mesned-i (12) hilāfete oturdu hiç bir vechile baña iltifāt itmezdi ve esbāb ü emlāküm (13) harābluğa yüz urdu ve sehl müddetde çok borc üzerüme cem‘ oldu (14) ve erzāk u edrāratüm kesildi bir gice ıztırāb ve perīşānluğdan hālüm (15) müşevveş oldu ve ol hāl üzere yatdum emīrū’l-mü’minīn Mehdī düşümde (16) gördüm oturmuş ve ben önünde turmuşum ve hālümüñ perīşānluğundan hikāyet (17) eylerem ve qarındaşum Hārūndan şikāyet iderem ol ešnāda eyidürem yā emīre’l-mü’minīn (18) du‘ā eyle ki Ḥaḫḫ Te‘ālā benüm inşāfumu andan ala ve baña itdūginüñ cezāsını aña vire (19) eydür *allahümme ašliḫ ibne Hārūne* üç kez bu du‘āyı eyler ben eyidürem (20) yā emīre’l-mü’minīn ben anuñ zulmünden saña şikāyet eylerem ve dilerem ki yavan (21) du‘ā eylesün sen eyü du‘ā eylesün eyitdi eger Ḥaḫḫ Te‘ālā aña şalāḫ erzānī (22) iderse ve senüñ ḫaḫḫuñda ‘amel-i şāliḫ iderse saña ne ziyān olur ve uş anuñ (23) qatına varuram buyurayum ki saña iḫsān eylesün ve i‘zāz u ikrāmda

[79-a]

(1) mübālağa itsün ve borcuñı ödesün ve Dımışk vilāyetini saña virsün (2) ben şehādet barmağumla Dımışk tarafına işāret eyledüm ve azırğanub Dımışk (3) Dımışkumı direm ol baña eydür müsebbiħa barmağunı depredürsen ve Dımışkı (4) azırğanursan bu dünyādur nice ki dünyāda naşībün azdur aħiretde (5) naşībün çok olur bunu eytdükden şoñra uyanuram müsebbiħenün ma' nāsını şordum (6) bilmezem bir mü'ezzinüm varıdı añı çağırtdum müsebbiħenün ma' nāsını şordum (7) eyitdi 'Abdu'llāh bin 'Abbās sebabe barmağunı adını müsebbiħe koyupdur ammā (8) emirün su'āline sebeb nedür ol düşi aña didüm andan eve girdüm (9) ve döşek üzerine oturup mü'ezzinle şöleşürdük emirü'l-mü'mininden (10) adam geldi be-tiz seni emirü'l-mü'minın çağırır didiler ben ol düşe i'tibār (11) itmedüm ve be-gāyet ħavf baña müstevlī oldı ve eytdüm mebdā ki bu vaqt (12) baña bir ziyān irişdüre teğafül ü tekāhül iderdüm ve maqşūdum te'ħirden (13) bu idi ki gice varmıyam gündüz varam ki cemā'at ħuzūrunda yā utanup (14) baña bir ziyān irişdürmeye yā eger kaşd eylerse baña şefā'at iderler elbetde (15) ilħāħ eylediler ki emirü'l-mü'minine icābet eyle bi'z-zarūrī bindüm ve ħavfıla (16) darü'l-ħilāfete müteveccih oldum içerü Hārūnuñ katına çağırdılar çün (17) içerü girdüm Hārūnı gördüm döşek üzerine oturmuş ağlar beni (18) gördi eyitdi saña and virürem ki bu gice ħiç düş gördün mi eytdüm (19) belī şimdi emirü'l-mü'minini gördüm çün benden bu sözi işitdi ağlaması (20) ve zārluğı ziyāde oldı andan şoñra eyitdi benden şikāyet mi eyledün (21) ve benümiçün yavan du'ā mı diledün yā emire'l-mü'minın belī didüm ammā ol yavan (22) du'ā eylemedi belki eyü du'ā eyledi ve ne ki gördüm idi min-evvelihi ilā-aħirihi (23) taqrīr eyledüm Hārūn eyitdi bu laħzada benüm katuma geldi ve ol saña

[79-b]

(1) ve sen oña ne didüñ ise takrîr eyledi ve saña va' de eyledüğine vefâ eyledi (2) va'llâhî ki buyrugunu tutayum ve şıla-ı raḥmi yerine getüreyüm andan şoñra şordı ki (3) borcuñ ne ḳadardur eyitdüm biñ dînârdur buyurdı ḫazîneden (4) ödediler ve eyitdi eve varma ki ben namâz ḳılayum ve senüñiçün Dımışk (5) imâretine bir 'alem düzeyüm ve devlet ü sa'âdet ḳapusunu açayum ben anda (6) ṭurdum çün şubḫ namâzını ḳıldı serîr-i ḫilâfet üzerine oturdı (7) ve beni kağırttı ve i'zâz ü ikrâmı nihâyete irişdi ve Dımışk begliğine (8) bir 'alem erzânî eyledi ve mecmû'-ı erkân ve a'yân-ı devlete buyurdı ki rikâbumda (9) evüme degin geldiler ve andan şoñra ḫâlüm gündün güne eyü oldı (10) **el-ḫikâyetü's-sâdisetu 'aşere** Vâkıdî ḫikâyet eyledi ki bir vaḳt teng destlük (11) ve yoḫsulluḳ baña yüz ṭıttı ve bayluḳ ve ni' met arḳa virdi ve faḳr-u (12) ihtiyâc nihâyete irişdi ve ramazân ayı ufuk-ı meşriḳdan ṭulû' itdi (13) ve ramazânüñ ḫarcı bana müte'azzir oldı bir 'alevî dostum vardı bir rıḳ'a aña (14) yazdum ve biñ aḳçe ḳarz diledüm biñ aḳçeyi kîseye ḳomış ve mühr eylemiş (15) viribmiş ve hem ol laḫza ki aḳçe geldi bir dostumdan bir rıḳ'a geldi benden (16) ḫarc-ı ramazân için biñ aḳçe ḳarz dilemiş ol kîseyi mühri ile aña virdüm (17) ve anı kendümden lâyıḳ ve evlâ gördüm yarındası ol 'alevî dostum ki (18) andan ḳarz aldum ve ol dost ki ben aña ḳarz virdüm ikisi geldiler (19) ve ol 'alevî eyitdi ki luṭf idüp benden aldugın aḳçeyi n'eyledüñ (20) eyitdüm mühimme şarf eyledüm güldi ve ol kîseyi mühriyle önümde ḳodı ve eyitdi ki (21) benüm bundan özge hiç nesnem yoḫıdı ve ḫarc-ı ramazân için ḳodum idi (22) çün sen luṭf idüp ol muḫaḳḳarı benden iltimâs eyledüñ kendü nefsümden (23) seni ihtiyâr eyledüm ve saña virdüm ve muḫtâc-ı ḫarc-ı ramazân oldum bu dostuma

[80-a]

(1) bir rıķ' a yazdum ve ķarż diledüm ol kīseyi bi-‘ aynihā mühriyle baña virdi çün (2) kendü mühürümü gördüm bu hāletden ta‘ accüb eyledüm ve keyfiyyeti andan şordum (3) eyitdi ol vaķt ki benden aķçe diledün benüm yoğıdı virüpdüm Vākidī ki (4) dostum idi diledüm ve saña virdüm ‘alevī eydür oş ikimüz (5) ķatına geldük ki bu aķçe üçümüz ķismet iderüz ve ki anı ģarc idince Hāķķ Te‘ ālā (6) bir ķapu daģı aça Vākidī eydür bilmezem ki üçümüzden ķanķımız keremde muķaddemdür (7) çün üçümüz ol aķçeyi üleşdük sehl müddetde ol hisse tamām oldu ve bi-‘ aynihi (8) ramazānda muģtāc ü faķır oldum bu endişede idüm ki ne tedbīr idem nā-gāh Yaģyā bin (9) Hālid el-Bermekī şabāģ beni ķağırđı ve eyitdi bu gice seni düşde bir hāilde (10) gördüm ki düşvarluģa ve yohsulluģa ve faķra ve iģtiyāca delālet ider (11) hālünü baña taķrīr eyle didi ben o gizlü sırrı aña āşikār eyledüm ve benümle (12) ol ‘alevīnün ve ol dostun ģikāyetini taķrīr eyledüm çün ģikāyeti (13) işitdi ta‘ accübe ķaldı ve eyitdi bilmezdüm ki keremde ve saģāvetde ķanķınız (14) muķaddemdür buyurđı ki otuz biñ dirhem baña virdiler ve ol iki dostumun (15) her birisine onar biñ dirhem virdiler ve andan şoñra hālümüz eyü oldu (16) ve ol zaģmet ü mażīķden ģalāş bulduķ **faşl** bu ģikāyetde (17) fāyide budur ki delīl vardur keremün ‘uluvv-i derecesine ve kerīmlerün rıf at-ı (18) menzīletine ve bir fāyide budur ki bilesün ki nihāyet kerem oldur ki saña gerekeni (19) bir muģtāca viresün **el-bābu’s-sābi‘** (20) bir cemā‘ atün hāli ģikāyetindedür ki bir müşkil hādişeye ve za‘ īf vāķı‘ aya (21) yā dervīşlük ve faķra mübtelā oldılar Hāķķ Te‘ ālā anlara bilmedükleri ķişinün (22) sebebinden ve ummaduķları yerden ģalāş erzānī eyledi **el-ģikāyetü’l-** (23) **ülā** Tevārīģ-i mu‘ teberde mezkūrdur ve defātir-i mu‘ temedde mestūrdur ki

[80-b]

(1) Muḥammed bin Zeyd el-‘Alevî ki aña Dâ‘î dirlerdi Ṭabaristân pâdşâhı idi (2) kâ‘idesi bu idi ki her yıl ki yeñi olurdı ve şâhib-i ‘ameller ve ḥarâciler (3) yeñi ḥarâca meşğûl olurlardı Beytü’l-mâla nazar iderdi her nesne ki (4) geçmiş yılñ ḥarâcından bâkî kalsa ol vilâyetde olan Kureyş kabîlesinden ki (5) ḥaseb ü neseb ile meşhûr idiler anlara virirdi ve anlardan bâkî kalanı (6) evlâd-ı enşâra ve fuḡara u ‘ulemâ u ḥuffâza virirdi bir yıl ‘âdetince oturdı ki (7) ol mersûmları ve edrârları ehl-i istihkâka vire evvel Benî Hâşimîlere (8) naşib eyledi çün anlardan fâriğ oldı buyurdı ki ‘Abd-i Menâf kabîlesi (9) geldiler ortalarından bir kişi tırı geldi Dâ‘î şordı ki kankı batındansın (10) ol kişi cevâb virmedi Dâ‘î eyitdi meger Mu‘âviye oğlanlarından mısın (11) ol kişi belî didi Dâ‘î eyitdi meger Mu‘âviyenüñ kankı oğlundansın ol kişi (12) cevâb virmedi Dâ‘î eyitdi meger Yezîd oğlanlarından mısın belî didi (13) Dâ‘î eyitdi ḥaṭâ eyledüñüz bir velâyete kaşd eyledüñüz ki anuñ melikleri ‘Alî Ebî Ṭâlibdür (14) ve anlaruñla sizüñ ortañuzda kan ve taleb-i kışaş vardur olaruñ ulusu (15) ve atalarını Ḥüseyn bin ‘Alî bin Ebî Ṭâlibi öldürmüşsüz eger bu iş ki itdüñüz (16) cehlile itdüñüz katı nâ-dānmışsınız ve eger ‘amden itdinüz kendünüz kendü (17) elünüzle tehlikeye bırakduñuz ol meclisde ḥâzır olan ‘alevîler çün bu sözi (18) Dâ‘îden işitdiler her birisi ‘adâvet ü ḥakâret göziyle ol kişiye (19) nazar eylediler ve katline kaşd itdiler Muḥammed bin Zeyd Ed-Dâ‘î kaşkıdı ve eyitdi (20) sâkin oluñ ki bunı öldürmekle emîrû’l-mü‘minîn Ḥüseynüñ kışâşı ḥâşıl (21) olmaz ve ol işden bunuñ şuçı yokdur ve ḥarâmdur ki bir kişi günâhı ile (22) bir kişiyi daḡı mu‘aḡeze olına zîrâ Ḥakḡ Te‘âlâ ve *lâ teziru vâziretün vizre* (23) *uḡrâ* buyurupdur va’llâhî ki eger birüñüz buña ta‘arruz iderse yerine kışaş

[81-a]

(1) iderem didi andan şoñra Dā'ī buyurdi ki bir hikāyet naql eyleyüm işidüñ (2) ve dāyimā anuñla 'amel idüñ atām ki Zeyddür naql eyledi atasından ki Manşūr (3) halīfedür ol vaqt hacc eyledi bir kıymeti cevher 'arz eylediler ki anuñ gibi (4) cevher görmemişdi ol cevherden Manşūr katı ta'accüb eyledi Manşūra (5) eyitdiler ki Muhammed bin Hişām bin 'Abdü'l-Meliküñ bir cevheri vardur ki bu cevherden (6) kıymetlüdür Manşūr Rabī' hācibine buyurdi ki Muhammed bin Hişāmı taleb eyleye (7) ve ol cevheri andan ala ve buyurdi ki yarın Mescid-i Harāmda ve cum'a namāzını (8) kılduğumuzdan şoñra buyur ki haremüñ kapularını pāyeler ve kufl uralar ve her bir (9) kapunuñ üzerine birkaç mu'temed kişiler müvekkel eyle ve bir kapuyı aç ve kendüñ (10) ol kapu üzerine otur ve hīç kimesne çıkmasun illā ki anı şor ve kimdügin (11) bil elbetde Muhammed bin Hişām bu mescidde olursa bu tarīkle zāhir olur (12) çün yarındaşı oldı Manşūr buyurdığını Rabī' imtişāl eyledi Muhammed bin (13) Hişām kışşayı işitmişdi bildi ki maṭlūb kendüdür cān korqusundan (14) ve bīm-i helākdan hayrān u medhūş oldı ve ol hayretinüñ eşeri üzerinden (15) zāhir oldı ol hāletde Muhammed bin Zeyd bin 'Alī bin Hüseyñ (16) bin 'Alī bin Ebī Ṭālibüñ gözi Muhammed bin Hişāma düşdi anı be-ğāyet (17) ğamnāk u mütefekkir gördi kendü ile eyitdi bu kişi şāhib-i vāқи'aya (18) beñzer i'ānet itmek levāzım-ı keremden ve tahāret-i nesebdendür katına vardı (19) ve eyitdi ey fülān ne kişisün ve neden perişān hāl ve perākende-hātırsun (20) vāқи'añ nedür ve havfuñ kimdendür baña di ve Allāhuñ zamānında ol ve senüñ (21) maqşūduñı hāşıl ve havfdan seni emīn eylemekde bi-ķaderi'l-imekān sa'y eylemekle (22) müteķabbel oldum eyitdi Muhammed bin Hişām bin 'Abdü'l-Meliküm sen dağı buyur ki (23) aduñ nedür ve nisbetüñ kimedür eyitdi ben Muhammed bin Zeyd bin 'Alī bin Hüseyñüm

[81-b]

(1) rağiya'llāhu 'anhüm Muḥammed bin Hişām çün bu sözi işitdi ğāyet ḥavfdan (2) *innā li'llāhi ve innā ileyhi rāci'*ün didi zīrā ki Zeydi Hişām nā-ḥaḳ yere öldürmişdi (3) eyitdi benüm atam senüñ atañla itdügünün mükāfatını ve cezāsını idersün (4) cāndan ümīdi kesmek gerek Muḥammed bin Zeyd eyitdi ey 'ammum oğlı endişe itme ki (5) Zeydi öldüren sen degülsün ve seni öldürmekle ol cebrün kesri (6) ve ol ḳanuñ ḳışāşı ve ol zılmün intikāmı ḥāşıl olmaz ve benüm emşālūme (7) ol lāyıḳdur ki el elem ele virem ammā senüñ maşlahatuñ için eger saña bir mekrüh (8) iş işlesem yā yüziñe nā-sezā söylesem ki mutazammın-ı ḥalāş ola beni ma'zūr (9) tut Muḥammed bin Hişām eyitdi *el-emru ileyke ve enā mümteşilü beyne yedeyke* (10) hiç tevekḳuf u te'ḥīr itme ve ol nesne ki maşlahatdur buyur tiz Muḥammed (11) bin Zeyd ridāsını Muḥammed bin Hişāmuñ boynına bıraḳdı ve ridāsını yaḳasıyla (12) berk tutdı ve çeke çeke cerr-i şaḳille ḳapuya getürdi çün Rabī'ün (13) gözi bunlara düşdi Muḥammed bin Hişāmuñ yüzine muḥkem bir ḫabanca urdı (14) ve Rabī' ḳatına getürdi ve eyitdi yā Ebā'l Fazl bu ḥabış bir devecidür (15) Küfeden develerini baña kirāya virdi bu şartla ki yine Küfeye ilede benden (16) ḳaçdı ve devesini bir Ḥorāsāniye virdi baña iki müvekkel vir ki eger yolda (17) Ḥorāsāniler bana te'addi iderlerse men' ideler Rabī' sem'an ve tā'aten yā İbne (18) resüli'llāh didi tiz iki serheng Muḥammed bin Zeyde virdi çün ḫaremden (19) ḫaşra ḳıḳdılar ve emn yerine irişdiler Muḥammed bin Zeyd Muḥammed bin Hişāma (20) eyitdi yā ḥabış ḫaḳḳümü virir misin vireyüm yā İbne resüli'llāh didi (21) ol serhenglere eyitdi çün iḳrār eyler siz zaḫmet çekmeñ dönün gidün (22) çün döndiler ridāsını boynundan aldı ve eyitdi Allāhuñ emānında (23) ne yere ki dilerseñ git Muḥammed bin Hişām başını öpdü ve eyitdi atam anam

[82-a]

(1) saña qurbān yā İbne resūli'llāh bir cevher-i nefis ve bir dürr-i girānmāye (2) çıkardı ve eyitdi tevekkū' iderem ki bu gevheri qabūl itmekle baña minnet idesün (3) ve beni müşerref eylesün Muhammed bin Zeyd qabūl eylemedi ve eyitdi ben bir hānedāndanum ki (4) eyülük ve in'ām ideler ve mükāfātını almayalar mā'a-hāzā ki bundan yahşī nesneden ki (5) senūñ qanındur geçdüm selāmetluğıla git ve Manşūr şehrden gidince gizleñ (6) Muḥammed bin Hişām gitdi ve gizlendi ve Muḥammed bin Zeyd vāsıtasıyla qurtıldı (7) çün Dā'ī bu hikāyeti tamām eyledi buyurdi ki ol emevī beni 'Abdi Menāfla (8) oturdi aña daḥı naşīb virdi ve birkaç kul qoşdı ki me'mene (9) irişdüreler **faşl** bu hikāyetde bir fāyide budur ki eger bir kişi (10) ḥasūdunı yā düşmenini bir beliyete düşmüş görse ve ol bī-çāre bī-çārelükden (11) el etegüñe ursa gerekdür ki zebūn-küş olmaya ve geçmiş günāhdan geçe ve bir fāyide (12) budur ki eger bir şāhib-i ḥācetüñ ḥācetini revā kılmak müyesser olsa yā bir faķire (13) in'ām eylemek erzānī olsa gerekdür ki men' u ezā ile mükedder eylemeye (14) ve bile ki nihāyet mürüvvet ve gāyet seḥāvet oldur ki iḥsānına 'ivāz ummaya (15) ve eger bir şāhib-i vāqı'aya yardım itse gerekdür ki mükāfāt ü mücāzāt (16) tevekkū' eylemeye **el-hikāyetü's-sāniyetu** Rāviler şöyle rivāyet eylediler ki İskender-i (17) Zü'l-qarneyn çün vilāyet-i Çine irişdi ol vilāyetüñ nevāḥisinde (18) qondu gicenüñ yarısı çün geçdi ḥācib geldi ve eyitdi Melik-i Çinüñ (19) resūli geldi ve icāzet diler İskender gelsün didi çün ilçī iķerü (20) girdi selām virdi ve ḥıdmet maķāmında tırdı ve eyitdi eger pādşāh (21) şavāb görürse buyursun ki ḥalvet eyleyeler tā bir nice kelām ḥāzrete 'arz (22) eyleyem İskender buyurdi ḥāzırlar gitdiler meger ḥācib gitmedi ilçī eyitdi (23) benüm sözümi melikden özge kimesne işitmek gerekdür İskender buyurdi ki

[82-b]

(1) ilçiyi teftiş eylediler ve ihtiyaşta mübalağa eylediler ilçî üzerinde silâh (2) bulamadılar İskender eline yalın kılıç aldı ve ilçî yerinde tırdı hâcibi dağı (3) çıkardılar andan İskender buyurdu ki ne sözün vardır ‘arz eyle ilçî eyitdi (4) ey pādşāh-ı ruy-i zemîn haķıķat bil ki ben Çîn pādşāhiyum ilçî (5) degülüm senden su’âl itmege geldüm ki benden maķşūduñ nedür ve rızāñ ne ile (6) hâşıl olur ki eger mümkün ise taķşilinde sa’y ideyüm ve sen ve ben şavāşa (7) muhtâc olmayuz İskender eyitdi neden benden emîn olduñ ve ne için (8) nefsüñi tir belāya nişāne eyledüñ ve ihtiyaş ile kendüñi varşaya biraķduñ (9) ve esir eyledüñ Melik-i Çîn eyitdi andan ötüri ki bildüm ki sen ‘âķil (10) pādşāhsun ve ortamuzda’ adāvet-i kadîmi ve hâsed ve taleb-i kıřāş (11) yoķdur ve beni öldürmekle mülk-i Çîn saña müselleml olmaz zîrâ ki beni öldürseñ (12) ehl-i Çîn bir pādşāha dağı bey’at iderler ve maķşūduñ hâşıl olmaz (13) ve pādşāhlar katında şerm-sāruluk olur İskender-i Zülkarneyn (14) çün bu sözi işitdi başını aşağa eyledi ve bir sâ’at fikr eyledi (15) ve bildi ki ‘âķil kişidür andan eyitdi ki senden üç yılañ hâşılını (16) dilerem ve bundan soñra vilayet-i Çînüñ maķşūlatınıñ yarısını her yıl baña (17) viresün Melik-i Çîn eyitdi bundan özge maķşūd var mıdır yoğ didi (18) Melik-i Çîn kabül eyledi sem’ân ve tã’aten didi İskender eyitdi bu kadar (19) nesneyi baña virecek olursan hâlün nice ola eyitdi şöyle ola ki (20) eger baña kaşd eylese üzerüme zafer bula ve dost şıgınsa (21) maķrûm ola İskender eyitdi eger iki yılañ irtifā’ına ihtiyaş eylesem (22) nice ola eyitdi didüğümden biraz āsānter ola İskender eyitdi (23) eger bir yılañ irtifā’ına kanā’at eylesem nice ola Melik-i Çîn eyitdi mülk ü

[83-a]

(1) leşkerün işinde noķşān olmaya ammâ taķşil-i murādāta ve istifā-i (2) lezzāta kudretüm olmaya İskender eyitdi eger bir yılañ hâşılınıñ şülüşüne rāzî (3) olsam

nice ola eyitdi bir şülüşi fuḡarā u mesākīne ḡarc ola ve bir şülüşi (4) maşāliḡ-i leşkere ve mü'ennāt-ı melike şarf ola İskender eyitdi şülüşe rāzī olduḡ (5) Çīn pādşāḡı ḡamd u şenā eyledi ve çıḡdı çūn şabāḡ oldu (6) ḡūn toḡduḡuyla muḡārin leşker-i Çīn çekirge ve ḡarınca şaḡşınca irişdi (7) İskender leşkerini girdā-gird ḡālḡa gibi tıtdı İskender leşkeri ile ḡayrān (8) olup ḡatı ḡavf müstevlī oldu bi'z-zarūrī at arḡāsına geldiler (9) ve şavāşa yerāḡ eylediler ve İskender daḡı bindi çūn Melik-i Çīn İskenderi (10) görđi fi'l-ḡāl merkebinden indi ve ḡürmet eyledi İskender eyitdi bize (11) ḡadr eyledüñ ve şulḡıla bizi aldaduñ ve ceng yerāḡını eyleyüp leşker ile üzerimüze (12) geldüñ Çīn pādşāḡı eyitdi ḡāşā ki benden mekr u ḡadr gele ben hemān ol (13) ḡavl üzerineyüm ki pādşāḡ-ı ruy-i zemīn ile eyledüm ammā şabāḡ leşker ile (14) geldüm bunuñ içindür ki melik-i muḡī' ve fermān-ı berdār olduḡum za'fiye (15) ve 'acziye ḡaml eylemeye ve leşkerümi yerāḡımı ve şevket ü isti'dādımı göre (16) ve bu ḡadar leşker ve yerāḡ ki pādşāḡ nazarına getürdüm leşkerümüñ 'öşr-i 'aşīrīdür (17) ammā çūn görđüm ki ḡaḡḡ Te'ālā ne yere ki melik müteveccih olursa nuşret ü zafer virir (18) ve az leşker ile çok leşker üzerine manşūr u muḡaffer eyler bildüm ki taḡdīr-i (19) rābbaniyye ve ḡazā-i asimāniye def' mümkün degüldür ve muḡāvemet ve müdāfa'at (20) fāyide itmez nāḡār inḡiyād u imtişālle telaḡḡī eyledüm ve melike muḡī' olmaḡda (21) Allāḡa ḡā'at eyledüm ve bu tevāzu' tezelli Allāḡuñ buyruḡıyla eyledüm İskender (22) eyitdi ḡayf ola senüñ gibi kişiden nesne teveḡḡu' eyleyeler senden 'āḡil (23) ve kāmil pādşāḡ görmedüm seni evvel diledüḡüm nesneden mu'āf ve müsellem eyledüm

[83-b]

(1) ve işbu laḡza buyurdum ki tamāmet leşker vilāyet-i Çīnden çıḡsunlar Melik-i Çīn (2) eyitdi ciḡān ḡalḡı baña diyeler ki senüñ gibi pādşāḡ benüm vilāyetüme irişse (3) ve ben aña ḡıdmet eyleyemem İskenderi gitmeye ḡomadı ve İskender andan diledüḡünüñ (4) iz'āfını İskendere viribdi **faşl** bu ḡikāyetde bir fāyide (5) budur ki

‘uḳalā ve erbāb-ı fazılla egerçi ortada ‘adāvet olsa iḥtilāṭ (6) ziyān eylemez zīrā ki kemāl-i ‘āḳille ‘avāḳıb-ı umūra naẓar olınsa ḥavf u ‘adāvet (7) mürtefi‘ olur şöyle ki İskender Çın pādşāhına ḳādir olduḳdan ōñra (8) ‘avāḳıb-ı umūra naẓar eyledi ve anı incitmedi ve ūtmadı ve ziyān eylemedi (9) ve ortadan ‘adāvet mürtefi‘ oldu ve bir fāyide budur ki dost-ı nā-dān (10) mecālesetinden ve ōḫbetinden perhīz u ḥazer itmek gerekdür ki ḥavf ola ki (11) cehl ü nā-dānluḳıla andan bir fi‘il şādır ola ki ol dost-ı cāhilüñ (12) i‘tikādında ol fi‘il eyü ola ammā ḥaḳıḳate naẓar eylesün sebeb-i helāk ola (13) ve bir fāyide budur ki her-çend ki bir pādşāhuñ a‘vānı ve enşarı ve leşkeri (14) ve kuvveti ve ḳudreti çok olsa düşmen ile mādām ki mümkündür luṭfla (15) deprene ve ūlḥ ḳapısından gire *edfa‘ bi’lletī hiye aḥsenü* ile ‘amel ide (16) ve leşkerine ve kuvvetine ve mālına tekye itmeye ki ḥarb ü cengüñ ‘āḳıbeti vaḥimdür ki (17) eger maḡlūb olursa cān u māl ve manşıb u menāl helāk olur eger (18) manşūr ve muẓaffer olursa şānī ḥālde düşmenüñ bir vechiyle intiḳāmından (19) emīn olmıyaya ve bu işde Melik-i Çın ile İskender ḥikāyeti kendüne imām ide (20) **el-ḥikāyetü’s-sālisetu** İşḥaḳ bin İbrāhīm el-Mūşilī ki ekābir-i Bağdāddan idi (21) ve muḳarreb-i dārü’l-ḥilāfet idi ve bir cemā‘at-i keşir anuñ ḥimāyetinde rūzgārı (22) ḥoş geçirürlerdi bir ḳulu varıdı Fettaḥ adlı sarāya ū çekmege müte‘ayyin (23) olındırurdu bir gün İşḥaḳ bu ḡulāmı gördi eyitdi ḥaberüñ nedür ve ḥālüñ

[84-a]

(1) nicedür ol ḡulām eyitdi nice olsun ki bu sarāyda bunca ḳişinüñ (2) içinde senden ve benden bedbaḥt ve renckeş yoḳdur zīrā ki ḳamusınuñ (3) etmegin sen boynuña almışsın ve ūyunu ben boynuma almışam İşḥaḳ ḡuldi (4) ve bu söz ol ḡulāmdan ḥoş geldi ve eyitdi ne dilersen dile ol (5) ḡulām eyitdi ḥācetüm budur ki beni āzād eylesün ve bu iki ḳatırı baña (6) baḳıḫlayasun İşḥaḳ fi’l-ḥāl anı āzād eyledi ve ol iki ḳatırı aña baḳıḫladı (7) **faşl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki eger bir ḳişiye Ḥaḳḳ Te‘ālā ‘izzet ü (8) ḥürmet ve māl ü celālet erzānī itmiş olsa kendünden aḫaḳa bir

kişiden (9) bir laṭīfe yā bir medḥ yā bir münāsib ḵulluḵ ṣādır olsa gerekdür ki fi'l-ḥāl (10) aña 'aṭā erzānī ide tā kendü göñline anuñ laṭīfesi nice ki ḥoş oldı (11) anuñ göñlini 'aṭāyla ḥoş eyleye **el-ḥikāyetü'r-rābi'atu** Me'mün ḥalīfe (12) ḥikāyet eyledi ol vaḳt ki ben Ḥorāsānda idüm ve ḵarındaşum Muḥammed Emīn (13) Bağdādda ḥalīfe idi ve 'Alī bin 'Īsā bin Hāmāniyi leşker-i cerrār ile ḵaşduma (14) gönderdi ve ben Ṭāhir bin Ḥüseyni 'Alī bin 'Īsā şavāşına gönderdüm (15) ma'-haza çok leşker (ve ḵuvvet-i yerāk var idi ve Ṭāhir ile olan leşker za'if ü bi-isti'dād idi ve ḵıyāsımızda bu idi ki leşkerden bir kişi sağ)²⁵ selāmetluğıla gelmeye ve ḥazīnede ḥiç māl ḵalmamışdı ve ehl-i (16) leşker be-gāyet teng-dest ü muḥtāc olup benden 'ulūfe dilediler ve ḥāl şuna (17) irişdi ki ḵaçmağa niyyet eyledüm *ve'l-firāru mimmā lā-yuṭāḵa min-sūneni'l-mürselīne* (18) oḵudum ammā bilmezdüm ki ḵanḵı ṭarafa varam ve kime şıḡnam ve olduḡum yer bir muḥkem (19) köşḵ idi ve demir ḵapuları varıdı ve ol köşḵüñ manzaraları var idi ki (20) kāḥ ḵāḥī ol manzarada otururdum şaḥraya ve leşkergāha nazar iderdüm (21) ve benümle ḥavāşdan ve ḡulāmlardan on altı adam vardı nā-gāḥ köşḵüñ (22) ḵapusında leşkerden ḡavḡā kobdı Fazl bin Sehl ḵatumda idi köşḵüñ (23) ḵapusunu yapuñ deyü buyurdı 'avām-ı leşkerden āvāz çıḵdı ve her ne kim ḵubḥda

[84-b]

(1) nihāyetde idi beni atañla sögerlerdi ve köşḵüñ ḵapusını ve dīvārını yıḵmağa (2) ḵaşd eylediler Fazl eyitdi ṭuruñ köşḵüñ üzerine çıḵalum eyitdüm (3) yuḵaru çıḵmaḵda ne fāyide ola ki bu sâ' atde bu ḵavm gireler ve beni ṭutalar (4) Fazl ilḥāḥ eyledi ki yuḵaru çıḵalum ve ḡarāzı bu idi ki baña ḡiç irişeler (5) ben ḵaşd eyledüm ki köşḵüñ ḵapusından yā bir manzaradan ḵaçam ve gizlenem fırsat (6) bulamadum zīrā ki köşḵüñ cevānibini ve eṭrāfını ihāta itmişlerdi bi'z-zārurī (7) köşḵüñ ṭamına çıḵdum

²⁵ Bu satır sayfa kenarına yazılmıştır.

ve Fazl and içerdi ki bu köşkten inemezsun illā (8) ḥalife olup inersün ve ben anuñ sözini maşaraya alırdum ve anı incidürdüm (9) ve gümān iderdüm ki bu sözi söylemekden murādı beni delirtmekdür çün (10) benüm ṭama çıķduğımı ol cemā' at bildiler işlere be-cidd oldılar ve ṭatı söze (11) ve söğmege meşğül oldılar ve ben Fazl bin Sehle kaçırdum ki beni ḳomaduñ ki (12) gidem ve ol nesne ki şavabdur idem ol elinde uşurlāb tutup ḳasem (13) iderdi ki bundan ḥalife olmayınca inemezsun ve ben andından incinürdüm (14) tā aña degin ki odun getürdiler ve köşkü yakmağa ḳaşd eylediler ben eyitdüm (15) be-herḥāl ölmek gerek kendümi 'aşağa atayum şāyed ki ḥalāş bulam yā beni görüp (16) ḥayā iderler Fazl ayağuma düşerdi ve elümi öperdi ve and içerdi ki (17) elbetde de ḥalife olup inersün ve baña and virirdi ki şabr eyle çün ümīd-i (18) ḥalāşında münḳatı' oldı ve zaḥmet nihāyete irişdi ve Fazl eyitdi Allāh (19) ḥaḳḳiçün ki Allāhdan fazl irişdi ve ferec geldi ve şahradan bir ḳaraltu (20) görindi ve her laḫzada yāḳīn olur bu sözden ḥışmum ziyāde oldı (21) ḡulāmlar eyitdüm baḳuñ hīç nesne göresüz didiler ol cemā' at köşki (22) yıḳmaḳda sür' at iderlerdi diledüm ki Fazlı ṭamdan 'aşağa atam (23) bir ḡulām eyitdi bir sevād görürem ki bu ṭarafa müteveccihdür gelür ve çün

[85-a]

(1) bir laḫza oldı eyitdi bir kişidür deveye binmiş geliyor çün ol kişi yāḳīn (2) geldi bir pāre bezi bir ağaç başına bağlamışdı el-büşra el-büşra dirdi (3) çün ḳapudağı leşker bunu gördiler müteferriḳ oldılar ol şahş irişdi (4) ve eyitdi beşāret ki 'İsā bin Hāmānī öldürdiler ve leşker müteferriḳ oldı ve Allāh (5) Te'ālā emirü'l-mü'minīn Me'mūna nuşret ve zafer erzānī eyledi ve 'İsā başı (6) oş yereddür ol ḡavgā çün bu sözi işitdiler şādluḳ eylediler (7) ve du'āya meşğül oldılar ve Fazl indi ve birḳaç ululardan getürdi (8) elüm öpdiler ve ḥilāfet mübārek olsun didiler ve ḥilāfet ü memleket (9) baña muḳarrer oldı ve müstaḳīm oldı **faşl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki eger bir kişi (10) bir ṭarluğa giriftār olsa mehmā emken taḥammül ü şabr ide ve [...]

ıztırāb (11) eylemeye şāyed ki Hakk Te'ālā ferec erzānī ide eger Me'mūn ḥalīfe Fazluñ kavline (12) iltifāt itmese ve ol köşkten ta'cīl idüp çıkısa ferecten bī-naşīb (13) olurdu ve bī-nihāyet renc çekerdi ve bir fāyide budur ki eger iki leşker (14) muḳābil olsa ve birisi az olsa ve birisi çok olsa gerekdür ki çok olan (15) çokluḡına i'timāt itmeye ve az olan ümīdini kesmeye zīrā ki fetḥ u zafer ol (16) kişinindür ki Allāhuñ te'yīdiyle mü'eyyed ola ve nuşretiyle manşūr ola (17) **el-ḥikāyetü'l-ḥāmisetu** rivāyetdür ki Ebū'l-ḥasan bin Ebi'l-bāl İşfahān (18) 'amelini müteḳallid idi bir şeyḥ kibār-ı şüyūḥzan maḥzūl ve bī-kār idi ve ol (19) mu'talluḡdan ḥālī muḥtell olmuşdı 'aşḥāb-ı dīvāndan Ebū'l-ḥasana bir 'amel (20) ümīdi ile terbiyetnāme ḥāşıl oldu ve İşfahāna vardı çün Ebū'l-ḥasana (21) irişdi selām virdi ve oturdu ve birkaç nāme Ebū'l-ḥasanuñ öñüne (22) ḳodı ittifāḳan Ebū'l-ḥasanuñ ol vaḳtde ḥiddeti ve ḡazabı var idi (23) çün çok nāme gördi yüzini tırş eyledi ve birisini aldı ve oḳudu

[85-b]

(1) ve ḳalanına iltifāt eylemedi ve işine meşḡūl oldu çün bir sâ'at geḳdi (2) ol kişi eyitdi Hakk Te'ālā 'ömrüne berekāt virsün ḳalān nāmeleri daḡı (3) mü'tālā' a buyuruñ ḳaḳıdı ve eyitdi ḳamusınuñ ma'nisi birdür bu ibrām ü taşdı' (4) niceye deḡin ola cāna geldüm ve bundan artuḳ tāḳatum ḳalmadı her birüñüz gelür (5) ve 'amel teveḳḳu' ider ve 'aḡā iltimās ider eger mecmū' dünyānuñ ḥazāyani benüm olsa (6) ḡama'añıza vefā eylemeye benüm ḳatumda saña ḥiçbir ḡayr u iḥsān olmayıser bu laḡza (7) işüne tedbīr eyle ve baña zaḡmet virmeye ol kişi işüm olmadı Ebū'l-ḥasan (8) sözünü tamām eyleyince andan ḡuru geldi ve eyitdi Hakk Te'ālā ḡayırla (9) cezā virsün ve çün şükr ü şenā ḳıldı ve ḡayr du'āda mübālaḡa eyledi (10) ve gitdi Ebū'l-ḥasan buyurdu ki ol kişiyi girü döndürdiler eyitdi (11) ey fülān beni maşḡaraya mı alursun ne şükr yeridür ne vaḳt-i şenādur (12) eyülügüme yā ḳabīh sözüme yā yüz ḳatı söyledüğüme yā seni kendümden nümiz (13) eyledüğüme mi ol kişi eyitdi ma'āza'llāh ki benden mekr ü Ḥudā' gele ḡazretüñizi (14) ma'zür ḡutaram zīrā ki

gelici gidici şöyle buyurduñuz çokdur ve anlaruñ (15) ibrāmumdan mübârek hâşırũnuz zücret ü melâlet hâşıl olur pes eger baña (16) kaçsañuz ve redd eyleseñüz hağ elũñüzdedür ve buna şükr eyledüğüm ve şenâ kılduğum (17) mağallindedür ve be-gâyet minnet-dârum ki meclis-i evvelde göñlũndekini baña didũñ (18) ve bir tama' zellilüğinden âzâd eyledũñ ve şubh u şâm kapuna mülâzemet rencinden ve (19) baña ta'abından ve ol cemâ'ati ki şefi' u vesîle olalar halâş kılduñ ve vech-i (20) ma'ânî bir yerden dağı tedbîr eylemek dağı tenbîh eyledũñ ve kaftancıklarum ve nafağacığum (21) [işitmedin] ve düketmedin destür virdũñ bunca ihsân müsteğakğ-ı şenâ (22) ve bunca kerem lâyığ-ı du'â olmaya mı çün Ebü'l-ğasan bu sözi işitdi (23) başın aşığa eyledi ve ol kişiden çok 'özr diledi ve eyitdi ne çadaruñ

[86-a]

(1) senũñ hağğında terbiyet ideler lâyığsun andan şoñraşıyla buyurdi ve eyü 'amel (2) erzânî kıldı ve ol kişiuñ hâli eyü oldu **faşl** bu hikâyetde (3) bir fâyide budur ki eger şâhib-i câh u ni' met ve mâlik-i manşib u memleket olsun (4) ve bir hâcetmend hâcetini saña 'arz eylese mādâm ki mümkindür hâcetini hâşıl (5) eylemekde müsâra'at eyle ve mağşũdını bitirmekde mübâderet kıl ve kendũnden (6) nũmiz kılma ve eger bir mâni' den ötüri hâcetini hâşıl eylemege kıyâm eylesũñ (7) bârî intizâr-ı bârını aña yükleme ve tizicik keyfiyyet-i hâlini aña i' lâm eyle (8) tâ tama' -ı hâmlle tağşıl-i mağşũddan girü çalmaya ve bu sebeble müsteğakğ-ı şükr ve (9) sezâvârı du'â olasun şöyle ki İbni Ebi'l-bâ'l eyledi ve bir fâyide budur ki (10) luğ u ihsân ve kerem ü in'âm muğâbelesinde şükr ü şenâ ve hamd u du'â kılmağ (11) cümle-i vâcibâtdandır ve kim gerekse ider ammâ kemâl-i insâniyyet andadır ki bir kişiuñ (12) saña ziyânı ve şerri irişse ve seni mağrũm eylese anuñ şerrine ve seni mağrũm eyledüğüne (13) muğâbil şükr ü şenâ eylesün tâ isâ'eti ihsâna mübeddel ola **el-hikâyetü's-** (14) **sâdisetu** hikâyet eyledi Bağdâddan bir bâzergân ki Bağdâdda (15) simsârluğ ve dellâlluğ eylerdüm ve Ğorâsândan bir tâcir ile mu'âmelem varıdı

(16) şöyle ki her yıl gelürdi ve dükkānumda otururdu ve andan baña her yılda (17) biñ aqçe fāyide olurdu ittifağan bir yıl gelmedi ve ol fāyide ki baña andan (18) hāşıl olurdu olmadı hālüm mükedder ve hātırım müşevveş oldu ve çok (19) borc üzerüme cem^c oldu ve borc isteyenüñ taķāzasından dört yıl (20) dükkān kapusını açmadum ve gizlendüm dördüncü yıl vaķt-i mevsim geldi (21) eyitdüm taşra çıkayum ve Hōrāsānī hālinden istiħbār ideyüm şāyed gelmiş (22) ola ve hālüm anuñ sebebinden niżām bula çün sūķi Yaħyāya vardum (23) Hōrāsānī hālinden tefahħuş u teftiş eyledüm hiç haberini ma^c lüm eylemedüm döndüm ki

[86-b]

(1) eve gelem kenār-ı Dicleye irişdüm gün kıatı ıssı idi ve yāy günleri idi (2) havā-i harāretini ve melātet-i ıssılığımı def^c itmek için Dicleye girdüm çün (3) Dicleden çıkıdum kıaftānlarımı giymege meşğül oldum nā-gāh ayağum bir nesneye (4) toķındı baķdum gördüm deriden bir hemyān içi tolu kıaftānum altına aldum (5) ve eve geldüm açdum gördüm ki biñ dīnār imiş nefşümde şādлуқ ve kıuvvet (6) hāşıl oldu ve Allāhla ^c ahd eyledüm ki çün hālüm eyü ola ol hemyānuñ (7) şāhibini taleb eyleyem bulursam ol hemyānı biñ dīnār ile bi-tamāmihı teslīm (8) eyleyem hemyānını şaķladum ve biñ dīnāruñ ba^c zısı ile borcum ödedüm (9) ve ba^c zısını sermāye idindüm dükkāna geçdüm ve Hāķķ Te^c ālā rızık kapusını (10) açdı şöyle ki iki yıldur sermāyem birkaç biñ dīnār oldu her gāh (11) hācc vaķtı gelürdi ol hemyānuñ ıssını isterdüm hiç bulamazdum bir gün (12) dükkānda otururdum bir kışi geldi eski pāre pāre kıaftānlar giymiş beñzi (13) şararmış yoħsulluқ ve açлуқ eşeri üzerinde zāhir Hōrāsān ellerinden (14) şandum kıaşd eyledüm ki bir aqçe virem döndi ve baña arķasını çevirdi ve tiz tiz (15) gitdi gümāne düşdüm ardınca yüğrüdüm çün te^c emmül eyledüm gördüm (16) ol bāzergān-ı Hōrāsānī imiş ki her yıl baña andan çok fāyide irişürdi (17) hālinden ta^c accüb eyledüm ve eyitdüm ey fülān bu ne hey^c etdür ve saña ne oldu (18) ve māl ü menālüñ kıanı ağladı ve sergüzeştüm çokdur didi hāmmāma

iletüm (19) ve destâr ü kaftân virdüm andan şoñra eve geldük çün ta‘âm yimekten (20) fâriğ olduk tağayyür-i hâl ve zevâl-i mālina sebep şordum eyitdi māl ü ni‘metün (21) çokluğunu hüd bilirsün bir yıl ‘âdetümce yırağ eyledüm ki bu tarafa gelem ve şehrimizün (22) begi beni çağırılmış eyitdi bir kıymet-i cevherüm vardır ki hâlîfeden özge kimesne (23) alamaz bir âl ayesincedür ol cevheri saña vireyüm hâlîfeye şat ve bahâsinuñ

[87-a]

(1) ba‘zısıyla kumâş al ve ba‘zısını götür ol cevheri baña virdi ben dahı (2) ol cevheri çün bir hemyân deriden dikdürdüm ve içinde bir astâr itdürdüm (3) ve ol cevheri deri ile astâr ortasında kordum ve ol hemyânda bin dînâr (4) kendüme kordum ve belüme bağladum çün Bağdâda irişdüm suq-ı Yahyâ katında (5) şuya girdüm çün şudan çıkdum kaftânımı giydüm ve ol hemyânı ol yerde (6) unuttum gitdi yarındası ol vaqt hâtıruma geldi şuya girdüğüm yere vardum (7) istedüm bulamadum ol ma‘siyeti kendüme asân eyledüm ve eyitdüm ol cevherün (8) kıymeti kîse üç biñ dînâr ola üç biñ dînârı emîr-i şehre virem (9) ve hâlâş bulam seferden kalmadum hacca vardum ve geldüm çün şehre irişdüm (10) üç bin dînâr şehir begine virdüm ve keyfiyyet-i hâlî şerh eyledüm emîr-i şehir (11) mecmû‘ ‘aleme tama‘ eyledi ve cevherün kıymeti elli bin dînârdur didi beni (12) tutdı ve mecmû‘ mālümü nâtiq u şâmıtdan aldı ve envâ‘ ‘azâb u şikence eyledi (13) tâ mecmû‘ emlakümü ve eşyâmı dahı aldı andan şoñra yedi yıl beni muqayyed ü (14) maḥbûs eyledi ve bu yedi yılda envâ‘ -ı şedâid ve eşnâf-ı miḥen gördüm (15) bu yıl ekâbir-i şehir şefa‘ât eylediler ve beni hâpisten hâlâş eylediler çün (16) hâlâş buldum şamâtat-i a‘dâdan şehirde ulumadum Bağdâda teveccüh eyledüm (17) ve senün katına geldüm ki senünle meşveret eyleyem ki kankı işde muqayyed olam ki (18) baña andan vech-i ma‘âş hâşıl ola ve dilenmege muhtâc olmayam çün hikâyeti (19) tamâm eyledi bildüm ki didügi hemyân benim bulduğumdur ammâ ol cevherden (20) haberüm yoğıdı

eyitdüm ey fülân Allāh Te‘ālā ba‘zı mülki saña redd eyledi (21) ve hālğdan seni bī-niyāz kıldı ol vaşf eyledüğün hemyānı ben bulmuşam (22) ve biñ dīnārını harc eyledüm ve Allāhla ‘ahd eyledüm ki her kim ki ol hemyānuñ (23) vaşfını ide biñ dīnārı aña teslīm eyleyem ve tūru geldüm ve biñ dīnārı

[87-b]

(1) bir kīse ile getürdüm önünde qodum eyitdi ol hemyān bi-‘aynihi tūrur mı (2) belī didüm bir na‘ra urdı ve bir sâ‘at bī-ğoş oldu bir sâ‘atden şoñra (3) tūru geldi ve Allāha secde-i şükr eyledi ve eyitdi buyur ki hemyānı getürsünler (4) buyurdum getürdiler önünde qodılar hemyānuñ astārını sökdı ve bir āya denlü (5) kıızıl yāqūt pāresini çıkardı şöyle ki şu‘ā‘ından ev rüşen oldu (6) ol h̄‘āce ki bir qaftāna yāqūta rāzī idi yāqūt çün eline girdi (7) baña çok şükr ü şenā kıldı ve altuna hīç iltifāt eylemedi çok ilhāh (8) eyledüm ki altunuñı al and içdi ki bir deve bahası ve yol nafaqasından özge (9) nesne almayam elbetde ilhāh eyledüm ve üç yüz dīnār virdüm aldı (10) ve bākīsini baña helāl eyledi ve yoldaşlar buldı ve sür‘atle şehrine müteveccih (11) oldu gelesi yıl girü geldi hāli hūb ve ni‘meti çok olmuş ve hikāyet (12) eyledi ki çün şehre vardum a‘yān u ekābir-i şehre hikāyetümi naql eyledüm ve ol (13) yāqūtı anlara gösterdüm ve anlaruñla emīr-i şehr qatına vardum ve ol yāqūtı (14) virdüm ve sergüzeştümi söyledüm ol yāqūtı aldı ve benden ne ki aldı ise (15) baña virdi ve kendü hāşşasından in‘ām buyurdı ve çok ‘özr diledi (16) ve helālluq istedi helāl eyledüm ve gönüm hoş oldu ve hālüm eyülüğe döndü (17) ve ticārete meşğul oldum ve bu qamusınuñ emānetün ve diyānetün bereketindedür (18) **faşl** bu hikāyetde bir fāyide budur ki kişi gerekdür ki zālimler yüresine (19) yürinmeye ve emānetlerini qabül eylemeye ve eger qabülüne teklif olınsa leṭāyif-i (20) ḥiyel ile reddine cehd ide ki nā-gāh eger hālel yā telef olsa ol bābda (21) müttehem u ḥāyin sayılır ve qarāmet ü melāmetle muvāḥaza olınur şöyle ki (22) emīr-i Ḥorāsān

Ḥorāsāniye eyledi ve bir fāyide budur ki eger bir kişi bir nesne (23) bulsa ṭama^ç eylemeye belki ol niyyet ile ala ki eger issi çıkarsa ıssisine vire

[88-a]

(1) ve yakın bil ki emānet şaklamak kerimler işidür **el-ḥikāyetü's-sābi'** atu ekābir-i tüccārdan (2) bir tācir ḥikāyet eyledi ki bir yıl ziyāret-i Beytu'llāha kaşd eyledüm ve mālumdan (3) üç biñ dīnār ve çok cevāhir bir hemyānda kōdum ve belüme bağladum ve yola girdüm (4) bādiye içinde bir gün każā-yı ḥācet için oturdum ol hemyān belümden (5) düşmüş ve birkaç fersaḥ gitdükdün şoñra yoğladum ve dönmek mümkün degüldi (6) ol mālı Allāh katında vedī' at şaydum ve eyitdüm bir yolda zāyi' oldı ki (7) maşşūdum Mescid-i Ḥarām ve meşā'ir-i 'izām idi lā-cerem ihtiyāc vağtinde (8) 'ivaz vire inşā'a'llāh ol mālūñ zāyi' olduğundan melül olmadum (9) çün ḥacc-ı islāmī eyledüm ve vaṭanına rücū' kıldum rüzgār 'ādetince benümle (10) bī-vefāluk kıldı ve ḥavādiş ü beliyyātüñ kapusını açdı ve miḥnetler ve şiddetler (11) mütevātir ü mütetābi' oldı ve ol māl ü menāl ve cāh u cemāldan hīç kalmadı (12) ve ol bayluk yoḥsulluđa ve ol 'izzet zıllite mübeddel oldı ve dostlar (13) ḥacāletinden ve düşmānlar şamātatinden vaṭandan avāre ve seferde 'āciz ü (14) bī-çāre oldum ol sergerdānluđda ittifākan bir gice bir köye irişdüm ve ol (15) gice katı karañu ve yağmur idi ol köyde bir ḥarāb kārbaşarāyı var idi (16) anda nüzül eyledüm ve 'avratum ḥamile idi ittifākan ol ḥarābede vaz'-ı ḥaml (17) eyledi baña eyitdi ey fülān benüm için bir kūt ḥāşıl eyle ve illā bu laḥzada (18) helāk oluram benüm dünyādan bir buçuk dānik niķram var idi ancak (19) anı aldum ve düşe tura yağmurda ve balçıkda bir baķķāl dükkānına vardum ve (20) çok tazarru' u zāriluk kıldum ki ol baķķāl dükkānını açdı ve ol bir buçuk (21) dānikle bir pāre yağ ve uncuğuz ile bulamaç eyledi ve bir çanağa koydı (22) ve baña virdi kārbaşarāya yaklaşdum ayağum ṭayındı düşdüm çanağ (23) üvendi ve içindeki döküldi ol ḥāletden bir renc ü melālet ḥāşıl oldı ki

[88-b]

(1) geçen miñnetlere beñzemezdi ve cān u cihāndan ıoydum ve ğāyet ğamm u zücretten (2) yüzüme birkaç ıapance urdum ve feryād u zārī eyledüm ve çok ağladum (3) ol yākında bir sarāy var idi yüksek dīvārlu ve laıf pencerelü bir kiři (4) başın pencereden ııkardı ve baña ıkadı ve eyitdi bu ne feryād u ğavğādur ki (5) bize uyıuyı ħarām ve ‘aşumuzı munağğaş eyledüñ ben kışşamı bi-tamāmihā řerĥ (6) eyledüm eyitdi bu ıkamu feryād bir buıuk dānik niıra iıün midür miñnetüm egerıi (7) kemālde idi anuñ serzenişinden daıı ziyāde oldu eyitdüm ey fülān (8) Allāh bilir ki falān yılda ĥacc yolunda filān menzilde üı biñ dīnār ve cevāhir (9) u yevākīt hemyānla benden düşdi hiı melül olmadum ve hiı göñlümde (10) anuñ gitdüğünden bile eřer ĥařıl olmadı şimdiki ĥāilde zārüret ve dervişlük (11) řuna irişdi ki bir buıuk dānik niıra iıün nevhā ve zārılıı iderem (12) zārā ki dūnyāluıda andan özge nesnecüğüm yoıdur ben ve ‘avrādum ve oğulcuğum (13) yākındür aıluıdan helāk oluruz tañrıdan korı ve baña raĥm it (14) ve serzeniş itme ve ĥazer it ki ben giriftār olduğum belāya giriftār olmayasun (15) cün ol kiři sözümi işitdi buyurduğuñ hemyān nice hemyāndur didi (16) ağladum ve eyitdüm bunca ıkatı söz söyledüñ ve serzeniş eyledüñ yetmez mi ki (17) beni maşara daıı idersün hemyān şıfatını saña dimekte ne fāyide ola didüm (18) ıuru geldüm ve birkaç adım gitdüm ol kiři ardumdan ıağırdı ki gel al (19) şandum ki şadaıa virir ıkatına vardum beni ıtıdı ve eyitdi hemyānuñ (20) şıfatını dimeyince elbetde seni komazam cün gördüm ki kurtulmazam hemyānuñ (21) şıfatını didüm cün sözden fāriğ oldu sarāya girdi ve baña gir didi (22) ‘avratuñ ve oğulcuğuñ ne yerdedür didi filān kāvran sarāydadur didüm (23) ıkulluııu viribdi ehl ü ‘ıyālümü getürdi ve ĥaremine aldı ve işmarladı ki

[89-a]

(1) hâlet-i nifâsda oğlancığa ve añasına ne gerekse maşâlihi hâşıl eyleñ ve sîtâr (2) ü cübbe ve gönlek virdi ve hammâma iletđi ve baña asâyiş ü rahât hâşıl oldı (3) ve birkaç gün ‘avratuñ şıhhat bulunca bunda ol didi on iki gün anda (4) oldum kâhi on dînâr kâhi yigirmi dînâr virirdi ve ben gâyet luţfundan (5) bunca baña maşharaluğ itmiş iken ta‘accüb iderdüm andan şoñra eyitdi ne pîşe (6) bilürsün eyitdüm bâzergân kişiydüm şato bâzârda başîretüm vardur (7) eyitdi saña sermâye vireyüm ki şirketle ticâret idesün fermân senüñ didüm (8) iki yüz dînâr virdi ve eyitdi bunda bey‘ u şirâyıla kıandasa gitme (9) sevindüm ve altını aldum ve ticârete meşğül oldum ve birkaç günde ne fâyide (10) oldı ise getürdüm ve önünde kıodum sarâya girdi ve bir hemyân çıkardı (11) ve önümde kıodı çün te‘emmül eyledüm gördüm ki benden düşen hemyândur (12) gâyet ferahdan be-hüş oldum çün kendüme geldüm eyitdüm ey fülân (13) ferişte misin peygâmbere misin eyitdi adamum bunca yıldur ki bu hemyânuñ (14) şaklamasında miñnet ü belâya giriftâram ol gice ki bu hemyânuñ nişânını virdüñ (15) diledüm ki saña viribdüm ammâ kıorkıdum ki ferahdan helâk olasun ve kendü (16) mâlumdan her gün on dînâr ve yigirmi dînâr virdüm ve iki yüz dînâr dağı (17) virdüm ki şimdiki hâlde hemyânuñ getürüp ki helâl eyle ben hemyândan mühri (18) getürdüm ve altununu virdüm ~~(ve iki yüz dînâr dağı virdüm)~~²⁶ ve çok şükr ü (19) du‘â eyledüm ve yollar yırağın düzdüm ve vilâyetüme vardum ve gün-be-gün vaqtüm hoş (20) oldı **faşl** bu hikâyetde bir fâyide budur ki bir kişi nice mâlı ve ni‘meti (21) çok ve manşıbı ve câhı ‘âlî olsa zevâlınden dâyimâ hâyif ü muheriz ola (22) zîrâ mümkündür ki ol kemâl noķşâna ve ol ferah miñnete mübeddel ola ve bir fâyide (23) budur ki bir kişi nice ki beliyet ü miñnetde olsa ferahdan ve rahâtdan ümidini kesmeye

²⁶ Üstü çizili kısım tekrar olduğı ve müstensih tarafından da çizildiğinden bizde metne sadık kalarak metin içerisinde üstü çizili olarak belirttik.

[89-b]

(1) mümkündür ki zaḥmet Allāhuñ luṭfiyla raḥāta mübeddel ola **el-ḥikāyetü's-ṣāminetu** (2) rāviyān-ı aḥbār ve nāḫilān-ı aṣār geçmiş rüzgārda şöyle naḫl eylediler ki (3) emīrū'l-mü'minīn Mu'ḥannid Bi'llāhuñ ḫilāfetinde bir bāzergānuñ umerā-ı leşkerden (4) bir emīrūñ üzerine çok mālī cem' oldı ve ol emīr ol bāzergāna mālī (5) edā itmekde taḫşir u te'ḫir iderdi ve şāḫib-i ḫaḫka ḫaḫaret ü zūlm iderdi (6) birkaç nevbet ol bāzergān vezīr ve erkān-ı devlete ve muḫarrebān-ı ḫazrete ve ḫüccāb (7) u nevvāba şikāyet eyledi maḫşūdı ḫāşıl olmadı ol bāzergān şöyle (8) ḫikāyet eyledi ki çün nūmīd oldum bir gün dostlarumdan birisi baña eyitdi ki (9) seni bir kişiye delālet ideyüm ki mecmū' mālını ḫalāş eyleye ve kimseye muḫtāc (10) olmayasun beni aldı ve bir derzī ḫatına ilette ki bir mescid ḫapusunda derzīlük (11) eylerdi ve ḫırā'et-i Ḳur'āna meşḡul idi ol ḫayyāta mācerāyı şerḫ eyledi (12) çün ḫayyāta ḫışşayı işitti der-ḫāl ṭuru geldi ve bizümle ol emīr-i (13) zālīmūñ sarāyına müteveccih oldı ben ol dostuma eyitdüm eyü eylemedūñ ki beni ve seni (14) ve bu pīri sögerler belki dögerler ve ihānet ü ḫaḫaret iderler zīrā ki (15) vezīr ve erkān-ı devlet şefā'at eylediler fāyide itmedi bu pīrūñ şefā'atine (16) ne ḫadar i'tibār ide ol dost güldi ve eyitdi epsem ol Ḥaḫḫ Te'ālānuñ (17) bu pīr vāsıtasıyla senūñ ḫaḫḫında luṭfına nazar eyle çün ol begūñ (18) sarāyına irişdük ḡulāmlar ve ḫıdmetkārlar ki şeyḫi gördiler ta'zīm ü (19) i'zāz eylediler ve elini öpdiler ve eyitdiler şeyḫūñ zaḥmet çeküp geldüğüne (20) sebep nedür eger bir mühim varısa ki bizüm kifāyetümüz ile ḫāşıl olur buyursun ki (21) ḫıdmet eyleyem ve eger emīrūñ ḫuzūruna ihtiyāc varısa şeyḫ sa'ādetle (22) sarāya girsün ve otursun ki emīr buyurupdur şimdi gelir bāzergān eydür (23) çün şeyḫe bunlaruñ 'izzetini ḫürmetini gördüm ümīdvār oldum şeyḫle sarāya girdük

[90-a]

(1) ve oturduk çün emîr geldi şeyhi gördi i'zâm u ikrâm eyledi (2) ve eyitdi ki şeyhüñ murâdı ve maqşûdı her ne ise buyursun ki emrine (3) imtişâl ü inkıyâd idüp maqşûdını hâşıl itmeyince kaftânlarımı çıkarmazam (4) şeyh ol mâcerâyı emîre didi ve bu lahzâ dilerem ki bunuñ mâlını edâ idesün (5) ve bu kaytdan halâş kılasun didi va'llâhî ki biş biñ dînârdan (6) özge naqdum yokdur anı iş bu lahzâda teslîm eyleyem ve bâkisi için (7) rehn vireyüm ve hâzırları fânık tutayum eger bir aya degin kamu mâlı teslîm (8) eylemeyecek olursam rehni şata ve mâlını ala der-hâl biş biñ dînârı (9) virdi ve bâkîsinden ötüri tutı virdi ve gönül hoşluğı ile gitdük (10) ve şeyhi dükkânına degin iletdük ben ol biş biñ dînârı şeyhüñ önünde (11) kodum ve eyitdüm bu kamusunuñ bereketünden hâşıl oldı dilegüm oldur ki ne kadar (12) gerekse alasin pîr eyitdi ben senüñle eyledüğüm Allâh içündür senden 'ivaż almazam (13) al altununu Allâh berekât virsün ben eyitdüm bir hâcetüm dağı vardır eyitdi (14) nedür eyitdüm oldur ki diyesün ki bu emîr benüm haqqümde vezîrüñ ve erkân-ı devletüñ (15) şefa'âtini kabûl eylemedi ve saña ne sebebden muñi' oldı ve maqşûdı (16) hâşıl eyledi baña eyitdi çün maqşûduna irişdüñ kerem eyle beni (17) işden kıoma var işüne git didi ilhâh eyledüm gördi ki dimekden (18) özge çâre yokdur eyitdi kırk yıldur ki bu mescidde imâmet ü müezzînlük (19) eyleyem ve vech-i ma'âşum derzîlükdendir bir gice mağrib namâzın kıldum ve mescitden (20) çıkdum ki eve varam yol ortasında bir Türk gördüm esrük evinüñ (21) kapusunda bir şâhib-i cemâl 'avratı tutmuş onu kıoymak ister ol 'avrat (22) girmez feryâd ider ve yalvarır çün ol hâlî gördüm ol Türkdën (23) ol 'avratı derh'âst eyledüm elinde buzdağan var idi başuma urdı

[90-b]

(1) ve başımı yardı ve ol ‘ avratı aldı evine girdi ben daḥı menzīlūme vardum (2) ve kanı yüzümden kaftānumdan yudum ve mescide vardum ve ‘ işā namāzını (3) kıldum ve cemā‘ ati aldum ve ol Türkūñ sarāyı ḳapusına vardum çün āvāzumı (4) işıtdiler ol Türk ḳulları ile ḳıkdılar ve ol cemā‘ ate ḳaḳdılar ve ortada (5) beni ṣol ḳadar dögdiler ki bī-hūṣ oldum cemā‘ at beni götürmüşler ve evüme iletmişler (6) yarım gicede kendüme geldüm dīn ḥamiyyeti ve diyānet ṣalābeti ve ol ṣenī‘ ṣulmūñ (7) ḡayretinden uyḳum gelmedi ve raḥātum gitdi eyitdüm ol Türk esrūkdür ve evḳāt-ı (8) namāzdan ḡāfildür ṣuru geleyüm ve bāñlıyayum ṣubḥ ṣanup ol ‘ avratı (9) ṣalivirsün baṣed ki benüm sebebümle ol ‘ avrat ḥalāṣ bula ol ṣa‘ af u (10) ḥastaluḡıla mināreye ḳıkdum ve ezān virdüm ve minārede muntazır oturdum ki (11) eger ol ‘ avrat ol Türkūñ sarāyından ḳıḳarsa fe-bihā ve illā ḳāmet daḥı (12) getürem tā ol Türk ṣubḥı yaḳīn bilüp ol ‘ avratı ṣalivire çün (13) bir laḥza minārede oturdum gördüm ki yol atludan ve yayadan ṣolmuş (14) ve meṣ‘ ale yanmış ve bir ḳiṣi ḳaḡırır bu bī-vaḳt ezānı oḳuyan kimdür ve ḳandadır (15) mināreden benüm ve bundayum didüm eyitdiler in ve emīrū‘l-mü‘minīnine imtiṣāl it (16) mināreden indüm Bedre ḥācibi gördüm ki ḥāṣ ḥācib idi ve medār-ı memleket (17) idi beni emīrū‘l-mü‘minīn Mu‘ḥannid Bi‘llāh ḥazretine ilettiler baña eyitdi (18) saña ne bā‘ iş olur kim bī-vaḳt ezānla ḥalḳı maḡdūr idersün ve oruc olanları (19) vaḳt-i mubāḥda yimekden ve içmekden men‘ idersün ve ‘ asesleri ṣūfandan (20) ve pāsbānları ḥarāsetden meṣḡul eylesün eyitdüm emīrū‘l-mü‘minīn heybetinden (21) eymen eylesün ṣüret-i ḥāli ‘ arz eyleyem emān virdi ḳıṣṣayı (22) evvelinden aḥirine taḳrīr eyledüm ve cerāḥātuñ eṣerini gösterdüm Bedre (23) buyurdi ki ol ‘ avratı ve ol ḡulāmı bu laḥza ḥāzır eyleñ Bedre gitdi

[91-a]

(1) ve beni bir köşeye iletdiler ve bir lahızada ol ‘avratı ve ol kulu hazır eylediler (2) ve evvel Mu‘hannid ‘avrata şordı ben didüğüm gibi didi Bedre eyitdi (3) bir mu‘temed kişi ile erine gönder ve erine ışmarla ki incitmesün ve ihsân (4) eylesün ki bu şüretde günâhı yokdur ve Beytü’l-mâldan biñ dînâr virün (5) andan sonra baña çağırdı önünde el kavuşturdum turdum ol gûlâma (6) müteveccih oldu ve eyitdi câmeki ve erzâkuñ ne miqdârdur ol gûlâm çok (7) nesne didi hâlîfe eyitdi bunca ni‘met ki Allâh Te‘âlâ luftından saña (8) in‘âm eyleyüpdür kifâyet itmez mi ki ma‘âşiyeye ikdâm eylesün ve müslümânlar (9) ‘avratına kaçd eylesün ve şerî‘ atün hürmetini ve benüm heybetümi şaklamazsun ve bu yetmez mi ki (10) saña emr-i ma‘rûf ideni dögesün ve incidesün ol kul başını aşğa (11) eyledi ve hiç cevâb virmedi andan buyurdı ki ağaclar getürdiler ve ol (12) kuluñ elini ve ayağını zincire çekdiler ve ferrâşlara buyurdı şol kadar (13) dögdiler ki hürd u mürd oldu Dicleye atdılar ve baña eyitdi ey şeyh (14) bundan sonra emr-i ma‘rûf ve nehy-i münker eyle ve elbetde her birisinin hâkķını icrâ (15) eyle ve eger bu Bedr ki bundan muşarreb katumda yokdur sözüñ geçmese yâ bir kimesne (16) saña ‘inâd eylese benümle senün ortañda nişân bu olsun ki bu vaktde ki (17) bu gece ezân okuduñ okuyasun ben hüd seni bilürem du‘â eyledüm ve gitdüm (18) ve bu haber begler ve kullar ve mecmû‘ leşker içinde münteşir oldu ve andan sonra (19) hiç kimesneye hıtab eylemedüm illâ ki fi’l-hâl icâbet eyledi ve bu güne degin bî-vakt (20) ezân okumağa muhtâc olmadum **faşl** bu hikâyetde bir fâyide budur ki (21) kamu hâlde kişi gerekdür ki ikâmet-i vazâyif-i tã‘ât etmekle Allâha şükr eyleye (22) ve ma‘şiyet ü günâh sonunuñ vehâmetinden dîn ü dünyâda ihtirâz ide (23) ve müslümânlar hâremiñ perdesin yırtmaya tâ imânuñ zevâline ve cânıñ helâkine

[91-b]

(1) sebep olmaya şöyle ki ol Türk oldu ve bir fâyide budur ki mü'min-i muhakkak (2) olan gerekdür ki eger bir münkere muṭṭali' olsa ve bir şer'e muhâlif nesne görse (3) ṭâḳati iriṣḫükce ol münkerüñ tağyirine dürişe tā şerī' at-i Muḫammedī manşūr (4) ve fāsıklar maḫhūr ola ve fāsıklarıñ çoḳluğundan ve kuvvetinden ḳorḳmaya (5) ve taḫammül ü ezā ve muḳāsāt ü şedāyidine ṭarīḳa-i nebevī ve ḳā'ide-i Muṣṭafavī ki (6) *mā ūziye nebiyyün mişle mā-ūziytu* sülük ide ve seyyid-i kāyinatıñ ve ḫulāşa-i (7) mevcūdātuñ elfāz-ı dırerbārile 'amel ide *efḏalü'l-cihādi kelimetü ḫaḳḳin* (8) 'inde *şultanıñ ca'irin ve in kutile şāḫibu zalike fe huve şehidun* ya'nī cihadın (9) efdalı zālīm sultānın ḳatında ḫaḳ sözi söylemekdür ve eger söyleyeni (10) öldürseler şehid ola ve taḫḳik bile ki raḫmāna yardım idenlerüñ 'āḳibeti (11) manşūrdur ve şeyṭān bölüginüñ 'āḳibeti maḫhūrdur üçüncü fâyide (12) budur ki eger pādşāh bir zālīmüñ zulmüne vāḳıf olsa ve münkere muṭṭali' olsa gerekdür ki (13) mazlūmlarıñ dādını zālimlerden ala ve 'adl ḳapusını açā ve zulm elini bağlaya (14) tā *inne'llāhe ye'muru bi'l-'adli ve'l-iḫsāni* ile 'amel itmiş ola ve 'adlu *sā'atin* (15) *efḏalu min 'ibādeti sittine seneten* fāyidesinden maḫrūm ḳalmaya ya'nī bir sā'at (16) 'adl eylemek altmış yıl 'ibādetinden efdaldur ve dāyimā muḫlislerüñ elin ala (17) ve müfsidlerüñ başın döve tā devleti pāyidār ve 'ömri bisyār ola (18) **el-ḫikāyetü't-tāsi'atu** Şadaḳa ki Hārūn Reşidüñ meclisine ḫāzır olurdu (19) kāh kāh semā' ve çalmaḳ nevbeti aña döñerdi ve kāh olurdu ki maḫrūm giderdi (20) ḫikāyet eyledi ki bir gice mecmū' muğannileri darü'l-ḫilāfete çağırdı çün (21) iḳerü girdük bir perde aşılmış ve Hārūn perde ardında oturmuş (22) ve bizi perdenüñ ṭaşrasında oturtdılar ve bir ḫādım perdeden ṭaşra geldi (23) ve İsmā'il bin Cāmia' ki muğannilerüñ muḳaddem u üstadı idi eyitdi ki bir nevbet

[92-a]

(1) semā' it ol daḥı bir aheng-i dilkeş ve şavt-ı hoş āgāz eyledi çün (2) tamām eyledi ḥādım perdeden çıkdı ve eyitdi ḳanḳıñuz bu şavtı bilirse (3) eyitsün çün tamām eylediler ḥādım yine perdeden çıkdı ve baña müteveccih oldu (4) ve eyitdi yā Şadaḳa eger bu şavtı bilirseñ eyit ğālibā anlaruñ eyitdügi (5) ḥalīfeye ṫarab fezā olmadı bī-tekellūf āgāz eyledüm ḥāzır cemā' at bunca üstādlar (6) ḳatında eyledüğüme iḳdām eyledüğüme ta' accüb eylediler ve üstādlara begendürmedükleri (7) nesneyi sen nice begendüresün didiler çün tamām eyledüm ol ḥādım perdeden (8) çıkdı aḥsand yā Şadaḳa i'āde eyle didi ben i'āde eyledüm anlar (9) taḥsini ziyāde iderlerdi tā ki aña degin ki yedi kez i'āde eyledüm ol (10) ḥādım geldi ve eyitdi emīrū'l-mü'minīn ḳatına gel ve eyit ki seni görsün (11) ṫuru geldüm ve iḳerü girdüm muğanniler cümle ṫaşrada ḳaldılar üç nevbet (12) daḥı ol şavtı i'āde eyledüm ve her nevbetde emīrū'l-mü'minīn rızāsı ile (13) işgā erzānī iderdi ve ḳulaḳ tutardı çün tamām eyledüm eyitdüm (14) yā emīre'l-mü'minīn bu şavtuñ bir 'acib ḥikāyeti ve şīrīn rivāyeti vardur (15) eger emīrū'l-mü'minīn icāzet buyurursa re'yi cihān-arāyına 'arz eyleyem (16) eyitdi getürenüñ vardur eyitdüm Medīnede Āl-i Zübeyrden bir ḳişinüñ (17) ḳulı idüm ve eyü derzīlūk bilirdüm ve her gün bir gönlek iki aḳçeye ve bir (18) izār bir aḳçeye işlerdüm ve efendüm beni günde iki aḳçeye kesmişdi (19) bir gün işden fāriğ oldum bir yerde cemā' at-i muğanniler var idi ḳaşd (20) eyledüm ki bir şavt işidem zīrā ki aşvāt işitmege ve öğrenmege be-ğāyet (21) ḥırşum var idi çün Mehdī bürkesine irişdüm bir kenīzek gördüm (22) nihāyet ḳarañluḳda boynına bir desti getürmiş ve bu şavtı hoş āvāz ile (23) perde-i rāst ve aḥeng-i bülend ve naḳāmat-ı mütēnāsib ve uşūl-i müstevīde iderdi

[92-b]

(1) şöyle ki ol şavtuñ istimâ' ı lezzetinden mütehayyir kaldum ardınca giderdüm ki
(2) uğurlanacak ol şavtı öğrenem girü bakdı beni gördi ve ferâsetle (3) bildi ki
ğarazum nedür eyitdi beñzer ki bu şavt-ı dilâvîzün semâ' ından ve nağamât-ı (4) tarab
engîzün lezzetinden medhüş ve mütehayyir olmuşsun belî didüm bu türbenün (5) ve
bu türbede yatanuñ haqqıçün işâret-i ravza-ı Muştafâya eyledi şallâ'llâhu (6) 'aleyhi
ve sellem iki aqçe virmeyince bu şavtı öğrenemezsun didi der-hâl (7) efendüme
virecegüm iki aqçeyi aña teslîm eyledüm destisi boynundan kodı (8) ve oturdu ve bu
şavtı baña ta'lim eyledi yâd eyleyince andan tırdı (9) gitdi çün gözümden gâyib oldu
bilmedüm ki kanķı tarafından geldi kanķı (10) tarafa gitdi ve ol şavtuñ nağamâtı ve
şî'ri önümde gitdi şöyle ki güyâ (11) hîç işitmemişdüm mütehayyir oldum ve bu
tahayyürle efendüm katına vardum benden (12) kesimini diledi bilmedüm ki ne
cevâb virem çün cevâbda dilüm çeynedüğimi (13) gördi kaķıdı ve baña yüz kamçu
urdu ve saçumu şaķalumu yolıtdı ve günde (14) dört ekmek varıdı kesdi ve bunca belâ
ki başuma geldi ol şavtı unuttuğum (15) andan katı idi ol gice katı miñnet ü şa' b
beliyyetle şabâha irişdümdüm (16) çün şabâh bilmedüm ki cāriye kıanda isteyem
düñkü yere vardum muntazır (17) oturdum 'aşr vaķtı ol cāriye geldi çün beni vāleh u
mütehayyir gördi (18) beñzer ol şavtı unutmüşsin didi belî didüm ve andan özge yüz
kamçı yidüm (19) ve saçum şaķalum yoldılar ve gice ac yatdum bu sözleri kıo didi
va'llāhî (20) iki aqçe virmeyince ol şavtı benden işitemezsun didi Allāh Allāh
tañrıdan (21) kıorķ ve revâ görme ki baña olan nesne bugün daķı ola andı işitdüñ (22)
didi ve gitdi bir laķza şabr eyledüm didüm ve bıçağumu bir bakķala iki aqçeye tutdı
(23) kıodum ve ol cāriyeye virdüm çün āğāz eyledi fi'l-hâl ol şavt hātıruma geldi

[93-a]

(1) iki aqçemi baña vir didüm virmezem bu şavtı sen yüz kez işitmeyince hâtırında
(2) qalmaz didi yüz kez ol şavtı i'ade eyledi ben ol şavtda mâhir (3) oldum çün
câriyeden ayrıldum kîsemi aındum ve pişmân oldum dil-teng u perişân- (4) hâtır
efendüm qatına vardum çün efendümüñ nazarı baña düşdi Şadaqa (5) getür beri didi
efendi işit didüm eyitdi ne işideyüm tîz aqçe vir (6) dün saña olan nesne kifâyet
itmez mi fi'l-hâl aheng eyledin ve bu şavtı (7) eyitdüm efendüme be-gâyet hoş geldi
ve eyitdi va'llâhî bilmezdüm ki bu hoş ve (8) dilkeşlûkle nesne dirsün ammâ seni
dögdüğüm ve şaçaluñı yoltdugum geçdi (9) aña irmek olmaz ve soñ pişmânluq
fâyide itmez ammâ vazîfeñ itmegi (10) 'ale'd-devâm irişdürsünler ve kesimüñi dañı
saña bağışladum ki eger ben (11) yâ 'iyâlüm açluqdan helâk olursağ senden
istemeyüz çün hikâyeti (12) halîfe tamâm işitdi hâzır olan muğannilere İshâq bin
İbrâhîm el-Mûslî (13) ve atası İbrâhîm ve İbni Câmî' ve Süleymân İbni Selâm gibi
her birisine biñ (14) dînâr virdiler ve baña biş biñ dînâr virdiler ve halîfe buyurdi ki
(15) dört biñ dînâr dört aqçe 'ivaızı ve biñ dînâr yüz tâziyâne 'ivaızdur (16) ve ol gice
şol qadar kemâl sebebiyle mecmû' üstâdlaruñ maşsûdı oldum (17) **faşl** bu hikâyetde
fâyide budur ki bir kişi ne qadar kesb-i kemâlde (18) taḥammül-i meşaqḳat ve
muḳâsât-i mazarrat ve renc ü ta' b ve zaḥmet ü ta' b çekse (19) be-herḥâl ol sa'yüñ
semeresini ve ol taḥammülün fâyidesini ziyâde ve aḥiretde (20) görür ve ol rencün
berhürdârluğını vefâtından öñdin elbetde görse gerek (21) şöyle ki Şadaqa ol şavtı
öğrenmekde ne qadar meşaqḳat gördi egerçi (22) ḥabîş nesnedür zâyî' olmadı **el-**
hikâyetü'l-'âşir Ḥasan bin Sehl (23) eydür ki Ebû Ğanım baña hikâyet eyledi ve
şöyle didi ki Mûsâ el-Hādî qatında

[93-b]

(1) taḳarrubum var idi ve cümle' ḫavāşdan idüm ma'-hāzā andan be-ğāyet ḳorḳardum (2) ve iḫtirāz iderdüm zīrā ki ḳan dökmege ḫırşını ve iḳdāmını bilirdüm bir gün (3) zuhr vaktinde ki namāz ıssı idi beni ḳağırtdı ittifaḳan ol gün nesne yimemişdüm (4) ğāyet ḫavfdan beni ditreme tutdı çün dārü'l-ḫilāfete irişdüm beni iḳerü (5) ḳodılar çok sarāylardan geçerdiler tā ḫarem sarāyına irişdüm bir sarāya ḳodılar (6) gördüm ol sarāyda Mūsā oturur çün beni gördi buyurdı cümle muḳarrebler (7) gitdiler ve meclis ḫālī ḳaldı baña buyurdı ki var ḳapuyı berk et ve gel ḫavfum (8) ziyāde oldı vardum berkitdüm ve geldüm eyitdi bu sek mulḫid Yaḫyā bin Ḫālidden (9) incinürem ki dāyimā işi benümle a'yān-ı leşker ortasında 'adāvet bırağur (10) ve Hārūn ḫıdmetine leşkerümü da'vet eyler sa'yi budur ki beni öldürte ve Hārūnı (11) mesned-i ḫilāfete iclās eyleye gerekdür ki bu gice varasun ve Hārūnuñ başını (12) baña getüresün işitdüm müteḫayyir oldum eyitdüm emirü'l-mü'minīn (13) destür virsün ki birkaç kelime ideyüm didi eyitdüm yā emire'l-mü'minīn (14) Hārūn ata ana bir ḳarındaşuñdur eger buyurduğū gibi ölürse evvelā (15) tañrı ḳatında ne 'özr idesün ve şāniyen ḫalḳ saña ne diyeler eyitdi eger (16) buyruğımı tutmazsañ seni öldürürem sem'an ve tā'atan fermāberem didüm andan şoñra (17) bu gice buyurduğumdan fāriğ olacaḳ zindāna varasun ne ḳadar 'Alī oğlanları (18) var ise ba'zısını öldürüresün ve ba'zısını Dicleye ğark idesün fermān (19) berem didüm andan şoñra bu işden daḫı fāriğ olasın leşkeri alasun (20) ve Küfeye varasun ve ne ki 'Abbāsiler ve etbā'ları ve 'ameldārları ve mutaşarrıflarumuz (21) var ise şehrden taşra ḳıḳarasun ve Küfeyi oda yaḳasun tā ki temāmet ehl-i (22) Küfe yanalar ve her kimi ki oddan ḳaçsa ḳıḳsa tut öldür ve her ev ki ḳalsa (23) ḫarāb eyle şöyle ki Küfede bir kişi diri ve bir dīvār bütün ḳalmaya eyitdüm

[94-a]

(1) bu hâdişe-i ‘azîm beliyetdür eyitdi Küfelü bizüm düşmenümüzdürler ve ‘Alî bin Ebî Tâlîbe (2) tabi‘dürler ve her fitne ki memleketde hâdiş olur anlaruñ sebebi iledür (3) buyurduğımı elbetde yerine getürmeñ gereksen be-ser ü çeşm fermânberem didüm (4) eyitdi bu yerden taşra çıkmamak gereksen yarım gice olunca hemîn ki yarım gice (5) ola var Hârûnuñ işini bitir andan şoñra bâkî işleri itmâma irişdiresün (6) men müteķabbil oldum tûru geldi ve harem sarâyına girdi ve ben oturduğum yerde (7) müteķayyir ķaldum ve şek itmedüm ki işbu laħzada buyura beni ķatl eyleyeler ve bu ķulluđı (8) bir ķişıye dağı diye zîrâ ki benden imtinâ‘ şüretin gördi bir iki nevbet (9) re’yini taħtiye eyledüm ve bundan gitme didüğünden ğarażı oldur ki bu sır meķşûf (10) ve borân aşikâre olmaya ve Allâh bilür ki benüm göñlümde bu idi ki bundan çıķam (11) ve bir ata binem ve bir tarafa varam ki kimesne bilmeye ki ben ne yere gitdüm ve mülk ü mâlı ve (12) ehl ü ‘ıyâli terk idem tâ anuñ buyurduğı yerine gelmeye çün haremine girdi (13) ben muntażır oturdum ve hiç hîle bilmedüm ve ğâyet ķayğudan başımı ol evüñ (14) eşigi üzerine ķodum ve yatdum ve hiç uyķudan uyanmadum tâ ki bir hâdim geldi (15) ve beni uyardı emîrû’l-mü’minîne icâbet eyle didi ve giceden nışf geķmişdi (16) *innâ lil’lâhi ve innâ ileyhi râci’un* didüm şimdicek benüm ķatlüme fermân ider ta idibdür (17) kelime-i şehâdeti dirdüm ve hâdim ardınca giderdüm tâ harem perdesine irişdük (18) ve ‘avratlar söyledüklerini işitdük ben eyitdüm beni haremne ķorusan bunda (19) n’eylersün deyü hücetle öldürür ve bu bahâne ile ķanımı döker diyüp perdenüñ (20) taşrasında tûrdum nice ki hâdim ilhâh iderdi iķerü gir ne‘ûzu bi’llâh ki (21) iķerü girem dirdüm ne benüm ve ne hud perînüñ zühresi yokdur bu perdenüñ (22) iķine ķadem başa hâdim ilhâh iderdi ben ķatı ķatı eyidürdüm ki va’llâhi girmezem (23) emîrû’l-mü’minîni görmeyince yâ âvâzını işitmeyince ve eger pâre pâre eylesün

[94-b]

(1) çün bu sözi söyledüm perde ardından āvāz işitdüm ki yā Hüzeyme bin Hayzarānem (2) ulu hādise oldu seni anuñ için çağırdum ben mütehayyir oldum ve perdeden içerü (3) girdüm bir perde dahı çekmişler ve Hayzerān ki Mūsānuñ anası idi ol perdenüñ (4) ardında tırmuş eyitdi yā Hüzeyme Mūsā öldi Allāh Te'ālā seni ve cümle müslümānları (5) anuñ şerrinden kırtardı içerü gir gör girdüm gördüm ki bir taht üzerine yatmış (6) ve yüzini örtmüşler yüzün açdum nabzına ve boynına el kıodum gördüm ki (7) ölmüş Allāha şükr eyledüm ve Hayzerāndan bu hādiseñün sebebini şordum eyitdi (8) oğlancuğum Hārūn haqqında ve 'Alī Ebī Tālib ve ehl-i Küfe haqqında saña buyurduğumı (9) işidürdüm çün saña bu nesneleri buyurdu ve benüm kıatuma geldi tazarrü' u (10) zārī eyledüm ve ol 'azımeti ve kıaşdı terk eylemege yalvardum ve andlar virdüm (11) hiç fāyide eylemedi ve baña çağırdı ve ben rıfkıla ve luḫfila yalvarurdum ve başumı (12) ve göğsümü açıp Allāhı şeffi' getürürdüm ve öñünde tobrağa yuvalanurdum (13) hiç bu işlerüm aşşı itmedi ve kıılıc çekdi ve eyitdi epsem ol yoksa (14) bu laḫza boynunu ururam kıorkdum ve andan nūmīd oldum ve Allāha (15) yüz tutdum ve şikestelükle ve ihlāşla namāz kııldum ve yavuz du'ā eyledüm çün (16) bir sā'at geçdi döşege girdi ki yata tükrügi boğazında tırdı ne kıadar ki (17) cehd iderdi yudamazdı eline şu virdük şuyı dahı yudamadı ve bu hālle (18) helāk oldu kıuramadı Yahyā bin Hālid kıatına var ve mācerāyı evvelinden ahırine degin (19) hikāyet eyle ve iki kez oğlum Hārūn kıatına varduñ ve kıaber münteşir olmadan (20) Hārūnı dārü'l-hilāfete getürüñ ve anuñla bey'at eyledük kıuru geldüm ve ne ki (21) buyurursa yerine getürdüm ve Hārūnu'r-reşīdi dārü'l-hilāfete hāzır eyledüm (22) çün şubḫ oldu bey'atden fāriğ olmuşduḫ ve hilāfet Reşīde mukıarrer olmuşdı (23) ve Mūsānuñ bed nefislügi kendüne rāci' oldu ben ve cümle müslümānlar şerrinden

[95-a]

(1) eymen olduĝ ve Reşid katında mertebem ‘ālî ve devletüm teraĝķide oldu (2) **faşl** bu hikāyetde fevāyid çoĝdur birisi budur ki kiři gerekdür ki ħardařlarına (3) ve ehl-i beytine belki sāyir ħālķa bed-ĥ~āh ve bed-endiř ve yavuz fikirlü olmaya (4) ve yakīn bile ki *ve lā yaĥķiku’l-mekru’s-seyyi’u illā bi-ehlihi ve men ĥafere bi’re li-aĥiri* (5) *vaķa’fĥi* ma’ nāsından dāyim iĥtirāz ide ve bile ki ekşerde yavuz (6) fikirlinüñ ħařdı başına gelür şöyle ki Mūsā-yı Hādīye geldi **el-ĥikāyetü’l-** (7) **ĥādiyetu** ‘aşere hikāyet olunur ki Şā’id bin Muĥalled ibtida-yi ĥālinde ulu (8) ‘amele ve büyük iře řurü’ eylememiřdi ve ařĥāb-ı dīvānda mertebesine iriřmemiřdi (9) belki Ebū Nūĥuñ ki řāĥib-i dīvān-ı źiyā’ idi mülazimlerinden ve ĥıdmetķārlarından (10) idi ve Ebū Nūĥ bu yerüñ mālını ki Şā’id zamanında idi Şā’idden taleb (11) iderdi ve eşna-yi münāzarada Ebū Nūĥ ħatı sözler ve faĥiř kelimeler Şā’ide (12) söyledi ve Şā’id daĥı ol sözlere cevāb virdi şöyle ki bir kiři (13) kendüye muķābil olma virür ĥālañ ki Şā’id Ebū Nūĥuñ ĥıdmetķārlarından (14) idi ve ĥükmi mālına ve ħanına nāfiż idi Şā’idüñ ol cevābına ĥāzırlar (15) inkār eylediler ve ol meclisden ħıķardılar ve kendü ħanına n’iĥün sa’y (16) idersün didiler nā-gāh seni öldürür yā müřle ider didiler Şā’id (17) müteĥayyir u medĥuş evine vardı eyledüĝine piřmān oldu ve bilmedi ki (18) ne ĥile ide ki mālî ve nefsi Ebū Nūĥ řerrinden emīn ola ‘Abdūnî ki (19) ħarındařı idi ħatına ħaĝırdı ve mācerāyı hikāyet ve ol ĥadiřenüñ (20) mařubetinden řikāyet ħıldı ‘Abdūn eyitdi sözümi řutmazsan (21) yarın müřādere vechiyle senden řol ħadar māl istiye ki mecmū’ (22) emlaküñ ve mevālüñ aña vefā itmeye ve řikencede helāk olasın (23) Şā’id eyitdi ne mařlaĥat görürüsün buyur ki anuñla ‘amel olma ‘Abdūn eyitdi ki

[95-b]

(1) ne kadar naqd altunuñ vardur Şā' id eyitdi elli biñ dīnār vardur (2) ' Abdūn eyitdi elümden gelmeye andan geçesün ve gelmemiş şanasun tā ki cānuñ (3) saña qala ve nefsuñ ' azīz ola ve bākī esbāb ü emlāküñ ve taḥammülüñ ber-ḳarār (4) ola ve cümle-i ekābirden ve aşḫāb-ı dīvāndan olasun yāḥūd nefsuñ bu māluñ (5) bedeline kıymaz meger ki şikence ve ta' zīb ideler ve cümle emlāki ve emvāli diler dilemez (6) alalar ve seni ağaç altında öldürel Şā' id bir sâ' at fikr eyledi ol altundan (7) gecdüm didi ve ' izzet-i nefsum ve sağluğı ihtiyār eyledüm ' Abdūn eyitdi (8) baña otuz biñ dirhem vir Şā' id otuz biñ aqçe ' Abdūna virdi (9) ' Abdūn daḫı aqçe aldı ve Mūsā bin Beḡānuñ ḫācibine ' işā vaḳtinde vardı (10) ve eyitdi on biñ dirhem benden al ve beni fülān ḫādime irişdür ve ol ḫādım bir (11) ḫādım idi ki Mūsā bin Beḡā anuñ ' aşıḳı idi ve ne ki ol dese (12) elbetde yerine getirirdi ve Mūsā bin Beḡā ol vaḳt ḫalīfenüñ ikincisi idi (13) ve vüzerādan muḳarreb idi ve ḫalīfe nefi' çok irişürdi ve ḡāyet (14) umūr-ı ḫalīfe ḫall ve ' aqd u ḳabz ve bast ü ' azl ve naşb aña mufavvaż idi (15) ve ḫalīfe anuñ ḳatına kāh kāh varırdı ḫācib on biñ aqçe ' Abdūndan (16) aldı ve ol ḫādime irişdürdi ' Abdūn ol ḫādime yigirmi biñ aqçe (17) virdi ve eyitdi bu saña hedīye olsun işbu sâ' atde beni Emīr Mūsāya (18) irişdür ve aña ne dirsem baña taḳviyet ü meded eyle ḫādım yigirmi biñ aqçe (19) aldı ve der-ḫāl ' Abdūnı Emīr Mūsāya irişdürdi çün ' Abdūn (20) Emīr Mūsā ḫıdmetine irişdi medḫ ü şenā kıldı ve öñünde ṭurdi (21) ve eyitdi eyyühe'l-emīr bu yazıcılar ve mutaşarrıflar ve ' ameldārlar cemā' ati dilden (22) saña ḫıyānet iderler ve kendülerüñ tevfrine dürüşürler eger böyle ḳalacaḳ olursa (23) esbābuñ ve emlāküñ şāyed ḫarāb ola ve çok ' ayıblarını ve taḳşırluḳlarını şaydı

[96-a]

(1) ve eyitdi ki benüm qarındaşum Şâ' id eger buyurursañ her yıl bunca tevfir (2) göstere iktâ' at ü ziyâ' ve emlakden bunca nesne ziyâde ola işbu (3) sâ' at helâl mālından elli biñ dīnār hedīye emīre virir şöyle ki hergiz (4) aña muqābil mükāfāt ü 'ivaż tevekkü' eylemez kitābetini aña in'ām eyle ve hil' at-i (5) hāş erzānī buyur Mūsā fikr eyleyeyüm didi ' Abdūn eyitdi hīç fikr (6) yeri degüldür ilhāh eyledi hādīm eyitdi cihānda kim gördüğü var ki (7) bu kadar mālī redd eyleye kātib yerine kātib ve bunca ziyâde eyleye Mūsā (8) icābet eyledi ve ' Abdūn elini tutdı ve bunuñ üzerine karar kıldı (9) ' Abdūn eyitdi buyur ki qarındaşum hāzır gele ve ol mālī hāzır eyleye buyurdı (10) qarındaşum hāzır oldı ve elli biñ dīnārı virdi ve ertesi şabāh hil' at-i (11) şerīf u teşrīf buyurdı ve kitābet manşıbını Şâ' ide muqarrer eyledi ve cümle (12) leşkere ve ekābire buyurdı ki Şâ' id rikābınca sarāya bile gideler ve bu haber (13) şehrde münteşir oldı ' ameldārlaruñ ba' zısı Ḥasan bin Muḥalled katına vardı (14) ve Ḥasan bin Muḥalled Ebū Nuḥuñ dostı idi ve şuret-i hāli aña ' arz eyledi (15) Ḥasan bin Muḥalled der-hāl bindi ve Ebū Nuḥ katına vardı ve eyitdi Şâ' id (16) hālinden haberüñ var mıdur eyitdi vardur işitdük ola ki benüm yüzüme (17) ne bī-edeblik idüpdür va'llāhī aña bir ' azāb idem ki cihānda söyleyeler Ḥasan (18) bin Muḥalled eyitdi sen dahı uyursun işbu sâ' at Şâ' id Mūsānuñ (19) kātibi oldı ve hil' at giydi ve cümle leşker rikābında sarāyına vardılar (20) Ebū Nuḥ eyitdi bir ' aceb nesnedür ki gümānda yoğıdı ol bizden (21) korkardı bugün biz andan korkaruz bu bābda ne maşlahat görürsün (22) Ḥasan eyitdi bu laḫza ortañuzda şulḥ ideyüm bindi ve Şâ' id katına (23) geldi manşıbını mübārek eyledi andan soñra eyitdi maşlahat şöyledür ki

[96-b]

(1) Ebū Nuḥla şulḥ idesün ve andan kızını senüñçün dileyem ki ' aqd u nikāh ide (2) egerçi bugün qadrüñ ve mertebēñ büyük oldı ammā anuñ şerefini ve ululuğunu (3) sen

dağı bilirsün muşāheretiyle muzāheretüñ ziyāde olur ve bu nev' den (4) çok söz söyledi ve Şā' idi şulhına ve güygelüğe rāzī eyledi andan eyitdi (5) çün dāmād sen olduñ ve kayınata ol oldu sen anuñ katına varmağ (6) maşlahatdur ve eger ne ol gelür didi Şā' idi aldı ve Ebū Nūh katına (7) vardı ve ikisinüñ ortasında şulh eyledi ve hem ol sā' at Ebū Nūhuñ (8) kızını Şā' ide ' aqđ eylediler ve Şā' id kitābet-i Mūsāyla ve Ebū Nūhuñ (9) dāmādluğuyla mertebe-i ' āliye ve menzīlet-i şerīfe irişdi andan şoñra (10) derece-i vezārete irişdi **faşl** bu hikāyetde bir fāyide budur ki (11) bir kişi her gāh ki bir hādise yā bir vākı' aya düşse ve düşmen aña ğālib (12) olsa gerekdür ki mālını ol yolda bezl eyleye ve ' izzet-i nefsinin ihtiyār eyleye ki (13) ' izzet-i nefsinle ve cāh u manşibla māl hāşıl olur ve her kim ki mağhūr u (14) zēlil olsa elindeki dağı gider **el-hikāyetü's-sāniyetu ' aşere** ehl-i taşavvufdan (15) bir kişi hikāyet eyledi ki meşāyih-i kibārdan bir şeyhle seferde idüm ve cemā' at-i (16) ehl-i taşavvuf dağı bile idi ve şeyh tevekkülde söz söylerdi şeyhe (17) çün harāret ğālib oldu and içdi ki tā Hāğğ Te' ālā ıssı pālūde virmeyince (18) ve ol pālūdeyi getüren baña ilhāh itmeyince ve yimege and virmeyince yimekden (19) ve içmekden nesne ağzuma almayam şeyh bu sözi söyledükde bir şahrada giderdük (20) ben gönlümden eyitdüm ne ' aceb cāhil kişidür bunuñ gibi yerde bu sözi söyler (21) iki gün iki gice bu söz üzerine geçdi ve şeyhde eşer-i za' f zāhir (22) oldu üçüncü gün bir köye irişdük ve ne kadar ki yimeye ilhāh eyledük yimedi (23) dördüncü gice nışf-ı leylde bir şahş mescid kapusından içerü girdi

[97-a]

(1) gördük bir karı cāriye elinde bir örtülü tabağ çün bizi gördi siz (2) ğarībler misiniz didi belī didük tabağı açdı önümüze qodı gördük ki (3) ıssı pālūde yin didi şeyhe yi didük yimezem didi ol cāriye eyitdi (4) Tañrı için yi şeyh yimezem didi ol cāriye şeyhüñ boynına bir muğkem sille (5) urdı ve eyitdi va'llāhī ki yimeyesün boynına ki şol kadar sille ururam ki yiyesün (6) şeyh el uzatdı yidi ve bize dağı yin

didi çün yemekden fāriğ olduk (7) kenîzek tabaķı götürdi ki gide eyitdik bu pālūde ne yerdendür ve bu vaķt (8) getürdüğüne sebep nedür eyitdi ben bu köyün re'isi ħalāyığıyum bu gice (9) efendüm pālūde istedi biz o pālūdenün yırāğın görünce te'ħir oldu (10) bir daħı istedi pişürmesine meşğul olunca teveķķuf olındı bir daħı (11) istedi tertib eyleyince bir laħza geçdi efendüm kerem kişi idi қақıdı (12) ve řalāķa and içdi ki ol pālūdeden ne kendü ve ne ehl-i beyti ve ne köylü yiye (13) belki bir ħarib yiye ki eger ħarib yimeye ' avratı boş ola ol pālūde (14) ķotarduk ve ħaribler istemeye köyde gezdük sizi bulduk eger ol (15) şeyħ yimeseydi boynına řol ķadar silleye ururdum ki yiyeydi tā ki (16) ķadıncagum boş olmaya ol şeyħ eyitdi Allāhuñ luřfi ķulları ħaķķında (17) nice görürsüz ki her gāħ ķulına rızķını virmek istese esbābını daħı (18) āsān u müheyyā eyler **el-ħikāyetü's-řāliřetu 'ařere** Ebū'l-ķāsım Mağribi ħikāyet (19) eyledi ki Ebū Maħmūd ve Ebū řālih Seyfu'd-devvelenün muķarreblerinden idi (20) ve mařālih-i umür anlara mufavvaż idi ve ol vaķt ki Seyfu'd-devvele leřkeri ile (21) Ĥālebe geldi keřret-i leřkerden ol iki vezir bir sarāyda nüzul itmişler idi (22) bir gün anlaruñ ķatına girdüm oturdum bir sā'at geçmedi ki bir nābinnā pir geldi (23) ve selām virdi ve oturdu ve eyitdi Emir Seyfu'd-devvele ile Ĥaķķ řoħbetüm

[97-b]

(1) ve ma'rifet-i ķadimüm vardur ol vaķt ki Muřulda muķim idi ķonřusu idüm (2) ve maħřuřlardan idüm şimdiki ħalde miħan-ı rüzgār ve ředāyid-i felek-i devvār (3) beni za'if ü nezār ve naħif ü ħam-ğüsār eyledi yüz ħazrete tutdum eger (4) rıķ' amı ħazrete 'arż idersenüz size 'azim řevāb ola ve emir ķatında daħı (5) řavāb düře ve bir uzun rıķ'a anlara şundı anlar eyitdi bu rıķ'a (6) hicrān gicesi ve ħoblar zülfi gibi uzundur eger vařl günü gibi ķıřa olsa (7) řavāba yaķin ola ve ħālibā emir bunu mütālā'a itmege raħbet itmeye eger icāz (8) eylesün mařlaħatdur pır eyitdi baña şöyle gerek ki bu rıķ' amı bī-taħyir u tebdil (9) emire 'arż idesünüz anlar ķabul ķılmadılar pır nümüd ve

dilşikeste çıkdı ve (10) şöyle ki anuñ hâline rıkkat eyledüm ben dağı anlaruñ katından çıkdum ve Seyfu'd- (11) devvele hıdmetine vardum ve katına girdüm oturdum ve Seyfu'd-devvelenüñ (12) 'âdeti bu idi ki her gâh ki bir kişi sarây kapusına gelse ve girmek dilese (13) hâcib adını yazardı ve Seyfu'd-devveleye 'arz iderdi eger dilese girmege (14) icâzet virirdi ve eger dilemese 'özü dileñ dirdi hâcib geldi ve bir rıkkat'a (15) 'arz eyledi ki içinde yazılmış fülân bin fülân el-Müşulî el-'Amâ Seyfu'd-devvele (16) eyitdi kâdâdur ve dağı deriğ midür kapudadır didiler girsün didi (17) ve eyitdi ol tekebbürlük ki anuñ var idi mülüküñ ziyâretinden istinkâf (18) iderdi bizi kâşd itmedi illâ ki gâyet zarûret ü ihtiyâcdan ve çün (19) ol kişi girdi gördüm ki ol gözsüz kâcadur ki Ebü Maḥmûd ve Ebü Şâlih (20) katında gördüm idi çün Seyfu'd-devvele anı gördi kendüye yâkın (21) eyledi ve beşâset gösterdi ve eyitdi ey fülân bu müddetde hiç adumuzı (22) işitmedüñ mi ve nişânumuzı almaduñ mı ki şimdiye degin katumuza gelmedüñ ve senüñ (23) 'izzetüñ ve hürmetüñ ve kurbetüñ ve ihtişâsuñ bizüm katumuzda bilürdük kendü nefsuñe

[98-a]

(1) eyü eylemedüñ ve bizi bed-gümân eyledüñ ol pîr emir Seyfu'd-devveleye du'â u 'özü (2) iderdi çün bir laḥza oturdı ṭuru geldi ol rıkkat'ayı ki gördüm idi (3) bi-'aynihâ 'arz eyledi ve oturdı emîr ol rıkkat'ayı aldı ve evvelinden ahîrine degin (4) okudı ve hiç cevâb virmedi ḥazînedârı çağırdı ve kulağına bir söz (5) söyledi ve ferrâşlar mihterini çağırdı ve kulağına söyledi ve bir ḥâdimi çağırdı (6) bir nesne dağı aña didi ve emîr-i ahûrî getürtdi aña dağı bir sır sözün (7) söyledi ve oturun cemâ'at gitdiler ben kendüm bir laḥzadan ḥazînedâr geldi (8) biş yüz dînâr ve birkaç bez yazluğa ve kışluğa yarar getürdi ve envâ' ṭibler (9) dağı bile ve ferrâşlar mihteri geldi envâ' ferş ü bisâṭlar ve perdeler ve kâlıblar (10) getürdi ve depe gibi önünde yığdı ve aña hoş gelürdi ki bir kişiye nesne virse (11) önüne götüre ve göre ve andan vire ve emîr-i ahûr geldi bir kâtır-ı ḥüb in (12) ü uyânla şöyle ki üç biñ akçeğe virmezlerdi ve

hādım geldi bir kara kul (13) aķ kaftānlar giymiş getürdi ol kula şordı ki ayda cāmegūñ nedür (14) bir dīnārdur didi ayda tonluġuñı otuz dīnār eyledüm ve seni bu şeyhe (15) virdüm gerekdür ki hıdmetine hiç taķşırıluķ itmeyesün ve bizüm katumuzdan gitdüġüñle (16) şikeste-hātır olmayasun ki bu daķı bizüm kulluġumuzdur didi ve buyurdi ki (17) otuz dīnār naķd ol kula virdiler ve buyurdi ki bir sarāyı hālī eylediler (18) ve buyurdi ki iki kürr buġdāy ve iki kürr arpa ve envāc yemiş kuru yaş Mūşul (19) şehrine şeyhūñ ‘ıyāllerine irişdüreler ve bu müddetde ki bu nesneleri tertīb (20) iderdi şeyhūñ haberi yoġıdı ve şanurdi ki emīr andan teġāfūl eyledi (21) ve rıķc asını oķumadı çün bu cümle hāzır oldı İbni Behrām kātibe ki cümle-i (22) havāşından idi ve şāhib-i sırrı idi buyurdi ki bu nesnelerūñ tafşilini (23) bir kaġıtta yaza ve kulaġına bir söz söyledi İbni Behrām kātib pīrūñ elini tutdı

[98-b]

(1) ve eyitdi emīr senden ‘özr diler ve eydür ki yıluñ āhīrinde geldūñ ki cemīc emvāl (2) zuvvāra ve sā’illere ve muhtāclara ve çerī yırāġına müteferriķ oldı ve ger ne cemīc (3) maķāşaduñ vefā iderdük hālīyen bu mā-hāzeri ma’zür tıtsın (4) ve kabūl eylesün dir ol tafşili oķumaġa āġāz eyledi İbni Behrāma eyitdüm (5) şeyh tamām nūmīd olduķdan soñra bu kadar ‘atāyı aña taķrīr eyleme ki nā-gāh (6) şādluķdan zehresi yarılmaya çün tamām tafşili oķudı şeyh katı (7) nār u zār aġladı ve eyitdi ey emīr va’llāhī ki ümīdümden çok ziyāde eyledūñ (8) ve huķūķımı şad çendān ile ödedūñ ve ben ni’metinūñ şükrüne kıyām itmeye ‘ācizüm (9) ammā Haķķ Te’ālā saña dīnde ve dünyāda hayırla mükāfāt eyleye eger emīr icāzet (10) buyurursa ki ihlāş lebiyle devletlü elini öpem bu minnet-i ni’am-ı nā-mütenāhisinden (11) daķı ziyādedür destūr virdi birkaç nevbet şeyh emīrūñ elini öpdı (12) ahir nevbetde emīr hādımūñ kulaġına bir nesne didi ve şeyh hālvet eyledükleri (13) sarāya vardı hādime şordum ki emīr saña ne didi hādım eyitdi buyurdi ki (14) kenīzeklerinden bir bākir kenīzek ki ġāyet maħbūbe ola ve kıymeti yigirmi biñ dirhemden (15) ziyāde ola

mecmū' rahtıyla ve altun u incüsüyle şeyhe teslīm idem Ebū'l-kāsim (16) Mağribī eydür çün bu hāli müşāhede eyledüm şuru geldüm ve eyitdüm ki yeryüzünde (17) bu gün siz itdüğünüz işi kimesne nişān virmedi ve geçmiş zemānda ve gelecek (18) zemānda daħı hergiz kimesne itmedi ve itmiyeserdür emīr eyitdi bu sözi terk eyle (19) ammā ol ne söz idi ki İbni Behrāme didüñ ki şeyh tamām nümīd olduğdan şoñra (20) emīrūñ in'ām itdükleri nesneyi tamām dimiye ki şāyed şādлуқdan helāk ola (21) ol nümīzlük idi elbetde didi ol mācerāyı ki şeyhle Ebū Maħmūd (22) ve Ebū Şāliħ ortasında geçdi idi taħrīr eyledüm ve eyitdüm ki pīr be-ğāyet (23) nümīz ve dilşikeste anlaruñ katından gitdi çün kendü bī-vāsıta emīrūñ

[99-a]

(1) hāzretine irişdi ve bunca in'āmla maħşūş oldı kōrkum ki nümīd (2) olduğdan şoñra nā-gāh bunca nesneyi işiden helāk ola çün Seyfu'd-devvele (3) bu sözi işitdi Ebū Maħmūdla Ebū Şāliħi çağırtdı ve anlara 'itāb eyledi (4) ve eyitdi sizi envā' ihşān ü ikrāmla maħşūş eyledüm ve katumda derece-yi (5) 'ālīye ve mertebe-i sīmīye irişdürdüm ve haħķkuñuzda taħfif-i hıdmetde ve taşķıl-i (6) 'aıyetde hic daķıķa fevt eylemedüm ve huķūkuñuzı edā itmekde nihāyete (7) irişdürdüm anlar şükr ü du'ā eylediler eyitdi eyle degül didüğüme i'tirāf (8) eyler misiz yoħsa inkār mı idersiz eyitdiler ki emīrūñ in'āmı ve ikrāmı (9) haħķumuzda didüğünden daħı ziyādedür eyitdi pes sizden cezām bu mudur ki (10) baña ümīd ile gelenleri nümīd idesiz ve hāzretümüzden nesne teveķķu' itmege (11) sa'yle gelenleri me'yūs u şikeste-hātır gönderesiz ve aşhāb-ı (12) havāyicüñ rıķ'asını oķumağa ve hācetlerini revā kılmakda beni taşķırluğa (13) mensüb idesüz eger bu bed-nāmluқdan beni şıyānet itsenüz ve ol şeyh-i (14) zārīrūñ rıķ'asını baña' arz eylesenüz size ne renc ü meşakķat hāşıl olupdı (15) eger Haħķ Te'ālā benüm elümle anuñ haħķında eyülük ve in'ām taķdır itmiş olsa ol (16) şevābda ve nīk-nāmluқda benüm ile şerīk olursız ve eger taķdırde eyle olsa ki (17) aña buħl itsem ve zücret ü melāmet göstersem ve nesne virmesem ol bed-

nāmluḡ (18) baña maḡşūş olurdı ve çün siz anuñ rıḡ' asını ' arz itmiş olasız (19) ve terbiyetde taḡşīrluḡ itmemiş olasız bed-nāmluḡ size mensūb olmazdı (20) eyle olsa ḡācet issileri ḡaḡḡında ve benüm ḡaḡḡumda ve kendünüz ḡaḡḡında taḡşīrluḡ (21) itmemiş olasız ve bu nevi' melāmet ü serzeniş ol iki ulunuñ ḡaḡḡında çün (22) eyledi şöyle ki ulu cināyete ve günāha eydürler ve anlar daḡı ' özr dilerlerdi (23) ve and içerlerdi ki niyetümüz oldu ki rıḡ' asını icāz u muḡtaşar eyleye ve kendü

[99-b]

(1) maḡşūda irişe ve emīre taḡḡif ola ol melisde ḡāzır olalar emīr (2) Seyfu'd-devveleye du' ā ü şenā ḡıldılar **faşl** bu ḡikāyetde bir fāyide budur ki (3) gerekdür ki kişi kendüye ḡaşd eyleyenleri i' zāz ü ikrāmda ve in' ām u iḡşānla (4) göndere şöyle ki Seyfu'd-devvele ol pīr-i ' azizūñ ḡaḡḡında eyledi ve kendünün (5) ḡavāşına ve muḡarreblerine ol pīrūñ ḡācetini te' ḡīr itdükleri için ' itāb u (6) serzeniş eyledi ve bir fāyide budur ki bir kişi eger iḡşān eylemege ḡaşd eylese (7) gerekdür ki fi' ille eyleye ne ḡavlle ve va' de idüp intizār bırakmaya şöyle ki (8) Emīr Seyfu'd-devvele eyledi hem ol meclisde ol pīr teveḡḡu' itdügi (9) nesneden çok ziyāde in' ām eyledi **el-ḡikāyetü'r-rābi'atu** ' aşere (10) Ebū ' Abbād ki Me'mūn ḡalīfenūñ ḡavāş u muḡarreblerinden idi şöyle ḡikāyet (11) eyledi ki emīrū'l-mū'minīn beni ḡaḡırtdı ve bir meḡtūb kendü yüzüğüyle mühürlenmiş (12) baña virdi ve buyurdı ki bu meḡtūbı ' Amr bin Mūs' adeye ' arz eyleyem ve bu meḡtūbda (13) faşl faşl ve bāb bāb ne var ise ' Amr ile baḡş eyleyem ve ilzām idem ki (14) her faşla ne cevābı ve ḡuccti var ise kendü ḡuletiyle ol faşluñ altında yaza (15) ben daḡı ve ol daḡı mührümüzi ol kaḡıda uraruz ve kaḡıt bende ḡura ne vaḡt ki (16) ḡalīfe ister ise virem ve ben ' Amr ile ulu işleri ve çok mālları (17) ḡutmada şerīk itdük ve ḡalīfenūñ bu söz neden şöyle añladum ki ḡalīfeye (18) ' Amruñ ol mālda ḡıyāneti vardur deyü añlatmışlar ve baña daḡı şerīk olduğum (19) için ḡafv ḡālib oldu meḡtūbı aldum ve ' Amr ḡatına vardum ' Amrı (20) Aḡmed bin Yūsuf bāḡında buldum ki ba' zı dostlarıyla şatranc oynardı

(21) eyitdüm h̄alvet eyleñ ki h̄alifenüñ peygāmını diyem ‘ Amr eyitdi atılıñ bu oyun
 (22) oyuna yelem ki dest benümdür ben şatrancı bozdum bozduğuma akıdı ve eyitdi
 (23) va’llāhī ki eyü eylemedüñ ben eyitdüm va’llāhī ki cihāndan bī-abersün bizi
 silāb belā aldı

[100-a]

(1) ve helāk oldu ve sen ġāfil oturursun ol mektūbı ‘ arz eyledüm ve her faşluñ (2)
 cevābını şöyle ki h̄alife buyurdu muālebe ıldum güldi ve eyitdi şerm itmez misin ki
 (3) müddet-i medīde ve ‘ ahd-i ba‘ id bir kişinüñ h̄ıdmetini eylersün ve henüz ‘ ādetini
 (4) ve h̄ulını bilmezsün ben eyitdüm ey fülān utayum ki bu mektūb içinde olanuñ
 (5) ba‘ zısını inkār eyleyesün ol mālī ki şirketle yidüñ ikimüz bilürüz ana h̄ud (6)
 inkār idemezsün eger sen inkār iderseñ bārī ben inkār idemezem ‘ Amr (7) eyitdi seni
 bundan ol nesneye mutali‘ eyleyem ki h̄avfüñ ziyāde ola eyitdüm (8) nedür ol eyitdi
 bir yıl vardur ki emīrū’l-mü’minīn senüñ yidüğüñ māl için (9) baña bir mektūb
 viribdi ve buyurupdur ki senüñle münāzara idem şöyle ki benüm aumda (10) saña
 buyurdu ben senüñ za‘ af-ı albūñi ve ay-ı şadrūñi ve h̄avf saña ġālib (11) olduğun
 bilürdüm ve yainüm vardur ki bu sözi işitmege t̄āatüñ yodur (12) bundan ötüri ol
 mektūbı saña göstermedüm t̄ā ala u ızırāb saña ġālib (13) olmaya Ebū ‘ Abbād
 eydür çün bu sözi işitdüm yain idi ki h̄avfden (14) helāk olam eyitdüm buyur ki ol
 mektūbı getürsünler çün mektūb h̄azır (15) oldu muāla‘ a eyledüm beni ditreme ıtdı
 ve ‘ Amr diñlerdi ben eyitdüm min-ba‘ d (16) cānuma ve māluma ve manşıb u
 menālūme ‘ azā ü muşibet itmek gerek *innā li’llāhi ve innā ileyhi* (17) *rāci‘un* ‘ Amr
 eyitdi va’llāhī ki delüsün bu fuşülī o ve bu fuşülī cevāb (18) yaz kendüye gelen
 kitābı müāla‘ a eyledi üzerine ıan kır biñ ae itmiş (19) ol kitābuñ airinde yazdı
 ki eger himmetümüz bu adar mālā yā bunuñ ezvāfına iktifā (20) itse evde biz
 oturaca yer bize kifāyet iderdi ve bu amu bir şuvunma ki (21) yarım gice gedükde
 ekerüz ve bir ıssıya ki z̄uhr vatinde görürüz deñmez emīndüm (22) Allāha budur ki

Hakk Te'ālā hālifeye uzun 'ömr kerāmet ide ve anuñ sāye-i (23) 'ālīyesinde ve devām-ı ikbālinde hezār çendān bize iriše ve's-selām

[100-b]

(1) Ebū 'Abbād eydür ki yazduğı mektūbda benüm üzerüme çıkan yigirmi yedi biñ
 (2) aqçe imiş 'Amre eyitdüm va'llāhī ki beni ve kendüni helāk eyledüñ altmış yedi
 biñ (3) aqçe biñ yedi yüz dīnār olur hīç bilür misin ki bu kadar vechi hālife (4) bize
 kıoya 'Amr eyitdi ey fülān bu bizüm maħdūmumuz baħıl degül ammā sevmez ki (5)
 hıdmetkārları ni' met hāşıl eyleyeler ve andan gizleyeler ve bu işden maqşūdı (6)
 budur ki eyyām-ı devletinde bize ne hāşıl oldu bildüğüni bize bildüre ki (7) biz i'tirāf
 u ikrār iderüz bize in'ām ide andan şoñra şöyle ki emīrū'l-mü'minīn (8) buyurmuşdı
 anuñ yüzükiyle ve benüm yüzüğümlle mektūba mühr urduq ve baña teslim (9) eyledi
 ve şol kadar kıorķu baña ğālib oldu ki yakīn idi helāk olam (10) ve vaşiyetümi
 yazdum ve uyķu vü arām benden gitdi ve hīç ta'ām u şarābdan (11) lezzet kıalmadı
 ve za'if ü naħif oldum ve bir yıla degin bu hālle geçirdüm bir yıldan şoñra (12) bir
 gice mağrib vaķtinde Me'mūn kıatına vardum yalnız idi baña eyitdi (13) emānet
 hāķķiçün seni kıatı za'if ü naħif görürem ve yüzünde reng ve (14) gövdeñde et
 kıalmayupdur meger bir 'illetle ma'lūl yā bir belāyla mübtelā olduñ (15) eyitdüm yā
 emīre'l-mü'minīn ma'lūl degülüm ammā bir yıl müddeti vardur ki emīrū'l-mü'minīn
 (16) ol mektūbı baña virdi ve buyurdı ki 'Amr bin Müs'ade ile münāzara idem (17)
 ol sebebden egerçi diriyem ammā hāķīkatde ölüyem hālife buyurdı ki (18) eyüsem ol
 ortañuzda geçen mācerāyı eyideyüm pes āğāz eyledi ol nesne ki (19) benümle 'Amr
 ortasında geçdi hārfen bi-hārfin takrīr eyledi şöyle ki şınasun (20) anda idi ben
 eyitdüm yā emīre'l-mü'minīn bu hikāyeti hālife hāzretine naql eyleñ (21) anı zabt
 itmiş ki bir hārf artuq eksik degüldür eyitdi va'llāhī ki kışşayı (22) baña hīç kıimesne
 dımedi ammā zann eyle ki *el-mü'minü yenzuru bi-nuri'llāhi* bildüm ki (23)
 ortañuzda söz şöyle geçüpdür ve bu 'acib degüldür ki 'aķılla ve hālkūñ 'ādāt ü

[101-a]

(1) aḳvāl ü ef ālini tecrübe itmekle aḥvāllerine muṭṭalī‘ olmak olur ve ğāyib (2) olan nesne-i ḥāzır kıyās itmek olur ‘ Amr benüm ḥulḳumı ve sīretümi senden (3) yeg bilür ve himmeti senüñ himmetüñden ‘ālīdür ve ḥavşalası senden giñdür (4) ve bu mektūbları yazmaḳdan maḳşūdum bu idi ki bilesüz ki benüm ḥıdmetümde (5) size ḥāşıl olan māl baña ma‘ lūmdur ve ḥālünüzden ğāfil degülem ve anı (6) benüm ‘ aṭam bilesün ve daḫı ol mālı aşikāre eylemekden şaḳınursuz ve temettu‘ (7) u rāḫat görmezsüz diledüm ki ol ḳorḳuyı göñlünüzden ḳıḳaram ve aşikāre (8) ol mālilla rāḫat ü temettu‘ göresüz ve benüm ḳatımda muḳarreb olduḡuñıza (9) ve ḥıdmetüñize nisbet size irişsün mālūñ azluğundan be-ğāyet şerm-sārem (10) ve ḫacālet ḳekerem Ebü ‘ Abbād eydür çün ḫalīfe bu sözi söyledi renc ü ğamdan (11) azād oldum ve ferec ü şādmānī ḫāşıl oldu ve şükr ü du‘ā eyledüm andan şoñra (12) bu mektūbı n’eyleyem didüm yırt bıraḳ la‘ net aña didi **faşl** (13) bu ḫikāyetde iki fāyide vardır ki ‘āḳil gerekdür ki ol iki fāyideyi (14) kendüye ḫulḳ u ‘ ādet ide ve pişvā ü muḳtedā idüñe birisi budur ki (15) bir pādşāha yā bir maḫdūma bir ḳişi ḫıdmet eylese ve yolunda meşāḳḳatler (16) ve zaḫmetler ḳekse anuñ rāḫatı ve refāhiyyeti için ve ol maḫdūmuñ murādını (17) ḫāşıl eylemek için kendü murādını terk eyleye ve dāyimā emrine müstemi’rrül-ımtişāl (18) ve nehyine müste’i’ddül-inḳıyād ola ve bu ḫıdmetden ğarazı çün menfa‘ at ü māl (19) ve manşıb u menāl ḫāşıl eylemek olsa her gāḫ ki pādşāh ol mālā vāḳıf (20) olsa aña ṭama‘ eylemeye ve şol ḳadere iktifā ide ki ol ḳişiye bildüre ki (21) senüñ ḫālını bilürem ve saña ḫāşıl olan māl baña ma‘ lūmdur şöyle ki Me’ mün (22) ḫalīfe eyledi ‘ Amr ile Ebü ‘ Abbād ile ve bir fāyide budur ki eger bir kimesne (23) maḫdūmı sāyesinde ve ulusı devletinde her gün menfa‘ atine ve her sâ‘ at

[101-b]

(1) ni'mete irişse gerekdür ki dāyimā ol ni'mete i'tirāf ide *ve ammā bi ni'meti rabbike* (2) *fe-ḥadiş* emrine münkād ola ve küfrān-ı ni'met olmaḡdan şaḡına ve inkārden (3) ihtirāz ide şöyle ki ' Amr bin Müs'ade Me'mūnla eyledi **el-ḥikāyetü'l-ḥāmisetu 'aşere** (4) Ebū Ahmed bin Bişār ḥikāyet eyledi ki atam Bişār Ḥüseyn bin Ebī Daḥḥaḡla dost (5) idi ve birbiriyle mücālest ü müvānesetleri var idi ve ortalarında ittiḥād (6) ü şafā kemālde idi Ḥüseyn çok vaḡt idi ki kimesneye (7) ḥıdmet itmezdi ve esbāb ü ıḡtā'ı ziyāde degüldi ve ḥiçbir yerden daḡlini (8) bilmezdim mā'a-hāzā ḡaracda bī-şarfe taşarruf iderdi belki gāḡ gāḡ ışraf daḡı (9) iderdi bir gün şordum ki ḡarcuñ çok ve daḡlini az görürem eyitdi (10) va'llāḡı ki nizām-ı ḡālüm Muḡammed Emīnūñ 'aḡası sebebindendür ve bir kenīzekinūñ ki (11) adını dimezem sebebindendür ki ol kenīzek beni bī-niyāz eyledi ve ol 'acib (12) vāḡı'a ve nādīr ḡādişe idi ve şöyle idi ki Muḡammed Emīn bir gün beni çaḡırdı (13) ve eyitdi ki bu gice senūñle ḡālvet şoḡbet iderem ve bir sırrum vardur ki saña (14) keşf eylerem gerekdür ki emrūme mümteşil olasun ve ḡükmūme münkād bi'r-re's-i ve'l-'ayn (15) didüm eyitdi bir cāriyem vardur ki ḡüsnünde bī-naḡīr ve yüzde on dōrt (16) gicenūñ ayından münīrdür ve āvāzda naḡme-i Dāvud şivesidür ve 'ilm-i mūsīḡı (17) şan'atıdur ve ben cihānı anuñ göziyle görürem ve gözümü anuñ nūriyle açaram (18) ve 'aşḡından ḡayrān ve muḡabbetinde sergerdān olmuşam ve ol daḡı 'aşḡuma vāḡıf (19) ve sırruma 'ārif olupdur işi nāz u tekebbür ve şan'atı cevri ü tefāḡḡurdur (20) dāyimā 'ayşımı nāz ile mükedder ve ḡālümü zūlfı gibi müşevveş eyler bu gice anı (21) ve bir cāriye daḡı anuñ zıddıdur ḡāzır eylesem gerek her gāḡ ol maḡbūbe (22) terāneye bir ḡavl yā bir uşūl itse gerekdür ki muḡayyed olmayasun ve taḡsīn (23) itmeyesün ve ol terānenūñ semā'ına şarāb içmeyesün ve imāret-i kerāhet

[102-a]

(1) yüzünde zâhir ola şöyle ki bir kişi bir nesneyi sevmekte ider ve her gâh ki (2) ol menhûs-i bed-uşul nesne isteye gerekdür ki şarâb içesün ve tarab ü neşât (3) gösteresün ve çok tahsîn idesün ve simâ^ç bî-bâk ve kaftânuñı çâk idesün (4) ve her bir kaftâna on kaftân^ç ivâz vireyüm bu didüğüm nesneyi elbetde yerine getüresün (5) ve hîçbir vechle taşşîrlük itmeyesün sem^ç an ve tâ^ç aten yâ emîre'l-mü'minîn didüm (6) andan beni hâlvat-i hâşşa iletdi ve ol birkaç câm şarâb baña viridi andan (7) ol kenîzeküñ ihzârını emr eyledi çün perdeden çıktı perdem yırtıldı (8) mütehayyir u medhûş oldum âgâz eyledi ve bir bat perdesini şavt kıldı (9) ve Hicâz yolunu tıtdı ve Şehnân ile demsâz oldu ve nağamât-i mütenâsibe (10) ve el-hayânât-ı müsteviye gösterdi çün anuñ gibi şûret görmedüm (11) ve hoş âvâz işitmedüm ve harâret-i şarâb bende eşer eyledi^ç anân-ı ihtiyâr (12) elümden gitdi bî- ihtiyâr benden hezâr tahsîn ü tarab ve neşât zâhir oldu (13) ve na^ç ralar urdum ve figân eyledim ve rakşlar kıldum emîrû'l-mü'minîn bu hareketüme (14) ve nağd-ı^ç ahd eyledüğine yüzünü tırş eylerdi ve tuğâgunı ışırdı (15) ve başıyla işâret iderdi ve hîç fâyide itmezdi ve çün nevbet birisine (16) irdi ol dağı nâ-hoş âvâz ile âgâz eyledi nağamât-i mütenâfire (17) ve ilhânât-ı mütehalifeyle bir şavt eyitdi her-çend ki teklifüñ tahsîn itmek (18) isterdüm dilüm müvâfaqat itmezdi ve gönülüm semâ^ç ına hoş olmazdı (19) ve ne kadar ki Emîn tahsîn it deyü işâret iderdi hîç fâyide itmezdi (20) çün bu epsem oldu nevbet-i evvel gül-i rüy ve bülbül-âvâz ve Yûsuf-cemâl (21) ve Dâvud nağme kenîzeke irişdi bir elhân âgâz kıldı ki hergiz işitmemişdüm (22) ve cezm olunca bî-ğaber olmuşum câme-i çâke ve na^ç ra-ı eflâke irişdürmişem (23) Emîn baña bakardı ve başıyla ve gözüyle işâret iderdi fâyide itmezdi

[102-b]

(1) ve taḥsīnde mübālağa iderdüm ve ḥalife buyurduğunuñ ḥilāfi bende zāhir (2) olurdu ğazabı ve ḥıṣmı ziyāde oldu ve şuña iriṣdi ki buyurdu (3) ayağumdan sürüdiler ve taṣra atdılar ve ḥāciblere buyurdu ki daḥı iḥerü girmeye (4) ḳomayalar ol ḥazretten maḥcüb ve ol dergāhdan maṭrūd oldum bir ḥacc ayı (5) bunuñ üzerinden geḫdi ve miḥnetüm müstemirr oldu ve ŧeffi'lerüñ ŧefa'atinden (6) nümīd oldum bir gün emīrū'l-mü'minīn resūli geldi ve ŧulḥle beŧāret getürdi (7) ve eyitdi emīrū'l-mü'minīn fermānına icābet eyle ṭuru geldüm ve ḳatına vardum (8) çün beni gördi geldi ve eŧer-i rızā yüzünde zāhir oldu elini öpdüm (9) ṭuru geldi ve baña mütāba'at eyle didi ve ol ḥücreye vardı ve oturdu (10) ve baña daḥı iŧāret eyledi oturdum ol kenīzek geldi ve ser-āĝāz eyledi (11) çün ol nevbet anuñ sebebinden baña çok renc ü meŧaḳḳat ve miḥnet ü mezellet (12) iriŧdiydi kendümi tekellüfle ṭutardum ve ḥiç baḳmazdum ve taḥsīn itmezdüm (13) Emīn baña baḳdı ve güldi ve eyitdi ne dirseñ di ve ne taḥsīn idersen (14) it ve ḳorḳma ki Ḥaḳḳ Te'ālā senüñ sa'adetüni benim muḥālefetümde ḳodı ki bu kenīzeküñ (15) nāzını ve 'ucbını ḳodı ve beni kendüden rāzī eyledi ve dāyimā murādumca olduĝı (16) sebebinden ortamızda ŧulḥ vāḳi' oldu bir gün baña senüñ ḥālinden ŧordı (17) ve iltimās eyledi ki senden rāzī olam ve saña ŧıla virem ve iḥsān idem (18) iltimāsı ḳabül eyledüm ve senden rāzī oldum ve on biñ dīnār ḥazīneden (19) virdüm ve ol daḥı kendü mālından ṭoḳuz yüz biñ dīnār virdi ve Tañrı ḥaḳḳıçün (20) eger ol gice saña buyurduğumu ṭutsañ ve bu senden rencide olsa ve (21) ŧulḥ eyledün iltimās eylese saña iltifāt itmeme iltimāsın ḳabül eylerdüm (22) ve ḥiç seni ḳatuma ḳomazdum emīrū'l-mü'minīne du'ā ü ŧenā ḳıldum ve Allāha (23) ŧükr eyledüm ki baña ḥayrını tevfiḳ erzānī ḳıldı ve andan ŧoñra ṭarab ü neŧāṭum

[103-a]

(1) ziyāde oldu ve taḥsīn u medḥde ifraḥ kıldum ve çün ol şoḥbetden (2) gitdüm mālī ardumca gönderdiler ve andan şoñra hīç hafta olmazdı ki (3) tuḥaf ü laṭāyif-i hedāyā ve zārāyif-i ṭayyib ve cevāhirden ve ḫumāş ve altundan (4) ol cāriyeye virmezdi ve hīç bir meclis olmazdı ki Emīnle otursa beni (5) istidā‘ eylemeyeydi ve çün ḫāzır olurdum baña in‘ām ü iḥsān itmege (6) iltimās iderdi şimdi ḫarc eyledüğüm ḫamu ol mālīdandır **faşl** (7) bu ḫikāyetde bir fāyide budur ki kişi gerek ki ḫamu ḫālede i‘timadın Allāha eyleye (8) ve eger iḫtiyārsız irādetine muḫālif nesne andan şadır olsa ki anuñ sebebinden (9) aña bir mekrūh yā bir mażarret irişse Allāhuñ luṭfundan nūmīd olmaya ki şāyed (10) anuñ ḫayrı anda ola şöyle ki Ḥüseyn bin Ḍaḫḫaḫa oldu egerçi ki birkaç gün (11) şiddet ü zaḫmet çekdi aḫīri sa‘adete nihāyeti iḫbāle mü‘eddī oldu (12) ve bir fāyide budur ki eger bir pādşāḫ yā bir ulu yā bir dost cerr-i menfa‘at için (13) yā defe-i mażarret için senden yalān şehādet yā hiyel yā müdāhenet ki ṭarīk-i (14) şer‘ide mendūb ve mezheb ü mürüvvetde mergūb olmaya iltimās eylese gerekdür ki (15) andan iḫtirāz idesün ve anuñ rızāsıçün maḫzūra mürtekeb olmayasın (16) ki kizb ve meylūñ ‘ākībeti vaḫīm ve şıdḫ u ‘adluñ ḫātimesi maḫmūddur (17) **el-ḫikāyetü’s-sādisetu ‘aşere** bir şarrāf ḫikāyet eyledi ki cemā‘at-i (18) ḫullān ve dost ü yārenle bir dostuñ evinde şoḥbet iderdük ve eşnā-yi (19) şoḥbetde ḫavūn yimege meşḡul olduk ve ortada bir emred oḫlān varıdı (20) ve ol elinde bıçaḫ olanla ol oḫlān şaṭāret ü leṭāfet vechi ile oynardı (21) ve elinden bıçaḫı almaḫı isterdi ol kişi ḫaḫıdı ve bıçaḫı oḫlāna eyitdi (22) ittifaḫan bıçaḫ oḫlānuñ göḫsine doḫındı ve der-ḫāl helāk oldu (23) ol cemā‘at ḫavfden müteferriḫ olmak istediler o ıssı eyitdi mürüvvet

[103-b]

(1) degül ki gidesiz ve bu vâkı‘ada koyasız insâniyyet budur ki ittifâk iderüz (2) yâ kamu hâlâş bularuz yâ helâk olaruz esbet idersün didük (3) mecmû‘umuz oturduk ve oğlânun karnını yarduk ne var ise qademgâhına (4) bırağduk ve a‘zâsını päre päre eyledük ve her birümüz bir päre aldük ki bile taşra (5) çıkaruz bir yerde gizlerüz ittifâkan başı benüm naşibüm oldu bir destârçe (6) şardum ve yeñümde qodum ve çıkıdum gitdüm birkaç adım gitdüm muhtesibün oğlanları (7) önüme geldiler ve yeñümi berk tutdılar ve eyitdiler muhtesibün şöyle (8) buyurdi mecmû‘ şarrâflarun kîselerine mühr iderüz anun huzûrunda açıla (9) ve qalb aqçe râbıhdan seçile ben anlarunla lutf ü rıfqla söyledüm ve birkaç (10) aqçe rüşvet virdüm ve çok cehd eyledüm ki yenümi qoyalar fâyide itmedi (11) ben eyitdüm bî-şekk helâk oluram ve hulâşa-ı hiyel fikr iderdüm nâ-gâh bir küçeye (12) irişdük ki muhkem qapusı varıdı gören kişi sarây qapusı şanurdi (13) ve ol tarafından bir yola çıkardı ben eyitdüm sizünle muhtesib qatına varuram (14) yeñümi qon çün beni qodılar kendümi ol qapunun içine bırağdum ve ardından (15) bir gitdüm ve kendüm nâ-gâh bir hârâbeye irişdüm ol destârçeyi başla (16) bırağdum ve andan menzîlüme vardum ve ol mehlekeden hâlâş buldum (17) **faşl** bu hikâyetde tenbîhdür şuna ki gerekdür kişi bir şöhetde ki (18) ‘avrat yâ oğlan ola ol şöhetden ihtirâz ide ‘âkıbet ol şöhet (19) fitneye mü’eddî olur ve nâ-gâh zarar dağı vâkı‘ olur **el-hikâyetü’s-sâbi’atu ‘aşere** (20) Hüseyin bin Mûsâ el-Nakîb şöyle hikâyet eyledi ki bir yigit var idi ki baña (21) hıdmet iderdi ve cihânı bisyâr görmüşdi ve kerem ve serd-i rüzgâr-ı (22) delim qatmışdı bir gün eşnâ-yı kelâmda eyitdi ben and içmişüm ki hergiz (23) hiç da‘vete varmayam ve hiç cenâze namâzına hâzır olayam sebebini şordum

[104-a]

(1) eyitdi bir vaqt Bağdâddan Başraya giderdüm aḥşam idi ki Başraya iriṣdüm (2) ve şoḳaqlarda gezerdüm ve bir menzîl isterdüm ki gice anda rāḫat olam bir esrik (3) kiṣiye uğradum ki beni bir adla daḫı çağırurdu çün beni gördi benümle mu‘ānakat (4) ü muṣāfaḫa eyledi ve bilmedügüm kiṣilerden şorardı ve baña ilḫāḫ iderdi ve and (5) virürdi ki ona varam kendüme eyitdüm her-çend bu kiṣi ğalaṫ eyledi (6) ammā ben çün ğāribem ve menzîlüm yoḫdur bu gice ḫatında olayum ve şabāḫ gideyüm (7) bile vardum çün sarāyına girdük bir cemā‘at gördüm şürbe meşğül (8) ve ortalarında bir emred oğlān çün ol ḫāli gördüm bir köşede oturdum (9) bir sâ‘at geçdi anlar yatdı ve ben uyanığ idüm ol cemā‘atden bir kiṣi ṫurdu (10) ve ol oğlānuñ ḫatına vardı ol ğulām kendü efendisi şanup (11) temkîn virdi ḫācetini bitürdi ve yerine gitdi andan şoñra ol ol ğulāmuñ (12) efendisi ‘ādetince ol mühimm için ğulāmuñ ḫatına vardı ol ‘uzv-ı ma‘ibine (13) çün el urdu bildi ki ol cemā‘atüñ birisi ḫaşd itmişdür bıçaḫ çıḫardı (14) ve ol ḫavmüñ bir bir elini gögsi üzerine ḫordı ve geçerdi çün ol (15) şahṣa iriṣdi ol şahṣ kendüyi uyura urdu çün elini anuñ daḫı (16) gögsi üzerine ḫodı ḫafḫānını görüp bildi ki ol fi‘le ḫādim oldur (17) elini ağzınuñ üzerine ḫodı ve bıçağı gögsine şoḫdı ol kiṣi sehlce (18) ıztırāb eyledi ve cān teslim ḫıldı ḫātil ḫulınuñ elini aldı ve ordan (19) çıḫardı gitdi baña ḫavf ğālib oldu eyitdüm ki bu cemā‘at ortasında (20) ğāribem çün şabāḫ oldu bî-şekk beni ṫutalar raḫtumı anda ḫodum ve naḫdumı (21) götürdüm ve çıḫdum gitdüm ve çün yarım gice idi ḫanda gitdügümi bilmezdüm (22) ve ‘asesden ḫorḫardum nā-gāḫ bir külḫan gördüm ḫarañu anda girdüm ve eyitdüm (23) çün ḫammām ḫapusı açıla ḫammāma girem ol ḫarañuda oturdum nā-gāḫ ayağ āvāzı işitdüm

[104-b]

(1) bir kişi girü geldi ve eyitdi bunda girdüğüni görmedüm mi ey kaħpe oğlı ben (2) korđudan ölü gibi bu cânuma düşdüm ve hiç deprenmedüm çün hiç hiss almadı (3) bir kız getürdi başını kesdi ve şodı gitdi ben o kızuñ ayağında (4) ħalĥâl gördüm ayağından aldum ve külĥandan çığdum gitdüm gördüm ki ĥammâm (5) şapusu açılmış Allâha şükr eyledüm ve nem varsa ĥammâmciya virdüm ve ĥammâma (6) girdüm çün gündüz oldu ĥammâmdan çığdum ol maĥalleyi bildüm ki ol maĥallede (7) bir dostumuñ evi var idi ve ol eve vardum ol dost beni gördi (8) sevindi ve beşâşet izĥâr kıldı ve çün oturdum ol nağdı ol (9) iki ĥalĥâl ile ol dostuma virdüm ki şaklaya ol ĥalĥâla naşar eyledi (10) yüzünüñ rengi müteğayyir oldu saña ne oldu didüm bu ĥalĥâlları ne yerden (11) alduñ didi şüret-i ĥâli taĥrîr eyledüm ĥaremine girdi ve çığdı ve eyitdi (12) ol kişi ki bu kıızı öldürdi bilür misin eyitdüm yüzünü bilmezem ammâ (13) âvâzını bilürem o issi ĥaremine buyurdi ki ta'âm tertîb ideler ve evden (14) çığdı ve tîz geldi ve sipâhî kişi bile getürdi ve anuñla söyleşürdi (15) fi'l-ĥâl âvâzından bildüm ol issi baña gözi ile bu midur deyü işâret eyledi (16) belî didüm ta'âm getürdiler çün ta'âm yimekten fâriğ olduğ şarâb getürdiler (17) ve ol yigide çok virirdi çün ol esridi hem ol yercegizinde (18) yatdı o issi şuru geldi sarây şapusunu muĥkem eyledi ve ol yigidüñ başını (19) kesdi ve baña eyitdi ol ölen kız benüm hemşirem idi ve dâyimâ bu yigit (20) anuñ ardınca imiş ve çün murâdını andan ĥâřıl idememiş fırsat bulup (21) öldürmüş ben daĥı anı kışâş eyledüm çün gice oldu ben o issi ile (22) ol kişiyi varduğ bir yerde defn eyledük hemîn ki řabâĥ oldu Başradan (23) kaçdum ve Bağdâda geldüm ve and içdüm ki hergiz da'vete varmayam ve cenâze namâzını

[105-a]

(1) kılmamağa and içdügümüñ sebebi bu idi ki Bağdād şehrinde zühr vaqtinde bir yere (2) gitdüm iki hammāl gördüm ki bir ölüyi getürmüşler geydirürler kendüme eyitdüm (3) meger ki bu kişi gāribdür ve dervīşdür bile varayum ve hammāllara yardım eyleyeyüm (4) tā şevāb ola ki ilerü vardum ve cenāzenüñ bir tarafını hammāldan aldum ve götürdüm (5) çün bir sâ'at oldı yoruldum hammāla çağırdum hiç kimesne cevāb virmedi (6) ol getüren epsem ol götür ki ol gitdi didi eyitdüm ben daħı cenāzeyi (7) birağuram ve giderem hammāl eyitdi saña tešnī' idem ve gitmeye kıomayam gitmeye (8) şerm eyledüm ve eyitdüm ki meşakķate taħammül ideyüm ne kıadar renc ü ta'ab ziyāde (9) olursa şevāb ziyāde olur cenāzeyi ol hammālla bir mescide iletdük (10) ve kıoduķ ol hammāl daħı kıaçdı ve ol cenāze benüm boynumda kıaldı anlara la'net (11) eyledüm ve eyitdüm bu şevābı tamām eyleyeyüm birkaç aķçe gorkāne virdüm ve gor (12) kıazuñ deyü işmarladum ve biz ol meyyitüñ namāzını kııldıķ ve çok diledük ki defn (13) iderüz gorken kıabre girdi ve ben cenāzeyi yukardan anlara şundum ki gore (14) kıoyalar nā-gāh ol gorken gorden kııķageldi ve bir sille yüzüme urdı (15) ve destārumı başumdan aldı ve boynuma taķdı ve kıatı kıatı kıagırdı ki ey müslümānlar (16) başsız kışi getürdi görüñ halk cem' oldılar ve kefeni ölüden açdılar (17) didüğü gibi başsız bir kışi buldılar medhūş ve müteħayyir oldum kimisi yumruķ (18) ve sille urdı kimisi sögerdi ve la'net iderdi şol hālle beni (19) vāli-yi şehr kıatına iletdiler çün oldur ki tānıķ bulunmadı beni yalınçaķ eylediler ki (20) şikence ideler ve iķrār itdüreler ol vālinüñ bir 'āķil kātibi var idi (21) çün beni müteħayyir u medhūş gördi (bir laħza şabr idüñ ki bu kışinüñ hāline nazār eyleyem ki bī-günāh görünüyor başed ki haķıķat-i hāl zāhir ola didi)²⁷ ve beni bir kışeye iletdi ve bu hādişeden (22) şordı evvelinden aħıre şöyle ki var idi taķrİR eyledüm buyurdı ki

²⁷ Sayfa kenarına yazılmıştır.

ölüyü (23) cenāze incinmeden indürdiler ve ol cenāzeyi te`emmül eyledi gördi ki bir tarafında

[105-b]

(1) yazılmış ki bu filān mescidüñ cenāzesidür birkaç oğlān bile aldı (2) ve ol mescide vardı ol mescid apusunda bir derzi gördi eyitdi (3) bu mescidüñ cenāzesi anı ve şöyle izhār eyledi ki meyyit getürmeye hācet (4) oldu hāyyāt eyitdi bu mescidüñ cenāzesi vardı ammā şabāh meyyit (5) getürmege aldılar kātib eyitdi hīç bilür misin kim aldı pīr eyitdi şol (6) sarāyuñ ehli aldı ve mescid yaininde bir sarāya işāret eyledi kātib buyurdu (7) fi'l-hāl ol sarāyın apusını ve amını aldılar ve apuyu uvatdılar ve girdiler (8) ve sarāyda birkaç ğāribler var imiş utdılar ve nāyibe iletdiler anlar iqrār eylediler ki (9) şarāb içerdük ve ortamuzda bir emred oğlān var idi ol oğlānuñ (10) sebebinden şavāş eyledük airü'l-emr oğlānı öldürdük ve başını (11) uyuya bıradük ve bu şıfatla gömmeye aşd eyledük ve ol iki hāmmāl bizden idi (12) vālī buyurdu amusını öldürdiler ve beni odılar ben Allāha şükr eyledüm (13) ve ol kātibe dāyimā du`ā kıldum ve nezr eyledüm ki hergiz `ömrümde cenāze namāzı kılmayayum (14) **faşl** bu hikāyetde bir fāyide budur ki mehmā emken şarāb meclisinden ihtirāz (15) ide *inneme'l-ħamrū ve'l-meysirū ve'l-enşabābı ve'l-ezlāmu* ile `amel ide zīrā ki her fitne (16) ve münāza`at ü huşūmet ve arb ü atlı ki `avām ortasında olur ekşer (17) oldur ki māddesi ħamrdur şöyle ki bu hikāyet anı mübeyyindür **el-ħikāyetü's-** (18) **şāminetu `aşere** hikāyet eyledi `Abdu'llāh Şayrefi ki hemsāyem bir yigit (19) vardı ki atasından çok māl mīrāş aldı ve şarāba ve avvāle telef (20) eyledi idi bī-ğāyet dervīş ve muillu'l-hāl oldu idi bir müddetden sonra (21) gördüm şāhib-i ni`met-i bisyārı ve şervet-i bī-şümār olmuş ol mālūñ huşūluna (22) sebep şordum ol def` eyledi andan sonra eyitdi rāst ideyüm bu şartla ki (23) sırrı şalayasun eyitdüm abül eyledüm eyitdi baña dervīşlük ve ihtiyāc

[106-a]

(1) bir h dde irişdi ki d yim mergi arzu iderdüm ve ittifaq Őyle oldu ki (2) menk ham h mile idi   iřa vaktinde toğurdu ve ol kadar nesnem yoğıdı (3) ol h letde aňa kuvvet ola taşra  ıķdum ki bir kimesneden řadaķa dileyem (4) ve aňa eyledüm bir k yece irişdim ve k yede bir ev gördüm ki andan (5) ışık gelürdi ol eve girdüm gördüm ki bir kiři yimek biş r r hey ne kiři s n (6) didi h l mi řerh eyledüm baňa raħm eyledi ve eyitdi otur bir s  at ki (7) yimeyi biş rem ve saňa daħı naşib virem ve birkaç ae daħı virem ol gice (8) atı şovuk idi bir kilimi  rtti ve eyitdi bu kilime şarıl ve bir laħza (9) yat ve ben g nl ncek idem ol kilimi aldum kendüme şardum ve yanımı yere (10) odum amm  acdan ve şovukdan ve ayęudan uyķu gözüme girmedi (11) bir s  at geçdi gördüm ki bir yalıncaķ kiři girüp geldi ağır nesne (12) getirmiş ol evdeki kiři t rdi arķasındaęını aldı ve eyitdi (13) ne geç geldi n senden n mid olmuşdum eyitdi d n ve bugün odun (14) altında gizlenmiş idüm ve firşat buldum bu kimseyi getird m bilmezem ki ae midür (15) altun mıdur amm  atı ağırdur ve alukdan ve orķudan yaķind r ki hel k (16) olam evdeki kiři çanağa ař ordı ve ikisi bile yirdi  n ta amdan (17) f riğ oldılar şar b getirdiler ve idiler amm  ol yalıncaķ kiři oķ (18) içerdi tiz esridi ve yatdı ol evdeki kiři t ru geldi ve evi (19) y rendi ve atuma geldi ve benümle s yleşdi uyanık olduğumı ve ol h le (20) v ķıf olduğumı bilmes n deyü cev b virmedüm ve kendümi uyķuya biraķdum (21)  n beni uyardı odı ve ol kiři vardı öldürdi ve bir kilime (22) şardı ve sar ydan çıķardı gitdi kendüme eyitdüm daħı yine teveķķuf eyledüm (23) t rdi geldüm ve ol yalıncaķ kiři getird ğ ni baňa virdügi kilime şardum

[106-b]

(1) ve sar ydan  ıķdum ve y gr  y gr  gitt m bir mescide irişdüm m  ezzin az yı (2) h cete  ıķmıř apusını aıķ biraķmıř tiz ol mescide girdüm m  ezzin geldi (3)

ne kişisün didi ğarīb kişiyem köyden şimdi geldüm ‘asesler k̄orq̄usından (4) deprenemezem eger beni bunda k̄orsan H̄aqq Te‘ālā kıyāmet gününde cehennem ‘azābından (5) saña h̄alāş vire mü’ezzin eyitdi Allāhuñ emānında yat aşāğa ol kilimi (6) başum altında k̄odum ve yatdum bir lah̄zadan şoñra ol kişinüñ āvāzını işitdüm (7) beni sögerdi ve tehd̄id ü va‘id iderdi mescidüñ penceresinden bakdum (8) elinde yalın bıçak ol yaña bu yaña yürür ve h̄iç mescidde olduĝumı gümān itmez (9) çün benden nüm̄id (10) oldu gitdi ve ben mescidde yatdum çün şabāh oldu ve yollarda çün geliş gidiş oldu mescidden çık̄dum ve ona (11) vardum ol k̄iseyi açdum ol bin d̄inār imiş ihtiyācum olduq̄ça (12) aldum ve bāk̄isinüñ ba‘zısını şakladum ve ba‘zısını atamdan k̄almış (13) h̄arāb yerlerüñ ‘imāretine şarf ve ol fakr u fākadan h̄alāş buldum (14) ve bu hikāyeti senden özge h̄iç kimesneye dimedüm **faşl** bu hikāyeti (15) ‘āql-ı başiret göziyle te’emmül kılsa kesb-i d̄ünyā ve cemī‘-i mālda ‘ömr şarf itmeye (16) ve k̄atı‘ mesālik ve irtikāb-ı mehālike iqdām itmeye ki çok ola ki ol mālūñ (17) h̄uşūlunda bir kişi muķāsāt ü şedāyid ve mu‘ānāt be-ĝayet v̄eke ve temettu‘ u şafāsını (18) bir kişi daĝı göre nitekim bu hikāyetde bir kişi ol mālūñ kesbinde ve cemī‘inde (19) ‘ömrünü şarf eyledi ve bir kişi daĝı h̄atırnāk işlere ve sehmnāk zaĝmetlere mürtekib (20) oldu ki anı uğurladı ve bir kişi daĝı d̄inini yele virdi ve nā-haĝ k̄anı (21) boynına aldı tā ol mālī b̄i-şirket kendüye maĝşūş ide ve bu üç kişiye (22) ‘ömrünü zayı‘ eylemekden ve meşak̄kat ü zaĝmet çekmekden ve nā-haĝ k̄an dökmeğden (23) ve günāh k̄azanmağdan özge fāyide olmadı ve ol dördünci kişi b̄i- renc ü zaĝmet

[107-a]

(1) ve ta‘b ü meşak̄kat ol mālūñ temettu‘ını ve şafāsını gördi ve’s-selām **el-hikāyetü’t-** (2) **tāsia‘atu ‘aşere** Ebū Temām hikāyet eyledi ki bir mu‘temed-i Şādıķu’l-k̄avladan (3) işitdüm ki eyitdi Ca‘fer-i Şādıķ rađiya’llāhu ‘anh şöyle buyurdi ki Sezūm (4) ehli bir mecūsī du‘āsıyla helāk oldılar şordum ki nice idi eyitdi

(5) Başrada bir köpri vardır ki ol köpriyi ehl-i Sezûm yapmışlardır (6) ol rûzgârda bir mecûsî ‘avratını bir dirâzgûşa bindürmüş ol köpriden (7) geçmek istedi ol cemâ‘at ki köpri üstünde idiler on aqçe istediler (8) ol geburuñ aqçesi yoğıdı ol cemâ‘atin birisi eşegüñ kıyruğunu kesdi (9) ve eşek kıyruğı acısından kalkanđı ol ‘avratı bırakdı ‘avrat hâmile imiş (10) oğlân bırakdı ol mecûsî hayrân kaldı eyitdi baña olan zulmi kime şikâyet (11) ideyüm eyitdiler köşkûñ issine şikâyet eyle ki bu şehruñ pādşâhı oldur (12) ol mecûsî ol pādşâhuñ kapusuna vardı ve şûret-i hâli ol pādşâha (13) ‘arz eyledi ol pādşâh eyitdi bāk degül dirâzgûşi anlara vir ki (14) işledeler kıyruğı bitecek saña vireler ve ‘avratuñı onlara vir ki cimâ ideler (15) hâmile olduğa saña vireler mecûsî yüzini göge tıtdı ve eyitdi (16) Hudâvendâ eger bu hüküm senüñ hükümüñdür ve andan râzîsan dağı râzî oldum (17) Hâkķ Te‘âlâ bir ferişte viribdi adam şûretinde ol mecûsîñüñ ve ‘avratıñuñ elini (18) aldı ve ol köpriden selâmetluğıla geçirdi ol mecûsî eyitdi ey Tañrıñuñ (19) kulu ne kişisen benüm hâkķumda bu ihsânı eyledüñ eyitdi ben Allâhuñ feriştelere (20) bir ferişteyüm çün sen Allâha münâcât eyledüñ seni hâlâş eylemekçün (21) beni viribdi girü bak ki Hâkķ Te‘âlâ’nuñ hışmını ol şehir ehlinüñ hâkķında (22) müşâhede idesün ol mecûsî girü bakdı gördi ki Hâkķ Te‘âlâ ol (23) şehruñ mecmû‘ halkıyla yere hasf eylemiş ol zulmüñ şümlüğünden

[107-b]

(1) **faşl** bu hikâyetde bir fâyide budur ki bilesün ki zulmüñ ‘âkıbeti mahmûd degüldür (2) ve bir fâyidesi budur ki ma‘lûm ola ki mazlûmlaruñ du‘âsı müstecâbdur eger kâfir (3) olursa şöyle ki mecûsuñ oldı **el-hikâyetü’l-‘ısrûn** (4) Muhammed bin Hamdun en-Nedîm hikâyet eyledi ki Mu‘temed ‘Ale’llâh arzû eyledi ki (5) anuñ için bir lâtif ev yapalar ve harîrden izâr ü ferşler ve döşekler (6) ve yaşdıklar ve perdeler ve aña münâsib ne var ise münâkkaş u lâtif müheyyâ ideler (7) sehl müddetde tamâm oldı ve huzûruna geldi çün halîfe anı gördi be-ğâyet (8) begendi ve gönlüne hoş geldi buyurdı ki ol evi bize diler ve izârları (9) tıtdılar ve döşekleri

döşediler ve perdeleri aşdılar ve nüdemâ ü havâş (10) hâzır oldılar ve her birisi bir lâyıķ medh didi ve ol gün giceye degin (11) şöhet oldu çün yatacak vaķt oldu tıru geldi ve harem sarâyına (12) girdi ve her birümüz müteferriķ olduk nâ-gâh ardımızdan bizi çağırdılar (13) çün kıatına girdük gördük ki arslân gibi çığıruı ve ol perdelerden (14) bir perdenüñ bir pâresi yırtılmış ve eydüı ki perdeden yâ bir perdenüñ (15) bahâsından melül degülüm melâletüm anuñ içündür ki ol günde bu noķřanı (16) irişdüırdiler ve sürür u ferahumuzı bâtıl eylediler ve benüm huzûrumda (17) bunuñ gibi cür'et eylediler ve bundan dağı kıatı budur ki perdeyi yırtanı gördüm (18) ve gözümünden ğâyib oldu ve bilmezem ki kimdür buyırdı ki taħrîr hâdimi hâzır (19) eylediler and içdi ki eger taħrîr ol işi tefahhuş idüp mücrimi bulmayacak (20) olursa taħrîrüñ başını kese taħrîr gitdi ve halife ol hâlet üzerine (21) hışmnâk oturdı bir lahızadan şöıra taħrîr geldi ve ferrâşlardan bir emred (22) oğlân ğâyet cemâl ve nihâyet melâhatde yüzünüñ nurı güneřüñ perdesin (23) yırtardı ve tal' atınuñ aksi bedr aya perde tutardı ol perdenüñ pâresiyle

[108-a]

(1) getürdi ve ol oğlân günâhın i' tirâf eyledi ve tazarru' u zârîyle (2) ağlardı ve 'afv dilerdi Mu'temed tazarru' una iltifât itmedi ve taħrîre buyırdı ki (3) taşra çıkara ve elini kesdüıe hâzırларуñ ve oğlânluğına ve kemâl-i hüsnüne (4) ve tazarru' u zârîsine raħmi geldi ammâ hiç kimesnenüñ zehresi yoğıdı ki (5) şefa' atle tıdağını depredeydi yâ iltimâs-ı 'afvle dilini kımıldadaydı (6) mecmû' umuz Mu'temed öñünde epsem tıruırdık ve kıulağumuz ol ođlânüñ feryâdına idi (7) nâ-gâh Mu'temed bir feryâd eyledi ki tıranlar kıamu kıorđdılar kıatı inledi idi (8) ve eyitdi barmağumda bir nesne oldu ve her lahıza derdi ziyâde olur (9) ârâmı kıalmadı ve feryâd u fiğânı hâdden geçdi bir kimesne getürdiler ki barmağına (10) te'emmül ide minķâř getürdi ve barmağından kııl gibi bir çöpceğiz çıkardı (11) bilmedük ki kıankıısına ta' accüb idevüz ol eri harîr döşegüñ üzerine bu çöp (12) ne yerden batduğundan yâ bu küçücük leke

bu kadar derd ü zahmet olduğundan (13) çün Mu‘temed ol çöpi barmağından çıkarmakla rāhat buldı bize müteveccih (14) oldu ve eyitdi bu kadar cerāhatle bunca derd ü zahmet çekdüm ve ol oğlancığün (15) hāli eli kesilmek derdinden nice ola tiz varuñ eger kesmediler ise kesmesünler (16) ve āzād eylesünler kullar tiz yügrışdiler gördiler ki bıçağı eli üzerine (17) komuşlar ki keseler men‘ eylediler ve ol oğlancuğ ol varıdan hālāş buldı (18) **faşl** bu hikāyetde fāyide budur ki Hakkı celle ve ‘alā her gāh ki bir kuluñ belādan (19) hālāş eylemek istese bir sebep ihdās ider ki hiç aferīdenüñ hātırından (20) huṭūr itmez ve ol dermāndenüñ hālāşına sebep olur **el-hikāyetü’l-hādīyetu** (21) **ve’l-‘ısrūn** İmām Aşma‘ī rahmetu’llāhi ki aña ekābir-i ‘ulemā’i ve meşāhīr-i fużalā idi (22) şöyle hikāyet eyledi ki evāyil-i ta‘allüm ve ibtidā-i taḥşilide Başra şehrinde muḳīm idüm (23) ve be-gāyet muḳillu’l-hāl ve faḳr u fāka ile ve teng destlülkle rüzgār geçerdüm

[108-b]

(1) ve taḥşil-i ‘ilme ve kesb-i kemāle ol zahmetle meşğül idüm ve medrese yolında baḳḳāl (2) var idi her şabāḥ ki andan geçerdüm şorardı ki kıanda gidersün eydürdüm ki (3) fülān muḥaddiṣ kıatına giderem ve çün gice girü gelürdüm şorardı ki kıandan (4) gelürsün eydürdüm ki fülān ‘ālim kıatından gelürem çün böyle didüm eydürdi (5) vaşiyetümi kıabül ile yigitlüğünü ve ‘ömrünü bile virme ve bir bışe taleb eyle ki (6) fāyidesi ‘āyid ola ve bir iş işle ki bir gün saña gerek ola mecmū‘ kıtāblaruñı (7) baña vir ki bir tekneye kıoyam ve bir destī şu üzerine dökem gör ki bir etmek bışecek (8) ḥamīr ḥāşıl olur mı va’llāhī ki eger kıamu kıtāblaruñı baña virirseñ ve benden (9) bir etmek dileseñ virmeyem ve her nevbet ki beni görse bu vaşiyeti eydürdi (10) ve şevāb için bu naşihati dirdi ben ol nā-ḥoş naşihatden be-gāyet (11) perīşān ve dil-teng ü şikeste-hātır olurdum andan şoñra anuñ teşnīnden (12) gice ile giderdüm ve gice ile gelürdüm ve ol ešnāda dervīşlük gāyete (13) irişdi ve zahmet ü miḥnet bir ḥayşiyetle oldu ki oñ ağacı yıkıardum (14) ve nafaқа için şatardum ol daḥı dükendi

bir gün vech-i ma' aş için (15) mütehayyir u müfekkir oturdum ve hîç nafağa idecek nesneye mâlik degüldüm (16) ve saçum tağık ve kaftānum çirkin ve yüzüm gözüm evkār emîr-i Başranuñ ki Muḥammed bin (17) Süleymān idi ḥādimi geldi ve emîr seni çağırır didi ben eyitdüm emîr beni (18) n'eyler ki dervîşlük bu ḥadde irişdi ki görürsün çün benüm ḥālümü gördi (19) ve perişān hey' etüme müṭāla' a kıldı gitdi bir sâ' atden şoñra geldi ve birkaç (20) boğça getürdi buḥūr getürdi ve biñ dīnār getürdi ve eyitdi emîr (21) şöyle buyurdi ki seni ḥammāma iledem ve yuyam ve bu ḥil'ati geyesün ve buḥūr (22) idinesün ve benümle emîr ḫatına gelesün çün ḥāṭırumdan geçdi ki nesneyi (23) gördüm şād u feraḥ oldum ve emîre du' ā eyledüm ve her ne kim buyurmuş idi

[109-a]

(1) yerine getürdüm ve ol ḥādım ile emîr ḫatına vardum selām virdüm emîr (2) çün beni gördi i' zāz u ikrām eyledi ve eyitdi yā ' Abdü'l-Melik emîrū'l-mü'minīnūñ (3) maḥdümzādesini terbiyet itmege seni ihtiyār eyledüm yerağūñı eyle ki emîrū'l-mü'minīn (4) ḫazretine gidesün ve göreyüm ki nice dirlük idersün ve eşer-i belāğati nice zāhir (5) eylersen du' ā eyledüm sem' ān ve tā' aten didüm eyitdi benümle şimdi vedā' eyle (6) ve yarın git emîr ile vedā' eyledüm ve kütübden ne ihtiyāc vardı ise aldum (7) ve bākīsini orda ḫodum ve aḫrabādan bir ḫarıcığı orda sākın eyledüm (8) çün şabāḥ oldı emîr Muḥammed bin Süleymānuñ resūli geldi ve bir gemi tertīb (9) eylemiş cemī' alāt ü esbābı sefer ki gerekli idi müretteb ü müheyyā eylemiş (10) beni ol gemiye ḫoydılar ve Bağdāda müteveccih oldılar çün Bağdāda irişdük (11) Hārūnu'r-reşīd ḫatına iletdiler selām virdüm cevāb-ı selāmdan şoñra (12) Abdü'l-Melik bin Ḫayb el-Aşma' ı sen misin emîrū'l-mü'minīnūñ ḫuluyam didüm eyitdi (13) bilgil ki ferzend nūr-ı dīde ve miyve-i dīl ve āsāyiş-i ruḥ olur ferzend (14) Muḥammed Emīni saña teslīm eylerem ki diyānet ile Ḫur'an u ' ilm ta' līm idesün (15) zinhār ki dīnini ve i' tiḫādını fāsīd eylemeyesün ve dīn-i aḫiret ' ilmini ta' līm

(16) idesün ki inşâ'a'llâh müslümânlarâ imâm ola sem'ân ve tã'aten didüm andan
 soñra (17) Muḥammed Emîni ḥâzır eylediler ve baña teslîm kıldılar ve bizi bir sarâya
 ilettiler ki (18) bizüm için ḥâlî eylemişler imiş ve ḥıdmetkârlardan ve ferşden ve ne
 ihtiyâc (19) olursa kamu ḥâzır eylemişler ve müretteb kılmışlar ve her ayda baña iki
 biñ aqçe (20) vazife kıldılar ve her gün ârâste ḥân ü tã'am şöyle ki mülük u ḥulefâya
 (21) olur getürürler idi ve ben eşnâ'-i ta'lîmde müslümânlaruñ eşğâlini ve aşḥâb-ı
 (22) ḥavâyicüñ ḥâcâtını ḥalîfeye 'arz iderdüm ve baña ḥalkdan ḥıdmetler ve
 armağânlar (23) gelürdi ve her mâl ki baña ḥâşıl olurdı Başraya gönderürdüm ve
 buyururdum ki

[109-b]

(1) benimçün zıyâ' u 'aḳâr ve emlâk ü esbâb alurlardı ve buyururdum ki benimçün (2)
 bir hob sarây bünyâd eylediler ve ben bir müddet darü'l-ḥilâfetde oldum aña (3)
 degin ki Muḥammed Emîn Ḳur'ân ve fıkıḥ öğrendi ve şî'r ü lügâtdede mâhir ve üstâd
 (4) oldu ve ensâb ve aḥbâr-ı 'arabî vaḳâyî'lerini *kemâ hüve ḥaḳḳuhu* bildi Reşide (5)
 'arz eyledüm emârât-i rüşdi ve 'alâmât-ı sa'adeti anda zâhir gördi (6) ve her ne şordı
 cevâb virdi be-ğâyet begendi andan soñra (7) buyurdi ki birkaç ḥuṭbe ihtiyâr eyle ve
 ezberlet ki cum'a günü okuya on ḥuṭbe ki (8) feşâḥat ü belâğatle meşhûr idi
 Muḥammed Emîne ezberletdüm çün cum'a günü (9) oldu mescid-i câmi' vardı ve
 ḥuṭbe-i ğurra okudu ve imâmet eyledi (10) ve baña cevânibden ve erkân-ı devlet ve
 ḥavâş u muḳarreblerden ve ehl-i ḥarem u aḳârib (11) ve a'yân-ı şehrden hediyeler ve
 tuḥafalar viribdiler ve mâl-ı 'azîm baña cem' oldu (12) ḥalîfe beni çağırđı ve eyitdi
 yâ 'Abdü'l-Melik eyü ḥıdmet eyledüñ ve çok (13) ḥaḳ şâbit eyledüñ ve ol vaḳtdür ki
 murâduñ ne ise dileyesün ve ḥâcetüñ ne ise (14) 'arz kılasun ki ḥâcetüñ revâ ola ve
 maḳşûdun ḥâşıl ola eyitdüm emîrü'l-mü'minîn (15) iḳbâlinde hiç arzum
 ḳalmayıpdu ve murâdum devletinde ḥâşıldur buyurdi (16) ḥil'at-ı girânmaye
 virdiler ve mâl-ı 'azîm nâtiḳ u şamıtdan ve ğilmân ü cevâriden (17) ve tıbler ve

ferşler her nev' den getürdiler ve baña teslîm itdiler şükr eyledüm (18) ve du'â kıldum ve eyitdüm eger emîrû'l-mü'minîn şavâb görürse icâzet buyura ki (19) teferrüc ve cemîle-i Başraya varam ve birkaç gün anda tûram ve bir mişâl emîr (20) Başraya in'âm ide tâ emîr-i Başra hâş ve 'âma buyura ki selâmıma geleler (21) ve şerâyiṭ-i istiḳbâli ve i'zâz ü ikrâmı yerine getüreler icâzet virdi (22) ve nice ki didüm şöyle bir mişâl buyurdi Başraya varam bir sarâyı pādşâha (23) benimçün tertîb eylemişler idi ve çok emlâk ve zıyâ' şatun almışlar idi

[110-a]

(1) ve ehl-i Başradan vadî' ve şerîf kamu selâmuma geldiler üçüncü gün ol (2) baḳḳâl erâzil-i nâs ile ḳatuma geldiler ve baña selâm virdiler çün ol baḳḳâl (3) beni gördi yâ 'Abdü'l-Melik nicesün didi ta' accüb kıldum nice ki emîrû'l-mü'minîn (4) baña hitab iderse ol daḥı baña şöyle ḥiṭâb iderdî hoş vechle (5) cevâb virirdüm ve eyitdüm ki vaşiyetüni ḳabûl eyledüm ve her kitâb ki var idi (6) cem' eyledüm ve on destî şu üzerine dökdüm şol ḳadar ḥamîre ḥâşıl oldu ki (7) bu kamu gördüğün etmek andan yetişdi andan soñra aña iḥsân eyledüm ve kethüdâluğumı (8) aña tefvîd eyledüm **faşl** bu ḥikâyetde bir fâyide budur ki ehl-i 'ilm egerçi (9) fazl ü edeb kesbinde giceyi gündüze ve gündüzi giceye getürürler (10) ve çok mezellet ü meşâḳḳate taḥammül iderler ve ḥasîslerden melâmet işidürler (11) haḳḳ Te'âlâ anlaruñ rencini zâyi' eylemez ve ol meşâḳḳatüñ şemeresi dünyâda ve ahiretde (12) ḥâşıl olur ve bir fâyide budur ki müte'allim gerekdür ki câhilleruñ serzenişiyle (13) ve nâ-dânlaruñ melâmetiyle ta'allüm-i 'ilmden vazgelmeye ve 'âlimler dergâhından tereddüdini (14) kesmeye ki bir mes'ele 'ilmden dünyâdan ve mâ-fihâsından 'âḳiller ḳatında yegdür (15) **el-ḥikâyetü's-şâniyetu ve'l-'ışrûn** Mesrûr ḥâdim ḥikâyet eyledi ki Me'mûn (16) ḥalîfe bir gün beni çağırdı ve eyitdi ki şâḥib-i ḥaberlerüm baña şöyle ḥaber virdiler (17) her gün bir kişi Berâmikenüñ maḳberesine gelür ve nevḥa ider ve aglar ve anlaruñ (18) merşiyelerin oḳur gider sen ve Dînâr bin 'Abdu'llâh varuñ ve ol

ḥarābenüñ (19) bir zāviyesinde pinhān oluñ ve şabr idüñ ki ol kişi gele ve ağlaya ve zıkr kese (20) diye ve eyide tırup gitmek isteyince tutuñ ve baña getürüñ Mesrūr eydür (21) vaqt-i seherde Dīnār bin ‘Abdu’llāh ile bindük ve ol ḥarābeyeye varduķ ve her birümüz (22) bir köşede oturduķ ve bārgirlerümüz ırāk giderduķ çün şabāh oldu (23) bir kara ḥādım geldi ve bir kürsi getürdi ķodı ardınca bir pīr kişi zillet ü şehāmet

[110-b]

(1) ve ferr u mehābet ile geldi ve ol kürsinüñ üzerine oturdu ve her yöne (2) nazār eyledi çün kimesne görmedi zārī ve nevhaya āgāz kıldı ve çok (3) ağladı ve Berāmikeyi eyülük ile añdı ve du‘ā kıldı çün gitmek istedi ikimüz (4) iki taraftan tutduķ siz kimsiz ve benden ne dilersiz didi ol Dīnār bin (5) ‘Abdu’llāh ve ben Mesrūr ḥādım emirü’l-mü’minīn buyurupdur ki seni ḥazretine iledirüz (6) didüm bu sözden müşevveş oldu eyitdi kerem eyleñ cānumdan eyemen degülüm (7) şabr idüñ ki vaşiyetnāme yazam vaşiyetnāme yazdı ve ol ḥādime virdi (8) ve bizümle ḥalīfe ķatına geldi çün Me’mūn anı gördi yüzini döndürdi (9) ve kaçdı ve eyitdi sen kimsün ve ne yerdensün ve Berāmikenüñ senüñ üzerinde (10) ne ḥaķları vardır ki bunca nevhā vü zārī anlaruñçün idersün ol kişi (11) bī-teveķķuf u teḥāşī eyitdi yā emire’l-mü’minīn Berāmikenüñ benüm üzerümde çok (12) ḥuķūķı vardır eger emirü’l-mü’minīn ol ḥuķūķun birisini icāzet buyursa (13) taķrīr ideyüm Me’mūn eyitdi de ol kişi eyitdi ki ben Münzir bin el-Muğire (14) el-Dımışķiyüm ḥaseb ü nesebüm zāhir ve ni‘met ü rāḥatla perverde olmuşam (15) ve devlet ü sa‘adetle neşv ü nemā bulmuşam bir vaķt devlet ‘ādetince intikāle (16) āgāz kıldı ve ni‘met-i resmince anca bī-şebātluđı bīşe idindi ve ol rāḥat zevāle (17) ve ol şervet intikāle yüz tıtdı ve dervīşlük bir ḥadde irişdi ki taķrīre (18) gelmez dostlar beni Berāmikeye delālet kıldılar ve ziyāretlerine taḥrīş itdiler (19) ve ḥalel ki ḥalinde vāķi‘dür anlaruñ terbiyetinden özge nesne ile ıslāḥ (20) olmaz didiler bi’z-zarūra terk-i vaṭan-ı aşlı kıldum ve kaçd-ı Bağdād eyledüm (21) ve benümle ehl ü ‘ıyālden yigirmiden ziyāde

kişi var idi çün Bağdâda (22) irişdük etfâl ü 'ıyâli bir mescidde kındurdum ve sefer kaftânlarını (23) çıkardum ve eyü kaftânlarımı geydüm ve yola düşdüm ve bilmezdüm ki ne yere giderdüm

[111-a]

(1) bir mescide irişdüm münakkaş u müzahraf envâ' -ı baş ve ferş ile ârâste (2) ve bir cemâ' at-i müzeyyen hoş-şekil pîrler ol mescidde otururlar ol mescide (3) girdüm ve oturdum fikr eyledüm ki hâlümü ol pîrlere 'arz eyleyem ve hâlimüñ (4) şalâhına anlardan meded isteyem hacâletden ve hayâdan zîrâ ol hâli (5) görmemiş idüm söz hâtruma gelmedi ve bilmedüm ki ne diye idüm nâ-gâh ol t̄ayife (6) t̄urdılar ve mescidden çıktılar ben dağı anlara muvâfaqat eyledüm bir sarâya ki (7) dergâhı 'âlî ve dehlîzi uzun idi girdük ol sarâyüñ şahını gâyet (8) vüs'atde ve nihâyet fesahtde idi ve ol şahında bir bostân ve ol bostân (9) içinde bir dükkân ve ol dükkânüñ hicâr tarafında abnûsden dürr-efzenger (10) ve üzerine 'acden bir taht ve Yahyâ bin Hâlid ol taht üzerine oturmuş (11) ol cemâ' at ol dükkânı geçdiler oturdılar ben dağı muvâfaqat eyledüm ve geçdüm (12) oturdum hâdimler bize nazar eylediler ve bizi şaydılar yüz bir kişi idük (13) gıtdiler bir lahzadan soñra yüz bir muraşsa' kemerlü hâdim geldi her birisinüñ (14) elinde altundan micmer micmer içinde hâd 'ud od üzerinde komsular her birisi (15) birer micmer her birümüzüñ önünde kodı andan bir yigit ki gâyet cemâl ve nihâyet (16) kemâlde hazz-ı gâliye gül ruhsarı kenârında bitmiş ve nihâl-i kaddi hüsn-i (17) cuybârında uzanmış geldi ve ol bisâtüñ kenârında oturdu çün (18) buğûrdan fâriğ oldu Yahyâ bin Hâlid Kâdıya müteveccih oldu ve eyitdi (19) kızum 'Ayşeyi 'amimum oğlına 'ağd u nikâh eyle Kâdı huṭbe oğudı ve 'ağd ü (20) nikâh kıldı ol t̄uran hıdmetkârlar mişk-i nâflarını ve 'anberden toplar (21) ve 'ud-ı hâmdan düzülmüş şüretler üzerimize neşâr kıldılar cemâ' at anı (22) kapışdılar ve ben dağı andan mebâliğa aldum andan soñra yüz bir hâdim geldi (23)

her birisinin elinde bir tabağ niçradan her bir tabağda biñ dīnār mişk-i ḥālisle
 qarılmış

[111-b]

(1) her birimüzün önünde birer tabağ kodılar ol cemā'atün her birisi önündeki (2)
 tabağın içindekini yeñiye dökerdi ve tabağı alurdu ve çıkardı giderdi (3) kamu
 çıktılar ben yalnız kaldum kalanı gibi tabağı ve içindekini alup gitmege cür'et (4)
 idemezdüm ve gāyet fakrden koyup gitmege kıyamaz idüm başımı aşığa bırağdum
 (5) ve fikr itdüm ve melül u dil-teng oldum nā-gāh bir hadime bağdum baña gözü ile
 (6) işāret eyledi ki tabağı al git ben dağı tabağı ve içindekini aldum ve gitdüm (7)
 ammā bu kadar māl baña kalacağından inanmazdum her laḥza girü bağardum ammā
 Yaḥyā (8) bin Ḥālīd benüm ḥarekātuma müṭāla'a kılarmış ve ben andan gāfil çün
 kapuya geldüm ki (9) çıkam bir ḥādīm geldi ve beni döndürdi tabağ u zerden nümīd
 oldum çün (10) Yaḥyā katına geldüm otur kimsün sen kandan gelürsün didi
 kışşatumı bī-tamāmihā (11) şerḥ eyledüm şuña ki irişdüm eyitdüm ehl ü 'ıyālüm
 filān mescide aç (12) ve yalın kodum Mūsāya gelün didi Mūsā geldi Yaḥyā eyitdi
 oğul bu bir (13) 'azīz kişidür ḥāndān-ı nī' metden ve aşḥāb-ı şervetden nevāyib-i
 rūzgār (14) ve ḥavādiş-i eyyām bunı bu ḥāle bırağmış ḥānmāndan ve vaṭan-ı
 aşılyeden (15) avāre olmuş buña iḥsān eyle senünle olsun Mūsā beni kendü sarāyına
 (16) ilette ve ḥil'at-i fāḥir virdi ve iḥsān u in'āmda yed-i beyzā gösterdi (17) ve ol
 gün ve ol gice şādī vü 'ayşde geçirdüm ikinci gün Mūsā 'Abbāsa (18) ki qarındaşı
 idi çağırdı ve eyitdi vezīr bu kişiyi baña işmarlayupdur (19) ve i'zāzına ve ikrāmına
 vaşıyyet eyleyüpdür dilerem ki emīrū'l-mü'minīn dergāhına (20) varam ben gelince
 katında olasın gerekdür ki mūrā'ātında mübālāğa idesün 'Abbās (21) dağı beni
 sarāyına ilette ve iḥsānda Mūsā tariqasın sülük eyledi (22) ve her gün gāh birisi
 ziyafet iderdi on güne degin çün (23) on gün oldu bir ḥādīm geldi ve ṭūr-ı ehl ü
 'ıyālüne vardı kendüme eyitdüm

[112-a]

(1) zer ü tabağ-ı neşârdan özge ol on günde baña mükâfat olmadı kâşki (2) evvelki günde gitmiş olaydum bu sarâydan çıktuğumdan sonra Yahyâ katına (3) beni kim kor tûru geldüm ve tereddüdle giderdüm bir hâdim önümce giderdi (4) beni bir sarâya ki gâyet kemâl ve tertîble ve aşnâf-ı ferş ve perdeler ile ârâste (5) kılmışlardı getürdi çün sarâyıñ ortasına irişdüm ehl ü ‘iyâlüm (6) atlas u dîbâ giyüp baña karşı geldiler ve ferh ü şādî anlara gâlib olmuş (7) ve on biñ aqçe bunlara benden öñdin virmişler çün oturdum ol hâdim (8) iki ma‘mûr köyüñ irtifâ‘iyle kabâlisını baña teslîm eyledi ve eyitdi bu iki (9) köy ve bu sarây ve ne ki içinde varısa ve yüz biñ aqçe mecmû‘ısı senüñ (10) haqqıñ ve mülküñdür ve ben şuna degin ki nâybât-i rûzgâr ve havâdiş-i felek-i devvâr (11) anlara qaşd eyledi sâyelerinde hoş geçirdüm ve ‘ayş u refâhiyyetle dirlük (12) iderdim ve şimdiki hâlde nem varısa anlarıñ ‘atâsı baqiyyesidür vefât (13) itdüklerinden sonra ‘Amr bin Mes‘ade ki halîfenüñ ‘âmilîdür ol köylere ki baña (14) temlîk eylediler bir harâc vazî‘ idüpdür ki dahli harcına vefâ eylemez ve ben (15) her gâh dil-teng olam yâ bir beliyye hâdiş ola ol harâbelere vardum ve gâh (16) nevha ü zârî eylerdim ve gâh ağlardum ve anlarıñ devletinde hoşluğıla geçen (17) günlerümi yâd eylerdüm ve anlara şükr ü du‘â kıluram ve rûzgâruñ bî-vefâluğundan (18) ve çarh-ı devvârüñ bî-şebâtlüğünden ve eyyâmüñ miñnetinden ol ıtlâl ü dimene (19) şikâyet eylerdüm gönlüme andan tesellî hâşıl olur Me‘mûn halife çün bu sözi (20) işitdi rikkat eyledi ve buyurdi ‘Amr bin Mes‘adeyi hâzır eylediler ve Berâmike (21) zemânından ol vaqte degin ziyâde ne aldı ise buyurdi ki girü redd eyleye (22) ve harâcı evvelki ‘âdetince vazî‘ eyleye ve ol pîre i‘zâz ü ikrâmı yerine (23) getüre çün halife bu hükmi buyurdu ol pîr derd-i dîl ile katı katı ağladı

[112-b]

(1) h̄alife eyitdi saña bunca ihs̄an u ikrām eyledüğümünden şoñra bu ağlamağa m̄ucib
 (2) ve bu z̄arluğa sebep nedür p̄ir eyitdi şöyledür ki em̄irü'l-mü'min̄in buyur (3)
 merhamet ü şefkatden h̄iç bir daķıka fevt olmadı ammā bu daķı Berāmike (4)
 bereketindendür ve ihs̄anlarınuñ baķiyyesidür h̄alife buyurdu ki selāmetluğıla (5)
 menz̄iline var ve 'ādetüñi terk eyleme ve bu țarīķ-i s̄ülük kııl ki vefā mübārekdür (6)
 ve h̄üsn-i 'ahd imāndandur **faşl** bu hikāyetde bir fāyide budur ki (7) her gāh ki kerem
 ü saḥā ve bezl ü 'aṭāyla bir kişi münḥall ü muttaşif olsa (8) ve erbāb-ı h̄acāte pāy-
 merdlük ve aşḥāb-ı vāķi'āte dest-ḡirlük eylese (9) dünyā ve ahiretde maķām-ı
 maḥmūd ve kevkeb me'ālisi burc-ı şerefde mes'ūddur dirlüğünde (10) ve öldüğünde
 ihs̄anla ma'rūf ğaybetinde ve h̄uzūrunda mişk gibi kıamu (11) dillerde ḥayr ile
 mevşūf olur şöyle ki Āl-i Berāmike aḥlāķ-ı ḥamīde (12) ve evşāf-ı cemīle sebebiyle
 ink̄irāz-ı 'āleme deġin ḥayr ile mezkūr dururlar (13) ve bir fāyide budur ki şükr-i
 mün'im miḥnet ü şādmāñi ve merg ü zindeġāñi de (14) ḥasāyil-i maḥmūde ve
 fazāyil-i pesendidedendür belki sebep-i devām-ı (15) devlet ve m̄ucib-i izdiyādi
 ni' metdür şöyle ki ol Dımışķiye oldu (16) **el-hikāyetü's-sālisetu ve'l-'ısr̄un** nāķılan-ı
 aḥbār ve rāviyan-ı aşār (17) şöyle naķl eylediler ki Ca'fer bin Süleymān el-
 Hāşim̄inüñ ki em̄ir-i Başra idi (18) bir 'ıķd-ı cevāhir-ı fāḥiri var idi şöyle ki māhr̄ular
 dişinden abdār (19) ve maḥbūblar sözinden şāhvār idi ol cevāhir sarāyında mişk gibi
 (20) zāyi' ve s̄imāb gibi nā-bedīd oldu her-çend ki talebinde mübālağa eylediler (21)
 kımyā gibi andan eşer ve 'anķā gibi ḥaber işitmediler Ca'fer bin Süleymān (22) ol
 ġuşşadan 'aşıķlar ġöñli gibi mużtarib ve maşūķlar zülfi gibi perişān (23) idi buyurdu
 ki serhengleri ve ḥıdmetkārları tehdīd ü va'yid eylediler

[113-a]

(1) ve istemekde nihāyet-i cidd ü ceħde irişdurdiler ‘ākıbetü’l-emr bulmadılar (2) birkaç aydan Őnra ol cevāhirden bir dūrri bāzārda bir şaşş elinde (3) buldılar ol şaşş envā‘ şikenceden Őnra kendü uğurladugını ikrār (4) eyledi mebhūt ü müteħayyir ve medhūř u mütefekkir řama‘ -ı cāndan kesmiş ve kendüni (5) ölü bilmiş Ca‘ fer şatına geturdiler Ca‘ fer řün anuñ bī-çārelüęini (6) ve iztırābını müřāhede eyledi dermāndelüęine ve ‘acizine muřtālī‘ oldu (7) ni‘metinüñ riyāseti şatında cevher-i nefis řasīs oldu diledi ki kerāmet (8) ĥilķatını bī-melāmet ve sūrūr-ı cānını bī-serzeniş erzānī ide eyitdi (9) bu cevāhir ol degül midür ki filān vaķtde saña bağışladum idi ol (10) bī-çāre belī didi Ca‘ fer eyitdi bunu terk eyleñ ve uğuri şaleb idüñ (11) ve selātīn-i ‘acemüñ birisinden bu ĥikāyet münāsib rivāyet olunur ki (12) bir ĥācibini dergāhından maĥcüb ķılmıřdı ve ĥāzretinden sürmüş idi (13) ve erzāk u ‘ulūfesini kesmiş idi ve ol ĥācib-i bī-çāre rüzgārını (14) faķr u fākayla geçirdi ve meskeneti ve ihtiyācı ğāyete irişmişdi (15) bir gün bu melik meclis-i ‘amm eyledi ve erkān-ı memleket ve a‘ yān-ı ĥāzret (16) ve eřnāf-ı ra‘ iyyet destūr oldu ol ĥācib-i bī-çāre bir dostdan (17) bir at ve kemer ve ķabā ‘āriyet aldı ve muķarrebler şeklinde ve ĥāřlar hey’etinde (18) dergāha vardı ĥüccāb u nüvvāb-ı dergāh řün anı bu şüretle gördiler (19) şandılar ki melik andan rāzī oldu ve şuçunı bağışladı ve geldüği melik (20) icāzeti ile oldu mānī‘ olmadılar řün melik anı gördi ĥuzūrunu (21) inkār eyledi diledi ki cerr ü ķahr eyleye ammā řün neřāř u řādmānluķ (22) günü idi dilemedi ki kendüye ve ĥāzırlara ‘ayř u řoĥbeti mūnaęęas eyleye (23) muķayyed olmadı ĥācib-i bi-çāre evvelki ķulluęına meřęül oldu ve fışat gözetdi

[113-b]

(1) āĥīr meclisde bir altun řabaķ ki elli miřķāl idi içi řolu misk-i nāfesi (2) meliküñ öñünden götürdi miřķi yeñine dökdi ve řabaķı ķoynuna řoķdı (3) ve çıķdı gitdi ol

hālete melikden özge hîç kimesne muṭṭali‘ olmadı (4) yarındası melik sarāyda ğavġa işitdi ki ekābir-i sarāy cemā‘ at-i sarāyı (5) ol ṭabaḳ sebebi ile müttehem eylemişler ve ‘azab ü şikence iderler melikūñ (6) ol hāl öñüne geldi keremi revā görmedi ki günāhkārı ele vire (7) ve ‘adli ruḥşat virmedi ki bī-günāh zālīm elinde helāk ola ekābir-i sarāya (8) eyitdi bu ciger sūhte mazlūmları terk eyleñ ki mişk kendü ahūsunuñ (9) perdesini yırtmaz ve ol şirdil ki ahūya muṭṭali‘ oldu mişk gibi (10) ğammāzluḳ kılmaz çün yıl tamām oldu hācib ol ṭabaḳı ve mişki tamām ḥarc (11) eylemiş idi hem bi-‘aynihi ol gün gibi bir gün elikdürmek ve kendüyi melik (12) ḥazretine bıraḳdı çün melikūñ nazarı ana vāḳi‘ oldu luṭfıla eyitdi (13) meger ki ṭabaḳ ve mişküñ bahāası dükendi hācib ol hāletde yer öpdi (14) ve i‘tizāra ve istiġfāre meşġul oldu melik ‘acine raḥm eyledi (15) ve şuçundan geçdi ve evvelki mertebesine iriştirdi ve ol mezellelden (16) kırtardı **faşl** bu ḥikāyetde bir fāyide budur ki za‘īf ve günāhkārlardan (17) ‘afv eylemek nihāyet kerem ve ğāyet luṭfdur ve mücrimlerden intikām itmemek (18) ve ‘ayb örtmek ve ‘özr ḳabul itmek mekārim-i aḥlāḳdan ve ḥulāsa-ı (19) şiyemgendür **el-ḥikāyetü’r-rābia‘tu ve’l-‘iṣrūn** Tevārīh-i ḥülefā ve vüzerāda (20) mezkūrdur ki Aḥmed bin Ebī Ḥālid ki vezir-i Me’mūn idi mā‘a-hāzā ki kerimü’t-ṭabi‘ (21) idi ammā ṭabī‘ atında ğılazet ü melāmet var idi aṣḥāb-ı ḥavāyici (22) incidürdi ve aṣḥāb-ı ḳaleminden ve erbāb-ı kifāyetden bir kimesne ki hūnerle müteḥallī (23) ve ‘amelden ‘aṭıl idi ve bir ‘amel ümīdi ile müddet-i medīde aña mülāzım idi

[114-a]

(1) şöyle ḥikāyet eyledi ki çün müddet-i mülāzemet imtidāda ve faḳr u fāḳa nihāyete (2) iriştirdi diledüm ki Aḥmed bin Ḥālidı yalnız görem ve ḥālimūñ işlāḥını (3) andan iltimās ḳılam nısf-ı leylde dergāhına vardum nā-gāh sarāy ḳapusu (4) açıldı vezir ḳıḳdı öñünde şem‘iler yaḳmışlardı dārü’l-ḥilāfete gider çün (5) nazarı baña vāḳi‘ oldu yüzini bürtürdi ve eyitdi bu vaḳt hîç kimesne (6) kimesne ḳatına gelür mi ve ḥalḳı

maħmillerinden girü qor mı ve benden yüz çevirdi (7) ve gitdi gāyet ‘aczümden şabr idemedüm ve eyitdüm beni izā vü redd eyledügün (8) ve serd ü saħt söz söyledügün ‘aceb degüldür ‘aceb budur ki bu gice (9) senün luḡfuñ ve keremün ümīdiyle bīdār idüm ve ehl ü ‘iyālī senün terbiyetünle (10) ümīdvār eylerdüm ve şefkatünden ve ‘ināyetünden lāf ururdum ol kamu (11) zannum ḡaḡaymış Allāh ile ‘ahd eyledüm ve nezr kıldum ve ferīşteleri güvāh (12) tutdum ki daħı kapuña varmayam ve senden ḡācet dilemeyem tā sen katuma (13) gelüp didügünden ve eyledügünden ‘özr dilemeyince bunu didüm mağmüm (14) u mehmüm döndüm gitdüm ve eyledügüm ‘ahd u nezrden pişmān oldum (15) zīrā bilürdüm ki Aħmed bin Ebī Ḥālīd nezrümü ve ‘ahdümi rāst eylemege iltifāt (16) eylemiyeser ve ben nezrümü şayub katına varmiyeserem ve müddet-i medīd miḡnet ile (17) olsa gerek ve faqr u fākayla ben ve ehl ü ‘iyālüm helāk olsağ gerek bu işi eyle (18) mütefekkir ve bu ḡādişenün vuḡu‘undan müteḡayyir evde oturdum çün sulṡān (19) sayyārat-i ufq-ı meşriğden ṡulū‘ kıldı ḡıdmetkārlaruñ birisi geldi (20) Aħmed bin Ḥālīd bu ṡaraf müteveccih olup gelürdi ve bir daħı geldi ki (21) uş kapuya geldi ve bir daħı geldi ki atdan indi ve sarāya girdi ben (22) der-ḡāl istiḡbāl kıldum ve ḡıdmet eyledüm çün oturdı çoğ (23) du‘ā ü şükr kıldum ki luḡf eyleyüp nezrümü rāst eyledi baña müteveccih oldı

[114-b]

(1) ve eyitdi emīrū’l-mü’minīnün bugün fermānı şöyle idi ki ir ḡāzrete varam (2) ve çoğ mühimmātün kifāyetine kıyām idem saña söyledügüm sözden perīşān- (3) ḡāṡır ve pişmān oldum emīrū’l-mü’minīn eşer-i taḡayyür ve melāleti yüzümde müşāhede (4) eyledi ve sebep şordı ḡāḡıḡat-i ḡālī şöyle ki var idi şerḡ eyledüm (5) buyurdı ki ol bi-çāreyi incitmişsün ve bī-mürüvvetlük ve yavuzluk eylemişsün (6) şimdi katına var ve andan ‘özr dile ben eyitdüm ki ḡāṡır benden perīşān (7) olupdur tehī dest katına nice varayum buyurdı ki ne dilersün eyitdüm (8) çün baña ḡāṡırını tesellī itmek buyurduñ borcunu ödemekle in‘ām eyle (9) buyurdı ki katında ne ḡadar māl vardır

üç yüz biñ aqçe didüm buyurdı (10) tevķi^ç yaz ki ol üç yüz biñ aqçe aña teslīm itsünler ki borcuna vire (11) ve üç yüz biñ aqçe dağı ĥazīneden vir ki vech-i ma^ç āşına şarf ide (12) ben eyitdüm yā emīre'l-mü'minīn çün mālīla ġanī eyledüñ cah u mansıbla dağı (13) müşerref eyle ki buyurdı ki Mışruñ dağı Mışra muķābil bir şehrūñ niyābetini aña tefvīz (14) eyledüm ben eyitdüm yā emīre'l-mü'minīn sefer ĥarcını dağı in^ç ām eylemek gerek (15) buyurdı ki yüz biñ aqçeye dağı bir at vir kātib-i bī-çāre eydür çün vezīr (16) taķrīrini tamām eyledi yüz biñ aqçe ve Mışr viāyetinüñ berātini (17) çıķardı baña teslīm ķıldı ve tırdı gitdi **faşl** bu ĥikāyetde (18) birķaç fāyide vardur birisi budur ki şāĥib-i vāķi^ç a ve muĥtāç gerekdür ki 'izzet-i (19) nefsini iĥtiyār eyleye ve danā'et ü ĥasāsete rāzī olmaya ve birisi budur ki (20) pādşāĥ gerekdür ki hemīşe muĥtāç ve faķīrleri tefekķud idüp ĥāllerine vāķif (21) olduğundan soñra anlaruñ ĥaķķında luţf u baĥşış ide şöyle ki emīrü'l-mü'minīn (22) Me'mūn ol kişinüñ ĥaķķında eyledi ve birisi budur ki şāĥib-i mansıb-i 'ālī ve (23) mertebe-i rafi^ç gerekdür ki dāyimā muĥtācları ve mülāzimleri tefekķud eyleyüp iĥsān

[115-a]

(1) ve terbiyet erzānī ide şöyle ki Aĥmed bin Ĥālid ol kātibe eyledi **el-ĥikāyetü'l-** (2) **ĥāmisetu ve'l-işrūn** Fađl bin 'Ayyāş ĥikāyet eyledi ki bir köklü bāy (3) ĥavşalası ġiñ eli tār dervīş 'ıyāli egirdüġi iplükden bāzāra iletdi (4) tā anuñ bahāsiyla ma^ç işeti nizām bula ol iplüġi bir aqçeye şatdı diledi ki (5) vech-i ķūta şarf ide iki kişi ġördi ki münāza'at ü ĥuşūmet iderler (6) şordı ki bu ĥuşūmet sebebi nedür eyitdiler ki bu muķātele bir aqçeden ötüridür (7) ol dervīş eyitdi ki bir aqçe onlara vireyüm ve ĥuşūmeti ortadan ġötüreyüm (8) ol aqçeyi anlara teslīm eyledi ve münāza'ati şulĥa tebdīl ķıldı ve eli boş (9) evine vardı ve şūret-i ĥāli 'ıyāline şerĥ eyledi ol 'afife ĥiç ĥāline (10) i' tirāz eylemedi ve ol basitine inķıbād ġöstermedi evüñ içini (11) teftiş eyledi bir eski ķaftān buldı dervīşe eyitdi bu eskiyi şat (12) ve sedd-i ramāķ ġetür dervīş ol eskiyi bāzāra iletdi ne ķadar ki ġezdürdi (13) ĥiç kimesne iltifāt eylemedi ve

her lahza Faḍl biḍā' atı gibi kāsīd ve 'ilm ü sermāyesi gibi (14) bāzār-ı rüzgārda bī-
 ḥarīdār olurdu nā-gāh bir kişi gördi ki eline (15) bir bāluḡ girmiş ve müşteri talebinde
 ayakdan düşmüş eyitdi gel ki muḡābele-i (16) fāsīd bi'l-fāsīd ve mu'āraḍa-i kāsīd
 bi'l-kāsīd idelüm ol kişi gördi ki (17) bir şafḡa-i muvāfiḡdur rāzī oldu ol şāliḡ ol
 bāluḡ ki havādan fāsīd (18) olmuşdu aldı eve ilette 'iyāli ol bāluḡñ işlāhına kıyām
 eyledi (19) çün ḡarnını yardı içinden bir dāne dürr çıkıdı erine eyitdi ki bu mervārīdūñ
 (20) kıymeti bilür misin eyitdi bilmezem ammā bir dostum vardur ki benümle
 şadāḡati (21) zāhir ve bu fennde ḡezāḡati bāhirdür aña göstereyüm ol dervīş ol (22)
 incüyi aldı ve lülü-i fūrūşān bāzārına ol kişiye vardı ol kişi (23) ol dürr-i yetimi
 ḡarīdārlara 'arz eyledi mezād kılduḡdan soñra yüz yigirmi biñ aḡçe çıkıdı

[115-b]

(1) ol ḡadar aḡçeye şatdı ve şemen aldı ve menzīline gitte hemān ki ḡadem menzīline
 (2) ḡodı bir sā'il geldi ve eyitdi Ḥaḡḡ Te'ālā size virdüḡi ni' metden bize (3) daḡı
 naşīb virüñ ol dervīş sā'ili ḡaḡırdı şüret-i ḡālī ana şerḡ (4) eyledi ve ol on iki kīsenüñ
 altısını ol sā'ile virdi (5) ol sā'il altı kīseyi aldı ve birḡaç adım gitte girü geldi ve ol
 mālī getürte (6) ve eyitdi ben sā'il degülem belki ferīşteyüm beni Ḥaḡḡ Te'ālā senüñ
 ḡatına virüpdür ki (7) saña i'lām eyleyem ki ol birḡaç aḡçe 'ivāzına ki ihlāş ile
 virdüñ ve ḡuşūmeti (8) iki mü'min ortasından götürdüñ Ḥaḡḡ Te'ālā saña yigirmi
 kırāḡ virdi (9) ve ol nesne ki saña naḡd irişdi yigirmi kırāḡdan bir kırāḡdur ve on
 ḡokuzı (10) keremi ḡazīnesinde senüñçün şakludur **faşl** bu ḡikāyetde şeref ihlāşı ve
 (11) derece-i şıdḡı müzhirdür ve bu iki ḡāyife ortasında ki bir ḡāyife 'uluvv-i
 mertebede (12) uc-ı rıf'at ve *yu'sirüne 'alā enfuşıhim ve lev kāne bihim ḡaşāşeh*
 pervāz iderler (13) ve bir ḡāyife denā'et ü ḡasāsetden *ellezīne yunfiḡüne emvālehüm*
riā'e'n-nāsi (14) ḡaḡıdinde ḡarār idüp ḡururlar farkın bildirürler ya'nī kendülerüñ
 ihtiyācı (15) ve fakrı ve açluḡı var iken bir ḡardaşa daḡı virirler ve anı kendülerinden
 ihtiyār (16) iderler ve bir ḡāyife budur ki māllarını riyā için ḡarc iderler **el-**

hikāyetü's-sādisetu (17) **ve'l-i-ışrūn** Aḥmed bin Ebī Ḥālid hikāyet eyledi ki atām Ebū Ḥālid yigitlükde Ebū 'Ubeydu'llāh ile (18) ki Mehdīnūn vezīri idi ol vaqt ki Ebū 'Ubeydu'llāh mu'allim ve mū'ezzin idi iḥtilāt (19) ü dostluk var idi ve Aḥmed bin Eyyūb daḥı şoḥbetlerine girerdi ve ekseri evkātda (20) bunlardan ayru olmadı atam Ebū Ḥālid baña hikāyet eyledi ki ululuk 'alāmatini (21) Ebū 'Ubeydu'llāh yüzünde müşāhede iderdük ve emārat-i seyādeti kırekātında ve sekenātında (22) muḡāyene kılarduk ve her cem'iyetde şadru'l-cerīde ve beytü'l-kaşīde ve vāsistu'l-kılān (23) anı bilürdük anuñ re'yiinden taşra iş işlemezdük bir gice ešnā-yı şoḥbetde

[116-a]

(1) eyitdüm eger bir gün manşib-ı vezārete irişürseñ benüm ḥaḳḳumda ne eyülük eylersün (2) Ebū 'Ubeydu'llāh eyitdi yā Ebā Ḥālid seni kamu işde ḥalife ve kıyım maḳām ideyüm (3) ve yā Aḥmed bin Eyyūb her ne kim dilerseñ ḥācetini revā eyleyem Aḥmed bin Eyyūb (4) eyitdi iltimās iderem ki vilāyet-i Mışruñ 'amelini yedi yıla degin baña tefvīz (5) idesün ve benden ḥisāb almayasun ḳabūl eyledüm didi bu sūdan sehl müddet (6) geçdi ki yaḡmūr gökden ḥaps oldı ve zeri' u ḍarı' da ḥalel-i fāḥş (7) zāhir oldı ḥalk istiskāya çıkdılar henüz muşalladan gelmemişlerdi (8) ki Ḥaḳḳ Te'ālā icābet eyledi ve 'acāyib yaḡmur yaḡdı ve ol vaqt emīr-i şehri (9) Şāliḥ bin 'Alī tarafından Şa'lebe bin Kıys idi kātibine buyurdi ki ḳaḥṭ ü (10) istiskāda ve Ḥaḳḳ Te'ālā fazl idüp du'āyı icābet itdügi bābda (11) bir mektüb Şāliḥ bin 'Alīye yaz kātib daḥı şūret-i ḥālī ḳaleme getürdi (12) ve Şa'lebeye 'arz eyledi Şa'lebe begenmedi ve kāḡıdı yırtıdı ve ḥāzır cemā'ate (13) eyitdi ḥiç kimesne içüñüzde yok mıdur ki feşāḥat ü belāḡatle emīre (14) mektüb yaza cemā'atüñ birisi eyitdi ki bunda bir kışı vardur ki belāḡat ü (15) feşāḥat ve kemāl ü fazl ve edeb ü tedbīrle kāmildür Ebū 'Ubeydu'llāhdur (16) Şa'lebe buyurdi ḥāzır eylediler buyurdi ki bir nāme bu bābdaki diledi emīr (17) Şāliḥ bin 'Alīye yaza Ebū 'Ubeydu'llāh fi'l-ḥāl bir nāme ki feşāḥatle müzeyyen (18) ve belāḡatle müreşşah idi yazdı Şa'lebe ol nāmeyi be-ḡāyet

begendi ve Şâlih bin (19) ‘Alîye gönderdi çün Şâlih bin ‘Alî ol nâmeyi okudu elfâzınıñ ‘azvîyetinden (20) ve ma‘ânîsinüñ riķķatinden ve terkîbinüñ selâsetinden ta‘accüb eyledi ve Şa‘lebeye (21) bir nâme yazdı ki bu nâmeyi yazan kâtibi vir bî-teveķķuf ve te’hîre ruķķat (22) virme Şa‘lebe Ebü ‘Ubeydu’llâhı Emîr Şâlihe virüpdî ve Emîr Şâlih Ebü ‘Ubeydu’llâhı (23) fûnûn-i edebde imtiķhân eyledi âşâr-ı belâgati ve emârât-i berâ‘ati ve rezânet-i re’yi

[116-b]

(1) ve metânet-i ‘aķlı anda müşâhede ķıldı ve kendüye kâtib eyledi ve dîvân-ı inşâyı (2) aña müfevvez ķıldı birkaç mektûb Emîr Şâlih tarafından Ebü ‘Ubeydu’llâh Manşûr (3) efendiye yazdı Manşûr buyurdı ki şimdiye degin Şâlihden gelen nâmelerüñ (4) hattı perîşân ve elfâzı nâ-muntazam ve ma‘ânîsi fâsid ve lehn ve hatâyâ müstemil (5) olurdu şimdi gelen mektûblar anuñ hilâfincadur hattı pākîze ve elfâzı (6) mühezzeb ve ma‘ânîsi daķıķdûr Ebü ‘Ubeydu’llâhuñ kemâl-i fazlından Manşûra i‘lâm (7) eylediler Manşûr buyurdı Ebü ‘Ubeydu’llâhı hâzır eylediler her nev‘ kemâlde (8) tecrübe eyledi kâmil buldı oĝlı Mehdînüñ kitâbetini aña tefvîz ķıldı (9) ve her gün emîrû’l-mü‘minîn Manşûra ķurbı ziyâde oldu birkaç nevbet Rabî‘ (10) hâcib diledi ki Manşûruñ i‘tikâdını anuñ hâķķında fâsid eyleye müyesser olmadı (11) bir gün Rabî‘ bu bâbda mübâlaĝa eyledi Manşûr eyitdi bir kişnüñ terbiyetinde (12) beni melâmetümi idersün ki oĝlum Mehdîyi nice ki dilerdüm ‘acem libâsından çıkaram (13) müyesser olmazdı bu kişi vâsıtasıyla ‘acem libâsını çıkardı ve fuķahâ libâsını (14) giydi Manşûr çün dâr-ı fenâdan dâr-ı beķâyâ rihlet eyledi hilâfet (15) Mehdî’ye muķarrer oldu Manşûb-ı vezâreti Ebü ‘Ubeydu’llâha tefvîz eyledi (16) ve Ebü ‘Ubeydu’llâh Ebü Hâlidî katına getürdi ve niyâbetini aña teslim ķıldı (17) ve vilâyet-i Mışruñ ‘amelini Aĝmed bin Eyyûbe şöyle ki şart eylemişdi erzânî (18) ķıldı **faşl** bu hikâyetde iki fâyide vardur birisi taķşil-i ‘ilm ve (19) kesb-i hünere tarîz itmekdür ki hünerrüñ sermâyesi bir sermâyedür ki hîç kimesne (20) andan ziyân

itmedi ve bir şeceredir ki hiçbir fazlda bî-şemere degüldür eger rûzgâr (21) haqqını bilüp ehliyyetine ve isti‘dādına lâıyık mansıba irişdürürse kamular (22) haqq-ı müsteħaqqına irişdi ehle ve maħalledür dirler ve eger devlet yârı ħalmasa ve rûzgâr (23) müsâ‘id olmasa lezzet-i ‘ilmle şafâ sürer ve fazl ü ‘ilm vâsıtasıyla ħamu ħalkuñ

[117-a]

(1) ħatında mu‘azzez ve mükerrem olur ve mansıbından maħrûm olduğun rûzgâr ve ehl-i (2) rûzgârdan görürler ne kendü taħşirinden ve bir fâyide budur ki bir kişi (3) bir kişi ile va‘d eylese mürüvvet budur ki va‘desine vefâ ide şöyle ki (4) Ebü ‘Ubeydu’llâh muşâhibleri ile eyledi **el-ħikâyetü’s-sâbi‘atu ve’l-işrûn** (5) Kitâb-ı Tarihü’l-vüzerâda şöyle getürmişlerdür ki bir kişi var idi adı (6) Ebü ‘Ubeydu’llâh Hübeyrî idi ‘Ömer bin Hübeyrî ferzendlerinden idi Me’mûn (7) ħalife rûzgârında Aħmed bin Ebî Ĥâlid vezâretinüñ ‘ahdinde idi Ebü ‘Ubeydu’llâh (8) vezîre mülâzemet iderdi ki bir ‘amel aña tefvîz eyleye her gün şabâħ (9) vezîrûñ ħapısına gelürdi ve çıkınca ħururdı hemîn ki çıkardı ħıdmet (10) şarâyıtını yerine getürürdi ve böyle ħalife dergâhına gelürdi vezîr çıkınca (11) dergâhda teveħħuf iderdi ve vezîr çıkduğda sarâyına bile gelürdi ve menziline (12) giderdi ve Aħmed aña ħiħ iltifât itmezdi bir gün Aħmed bin Ebî Ĥâlidüñ gözi (13) Hübeyrîye tüş oldu nüvvâbınıñ birisine eyitdi bunuñ ibrâmından melûl (14) oldum ben buña ne şuğl ü ‘amel virürem ve ne in‘âm iderem ħiħ bu nev‘ ile (15) benden ħayr görmez aña di ki min-ba‘d gelmeye ve rızkıñı istemege gide ol (16) nâyib eydür ki Aħmede eyitdüm bir kişi müddet-i medidedür ki dergâha mülâzemet eyler (17) nümîd gönderme mürüvvetden degüldür ve ben bu risâleti edâ itmekden şerm iderem (18) Aħmed eyitdi çâre degüldür elbetde şöyle ki buyurdum ħarfen bi-ħarfin dimek gerekdür (19) nâyib eydür evümden üç biñ aħçe aldum ve ħatına vardum ve eyitdüm ve vezîr (20) buyurur ki çok zemândur tereddüd eyler ve ħiħ bir mu‘atıl iş yoğdur ki bu üç (21) biñ aħçe alsun ve rûzgârını za‘yi eylesün ve ħanda dilerse gitsün (22) Hübeyrî çün

bu sözi işitdi eyitdi ben dilenci degülem ki beni hîle ile (23) dergâhdan giderürsün
 haqqâ ki ben bunu qabûl eylemezem resûl eydür çün

[117-b]

(1) Hübeyrî bu sözi didi qaçdum ve eyitdüm bu aqçeyi ben kendü mälumdan virdüm
 (2) vezîr saña elbetde gitsün didi eyitdi Allâh mälına bereket virsün toprak (3) yimek
 yegdür bu aqçeyi qabûl eylemekden ammâ tevekkü‘um budur nice ki anuñ didügi (4)
 baña didüñ benüm sözümi dağı bî-ziyâde ü noqşân aña diyesün qabûl eyledüm ki (5)
 ne dirse vezîre diyem eyitdi vezîre di ki ben dergâhına mülâzemet eyledüm (6) saña
 eylemezem belki saña mufavvâz olan manşıba mülâzemet eyledüm ve eger ol manşıb
 (7) olmasaydı hergiz qapuña varmaz idüm ve yüzüñi dağı görmez idüm ve ben (8)
 bir kişiyüm ki hırfetüm pādşâhların dergâhına mülâzemet itmekdür ve ulu olan (9)
 işleri ‘aqla ve fikrle kifâyet itmekdür ve seni Haqq Te‘âlâ bu işlerin huşûluna (10)
 qapu eyledi ve buyurdi ki *ve ‘tü’l-büyüte min ebvâbihâ* eyle olsa elbetde (11) rızqımı
 taleb itmege saña mülâzemet itmek gerek ve eger Allâh Te‘âlâ senüñ elinde baña
 (12) hayr irişmegi kısmet eylemiş olsa senüñ rağmuña elbetde ol hayr baña irişse
 (13) gerek egerçi kâre dağı olsañ ve hîç nev‘ ile ve cebr ile ve ‘unfle mâni‘ olmazsan
 (14) ve eger beni def‘ ile ve sürmekle mahrûm eyleyüp incidürsün ben dağı bu kadar
 (15) elümden gelür ki her gün seni didârumla incidem şimdiye degin günde bir kez
 gelürdüm (16) bundan böyle günde iki kez gelsem gerek Aşmed bin Hâlid eydür çün
 resûl (17) Hübeyrîñ peygâmını bu tertîb ile baña didi baña qazab müstevlî oldı
 (18) ol qazab ile Me‘mün qatına vardum Me‘mün buyurdi ki ‘amel-i Mışruñ (19)
 taqlîdine bir kişinüñ adını di ki aña tefvîz eyleyem benüm bu kişinüñ haqqındaki (20)
 adı Zübeyrî idi diledüm ki Zübeyrî diyeydüm qaçıduğumdan Hübeyrî didüm (21)
 halife çün Hübeyrîñ adını işitdi dağı gaybîdür ben anı bilürem (22) qadimü’l-
 eyyâmda hıkk hıdmeti bize vardur didi diledüm ki halifenüñ gönünü (23)
 döndürem her ‘ayb ü lağv ki elümden gelürdi didüm fâyide eylemedi ve eyitdi

[118-a]

(1) bu işe andan özge kişi yaramaz ve ben işlerde anuñ kifāyetini bilürem şuña (2) irişdi ki eyitdüm yā emīre'l-mü'minīn ğalaṭ eyledüm Zübeyrī disem gerek idi (3) Hübeyrī dimişem Me'mūn eyitdi ikisini bilürem egerçi ğalaṭ eyledüñ ammā bu işe (4) Hübeyrī yegdür Zübeyrīden ne qadar ki def'ine cidd ü cehd eyledüm mümkün olmadı (5) Me'mūn çün mübālağamı ve ısrārımı gördi eyitdi bu bābda bu defa' muvāzabat (6) ü mülāzemet itmekde sebep nedür çün gördüm olmaz şüret-i hāli söyle ki (7) vardı taqrīr eyledüm buyurdi ki Haqq Te'ālā anuñ rızqını senüñ elüñle cārī (8) eyledi egerçi käre ve dilemezdüñ tiz çık ve vilāyet-i Mısrā aña tefvīz eyle (9) eyitdüm yā emīre'l-mü'minīn dervīş ve za'ifü'l-hāldür Mısrā varmağa (10) tākati yoqdur huşuşan bu Muḥammede ki ağvāz ü alāt çok gerek eyitdi (11) bu daḡı anlardandır ki Allāh Te'ālā bī-iḥtiyār senüñ diline cārī eyledi egerçi (12) dilemezdüñ bu yüz biñ aqçe ḥazīneden virsünler ki yerāğın göre ve bu laḡza (13) gide vezīr eydür ḥalīfe katından taşra çıqdum ve ne ki buyurdi ise yerine (14) getürdüm **faşl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki taḡkīk bilmek gerekdür ki (15) Allāh virdüğünü kimesne redd idemez virmedüğünü kimesne viremez ve bu āyet-i (16) kerīme bu sözi muşaddıqdur *ve in yemeske'llāhü bi durrin fe lā kāşife lehü* (17) *illā hüve ve in yüridke bi ḡayrin fe-hüve 'alā külli şey'in qadīr* **el-bābu's-** (18) **şāmin** bir cema'atüñ hālini ḥikāyet eyler ki ölmege yaqīn oldılar andan şoñra (19) Allāhuñ luṭfıyle ḡayāt ve ölmek muḡaqqāq olduğundan şoñra necāt buldılar (20) **el-ḡikāyetü'l-ülā** Rāvīler söyle rivāyet eylediler ki İbrāhīm bin Meḡdīnüñ (21) müddet-i iḡtifā ve gizlenmesi medīd oldu ğāyet melālet ve dil-tenglüğinden olduğı (22) menzīlinden 'avratlar kaftānını giyüp ve 'atr ü 'abīr isti' māl idüp gice çıqdı (23) ve gitdi қоқусı pāsbanlara irişdi ve ol pāsban 'avrat olduğına şekk eyledi

[118-b]

(1) çün söyledi bildi ki erdür tutdı İbrāhīm eyitdi al bu yüzügi ki kıymeti (2) otuz biñ dīnārdur ve beni ço gideyüm pāsban kabūl eylemedi ve şahib-i (3) şurta katına iletđi şahib-i şurta dağı Me'mūn katına vardı ve bu hāli (4) i'lām eyledi Me'mūn buyurđı ki ol hey'et ve ol şüretle şakla ben getür (5) didüğümde ol şüretle getüresün çün şabāh oldı Me'mūn halife serir-i (6) hilāfetde oturđı erkān-ı devleti ve ekābir-i Benī Hāşimī hāzır eyledi (7) ve İbrāhimi hem ol şüretle hāzır eylediler çün İbrāhīm girdi halifeye (8) selām virdi ve eyitdi yā emire'l-mü'minīn bu cürm ü günāh ki benden şādır (9) oldı hükmün cānuma ve hālūme nāfizdür ve kanımı dökme saña helāldür ammā (10) ben niceyüm ki cümle günāhkārlardan fāyik ve günāhum uludur sen cümle 'afv eyleyenlerden (11) fāyik ve 'afvun uludur beni bu günāhla 'uqūbet idersen 'adl itmiş olursun (12) ve eger 'afv idersen fazl itmişlerden olasun Me'mūn çün bu sözi (13) işitdi rikkat itdi erkān-ı devlet ve a'yān-ı memlekete müteveccih oldı (14) ve eyitdi bunuñ bābında ne dirsün ba'zı ehl-i meclis başını kesmek gerek didiler (15) ve ba'zısı etini meqarāzla helāk olunca kesmek gerek ba'zısı elini ayağını kesmek (16) gerek ki 'uqūbet ile ola didiler fi'l-cümle kamu helākine işāret eylediler (17) egerçi keyfiyyetinde ihtilāf eylediler Me'mūn Aḥmed bin Ebī Hālide eyitdi (18) sen ne dirsün yā Aḥmed Aḥmed eyitdi eger bunu öldürürsen bu cins (19) günāhla bunuñ gibi günāhkarı öldürmüş senün mislün çok bulursun (20) eger 'afv idersen kendüye hiç mişli bulmazsun zīrā ki hiç kimesne şöyle (21) şunuñ gibi günākardan 'afv itmeyüpdür eger bir fazl ihtiyār eylersen ki (22) ol fi'ilde şeriklerün çok ola kimesnenün i'tirāzı yok ve eger bir fi'il (23) ihtiyār eylersen ki ol fi'ilde münferid olasın ve ol fazileti muḥrez fermān senün

[119-a]

(1) Me'mûn bir sâ'at fikr eyledi ve eyitdi yâ Ahmed bu sözi bir dağı i'ade eyle (2) Ahmed geçen sözi bir dağı söyledi Me'mûn eyitdi fazlde ve kemâlde münferid (3) ve bî-mişil olmağı ihtiyâr eyledüm ve 'afv u keremde şerik olmak istemezem İbrâhîm (4) çün bu sözi işitdi muğanna'ayı başından aldı ve bülend âvâz ile eyitdi ki (5) va'llâhî benden emîrû'l-mü'minîn 'afv eyledi Me'mûn eyitdi *lâ be'se 'aleyke* (6) ve buyurdi ki Ahmed bin Hâlid sarâyına iletdiler ve bir aydan sonra hazır eyledi (7) ve eyitdi yâ İbrâhîm günâhından 'özü dile ki işideyüm eyitdi yâ emîre'l-mü'minîn (8) günâhum andan uludur ki 'özüne ağız açub söz söyleyübileyüm ve emîrû'l-mü'minîn (9) 'afvı andan 'azimdür ki şükri muğabelesinde şenâ kılayum Me'mûn çün bu sözi (10) işitdi eyitdi mecmû' günâhlarıñ 'afv eyledüm bundan sonra tâ'ati bîşe idüñ (11) ve töhmet yerinden ihtirâz kııl buyurdi ki İbrâhîmi ıtlâk eylediler ve mâlını (12) ve ziyâ' u emlakini virdiler **faşl** bu hikâyetde fâyide budur ki (13) sözüñ laîfî ve 'özüñ eyüsü gönülde eşer eyler ve fâyidesi tîz zâhir olur (14) **el-hikâyetü's-sâniyetu** Ehl-i Nuşaybînden bir cemâ'at hikâyet eylediler ki (15) ol şehirde iki karındaş var idi ve çok mâl ü ni'et atalarından mîraş (16) aldılar idi ve muğâsemet ber-mücibi şer' eylemişlerdi birisi işraf ü tebzîre (17) meşgûl oldu ve sehl müddetde ol mâl âhîr oldu birisi kesb ü ticârete (18) dürüşdi ve sehl müddetde ebnâ-yı cinsinden keşret mâlla mümtâz oldu (19) bir vaqt ol ğanî kaşd-ı sefer eyledi ve 'azîmet-i ticâret kıldı ol fakîr (20) kardaşı katına geldi ve eyitdi baña ğâyet ihtiyâcdan bir mağdûm gerek ki (21) hıdmet eyleyem ve saña seferde bir hıdmetkâr gerek ki eyleye sen eger beni (22) hıdmetkârluğa kabûl eylesen yâdlara hıdmet eylemekden hâlâş bulam (23) ve sen yâdlarıñ hıyânetinden kurtulasın ol ğanî şandı ki bu sözi şıdqla dir

[119-b]

(1) ve kendünü ve arkadaşının şalâhını ister sözüne icâbet ve seferde refîk eyledi (2) ve mecmû' mālını aña inandı ve bir deveciyi develeriyle kirāya aldılar ve üçü (3) sefere müteveccih oldılar birkaç günden sonra bir tağa irişdiler ol (4) tağda bir büyük şu vardı ol fakîr arkadaş eyitdi bunda koñalum ki (5) tavar rāhat eylesün ve bu şudan içsünler ve biz dağı ta'âm yiyelüm ve rāhat (6) olalum ğanî arkadaş dağı muvāfaqat eyledi ve anda kondılar ve şofra (7) açdılar ve ol fakîr arkadaş deveci ile tavarı şuya ilettiler ve tâcir (8) yimedi ve anlara müntazir oldu bir sâ' at oldu arkadaş yalnız geldi (9) ve tavarı bağladı tâcir şordı ki mükârî kanı eyitdi şu kırānuñda (10) bir lahza rāhat olayum didi yatdı andan sonra geldi ve birkaç taş aldı (11) ve tâcir arkadaşının başına havāle eyledi ve eyitdi tiz elini arduña tut ki (12) bağlayum tâcir eyitdi saña ne oldu delü mi olduñ eyitdi bu sözi terk (13) eyle atamuñ mālî ile ticâret idesün ve beni kul idüñesün ve benden selâmet (14) olam mı şanursun böyle didükden sonra arkadaşının başın ayağın (15) mecrûh eyledi ve düşürdi elin ayağın muhkem bağladı ve gögsi üzerine (16) oturdu ve bıçağını kınından çıkarmak istedi der-hâl turu geldi (17) ve sol elini ki metîn bând idi yukarı tutdı ve sağ eliyle bıçağı (18) kuvvetle kınından çıkardı ittifākā bıçak kınından çıktı ve boğazına uğradi (19) ğāyet kuvvetden ve bıçak tizlüğinden boğazı ve tamarları tamām kesildi (20) ve fi'l-hâl canuñ mālî-i düzağa ısmarladı ve tâcir bağı ve şofra açık (21) ve tavar bağı ol gün giceye degin şöyle kaldılar ve ol gice dağı ol (22) halle oldılar ittifağan bir kârvân ol yoldan geçdi tavar ol kârvānuñ (23) sesini aldı ve yuları päreleyüp kârvāndan yaña gitdiler kârvân halkı

[120-a]

(1) tavarları tutmak istediler tavarlar kaçdı tâcir katına geldi (2) ehl-i kâfile tâcir katına geldiler gördiler ki bir kişi elinde bıçak ölmüş ve bir kişinin (3) eli ve ayağı

bağlu ve şofra açuğ ol hâlden ta' accüb eylediler tacirüñ elini ayağını (4) çözdiler ve hâli andan ma'lûm eylediler ve mukâriyi taleb kıldılar şü içinde (5) ğark olmuş buldılar tâcir-i miskîni bile aldılar ve mağşadına irişdürdiler (6) **faşl** bu hikâyetde fayide burdur ki her kişinüñ yavuz endîşesi (7) kendüye gelir ki şöyle ki ' arap eydür *men hafere bi'ren li ehihi vağa' fihi* (8) ya'nî her kim ki qarındaşına kıyu kızarsa kendü düşer **el-hikâyetü's-sâlisetu** Mu'temedlerden (9) bir kişi hikâyet eyledi ki ğurre-i ' ömr ve ' unfuvân-ı şebâbda şehr-i Remekeyi teferrüc (10) eylemek hâtıruma huğür eyledi bu ' azmi cezm eyledüm ve terk-i vağan kıldum (11) ve yalnız yola girdüm çün şehre irişdüm giceden bir pâre geçmiş idi ve halk (12) istirâhate meşğül idi çün ehl-i şehrdan kimesneyi bilmez idi ve menzîl-i (13) mu' ayyenüm yoğıdı şehr yanında goristân içinde bir künbede girdüm ol (14) ' azîmete ki bir sâ' at havâdiş-i eyyâmdan halâş bulam ve uyku vâsıtasıyla (15) uyanık kendümi mağcüb kılam ol yerüñ vahşetinden dağı uyumamışdum ki bir cânavaruñ (16) hareketini ihsâs eyledüm çok te'emmül eyledüm bir hayvân gördüm cüşşede itden (17) ulu kırd şandum geldi ve künbedlere girerdi ve çıkardı ve her yaña bakardı (18) ve ihtiyâ-ı tâmm ve tecessüs-i tamâm iderdi şekke düşdüm zîrâ ki bu ihtiyâ (19) hayvândan şadır olmaz âhirü'l-emr bir künbede girdi ve bir kabri kızmağa (20) başladı bildüm ki nebbâş imiş kılıcumı ve kıftânımı aldum ve ol künbede girdüm (21) çün beni gördi şuru geldi diledi ki bir yumruğ yüzüme ura kılıcla çaldum (22) elini düşürdüm çün bu humı yidi la' net saña ki beni öldürdüñ didi (23) ve kaçdı ve ben ardınca çıkıdum yetmedüm vardı bir sarâya girdi ve kıpuyı bağladı

[120-b]

(1) ben ol sarâyüñ kıpusında nişân eyledüm ve ol künbeddeki ol nebbâşı urdum (2) idi vardum ki ol kesdüğüm eli bulam gördüm ki demirden bir el ki ol nebbâş (3) gor kızmağa düzmüş ol demiri aldum içinde bir el buldum ' avrat eli dağı (4) metînesi gitmemiş ve iki altun yüzük barmağında be-ğâyet lağif u nâzik (5) çün ' avrat eli

idüğün bildüm ol hareketden pişmān oldum ve ol gice (6) anda eglendüm ve şubh vaktinde şehre girdüm ve ol sarāy kapusına vardum (7) ol kapuda çok cemā'at gördüm birisinden şordum ki bu kimüñ sarāyıdur (8) Kādı sarāyıdur didiler bir laḥza oldu bir pīr kişi muhteşem çıktı (9) ve mescide girdi ve imāmetluğ eyledi çün fāriğ oldu arḥasını miḥrāba (10) virdi ve oturdu ba'zı ḥāzırlardan şordum ki Kādınuñ evinde 'avratından (11) nesi vardur bir 'avratı ve bir bākır kıızı vardur didiler cemā'at çıkınca (12) oturdum kātına geldüm ve eytdüm Ḥaḥḥ Te'ālā Kādınuñ 'ömrüne berekāt virsün (13) Kādı ḥazretleri ile ḥalvet sözümdür eger icāzet buyurursa 'arz ideyüm (14) di ne dirsün didi ol eli önünde ḳodum ve eytdüm bu eli tanır mısın (15) eli bilmezem ammā yüzük kıızımuñ yüzüğine beñzer didi ve keyfiyyet-i ḥāli benden (16) şordı kışşayı bi-tamāmiha şerḥ eyledüm ḫuru geldi sarāyına girdi ve beni (17) bīle aldı girdi ve ḫā'ām diledi çün ḥān getürdiler buyurdu ki (18) keza bānū gele ve bizümle yimek yiye ḥādım eyitdi nā-maḥrem ḥāzırdur nice gelsün (19) Kādı eyitdi elbetde gelmek gerek 'avrat gelmedi Kādı ḫalāḫına and içdi ki (20) elbetde gelmek gerek nāçār ḫātūn ağlayu ḫaşra çıktı ve kātımızda oturdu (21) Kādı buyurdu ki kıız daḫı gele ḫātūn eyitdi 'ıyālūñ perdesin niye yırtarsun (22) Kādı girü ḫalāḫına and içdi ki elbetde kıız daḫı ḥāzır olmaḫ gerek nāçār (23) kıız daḫı ḥāzır oldu ol kişi eydür kıızı gördüm ḡāyet ḫüsn ü leḫāfet

[121-a]

(1) ve cemāl ü ḫarāfet ve nāz ü melāḫetde ki hergiz anuñ gibi kıız görmemişdüm Kādı (2) buyurdu ki bizümle yimek yiye şāḡ elini çıkardı ve yidi ve şol elini göstermedi (3) Kādı eyitdi şol elini daḫı çıkar ḫātūn eyitdi şol elinde cerāḫat (4) vardur Kādı ilḫāḫ eyledi elbetde çıkarmak gerek didi ḫātūn eyitdi (5) ey fülān kendü perdeni ve 'ıyālūñ perdesini yırtma ve tañrıdan ḫorḫ ve and (6) içdi ki hergiz bu kızuñ ḫaḫḫında bir nā-şāyeste fi' il bilmezdüm ve ittilā'um yoḡdı (7) dün gice yarım giceden şoñra geldi ve beni uyandırdı ve eyitdi baña dermān eyle (8) ve illā helāk oldum ne ḫādise vāḫi'

oldı didüm elümi kesdiler kanı ırmaz (9) yakındır ki helâk olam didi çün ol hâli gördüm mütehayyir u medhüş oldum (10) ve fağihat ü rüsvâyıluğdan kimesneye nesne dimedüm ve tecellüd ü şabr eyledüm (11) ve zeyt yağını kaynatdum ve elini anuñla tağladum ve bağladum andan şoñra bu hâdişenüñ (12) ve vuķu'undan haber şordum ol imtina' eyledi ilhâhdan şoñra eyitdi ki birkaç (13) yıldur kefen şoyuculuğ ve nebbâşluğ şan'atumdur kenîzeke buyurdum ki bir keçi (14) derisini kılıyla baña hâşıl eyledi ve demirden bir el-i destuvâne toğancılar (15) destuvânesi gibi düzdürdüm ve günden kim öldüğüñi ve ne yerde gömüldüğüñi (16) ma'lüm eylerdüm ve halk uykuya meşğül olduğda ol deriyi giyerdüm ve (17) destuvâneyi elüme bağlardum ve cânver gibi elüm ayağum üstüne yürürdüm (18) yolda beni yâd adamdan bir kimesne görse cânver şanurdu ol yeñi sengiye (19) varırdum ve kıazardum ve kefeni alurdum ve kıoynuma şokardum ve eve gelürdüm (20) şimdiki hâlde üç yüze yakın kefen cem' eylemişümdür ve bu degüldür ki bu kefenler (21) benim hâcetüm ola yâ ihtiyâcumdan idem ammâ bir hevesdür ki başuma düşdi (22) ve bu fi'ilden lezzetüm vardur 'âdetümce dün gice goristâna vardum ve bir seng (23) kıazmağa başladum bir şahş gördüm ki baña kıaşd eylemiş turu geldüm ve diledüm ki

[121-b]

(1) ol demir el ile yüzine bir şabanca uram ki ol aña meşğül ola ben kıaçam (2) çün elümi kıaldurdum ki uram ol benden tîz kıılıçla elümi bırağdı ve hâlüm şuña (3) irişdi ki görürsün hâtün eydür çün kıız bu sözi baña söyledi (4) ben didüm maşlaşat oldur ki bu haberi kimesne işitmeye ve fağihat meşhür (5) olmaya ve rüsvâyıluğ münteşir olmaya belki elünde cerâşat var diyevüz ve (6) kendüñi rencür eylesün ve babaña diyevüz ki eger elini kesmege icâzet virmezsen (7) mecmü' tenine ol cerâşat sirâyet eyler ve helâk olur atañ dağı destür (8) vire ve halk ortasında fâş ola ki cerâşat sebebiyle elini kesmişler (9) ve aduñ bed-nâm olmaya bu tedbiri eyledük ve and içdi ki dağı ol işi işlemeye (10) ve kıaşdum bu idi ki ol kenîzeki şatam ve kıızı kendümden

ayırmayum sen (11) kendüni ve kızını rüsvây eyledüñ ve ol kız çok ağladı ve tevbe eyledi (12) Qādı eyitdi kızum elüñi kesen bu kişidür andan şöñra Qādı ol kişiye (13) eyitdi aduñ nedür ve mevlidüñ ne yerdür ve mezhebüñ nedür ol kişi dağı adını (14) ve yerini ve dīnini didi andan Qādı eyitdi bilgil ki biz ol hānedān-ı qādīmden (15) ve ehl-i māl ve ni' metden ve ehl-i şalāh ve devletdenüz bu sırrı fāş eyleme ve 'ıyālümüz (16) saña 'aqd ü nikāhla virelüm ol kişi eydür eymān-ı muğallağa yād eyledüm ki bu sırrı (17) mekşüf ve hādişeyi ma' ruf eylemeyem andan Qādı taşra çıqdı ve cemā' at (18) huzūrunda kızını 'aqd ü nikāh eyledi ve sarāyı içinde bir hücre hālī eylediler (19) ve kızını baña teslim kıldılar gün günden ol kızuñ 'aşkı bende ziyāde olurdu (20) müddet-i medīde 'ayş u şādmānluğıla geçdi ammā dāyimā kızuñ gönli benden (21) ol cerāhat sebebiyle müteneffir idi ve ben dāyimā luğfila ve i'tizārla cerāhate (22) merhem iderdüm başed ki ol nefret zāyil ola bir gice gögsimüñ üzerinde (23) bir ağır nesne ihsās eyledüm gözüm açdum gördüm ki kız gögsimüñ üzerine

[122-a]

(1) oturmuş ve iki elümi dizi altına almış şöyle ki harekete mecāl yok ve gāzab (2) müstevlī olmuş ve bir abdār bıçaq eline almış ve ol giñ gözlü arslān (3) gönlü ve yırtıcı kırt gibi koyun başı gibi başumı kesmege qaşd eylemiş çün (4) kuvvet-i muqāvemēt ü müdāfa'at görmedüm ol māhe 'acz ü luğfila tazarru' eyledüm (5) ve eyitdüm ol sözümi işit andan murāduñ ne ise eyle di didi eyitdüm (6) benden ne hādişe oldu ki qanumı dökmege qaşd eyledüñ eyitdi gümānuñ böyle midür ki (7) elümi kesesün ve beni senüñ gibi kişiye vireler ne gerekse idesün ve ben bu günāhdan geçem (8) hāşā ve kellā bu hergiz olmaya ben eyitdüm bir 'uzvumu kesmege rāzī ol ve kışāşdan (9) te' addī eyleme eyitdi ben senüñ gibi ahmaq degülüm ki yılanuñ kıyruğına başam ve başını (10) kesmeden kıyam şimdiki benden nefret tutduñ n'içün işini tamam eylemeyem ve senüñ (11) şöhetinden hālāş bulmayam eyitdüm maqşūdun benden hālāş bulmaq ise saña (12) talāk vireyüm ve bu lağza

şehrden gideyüm ve ğalāz ü şidād and içeyüm ki (13) bu sırrı hiç kimesneye dimiyeyüm bu söze rāzī oldı ve baña and virdi (14) ve üstümden çuru geldi ve benümle mülā‘aba ü mülātafe eyledi ve eyitdi seni (15) tecrübe iderdüm ve oynardum ve laṭife iderdüm ben eyitdüm benden ırāğ ol ki (16) baña ḥarām olduñ ve ortamuzda vuşlat mümkin degüldür eyitdi şimdi saña (17) i‘timād eyledüm va’llāhī ki eger bu vilāyetden gitmeyecek olursan benden canuñ (18) kurtulmaya böyle didüğinden şoñra vardı bir şurra getürdi ki içinde (19) yüz dīnār vardı bunu nafağa idüñ ve tīz baña ṭalāknāme yaz ve şehrden (20) çık git didi ben der-ḥāl bir ḥatt yazdum ve eline virdüm ve ayak yola ḳodum (21) ve başumı aldum gitdüm **faşl** bu hikāyetde bir fāyide budur ki kızlarla mübtelā olan (22) *ve defnü’l-benāti mine’l-mekremāti* eyülüğinden mahrūm ḳalan ve bu ḥālın şu‘ūbetinden (23) müsteḥaḳḳ-ı rahmet ve şefḳat olan ki Ebū’l-benāt merḥūm gerekdür ki hiç bir vaḳtde

[122-b]

(1) ve ḥâlde anlaruñ ḥālinden ğāfil olmaya ve ḥarekātlarından ve sekenātlarından ve ḥavābinden (2) ve bidārluğundan ḥaberdār ola zīrā ki ‘aḳl eksiklügi ve oğlānluḳ ve nā-cins (3) şoḫbeti ki bir yerde cem‘ ola elbetde netice nām u neng perdesi yırtılmaḳdur ve teşnī‘ (4) ü serzeniş sözler işitmekdür şöyle ki Ḳāḍı Remekīye vāḳi‘ oldı ferzendirüñ (5) ḥālinden teğāfül itdügi sebebinden ikinci fāyide budur ki düşmeninden dostluḳ (6) ṭama‘ itmek ve düşmenlerüñ ṭatlu sözine ve ḥasūdlaruñ murā‘ātına inanmaḳ ḳaḍiye-i (7) ‘aḳldan ve ṭarīḳ-i ḥiredden ḥāricdür zīrā ki her kim bir kişiden ḳahr u mezellet (8) görse elbetde fırsat isteyüp intiḳām ide *el-mūkāfātü fi’t-ṭabī‘ati* (9) *vācibun el-ḥikāyetü’r-rābi‘atu* ekābir-i Benī Uḳaylden bir kişi hikāyet eyler ki (10) Benī Uḳaylden bir kişi gördüm ki arḳasında çok cerāḫati var idi (11) ḥacāmat cerāḫati gibi illā ḥacāmat mevzi‘ inde degüldi ve ḥacāmat cerāḫatinden (12) büyükdi ve ḳamu arḳasında idi ve ol cerāḫatüñ sebebini şordum eyitdi (13) eyyām-ı şebābdaki yigitlük tāzelügi sīrāb ü reng ‘arīz-ı pür ḡurāb gibi idi (14)

‘ammum kızına ‘aşık oldum giceler ‘aşkında şāhib-ı devler bahtı gibi bīdār (15) ve gündüzler şavkında miḥnet-zedeler gönli gibi bī-ḳarār idüm ‘ammumden nikāḥ (16) iltimās eyledüm öñdın olan merāsım ḥıdmetini yerine getürdüm iltimāsuma (17) icābet eyledi bu şartla ki Şebeke virem ve Şebeke Benī Kilāb ḳabīlesinden (18) bir kişinüñ atı idi ve hūnerle ma‘rūf ve meşhūr idi şöyle ki müsābaḳat (19) meydānında ol ‘aşruñ atlarından sābıḳ idi ve Şebeke aḡ demek olur (20) ve bu ata Şebeke anuñ için dimişler ki hīḳbir cānver önünden ḥalāş bulamaz imiş (21) ve eyitdi ki bu şaydı ol atdan özge nesne ile şikār idemezsun ve bu ḳuşı (22) ol Şebekeden ayru nesne ile ele getüremezsün çün gönlimüñ ḳuşı ‘aşḳ-ı (23) dāminde esīr idi ḳuş gibi Şebeke cānibine pervāz eyledüm ve ol ḳabīleye

[123-a]

(1) müteveccih oldum ve at issinüñ üni ve atın tırāḡını ma‘lūm eyledüm çün gice (2) oldu ol kişinüñ ḥaymesine geldüm bir taḥt urulmuşdı (3) taḥtuñ altında deve yüni var idi hezār ḥīle ile ḥaymenüñ ardından (4) taḥtuñ altına girdüm ve ol yünüñ içine girdüm yatdum çün gice oldu (5) ev ıssı ‘arab eve geldi ‘avratı önüne ta‘ām ḳodı yimege meşḡul oldılar (6) ḥayme içi be-ḡāyet ḳarañu idi ben be-ḡāyet ac idüm ta‘ām yimekte muvāfaḳat eyledüm (7) ‘arab ḥareketümden bildi ḳıḳdı elümi tıtdı ben daḥı fi’l-ḥāl ‘avratuñ elini tıtdum (8) ‘avrat ḡümān eyledi ki elini eridür eyitdi n’içün elümi tıatarsun er şandı ki (9) ‘avratuñ elini tıtmuşdur elümi şalıverdi ben daḥı ‘avratuñ elini şalıvirdüm (10) ve yimege meşḡul olduḳ nā-ḡāḥ elüm ‘avrat eline toḳındı ḡümāne düşdi elümi (11) tıtdı tız ben daḥı ‘arabuñ elini tıtdum ‘arab şandı ki ‘avratdur n’içün elümi (12) tıatarsun didi ‘avrat elümi ḳodı ben daḥı ‘arabuñ elini ḳodum çün yimekten (13) fāriḡ oldılar atuñ ayaḡına muḥkem demir urdılar ve kilīdi ‘avrat başı altına (14) aldı ve döşege girdiler ve ben uyanıḳ oturup gözedürdüm uyudılar (15) bir sā‘atden şoñra bu kişinüñ bir ḳara ḳulı var idi geldi uvacuḳ taşcaḡuzlar (16) ol ‘avratuñ yüzine bıraḳdı ‘avrat uyandı tıru geldi ve ḥaymeden

çıkıdı (17) ve ol k̄ara k̄ul k̄atına vardı ben çün fırsat buldum kilidi yaşduğı (18) altından aldum ve yunduñ ayağından bendi getürdüm ve arkasına bindüm ve yola (19) düşdüm ve ‘avrat ve k̄ul hareketümden bildiler ammā ol hālūñ lezzetinden (20) āvāz itmege pervāları olmadı çün fāriğ oldılar ‘avrat haymeye girdi (21) ve feryād eyledi t̄uyup arduma düşünce ben uzağmışum ve cehd-i tamām ile (22) sürerdüm çün gündüz oldu ol atlulardan bir kişiden özge kimesne (23) görmedüm ki baña irişmedi söyle ki sūñusinūñ ucu arkamı çizerdi şol kadar ki

[123-b]

(1) eşeri görünürdi ne benüm atum ilerü giderdi ki sūñusinūñ ucu baña irişmeyeydi (2) ve ne anuñ atı bir adım ilerü gelürdi ki beni sūñü ucuyla helāk ideydi (3) şuña degin ki bir büyük şuya irişdük ben ata haykırdum yıldırım gibi şıçradı (4) ve arķı geçdi ol kişi daħı dileği ki ardu mca atını şıçradaydı başaramadı (5) çün gördüm ki baña irişmekden ‘aciz ve nūmīd oldu atdan indüm ta bir laħza (6) ol at diñlene ol kişi daħı şunuñ ol yānında atdan indi ve baña eyitdi (7) bilgil ki ol at benimdür ve ben bindüğüm anuñ k̄ulunıdır ol at çün eline girdi (8) şākın ki aldanup elden çıkarmayasun ki kıymeti on biñ dīnārdur ve hergiz (9) anuñla bir cānvere k̄aşd itmedüm illā ki irişdüm ve hīç kimesne baña irişmedi (10) ve adını Şebeke anuñçün k̄odum ki hīçbir şayd andan h̄alāş olmadı ben eyitdüm (11) çün baña naşīhat eyledūñ vācib oldur ki ben daħı saña naşīhat idem (12) ve gice bīle yimek yidüğüm ve ‘avratı ol k̄ula temkīn virdügi ve ben fırsat (13) bulup ‘avratuñ başı altından kilidi aldüğüm mecmū‘ ısını şerh eyledüm (14) eyitdi Hāķķ Te‘ālā saña cezā virsün şūm kişi imişsün harb aletümi alduñ (15) ve k̄ulum öldürdüñ ve ‘ammum kıızı muṭallaķ oldu böyle didi ve döndi gitdi (16) **faşl** bu hikāyetde fāyide burdur ki bilmek gerekdür ki menba‘-ı şerr ve māye-i (17) fitne k̄amu işlerde ‘avratlardur hīçbir vaķtde h̄üsni zāhirlerine aldanmamaķ gerekdür (18) ve h̄abş-i bāṭınlarından eymen olmamaķ gerek ve yaķın bilmek gerek ki her fitne ki cihānda (19) h̄adiş olur te’emmül olunsa

ekşeriniñ sebebi ‘ avratdur şöyle ki ol Ukaylınuñ (20) eger ol ‘ avrata ‘ āşik olmasaydı at uğurluğına iqdām itmezdi ve eger at (21) issi ‘ avratına i‘ timād etmeseydi ve kilid aña işmarlamasaydı at elinden gitmezdi (22) **el-ḥikāyetü’l-ḥāmisetu** rivāyet olunur ki Fazl bin Yaḥyā bin Ḥālid el-Bermekī (23) mā‘a-hāzā ki mürüvvet ve saḥāvetde aḳrānından mümtāz olmuşdı ve bezl ü ‘ aḫāda

[124-a]

(1) nihāyete irişmişdi ve kerem ve civānmerdluḳda bī-mişil idi ammā be-ğāyet mütekebbir idi (2) ve hīç kimesneye iltifāt itmezdi bir gün aña eyitdiler ḥayf ki saḥāvetiniñ (3) ḥālaveti kibr sebebiyle merārete mübeddel olur eyitdi ‘ Ammāre bin Ḥamza ḥuluḳlarıyla (4) taḥalluḳ eyledüm ve ḫabī‘atuma anuñ ḥuluḳlarını ‘ ādet idindüm şuña degin ki anuñ ḥuluḳlarıyla (5) ḫabī‘at oldu ve ne ḳadar ki kendümden bu ḫabī‘atı gidermek istedüm gideremezdim (6) ve bu nesnede aña iḳtidā eyledüğümüñ sebebi bu idi ki babam Yaḥyā bin Ḥālidüñ (7) saḥāvet meydānınıñ Fārisī idi Fāris iklimini emīrū’l-mü’minīn Mehdīden (8) on kez biñ biñ dīnāra zamāne almışdı ve on kez biñ biñ aḳçe bākī ḳalmışdı (9) ve anı daḫı edā eylemege vüçūh var idi ammā müteferriḳdi ve aḫḫāb-ı ḡarāz (10) emīrū’l-mü’minīnnüñ ḫāḫırını atama müteğayyir eylemişler idi buyurdı ki ol vechi (11) gün ḡurūb itmeden bir aḳçe eksiksiz elbetde atamdan alalar ve atam ḫazīnesinde (12) ol māluñ ‘ öşri naḳd degüldi atam eyitdi eger bu māluñ ḫuḫūlı ḳarż (13) veḫiyle ki sebab-i ḫayātumdur olursa ‘ Ammāre bin Ḥamzadan özge ḳişiden (14) olmaz ve illā bī-ḫekk helāk oluram beni ḫarāb ḫālinüñ imāretiçün ‘ Ammāre (15) ḳatına viribdi çün ‘ Ammāre ḳatına girdüm gördüm ki gündüz döşekde (16) yorğan altında yatmış selām virdüm hīç ḫareket itmedi ve cevāb-ı selām (17) virmedi ve başı ile otur deyü işāret eyledi ırāḳda oturdum (18) hīç yüzüme iltifāt eylemedi ve ben be-ğāyet dil-ḫikeste ve melūl ve nūmīz (19) oldum ve eyitdüm ne ḫayr ola bir ḳişiden ki mülākātı bu nev‘ ile ola bir kimesne ki (20) cevāb-ı selāma buḫl ider bu ḳadar mālumı virir yā bir nazarla

muđāyağa ider (21) andan insāniyyet mi tevekkū‘ olunur mütefekkir u mütereddid u müteḥayyir oldum ve eyitdüm (22) ‘ arz-ı ḥācet ideyüm mi yā ṭurayum mı gideyüm mi bu taḥayyür ve fikrūñ ešnāsında (23) buyurdı ki eger ḥācete geldünse ‘ arz eyle ben şūret-i ḥāli şöyle ki var idi

[124-b]

(1) ‘ arz eyledüm cevābda Allāh rāst getüre didi ancak ve daḥı baña iltifāt (2) eylemedi ben şekk eyledüm beni nūmīz eyledi ve iltimāsa icābet eylemedi ṭuru (3) geldüm ve müteḥayyir u mütereddid yola düřdüm ne babama varup şūret-i ḥāli (4) taḥrīr idüp ḥayātdan nūmīz eyleyübilürem ve ne keyfiyyet-i vāqı‘ ayı gizleyü (5) bilürem ‘ āḳıbet eve müteveccih oldum ki şūret-i ḥāli diyem ve gice olmadan (6) bir tedbīr daḥı ide çün sarāy ḳapısına vardum yüklü develer gördüm (7) řordum ki bu ne develerdür eyitdiler ki on kez biñ biñ aḳçedür ‘ Ammāre bin (8) Ḥamza viribdi babam ḳatına girdüm ve beřāret virdüm ve ‘ ařr olmadın (9) tamām mālī emīrū‘l-mü‘minīn Mehdīnūñ ḥazīnesine ıřmarladum emīrū‘l-mü‘minīn (10) çün şūret-i ḥāli ma‘lūm eyledi atamı ḳatı ṭutduğundan ve ‘ Ammārenūñ (11) kereminden ve atam řikeste-ḥātır olduğundan ta‘accüb eyledi ve atama in‘ām ü (12) iḥsān ḳıldı iki aydan řoñra Fāris vilāyetinden māl getürdiler atam (13) buyurdı ki ‘ Ammāre ḳatına varam ve ‘ özr dileyem ve ḳarzını edā ḳılam ol mālī develere (14) yükletdiler aldum ‘ Ammāre ḳatına vardum çün destūr oldu ḳatına (15) girdüm bi-‘aynihi ol gördüğüm hey‘etle gördüm ve benümle bi-‘aynihi ol mu‘āmeleyi (16) eyledi hiç ziyāde ve noḳşān eylemedi du‘ā ḳıldum ve ol luṭf u keremūñ (17) řükrünü eyledüm ve ol mālūñ ḥuřūlundan i‘lām ḳıldum ve ḳabūlüne iltimās eyledüm (18) eyitdi ben atañūñ ḥazīnedārı mıyım ki ne vaḳt ki māl diliyesün alasun ve ne vaḳt ki (19) diliyesün getüresün yāḥūd řarrāfuñuz mıyım ki size ḳarz virem girü alam (20) eyitdüm ma‘āzallāh ammā atamūñ üzerine çok ḥuḳūḳuñuz vardur ki varṭa-ı (21) helākdan ḥalāř eyledüñüz ol ḥuḳūḳuñ miřlini mükāfat itmeden egerçi (22) ‘ ācizdür lakin

nağduñ mişlini hazīneye işmarladı ve çün ‘özü diledi (23) ve şükr ü şenā kıldı eyitdi eger atañ ol mālı girü virüpdiyse ben saña bağışladum

[125-a]

(1) şu git ki mecmū‘ ısı getürdüğüñ seniñdür şuru geldüm ve bir mālilla gıtdüm ki (2) hiç kimesne ol mālı bir kişiye bağışlamağı nişān virmedi çün babam katına (3) vardum babam eyitdi oğul bu kadar mālı saña virmege halīfeden havf (4) iderem ammā iki yüz biñ aqçe senüñ olsun iki yüz biñ aqçeyi aldum (5) ve bākīsini atama teslīm eyledüm ve ni‘ met ü mālumuñ aslı ol māludur ve ben ‘Ammāreden (6) tekebbür ü saḥāveti öğrendüm ve şimdiki hālde ikisi baña ṭabī‘ at oldu terk (7) eylemezem **faşl** bu hikāyetde bir fāyide budur ki bir temellük ki kerem anuñla yār (8) olmaya ve tevāzu‘ ki saḥā muḳārin olmaya ehl-i ma‘ nā katında ol temellük (9) gurūr ve ḥaḳāret ve ol tevāzu‘ hisset ve dānā’etdür ve ‘uluvv-i himmet ve rıf at (10) ü ḳadr andadır ki mezellet-i nefse rāzī olmaya ve nefāyis bezlinde müsāmaḥat (11) kıla ve ‘izzeti bezl-i ‘urūḳda bile ve kemāl-i cāh ve cemāl-i māl ü menāl bağışlamasında bile (12) zīrā tekebbürlük saḥāvetle buḥulla tevāzu‘dan yegdür ve bir keremüñ ḥulliyesi cevāhir (13) tevāzu‘ula muraşsa‘ olsa nur ‘alā nur ola **el-ḥikāyetü’s-sādisetu** Aḫmed bin (14) Ebī Dāvud ki emīrū’l-mü’minīn Mu‘taşım Bi’llāhuñ rüzgārında Ḳaḳı’l-ḳuḳāt (15) idi ve ‘uluvv-i ḳadr ve rıf atla Mu‘taşımuñ cümle-i muḳarreb ve ḥavāşlarından idi (16) ve umūr-i memleketde Mu‘taşım anuñla meşveret iderdi ve sözinden tecāvüz itmezdi (17) şöyle hikāyet eyledi ki bir gün Mu‘taşım Bi’llāhuñ katına vardum baña eyitdi (18) yā Ebā ‘Abdi’llāh bugün Ebū’l-ḥasan Efsīn oturmadı tā ḥükmüni Ḳāsım bin ‘İsānuñ (19) cānına ve mālına nāfiz eylemeyince ve Ebū’l-ḥasan Efsīn mülük-i ‘acem ḥānedānından (20) idi ve ‘ümerā-i deyalümden idi ve ḳuvvet ü şevket ve ‘illet ü altı tamām varıdı (21) ve Mu‘taşım katında derece-i ‘ālīye ve merteb-i ref‘ ve devletde ḳuṭb-ı mudārun ‘aleyh (22) ve rükn-i müşārun ileyh idi

ve Kāsim bin ‘Alī ki künyeti Ebū Delef idi ‘arabuñ (23) bahādırlarından idi ve Benī ‘Acal kabīlesinden idi ve Ebū’l-ḥasan ile Ebū Delef

[125-b]

(1) ortasında ‘adāvet-i ḳādīmi varıdı ve müddet-i medīde Ebū’l-ḥasan fırsat (2) isterdi ve Aḥmed bin Dāvuduñ Ebū Delefele ittiḥād-ı tāmı var idi ve anuñ (3) ḥaḳḳında ‘ināyeti kāmīl idi çün Mu‘ taşımından bu sözi (4) işıtdüm cihān gözüme tārik oldu ve farat-i ḥüzünden ve ḡāyet ceza‘ dan (5) yāḳīn oldu ki helāk olam ve Mu‘ taşım ḳatından çıḳdum ve Ebū’l-ḥasan sarāyına (6) müteveccih oldum ben varınca mebzā Ebū Delefe bir ziyān irişdür deyü sür‘at-i (7) tamāmla yürüdüm çün ḳapısına irişdüm eyıtdüm eger şöyle ki edeb-i mülük ve (8) ümerādur destūr dilersem şāyed ki baña destūr olup girince Ebū Delefdan (9) maḳşūdunu ḥāşıl eyleye ve tedārük idemeyem bī-destūr sarāya girdüm ve nüvvāba (10) ve ḥüccāba şöyle ithār eyledüm ki ḥalīfeden risālete gelürem atdan inecek (11) yere irişdüm tız perdedārlar perde getürdiler Ebū Delefi gördüm ağır bend (12) ayaḡına ḳomuşlar ve üzerine natā‘ bırakmışlar ve Ebū’l-ḥasan meclisinde tekebbürlükle (13) oturmuş ve tevbīḥ dilini açmış ve söger ve aḡzına geleni dir çün beni gördi (14) epsem oldu selām virdüm ve oturdum ve eyıtdüm emīrū’l-mü’minīn ḳatında (15) ‘izzetümi ve ḥürmetümi ve iḥtişās u ḳurbımı bilürsün ve baña iḥsānı ve terbiyeti (16) āşikāredür ve benüm emīr ḥazretiyle meveddet ü muḥabbetüm zāhirdür ve emīr ḥıdmetine (17) geldüğüm emīrūñ himmetine ve benüm mertebeme münāşib bir ulu dilek ve bu yek (18) ḥādişe içündür eyıtdi her ne ki söyledüñ ḥaḳdur ve her murād u ḥācetüñ (19) ki vardur maḳbūldur ve mebzūldur bu ḳişinüñ ki ‘afvından özge ben eyıtdüm (20) maḳşūdum bu sözden oldur eger ulu günāh olmasa ḥācet-i şefā‘at olmazdı (21) belki emīrūñ ‘afv-i cemīli ve kerem-i ‘amīmi kifāyet iderdi ammā çün günāhuñ ululuḡını (22) ve emīrūñ ḡazabını ve intīḳāma ‘azmini bildüm bu şefā‘ate muḥtāc oldum zīrā ki (23) ulu ḳişiden ulu günāhı dilemek gerek eyıtdi yā Ebā ‘Abdi’llāh bu bir ḳişidür ki

[126-a]

(1) cānuma ve māluma ƙaşd eyleyüpdür elbetde bu dilegüñ ƙabül olmaz ve bunuñ
 ‘ivażına (2) esbāb ü ziyā‘ dan ve eger ħud tamām memleketi ƙaleb iderseñ dirig degül
 eyitdüm (3) Allāh Te‘ālā mülküñe ve māluña berekāt virsün ben bunuñ için
 gelmemişem ben bir nesne için (4) gelmişem ki zıkr-i ħayrı bākī ƙala ve baƙiyye-i
 ‘ömrüm şākir olam eyitdi bu bir ħācetdür ki (5) hergiz ƙabül olmaz eyitdüm Ƙāsım
 bin ‘İsā ‘arabuñ eşrafındandır ve ehl-i (6) Ħicāzuñ ekābirindendir anuñ ħaƙķında
 ‘afv ü ħilmi erzāñi eyle ki şemeresin (7) dünyāda ve aĥiretde bulasın ve bilürsün ki
 mülük-ü ‘acem dāyimā mülük-ü ‘arab (8) ħaƙķında ifdāl ü ikram ve iĥsān ü in‘ām
 iderler ve bu gün sen mülük-ü (9) ‘acemüñ yādigārisun ve Ƙāsım bin ‘İsā ‘arabuñ
 ekābirindendir eger ‘afv itsen (10) gāyet mevzi‘inde ola bu nev‘ çok söz söyledüm
 ve ne ƙadar ki söyledüm (11) gāzabı ziyāde olurdu ve imtinā‘a ısrār iderdi kendüme
 eyitdüm (12) Ƙāsımı bunuñ gibi vartada ve bunuñ gibi düşmenüñ elinde ƙoyup
 gitmek mürevvet (13) degül zelillügi ƙabül eyledüm ve ƙarşusunda maƙām-ı
 ħıdmetde ƙurdum (14) ve tazarru‘ u zelillükle ne ƙadar ki ol günāhuñ ‘afvını diledüm
 ħışmı ziyāde (15) oldu eyitdüm elini öpeyüm şāyed ki gönli yumuşana başını ve elini
 öpdüm ve (16) tazarru‘ u zārī eyledüm fāyide itmedi müteĥayyir u şikeste-ĥātır
 oldum ve yerüme (17) vardum ve oturdum ve eyitdüm yā Ebā’l-ĥasan ħıdmetüñe
 geldüm ve tazarru‘ u zārī eyledüm (18) ile senden dilek eyledüm ve maƙām-ı
 ħıdmetde ve tezellülde ƙurdum ve başuñı (19) ve elüñi öpdüm kerem ile şefā‘ atımı
 ƙabül eyle ve beni maĥrūm eyleme ve ƙatından (20) beni şākir gönder eyitdi lā
 va’llāhī maƙşūduñ ħāşıl olmaz çün nūmid (21) oldum eyitdüm emirü’l-mü’minīnden
 resülüm kim hic bir ziyān Ƙāsıma irişdirmeyesün (22) eger bir ziyān tenine yā cānına
 irişdüreceğ olursan elbetde ħükm-i şeri‘le (23) seni ƙışaş iderem eyitdi emirü’l-
 mü’minīn benüm ħükmümi bunuñ üzerine nāfiz eyleyüpdür

[126-b]

(1) sen didiğün anuñ buyruğı degül eyitdüm belî anuñ buyruğıdur eger emîrû'l-mü'minîne (2) muṭī' süñ buyruğunı tut ve illâ muṭī' degülüm di didüm ve ṭuru geldüm (3) ve sūr'atle Mu' taşım katına şüret-i hâli ol varmadın dimege vardum sarây (4) kapusına vardum gördüm gün ıssı idi ve dergâh ḥalvet idi emîrû'l-mü'minîn (5)istirâhate meşğül idi içerü girdüm perde kapusına geldüm ve eyitdüm ol (6) gelmeden emîrû'l-mü'minîn ḥıdmetine irişürsem şüret-i hâli naķır ü kıṭmîr (7) ḥazretine 'arz eyleyem ve eger ben girmedin gelürse bile gireyüm bu fıkrde idüm ki (8) bir ḥâdim çıkdı ve girmege destür virdi girdüm ve eyitdüm yâ emîre'l-mü'minîn (9) 'izzetüm ve ḥürmetüm yok mıdur ve emîrû'l-mü'minîn benim ḥaḳķumda şefḳatinüñ ve 'inâyetinüñ (10) eṣeri zâhir degil midür bu nev' sözler çok söyledüm emîrû'l-mü'minîn eyitdi (11) otur ve sözüñi söyle oturdum ve eyitdüm Ḳâsım ḥaḳķında (12) söyledüğü söz delil idi ki emîrû'l-mü'minînüñ Ḳâsımdan yaña meyli vardur (13) ben daḥı anı añlayup ṭurdum Ebû'l-ḥasan katına vardum ve ne ki ortamuzda (14) geçdi mecmû'ısını naḳl eyledüm ve nümîz olduğımı didüm ve diledüm ki risâlet (15) ḥaberin diyem Mu' taşım sözümi kesdi ve eṣer-i gayz u ğazab yüzinde zâhir (16) oldu ve eyitdi memleketün Ḳâdı'l-ḳudâti bir 'acemî katına vara ve bunca zelillükle (17) bir nesne dileye dilegi ḳabûl olmaya tañrı beni helâk eylesün eger anı helâk (18) eylemezsem henüz söz tamâm olmamışdı ki Efsîn girdi Mu' taşım çün anı gördi (19) luṭfıla telâḳķi eyledi ve eyitdi bu ıssıda zaḥmet çeküp geldün meger ki ḳayduñ vardur (20) belî didi emîrû'l-mü'minîn bilür ki Ḳâsım bin 'İsâ benim ḥaḳķumda neler eyleyüpdür (21) emîrû'l-mü'minîn ḥâlümü ana nâfiz eyleyüpdür ve iltimâsı erzânî ḳılupdur bu kişi gelmiş (22) eydür ki emîrû'l-mü'minîn buyurur ki Ḳâsıma ta' arruz itmeyesün ve illâ bir ziyân idersün (23) seni kışâş eyleyem Mu' taşım ḳaḳıdı ve eyitdi râst eydür ben buyurdum ki

[127-a]

(1) ta' arruz itmeyesün çün bu sözi işitdi hışmnāk tūru geldi ve (2) kömerine gitdi diledüm ki ardınca varam ve 'özr dileyem Mu' taşım otur gitme didi (3) oturdum ve eyitdüm yā emīre'l-mü'minīn mācerānuñ baqīyyesi vardur emīrū'l-mü'minīn (4) sözi kesdi söyledüm eyitdi risālet sözini söyleseñ gerek idi (5) belī didüm eyitdi ol baña ma'lūm oldu eyü eyledüñ ve bu gice Kāsım selametluğıla (6) katına vara ve bu sözi kimesneye söyleme ve hem ol lahzada Efsīn Kāsıma (7) hil' at viridi ve şalivirdi ve bu sözi Mu' taşım vefāt itmeyince ve Efsīn (8) ölmeyince kimesneye söylemedüm **faşl** bu hikāyetde bir fāyide budur ki (9) muhliş dostları havādiş-i rüzgārdan halāş eylemege cehd eylemek gerek (10) zīrā ki muvāfiq dostları şiddet u zaḥmet-i rüzgārda kōmak mürüvvet degüldür (11) ikinci fāyide budur ki her gāh ki düşmeni 'āciz u zelīl görseñ gerekdür ki (12) 'afv idüp şefā'ati kabūl kılasın ve şaķınasun ki aḥvāl-i rüzgār (13) mün'akis olmaya şöyle ki Efsīn ve Kāsıma oldu **el-hikāyetü's-sābi'atu** (14) mülūk-i 'acemūñ tevārīhinde şöyle rivāyet olinmuşdur ki 'acem mülükünden (15) bir melikūñ çāşengīrī çini ile şūrbā getürürken bir kaṭre ol melikūñ (16) kaftānına tamladı kaķıdı ve fi'l-hāl öldürmesine fermān buyurdi (17) ol miskīn çok tazarru' u zārīluğ eyledi ve eyitdi bu günāh benden kaşd ile (18) şādır olmadı ve bu kadar günāhla beni öldürmek aḥiretde 'uķūbet ü dünyāda (19) bed-nāmluķ ḥāşıl eyler melik eyitdi şöyledür ki dirsün ammā siyāset içün (20) seni öldürmek gerek tā ḥıdmetkārlar mülūk ḥıdmetinde ḥāzır ve mütenebbih olalar (21) ol miskīn çün 'afvden nūmiz oldu ve ölümün yaķın bildi ol (22) şaḥanī aldı ve melikūñ başına aḥtardı ve eyitdi dilemezdün ki cihānda (23) söylene ki melik bir ḥıdmetkārını bī-günāh öldürmüş bunuñ gibi günāha iķdām eyledüm

[127-b]

(1) ta müsteħaqq-ı katl olam ve pādşāh beni öldürmekle zulme mensüb ve cihānda (2) bed-nām olmaya ve bundan böyle pādşāh hükmünü imdā eylesün ve öldürürse (3) öldürsün melike bu söz gāyet hoş geldi ve günāhını ‘afv itdi ve bu hikāyete (4) münāsib bir vezirūn Bārbed adlu bir muṭrib-i hāşı var idi ve ‘ilm-i müsikide (5) hazzı vāfir ve naşibi kāmil idi andan ötüri katında muṭarreb ü muṭterem idi (6) bu Bārbed şäkirdlerinden birisini bu ‘ilmde māhir eyledi ve şöyle ki kendüden (7) üstād oldu Bārbed anı Perviz şöhetine götürdi Perviz be-gāyet hoş (8) geldi şöyle ki Bārbedden anı yeg begenürdi ve katında muṭarreb oldu (9) Bārbed aña ḥased eyledi ve ḥasedi şuña irişdi ki ol gulāmi helāk eyledi (10) çün Perviz bu hikāyeti bildi kaçadı ve Bārbedi öldürmeye ihdār eyledi (11) ve eyitdi ey señ ḥarāmzāde benüm lezzet ü rāḥatımuñ nişfini ol gulāmla idi (12) anı helāk eyledüñ ve ‘ayş u lezzetimüñ yarusun bāṭıl eyledüñ ve öldürüñ (13) deyü buyurdi Bārbed eyitdi ey pādşāh bir sözümi işid andan öldür (14) di didi Bārbed eyitdi lezzetiñüñ yarısın sehv ü gāflet ve cehl ü dālālet ile (15) ben bāṭıl eyledüm eger sen kaçmağıla bir yarısını daḥı bāṭıl eylersen nefesine (16) benden ziyāde cināyet ü zulm itmiş olursun zīrā ki ben yarısını ḳodum ve sen (17) ḳamusunu bāṭıl eyledin Perviz eyitdi bu söz eceliñüñ te’ḥirine sebep oldu (18) ve seni ‘afv eyledüm ve evvelkī mertebeñe irişdümdüm bu hikāyete münāsib (19) Ḥaccāc bin Yūsufa çok yesirler getürdiler buyurdi ki ḳamusun katl eyleyeler (20) ol eşnāda bir yesir ṭuru geldi ve eyitdi eger biz bu günāha iḳdām (21) eylemekde ḥaṭā itdükse sen daḥı bu ‘uḳūbetde ḥaṭā eyledüñ eger bed-neflük (22) bizi bu günāha bā’ iş oldıysa daḥı bed-neflüğe terk-i ‘afv ü tecāvüz (23) bā’ iş oldu pes ikimüz ḥaṭā da bir oluvuz Ḥaccāc eyitdi bu sözi

[128-a]

(1) bir daḥı söyle ol yesīr bir daḥı i'āde eyledi Ḥaccāc eyitdi ḥayf benüm (2) iḥsānum bu bī-ruḥ cismlere ve bī-ma' nā şüretlere ki birisi beni bu söze (3) tenbīh itmediler andan buyurdı ki ol esīri ve bākī қаланları āzād eylediler (4) **faşl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki sözde belāgat ve kelāmda feşāḥat (5) olmaḡ be-ḡāyet kemāldür ve ne қadar ki ulu olursa çün ḥüsn-ı taqrīrle (6) 'özr dilene bī-gümān 'afv olunur **el-ḥikāyetü's-şāminetu** Ḥaccāc bin Yūsuf (7) ki cāhına maḡrūr ve adam öldürmekle meşhūr idi bir gün 'Abdu'r-Raḥman (8) bin el-Eş'āş cemā' atinde bir cemā' at ki anuñ üzerine ḥurūc қılmışlar idi (9) siyāset buyurup öldürddi ol esīrlerüñ birisi eyitdi benüm emīr (10) üzerine ḥaḡḡum vardur ki ol ḥaḡḡı ri'āyet қılmaḡ ehl-i mürüvvet қatında lāzımdur (11) Ḥaccāc eyitdi ne ḥaḡḡıdır eyitdi bir gün 'Abdu'r-Raḥman bin el-Eş'āş seni (12) müsāvī iderdi ve saña sögerdi aña ben inkār eyledüm ve sözüni redd қıldum (13) Ḥaccāc eyitdi hīç ṭanıḡuñ var mıdur eyitdi vardur ol cemā' at üserāya (14) müteveccih oldı ve eyitdi Tañrı ḥaḡḡıçün eger ol sözi benden işitdüñüz ise (15) ṭanıḡluḡ virsün yesīrlerden birisi ben işitdüm didi Ḥaccāc emr itdi ki (16) ol kişiyi қodılar andan ol ṭanıḡa eyitdi saña ne māni' oldı ki sen (17) daḥı inkār eylemedüñ eyitdi seni sevmezdüm ve göñlümde 'adāvet-i қadīmi māni' (18) oldı Ḥaccāc eyitdi rāst söyledüḡi sebebden bunu daḥı āzād eyleñ (19) **faşl** bu ḥikāyetde ma'lūm olan budur ki gerçeklük eyü nesnedür (20) ve şoñı maḡmūddur ve beliyyeden ḡalāş қılmaḡa sebebdür **el-bābu't-** (21) **tāsi'** bir cemā' atüñ ḡālī zıkrindedür ki bir ḥayvānı müḡlik görüp (22) ḥayātdan ümīz kesdiler ve bir sebep ile necāt buldılar **el-ḥikāyetü'l-ülā** (23) İbrāḥīm Ḥavvāş ki ehl-i taşavvūfuñ ḡavaşındandur şöyle ḥikāyet eyledi ki

[128-b]

(1) bir vaqt ehl-i taşavvüfdan bir cemâ' at ile sefer-i deryâ ihtiyâr eyledük nâ-gâh (2) muhâlif yeller esdi ve keştîmüz üvendi ve birkaç kişi ol keştînüñ tahtası (3) üzerinde bir qaraya çıkduk hic 'imâret yoğıdı ve birkaç gün anda (4) kalduk ve me'kûlatdan hîç nesne bulamaduk ve hayâtdan ümîz kesdük (5) ve helâki yaqîn bildük birbirümüze eytdük ki gelün her birimiz bî-riyâ bir tã' at (6) neẓr eyleyelüm ve bir 'ibâdete iqdâm idelüm şâyed ki anuñ berekâtinden bu şiddetden (7) hâlâş bulavuz birümüz eyitdi kamu 'ömrümi oruç tutayum birümüz eyitdi her gün (8) niyâz ile bir kader-i namâz kılayum birümüz eyitdi şol kadar yayan hacc kılayum (9) her birümüz bir 'ibâdete yâ terk-i lezzete neẓr eyledi çün nevbet baña geldi ben (10) isem tururdum eyitdiler sen dağı bir söz söyle diledüm ki ben dağı bir tã' ati (11) neẓr idem bî-ihtiyâr dilüme bu geldi ki neẓr eyledüm ki fil etini yimeyeyüm hâzır cemâ' at (12) eyitdiler ki ne vaqt gerekse hezl ü muţâyabe ve istihzâ ü suhriyet idersün (13) ben eyitdüm va'llâhî ki ben bu sözi hezl ü laţife ile dimedüm ammâ andan berü ki (14) siz bu sözi söylersüz nefsum ile münâzaradayum mecmû' ibâdâti ve lezzati (15) 'arz eyledüm hîçbir 'ibâdetün işlemesine yâ bir lezzetün terkine baña muţî' olmadı (16) ve bî-kaşd u bî-niyet bu söz dilüme cārî oldı ve ola ki Hakk Te'âlâ bu sözi (17) söyletdügi bir hikmetden hâlî degül ola çün bir lahza oturduk eyitdiler (18) maşlahat oldur ki bu cezîrede müteferriğ olavuz ve kuvvet talebinde meşğul oluruz (19) ve kanqımız bir nesne bulsa bu oturduğumuz ağacunuñ dibine gelsün ve her birisi (20) bir yana gitdi ittifağan gezerken bir fil peççesin buldılar çün ol piyâdelerün (21) rağı ol fil-i peççeye muqâbil oldı kendülerin hayâtiçün anuñ helâkine iqdâm (22) eylediler çün zebhinden ve selhinden ve tabhından fariğ oldılar yimege şalâ (23) eylediler ve benden muvâfağat dilediler ben eyitdüm size ma' lümdur ki bu lahza

[129-a]

(1) nezr eyledüm ve nefsum için Allāh ile eyledüğüm ‘ahdi naḳz eylemezem yimege
(2) meşğül oldılar ve yimekten soñra her birisi bir ağac altına vardı bir laḳza (3)
geçmedi ki bir fil na‘ ra eyleyü eyleyü geldi şöyle ki na‘ rası āvāzından her birimizün
(4) a‘zāsına depreme düşdi ve ölümü mu‘āyene gördük ve her birümüz (5) yüzi
ḳoyun düşdük ve kelime-i şehādet getürmege meşğül olduḳ (6) ve tevbe ü istiğfār
eyledük fil geldi ve bir bir başından ayağına degin (7) yalardı ve beççesinün
ḳoḳusunu alurdi ve ayağı altına alur helāk iderdi (8) çün ḳamusından fāriğ oldu baña
ḳaşd eyledi ve ben ol eṣnāda otururdum (9) ve tesbīh ü kelime-i şehādete meşğül
idüm çün gördüm ki baña gelür ḳorḳudan (10) yüzün ḳoyı düşdüm geldi ve beni daḳı
yaladı yalamaḳda tekrār u mübālağa (11) eyledi andan soñra ḳortumuyla beni
arḳasına aldı ben gümān eyledüm ki beni (12) bir dürlü ‘azābla helāk eyler ki kāhi
yügrürdi ve kāhi yellerdi ve baña arḳasından (13) şiddet-i sür‘atden ‘azīm zaḫmet
ḫāşıl oldu şubḫ olunca bu tarīḳ ile (14) gitdi ve çün şubḫ oldu beni yere ḳodı ve döndi
gitdi çün gözümden (15) ğāyib oldu şāğluğa secde-i şükür eyledüm çün gün çıḳdı
kendümi bir ulu (16) yoluñ üzerinde gördüm bir iki fersaḳ yol gitdüm bir büyük
şehre irişdüm (17) ve ḫālümü ol şehrin ḫalkına şerḫ eyledüm ta‘accüb eylediler ve
eyitdiler ol yerden (18) buna degin birḳaç günlük yoldur ve bir müddet anda sefer
zaḫmeti gidince oldum (19) andan soñra vaḫana ve ehl ü ‘ıyāle mürāca‘ at ḳıldum **faşl**
bu ḫikāyetde (20) fāyide budur ki nezre vefā eylemekde bunca fevāyid-i dünyevī ve
uḫrevī vardur (21) ve İbrāhīm Ḥavvāsūñ ḫikāyeti buña şahid-i ‘adldur **el-ḫikāyetü’s-**
şāniyetu (22) nāḳilān-ı ḫikāyet ve ḫākiyān-ı rivāyet şöyle naḳl eylediler ki bir ‘acūze
var idi ki (23) mürūr-i eyyāmdan ‘āciz ve pīrlık anı lezzetden māni‘ u ḫāciz olmışdı
ve ḳadınun

[129-b]

(1) oğunı rûzgāruñ eli keşākeş-i havādiş ile yāy gibi egmişdi ve bir oğlı var idi (2) cihānı anuñ yüzinde görürdi ve pīrlük ‘acziñi anuñ kuvveti ile çekerdi ve ol (3) oğlān müddet-i medīdede idi ki sefer ihtiyār eylemişdi ve ol qarıcuk iztirārla (4) dīnārından maḥrūm idi ve gelmesinden ümiz kesmişdi bir gün beytū’l-aḥzānında (5) otururdu açluḡ zahmetini def itmekçün girdeden bir loḡma kesdi ve aḡzına (6) ḡodı daḡı çiynememişdi ki bir sâ’il ḡapuya geldi ve ḡurbet ü faḡrını su‘āle (7) vesīle ḡıldı ḡarı çün ḡurbet işitdi ve oḡulcaḡınuñ ḡarībluḡı ḡātırına (8) geldi ve ḡözyaşı ḡözünden sâ’il oldı ve aḡzından loḡma aldı ve girde (9) üzerine ḡodı ve ol sâ’ile virdi ve ol gün açluḡa şabr itdi lā-cerem (10) ol şabr ferece miftāḡ oldı ve oḡlı yāḡın zemānda geldi aḡasıyla oturdu (11) sefer zahmetinden şikāyet iderdi bir gün sefer iderken yolumuz bir bīşeye (12) uğradı ki ol bīşe arslān yataḡıydı bir arslān ol bīşeden ḡıḡdı ve (13) bindüḡüm çāru arḡasından pençesiyle beni ḡapdı ve gitdi ammā tırnaḡı hic (14) baña cerāḡat ü elem irişdürmedi ben ḡāyet ḡavfdan medhūş u müteḡayyir oldum (15) nā-gāḡ bir şaḡş gördüm bī-silāḡ geldi ve arslānı ḡafāsından ḡaldurdu (16) ve beni aḡzından aldı ve şalıverdi ve arslānı yere urdu ve eyitdi ey it (17) git ki loḡma loḡmayadur çün ol arslāndan ḡurtuldum ‘aḡlum kendüme geldi (18) te’emmül eyledüm gördüm ki hiç cerāḡatüm yoḡdur belki mecmū‘-ı a‘zām selāmetdür (19) tiz turu geldüm ve kāfileye irişdüm ve ḡālümü naḡl eyledüm ḡamu ta‘accüb eylediler (20) ammā ol kişinüñ loḡma loḡmayadur didüḡünüñ ma‘nāsını bilmedük anası şordı ki (21) ne gün idi ve ne sâ‘at idi çün oḡlān didi anası bildi ki bi-‘aynihi (22) aḡzından loḡmayı ḡıḡarup ol dervīşe virdüḡi vaḡt imiş Allāḡ Te‘ālā anuñ (23) ‘ivazını oḡlun ki arslānuñ loḡması oldı idi erzānī eyledi ve ol

[130-a]

(1) belādan hālāş kıldı **faşl** bu hikāyetden ma‘lūm olur ki şadağa belāya (2) kılķān ve havādişev cevşen imiş ve seyyid-i kāyinātuñ ve zübde’-i mevcudātuñ (3) şallā’llāhu ‘aleyhi ve sellem *e’s-şadaķatü teruddü’l-belā’e* didügi bu ma‘nā muşaddıķdur (4) **el-hikāyetü’s-sālisetu** Kādı Tenūhī eydür bir dost baña hikāyet eyledi ki (5) birkaç kişi ile sefere giderdük ittifākan yolumuz bir bīşeye uğradı yoldaşlaruñ (6) birisi eyitdi hātıruma şöyle gelür ki bu bīşeden bir arslān çıkar ve bu cemā‘atüñ (7) içinden baña kaçd eyler eger eyle olursa bu eşekciğümü ve nem var ise ‘ıyālüme (8) degüresün bu ne sözdür didüm çok olur ki kişinüñ hātırına bunuñ gibi (9) söz gelür ammā aşlı yoķdur ol kişi *lā havle velā kuvvete illā bi’llāhi’l-aliyyi’l-‘azīm* (10) didi bir laħza geçmedi ki bīşeden bir arslān çıktı ol kişi hemīn ki ol (11) arslānı gördi kendüyi eşekden aşğa bıraķdı ve kelime-i şehādet getürdi (12) ve arslān cemā‘at ortasında buña kaçd eyledi ve aldı ve bīşeye girdi (13) ve gitdi ol hālden ta‘accüb eyledük eşegini ve nesi var ise aldum çün (14) maķşūdumuz tamām oldu Bağdāda geldük ol kişinin sarāyına vardum ki (15) emāneti vereşeye virem hemīn ki sarāyuñ kapusına vardum ol kişi gördüm ki (16) sarāyından çıktı mu‘ānaķa eyledük şāgluğundan ta‘accüb eyledüm ve keyfiyyet-i (17) hālinden ve sebab-i necātından şordum eyitdi arslān çün beni aldı (18) ve bīşeye girdi ‘aqlum benümle idi nā-gāh bir nesnenüñ āvāzını işitdüm (19) arslān ol nesneyi gördi beni ķodı ve anı tıtdı ve yere urdı ve yimege (20) meşgöl oldu ve ben ol hāli müşāhede iderdüm çün anı yimekten fāriğ (21) oldu baña iltifāt eylemedi gitdi ve gözümden ğāyib oldu tıru geldüm (22) ve mecmū‘a‘zāmı selāmet buldum Allāha şükr eyledüm ve gitdüm ve giderken (23) ol bīşede çok ölmüş canāvarlar ve adamlar ve pāre pāre ķaftānlar gördüm

[130-b]

(1) ve bir kişi gördüm ki taze helâk eylemiş ve ba'zı a'zâsını yemiş ve belinde bir kîse (2) altun gördüm ol kîseyi belinden aldum ve kuvvetüm ziyâde oldu ve sür'atle (3) gitdüm bir köye irişdüm ve bir çarpâ kirâya aldum ve selâmetluğıla eve geldüm (4) **faşl** bu hikâyetden ma'lûm olan budur ki bir kişi ki Hakk Te'âlâ (5) şaklasa eger ejderhâ ve arslân ağzında dağı olursa selâmetluğıla halâş (6) bulur ve eger bir kişinûn helâkine irâdeti müte'allik olsa ne kadar kemâl-i kuvvetde (7) ve hışn-ı haşinde olsa elbetde helâk olur ve hiç şaklanmak aña aşşı itmez (8) **el-hikâyetü'r-râbi'atu** mü'ellifi-i kitâb eydür hikâyet eyledi baña bir kişi ki şâdıku'l- (9) řavl idi ki bir vağt vâsıtanı azîmet-i Bağdâd eyledüm çün mesâfenûn (10) vasatını şat' eyledüm ittifağ bir şatı yel esdi ve cihân târik oldu (11) gördüm ki bir bişenûn içinden bir arslân çığdı çün beni gördi ta'cîl-i (12) tamâm ile baña müteveccih oldu havfdan mütehayyir u medhûş oldum ammâ çün vech-i (13) halâşdan nümîz olmuşdum işümü Allâha tefvîz eyledüm nâ-gâh bir ot ki yel (14) önünce gider top oldu yel önünce arslâna müteveccih oldu arslân (15) ol 'alefi çırâ şandı yüzün döndürdi ve bişeye girdi ve nâ-bedîd (16) oldu ve ben halâş buldum ve selâmetluğıla evüme geldüm **faşl** (17) bu hikâyetden ma'lûm olan budur ki kişi gerekdir ki Allâhuñ luğfindan nümîz olmaya ve (18) i'timâdı Allâhuñ fazlına ide zîrâ ki anuñ keremi destgir olsa elbetde (19) necât bulur **el-hikâyetü'l-hâmisetu** İbni Ebî Seleme-i 'Askerî eydür gözümle (20) gördüm ki İşfahân ekâbirinden bir kişi ki keşret-i ni' met ü mâl ve hadem ü hışm ile (21) meşhûr idi meflûc olmuş ve mecmû' a'zâsı hareketden şalmış ve dili (22) ağırlanmış ve 'Askerde bir şabîb-i hâzık var idi ki eşrafından şastaları ve (23) erbâb-ı 'ilelî aña getirürlerdi mu'alece iderdi ol meflûc-i İşfahânî dağı

[131-a]

(1) ğulāmları ve hıdmetkârları ümîd-i devâ için ‘Askere götürdiler bî-vaqt (2) ‘Asker şehrine geldiler ve şehrün yanında bir kârbânsarây vardır ki anda (3) ‘aķreb çoķluğından kimesne ķonmazdı *el-ġarîbû ke’l-a‘mâ* hükmi ile ol kârvân (4) sarâyda ķondılar ve mecmû‘ hıdmetkârlar yatmağa tama çıķdılar ve ol meflûcî (5) kârvânsarâyıñ saħnında ķodılar zîrâ ki meflûc ayaza ķarşu yatmaķ eyü (6) degüldür didiler çün şabâh oldu ol meflûcî gördiler oturmuş (7) ve faşîh söyler ve bundan evvelden bir yanından bir yanına ķişi döndürmeyince (8) kendü dönemez idi ve dili söyleyemez idi ve maķşûduñı işâretle añladurdu (9) tûru geldi ve ayağı ile kârvânsarâydan taşra çıķdı ve şıķıldığınuñ (10) sebebini ne kendü ve ne hıdmetkârları bilürdi tabîbi hâzır eylediler ve keyfiyyet-i (11) hâli aña şerh ķıldılar ve şihħat sebebini andan şordılar tabîb tamâm a‘zâsını (12) te‘emmül eyledi gördi ayağınuñ bir barmağından ‘aķreb şoķmuş eyitdi sen (13) bir nesne ile hoş olmuşsan ki biñ ķişi andan öldi ola ol ‘aķrebüñ (14) zehrînuñ hârâreti ol ķulunc bürüdetini def eylemiş ve sen selâmet ķurtulmuşsun (15) ammâ ol zehrüñ hârâreti içinde eşer itse gerek bir şerbet ile ol hârâreti (16) tebrîd ideyüm ve tabîb didüği gibi bir sâ‘atden soñra hârâret müstevlî (17) oldu ve bir şerbetle ol ķişi hoş oldu ve selâmetluğıla vilâyetine gitdi (18) **faşl** bu hikâyetde fâyide budur ki ķişi gerekdür ki şağluğında ve hıstaluğında (19) bayluķda ve yoķsulluķda Allâha tevekkül ide ve raħmetine şığına ve mâl ü ni‘meti (20) mücib-i refâhiyyet ve ol hıstaluğı mücib-i helâk bilmeye ki çoķ ola ki ol (21) ni‘met miħnete ve ol hıstaluķ şihħate mübeddel ola pes her hâlde teslîm ve (22) tefvîzi ihtiyâr eyleye **el-hikâyetü’s-sâdisetu** hikâyet eyledi Azerbâycân (23) ümerâsından bir ķişi ki Azerbâycânda bir büyük şu vardır ki aña Gürd dirler

[131-b]

(1) kıatı ağduğından içinde gemi yürüyemez be-ğāyet deriñdür ve cevānibi ve eřrāfi taş ve (2) kıayadur ve üzerine bir köpri vardur ki memerr oldur bir vađt leşker ile ol (3) köpriden geçerdüm ol köprinüñ ortasına irişdüm bir ‘avrat gördüm ki (4) kıucağında bir emerce ođlān kıızıl kıundağlı dutmuş ol köpriden geçer (5) ehl-i leşkerden birisinüñ atı toğandı o ‘avratuñ elinden ol oğlancuğ (6) köpriden aşağa řuya düşdi ve ol köpri kıatı yüksek idi řu (7) aşağada kıatı irāğ idi ve řu içinde kıayalar çođ idi ve ol tıfluñ (8) öldüğüne hiç kimesnenüñ şekki yoğıdı ve anasınüñ ağlamasından ve ceza‘ından (9) hic kimesnenüñ tağammüli kıalmadı ve ol oğlancuğ düşdükte ben bağardum gördüm ki (10) řuya düşdi bātdı gene çığdı ol köprinüñ altında çođ tüşhıl (11) yuva yapmışdı ittifağan ol vađt ki ol oğlancuğ řu yüzüne çığdı (12) tüşhıl kıızıl kıundağını gördi et şandı řu yüzünden götürdi (13) ve řahrāya müteveccih oldu ol ođlancıkuñ ĥalāřına tama‘ oldu birkıaç atlu (14) ardınca virüpdüm ben dağı muvāfađat eyledüm çün ki kuř oğlancığı yere (15) kıodı ziyān itmedi irişdük ve cevānibinden ün eyledük ol kuř (16) tıflı kıodı ve uçdı gitdi ol oğlancığı aldük hiç zađm u cerāđat (17) irişmemiş bir lağza başı aşağa tutduğ kıarnına gidem řu ağzından geldi (18) götürdük anasına virdük Ĥađđ Te‘ālā anı şudan ve kuř çengālinden (19) ĥalāř eyledi **fařl** bu ĥikāyetden ma‘lüm olan budur ki Allāđ Te‘ālā (20) her gāđ bir mübtelāyı belādan ĥalāř eylemek dilese murğ u māhiye ve ra‘iyyet (21) ü sipāhiye ilhām ider ki her birisi ol mübtelānuñ ĥalāřına düşer (22) **el-ĥikāyetü’s-sābi‘atu** bir cemā‘at-i sükātüñ diyār-ı Hind ve bilād-i Sindde (23) ticāret iderler idi ĥikāyet eylediler ki ol diyārda meřhūr u ma‘rūfdur ki

[132-a]

(1) bir kışi var idi ki vech-i ma‘āřı fil avlamağdan idi ol kışi şöyle ĥikāyet (2) kııldı ki benüm ‘ādetüm fil avlamağ idi ve bir bīře var idi filler turağı idi (3) şuya gelecek

yolları üzerine bir büyük ağaca çıkardım ve filler sürüsüyle (4) gelürlerdi ve katumdan geçüp şuya varırlardı şudan dönicek zehirlü (5) oğla ölecek yerine ururdum ve dişini ve derisini alurdum ve ma' aşuma (6) şarf iderdüm bir gün bir fili urdum kıtı āvāz eyledi ve düşdi (7) ve kıalan filler kaçdılar ve çün bir lahza geçdi filler içinde bir büyük fil (8) var idi ol geldi ve ol mecrūh filūñ üzerine tırdı oğı ve cerāhat (9) yerini ihtiyāť iderdi ve mecmū' filler ol filūñ ardınca geldiler ve ol (10) mecrūh filūñ üzerine tırdılar ~~oğı ve cerāhati yerini ihtiyāť iderdi (11) ve mecmū' filler ol filūñ ardınca geldiler ve ol mecrūh filūñ üzerine (12) tırdılar ve oğı ve cerāhati~~ ve ol mecrūh olan fil ıztırāb iderdi (13) aña degin ki helāk oldu filler tağıldılar ve ağacı bir bir teftiş ü tefahhuş (14) iderlerdi ve ol büyük fil ben tırduğum ağaca geldi ve ol ağaca te'emülle (15) çok çok bağıdı beni gördi ve kendüyi ol ağaca sürtdi ve ol ağacı (16) ol ululuğı ile kökünden kıopardı ve bırağıdı filler baña kıaşdı iderlerdi (17) ve ol büyük fil anları men' iderdi ve baña ve oğuma ve yayuma te'emmül iderdi (18) andan řoñra hortumuyla beni götürdi ve yumuşakluğıla arkasına kıodı (19) ve oğumu ve yayumu dağı aldı ve baña virdi ve geldüğü yola yöneldi ve kıalan (20) filler dağı bile gitdiler řuña degin ki bir yere geldiler bir büyük yılan gördüm (21) ejderhā gibi yatur hemān ki filleri gördi hāmlē eyledi mecmū' filler (22) kaçdılar ve ırāqdan tırdılar ve ihtirāz ü ictināb iderlerdi ol ulu (23) fil beni yere kıodı ve oğı ve yayı önümde kıodı ve hortumuyla kāh baña ve kāh

[132-b]

(1) oğı ve yaya iřāret eylerdi bildüm ki maşşüdi ol yılanı urmağıdur (2) oğı yaya kıodum ve ol yılanı atdum oğı yelegine degin girdi bir oğı dağı (3) urdum ol dağı yılanā rāst vardı ve ol yılan mecrūh ve bī-huř (4) oldu filler çün gördiler ki yılan mecrūh oldu birisi vardı ve ayağı (5) altına aldı ve hurd u mürd eyledi ol ulu fil beni gene arkasına (6) aldı ve ta' cille yürürdi ve kıalan filler ardınca gelürlerdi beni bir bīřeye (7) götürdiler ki 'ömrümce anı görmemişdüm bunca biñ fil anda ölmüş ve

kemikleri (8) düşmüş ol büyük fil ol ölmüş filleriñ dişlerini cem^ç eyledi ve her bir (9) file işâret iderdi ve getürübildiğince dişden ol file yükledirdi (10) ve mecmû^ç filleri yükletdi ve beni arkasına kodı ve şenlüge müteveccih oldı (11) şuña degin ki köyler görindi ol fillere işâret eyledi her birisi (12) arkasındaki yükü bıraktı ve beni dağı arkasından yere kodı ve döndiler (13) gitdiler ve ol köyleriñ yâkıını vardum ve hamâllar aldum ve ol dişleri (14) ol köye nakl eyledüm ve mübâlağa mâl anuñ bahâsından baña hâşıl oldı (15) ve cümle-i ağniyâdan oldum ve selâmetluğıla halâş bulduğuma şükr eyledüm (16) **faşl** bu hikâyetde bir fâyide budur ki bir kişi bir ulu günâh işlemiş (17) olsa şöyle ki müstevcib-i ^ç azâb ve müsteħakķ-ı ^ç ıkâb olsa ve anı helâk (18) eyleyüp komaķda bir maşlahat olsa gerekdür ki ihlâkine sür^ç at itmeyeler (19) ve ibķâsını itlâfından taķdîm ideler şöyle ki ol fil eyledi egerçi (20) düşmen ele girdi ammâ ferâsetle bil di ki bunuñ dağı düşmeni anuñ sebebiyle (21) def^ç itmek olur maķşûdunuñ huşulını ol düşmeni helâk eylemekden yeg bildi (22) ve bir fâyide budur ki ^ç âķil gerekdür ki düşmeni helâk eylemekde fırsat gözede (23) ve fırsat ele girdükde fevt eylemeye şöyle ki ol fil ol yılanuñ haķķında eyledi

[133-a]

(1) ve bir fâyide budur ki her gâh ki bir dost maķşûduñı hâşıl eylemekde saña nef^ç (2) degse gerek ki ol yaķşılığun ^ç ivazını ez^ç âfi müdâ^ç afa idesün nice ki (3) ol fil ol kişinüñ haķķında eyledi **el-hikâyetü's-sâminetu** Mervân bin (4) Şa^ç ab el-^ç Adevî hikâyet eyledi ve eyitdi ki ben yigitlüğümde nihâyet kuvvet (5) ve gâyet şecâ^ç atde idüm ve ^ç avratum bir köyde olurdi ki ol köye Minâre (6) dirlerdi dört fersaķ şehrden ırâķ idi bir gice kayınlarumla ešnâyı (7) şöhetde ^ç arbede eyledüm ve hâl şuña irişdi ki birbirümüze kılıc çekdük ve meşâyih (8) ortamuzda şulh eylerlerdi harâret-i şarâb ve hiddet-i gâzab şuña bâ^ç iş (9) oldı ki talâķa and içdüm ki ol gice ol köyde olmayam ve köyle şehr (10) ortasında ^ç imâret yoğıdı ve bîşe çoğıdı ve silâhdan bir kılıç (11) ve bir kaftânım var idi ve gice katı karañu idi yola girdüm ve bi'z-zarûrî (12) yolum

bîşeye uğradı giderken bir katı âvâz işitdüm arduma bakdım (13) gördüm ki bir arslân bir kişiyi getürmiş gelür ve ol âvâz ol kişinüñ (14) âvâzı imiş kılıncumu çıkardum ve haykırdum ve hamle eyledüm arslân çün beni (15) gördi ol kişiyi ağzından bıraktı ve baña hamle eyledi ben hamlesini def eyledüm (16) ve bir zemân muķâtele eyledük ol benüm ve ben onuñ hamlesini def eylerdüm nâ-gâh (17) pençelerini muķkem eyledi ve kuvvetle üzerüme şıçradı kendümi yere döşedüm (18) üzerümden geçdi diledi ki döne hamle eyleye karşıusundan kılıcla ağzına şöyle (19) çaldum ki düşdi bir iki darb dağı urdum helâk eyledüm ve döndüm (20) ol kişiye vardum gördüm ki mecrüh olmuş ammâ dağı nefes vardur götürdüm (21) ve bîşeden çıkardum ve aydınlukda çok te'emmül eyledüm bir bâzirgân idi ki (22) benümle çok haķķ-ı şoĥbeti ve mümâlahati var idi anı ol hâlde koyup gitmege (23) kıyamadum anı anda kodum ve arslân katına vardum ve başını kesdüm ve bir büyük

[133-b]

(1) izârum var idi mecrühı ol başla ol izârda kodum ve getürdüm (2) ve yola düşdüm çün şabâĥ oldu şehre geldüm ve ehl-i şehri ol başı (3) ol kişi ile gördiler ta'accüb eylediler ve ol mecrühun a'zâsına müdâvâ eylediler (4) hoş oldu şimdiki hâlde dağı diridür ve ol 'arbede ü şavâş ve talâķa (5) and içmek anuñ hayâtına sebep oldu **faşl** bu hikâyetde bir fâyide budur ki (6) her işüñ evveline ĥayr ü şerr ve nef' ü đarr ve hidâyet ü đalâlet ve noķşân (7) u kemâl ve ni'met ü miĥnetden i'tibâr itmek gerekdür zîrâ çok nesne ola ki (8) zâhiri şerr ola ve âĥiri ĥayr *yâ bi'l-'akşi ve ĥayru'l-umûri bi ĥavâtimihâ* ya'nî (9) her işüñ ĥâtimesi mu'teberdür ĥadış bu da'vâya ĥüccetdür **el-ĥikâyetü't-** (10) **tâsi'atu** bir cemâ'at hikâyet eylediler ki 'arabdan bir kişi Hişâm bin (11) 'Abdü'l-Melikün ĥilâfetinde katına geldi ve eyitdi yâ emîre'l-mü'minîn yolda (12) bir 'acib nesne gördüm ki hergiz anuñ gibi görmemişdüm Hişâm şordı ki (13) ne idi eyitdi çün emîrü'l-mü'minîn ĥazretine müteveccih oldum Tayy kabîlesinüñ (14) iki tağı ortasına irişdüm sağ yanuma bakdum bir arslân gördüm ki (15) baña

kaşd eylemiş gelür ve şol yanuma baқdum bir ejderhā gördüm ki baña (16) kaşd eylemiş gelür iki sehnāk düşmenüñ müteḥayyir oldum el қaldurdum (17) ve tazarru‘ u zārī kıldum ve münācāt eyledüm henüz münācātıda idüm ki iki ṭarafdan (18) ikisi geldiler ve ben ortalarında ölü gibi hıç ḥareketüm қalmadı beni öpdiler (19) ve döndiler gitdiler **faşl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki her gāh ki қul (20) ihlāşla aña teveccüh eylese anı ol varṭadan ḥalāş ider **el-ḥikāyetü’l-** (21) ‘aşere Hemedān Kādısı ḥikāyet eyledi ve eyitdi ki Hemedān şehrinden (22) ‘azm-i sefer eyledüm emirü’l-mü’minin Ḥüseynüñ ravza’-i muқaddesün ziyāret (23) eylemege çün maқşūdum ḥāşıl oldı ol mezār-ı muḥteremden döndüm kaşd-ı Şām

[134-a]

(1) eyledüm meşhed-i muқaddesün mücāvırleri baña naşīhat eylediler ki yolda ihtiyāt gerek (2) arslānlar çokdur ve bir köy nişān virdiler ve eyitdiler ki cehd eylemek gerek ki (3) gice ol köye irişile ve yolda қalınmaya ve ben ol sefere niyyet-i şevāb idüp (4) yayan ve yalnız idem ve sür‘atle yürüdüm çün gice oldı köye irişdüm (5) gördüm ki ol köy arslānlar ve ḥarāmiler қorқusundan bir ḥişārda (6) olurlar imiş ve ol ḥişāruñ қapusın berkitmişler ne қadar ki yalvardum fāyide (7) itmedi açmadılar ve eyitdiler birkaç gün senden öndin bir kişi geldi ve tazarru‘ (8) u zārī eyledi rahm eyledük ve қapuyı açduқ ve içerü aldүқ ḥüd (9) ḥarāmilerün cāsüsü imiş çün gice oldı ḥişn қapusını açdı ve bizi (10) zālimler eline virdi ve ol gündен berü bilmedүgümüz kişiyе қapu açmazuz (11) ammā bu gice olmağa ḥişār қapusında mescid vardur bu gice anda ol (12) mescide vardum gördüm ki mescid içinde bir ev vardur ol eve girdüm ve oturdum (13) bir laḥza oldı bir kişi eşege binmiş geldi ve ben olduğum eve girdi ve eşegin (14) ol ev қapusınıñ ḥalkasına baғladı ve ḥarcışinden etmek ve şu çıkardı (15) ve çakmaқ çakdı ve çerağı var imiş yaқdı ve şofra açdı ve etmek ve şu (16) getürdi ve benüm önümde қodı ben ol köy ḥalkından ve yalnızluқ ve қараñuluқ (17) vaḥşetinden rencide ve şikeste-ḥatır olmuşdum ol kişinüñ geldүğünden (18)

baña üns ü rāhat hāşıl oldı henüz etmege el şunmaduğ ki bir arslān (19) mescide girdi çün eşek-i miskīn anı gördi kōrkusından olduğumuz (20) eve girdi arslān dağı ardınca girdi eşek ta' cille girü çıkdı (21) ve çün kapunuñ halkasına bağılı idi çıkdıkleyn kapuya peldi ve arslān (22) bizümle ev içinde kaldı gāyet havfdan bī-huş ve mütehayyir olduğ arslān (23) dağı bir bucağda ārām eyledi ve bize kaşd itmedi gümān eyledük bize kaşd eylemedügi

[134-b]

(1) çerağun şu'lesindendür ki eger çerağ dinlense 'ālem anuñ kaşdıyla gözümüz karañu (2) olurdu egerçi havfdan kendümüze pervāmuz yoğıdı ammā pervāne gibi (3) hayātımızu çerağun yanmasında bilürdük ve çün arslānla bizüm ortamuzda (4) şuyla yağ gibi muvāfağat yoğıdı yağun tükenmesi kōrkusından görmezdük (5) şu akardı ve ol şuyun noşşānından havfüñ harāreti içimizde ziyāde (6) olurdu aña degin ki çerağun mededi münkaṭı' oldı ve dinleñdi (7) ve biz ol karañulukda İskender gibi hayāt şuyundan nūmiz olduğ (8) ve arslān dağı hīç yerinden deprenmedi ve eşek kōrkusından mescid (9) içinde tersledi ve işedi ve geregi gibi mülevveş eyledi ve biz ol havf ü (10) iztirābla ol giceyi geçirdük aña degin ki hişārdan mü'ezzin āvāzını (11) işitdük ve cihān rüşen oldı bir lağzadan şoñra mü'ezzin hişārdan (12) çıkdı ve mescide girdi çün mescidi ol hālde gördi teşnī'e (13) ve söğmege āğāz eyledi ve dirāzgūşi kapu halkasından çözdü ve kapuyı (14) açup bize emr-i ma'rūf ve nehy-i münker itmek istedi hemīñ ki kapuyı kuvvetle (15) açdı arslān anı hālāşına fetḥu'l-bāb gördü ve kuvvetle şıçradı (16) ve mü'ezzinün kāmētini bükdi ve ağına aldı ve şahrā yolunu tıtdı ve selāmetluğıla (17) gitdük **faşl** bu hikāyetde fayide budur ki 'ākil gerekdür ki ferāğat ü refāhiyyet (18) ve lezzet ü şıḥḥat vağtinde rüzgāruñ havādişinden ve çarḥ-ı gaddāruñ [mesāyibinden] (19) gāfil ve eymen olmaya ve sürür u devlet ve ğurür u ni'mete aldanmaya nā-gāh (20) tır-i belā tağdīr yayından devlet nişānına gele ve ol devlet nuhūsuna (21) mübeddel ola ve ne kaçard ki varṭa-i

‘anā ve lücce-i belāda olsañ Allāhuñ luṭfindan (22) ümīzi ki kesme ki şāyed ol miḥnet ni‘ mete ve ol zaḥmet rāḥata mübeddel ola (23) şöyle ki ol mü’ezzin ol gıceyi şıḥhat ve selāmetluğıla geçirdi ve şabāḥ belāyla

[135-a]

(1) mübtelā oldı ve ol ḳonuklar ol gıceyi ol miḥnetle geçirdiler ve ḥalāşdan (2) ümīd kesdiler ve şabāḥ ol belādan ḥalāş buldılar ve ol zaḥmet rāḥat (3) oldı **el-ḥikāyetü’l-ḥādiyetu** ‘aşere Ḳādı Tenūḥī ḥikāyet eyledi ki bir gün (4) ‘Ömer bin Yaḥyā meclisinde otururduḳ Kūfeden ḳullarından birisi geldi (5) ve eyitdi filān yerde bir vekilümüzi arslān almış ‘Ömer be-gāyet melūl oldı (6) ve eyitdi *lā ilahe ille’llāh* filān yılda atasını hem ol mevzi‘ de arslān (7) aldı ve helāk eyledi biz ‘Ömer’i tesellī eyledük ve ta‘zīyet virdük yarındası (8) hem ol meclisde otururduḳ nā-gāḥ ḳullar birinüñ ardınca geldiler (9) ve ol arslān aldığı kişi geldi didiler ‘Ömer anuñ geldüğüne feraḥ oldı (10) ve ḥālinden şordı eyitdi çün beni arslān aldı ḳorḳudan bī-huş (11) oldum ve ‘aḳlum zāyil oldı ve baḳīye-i aḥvālden ḥaberüm yoḳdur çün kendüme (12) geldüm ve gözüm açdum kendümi yalnız gördüm ve arslānı görmedüm ve mecmū‘ (13) endāmumı selāmet buldum ve dört yaña adam başı ve kemigi çok gördüm ṭuru (14) geldüm ve gitmek istedüm ayağum bir nesneye ṭoḳındı baḳdum gördüm bir ṭolu kīse (15) aldum ve belüme baḳladum ve gitdüm nā-gāḥ yolcular āvāzını işıtdüm ḳatlarına vardum (16) ve ḥālümü şerḥ eyledüm beni deveye bindürdiler ve şenlücke getürdiler çün eve geldüm (17) kīseyi açdum ṭolu aḳçe gördüm ve ol aḳçenüñ içinde bir rıḳ‘a gördüm (18) atam ḥaṭṭıyla kīsedden ne ḥarc oldı ve ne ḳadar ṭurur yazılmış ol kīseyi (19) ve ol rıḳ‘ayı ‘Ömerüñ öñünde ḳodı ‘Ömer ol ḥaṭṭı bildi ve mecmū‘ ḥāzırlar (20) ta‘accüb ḳıldılar **faşl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki ‘aḳil gerek ki bile ki (21) ol ki muḳadderdür ve ezel [anı almada] aña rızḳ olupdur elbetde irişür ve eger (22) arslān ağzında ise ve ol nesne ki rızḳ olmayupdur ‘ālem cem‘ olup (23) aña viremezler **el-bābu’l-‘āşir**

[135-b]

(1) bir cemā' atüñ hâli şerhindedür ki bir hastaluk ile giriftâr oldılar ve 'illet ile (2) mübtelâ olup hayâtdan nümîz olduğdan şoñra Allâhuñ luftından şihhat (3) buldılar **el-hikâyetü'l-ülâ** bir tabîb-i hâzık rivâyet eyledi ki bir kişi (4) Bağdâd şehrinden Re'ye geldi yolda aña bir maraz hâşıl oldu ki hâlkından (5) kan gelürdi ve bu sebep ile zahmet ve elem u za'f hâşıl olurdu (6) çün Re'ye irişdi Muhammed bin Zekeriyâ ki tabîb-i hâzık ve hekim-i mâhir idi (7) ve zemânesinde meşhûr idi katına vardı ve 'illetini aña şerh eyledi Muhammed bin (8) Zekeriyâ nabzını tutdı ve qarûresine te'emmül kıldı ve ol 'illetüñ esbâbından (9) şordı hiçbir nesne bulamadı ki ol 'illete sebep ola hastadan mühlet (10) diledi ol hasta-ı miskîn be-gâyet melûl oldu ve hayâtdan ümîd kesdi (11) ve hastalığı ziyâde oldu Muhammed tabîb bir sâ'at te'emmül eyledi hâtırına (12) bu geldi ki şâyed yolda şu içerken bir sülük şuyla mi' desine irişmemiş ola (13) ve hâlkından gelen kan andan ola hastaya şordı ki yolda suyu kandan (14) içerdüñ eyitdi yolda yapılmış şuluklar ve abdânlar vardur andan içerdüm (15) taḥkîk bildi ki andandur şu içinde bir yaşıl ot biter ki buña beñzer andan (16) getürtdi ve hastaya çok yutdurtdı şuña degin ki hasta kay'î eyledi (17) ve kay'î ile bir büyük sülük boğazından geldi ve ol 'illetden şihhat buldı (18) **faşl** bu hikâyetde fâyide budur ki tabîb gerekdür ki ancak tıb kitâblarıyla (19) 'amel itmeye belki fikr ide ve cehd ide ki hastalığı ferâsetle bile ve eger Muhammed râzî (20) nabzına ve qarûreye i'timâd itseydi ol kişi helâk olurdu ve bir fâyide (21) budur ki 'âkil gerekdür ki bir şehrde muḫîm ola ki anuñ müftî muşîbi ve hâzık-ı (22) tabîbi ola ki müftî sebebiyle dînin ve tabîb sebebiyle dünyâsın şaklaya (23) **el-hikâyetü's-şâniyetu** Kitâb-ı Ferec Ba' de'ş-şiddenüñ mü'ellifi hikâyet eyledi ki

[136-a]

(1) şehrimizde bir büzürgzâde var idi mi' desinde bir derd peydâ oldu ve ol (2) derdden zahmet çekerdi ve za'if ü naḥîf oldu ve ol hastalığının (3) sebebini hic bilmezdi ve yakın idi ki helâk olaydı Ehvâz şehrine (4) iletdiler ve ne kadar ki mu'âlece eylediler müfid olmadı eve geldi ve şîḥhatden (5) ümîd kesdi ve mevtini mu'âyene gördi ittifâkan bir ṭabîb ol yerden geçdi (6) ol yigid ḥâlini aña şerḥ eyledi ve ḫatına getürdiler ṭabîb marâzına (7) sebep şordı ve keyfiyyet-i aḥvâlınden tefahḫuş u teftîş eyledi ḫasta (8) eyitdi ibtidâ-i marâzum andandur ki anbarda çok inâr zaḥîre olmuşdı (9) bir gün anbara girdüm ve ol inârdan çok yidüm çün taşra geldüm budur (10) mi' demde peydâ oldu ṭabîb şordı ki inârı nice yerden ol kişi eyitdi (11) ki başını dişümle keserdüm ve bâḳîsini şorardum ṭabîb eyitdi yarın saña (12) devâ eyleyem ki hoş olasun yarındası semiz it inüginün etiyle infisâḫ (13) bişürdi ve ḫastaya getürdi ve bundan ne kadar gerekse yi didi ḫasta (14) bu nedür didi ṭabîb soñra diyem didi ḫasta mümtelî olunca ol ta'âmdan (15) yidi andan soñra ḫavun getürtdi ve andan daḫı çok yidürdi ve andan soñra (16) fikâ'ale şuyıyla çok içürdi andan soñra eyitdi ol yidigün et ne etidür (17) bilür misin eyitdi yok ṭabîb eyitdi it eti idi ḫasta çün ol (18) sözi işitdi gönli bulandı ve fi'l-ḥâl ṭabîb ḫatında ḫay'i eyledi (19) ṭabîb anuñ ḫay'ine nazar eyledi baḫlaca bir kene ḥâlḫından düşdi (20) ve ḫareket iderdi ṭabîb fi'l-ḥâl anı aldı ve ḫastaya gösterdi (21) ve ḫastalığının sebebi budur didi ve şîḥhatle beşâret virdi ve eyitdi (22) bu bir cânverdür ki buña kene dirler ve tavarda çok olur ol yidigün (23) nârün başında imiş dişünle ısırdıḫda boğazuña gitmiş ve mi' deñe yapışmış

[136-b]

(1) ve bu zahmetün ki var idi bunun şorduğundan idi ve bu cânverün (2) it etine muḫabbeti ve ḫırşını bilürdüm hemîn ki mi' deñe it eti inse mi' deyi (3) ḫor ve aña

yapışur ben eyitdüm eger fikr eyledüğüm rāst gelürse fe-bihā (4) ve illā it eti ziyān itmez çün Hakk Te'ālā saña şifā virmek istedi (5) fikrümi muhakkak eyledi ve seni ol derdden hālāş eyledi ve bundan böyle (6) bilmeden ve ihtiyāt eylemeden ağzuña nesne koma **faşl** bu hikāyetde (7) fāyide budur ki kişi gerekdür ki yimek geregi gibi ihtiyāt eyleye ki bunca (8) zahmetler ihtiyātsizluğdan hāşıl olur ve dağı bir fāyide budur ki (9) ṭabīb-i hāzık olduğu şehrde otura nice ki geçen hikāyetde dinildi (10) **el-hikāyetü's-sālisetu** Şaydalānī oğlu hikāyet eyledi ki benüm bir ra'iyetüm (11) var idi yigitlüğinde zekerī şişdi ve katu zahmet iderdi ve gicelerde (12) yatmazdı ve gündüzlerde ārām itmezdi ve her mu'ālece ki mümkün idi eylediler (13) fāyide itmedi ve gün-be-gün hastalığı ziyāde olurdu nā-gāh Ehvāzdan (14) bir ṭabīb Bakraya giderdi bize uğradı iltimās eyledüm ki ol hastaya (15) nazār eyleye eger mümkün ise rencine devā kıla ol ṭabīb bīmār kätına geldi (16) ve hastalığınuñ esbābından şordı ve tefṭiş ü tefahḥuş eyledi nabzına (17) ve karüresine nazār eyledi hiçbir nesne ki 'illetüñ devāsına delālet eyleye (18) bulamadı ve mücib-i 'illeti bilmedi ṭabīb eyitdi *lā necāte illā fi's-şidk* (19) ya'nī helākdan hālāş gerçeklikle olur bu hastalığınuñ sebebini rāst (20) söyle ki mu'ālecene meşğül olam ve illā hayātdan ümīdini kes ol yigit eyitdi (21) rāst ideyüm ammā bu şartla ki beni fazīhat eylemeyesün ṭabīb kabül eyledüm (22) didi ol kişi eyitdi yigitlük ve şihhat-i beden ve kuvvet ve şehvet ü a'zabluğ (23) beni buna bā' iş eyledi ki erkek dirāzguşla cimā' idem çün cimā' eyledüm

[137-a]

(1) bu marāz baña andan berü hāşıl oldu ṭabīb eyitdi rāst söylersün (2) buyurdı ki ol yigidüñ elini ve ayağını bağladılar ve zekerini eliyle şağdı bir yere (3) geldi ol kişi feryād eyledi ṭabīb ol yeri bir iple muhkem bağladı ve ucundan (4) yine eliyle muhkem kuvvet ile şağdı zekerini delüğinden bir dāne arpa çıkardı (5) ve ardınca irinle kan çıkdı andan şoñra bir merhem ile ṭilā eyledi ve yüz (6) şihhat tutdı **faşl** bu

hikāyetde fāyide budur ki ‘ākil gerekdür ki (7) ‘anān-ı şehveti çekerek tuta ve bir sâ‘ atüñ lezzeti için bunca zahmet çekmeye (8) ve bir fāyide budur ki çün bir kişi bir derdle mübtelā olsa şūret-i hāli ne kadar ki (9) kabīh olsa tabībden gizlemeye tā ‘ilāc itmek mümkün ola **el-hikāyetü’r-rābi’atu** (10) hikāyet olındı ki Mısr şehrinde bir tabīb-i hāzık var idi adı Kaṭī‘ idi (11) her ayda biñ dīnār kesbi var idi ve büyük sarāyı var idi ki bimāristana (12) beñzerdi ve za‘iflere ve hastalara mu‘ālece iderdi ve ğidā ü şerbet (13) kendünden harc iderdi ol tabīb şöyle naql eyledi ki ekābirüñ birisinüñ (14) oğluna sekte marazı hāşıl oldu ve mecmū‘ eṭubbā hāzır idiler ve ben daḥı (15) anda hāzır idüm ve mecmū‘ eṭubbā ol kişi ruḥ teslīm eyledüğine ittifāk (16) itdiler ve ehl ü eḳāribi yumasına ve gömmesine meşğul oldılar ben eytdüm (17) baña icāzet virüñ ki buna mu‘ālece ideyüm eger şıḥḥat bula hoş ve illā ölümden (18) özge ölüm yok ol yigidüñ ehli destūr virdiler ve ne eylerseñ eyle (19) didiler bir kuvvetle kişi getürdüm ve kuvvetle buña on ağac ur didüm (20) ve nabzını gördüm ve bir daḥı on ağac uruñ didüm ve nabzını gördüm ve tabībler (21) hiç ölünüñ tamarı deprenür mi yok didiler görüñ didüm tabībler (22) tamarını ihtiyāt itdiler gördiler ki hareket ider buyurdum ki on ağac (23) daḥı urdılar ol ölen kişi ah eyledi on ağac daḥı uruñ didüm

[137-b]

(1) ol hasta tūru geldi ve oturdu şordılar ki gönlüñ ne diler acum didi (2) ta‘ām getürdiler yidi ve selāmetluğıla tūru geldi ve gitdi tabībler (3) benden şordılar ki sen itdügüñ hiç kitābda yokdur bunı kıandan (4) ma‘lūm eyledüñ ben eytdüm bir vaḳt bir kāfileyle sefer iderdüm ve ol kāfilede (5) bir cemā‘at-i ‘arab vardı ki bize bedreka olmuşlar idi nā-gāh birisün (6) sekte tūtdı ve atdan düşdi ve hāzır olanlar kamu öldi didiler (7) ortada bir pīr kişi var idi buyurdi ki tāziyāne eyle urdılar (8) anca ki kendüye geldi **faşl** bu hikāyetde bir fāyide budur ki (9) tecrübeyle ma‘lūm olan nesne ‘aḳilla ve kitāb ile bilinmez **el-hikāyetü’l-hāmisetu** (10) Kitāb-ı Ferec Ba‘de’ş-şiddenüñ mü’ellifi şöyle hikāyet eyledi ki ḥasımlarımızdan (11) birisinüñ istişkāsı

oldı ve hayâtdan nümîz oldı Bağdâda (12) iletdiler tâ ‘illetine devâ ideler hiç fâyide itmedi bi’z-zarûra şağluğundan (13) ümîz kesdiler ve terki mu‘ âlece kıldılar çün hasta kendünden ümîz kesdi (14) idi çün hâlüm şöyle oldı beni terk eyleñ ve çoñ ki ne dilersem yiyem (15) ve birkaç gün ki ‘ömrüm vardur dünyâdan arzumı alam ne dilerseñ yi didiler (16) ol hasta sarây kapusunda oturdu ve her ne kim görse alurdu yirdi (17) ittifağ büryân olmuş çekirge şatıcı geldi ol kişi yetmiş şemen miğdarı (18) aldı ve tamâm yidi çün bir lahza oturdu içi işledi üç güne dek (19) üç yüz meclisden ziyâde icâbet eyledi be-gâyet za‘îf ve helâk (20) olmağa yâkın oldı andan şoñra ol hâlet münkaṭı‘ oldı ve karnındağı (21) şiş ve ‘illet zâyil oldı ve beşinci gün tendrüst oldı ve ayağıyla (22) bāzāra ve havâyicine vardı eṭubbānuñ birisi ki anuñ helâkine müteyakḫin idi (23) çün anı şağ gördi şihḫatinuñ sebebinden şordı çekirge hikâyetini

[138-a]

(1) naḫl eyledi çekirge ṭabî‘atı bunu iḫtizā itmez ol çekirgeyi şatanı baña (2) göster didi ol kişi bir müddetden şoñra ol çekirge şatanı ṭabîbe (3) gösterdi ṭabîb eyitdi bu şatduğuş çekirgeyi kimden şatun alursın (4) eyitdi ben avlaram ve bişirürem ve şataram ṭabîb eyitdi avladuğuş (5) yeri baña göster ol avcı ol yeri ṭabîbe gösterdi ṭabîb gördi ki (6) ol yerde çekirge otladığı ot māzeryun otudur māzeryun (7) istiskā için be-gâyet nāfi‘dür ammā muḫāṭaradur ki eger hasta bir dirhem (8) kadar andan içse helâk olur andan ötüridür ṭabîbler anı hastaya (9) virmezler lakin ol çekirgelerin mi‘desinde i‘tidâli kesb eyledi ol (10) çekirge nāfi‘ oldı ve ziyân irişdirmedi **faşl** bu hikâyetde bir fâyide (11) budur ki hastaluk ne kadar ki kâbil-i ‘ilâc olmasa ve ṭabîbler ‘âciz olsa (12) ve ümîz münkaṭı‘ olsa Allāhuñ luṭfından ümîz kesmeye ki nā-gāh dāruḫane-i (13) ğaybden kânûn-ı luṭf üzerine şifa erzānī ide **el-hikâyetü’s-sâdisetu** (14) bir ‘alevi Küfelü hikâyet eyledi ki bir vaḫt ihvân-ı şafâyla ‘azîmet-i hacc eyledük (15) ve evden ihrām bağladuk ve yola girdük hāşā ḫāzırlardan birümüze istiskā (16) ḫāşıl oldı ve sehl müddetde karnı şişdi ve yoldaşları helâkine

(17) cezm eylediler ve hayâtından ümîz keddiler çün Mekkeden rücû eyledük (18) ‘illeti ziyâde oldu ve ayakdan düşdi ve ölü gibi şardılar ittifâkan (19) ‘arap haramisi geldi ol hasta olan kaṭârî kesdi ve aldı gitdi (20) ol hastaya te’essüf eyledük *innâ li’llâhi ve innâ ileyhi râci’ün* didük ve kelimesinden (21) tama’ keddük çün şehre geldük kavm ve haşmına ta’zîyet virdük anlar daḥı (22) ‘azâ şerâyiṭini yerine getürdiler bir müddetden sonra ol kişiyi gördüm ki (23) şihḥat ü selâmetluğıla Küfeye geldi ta’accüb eyledüm ve keyfiyyet-i hâlınden

[138-b]

(1) ve sebep-i şihḥatından şorduk eyitdi çün ‘arab ol develeri aldılar (2) ve evlerine vardılar beni ol hâlde gördiler haymelerinüñ ardına bıraktılar (3) ve ol kaṭârda ne varısa üleşdiler bir gün avdan geldiler ve çok (4) eff’ getürdiler ve başını ve kuyruğunu keserlerdi ve süñülerlerdi ve yirlerdi (5) ben eyitdüm bunlara ‘âdet olupdur andan ötüri ziyân itmez eger ben (6) yisem bî-şekk helâk olam ve bu dirlükden ki hezârbar ölüm andan yeg (7) hâlâş bulam sürüne sürüne katlarına geldüm ve yidüklerinden diledüm (8) bir büyük yılan virdiler tamâm ol yılanı helâk olayum deyü yidüm çün (9) toydum baña bir ağırluk hâşıl oldu ve katı uykuṃ tutdı çün uyandum (10) gördüm ki ‘araḫ olmuşum ve ishâl hâşıl olmuş şöyle ki gicede ve gündüzde (11) iki yüz meclisden ziyâde icâbet oldu ve kuvvetüm ve tâḫatum kalmadı (12) yatduğum yerde içüm giderdi istiğfare ve kelime-i şehâdete meşğül idüm (13) çün gündüz oldu şişüm gitmiş ve ishâlüm münḫatı’ olmuş diledüm ki yatduğum (14) yerden sürüne sürüne gideydüm kendümde hıffet buldum ṭuru geldüm (15) ve yürürdüm ve anlardan ta’âm diledüm ve yidüm ve kuvvetüm geldi yarındası (16) oldu kendümü tendürüst ü şihḥat ü selâmet buldum ve a’zâ u harekât (17) ve sekenâtümde hic sistluk kalmamış sağluğa Allâha şükr eyledüm ve yola (18) girdüm ve vaṭana geldüm **faşl** bu hikâyetden ma’lûm olan oldur ki (19) şöyle ki ḥubb-ı mâl ve câh helâke mü’eddî olur kâh olur ki hayâtdan (20) ümîd kesmek ve ölüm dilemek

mücib-i beķā ve sebep-i şifā olur kāh olur ki (21) şerbet içmek ṭabī' ate zehr-i ķātil olur ki zehr-i ķātil ṭabī' atde tiryāk (22) eşerini ider **el-ḥikāyetü's-sābi'atu** Cibril bin Yaḥteşū' ki cümle-i meşāhīr-i (23) eṭubbādan idi ḥikāyet eyledi Hārūnu'r-reşīd ile Raķķada bile idüm

[139-a]

(1) ve Me'mūn ve Muḥammed Emīn daḥı bile idi ve yimege içmege Reşīdūñ hırş-ı tamāmı (2) var idi ve envā' me'külāt ve meşrūbātda idḥāl ü isrāf (3) iderdi bir gün mebreze girdi bī-hūş oldu ḥavāş u ḥıdmetkārlar (4) ṭaşra getürdiler ve ölümüne yakīn eylediler ve bu ḥaber ḥāşşa ve 'āme (5) fāş oldu beni ḥāzır eylediler çü nabzını ihtiyāt eyledüm nabızdan (6) ḥareket za'īf ve ḍarbı ḥafif iḥsās eyledüm eyitdüm olmayupdur (7) ḥacāmat itmek gerek Kevşer ḥādım ol sebebden ki Muḥammed Emīnūñ velī' ahd (8) olduḡunu kendüye muķarrer eylemişdi ve ḥilāfet aña müsellemler olduḡda ḥall ü (9) 'aķd ve ķabz u başt elinde olsa gerekdi baña söḡdi ve eyitdi kim (10) gördüḡi vardur ki kim uludan ḥacāmat ideler Me'mūn eyitdi alsun (11) ḥayırmaz buyurdi ḥacāmat ḥāzır eylediler ve Hārūnu oturdılar (12) ve ḥacām şışeyi ķodı ve şordı çün mevzi'-i ḥacāmatı gördüm ki (13) rengi müteḡayyır oldu ḥayātına yakīnüm ḥāşıl oldu hemīn ki nişter urdi (14) ķan çıķdı şükr eyledüm ve yakīnüm ziyāde oldu çün bir şışe ķan çekdi (15) a'zāsında ḥareket peydā oldu ešnā-yı ḥacāmatda söyledi baña ne oldu (16) ve ne yerdeyüm didi ḥātırını tesellī eyledük ve bir dürrāc göḡsini virdük (17) yidi ve envā' ṭib ve reyāḥīn ve ḥoş ķoķular eyledük ḥareketi ve ķuvveti (18) zāhir oldu ve ḥavāş u 'avām selāma geldi ve fitne oturdi (19) çün şıḥḥat buldı şüret-i ḥāli naķl eylediler şāḥīb-i şurṭı ve 'ases (20) başı ḥāzır ilette ve manşıbuñuzda ḥāşıluñuz nedür didi on kez (21) yüz biñdür didiler Cibril eydür baña daḥı şordı ki senūñ benden ḥāşıluñ (22) nedür elli biñ aķçedür didüm saña zulm eylemişiz didi buñlaruñ ḥıdmetlerinūñ (23) eşeri cāhumda ve mālumda ve ḥavāşı de zāhir olur ammā senūñ

[139-b]

(1) hıdmetiñüñ eşeri Allāhuñ fazlından soñra benüm hayātımuñ beķāsında zāhirdür
 (2) pes senüñle bī-inşāfluk eylemişüz buyurdı ki on kez yüz biñlük iķtā‘ (3) ve
 cāmekī baña ta‘yīn eylediler ki baña iķtā‘ gerekmez didüm ammā emirü’l-mü’minīn
 (4) eger baña in‘ām iderse buyursun ki bir mülk alam ki kifāyetüm andan hāşıl (5)
 ola vekillere ve mutaşarrıflara buyurdı ki mülk taleb ideler ve hazīneden (6)
 bahāsında vireler şol kadar mülk ü ziyā‘ aldum ki on kez yüz biñi hāşıl (7) olurdı ve
 şimdiki hālde anuñ sebebiyle hiç kimesneye ihtiyācum yokdur (8) **faşl** bu hikāyetde
 bir fāyide budur ki her gāh ki bir hādişe yā bir muşibet (9) vāķi‘ olsa mehmā-emken
 def‘ine ve mu‘ālecesine cehd itmek gerek eger müfid (10) olursa fe-bihā ve eger
 müfid olmazsa teslīm ve tefvīz yerindedür ve bir fāyide (11) budur ki havāş u
 hıdmetkārūñ her birisinüñ mertebesine göre ve isti‘dād ve (12) miķdārına göre tonluk
 ve ‘ulūfe virmek gerek şöyle ki Hārūnu’r-reşid (13) Cibrīl hakkında buyurdı **el-**
bābu’l-hādī ‘aşere (14) bir tayıfenüñ hālını bildürür ki harāmiler ve uğriler mecmū‘
 nesnelerini aldılar (15) andan soñra Allāhuñ kemāl-i merhametiyle hālāş buldılar **el-**
hikāyetü’l-ülā (16) Di‘bel bin el-Ĥuzā‘ī ki şā‘ir idi hikāyet eyledi ki Al-i resülūñ
 şallā’llāhu (17) ‘aleyhi ve sellem merşiyesinde bu kaşide-i ki maţla‘ı maţla‘

Medārisu āyātīn (18) halet min tilāvetin

Ve mehbeţu vahyin muhişü’l ‘araşāti

eyitdüm ve bu beyitüñ (19) ma‘nāsı budur ki Qur‘ān yeri tilāvetden hālī oldı ve vahy
 nāzil olıcaķ (20) yer virān oldı ol vaķt ki ‘Alī bin Mūsā er-Rızā Ĥorāsānda idi (21)
 ve Me‘mūn anı kendünüñ veli‘ahdın eylemişdi bu kaşideyi aldum ve ‘Alī bin Mūsā
 (22) er-Rızā katına vardum ve kaşideyi aña ‘arz eyledüm be-gāyet begendi ve eyitdi
 (23) ben dimeyince kimesneye bu kaşideyi oķuma bir gün Me‘mūn eyitdi yā Di‘bel

[140-a]

(1) Medārisu ayātin қаşīdesin oқı bilmezem didüm Me'mūn 'Alī bin Mūsāya (2) eyitdi yā Ebā'l-ḥasan Di'bele Medārisu ayātin қаşīdesinden şordum (3) bilmezem didi 'Alī baña eyitdi yā Di'bel oқı āgāz eyledüm ve tamām қаşīdeyi (4) oқudum Me'mūn baña elli biñ aқçe buyurdı ve Ebū'l-ḥasan 'Alī daḥı (5) elli biñ aқçe erzānī kıldı ben eyitdüm iltimāsum oldur ki bir gönlek (6) ki mübārek tenüñüze irişmiş ola baña teşrif buyurasuz tā ki ḥāl-i ḥayātumda (7) teberrük ve vefātumdan şoñra baña kefen ola şāyed ki anuñ sebebiyle Allāhuñ 'azābından (8) eymen olam luḥf eyledi giydügi gönleki ve bir minsife ki ğusl vaқtinde (9) anuñla silinürdi baña erzānī kıldı ve Zeve'r-riyāsetin daḥı çoқ (10) in'ām eyledi ve bir eyü şaru at bağışladı ve bir gün Zeve'r-riyāsetinle (11) giderdük yağmur yağıdı yağmurluğın baña virdi ve kendü birin daḥı giydi (12) ve ol yağmurluğı heştād dīnāra dilediler şatmadum bir gün icāzet (13) diledüm ve cānib-i 'Irāқа müteveccih oldum yolda kürdler var idi kārvanı (14) urdılar kārvānda ve bende ne vardı қamu aldılar ve ol mālum gitdügüne (15) ol қadar қızmazdum ki 'Alī bin Mūsā er-Rızā rağiya'llāhu 'anh virdügi gönleke (16) ve maқrameye қayururdum ol ešnāda bir kürd gördüm Zeve'r-riyāsetin (17) virdügi şaru ata binmiş ve yağmurluğı giymiş ve Medāris ayātin (18) қаşīdesini oқur ve ağlar ol ḥālden ta'accüb eyledüm ve eyitdüm el bunuñ (19) etegine urayım şāyed ki ol gönleki ve maқremeyi baña eli vire eyitdüm (20) yā seyyidi bu қаşīdeyi ki oқursun kimüñdür senüñ bunuñ gibi su'al (21) ne lāyıқdur didi eyitdüm bu nazumla bir ḥikāyetüm vardur eger sen bu қаşīdenüñ (22) şā'irini işitseñ ben daḥı ol ḥikāyeti ideyüm eyitdi bu қаşīdenüñ (23) şā'iri andan meşhürdur ki taқrīre muḥtāc ola eyitdüm egerçi şöyledür

[140-b]

(1) ammā sizūñ kaṭaṇuzda bu kaṣīdeyi eyiden kimdür Meddāḥ-ı Ḥānedān-ı nübüvvet
 (2) Di‘bel bin ‘Alī el-Ḥuzā‘ idür didi Di‘bel benüm ve bu kaṣīde benümdür didüm
 (3) neden bilelüm didi ehl-i kâfileden ōor didüm eyitdi eyle olsa (4) bu kâfileden hic
 nesne zāyi‘ olmaz münādīye buyurdı ki ehl-i kâfileden (5) ne alındıysa ḥāzır eyleñ
 kuṭṭā‘u’t-ṭarīḫ kaṃuyı eksiksiz ḥāzır eylediler (6) ve bedreka virdiler ki bizi
 Me‘mene irişdüre **faşl** bu ḥikāyetde (7) ma‘lüm olan budur ki sefer ü ḥazar ve ni‘met
 ü miḥnetde fazl ü isti‘dād (8) gerek olur ve ehl-i kemālūñ sāyesinde bunca kiŝi ḥoŝ
 giçer **el-ḥikāyetü’s-** (9) **ṣāniyetu** Dürrī ḥādım ḥikāyet eyledi ki emīrū‘l-mü‘minīn
 Müttakī Bi‘llāh (10) Raḫiyye vardı vezīr ‘Alī bin Muḫille menŝūr yazdı ki ḥazrete
 ḥāzır olam (11) buyruğun kaḃül eyledüm ve bir cemā‘atle yola girdük çün Hīŝe
 iriŝdük (12) Hiŝūñ ‘āmeli bize bedreka virdi ve iki yüz müsellaḥ kiŝi olduḡ (13) ve
 bādīyeye girdük ve iki üç gün gıtdük bir gün zuhr vaḡtinde istirahat için (14) nüzül
 eyledük nā-gāḥ yüz deve üzerine ikişer kişi binmiş tamām müsellaḥ (15) geldiler ve
 kaṭımızda koṇdılar ve kılıc çıkardılar ve bize müteveccih oldılar (16) ve begleri āvāz
 eyledi ki ey ehl-i kâfile kaṇuñuz dökülmege sa‘y eylemek ve kılıc (17) çıkarmak ve
 oḡ atмага her kim ki kılıc çıkara yā oḡ ata elbetde kaṇı dökülür (18) ve her kim ki
 iṭā‘at ide ḥalāŝ bulur ehl-i kâfile çün bu sözi (19) işitdiler ŝavāŝa hic kimesne iḡdām
 itmedi ‘arab geldi ve ehl-i kâfileyi (20) urdı ve şoydı ve hīç kimesne ḫurtulmadı ve
 mālī kısmet eylediler (21) ol eŝnāda bir küçücük destmālum var idi ki içinde bir
 yüzük baḡlu idi (22) büyük kaŝı var idi ŝeffāf ‘aḫīḫ idi vaḡt-i kısmetde dūŝmüŝ (23)
 ol destmālī aldum ve ol yüzügi bir pāre panbuh içinde koḡdum ve ol

[141-a]

(1) kaḃmuñ ulusı kaṭına vardum ve eyitdüm benden alduguñ mālūñ çoḡluḡı (2)
 zāhirdür ammā nicesün bir tuḫfadan ki kıymeti mecmū‘ alduguñ mālдан ziyādedür

(3) mā' a-hāzā ki hātır hoşluğuyla ve helāl ü tayyib ola ammā bu şartla ki baña (4) emān viresün ve bir tavar ve bir maḥara şu ve azıq ve bedreka ki beni zamānla (5) emānlüğe iriṣdüre bu cümleyi kabül eyledi ve yemīn ile mü'ekked eyledi (6) ol yüzügi gösterdüm ve güneşe karşı tutdum 'arabuñ gözi kamāşdı (7) anuñ gibi nesne görmemişdi bu ne yüzükdür ve menfa'atı ve kıymeti nedür (8) eyitdüm bu hilāfetüñ yüzügidür ve kaşı kızıl yaqutdur hulefā bunı (9) eben an ceddin mirāş aldılar her kim ki hilāfet tahtında oturur bu yüzügi bir (10) barmağına alur ve eger bu yüzük bir barmağında olmasa hilāfeti mu'teber degüldür (11) hazīnede idi halife buyurdı ki katına aldırım bu devlet saña müyesser oldu (12) maşlahat oldur ki bu yüzügi alasun ve Şām tarafına gidesün ve ben çün (13) emīrū'l-mü'minīn katına varam hāli aña hikāyet eyleyem ve senüñ ve kabīleñüñ (14) nişānını virem elbetde saña hedyyeler ve tuhaflar viribiye virmeyesün (15) āhīr yüz biñ dīnāra şatun ala 'arab çün sözi işitdi (16) minnet-dār oldu ve merkebden ve kaftāndan ve azıqdan her ne ki misāfire (17) gerek ne kadar gerekse ihtiyār eyle didi ne kadar ki baña gerek idi aldum (18) ve birkaç kişi baña koşdı ve Me'mene kadar iriṣdirdi **faşl** (19) bu hikāyetde fāyide budur ki her gāh ki 'ākil bir belāya giriftār olsa (20) ve yā bir miḥnete mübtelā gerekdür ki halāşa hīle eyleye eger hīle fāyide iderse (21) fe-bihā ve eger fāyide eylemese ahīrū'l-emr taqdīre havāle eylemek tırupdur (22) **el-hikāyetü's-sālişetu** Sūkīlerden bir kişi hikāyet eyledi ki bir kişiden (23) veresiye mu'āmele eylemişdüm va'desi tamām olunca ol kişi dükkānuma gelürdi

[141-b]

(1) ve benümle ihtilāṭ iderdi ve bu sebebden ortamuzda muvāneset hāşıl oldu (2) ve dükkānda bir kīse dīnār vardı ve aqçe yerini ve ol kīseyi ol kişi (3) görürdi bir gün eyitdi kilid muḥkem olsa seferde yār ve ḥazarda emīndür (4) ve senüñ kilidüñ daḡı bu cümledendür eger kerem eyleseñ düzen (5) üstādı baña nişān virseñ minnet-dār olam ol üstādı nişān (6) virdüm ve bu sözüñ üzerine birkaç gün geçdi bir gün

dükkâna geldüm (7) gördüm ki şanduk boş ne akçe var ve ne kîse hıdmetkârdan şordum ki (8) dükkânun tahtalarında hîç tağayyür gördün mi yâ dîvârda hîç delik buldun mı (9) eyitdi yok fi'l-hâl ol kişi hâtıruma geldi kilidci katına vardum (10) ve şordum eyitdi bir ğarîb kişi geldi ve senün kilidün şekline benden (11) bir kilid aldı yakîn eyledüm ki bu işi işleyen oldur ardınca vâsihta (12) vardum ve bir kârbânsarâyda kondum ve konduğum hücrenün yanında bir hücre (13) ol kuffle mucaffel buldum kervânsarâyıcıdan şordum ki bunda kim (14) konupdur eyitdi dün Başradan bir ğarîb kişi geldi hey'etinden (15) ve şeklinden şordum bi-^çaynihi oldur didi şabr eyledüm ki kârbân (16) sarâyıcı bir işe dağı meşğül oldu fırsat buldum ve kilidüm ile (17) ol hücreyi açdum ve bi-^çaynihi kîseyi buldum aldum ve kilidi kilidledüm (18) ve fi'l-hâl Başraya ^çazm eyledüm ve maşşud ile eve geldüm **faşl** (19) bu hikâyetde bir fâyide budur ki ^çâkil gerekdür ki hemîşe ihtiyâtı elden kıomaya (20) ve her kişinün temellüküne aldanmaya ve rûzgâr ile imtiyhân itmeyince i'timâd (21) kılmaya **el-hikâyetü'r-râbi'atu** mü'ellif-i kitâb eydür ra'iyetlerümüzden bir kişi ki (22) adı Sâh idi hikâyet eyledi ki bir vaqt Başradan bir mevzi'e yalnız (23) kaşd eyledüm işitdüm ki bir kişi yalnız haramilük eyler ve yalnız bulduğunu helâk eyler

[142-a]

(1) gitmege tereddüd eyledüm ve dönmege kaşd eyledüm bir kişi benümle yoldaş oldu ki (2) eşer-i şecâ'at ve emâret-i celâdet harekâtında zâhir idi ve bir muhkem deste çöp (3) elinde var idi gitmege beni terğib eyledi ikimiz yola girdük beyâbânun (4) ortasında bir suluğa irişdük nâ-gâh ol suluğda bir yerağlı kişi (5) elinde yalnız kılıc çıkıdı ve heybetle çağırdı ve bize teveccüh eyledi (6) yoldaşum arkasındağını kodı ve bî-tekellüf karşıladı ve ^çaş ile (7) hamle kıldı ol haramî hamlesini redd eyledi ve kılıcla elindeki degnegi (8) iki pâre eyledi ve bir dağı urdı elini düşürdi ve biri biri ardınca (9) urdı düşürdi ve başını kesdi ve ol heybet ü ğazabla baña hamle (10) eyledi ben eyitdüm ey pehlivân ben saña kaşd eylemedüm ve kaşd eyleyene

yardım (11) eylemedüm ve her neye ki mālİKüm derİğ degüldür ve benüm helākümde saña fāyide yoğdur (12) eyitdi rāst söylersün her neñ var ise teslīm eyle ve elüni ardına tut (13) ben fi'l-ḥāl yalıncağ oldum ve her ne ki var ise teslīm eyledüm ve elümi bağladı (14) ve beni şöyle bırağdı ve gitdi ve ben şöyle müteḥayyir güne karşıusunda şusuz gice degin (15) ғaldum ve hezār ḥİle ile elümi çözdüm ve yola düşdüm ve gitdüm gide gide (16) ırāğdan bir od ışığı görindi yel gibi şu tama'ına ol oda ғaşd eyledüm (17) çün oda irişdüm bir ḥayme gördüm ki çün te'emmul eyledüm gördüm ki ol (18) ḥarāmī bir 'avratla ol ḥaymede oturur çün beni gördi eline ғılıc aldı (19) ve baña ғaşd eyledi *innā li'llāhi ve innā İleyhi rāci'un* didüm ayağumla gora geldüm (20) zārī u tazarru' eyledüm ve and içdüm ki bunda ғaşd ile gelmedüm belki köy (21) şandum sözüme iltifāt eylemedi ve helāke ғaşd eyledi ol 'avrat (22) şefā'at eyledi ve öldürme didi ve eger elbetde öldürürsün ırāğ (23) İlet ki ne görem ve ne āvāzını işidem ol yāğında bir çuğur var idi

[142-b]

(1) beni anda İletdi ve göğsüme çığdı ve başumı kesmek İstedİ nā-gāḥ bir arslān (2) heybetle āvāz eyledi şöyle ki ol ḥarāmīnün endāmına ditreme düşdi (3) şunu gördüm ki göğsüm üstünden ol ḥarāmīyi aldı ve şahrāya girdi (4) şol ғadar ki gözümden ғāyib oldı ve āvāzı işidilmez oldı (5) țuru geldüm ve ғılıcın aldum ve ḥaymeye girdüm ol 'avrat eyitdi öldürdügümü (6) Allāḥ öldürdi didüm ol 'avratuñ aḥvālinden şordum filān köyden (7) beni esīr eyledi ve bu ḥaymeye getürdi didi ben aña çoğ tehdīd ü (8) taḥvīf eyledüm tā mecmū' mālını baña gösterdi ol 'avratı ehline irişdürdüm (9) ve ol mālī ki zaḥmetsiz elüme girdi evüme nağl eyledüm ve cümle-i agniyādan oldum (10) **faşl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki 'āğıl gerekdür ki hengām-ı miḥnetde (11) Allāhuñ luğfindan ümīz kesmeye **el-ḥikāyetü'l-ḥāmisetu** bir kişi ḥikāyet (12) eyledi ki ben bir tācirün ḥıdmetini iderdüm bir vağt ғuremādan ol bāzırganuñ (13) ağçesini nağd eylemege Başraya vardum ve beş yüz dīnārdan özge

çok akçe (14) cem^ç eyledüm ve Abileye varmak istedüm ki ol mâlı şâhibine virem bir keştî (15) istedüm keştîbân bir [yeñi] keştî ^ç arz eyledi ve ücretde sehl tıtdı (16) ve neye didümse râzî oldı keştîde oturdum ve altunı akçe-i destârçe ile (17) önümde kıodum ve keştî revân oldı bir zemân gitdük Dicle kıırânuñda (18) bir gözsüz kışi gördük oturmuş hûb âvâz ile dürüst Kıur^çân okur (19) mellâh çün âvâzını işitdi taħsîn eyledi ve âvâz ile tekbîr eyledi (20) gözsüz çün mellâhuñ âvâzını işitfi tazarru^ç u zârî eyledi ve iltimâs (21) eyledi ki keştîye kıoyavuz mellâh imtinâ^ç eyledi ve ne kıadar ki yalvardı (22) kıabûl eylemedi şefâ^ç at eyledüm şefâ^ç tümi kıabûl eyledi çün keştîye (23) girdi Kıur^çân okumağa meşğûl oldı âvâzınuñ luğfindan ve nağmesinüñ

[143-a]

(1) hûbluğından medhûş oldum çün Abile şehrinüñ kıatına geldük Kıur^çânı kıatı^ç (2) eyledi ve gemîden çıkmaq istedi kendüme geldüm gördüm ki destmâl altunla (3) akçe ile önümden gitmiş ıztırâb u feryâda âğâz eyledüm mellâh feryâdumdan (4) ta^çccüb eyledi ve sebebinden şordı eyitdüm ey fülân destmâlle bu kıadar (5) altun ve akçe vardı gitmiş mellâh ve gözsüz feryâd eylediler ve eyitdiler (6) ey fülân Allâh Allâh kıanımuza girme ve şâhib-i ^çıyâl ü etğâller bu tühmete tākātümüz (7) yokdur ve gemîde bizden özge kimesne yokdur yalnız olalum bizi ara ve gemîde (8) gizleyecek yer yokdur anları yalnız eyledüm ve gemîde gümânım gelecek yerleri (9) istedüm bulunmadı eyitdüm bir beliyyetdür ki ezelde yazılmış ve bir miñnetdür ki (10) ebedî andan hâlâş yokdur kıaçmağa kıaşd eyledüm ve gizlenmege ^çazm kııldum ve ol (11) gıceyi kıarâr u ıztırâb ile şabâha kııkardum ve Başraya mürâca^çt eyledüm (12) ol niyyet ile ki anda gizlenem Başrada gezerken melâmet ü miñnet ile nâ-gâh (13) bir kışi baña eyitdi ki melâmete sebep ve bu miñnete mücib nedür ben hâlümü tākırîr (14) eyledüm hiç melûl olma ki mâluñı saña irişdüreyüm didi beni maşğara ider (15) şandum and içdi ki bu sözi i^çtıkad ile direm var iki büryân (16) ve çok etmek ve şürb al ve Benî Numayr zindânına var ve zindâncılara eyit ki (17) seni

zindānda Ebū Bekr-i Naqqāşı göresün (18) adıyla ve tevāzu' ile selām vir ve hīç söz söyleme ve iletdüğüñ nesneyi (19) öñünde o ol a'āmı yiye yimekten şoñra elin yuya andan saña hācetüñ (20) nedür diye sen şüret-i hāli taqrir eyle andan ne ki saña dirse sözi ile (21) 'āmel eyle mālī hāşıl ola inşā'a'llāh ol kişi ne didiyse eyledüm çün zindāna (22) girdüm bir kişi gördüm ayağına ağır demir urmuşlar iletdüğüm a'āmı öñünde odum (23) yoldaşlarını çağırdı ve yimege meşgöl oldu çün yimekten fāriğ oldu

[143-b]

(1) hācetüñ nedür deyü şordı şüret-i hāli şöyle ki vardı taqrir eyledüm (2) eyitdi bu lahza bī-tevekkuf filān maħalleye var ol maħallede bu nişānlu bir apu (3) göresün bī-icāzet ol apuyı ac diger bir uzun dehliz göresün (4) ol dehliz ile git iki apu göresün biri sağda biri şolda ol (5) sađ apuya gir sarāy saħnına irişesün bir apusu aık ev göresün (6) dervişler tekyesi gibi divārda çok āzık doğumuşlar ol eve gir (7) ve izāruñı ve aftānuñı bir mīh üzerine bırak ardınca bir cemā'at gireler (8) ve sen itdüğün gibi ideler andan şoñra anlardan ne fi'il sādır olursa (9) sen dağı eyle eyle andan şoñra a'ām getüreler yimekte muvāfaat eyle ve şarāb (10) iceler muhālefet eyleme ve bī-tekelluf iç andan şoñra bir sağrak oldur ve ayum (11) Ebū Bekr-i Naqqāş 'aşkına di çün benüm adımı işideler güleler ve şād olalar (12) ve eyideler gerçek ayunı midur sen benüm ayumdur ve size selām ider di (13) ve eydür benüm başum için ve şöhetüm haqqıçün ol destmāli ki dün Abile (14) ırmağında gemiden alduñuz kız arındaşum oğlına viresüz çün bu sözi (15) işide ol destārçe mühri ile saña vireler ne ki didiyse eyledüm ve peygāmı (16) ol cemā'ate irişdümdüm der-hāl ol destmāli mühri ile baña virdiler ve maşūduma (17) irişdüm andan eyitdüm ey civānmerdler bu luı ki eyledüñüz ayımuñ 'izzeti (18) ve hātırı için idi ammā benüm hāşşa bir hācetüm vardır ki anı dağı lu u (19) kerem idüp revā ılmağ gerek ki sem'an ve ā'aten didiler eyitdüm ol destmāli (20) atumdan nice alduñuz ki

görmedüm ve bulmadum bir laḥza ta'allül eylediler ve bir sâ'at (21) imtinâ' kıldılar
Ebū Bekr-i Naḳḳāş başına and virdüm ol cemâ' atüñ birisi (22) beni bilür misin didi
çün yüzine te'emmül eyledüm ol gözsüz ki gemīde Qur'an (23) oḳurdı ve birisi daḥı
şöyle didi gördüm ki gemīcidür ol gemīci eyitdi

[144-a]

(1) her gün 'aşrdan şoñra gemīyi teferrüc yerlerinde gezdirürem ve yalnız bulduğum
kişiye (2) gemīyi virürem ücretde sehl tutaram ve ol kendüyi gözsüz eyleyen kişiyi
(3) gördigün yerde ḳoram çün aña irişevüz gemīye girmege benden dīlek eyler (4)
ben ḳabül itmezem gemīde olañ kişi şefâ'at eyler anuñ şefâ'atini ḳabül eylerem (5)
hemīn ki gözsüz gemīye girer hoş âvâz ile ve laṭif edâ ile ve ḥazīn elḥânla (6) tilâvet-
i Qur'âna meşğül olur şöyle ki ol şahş medhüş olur ve oḳuduğına (7) meşğül olur
niteki sen olduñ çün filân yere irişevüz bir kişi daḥı (8) geldüğümüze muntazir olur
bir boş ḳavşarayı başına ḳoyar ve şu içine (9) girer şöyle ki her kim ki anı göre şanur
ki boş ḳavşaradır şu yüzünde (10) gezer ve gemī ḳatına gelür fi'l-ḥâl ol kişinün nesi
var ise alır (11) ol ḳavşara altındaḡı kimesneye virürüz hemīn ki māl issi mālını
yoḳlaya (12) tazarru' u zārī iderüz yalnız ḳ oluruz şöyle ki tōhmet mundef' ola (13)
niteki müşâhede eyledük yarındası ḳismet iderüz çün ṭayınuñ risâletini (14) getürdün
mālını saña teslīm eyledük çün bu ḥikâyeti işitdüm anlara du'â (15) eyledüm ve
mālımı aldum ve eve döndüm gitdüm **faşl** bu ḥikâyetde fâyide (16) budur ki 'âḳil
gerek ki cemī' aḥvâlde ḡadr-i ḡaddâra ve mekr-i mekkârden iḥtirâz (17) u ictinâb ide
ve tâ bir kişinün 'ayâr-ı iḥlâşını miḥaḳḳ-ı imtiḥâna urmayınca (18) i'timât etmeye ve
her kişinün nifâḳından eymen olmaya **el-ḥikâyetü's-sâdise** (19) Bağdâd şehrinde bir
kişi var idi ki yigitlüginde uğriler ve ṭarrârlar ḥâlinden ḥaberdâr idi (20) ve
aḥvâllerinden dâyimâ tefṭiş u tefahḥuş iderdi ve âḥiri 'ömründe tevbe eyleyüp (21)
bezzâzluḡa meşğül idi ittifâḳan bir gice bir ṭarrâr dükkânına ḳaşd eyledi (22) ve

kendüyi anuñ şeklinde ve hey'etinde düzdi ve bir şem' ve birkaç kilid ki dükkân (23) açmağa düzölmüşdi aldı ve bezâzsiâne geldi ve pâsbânı çağırđı

[144-b]

(1) ve şem' i aña virdi ve eyitdi bu şem' i yak ki dükkânda işüm vardır kendü vardı (2) ve dükkân kapusunu açdı ve oturđı pâsbân dağı şem' i getürdi ve gitdi (3) tarrâr çün görđi ki pâsbân ırakdan gözler dükkânda hisâb defteri (4) var idi önüne aldı ve mü'tâla'asına meşgöl oldu pâsbân şandı ki (5) hisâba meşgöldür çün gice âhîr oldu pâsbânı çağırđı ve eyitdi (6) baña bir hammâl getür ki ba'zı kumâşları benümle sarâya ilede ve birkaç akçe pâsbâna (7) virdi ve eyitdi bu gice zağmetümüzi çok çekdüñ çün hammâl geldi dört (8) boğca kıymeti kumâş hammâla götürtdi ve dükkâna kufı urdı ve hammâlla gitdi (9) çün şabâh oldu h'âce geldi pâsbân anı görđi du'â u şenâ eyledi (10) ve eyitdi Allâh Te'âlâ saña hayr ile cezâ virsün ki bugün oğlancıklarum senüñ (11) in'âmuñla hoş geçdiler bezzâz ol hâlden ta'accüb eyledi (12) ammâ çün 'âkil kişi idi hic cevâb virmedi dükkânı (13) açdı görđi ki kıymeti kumâşdan nesne kalmamış ferâset ile hâl neydüğün (14) bildi hiç ıztırâb eylemedi ve hilm ü vağâr ile pâsbânı çağırđı ve eyitdi ki (15) gice bu kumâşı kim aldı pâsbân eyitdi sen baña buyurduñ bir hammâl (16) getürdüm kumâşı aña yükletdük ve gitdüñ bezzâz eyitdi belî ben buyurdum (17) ammâ çün uyğulu idüm ve gice karañu idi kankı hammâl idüğün bilmedüm anı (18) baña getür ki anuñla kaydum vardır pâsbân hammâlı hâzır eyledi bezzâz dükkânına (19) kufı urdı hammâlı aldı ve bâzardan çıkđı hammâldan şordı ki dün ol kumâşı (20) kanda ilettdük ki ben mest idüm ve şimdiki hâlde hâtırundan gidüpdür (21) hammâl eyitdi filân geçide varduğ bir gemici görđüm bezzâz ol geçidi (22) ve gemiciyi baña göster didi hammâl gemiciyi gösterdi ve gitdi bezzâz gemiye (23) girdi ve gemiciye şordı ki karındaşum bugün kankı geçide çıkđı filân geçide

[145-a]

(1) çıkdı didi bezzāz eyitdi beni ol geçide çıkar çün çıkdılar şordı ki (2) kankı hammāl getürdi fülān hammāl didi ol hammālı baña göster didi ol (3) hammāl gösterdi bezzāz hammāla birkaç aqçe virdi ve eyitdi beni qarındaşumla kumāşı (4) iletdüğüñ yere ilet bezzāzı bir köşke ki şehrüñ tarafında idi ilette bezzāz (5) kufli hile ile açdı ve kumāşını eksiksiz buldı ve bir kilime kumāşı bağladı (6) ve hammāla getürtdi ve yola girdi ittifaq yolda uğriye uğradılar çün (7) uğri māl ve māl issini gördi melül oldu ve bunlaruñla gemiye degin (8) muvāfaqat eyledi hammāl uğriden kumāşı gemide komağa yardım istedi (9) uğri dağı hammāla yardım eyledi kumāşı gemiye kōdılar uğri ol kilimi (10) aldı ve eyitdi Allāha ısmarladuq her birimiz haqqını aldı uğri kilimi aldı (11) gitdi bezzāz dağı kumāşı aldı ve selāmetluğıla dükkānına vardı **faşl** (12) bu hikāyetde fāyide budur ki ‘ākıl gerekdür ki çün bir hādışeye mübtelā olsa (13) ceza‘ ü feza‘ itmeye hilmi ve sükünü iş idine ve ‘avākib-i umürda fikr ü tedebbür (14) eyleye şöyle ki ol bezzāz eyledi ve maqşūdına irişdi **el-hikāyetü’s-sābi‘atu** (15) bir şādıku’l-kavl ve mu‘temed ‘aleyh kişi hikāyet eyledi ki Şām nevāhisinde (16) bir köyde olurdum ve ol köyde degirmen ırağ idi ve ol degirmene varan (17) birkaç gün nevbet olunca tırmak gerek idi ittifaқан bir gün birkaç yük (18) tāhıl ve on günlük azıq aldum ve degirmene vardum ve yükleri bıraktum (19) ve degirmen kaposında kuşluk yimeğini yimege oturdum nā-gāh bir kişi (20) gecdi anı şöyle ki ‘ādetdür etmek yimege şalā didüm bī-tereddüd ve tevekkuf geldi (21) ve oturdu ve yimege meşgöl oldu ve on günlük yimegi tamām yidi şöyle ki (22) hiç sofrada nesne kalmadı ol tekellüfden pişmān oldum ve mütehayyir (23) kaldum ki tāhıl öğününce ne yiyeyüm ol kişi melāmet eşerini bende müşāhede eyledi

[145-b]

(1) şordı ki bunda olduğunıñ sebebi nedür ben keyfiyyet-i hâli taqrîr eyledüm fi'l-hâl
(2) tûru geldi ve degirmene girdi ve mecmû' halkı yoldan giderdi ve ayağın (3)
degirmen üzerine kodı ve kuvvet eyledi şöyle ki degirmen tûrdı ve eyitdi (4) kimdür
ki baña muķāvemmet eyleye ve ayağımı degirmen üzerinden gidere ol cemā' atden (5)
bir kişi ilerü geldi ve didi ki anı degirmenden ırağ eyleye ol kişi (6) anı yerden kapdı
ve bir tarafa bıraktı ve eyitdi benüm tâhılumı öğüdüñ ve illâ (7) degirmeni uvadıram
ve benümle münāza' at idenüñ a' zāsını hırd eyleyem hāzır (8) olan cemā' at kamu
nevbetlerini aña virdiler ve ne ki didiyse müsellemler tıtdılar (9) ve on günde bitecek
nesne hem ol günde bitdi ve unu çuvāla koydı (10) ve yükletdi ve tûr gidelüm didi
ben eyitdüm kanda gidelüm eyitdi senüñ menziline (11) gidelüm yol kôrķuludur
didüm çok yoldaş olmayınca gitmek maşlahat degül (12) fikr eyleme tûr gidelüm
didi çün kuvvetini müşāhede eyledüm yoldaş olduk (13) ve eve varduk ve hiç yolda
zahmet görmedük çün eve varduk kârındaşlarum (14) ve haşımlarum ta' accüb
eylediler ve tiz geldüğimüñ sebebini şordılar şüret-i hâli (15) taqrîr eyledüm bir şıgır
boğazladuk ve yigirmi kişiden ziyādecek ta' ām (16) eyledük tamām yalnız yidi
şorduk ki bu kuvvet ki senüñ vardur ne işe (17) meşgûl olursun ve vech-i ma' āşuñ ne
yerdendür eyitdi filān yerde oluram (18) ve benüm bir kârındaşum var idi benden
kuvvetlü ve şecā' atlü idi ikimüz kâfileye (19) bedrekaluk eyledük ve kârvāna hafır
olurduk ve kuttā' -ı tarık eger yüz (20) ve eger iki yüz olsa bizüm heybetümüzden
kârbāna girmezler idi ve cümlemizden (21) kaçarlar idi ve benüm adum Şeddād ve
kârındaşum adı ' Ād idi ve şecā' atimizüñ (22) şöhreti cihānı tıtdı ve eṭrāfda münteşir
oldı ve müddet-i medīde işümüz (23) bu idi ve bāzergānlar bizüm sebebümüz ile
kôrķudan eymen olurlar idi

[146-a]

(1) ve selâmetluğıla maḫşûda irişürler idi bir gün çok kârvân ile (2) ‘âdetümüzce sefer eyledük çün beyâbân ortasına irişdük ırâḫdan (3) bir nesne gördük ki bize müteveccih olmuş gelür ta‘accüb eyledük ki biz olduğumuz (4) kârvâna kimesne nice ḫaşd eyler çün te‘emmül eyledük gördük ki bir ḫara kişi (5) bir ḫızıl mâyeye binmiş geldi ve kârvâna ḫarışdı ve Şeddâd ve ‘Āduñ kârvânı mıdur (6) didi belî didiler deveden indi ve ḫaşm diledi ikimüz ḫamle eyledük (7) ḫamlemüzi redd eyledi ve cezm olunca ḫarındaşuma bir ḫarb urdı başı aşığa (8) düşdi ve iki eliyle beni tutdı şanasun ki toğân eline bir serçe girdi (9) ve beni ve ḫarındaşımı bir iple muḫkem bağladı ve ikimüz ḫacrîn gibi deve üzerine (10) urdı ve ḫâfilede ḫıymeti ne varısa aldı ve deveye yükletdi ve bulduğı (11) azığı aldı ve yola girdi ol gün ve ol gice ve yarındası gün gitdi (12) bir bîşelü ḫağa irişdi ol ḫağda bir heybetlü ğâr varımış ol ğâra (13) vardı fi’l-ḫâl deveden indi ve bizi şöyle bağlu bir ḫarafda bıraḫdı (14) ve ğâra müteveccih oldu ol ğâr ḫapusında bir büyük ḫaş var idi ki (15) cem‘-i ‘azîm anı zaḫmetle giderirdi ol ḫaşı ğâr ḫapusundan giderdi (16) ve bir ḫız ki ğâyet şabâḫat ve nihâyet melâḫatde ğârdan çıkageldi ve ikisi (17) oturdılar ve ol kârvândan aldığı yimegi yidiler çün yimekten fâriğ (18) oldılar ḫıza buyurdı ki ol ine girdi ve ḫarındaşımıñ başını koyun (19) başı gibi kesdi ve derisini şoydı ve büryân eyledi ve tamâm yidi ve kemikden (20) özge nesne ḫomadı ve ben şöyle bağlu ol ḫâlî müşâhede eylerdüm çün (21) yimekten fâriğ oldu ḫızı ğârdan çıkardı ve şarâb içmege meşğül oldu (22) ol esnâda ḫuru geldi ve elümi çözdü ve beni ğâra bıraḫdı ol ulu ḫaşı (23) ğâruñ ağızına ḫodı ḫayâtdan nümîz oldum ve bildüm ki beni yarın yimege şaḫlar

[146-b]

(1) çün gicenüñ yarısı geçdi ol ğâruñ ḫapusundan ḫızuñ âvâzını işitdüm (2) beni çağırdı cevâb virdüm eyitdi bu mel‘ün esrik yatur elbetde seni (3) yarın yise gerek

didi eger kuvvetün varisa cehd eyleki taşu gideresün ve anuñ (4) şerrini yeryüzünden def idesün şayed ki bu hayr senüñ elünde ola kendüni (5) ve beni vartadan halas idesün ben eyitdüm sen ne avratsın ve bu zalim (6) eline nice düşdüñ eyitdi ben filan yerdenüm bir gün karbanla giderdüm na-gah (7) bu zalim geldi ve beni aldı ve bunda getürdi ve dayima işi adam yimekdür ve kanda ki (8) bir bahadır kişi işidür varır anı tutar ve boğazlar yir çün bu sözi kızdıñ (9) işitdüm Allaha şıgındım ve ol taşu kuvvet eyledüm Allahuñ buyruğıyla taş (10) harekete geldi cehd eyledüm bir furca açıldı zahmetle çıkdım ve kılıc aldım ve iki (11) elim ile iki ayağına urdım şöyle ki iki ayağı düşdi ve zahmuñ (12) ağrısından uyandı ve diledi ki bana hamle eyleye deprenemedi kılıcla şol (13) kadar urdım ki helak oldu Allaha şükr eyledüm ve her mal ki ol garda (14) var idi aldım ve ol avratı ehline irişdördüm ve ol malı sermaye (15) idindüm ve esbab u emlak aldım ve ahd eyledüm ki kafilaya bedraqa olmayam (16) ve bugün vech-i ma'asum andandur **faşl** bu hikayette fayide budur ki hic (17) kimesne ne kadar ki kuvvet ü şevket ve secâ'atle meşhür olsa kuvvetine itimât (18) itmeye ve secâ'atine mağrur olmaya **el-hikâyetü's-şâminetu** Ebü 'Alî Kürd ki ma' ruf (19) bahadırlardandur ve meşhür şucâ'alardandur hikâyet eyledi ki bir nevbet yetmiş kişi ile (20) Horasandan bir kafilaya şedayid-i ruzgar gibi kaşd eyledük ve casusumuz bize (21) haber virmişdi ki karvanda Mavera'ü'n-nehrden bir kişi vardur ki on iki (22) kumaş u cevahir yüklü devesi vardur ve bir şahib-i cemal cariyesi vardur ki (23) la'l ü cevahir ile araste ve müzeyyendür ol hâce cariyesiyle

[147-a]

(1) bir mahfede olurlar çün karvane mülaki olduk cehd eyledük ki ol hâcenün (2) devesini karvandan ayırdük ve ol hâce cariyesiyle mahfede yatur (3) halden bihaberler beyabanlara gitdük çün karvandan irak düşdük (4) bir yerde kondük ve azm eyledük ki hâceyi bağlavuz ve koyavuz gidevüz (5) ve ol hâcenün malında bir at varıdı ki iki yüze degmezdi ol kişi (6) tazarru' u zari eyledi ve eyitdi ey yigitler

mecmū' mālum size ḥelāl olsun (7) ve benüm cānibümden dünyāda ve aḥiretde mü'āḥaza olmayasuz ammā ben kişiyüm ki (8) ḳaşd-ı ziyāret-i beytu'llāh eyledüm ve benümle vaṭan ortasında ıraḳ mesāfet (9) vardur kendüñüzi Allāhuñ 'azabına müsteḥaḳḳ eylemeñ ve ḳaşd eyledigüm ḥayra (10) māni' olmañ sizden māl istemezem zīrā ki 'uḳalā ḳatında mālūñ i'tibārı (11) yoḳdur ammā bilürsüz ki bu beyābāndan merkebsiz çıḳmaḳ müte'azzirdür ve bu at (12) benden alduḡunuz mālā nisbet be-ḡāyet muḥaḳḳar u muḥtaṣardur eger bu atı baña virseñüz (13) ve muzāyaḳa itmeseñüz ben dirī anuñla maḳṣūda irişem ve size nik-nāmluḳ (14) ḥāşıl ola ve ol mālūñ mecmū' ısı size ḥelāl ola ḡāyet luṭf u nihāyet (15) keremdür bu bābda meşveret eyledük ortamuzda bir pīr-i cihān dide rüzḡarı (16) tecrübe itmiş kişi var idi eyitdi buna nesne virmek şavāb degüldür (17) anı baḡlu ḳoyup gitmek gerek eger Allāhuñ 'ilminde ḥayātı varısa fe-biha (18) ve eger eceli irişmiş ise Allāhuñ diledüğü ola ammā ekşerümüz şöyle (19) maşlaḥat gördiler ki ol atı virevüz ol miskīni nūmiz eylemeyüz (20) el-ḳışşa merkebi virdük ve bir günlükden özge nesne ḳomaduk eyitdi (21) ey civānmerdler bu luṭfi ki itdüñüz ve cānumla baña minnet eyledüñüz kemāl-i (22) şefḳat budur ki ben selāmetluḡıla bir emīnlüğe irişem şāyed ki sizden ayrılısam (23) bir kimesne bu atcaḡızuma ḳaşd eyleye ve ben beyābānda helāk olam iḥsānuñuzı tamām eyleñ

[147-b]

(1) yāyumu oḳumu baña virüñ ki eger bir kişi baña ḳaşd eylese def' idemezüm ba'zımız maşlaḥat (2) degüldür didi ba'zımız bu ḳadar nesnenüñ ḳıymeti vardur veyāḥūd yalnız (3) kişinüñ elinden ne gele aḥirü'l-emr yāyın biñegini virdük şükr ü du'ā ide ide (4) gitdi birḳaç adım bizden ıraḡ oldu ol cārīye aḡladı ve nevḥa ü zārīluḳ (5) eyledi ḥāce kenīzeküñ āvāzını işitdi girü döndi ve eyitdi ey yigitler (6) baña luṭf ü iḥsān eyledüñüz ve iḥsānuñ 'ivāzı iḥsāndur eyle olsa (7) eyledüḡüñüz luṭfuñ 'ivāzı oldur ki naşīḥatümi ḳabül ḳılasun ve ne ki alduñuz (8) viresüz ve başuñuzı

selâmetluğıla alâsîz gidesîz şöyle ki cânımı bâğışlamağa (9) bâña minnet itdünüz ben yetmiş cânı size bâğışlamağa minnet iderem deyü söyledi (10) ve ğazabı ziyâde olurdu ve esrik deve gibi ağızından kef saçılırdı (11) anuñ sözüne güldük ve masharaya alduğ ol sözi bir dağı i'âde eyledi (12) ve eyitdi dilerem ki nice ki ben selâmetluğıla ħalâş buldum siz dağı selâmetluğıla (13) ħalâş bulasîz bu sözine kaçduğ ve uğurdan ħamle eyledük bir oğ atımı (14) bizden ırağ oldu ve belünden beş oğ çıkardı ve her bir oğla bir kişi (15) ahtardı ve biş dağı çıkardı ve eyitdi elümden câştını yidünüz kâmuñuz ayağdan (16) düşmedin başuñuz alıñuz gidünüz muğayyed olmaduğ girü ħamle eyledük şuña (17) degin ki bizden otuz kişi düşdi birkaç oğ dağı kaldı her bir oğla (18) birümüz dağı düşürür didük evlâ oldur ki mâlını koyavuz ve bir tarafa gidevüz (19) çün bir tarafa gitdük tîz ilerü geldi ve bir yüki açdı ve bir bölük oğ çıkardı ve (20) bize gösterdi andan ve mâlından bi'l-küllîyye tama' kesdük ve yola girdük ve gitdük (21) andan sonra eyitdi çün buña irişdi ve her birünüz atdan inüñ ve illâ her birünüzü (22) bir oğla düşürürem bir dağı ħamle eyledük birkaçımızı dağı helâk eyledi zarürî (23) cemî'imüz atdan indük ve atlarımızı aldı ve gitdi bir dağı döndi ve eyitdi

[148-a]

(1) her kim ki silâhını bıraktı eymen oldu ve her kim ki bırakmadı helâki ihtiyâr eyledi (2) kâmuñuz silâhımız bıraktuğ aldı ve gitdi her birimiz atına bir ad kômuşduğ (3) adlu adıyla atımızı çağırduğ her at ki gelmege kaçd eyledi bir oğla helâk (4) eyledi 'âkîbet atı ve silâhı terk eyledük kâmusını aldı ve gitdi (5) **faşl** bu hikâyetde fâyide budur ki ħaşm-ı za'îfi ħor görmemek gerek ve (6) tecrübe eylemedüğüñ kişiye ħakâretle nazâr itmemek gerek **el-bâbu's-** (7) **şâni** 'aşere bir tayifenüñ ħâlini şerh eyler ki kôrqudan gizlenmişlerdi (8) âĥîr Ĥakk Te'âlâ ferec erzânî kıldı **el-ĥikâyetü'l-ülâ** 'Abdu'llâh bin Kays er-Rakÿâd (9) hikâyet eyledi ki 'Abdü'l-Melik bin Mervân Şâmdan kaçd-ı Irâk eyledi ol vaqt ki (10) Mus'ab İbnü'

z-zübeyr Küfede ve Başrada qarındaşı ‘Abdu’llāh bin el-Zübeyr tarafından (11) emīr idi Mus‘ab ‘Abdü’l-Melik şavāşına çıqdı ben bildüm ve cümle havāş ve muqarreblerden (12) idüm çün Mus‘ab beglerinden hıyānetluk añladı ve bildi ki ‘Abdü’l-Melik gālib olur (13) beni çağırdı ve çok māl ve kıymeti muraşşa‘ kemerler hāzır eyledi ve baña virdi (14) ve eyitdi devletüm āhır oldu ve leşkerde vefā yokdur andan öñdin düşmen (15) gālib ola ve seni helāk eyleyeler başuñı al ve kıanda dilersüñ git du‘ā kıldum ve (16) hıdmetinde şābit oldum aña degin ki şehid oldu kaçdum ve Küfeye vardum (17) ve evvel eve ki irişdüm bī-destür girdüm bir ‘avrat iki kıız gördüm ki gāyet (18) hüsñ ü nihāyet cemālde idi ol ‘avratdan zinhār diledüm ve cānumı kıatında (19) emānet kıodum kıabül eyledi bir ğurfeye işāret eyledi çün baqđum bir ğurfe (20) gördüm ki bī-gāyet hūb ve ārāste anda oturdum her ne ki baña hācet idi (21) ta‘āmdan ve şarābdan ve döşekden ve vuzū şuyundan kıamusun müretteb eyledi (22) bir yıl anda oldum ve her ğün bir kez gelürdi ve hācetümi ve arzumu şorardı ve (23) hāşıl iderdı bu bir yılda herğiz şormadı ki kimsün ve gizlendüğüne sebep nedür

[148-b]

(1) ve ben dağı herğiz hālını ve adını ve nesebini ve kıabilesini şormadum ve her ğün münādiler (2) aqvālümden teftiş ü tehdid ve tahvif iderlerdi ve ben işidürdüm çün (3) ol maqāmda çok oturdum ol ‘avratuñ çok ihsānından hācel oldum (4) ve münādiler āvāzı kesildi gitmege ‘azm eyledüm ol ‘avrat ‘ādetince kıatuma geldi (5) ve hācetimden ve ğöñlüm dileğinden şormağa başladı eyitdüm vaşana ve ehl ü ‘ıyāle (6) kıaşd eyledüm şabr eyle ki sefer yerağın ğöreyüm didi hemin ki gice oldu geldi (7) ve eyitdi fermān senüñ ğurfeden aşāğa indüm sarāy kıapusında iki iki yüklü (8) deve ve bir kıara kıul gördüm çok altun ve aqçe virdi ve eyitdi bu iki (9) deve yüğü ile ve bu kıul senüñ mülküñdür Allāhuñ imānında ne yere ki dilerseñ git (10) ol ğulāmla bindüm ve Mekkeye müteveccih oldum çün Mekkeye irişdüm ve sarāyum kıapusına

(11) vardum ve kapuyı kaçdum kimsün didiler ‘Abdu’llāh bin Qaysum didüm çün
 (12) āvāzımı işitdiler feryād u ħurūş eylediler ve ağlamağa başladılar ve bu laħza
 (13) seni isteyen cemā‘at bundan gitdi didiler ol gice sarāyumda oldum seher (14)
 vaħtinde ol ğulāmla Medīneye müteveccih oldum mağrib ile ‘işā ortasında (15)
 ‘Abdu’llāh bin Ca‘fer katına vardum sufre döşenmiş ve ululardan bir cemā‘at (16)
 yimeğe meşğül anlara muvāfaqat eyledüm ve tekellüfle kendümi ehl-i ‘acemden
 eyledüm ve ‘acem (17) gibi tekellüfle laħn eylerdüm çün ħalk yimekten fāriğ olup
 müteferriķ oldılar (18) yüzümi açdum Ca‘fer yüzme baķdı ve İbni Qays sen misin
 didi belī ħazretüñüze (19) şığına geldüm didüm bu cemā‘at seni istemekde be-ğāyet
 mucidd ve bulmaķda ħarīslerdür (20) didi ammā Ümmü’l Benīn ki ‘Abdu’l-‘Azīz
 bin Mervān kıızıdur ve ‘Abdü’l-Melikün ħardaşı (21) kıızıdur şefā‘atnāme yazayum
 ki senün bābında ‘Abdü’l-Melike söyleye ve ‘afv (22) taleb ide ‘Abdü’l-Melik anı
 sever ve anuñ sözini redd itmez şefā‘atnāme yazdı (23) aldum ve Dımaşķa Ümmü’l
 Benīn katına vardum ve mektubı virdüm çün ‘Abdü’l-Melik

[149-a]

(1) Ümmü’l Benīn katına geldi ve ħācetüñ nedür ki revā ola didi Ümmü’l Benīn (2)
 bir ħācetüm vardur didi her ħācet ve murāduñ ki vardur ħāşıldur meger ki (3) İbni
 Qays er-Raķyād ‘afvümü Ümmü’l Benīn elini yüzine urdı ve başını (4) aşığa eyledi
 ve ħalīfe mültemis itmede istişnā eylese didi ‘Abdü’l-Melik eyitdi (5) her ħācetüñ ki
 vardur revādur eger İbnü’l-kays ‘afvı ise daħı Ümmü’l-benīn (6) eyitdi ħācetüm
 budur ki İbnü’l-Qaysa emān viresün ve ‘afv buyurasun ki (7) ‘Abdu’llāh bin Ca‘fer
 mektüb yazmış ve iltimās itmiş ki İbnü’l-Qaysuñ ‘afvını (8) ħazretüñüzden dileyem
 ‘Abdü’l-Melik eyitdi emān virdüm buyur ki ‘işā (9) vaħtinde gelsün İbni Qays eydür
 çün ‘işā vaķti oldı ümerā ü ekābir (10) cem‘ oldılar ki ‘Abdü’l-Melik baña
 n’eyledüğüñi göreler çün baña icāzet oldı (11) girdüm ve selām virdüm ‘Abdü’l-
 Melik eyitdi ey ehl-i Şām bilür misiz ki bu ne (12) kişidür yok didiler İbni Qays er-

Raḳyāddur didi ehl-i Şām didiler ki (13) yā emirü'l-mü'minîn destür vir ki ḳanını içelüm ' Abdü'l-Melik eyitdi emān virdüm (14) ve sarāyuma geldi rücū' cāyiz degül ve naḳş-ı emān mürüvvet degüldür ammā benüm (15) ikrām u in'āmum ol vaḳt ma'lüm olur ki müddet-i istitārde ṭonluğundan (16) ne fevt oldıysa beytü'l-māldan vireler İbni Ḳays ' Abdü'l-Melik ḳatından (17) cānına emān ile ve çok mälla çıḳdı gitdi **faşl** bu ḳikāyetde (18) fāyide budur ki ' Abdü'l-Melike iḳtidā ideler ki ' Abdu'llāh bin Ḳaysdan bu ḡazabla ki (19) var idi ve ḳatline ḫırş tamāmı var idi ' afv eyledi ve günāhından gecdi ve (20) şefā'atini anuñ ḫaḳḳında ḳabül eyledi **el-ḫikāyetü's-şāniyetu** Fazl bin Rabi' ki (21) Muḫammed Emīnūñ vezīri idi şöyle ḫikāyet eyledi ki çün Muḫammed Emīni öldürdiler (22) ḳorḳdum ve kendümi ehl ü 'ıyālden ve etbā' u eşyā'dan gizledüm şöyle ki (23) ḫiç kimesne bilmedi ki ben ḳandayum ve her gice ve her gün bir yerde olurdum

[149-b]²⁸

[150-a]

[150-b]

(1) inşā'a'llāh ki maḳşūd ḫāşıl ola ben nāzırı sözini bir daḫı i'āde eyledüm (2) Seyfu'd-devle güldi ben eyitdüm emīrūñ ḫaṭr-ı 'ātarına bu ḫikāyeti işitmekden (3) feraḫ ḫāşıl oldu inşā'a'llāh baña ve ol bī-çāre miskīne ki naşıḫat (4) olupdur bir şemere ḫāşıl ola Seyfu'd-devle buyurdi ki senūñ ḫaḳḳında ola (5) ammā anuñ ḫaḳḳında in'ām ü iḫsān eylemege istihḳākı yokdur ben eyitdüm (6) emīrūñ iḫsānı ve in'āmı dāyimā baña irişür ammā ol ḡaribe ve āvāre ve rüsvā (7) ḫaḳḳında in'ām beḡāyet yerindedür ki emīre şevāb ve zıkr-i cemil ḫāşıl ola buyurdi ki (8) Mışra

²⁸ Çalıştığımız metinde 149-b ve 150-a sayfası eksik olduğu boş bırakılmıştır.

bāzergānlarımıza üç biñ dirhem berāt yazsınlar ki aña vireler hāzır (9) olan cemā'at du'ā ü şenā kıldılar andan şoñra vaşana gelmege derh'āst eyledüm (10) ve eyitdüm eyyühe'l-emīr bu üç biñ aqçe ki buyurduñuz ol nisbet itdükleri (11) işüñ mu'āmelelerine hārc olur ve vaşana gelmege nisbet qalmaz ve ğarāzum bu sözden (12) ol idi ki güle ve inbisāř hāşıl ola buyurdı ki beş biñ aqçe olsun (13) eyitdüm bu qadar meblāğı yol yerağına hārc ider ve eve tehi-dest gelür (14) buyurdı ki anuñ haqqında sözi uzatdıñuz pervāne virüñ ki gele ve mecmū' (15) zıyā'ımı ve esbābını vireler ve sarāyını hālī eyleyeler ve envā' ferşerle (16) evvelden daħı yeg döşeyeler hāzırlar qamu du'ā ü şenā kıldılar ve tevķī' yazdılar (17) ve nāzarı gönül hoşluğıyla vilāyetine ve hānmānına geldi ve hālī evvelden daħı (18) hoş oldu **faşl** bu hikāyetde bir fāyide budur ki çün şāhib ü vāķi'a (19) bir beliyeye vāķi' olsa gerekdür ki ümidini kesmeye ve şāyed ki ol beliyeye bi-'aynihi sebep-i (20) sa'ādet ola şöyle ki kāfūr nāzarından in'āmını ve ihsānını kesdi ki (21) sebep-i sa'ādet ve mūcib-i ni'met oldu ve bir fāyide budur ki eger bir kiři (22) bir pādşāhuñ katında muqarreb olsa ve mühimmī kendü için yā bir dostiçün (23) 'arz itmek istese gerekdür ki evķāt-ı inbisāři saqlaya tā ki sözi müeşşer ola

[151-a]²⁹

[151-b]

(1) ammā bir kiři ol memlekete müstevlī oldu ve ol şāhzādenüñ çok kuvvet-i (2) muqāvemeti yoğdı bi'z-zarūrī gizlendi ve firārī qarār üzerine ihtiyār (3) eyledi ve Hind pādşāhlarınuñ resmi şöyle idi ki pādşāh pādşāhluğına (4) ve vilāyetine göre

²⁹ Çalıştığımız metinde 157-a sayfası yanlış fotokopi çekimi sebebiyle 151-a olarak metin içerisinde gönderilmiştir. Yapılan araştırma sonucunda 157-a sayfasının yedinci hikāye ile başlaması sonucunda bu kaniya varılmıştır.

kıymeti cevāhiri şol miqdār ki eger zarūret ü ihtiyāc olsa (5) leşkere anuñ bahāsıyla cāmekī vire yā pādşāhluğ elinden gitse ma'āşına (6) kifāyet ide cem' iderdi ve bir dizme dizerdi ve bile ki şağlardı dirler ki (7) her kimüñ ki bu 'ağdı yoğdur pādşāh degüldür pādşāhzāde ol cevāhiri (8) aldı ve vilāyetinden çığdı gitdi ve hīç altun ve aqçe bile almadı ol cevāhiri (9) izhār eylemezdi ve su'al itmege 'ār iderdi yol üstünde oturdu (10) bir hindiyi gördi ki gelür arqasında yüki var şehrzāde eyitdi beherhāl (11) bunuñla ta'am ola evveli oldur bunuñla yoldaş olam yimek vaqtinde la cerem (12) beni çağıra bileyüm hindī irişdi melikzādeye qarşu bir sa'āt oturdu (13) melikzāde qanda gidersün didi bir yerüñ adını didi melikzāde eyitdi (14) ben dağı saña yoldaşam yola girdiler çün yimek vaqti oldı hindī oturdu (15) ta'am çıkardı ve yimege meşğül oldı melikzādeye iltifāt itmedi ve melik (16) zāde dilemege 'ār eyledi çün hindī yimekten fāriğ oldı yola girdi (17) melikzāde dağı yoldaş oldı ol tama'a ki çün müvāneset çok ola (18) bir nevbet dağı ta'amı bile yiye çün gice oldı hindī hemān mu'āmele-i melik (19) zāde ile eyle eyledi el-hāşıl dört güne degin hindī melikzāde ile eyle (20) ve bundan öñdin melikzāde üç gün yimek yimemişdi melikzāde hikāyet (21) eyler ki za'f baña müstevlī oldı ve gitmek kuvveti qalmadı bir köye irişdük (22) hindiden ayrıldum ve ol köye vardum bir cemā'at gördüm ki sarāy bünyādın (23) iderler ve üzerlerinde bir kişi iş buyurur qatına vardum baña dağı iş buyur didüm

[152-a]

(1) ve bunlara virdüğüñ ücreti baña dağı vir bennāya bālçık virirdi bugünüñ (2) ücretini evvel vir ki ta'am alam ki acum didüm ol günüñ ücretini virdi (3) ta'am aldum yidüm ve bennāya bālçık virmege meşğül oldum ammā 'ādet-i mülük-i hind (4) şöyle idi ki hergāh ki bir kişiye bir nesne virmek isteseler yā bir kişiden (5) bir nesne almak isteseler eliyle ardından virirdi yā alurdu ve bu nesne (6) baña 'ādet olmuşdı käh käh gāfil olurdu bennāya bālçığı ardumdan virirdüm (7) ve hemīn ki

kendüme gelürdüm bu ‘âdeti terk iderdüm ki kimesne melikzâde idügümü (8) bilmeye ittifâk ol ustanuñ bir câriyesi var imiş benüm hareketüm görmiş (9) hâtûnına demiş hâtûn eyitmiş bu hareket ki sen dirsün pādşâhlarıñdur (10) şâyed bu şahş melikzâde ola buyurmuş ki iş âhîr oluncağ benüm katuma (11) getürün çün işden fâriğ olduk hâtûn katına iletdiler beni gördi (12) ‘urûf yağıyla buyurdı ğusl eyledüm ve ‘urûf bir otdur ki anuñ yağıyla (13) hindüñ ekâbiri ğusl iderler andan ta‘âm getürdiler çün ta‘âmdan (14) fâriğ olduk ol ‘avrat melikzâde idügümü yakîn bildi ve kendüyi (15) nikâhla baña ‘arz eyledi ben dağı kabûl eyledüm çok ni‘meti var idi (16) dört yıl ni‘metle ve refâhiyyetle katında oldum bir gün sarây kapusunda (17) otururdum şehrümden bir kişi gördüm bildüm bunda n’eylersün didüm eyitdi (18) bir pādşâhımız var idi ‘âdil ve hûb-sîret vefât eyledi ve bir zâlim (19) vilâyetine müstevlî oldu ve ol pādşâhuñ ferzendî bu zâlim korusından (20) kaçdı ve gizlendi şimdiki hâlde ol zâlim helâk oldu vilâyetden (21) vilâyete ol pādşâhuñ oğlını isterem beni bilir misin didüm yok didi (22) sen istedüğüñ kişiyüm didüm ve ‘alâmetümi gösterdüm ve vilâyetüme varınca (23) bu râzı kimesneye dime didüm ve ol ‘avrat katına vardum ve şüret-i hâli

[152-b]³⁰

[153-a]

[153-b]

(1) bir sa‘at ol cevâhire nazar eyledi ve eyitdi râst dirsün ki kıymeti çokdur (2) ammâ bu nesnesinden bu şartla kabûl iderdüm ki bir şoraram senden (3) râstın söyleyesün şor didüm eyitdi halk ortasında şehâvetle (4) ma‘rûf u mürüvvetle mevşûfsun ve

³⁰ Çalıştığımız metinde 152-b ve 153-a sayfası eksik olduğu boş bırakılmıştır.

civānmerdlükda senüñ hakkında mübālağa iderler (5) rāst di ki müddet-i ‘ömründe hergiz cemī‘ māl ki kimesneye bağışlamış mısın ki (6) hic saña qalmamış ola yok didüm eyitdi hergiz yarısını virmiş misin (7) yok didüm şülüşünü didi yok didüm ‘uşra degin şordı mümkün ki (8) yokdur virmiş olam didüm eyitdi bilürem bu kadar dağı virmeyüp durursun (9) ben bir piyāde kişiyüm ve her ayda Manşūr bana yigirmi akçe virir ve bu ‘ıkd cevāhir ki (10) bana virdüñ kıymeti bu kadar bin dīnār ve şimdiki hālde bundan özge nesneye (11) mālīk degülüm bu cevāhiri saña bāğışladum tā bilesün ki dünyāda senden civānmerd (12) ve senden himmetlü kişi vardır ve kendüñ ma‘rūf olmayasın ve her māl ki (13) ‘atā u in‘ām eylesün gözünde haķır görine ve seni dağı āzād eyledüm şöyle ki didi (14) ve ol ‘ıkd cevāhiri üzerüme bıraktı ve devemüñ yularını kōdı ve gitdi (15) ardınca çağırdum ki ey fülān va’llāhī ki beni fazīlet ü hacl eyledüñ (16) ve eger qanımı dōkesün bu hālden baña āsāndur kerem ü luḫf ile bu cevāhiri (17) benden qabūl eyle ve tazarru‘ u zārī eyledüm güldi ve eyitdi istersün ki bu da‘vāda (18) beni yalancı eylesün va’llāhī ki hergiz qabūl itmiyem ve beni yerümde kōdı ve gitdi (19) ve eyemen olduğumuzdan sonra ne kadar ki anı taleb eyledüm bulumadum ve Manşūr (20) andan sonra Mu‘azdan rāzī olduğunun sebebi bu idi ki Benī Hāşimden (21) bıraktım Manşūr üzerine ḫurūc itdiler ve dilediler ki Manşūrı öldürelər (22) Mu‘az bin Zāyde yüzini örtüdi ve ac arslān gibi yalnız kılıc ile ol (23) ḫāyifenüñ üzerine ḫamle eyledi ve merdānelük kıldı ve Rāvīler şöyle rivāyet eylediler ki

[154-a]

(1) cāhiliyyetde ve islāmda anuñ gibi şecī‘ ü bahādır gelmedi ve aḫīr ol ḫāyife (2) maḫhūr eyledi ve Ebū Ca‘fer ol gün a‘dā üzerine Manşūr oldu ve bu ma‘nīde (3) Ma‘an nāşır oldu ve Manşūr bindiği devenüñ yuları Rebī‘ Ḥācib elinde idi (4) Ma‘an ol ḫāyifenüñ üzerine birkaç ḫamle eyledi geldi Rebī‘ üñ elinden (5) yuları aldı ve git ki bu vaķitte bu yuları tūtmağa ben senden müsteḫaķum (6) didi Manşūr rāst söyler

yuları aña vir didi Rebī' ırāğ oldu (7) ve Ma'an yuları aldı ve yuları elinde iken birkaç hamle eyledi ve ol t̄ayifeyi (8) bi'l-külliyeye maḫhūr u münhezim kıldı çün feth ḫāşıl oldu Ebū Ca'fer (9) Maşūr Ma'ana ne kişisün didi emirü'l-mü'minīnün ḫulu Ma'anum didi Maşūr (10) eyitdi Ḥaḫḫ Te'ālā saña māluña emān virdi ve her iḫsān uin'ām ki (11) senūñ ḫaḫḫında eyleyeler yeridür didi ve andan şoñra Ma'ana çok 'aḫā u (12) iḫsān eyledi ve mecmū' vilāyetinūñ eyāletini ve beglūgini Ma'ana erzānī kıldı (13) ve 'adl u siyāsetle vilāet ma'mūr oldu bir gün Maşūr Ma'ana eyitdi (14) işitdüm ki Mervān bin Ebī Ḥavşa saña medḫ itdükçün on biñ dīnār (15) virmişsün Ma'an eyitdi yā emire'l-mü'minīnün eger senūñ ḫorḫuñ ḫaḫḫuñ (16) teşnī'i degül imiş seyyīdi mecmū' mālumda taşarruf itmeği aña mubāḫ eyledüm (17) Maşūr eyitdi Allāh Te'ālā senūñ ḫāfīzuñ olsun mecmū' Benī Ādem ḫatında (18) 'azīz olan senūñ kapuñda nicesi ḫordur faşl bu ḫikāyetde bir fāyda (19) budur ki eger bir kişi seḫāvetde baḫrile berāber olsa ve kerem ü in'āmda nihāyete (20) irişse kendüye maḫrūr olmaya ve yaḫīn bile ki ne ḫadar fażl u seḫāda (21) ve kerem ü 'ḫāda mertebesi 'āliyede olsa fevḫinde bir kişi daḫī olmaḫ mümkündür (22) ve bir fāyda budur ki ḫādımiden maḫdüm ḫaḫḫında bir günāḫ şādır olsa gerekdür ki (23) dāyimā fırsat isteye ve ol günāhuñ 'özrini diliyle yā fi'liyle dileye şöyle ki

[154-b]

(1) şöyle ki Ma'an eyledi **el-ḫikāyetü'l-ḫāmisetü** Ḳuḫān bin Mu'āviye'l-kilābī (2) ḫikāyet eyledi ki ben ol t̄ayifenūñ cümlesinden idüm ki İbrāḫīm bin Ḥüseynle (3) bī'at itmişler idi ve Ebū Maşūr üzerine ḫılmışlar idi çün İbrāḫīm (4) muḫavvel ve Ebū Maşūr Ca'fer oldu müdebber ü maḫzūl oldum buyurdı ki (5) beni istiyeler ḫavfdan 'anḫā gibi vaḫān- me'lūfdan ırāğ kimyā gibi (6) ḫumūla rāzī oldum ve Maşūr buyurdı ki mecmū' emvālī ve esbābumı Beytü'l-māla (7) naḫl eylediler çün müddet-i istitār medīd oldu ve nesim-i ḫalāş hic cānibden (8) esmedi ve rāyiḫa-i necāt hic ḫarafdan meşāmuma irmedi cihān 'arīz u (9) başt gözüme ḫar oldu Ebū Ca'fer

Manşūr katına mürāca‘ta ‘azm (10) eyledüm ve bādiyeden Başraya teveccüh kıldum ve Başra havālisinde beni bilmedükleri (11) yerde nüzül eyledüm ve Ebū ‘Amr bin ‘Alā katına ki dost-ı kādīm idi (12) kişi viribdüm ve ‘azm eyledüğüm işte meşveret eyledüm ‘Amr bin ‘Alā fükürümi (13) hic maşlahat görmedi ve eyitdi eger katlüne hüküm eyleye helāküne sa‘y itmiş olasun (14) ve kendü ayağınu la goristāna varmış olasın çün şedāyid-i rüzgārdan rahmet (15) nihāyete irişmedi ve hayātdan melāmet hāşıl olmuşdı ol söze (16) iltifāt eyledüm Bağdāda müteveccih oldum çün Bağdāda irişdüm (17) bir kār vēnsarāyda nüzül eyledüm ve hıdmetkār lara eyitdüm kibu günāhuma i‘tirāf (18) eylemeğe emirü’l-mü‘minīn Manşūr katına giderem şāyed ki hātırında mütemekkin olan (19) tağyir bu sebeb ile zāyil ola eger benüm hākkumda ‘afv u tecāvüz eylese katūnıza gelem (20) ve illā hilāfi olursa üç gün bana muntaẓir olun andan şöıra kanda gerekse (21) gidūn böyle didüm Rebī‘ ūn ki Manşūruñ hācibi idi sarāyınūñ kapusına irişdüm gördüm ki sarāyda çıkup dārü’l-hilāfete (23) müteveccih olmuş selām virdüm selāmımuñ cevābını aldı ve ne kişisün didi

[155-a]

(1) Kūtan bin Mu‘āviyeyüm didüm çün adımı işitdi hıdmetkār laruñ birisine bunu (2) biz gelince şaklañ didi çün Rebī‘ den bu hareketi gördüm şitā gibi şovuk (3) nefes urdum ve selāmetden ümīz güdem ve nedāmet gālīb oldu Rebī‘ (4) hālifenūñ sarāyına gitdi bir hādīm geldi ve beni bir evde maḥbūs eyledi ve kapuyı (5) üzerüme bağladı ve gitdi hūlāşadan ümīz keddüm ve işümi Allāhuñ hükümüne (6) tefviz kıldum çün zuhr namāzınūñ vaḳti oldu ol hādīm geldi ve abdest (7) almağa şu ve yimege ta‘ām getürdi orucam didüm çün mağrib namāzı oldu (8) ol hādīm geldi şu ve ta‘ām getürdi namāz kıldum ve iftār eyledüm bir sā‘at (9) geçdi ki bir hādīm geldi ve beni Manşūr katına ilette gördüm ki (10) oturmuş ve Rebī‘ önünde tırmuş çün beni gördi bir laḫza başını (11) aşığa eyledi andan şöıra başını kaldırdı ve ne kişisün ve niye geldūñ didi (12) yā emire’l-mü‘minīn Kūtan bin Mu‘āviyeyüm didüm ki buyruğuñı

tutmadum ve düşmenüñle (13) dost oldum ve saña kılıc çekdüm ve her ne günāh ki andan ölümün olmaya (14) benden şadır oldu şimdiki hâlde nefsumi teslim eylerem ve günāhum i'tirāf (15) kıluram eger 'afv eylesün ve günāhumı bağışlasañ ve 'aczüme rahm kılsañ şeref-i (16) kadīm ve lutf-ı 'amīm ve halk keremünden garīb u 'acīb olmaya ve eger 'uķūbet (17) buyursan her 'afv-ı 'uķūbet ki mümkündür günāhlarum dan sehlce günāhun cezāsıdır (18) çün bu sözi işitdi bir sā'at mütefekkir oldu andan şoñra başını kaldırdı (19) didüğüñi bir dahī di didi ol sözi bir dahī i'ade eyledüm eyitdi (20) günāhunı bağışladum ve cürmünden geçdüm du'ā vü şenā eyledüm ve eyitdüm yā emire'l-mü'minīn (21) eger bu fırsat benden fevt olsa emirü'l-mü'minīnün hıdmetinden gitsem (22) emirü'l-mü'minīnün hıdmetine irişmeyem ve bu sa'ādeti bulumayam çün emirü'l-mü'minīn (23) rahm eyledi ve cürmümi bağışladı eger buyursa ki benden aldıkları emlakı

[155-b]

(1) ve esbābı bana girü vireler kemāl-i pādşāhı ve işfāk-ı nā-mütenāhi ola (2) devāt getirün didi ve katında tūran hādime buyurdi ki 'Abdü'l-Melik en-Numeyrī ki (3) ol vaķt Başranuñ begi idi nāme yazdı ki emirü'l-mü'minīn Kūtan bin Mu'āviyeden (4) rāzī oldu ve buyurdi ki mecmū' zıyā' u esbāb u mālından nātıķ u (5) şāmıt ne alındıysa mişāl-ı şerife muṭī' olup girü vir ve teveķķuf (6) u ta'allül itmeye ve kendü mührini urdı ve bana virdi du'ā kıldum ve çıķdum (7) çün gidecek yerüm yoğıdı pāsban katında oturdum bir lażhadan şoñra (8) Rebī' hācib çıķdı ve beni sarāyına ilettdi ve ta'am u döşek getürdiler (9) ve ol gice anda oldum çün şabāh oldu vedā' eyledüm ve kārvarsarāya (10) vardum ve hıdmetkārları aldum ve gönül hoşluğuyla Başraya vardum ve mecmū' (11) emlak u esbābımı aldum ve refāhiyyetle rüzgār geçirdüm **faşl** (12) bu hikāyetde ma'lūm olan oldur ki pādşāhların hışmından hışmından halāş (13) olmağa günāha i'tirāf itmekden özge sebep ve iķrār u i'tizārdan özge (14) vesile yoķdur **el-hikāyetü's-sādisetü** Ebū'l-kāsım bin Aħmed bin Ma'rūf

(15) hikâyet eyledi ki Kâfuruñ emmareti vaktinde Mısrda idüm ve Mısrda Haleb (16) şehrinde bir kişi var idi ki aña Nâzırî dirlerdi ve sefu'd-devvele aña (17) müşâdere idüp ziyâ' u esbâbını almışdı ve Halebden Mısrda gelmişdi ve ol cemâ' atüñ ki meşk gibi gammâzlık eylemişler idi yâkın idi ki zulm odunda (19) 'ūd-ı hām gibi yaqalar idi qorqusundan ilticâ Kâfura itmemişdi ve Kâfūr daḥî (20) anuñ haqqında iḥsân u luḫ iderdi ve Kâfuruñ 'âdeti bu idi ki her yıl (21) biş yüz biñ dīnâr erbâb-ı kâr üftâde vü miḥnet-zedelere (22) şarf iderdi ve bu Nâzıra nazâr 'atıfet iderdi şöyle ki ol Nâzırî (23) 'ıyş urefâhiyyetle rûzgâr geçirürdi bir gün bir cemâ' at ki Kâfuruñ ḫuzûrunda

[156-a]

(1) oturmuşlar idi Nâzırîyi zinâya müsebbeb eylediler Kâfūr çün bunu (2) işitdi ḫıṣm eyledi buyurdi ki her nesne ki Nâzırîye in'âm olupdurur (3) kesdiler Nâzırî mûcib-i inḫitâ' umı bilmedi bu kıṣşayı Kâfura ref' eyledi (4) nevvâb u ummâlden sebeb-i inḫitâ' ı şordı Kâfūr buyurdi ki kıṣşatuñ (5) ardından yazdılar her ni' met ki bizden saña irişür ve devletümüzden sana (6) ḫâşıl olur sen anı ma'şiyete şarf idersün dilemezüz ki ol işde (7) saña meded ü muḫavvî olavuz her qanda gerekse git ki senüñ haqqında bizden (8) ḫayr gelmez çün Nâzırî bu sözi işitdi medhûş u müteḫayyir oldu (9) ve bera't-i sâḫetiçün şikât u ekâbirün ḫaṭṭıyla bir kıṣşa ḫâşıl eyledi (10) ve bu sözi daḥî kıṣşada yazdı ki baña nisbet itdükleri nesne bühtân-ı (11) maḫzdur ve bu bâbda imân-ı gılâz u şedâd eyledi ve eyitdi ki emîr baña in'âm (12) eyledügi nesne ḫıfz-ı ferc için degül belki ğarîb ü za'yif olduğum (13) içündür ve ol ḫazrete ilticâ itdügüm içündür ve Ḥaqq Te'âlâ Kâfūr ki (14) ve 'âşinüñ rızqını kesmez ma'a-hazâ ki bu ma'şiyet benden gelmedi ve geldi ki (15) taḫdîrce tevbe eyledüm bu sözi yazdı ve Kâfura 'arz eyledi hic Kâfūr (16) qatında maḫall-i qabülde vâқи' olmadı ve bu hikâyetde Mısrda meşhûr oldu (17) ve her kimesne aña ta'n u mesâvî iderdi Ebû'l-qâsım eydür ittifaq şöyle (18) oldu ki Mısrda Halebe geldüm ve sefu'd-devvele ḫazretine irişdüm benden ehl-i (19) Mısrüñ aḫvâlınden şordurdi ve ana ḫoş gelürdi ki

ehl-i Mıŝruñ mesāvīn (20) diyeler biz Nāzırī hikāyetüzden evvele ilā-aḥīre naḳl eyledüm güldi Muhammed Esmarī ki (21) seyfu'd-devvelenüñ nedimi idi Nāzırīye ŝadāḳati var idi baña eyitdi ol (22) kiŝi benüm dostumdur ve emīrūñ ḥāṭırı açık ve gönli hoşdur anuñ (23) eger ḥayr söyleseñ muḥall ḳabūlde vāki' ola ben daḥī saña meded ideyüm

[156-b]

(1) inŝā'allāh ki maḳŝūd ḥāŝıl ola ben Nāzırī sözünü bir daḥī i'āde eyledüm (2) seyfu'd-devvele güldi ben eyitdüm emīrūñ ḥāṭır-ı 'āṭarı bu hikāyeti iŝitdüm ki (3) ferec ḥāŝıl oldu inŝā'allāh baña ve ol bi-çāre miskīne ki fazīḥat (4) olupdur bir ŝemere ḥāŝıl ola seyfu'd-devvele buyurdı ki senün ḥaḳḳında in'ām u iḥsān eylemeğe istihḳāḳı yoḳdur ben eyitdüm (6) emīrūñ iḥsānı ve in'āmı dāyımā baña iriŝür ammā ol ğārib u avāre rüsvā (7) ḥaḳḳında in'ām be-ġāyet yerindedür emire ŝevāb u zıkr ḥāŝıl ola buyurdı ki (8) Mıŝrda bāzergānlarımıza üç biñ dirhem berāt yazsunlar ki aña vireler ḥāzır (9) olan cemā'at du'ā vü ŝenā ḳıldılar andan ŝoñra vaṭana gelmege derḥ'āst eyledüm (10) ve eyitdüm yā eyyühe'l-emīr bu üç biñ aḳçe ki buyurdıñuz ol nisbet itdükleri (11) iŝüñ mu'āmelelerine ḥarc olur ve vatana gelmege nesne ḳalmaz ve ğarzum bu sözden (12) ol idi ki köle ve insibāṭ ḥāŝıl ola buyurdı ki biŝ bin aḳçe olsun (13) eyitdüm bu ḳadar meblāğı yol yerağına ḥarc ider ve eve tehi-dest gelür (14) buyurdı ki anuñ ḥaḳḳında sözi uzatdıñuz pervāne virüñ ki gele ve mecmū (15) ziyā'ımı ve esbābını vireler ve sarāyını ḥālī eyleyeler envā' ferŝlerle (16) evvelden daḥī yeg döŝeyeler ḥāzırlar ḳamu du'ā vü ŝenā ḳıldılar ve tevḳī' yazdılar (17) ve Nāzırī gönül hoşluğıyla vilāyetine ve ḥānmānına geldi ve hali evvelden daḥī (18) hoş oldu **faŝl** bu hikāyetde bir fāyda budur ki çün ŝāḥib-i vāḳi'a (19) bir beliyete vāḳi' olsa gerekdür ki ümidini kesmeye ŝāyed ki ol beliyete bey'ine sebab-i (20) sa'ādet ola ŝöyle ki Kāfūr Nāzırīden in'āmını ve iḥsānını kesdi (21) sebab-i sa'ādet ve mūcib-i ni'met oldu ve bir fāyda budur ki eger bir kiŝi (22) bir pādŝāhuñ ḳatında

muḳarreb olsa ve bir mühimmī kendü için yâ bir dostıçün (23) ‘arz itmek istese gerekdür ki evḳât-ı inbisâtı şaḳlaya tâ ki söz mü’essir ola

[157-a]

(1) şöyle ki Aḫmed Nâzirî ḫaḳḳında oldu **el-ḫikâyetü’s-sâbi’** atu Ḳaṭâmî eydür ki (2) evâyil-i şebâbda ba‘zı aşḫâbla İşḫâḳ bin İbrâḫîm eṭ-Ṭahirî dîvânına (3) varırdum ve ehl-i dîvândan bir kişi var idi ki künyeti Ebû Ğâlib idi (4) ḫoş-ḫuluk ve nîk-sîret idi mülâzemet ideridüm meger ba‘zı ehl-i dîvân (5) tezvîr berâtler yazmışlar ve ol sebeb ile çok mâl almışlar ve İşḫâḳ bin İbrâḫîm (6) bu ḫikâyete muṭṭali‘ olmuş ba‘zısınıñ elini kesdi ve ba‘zısı kaçdı ve Ebû Ğâlib (7) daḫı ol kaçanlarla idi ve çok müddet vaṭanından âvâre oldu ve andan hiç (8) ḫaber ve eṣer bilinmedi şunâ degin ki İşḫâḳ bin İbrâḫîm vefât eyitdi bir (9) Ebû Ğâlibi Bağdâd şehrinde gördüm ki bir rahvâr ü müzeyyen u ârâste ḳatıra (10) binmiş ve fâḫir ḳaftânlar giymiş selâm virdüm ve aḫvâlinden şordum eve gel didi (11) muvâfaḳat eyledüm çün sarâyına irişdüm ekâbirüñ ḳanûnı ne ise ḳapucılardan (12) ve ḫıdmetkârlardan her birisi yerlü yerinde gördüm sarâyı girdük râḫat (13) olduğumuzdan soñra aḫvâlinden şordum eyitdi çün İşḫâḳ bizi ṭaleb (14) eyledi ḳorḳudan Bağdâdda gizlendüm çün gizlendüğimüñ müddet-i medîd oldu (15) Bağdâddan Mısra sefer eyledüm ve kime ki mülâzemet eyledüm ḳabûl eylemedi ve ḫıdmetkârlar (16) müteferriḳ oldılar ve bir ğulâm ḳaldı be-ğâyet muḳillü’l-ḫâl ve dervîş oldum (17) bir gün ḳût için dermânde ve müteḫayyir oldum ve giydüğüm ḳaftânı ğulâma (18) virdüm ki şata ve ṭa‘âm getüre ğulâm gitdi ve ben evde yalnız ḳaldum ve fikrde (19) müteḫayyir oldum ki ğurbet ve yalnızluḳ ve yoḫsulluḳ ile ḫâlüm nice ola (20) ve kimden ḳarz alam ve yâḳîn oldu ki fikr cünûna mü’eddî ola bu fikrde idüm ki (21) bir delikten bir şıçan aḳzında bir altun ḳıçdı ve ḳodı gitdi bir daḫı getürdi (22) şunâ degin ki heştân altun oldu ve bir laḫza altun üzerine yuvalandı (23) ve oynadı ve bir altunı aldı ve gitdi ṭuru geldüm ve altunları aldum

[157-b]

(1) andan ğulām geldi ve ta‘ām getürdi çün ta‘ām yimekten fāriğ olduk ğulāma (2) eyitdüm ki bāzāra var ve bir kızma şātun al n’eylersüz didi hāli şerh eyledüm (3) ğulām vardı ve kızma getürdi ol yeri kızduk bir destī çıkardı (4) içi toptolu altun şaydum yedi biñ dīnār imiş aldum ve anuñ sebebiyle (5) hālüm hoş oldu çün İshākuñ vefātını işitdüm Bağdāda geldüm ol (6) mālilla emlāk u esbāb aldum ve şimdiki hālde refāhiyyet ü ni‘met içinde (7) hoş geçürem ve tevbe eyledüm ki maḥlūk ḥıdmetini eylemeyem **faşl** bu hikāyetde (8) fāyda budur ki ‘āķil gerekdür ki bile ki şabruñ ‘āķibeti maḥmuddur ve çün beliyye (9) nihāyete ve miḥnet ğāyete irişse lābūd ol şiddet ni‘mete ve ol teraḥ feraḥa (10) mübeddel ola şöyle ki Ebū Ğālibe faķr ğālib oldu bir sa‘ātde faķrı ğınāya (11) ve miḥneti devlete mübeddel oldu ve arpa kıdarı nesneye mālīk degildür (12) bir sa‘ātde yedi biñ dīnāra mālīk oldu **el-bābu’s-** (13) **şālīs** ‘aşere bir cemā‘atüñ hāli hikāyetindedür ki ‘aşķla giriftār oldılar (14) ve miḥnet ü şiddet çekdiler ve ‘āķibet murāda irişdiler **el-hikāyetü’l-ülā** (15) ‘Amr bin ed-Duveyrenüñ bir kıardaşı var idi ki ammisi kızına ‘āşık olmuşdı (16) ḥayālinden özge nesne görmez idi ve visālinden özge nesne fikr itmez idi (17) ve ol kızuñ atası ‘aķd u nikāḥ kıılmağa rāzī degüldi ve izḥārı ‘aşķından (18) incünürdi ‘āķibet Ḥālīd bin ‘Abdu’llāh el-Ķusayriye ‘Irāķ begi idi (19) kıardaşı oğlundan şikāyet eyledi ve eyitdi dāyimā beni incidür ve kızumı (20) söyler ve ḥalk ortasında ‘ıyālüme rüsvāy eyler Ḥālīd bin ‘Abdu’llāh bu cināyetle (21) ol ‘āşıkı maḥbūs eyledi ve bir müddetden şoñra bir cemā‘at anuñ yanında şefā‘at (22) eylediler ḥabsden ıtlāk itdi bu şartla ki ol kızuñ sarāyına varmaya (23) ve adını anmaya birkaç ğün zārüret eyle ḥilm u vaķarı ‘ādet idindi

[158-a]

(1) ve selâmeti melâmet üzerine ihtiyâr kıldı ve ayağını maḥbûs meclisinden (2) götürdi ve elini rindlük etüнден ve dilini ma‘şûḫ zıkrinden fâriğ eyledi (3) bir müddet şöyle geçdi nâ-gâh bir gice ‘aşkuñ ḥarâreti hevâ-yı maḥbûbda ziyâde (4) oldu ve ğavġa-yı muḥabbet şabr uselâmete târâc kıldı ve başından gecdi (5) ve ayağın maḥbûb sarâyının yoluna kodı henûz ma‘şûḫun ‘âşıḫdan (6) ve muḥibbûñ maḥbûbdan ḥaberi yoġıdı ki ma‘şûḫun atası bî-çâre ‘âşıḫı (7) ḫapuda tıttı ve bir cemâ‘ati bu ḫale şâhid eyledi emîr Ḥâlid bin (8) ‘Abdu’llâh ḫatına iletđi ve bî-vaḫt evüm ḫapusunda buldum deyü da‘vâ eyledi (9) ve ol cemâ‘at daḫî şehâdet kıldılar Ḥâlid ‘âşıḫ-ı bî-çâreye bî-vaḫt (10) anuñ sarâyı ḫapusunda n’eylerdüñ deyü şordı ‘âşıḫ ma‘şûḫunuñ fazîhatini (11) revâ görmedi kendüyi uğrılıġa nisbet kıldı Ḥâlid elini kesün deyü (12) buyurdı ‘Amr bin Duveyre ki ‘âşıḫun ḫarındaşı idi bu ḫikâyetden çün (13) ḫaberdâr oldu Ḥâlid bin ‘Abdu’llâha bir rıḫâ‘ yazdı ḫardaşınıñ ḫâlinden (14) i‘lâm eyledi Ḥâlid ba‘zı ḫıdmetkârlarına buyurdı ki ol ḫişinüñ aḫvâlinden (15) tefahḫuş u teftîş eylediler bildiler ki ‘aşḫa mübtelâ imiş ve uğrılıġdan müberrâ (16) Ḥâlid ol ḫızuñ atasını ḫâzır eyledi ve ḫızını nikâḫ-ı şer‘iyle ol ḫişi için (17) taleb kıldı ḫızuñ atası ne ḫadar imtinâ‘ eyledi fâйда itmedi aḫîr (18) râzî oldu ve ol ‘âşıḫ murâda irişdi **faşl** bu ḫikâyetde (19) bir fâйда budur ki mehmâ-emken maḥbûbuñ perdesini yırtmaḫ revâ degüldür ve dostların (20) esrârını fâş kılmak mürüvvetden ḫâricdür şöyle ki o ‘âşıḫ elinüñ (21) kesilmegine râzî oldu ve ma‘şûḫuñ perdesini yırtmadı ve bir fâйда budur ki (22) miḫnet-zedelere raḫm itmek ve birâderleri murâda irişdürmek ve anlaruñ (23) ḫaḫḫında sa‘yi cemil eylemek ihtilâḫ-ı giryeden ḫasâyil-i ḫamîdendür

[158-b]

(1) Hâlid ol ‘âşıkun hakkında eyledi **el-ḥikāyetü’s-şāniyetü** Kitāb-ı Ferec Ba‘de’ş-şiddenün (2) mü’ellifi şöyle ḥikāyet eyledi ki Ebū’l-ḥasan bin Meymūn ki Muttaḥinūn kız idi (3) baña ḥikāyet eyledi ve eyitdi ki ibtida-i Ḥalimde ki emirü’l-mü’mînîn Muḳtedir Bi’llāh (4) oğlu Muttaḥinūn ve vālidesinūn kitābetini baña tefvîz eyledi bir muğanniye (5) cāriyeye ‘âşık oldum şöyle ki mecmū‘ gönlümü anūn sevdāsı tutdı (6) ol vaḳt ki ta‘lîme giderdi āvāzını işidürdüm ve yüzini görürdüm ve hālümü (7) ma‘lūm eylemişdi ve ‘aşḳa giriftār olduğumu bilmişdi ve anūn cānibinden (8) daḥî meyl vardı el-ḳışşa dellāleri ve miyāncıları vāsıta iderdüm (9) efendisi üç bin dīnārdan eksige rāzî olmadı ve ol ḳadar bahāsı (10) olmağa ḳadrüm var idi kendümle fikr eyledüm ki eger mecmū‘ mālūn aldugumu (11) virirsem ve maḥbūbı ele getirürsem şāyed ki andan şoñra nedāmet ḥāşıl ola (12) ve peşimān olam ve ol bahāya kimesne benden almaya fi’l-ḥāl ‘Irāḳdan görem ki (13) ve āvāzı işitmege ḳāni‘ oldum ve çün benden özge ḥāridārı yoğıdı (14) ol bahādan eksige alam deyü tamā‘-ı ḥām sūḥte gönlüme ḡālib oldı (15) bir gün ‘azm-ı cezm eyledüm ki ne bahāya olursa alam ve terk-i taşarruf idem (16) çün şabāḥ oldı dellāli çağırdum ve ol bey‘i tamām eyle didüm dellāl eyitdi ki (17) zevāt-ı Muḳtedirden bir kişi geldi şehirde ne ḳadar ki muğanniye cāriye vardur (18) aldı ve Muḳtidere ilettdi ol cāriyeyi birkaç cāriye ile ihtiyār eyledi (19) çün bu ḥaberi işitdüm ‘ālem gözüme ḳarañu oldı bî-hūş u müteḥayyir oldum (20) [.....] ve çün müstevli oldı ve nevḥa u zāriye āḡāz eyledüm (21) ve ḥālüm şuna irişdi ki bege mufavvaż olan Muttaḥinūn ve vālidesinūn kitābetinden (22) ve mecmū‘ meşāliḥümden ḳaldum ve mecmū‘ işler mühmill u mu‘atḥal oldı ve gice vü gündüz (23) şahrālarda ḫavāf eylerdüm ve yimekten ve içmekden ḳaldum ve ne Muttaḫī sarāyına ve ne kendü

[159-a]

(1) sarâyuma vardum birkaç günün bunun üzerine geçti Muttaķī bir gün benim talebüme bir hıdmetkâr (2) viribdi ve muhimmât ü meşâlihinden şorardı ve ben çün müstağrak-ı hayret idüm (3) didüğünü anlamazdum ve ğayr-i muṭâbık cevâb virürdüm çün bu hâli bende müşâhede (4) eyledi sebep-i hayret ve mûcib-i perişânı benden şordı şöyle ki vardı (5) kışşayı taķrİR eyledüm ve ağladum ve iltimâs eyledüm ki ol cāriyeyi atasından dilek (6) eyleye yâ şata yâ bağışlaya ben bu sözi emirü'l-mü'minîne 'arz itmek elümden gelmez (7) didi andan numİd olduğuma melâlet ü hayret ziyâde oldu bu haber (8) Muttaķinüñ anasına irişdi buyurdi ki baña naşihat ideler andan daĥİ (9) iltimâs eyledüm ki emirü'l-mü'minîne bu bâbda söz söyleye ve bir ṭarık ide ki (10) maķşūduma irişeyüm Muttaķinüñ anası baña raĥm eyledi Muṭtedirüñ anasına bu hikâyeti (11) naql eyledi ve iltimâs eyledi ki benümiçün Muṭtedire söyleye Muṭtedirüñ anası cevâb (12) virdi ki ol kişinüñ göñlüne 'aşķ müstevlİ olubdur bunuñ gibi muḥâlât gönlünden (13) geçmek 'acib degül ammâ bu 'acibdür ki ḥalifeye bir kişi senüñ ḥaremünde bir cāriyeye (14) 'aşıķ olubdur diyeler bu sözden müte'ellim ü nümiz oldum erbâb-ı devlet (15) ve nüdemâ ve muḥarreblerden hiç kimesne ḳalmadı ki ḥâlümü aña 'arz eylemedüm ve maķşūdumuñ (16) ḥuşulını andan dilek eylemedüm ba'zısını raĥm iderdi ve ba'zısı tevcİḥ (17) u serzeniş iderdi ve ba'zısı ḳorḳudurdı ve eyüdürdi ki eger ḥalife bu ḥâle (18) vâķıf olsa bİ-şübhe helâküñe emri der ve ba'zısı beni maşhara iderdi (19) aḥirü'l-emr çün Muttaķī ve vâlidesi gördiler ki meşâlih u mühimmleri zâyi'u (20) mühmell ḳalur mañşibumı bir kişiyeye daĥİ virmek istediler bu ḥaberi işİtdüm (21) kendümi melâmet eyledüm ve eyİtdüm evvel kimakşüddur ḥuşulı mümkün degül ve eger (22) 'azl daĥİ vâķi' olsa bİ-şekk müşâdere ideler ve cāh u māl elden gide (23) kendümi teselli eyledüm ve nefşüme şabr buyurdum ve şabâḥ Muttaķinüñ sarâyına vardum

[159-b]

(1) ve mühimmlerine nazār kıldum ve geçmiş hulelün ihlâşına meşğül oldum çün beni gördiler (2) hurrem ü şād oldılar ve eyle gerek ve yād kişi gelüp manşibuña girmek istemez didiler (3) geçmiş nesneden ‘özr diledüm ve mühimmī kifâyetine geregi gibi meşğül oldum bunuñ (4) üzerine bir müddet geçdi bir gice şarâb h̄orluğa heves eyledüm ihvân-ı şafâ (5) ve yârân-ı ehl-i vefâdan birkaç dostları ih̄dar eyledüm ve şöhbete meşğül olduk (6) ammâ mebādâ ki ‘aşkuñ harâreti zâhir ola ve sevdâ başdan başlaya semâ‘ ü (7) ğanâ ve sâz ü t̄arbdan ihtirâz eyledüm ve ol gün muhâvere ü muhâdişe ve mulâ‘aba (8) ve şatranca meşğül olduk ‘işâ-yı âhîrden soñra dostlar gitdiler ve ben yalnız (9) kaldum ve maḥbûb sevdâsı ve dost ḥayâli baña müstevlî oldı ve uykusuzluk (10) ğâlib oldı çün giceden bir pâre geçdi nâ-gâh bir cemâ‘at sarây kapusunu (11) heybetle kaḫıdılar kapucı kimsün didi emîrû’l-mü’minînün h̄âdimleriyüz emîrû’l-mü’minînden (12) gelürüz didiler çün emîrû’l-mü’minîn adını işitdüm ḥavfum ziyâde oldı (13) ve eyitdüm meger emîrû’l-mü’minîn ḥikâyeti işidüp baña müteğayyir olubdur beni (14) tutmağa virüpdı t̄uru geldüm ki kaçam çün sarây saḥnına irişdüm h̄âdimleri (15) gördüm ki bir deve üzerine bir maḥfa ve şem‘iler önünde yanar çün maḥfayı indürdiler (16) karañu gicede bedr ay t̄âlig olduğu gibi yâ bulut içinden âfitâb zâhir (17) olduğu gibi maḥbûb maḥfadan bir cāriye ile çıkdı ve ol h̄âdim eyitdi ki (18) emîrû’l-mü’minîn selâm ider ve buyurur ki bu kenîzeke melik olduğını bize didiler (19) saña raḥmet ü şefkât eyledük ve bu kenîzeke mâlıyla ve kumâşıyla ve buña ta‘alluk (20) ne ki var ise bağışladuk ve bir nice deve ve katır yüklü getürdiler ve gitdiler (21) ben maḥhbûbuñ elini t̄utdum ve ol müretteb meclise getürdüm çün ârâste meclis gördi (22) bensiz şarâb içermişsün ve şöhbet idermişsün ve benden fâriğ olmuşsun didi (23) and içdüm ki t̄â firḫâtüñle mübtelâ olmuşum bu giceden özge şarâb şöhbetini eylemedüm

[160-a]

(1) ve hālūmi firākinde taqrīr eyledüm ve bu sa‘ ādetūñ huşūluna sebep şordum eyitdi
(2) bilgil ki emīrū’l-mū’minīn andan berū ki beni aldı ne gördi ve ne katına çağırđı
(3) ve çün emīrū’l-mū’minīnūñ anası seyyīdesinūñ hālinden haberdār oldı beni
katına (4) çağırđı ve Muttaķi anasından iltimās eyledüğüñi ve saña ne cevāb
virdüğüñ (5) baña didi ve senūñle benüm ortamuzda olan muḥabbetden şordı şüret-i
hālī (6) gizlemedüm didüm ve ağladum ve ḥāzır olan kenīzekleri baña gülüşdiler ve
dāyimā seyyīde (7) ve kenīzekler senūñ bābuñda benümle laṭife iderlerdi ve bu
ḥikāyet ḥaremde meşhūr u (8) ma‘ rūf oldı bu gice ḥalīfe beni ve mecmū‘ kenīzekleri
ve seyyīdeyi çağırđı (9) ve baña buyurđı ki sāz çalam ve semā‘ eyleyem birkaç
nevbet semā‘ eyledüm baña eyitdi ki (10) eger filān şavtı bilürsün ki di ve ol şavt ol
neydi ki dāyimā sen benden (11) dīlek eylerdüñ ve çaldırırduñ çün ḥalīfe ol şüreti
didi seni andum gözümden (12) yaş revān oldı kendüme mālīk olamadum ve zār u
zār ağladum Muḫtedir çün (13) ağladuğımı ve ıztırābımı gördi ol ḥāle inkār eyledi
ve sebebini şordı (14) kōrķmadum ve cevāb virmekde müteḥayyir oldum ve
seyyīdeye baķdum seyyīde güldi (15) ve ḥāzır olan kenīzekler daḫı güldiler çün
Muḫtedir seyyīdenūñ güldüğüñ gördi (16) beni kōdı ve seyyīde müteveccih oldı ve
eyitdi senūñ güldüğüñ ve anūñ ağladuğınūñ (17) sebebi nedür Muḫtedire cānına
başına and virdi ki eger şüret-i (18) ḥāle vāķıf olsa hīç kimesneyi incitmeye Muḫtedir
ķabūl eyledi seyyīde (19) ḥikāyeti min evvelihā ilā āḫīrihā naķl eyledi çün ḥikāyet
tamām oldı (20) Muḫtedir baña eyitdi şöyle midür ki didiler ve ağladuğūñ İbni
Meymūn için midür (21) epsem oldum hic cevāb virmedüm Muḫtedir eyitdi eger
rāst dirsen (22) seni aña bağışladum ve ikiñüzi murāda irişdürdüm girü ağladı ve
rāstdur (23) didüm ve şüret-i hālī emīrū’l-mū’minīnūñ şerīf-i sem‘ine irişdügi
gibidür didüm

[160-b]

(1) çün ben bu sözi söyledüm Muḳtedir ana seyyīdeye müteveccih oldı ve eyitdi (2) eger bir kenīzeki bir hıdmetkārımuza bağışlasaḳ çok degül seyyīde buyurdı ki (3) bārḫā dilerdüm ki ḫalīfeden bunu derḫāst eyleyem bu luḫfa ve bu kereme (4) taḫrīş u terḫīb idem ammā ḫalīfe bu luḫfı bī-vāsıḫa-ı şefā' at eyledügi (5) şeref-i devlete ve 'uluvv-i himmete lāyıḳdur andan şoñra ḫalīfe bir ḫādime buyurdı ki (6) bu kenīzeki cemī' mālıyla İbni Meymūn sarāyına ilet ve benden selām vir ve eyit ki (7) bu kenīzeki bile ne varısa aña bağışladuḳ ve aña teslīm eyle çün ḫalīfe (8) bu sözi didi ḫuru geldüm ve hıdmet itdüm ve ḫāzır olan kenīzekler feryād (9) eylediler ki murāduña irişdüñ ve nem varısa cemī' eyledüm ve geldüm İbni Meymūn eydür (10) ol gice şubḫa degin neşāt u 'işretle geçirdüm ve andan şoñra seyyīdenüñ iḫsānına (11) ḫavl eyledüm ve şilāḫ u taḫvīye meşḫūl oldum ve baḫıyye'-i 'ömri du'ā ü şenā (12) ve ibādete dūrişdüñ müddet-i medīde şoñra ḫādımü'l-lezzāt ḫadīşini (13) mükerrer eyledi ve *eyyi na'im lā-yükedderü'd-dehr faşl* bu ḫikāyetde bir fāyide (14) budur ki çün bir kişiyeye vāḫı'a vāḫı' olsa ve ḫadīşeye düşse ve ol ḫadīşe (15) mālilla mündef' olsa 'āḫil gerekdür ki māl bezl itmekde taḫşīrluḫ cāyız görmeye ki (16) ḫāsenat ü danā'nuñ 'āḫıbeti vaḫımdür şöyle ki İbni Meymūna oldı eger (17) evvel emrden ol cāriyeyi almış olsa āḫırde bu zaḫmeti çekmezdi ve bir fāyide (18) budur ki 'āḫil gerekdür ki her gāḫ ki bir pādşāḫ veyā bir ulu kişi aña bir nesne (19) şorsa herçend ki ol nesneyi dimekde ḫavf olsa rāstın ve ḫoḫrısın (20) dimek gerekdür ki ol şıdḫ bereketinden maḫşūd ḫāşıl ola mühlikden ḫalāş (21) bula şöyle ki ol cāriye eyledi çün ḫalīfe ḫatında şūret-i ḫālī rāst (22) söyledi lā-cerem murāda irişdi ve bir fāyide budur ki her gāḫ ki pādşāḫ (23) yā bir ulu hıdmetkārınuñ bir işine muḫḫālī' olsa mürüvvetine lāyıḳ budur ki

[161-a]

(1) ol hıdmetkârı maqşûdına irişdüre şöyle ki Muqtedir eyledi (2) **el-hikâyetü's-sâlişetu** nâkılân-ı aḥbâr ve râviyân-ı aşâr şöyle hikâyet (3) eylediler ki Bağdâd şehrinde ḥânedân-ı kadîmden bir yigit vardı ki şâhib-i mâl ve (4) ni' met idi ve atasından daḥı mâl-i bisyâr ve ni' met-i bî-şümâr mirâş aldı idi (5) mâ' a-hâzâ ol ḥâceluḡla bir muḡanniye câriyeye kul olmuşdı ve ol ḥâl câriyenüñ (6) melâḥatde rub' -ı meskûnde nazîri yoḡdı ḥasretinden serv-i çemen aña beñzeyem (7) deyü temâyül iderdi ve ol sâ' adeti bulamazdı ve ḥadd-i reşküñden gül (8) ol ḥüsne bergini yeke virirdi ve 'âkıbet ḥacâletden önünde topraḡa (9) düşerdi âfitâb ḥatḥ-ı istivâya irişdükte anuñla müsâvât fikrini eylese (10) fi'l-ḥâl zevâlle mübtelâ olurdu mişk ḡayretten gül-âbdan koḡu 'âriyet (11) alurdu ve 'âkıbet koḡusu katında şerm-sâr olurdu saçı mâ' a-hâzâ ki (12) kaddiyle uzunluḡda berâber idi 'âşıklar gibi şikeste ve sergerdân hemîşe (13) ayaḡına düşerdi zülfi egerçi perişandı ammâ her ḥâlķasında nice göñül (14) müctemi' idi alnı ḥüsrev-i seyyârekânla da' vâ-yı şâhi idüp ḡâlib olup (15) ḥüsni taḥtında cülûs kılmışdı kaşı yâyını kurup ḡamze oḡıyla 'âşıklar (16) cânını nişâne idüp ḥatâ itmezdi aḡzı egerçi şekerkāniydi ammâ ḥarvârla (17) tuzı var idi ki cihâna anuñla şer ü şerber aḡırdı **el-kışsa** ol yigit (18) bu câriyenüñ ki ba' zı evşâfını işitti 'aşķına giriftâr olmuşdı (19) ve ol zühre-şifat âfitâb ruḡ mâh cemâl daḥı cân u göñül ile ol yigide ki (20) 'atâr-ı rûzḡâr idi müşteri oldu 'âkıbet ol yigit ol câriyeyi (21) şatun aldı ve ortalarında muķârene vü ictimâ' oldu ve bî-nuḡüst (22) zeḡl-i firâķ ve meşakķat-i mirriḡ şohbete meşḡul oldu ve şa' nat-i müsikîde (23) ķanda bir mâhir ve sâz şivesinde ķanda bir kâmil kişı var idi ol ḥâce

[161-b]

(1) mâl ḥarc iderdi ve buña ta' lim itdürürdi tâ ki ol kenîzek ol şan' atda (2) mâhir ü ḥâzîķ oldu ve bir sehl müddetde ol ḥırfetüñ ehlinden fâyiķ oldu (3) ve rûzḡâr

şoĥbetinde ĥoş geĥdi ĥālī ōña iriřdi ki mecmū[‘] cevāhir ü (4) lā[‘] li ĥarc eyitdi ve eli ōadef gibi ĥālī ĥaldı ve iĥtiyāc u faĥr bir ĥadde yetdi ki (5) ĥūt-i yevme mālīk olmadı ve libās yerinde palās giydi dostlarla bāb-ı (6) ma[‘] iřetde meřveret eyledi ĥamu eyitdiler ki ĥün ikiñüz [‘]ilm-i ĥanāda ve řan[‘] at-ı (7) mūsīķīde mahāretñüz vardur mařlaĥat oldur ki ĥālķla iĥtilāĥ idesüz ki (8) hem řoĥbet ve hem ve ĥi ma[‘] āř ĥāřıl ola ol yigit eyitdi ki bu iřden (9) baña elem yegrekdür bir müddet bī-nevāluķda zindigāñi eyledi [‘]aķībet kenīzek (10) eyitdi mařlaĥat oldur ki her-ĥend ki bu cānla ōaña ĥarīdārem beni řatasun ki (11) müřteri sa[‘] ādetinden rāĥat olam ve sen faĥr zūĥaliñün nuĥūsetinden (12) ĥalāř bulasun ve bahāmi sermāye idinesün ve ticārete meřĥūl olasun (13) aĥirü'l-emr müfāraķatı iĥtiyār eylediler ĥün řabāĥ oldı ol ĥ[˘]āce (14) kenīzeki aldı ve bāzāra vardı dellāl eline virdi bir yigit Benī Hařımden (15) Bařrada sākīn idi ve řāĥib-i cāĥ u mālđı ve ol řarafuñ (16) mürüvvetinden idi ve leĥāfet ü zārāfetde ĥazz-ı vāfiri ve nařīb-i kāmili (17) var idi Bařradan teferrüce Baĥdāda gelmiř idi ve ekřer evķātı lehv ü (18) řarab ve [‘]ıyře mařrūfdu ol bāzārda ĥāzır bulındı ve nazarı (19) ol kenīzeke dūřdı beř yüz dīnāre ol cāriyeyi aldı hemīn ki (20) iki řarafdān icāb u ĥabūl oldı ve řemen ü müřemmen teslīm olındı ol (21) [‘]āřık-ı miskīn pīřmān ve ol bāzārdān bīzār oldı ve aĥlamaķ (22) ve feryād eyledi ve ol bey[‘] üñ ikālesine ne ĥadar ki derĥ[˘]āst eyledi (23) ĥāceti revā olmadı nāĥār altunuñ kīsesin yeñine ĥodı ve melāletle

[162-a]

(1) yola girdi ve ĥayretten ne eyledüĥünü ve ĥanda varduĥını bilmezdi zīrā bilürdi ki (2) sarāy maĥbūbsuz miĥnet ü vahşet evidür belki ĥaķīķatde dārü'l-ĥazendür (3) bir mescide girdi ve oturdı ve bir laĥza mařlaĥatıñuñ tedbīrini fikr eyledi (4) ĥāyet melāletden uyķu ĥalebe eyledi ve altun kīsesini başı altına (5) aldı henüz tamām yatmamışdı ki bir řaĥř geldi ve başı altından ol (6) kīseyi aldı ve yola girdi diledi ki ardınca vara hemīn ki yerinden (7) řıĥradı başı ařaĥa dūřdı řuru geldi ĥördi ki ayaĥı

bir iple (8) kazuğa bağlanmış ayağından ipi çözünce ol kişi kaçdı hic andan (9) eşer bulmadı zār u efġān eyledi ve eyitdi kimesneye muhtāc olmayam deyü (10) maġbūbdan geçdüm ve āġīr māldan daġı çıkdum ve bu dirlükden ölüm yegdür (11) **el-kıssa** kendü ile fikr eyledi ki bu ġarāret Dicle şuyından özge nesne ile (12) münṭafı olmaz kendümi şuya bıraġam ve bu oddan kırtulayum ölümüne (13) rāzī oldı ve maġabbet odundan ġaksār olup yel gibi tiz kendüyi (14) şuya bıraġdı Dicle kenārında oturanlar şandılar ki ayaġı šayındı (15) düşdi birkaç kişi girdiler ve ta‘cille girü çıkardılar ve ġaġıkat-ı ġālī (16) andan şordılar şüret-i ġālī naġır u kıtmīr taġrīr eyledi ol cemā‘at (17) anı tesellī eylediler ve şabr buyurdılar ve eyitdiler ki maġbūb elden gitdi (18) ve māl pāymāl oldı eger kendü helākine daġı iġdām eyleseñ ahiretde (19) mu‘azzab olasın pes evlā oldur ki şabri sermāye ve ġilmi vü vaġarı (20) pīşe idinesün çün ġāce-i miskīn ol cemā‘atden bu sözi işitdi (21) tesellī vü ārām gönünde ġāşıl oldı ve ġadīm dostlarınıñ biri ġatına (22) vardı ve ġālīni aña şerġ eyledi ol civānmerd elli aġçe virdi ve eyitdi (23) maşlahat oldur ki Baġdāddan bir šarafa gidesün ve bu muġaġġari ġarcuñ

[162-b]

(1) şarf idesün ve çün sen kitābdan ve ‘ilm-i edebden ġazz-ı vāfirūñ vardır (2) bu vezīrūñ ġıdmetine varasun ve defterini ve ‘amelini bildüresün ve faġr-u (3) faġadan ġalāş bulasun ġāceye bu naşīhat ġoş geldi cān u gönül ile (4) ġabūl kıldı ve vāşıta ‘azm-ı cezm kıldı zīrā ol šarafda ba‘zı aġārībi (5) ve dostları var idi ol elli aġçeyi aldı ve Dicle kenārına geldi (6) ve bir büyük keşti gördi Dicle kenārında baġlu ve ġamāllar ol keştiye ġumaş (7) šaşırlar mellāġlar eyitdi ki vāşıta giderem ve ücreti ne ise virürem (8) eger bu maġşūduñ ġuşūlına vāşıta olsa gör fayide-i dünyevī ve uġrevī (9) ġāşıl ola mellāġlar eyitdiler ki bu keşti Başradan bir ulu kişinüñdür (10) mellāġlardan özge girmeye ruġşat virmez ammā eger mellāġlar şüretine girseñ (11) seni maġşūdına irişdürevüz ve sehl ücrete ġāni‘ olavuz ġāce-i (12) miskīn eydür ol

Dicle şuyunda ğarķ olmağa rāzī idüm şimdiki hālde (13) mellāhluķ aña göre ulu mansıb ve ‘ālī mertebedür pes rāzum āşıkāre olmasun (14) deyü kendümi mellāhlar şūretine ķodum ve miħnet sāhiline irişmek tama‘ına (15) keştīye girdüm bir laħza olmadı gördüm ki maħbüb ħaramān ħaramān iki (16) cāriye ile keştīye grimege gelür ve melālet eşeri çehresinde zāhir dil-dāruñ (17) dīdārını görmekle derdüm azaldı ve vuşūluyla vişālüm ve tama‘um çoğaldı (18) ve bildüm ki ol keştī maħbūbumı alan Hāşimīnūndür kendüm ile muķarrer eyledüm ki (19) Başraya degin olaruñla muvāfaķat idem ve maħbūbla efendisi ķatında ħāce-i ‘āşıkluķ (20) mertebesinde muvāfaķat idem tā semā‘-ı cān fezāsın istimā‘ itmekle rāhat (21) bulam ve ħāce hāli bilmekle baña rahmet ü şefķat eyleye ve ardınca ħāce Hāşimī (22) birķaç atlu ile geldiler ve atdan indiler ve ittifaķla keştīye girdiler (23) ve keştī revān oldu ķuşluğa degin gitdiler andan keştīyi sāhile çekdiler

[163-a]

(1) ve ta‘ām yimege meşğül oldılar çün fāriĝ oldılar ħāce cāriyeye eyitdi (2) nice nice melūl olasun ve yimekten ve içmekten kesilesün ve bizi şikeste-ħātır (3) eyleyesün bu vāķı‘a evvel saña vāķı‘ olmadı ve bu ħādişe saña maħşūş (4) degül senden önden çok kenīzekler şatulupdur hiç kimesne senün gibi iştīyāķden (5) ħasta olmadı ve seni māl-ı fāniyeye şatan kişinün firāķine ne bunca melūl (6) olmaķ gerek çün sözi işitdüm bildüm ki ol daħı maħabbetde benümle müşāvidür (7) sevdā ziyāde oldu ve vişāliline tama‘um artdı andan şoñra keştīnün bir tarafına (8) perde aşdılar ve ol yigitleri iķerü çağırdılar ben şordum ki ol yigitler (9) ne kişilerdür ħācenün ķarındaşlarıdır didiler çün perde içinde cem‘ (10) oldılar telaţţuf u temellük ile ol kenīzeki rāzī eylediler ki bir baţnı eline aldı (11) ve düzdi ve nevāħat eyledi çün sürüde āğāz eyledi gözlerinden yaş (12) revān oldu ve çün terāne-i perde devāda ķıldı gönül perdeden çıķdı (13) ve ağlamakdan şavt ağzında maħbūs oldu ve ol tayıfenün ‘ayşi mūnaĝĝas (14) ve ‘işretleri bāţıl oldu ve ben ölü gibi düşdüm mellāhlar bu

hālūmi şara^ç (15) yeline haml eylediler ve bilmediler ki ‘aşk odudur yüzüme şu saçdılar ve kulağumda (16) bañladılar bir sâ^ç atden şoñra ifâkat buldum ol cemâ^ç at rıfķ u luḡfla (17) perde-i ‘uşşâķda bir terâne daḡı dilek eylediler ol dil-ber sâzını eline aldı (18) ve ‘uşşâķ perdesini âġâz kıldı bu eşnâda bî-iḡtiyâr bir ah eyledi ve bî-irâde (19) bir na^ç ra urdı ve yâķin oldu ki helâk ola ve kendüden bî-haber olup düşdi (20) ve ben her-çend ki şabr itmek istedüm ki râzum âşikâre olmaya ‘âķibet tākātum (21) tāk oldu ve maşrū^ç gibi bî-hod olup düşdüm ve mellâḡlar beni (22) ḡoduklarına birbirine melâmet eylediler ki bu dīvâneyi ne için ḡoduñuz didiler (23) ve beni gemiden ḡıķarmaġa ittifak eylediler çün kendüme geldüm tazarru^ç u temellük eyledüm

[163-b]³¹

[164-a]

[164-b]

(1) ve mellâḡlar çün şu^ç üdumdan bî-haber idiler tālî^ç müñ sıtaresin hubūta (2) bıraķdılar ve işüm uc-ı iķbâl-i devletden ḡadîd-i edbâr-ı miḡnete irişdi (3) ve tā güneşüñ ḡarâreti bende eşer itmeyince uyḡudan uyanmadum çün uyandum (4) baḡtumı uyur buldum iki gözümden Dicle revân olup kenâr-ı şaḡta geldüm (5) gördüm ki gitmişler ve ben ol ḡ^çâce-i Hâşimîñ adını ve ḡabîlesini (6) şormamışdum ve bilmezdüm balıķ gibi ol ḡışķde helâkümi mu^ç âyene eyledüm (7) ve ḡuşşadan yâķin idi ki delü olam **el-ķışsa** ol ‘ayş u ‘işret güyâ ki (8) düş idi nâ-gâh ırâķdan bir keşti peydâ oldu kendümi anlara i^ç lâm (9) eyledüm çün beni gördiler keştiyi kenâra getürdiler ve ḡâlüme tereḡḡüm idüp (10) beni keştiye ḡodılar çün Başraya irişdüm müteḡayyir u ḡamnâķ bir kârvân (11) sarâyda nüzül eyledüm ve

³¹ Çalıştığımız metinde 163-b ve 164-a sayfası eksik olduġu için boş bırakılmıştır.

vech-i ma'āşımı ne yerden olduğuna mütehayyir kaldum (12) ehl-i Bağdâddan bir kişi gördüm ki anuñla sâbıķam var idi ve ma'rifet-i kadîmi (13) hâşıl idi diledüm ki hâlümü ana 'arz idem nefsum bu zellillige rāzî olmadı (14) muķayyed olmadum ve bir bakķāl dükkânında oturdum ve devât u kalem diledüm (15) ve birkaç satır kitâbet eyledüm bakķāl hüsn-i haţţuma ve kubh-ı hâlüme nazâr eyledi (16) kandansun ve bu şehre kaçan geldüñ didi şüret-i hâli şöyle ki var idi (17) takrîr eyledüm bakķal eyitdi eger kanâ'at idesün ki dükkânımuñ dahlın ve hırcın (18) defter idesün yimekten giymekten özge günde buçuķ aķçe vireyüm çün (19) bu sözi işitdüm eyitdüm el-hamdüli'llâh ki rızķdan bir kapu açdı ve su'âl (20) zilletinden halâş eyledi rāzî oldum ve emânetle dahlini ve hırcını (21) zabt eyledüm şöyle ki sehl müddetde kitâbetimüñ eşeri zâhir oldu andan soñra (22) vazîfemi bir aķçe eyledi ve gün-be-gün i' tikâdı benüm haķķumda ziyâde olurdu (23) tâ şuña irişdi ki kızını baña 'arz eyledi ve nikâh-ı şer' iyle baña virdi

[165-a]

(1) her gün benüm haķķumda şefķati ve ihsânı ziyâde olurdu illâ ben dâyimâ (2) gülmekten ve oynamakdan perhîz iderdüm ve şöhetinden yaslu kişi gibi ictinâb (3) iderdüm bu hâl üzerine iki yıl müddeti geçdi ki ol 'avrat ile dîrlük (4) iderdüm ve hâlümü bundan mestûr kılordum iki yıldan soñra bir gördüm ki (5) halk kerve kerve çok çok sefere gider gibi yerağ idüp giderler (6) şordum ki bu fayife ne yere giderler eyitdiler ki bu gün 'ıyd-ı naşârîdür (7) ve bu gün 'Able adlu bir yere cem' olurlar ve 'işret ü neşâţ iderler (8) ve Başrada resm şöyledür ki zarîfler ve harîfler añlarıñ teferrücüne giderler (9) mu'âşeret itmekde müşâreket iderler ol sözi işitmekden kaygum (10) azaldı ve gönlüm teferrüce meyl eyledi ve kendüme eyitdüm laţif tab' yârenleri (11) ve ehl-i dil dostları bugünkü günde taleb itmek gerek ben dahı varayum (12) şâyed ki Hâşimîden ve aşhâbından eşer görem yâ bir haber alam buyurdum ta'âm (13) u şarâb müheyyâ eylediler ve bir keştî ücrete aldum ve bir gulâmla

keştīde (14) oturduḡ ve ʿ Ableye vardum ol gün anda oldum çün halk teferrücden (15) döndi ben daḡı keştīye bindüm ittifak ol ol keştī ki Hāşiminin idi (16) gördüm çün teʿemmül eyledüm Hāşimī ve aşḡabı birkaç muḡribe cāriyeyle oturmuşlar (17) çün anları gördüm ʿ anān-ı ihtiyār elden gitdi ve ḡāyet ferahdan feryād (18) eyledüm anlar daḡı çün beni gördiler tekbir āvāzını ʿ ayyuḡa iriḡdürdiler (19) ve behcet ü sürür izhār eylediler çün iki keştī birbirinüñ yanına geldi (20) beni kendü keştīlerine aldılar muʿānaḡa vü muḡāfaḡadan ḡoñra kıḡḡa-ı ḡuḡḡamdan (21) ḡordılar naḡir ü kıḡmīr ḡerḡ eyledüm anlar eyitdi ol gün ki maʿḡal (22) ırmaḡında senden ayrıldıḡ çok ḡaleb idüp senden nümīz olduḡumuzdan ḡoñra (23) ḡāḡā ḡuya ḡark oldu deyü ḡümān eyledük ʿ ayḡümüz mūnaḡḡāḡ oldu ve giryān

[165-b]

(1) ve ḡamnāk olduḡ ve kenīzek nevhā ve zārīye āḡāz eyledi ve yüzini ve ḡaftanını (2) yırtdı ve ḡaçını kesdi bu ḡālle çün Başraya iriḡdüḡ murāduñ nedür ki (3) ḡāḡıl idevüz didüḡüne ben senüñ ḡācenle vaʿde eylemiḡdüḡ ki saña ḡıdmet (4) buyurmayavuz yā işin senüñ elḡān ü ḡinā gele temettuʿ eylemevüz ve mürüvvet (5) mezhebinde vaʿdeye ḡilāf eylemek cāyiz degül kenīzek eyitdi ki iş ḡaddinden (6) geḡdi ki benden semāʿ u ḡanā ve ḡarab ü ʿ iḡret gele bu ḡüḡmāli ki ben gördüm (7) ḡaçan rebāb ḡalam ve çün ʿ āfiyet perdesi yırtıldı perdede ḡaçan nesne (8) diyebilem maḡbüb ḡuda ḡark olmuş ve ben ḡarāb iḡem ḡāyet bī-edebī ola (9) ve dost olam girdābına düḡmüş ve ben dirī neḡāt ü ʿ iḡretle nihāyet (10) bī-vefāyī olam benümḡün günüm gibi ḡara ḡaftān ve ḡönlüm gibi ḡar eve ve ḡuvvetüm (11) sāḡıḡ olmayacak ḡaderi ḡüt tertīb buyuruñ bāḡī ʿ ömrümi bu muḡıbet (12) iḡinde ʿ ibādetle geḡürem ne didiyse yerine geldi ve ḡimdiki ḡāilde senüñ (13) vefānda ḡöyle oturmuşdur ve ḡarab u ʿ iḡretten geḡmiḡdür beni ḡatına (14) iletdiler çün beni gördi naʿ ra urup bī-ḡuḡ oldu bir sāʿ atden ḡoñra (15) çün kendüye geldi elümi öpdü andan ḡoñra ḡāce-i Hāşimī eyitdi (16) ḡimden girü siz bilürsüz ki biz ortadan ḡıḡduḡ elini öpdüm ve eyitdüm

(17) nice ki beni kaygudan āzād eyledūñ anı dañı kayıduñdan āzād eyle şöyle ki (18) va‘de eylemişsüz Hāşimī buyurdu ki bir cemā‘at çağırdılar ve yanlarında ol (19) kenizeki āzād eyledi ve aqđ-i şer‘ī ile baña nikāh kıldı ve bir sarāyı tamām ferş ile (20) ve aña tābi‘ ne gerekse bize temlik eyledi ve beş yüz dīnār naqd naqd eyledüm ve baqqal (21) kızımı luţıfla hālka rāzī eyledüm ve andan şoñra ğamı ‘ıyş-ı kāmil ve neşāt-i tamāmıla (22) geçirdük ve Hāşimī şıhhatinde her gün işüm teraqqide oldı ve çok ni‘met hāşıl geldi (23) şöyle ki evvelinden dañı yeg **faşl** bu hikāyetde fāyide budur ki ‘āqıl gerekdür ki

[166-a]

(1) keşret-i mālā aldanmaya ve sürür ne kadar ki müyesser olursa ve neşāt ne kadar el virirse (2) inbisāti haddinden geçürmeye ve ‘aqr içmekle ‘aqrını yıkmaya ve rāhata meşgöl olmağıla (3) terk-i felāh u şalāh itmeye ve iblīs-i semnihūñ telbīsine mağrur olmaya ve yaqın bile ki (4) hamr sermāye-i tuğyān ve dünyāda ve ahiretde ziyāndur her kim ki müseddes hücrede murabba‘ (5) oturup müselleş içmege meşgöl olsa müsemmen kuşuruñ hūrīsini teferrüc eylemekden (6) maħrūm olur şöyle ki ‘aşık-ı miskīn evvelde eger idmān-ı şarāb sebebiyle (7) mālını zāyi‘ eylemeseydi ma‘şūqını şatmağa muhtac olmazdı ve āhırde (8) esriklük ve süstī ğālib olmasaydı maħbūbuñ dīzārından ve ma‘şūkuñ (9) şöhetinden maħrūm olmazdı **el-hikāyetü’r-rābi‘atu** Reyysā hikāyet eyledi ki (10) ehl-i Başradan bir kişi vardır ki keşret mālā ehl-i Başradan mümtāz idi ve hadem (11) ü haşmetle hālkdan bī-niyāz idi bir nāreside kenizek ki hūsnde kemāle irişmişdi (12) aldı andan şoñra ol kenizeki ‘ilm ü edeb öğrenmege mü’eddibe virdi ve her gün (13) hū‘ācenūñ ‘aşkı ziyāde olurdu bir hadde irişdi ki kesb ü kārđan (14) qaldı ve vechi ma‘işet tedbīrine hālel irişdi ve mālında noqşān-ı kāmil zāhir (15) oldı ve faqr u fāqa müstevlī oldı ve ihtiyāc nihāyete irdi ve hāl şuña (16) irdi ki küt-i yevminden ‘āciz u nūmiz oldı ve ekşer evkātını açluğıla (17) geçürürdi ve ekşer aqval yalıncaqluğıla olurdu kenizek ol hālinden muztarib (18)

oldı ve h̄ācenüñ ‘acine riķķat eyledi ve eyitdi egerçi meclis-i ‘işretüñ zehre sem (19) ve cānla saña müşteri ammā maşlaḫat budur ki beni şatasun ve idbārı zūḫalüñ (20) te’şirinden iķbāle iresün zīrā ki baña ay gibi kemālden şoñra noķşān odur (21) ve fakr u ğanā güneşüñ taḫte’ş-şu‘ā’ında ‘uḫārid gibi bī-nevāluķ odundan muḫterik (22) oldum h̄ācenüñ her-çend sermāyesi yoğıdı ammā dimāğında sevdā çoğıdı (23) çün zarūret ḫadden geçdi kenīzeki şatmağa gönül ruḫşat virdi

[166-b]³²

(1) bāzāra götürdi ve ḫarīdāra ‘arz eyledi ‘Ömer bin ‘Abdu’llāḫ bin Mu‘ammerü’l-Temī ol (2) vaķt Başranuñ emīri idi şāḫib-i cemāl kenīzek isterdi ol cāriyeyi (3) aña ‘arz eylediler cemāl ü kemāline ‘āşık ve zūlf ü ḫāline müştāk ve cān u mālā (4) ḫarīdar oldı ve fi’l-ḫāl otuz biñ aķçeye bāzār itdiler ve bāyi‘ semenini ḫabūl (5) eyledi ve ol zūhre cebīni vü māḫ-i felek ḫüsn ü āfitāb ruḫ bi’z-zarūri (6) teslim kıldı çün zeh̄l-i mirriḫ ḫalınca ol..... (7) mübeddel kıldı ve pişmānluķ odı her birinüñ gön̄lünde yandı ve nedāmet (8) ḫoprağa..... ḫolu yere eyledi ğāyet ḫasretinden içlerinden şu ve yel çıķdı (9) ve gözlerinden ıssı şu aķdı ve bu sırra İbni Mu‘ammer vāķıf oldı eyitdi (10) diledüm ki ‘āşıkla ma‘şūķ ortasında hicrāna sebep olam kenīzeküñ (11) elini aldı ve efendisine teslim eyledi ve bahāsını daḫı bağışladum didi (12) h̄āce-i miskīn kenīzek cemāliyle şādān ve İbni Mu‘ammer mālīyla ḫandān oldı (13) ve andan şoñra ferāğat ü ‘ayşle rūzgār geçürdi **faşl** bu ḫikāyetde (14) fāyide budur ki her kim ki bir miḫnetzedenüñ ḫāline muḫḫālī‘ olsa ve anuñ miḫnetini (15) gidermek elinden gelür olsa ve ol ḫālī ğanimet görmese ve firşatı fevt (16) eylese ‘aḫlān ve erbāb-ı mürüvvet anuñ danā’atine ve ḫasāsetine ḫükmi dirler (17) ve ‘aceb olmaya ki ol taķşir ni‘metüñ zevāline ve ḫaşmetüñ

³² 166-b ve 167-a sayfalarının ilk on satırları çok silik olduğundan çeviriyazıya düzgün bir şekilde aktarılamadı. Bu sayfalara ait silik kısımlarda yalnızca okunabilen ifadeler yer verilmiştir.

noğşānına sebep olmaya (18) ve ol ğanīmete iğdām itmeyesiz devlet ve devām-ı
 ‘izzetine mūcib ola nice ki (19) İbni Mu‘ammer ol iki bī-çāre ‘aşığ hakkında eyledi
el-ḥikāyetü’l-ḥāmisetu (20) İshāk bin İbrāhīm el-Muṣlī ki Hārūnu’r-reşīdūn
 nūdemāsından ve ḥavāş-ı (21) ḥazretten idi şöyle ḥikāyet eyledi ki Hārūnu’r-reşīd
 ḥacc seferinden (22) Başra şehrine geldi ve Ca‘fer bin Yahyā el-Bermekī ki fazl ü
 kerem ile ma‘rūf (23) meşhūrdur ve bunca yıldan şoñra ḥalk dilinde ḥayr ile
 mezkūrdur ve Hārūn ile idi

[167-a]

(1) bir gün Ca‘fer baña eyitdi yā Ebā Muḥammed bugün baña bir muğanniye
 cāriyenūn şan‘atını (2) didiler ve beni dizdārını görmezsin şor ile (3) eylediler ki ... ol
 kenīzeki sarāydan özge yer ve ḥaremden rāzī (4) ve sarāydan taşra çıkmāğa
 ruḥsat vermeyüp (5) sevdāsı dimağumda mütemekkin olupdur
 fi’l-cümle ‘azmi buña ki muşammim eylemişem ki (6) tüccār ve ehl-i bāzār libāsına
 girem şöyle ki kimesne beni bilmeye ve eger ol kenīzek (7)
 didārınuñ.....
 (8)..... (9) baña
 muvāfaqat idesün ve bu ḥareketde müsā‘det kılasun sem‘an ve tã‘aten (10) muṭi‘ ve
 fermānum çün rikāb-i ‘ālī ḥarekete gele bendenūn ‘anān-ı iḥtiyārı elinden (11) gider
 didüm çün vaqt zevāl oldu ve ḥalk kālileye meşğul oldılar (12) Nuḥās geldi ve Ca‘fer
 ‘amāme şalardı ve ehl-i bāzār ve tüccār şüretine girdi (13) ve baña daḥı buyurdu
 şöyle eyledüm ve her birümüz bir diraz küşe bindük ve Nuḥās (14) önümüzze düşdi
 ve bir sarāy kapısına getürdi ki dergāh-ı ‘ālī tãkı (15) mürtefi‘ idi Nuḥās kapu
 ḥalkasını depretdi ve ev issini çağırdı (16) ḥüb-şüretlü zibā mintān ve pür-ton kaftān
 giymiş ve eşer-i faqr u fãka üzerinde (17) zāhir olmuş bir yigit çıktı ve girmege bize
 destūr virdi çün girdük (18) bir dehliz gördük şöyle ki mülük u vüzerāya lāyıkdur
 ammā bürilmiş (19) ve ḥarāb olmağa yerilmiş ve ḥücreler ve eyvānlar ve tãbhāneler

‘ālī bünyād ve refi‘ nihād müşāhede kılduķ ammā mecmū‘ ısı muħallel ü ħarāb olmuş ve dehlīzde bir ev ķapusu yapılmış yigit ol eve girdi (20) ve bir eski ħaşır ķıķardı ve dehlīzde döşedi oturduķ Nuħās (21) ol yigide kenīzeki ħāzır eyle didi yigit ol eve girdi bir laħzadan şońra (22) bir kenīzek ķıķdı ġāyet melāħat ve nihāyet sabāħatde bir yüz ki eger farkı (23) mişķini olmasaydı anuńla ay ortasında fark müte‘ azzir olurdu

[167-b]

(1) şādef içindeki dürr gibi yunmez ķaftān giymiş ħün te’emmül eyledüm ol yigidüń
 (2) giydügi ķaftān imiş geldi ve Ca‘ ferüń öńünde tırdı Ca‘ fer otur deyü (3) buyurdu ve iltimās eyledi ki şan‘ atından bir nesne göstere kenīzek barbān (4) düzdi ve bir āvāz ile hezārbār ħüsn āvāz arasından ħüb bir ķavle (5) āġāz eyledi ve her perdede ki nevāħat iderdi ‘uşşāķ perdesin yırtardı (6) ħün bir laħza sāzını depretdi sözi ħarekete geldi ve ħüzn ve aġlamak (7) ġālib oldu ve bekā ġanāya ķarışdı ve ‘ işret muşibete mübeddel oldu (8) ve evden daġı ol yigidüń na‘ rası āvāzı ķulaġumuza girdi kenīzek tırdı (9) eve girdi ve nevħa ü zārīde demsāz ü müşārik oldu ve āvāz ve ahenkleri (10) perdeden ķıķdı bir laħzadan şońra yigit ķıķdı ve eyitdi ki maħdūmlar (11) benden sādır olan ħareketden ma‘ zūr tıtsunlar ve melāmetle mu‘ ātebe eylesünler (12) eyitdi ki sözüń nedür söyle ve maķşūduń nedür di didük eyitdi Ĥaķķ Te‘ ālā (13) āġāh ve ġüvāhdur siz daġı āhid oluń ki bu şāhid-i māħ ruyi *livechi’llāhi* (14) *te‘ālā ve ibtiġā’ en li-merďātihi* āzād eyledüm bundan şońra üzerinde da‘ vā-yı (15) rıķķıyyet itmeyem ve sizden iltimās iderem ki vuşlatımızı nikāħ-ı şer‘ iyle muħkem (16) eylesün egerçi Ca‘ fer ol māħ rüyüń vişāli fevtinden müteħayyir ve ol ħurşīde-i (17) cemālüń şoħbeti maħrūmluġından müte’essif oldu ammā bi’z-zārūre ol kenīzeke (18) şordı ki bu yigide rāzī mısın ve bu vuşlata ruħşat virir misin kenīzek (19) na‘ am didi ve icāzet virdi Ca‘ fer ħuţbe oķudı ve ortalarında şöyle ki (20) sūnet-i resüldür ‘aķd eyledi andan şońra ol yigide teveccüh eyledi ve eyitdi (21) bu faķr u fāķa sańa bā‘ iş ne oldu ki bunuń gibi sermāyeyi elinden virdüń (22) ve bunuń gibi iħtiyāc ile bu

işşiden geçdüñ ol yigit eyitdi bu hikāyeti (23) rivāyet itmeküñ ũlī u ‘ arzı varınca ki kenīzeki taḥrīr eylemek ‘ illet-i melāmet idi

[168-a]

(1) bu hikāyeti taḥrīr eylemek daḥı mūcib-i melāmet ola Ca‘fer eyitdi çün ol (2) yegānenüñ şoḥbetinden bī-gāne olduḥ bārī hikāyeti işitmekden maḥrūm olmayalum (3) ol yigit āgāz eyledi ve eyitdi ki ben fūlān İbni fūlānum ve atam bu şehrūñ ekābir ü (4) meşāhīrinden idi şöyle ki bu kişi bilür ol dellāle işāret eyledi (5) beni ḥālet-i tufūliyyetde mektebe virdi ve bu kenīzek daḥı nā-bāliḡ idi atam (6) anı daḥı mektebe virdi evde ve mektebde birbirümüze mülāzim idük ve tamām-ı ũlfet (7) ü müvāneset ḥāşıl oldu ve mu‘allimüñ işi tamām oluncaḥ anam çeng ü ber-baḥḥ (8) öğrenmege virdi ve ben daḥı şoḥbetine raḡbet itmekden ekşer-i evḳātda aña (9) müvāfaḳat iderdüm ve ‘ilm-i müsīkide ve şan‘at-ı ḡanāda ol ne öğrense (10) ben daḥı öğrenürdüm ve her laḥza muḥabbet ziyāde olurdu ve her sâ‘at (11) ‘aşkı gönlümde mütemekkin olurdu şuña degin ki hadd-i bülūḡa irişdüm ve nişāb-ı (12) tamām-ı ḥaḥḥ ve belāḡatden ḥāşıl eyledüm ve atam ne ḳadar ki ekābir ü meşāhirüñ (13) kızlarını baña ‘arz iderdi çün ben şifte-i cemāl ve ‘āşık-ı zūlf ü ḥāl idüm (14) hīç kimesneye gönlüm ḳarar itmezdi çün şan‘at-ı ḡanā ve ‘ilm-i müsīkide (15) ḥazāḳat tamām ve mehāret kāmīl ḥāşıl eyledi ve basīḥ-i zemīne şaytı münbasīḥ (16) ve meşḥūr oldu anam bahāsi çokluḡına ḥama‘ eyledi ve şatmaḡa ḳaşd ḳıldı (17) ben ol ḥālūñ şu‘ūbetinden ölümü mu‘āyene eyledüm ve ḳalaḥ u izḥrāba (18) düşdüm ve yimekten ve içmekden ḳaldüm ‘ākībet muḫḫarr oldum ve şūret-i (19) ḥālī anama taḥrīr eyledüm ve pederüm ḥālüm daḥı ma‘lūm oldu baña tereḥḫüm eylediler (20) ve ol cāriyeyi baña baḡışladılar ve ekābir kızlarınuñ resmi ne ise cihāzdan (21) ve düḡünden eylediler ve baña teslīm ḳıldılar ve müddet-i medīde ‘ayş u neşāḥla (22) rüzḡār geçirdük ‘ākībet pederüm dā‘y-i ḥaḳḳa icābet ḳıldı ve dār-ı fenādan (23) dār-ı bekāya riḥlet eyledi ve ben kesb ü ticāretde taḫşīre āgāz eyledüm

[168-b]

(1) ve h arc u isr afi p iŐe idindüm ŐuŐa degin ki fa r bu h dde irişdi ki g r rs z (2) ve iki yıldur ki fa r u f kaya Şabr iderüz ve Şimdiki h alde bir günün k tina kuvvet m z (3) yo dur ve ortamuzda bir kaft nımız vardır ben taşra  ıŐsam ben giyerem ve ol (4) bir iz r t tinur ve ol  ıŐsa kaft nı ol giyer ben iz r t tinuram ve evde (5) otururam ve  n işitdüm ki h l fe ve v zer  ve erk n-ı devlet ve ek bir-i (6) memleket bu Şehre gelmişler ve fa r-u f kamuz nih yete irişdi eyitdüm ben seni (7) bu h lle görmege t kat m k lmadı ve bu miŐnetden h laŐ olmaga bundan  zge (8)  are bilmezem ki seni Şatam t  sen r hata irişesün ve ben bah nı serm ye (9) ideyüm egerçi sensiz h y t mümkün degül amm  maŐlaŐat Şöyledür ki didüm (10) eyitdi Őav b ne ise eyle buyur bu dell le ki h l m ze vuŐ fı var idi (11) i' l m eyledüm ve bu r zı ortada  odum ve ŐarŐ eyledüm ki bu ken ze ki (12) m Őter ye 'arz eylemek bu sar ydan  zge yerde olmaya z r  ol vaŐtten ki (13) bu sar ya gelibd r hergiz  adem bu dehl zden taşra urmayupdur ve diledüm ki (14) bu z hre -Şıfat ve m h-ruŐsarı m Őter  yalnız göre ve güneş gibi her  apudan (15) geçmeye ve ay gibi her manzaradan düŐmeye  n g lbe-i t r k m z h z r göz ile (16) münevver oldu ve bu h r b buŐa'  ud muŐuzla ma' m r oldu taşra gelüp (17) h dmetinize irişdi ve ne oldu gördünüz ve ne didi iŐitd n z (18) ve  n içerü girdi başa 'it b   mel met eyledi ve eyitdi 'aceb budur ki (19) senün 'aşkını c n u gönül ile h r dar m ve sen beni Őatarsun ve d yim  sevd nla (20) zar u eŐg n eyleyüm ve sen beni b z ra 'arz idersün bu g Őada hel k (21) oldum ki muŐabbet-i mec zi n  h k kat Őanurdum ve Őatmazdum did g ne aldandum (22) ve kendümi meclis  ns nde z hre-Şıfat bilürdüm ve sen benümle 'uŐarid gibi (23) ikiyüz l  imişsün ki ay gibi miŐ k-i fir ka biraŐduŐ ve maŐ m-ı 'arzda

[169-a]

(1) perdeden taşra atduñ ve nâdir budur ki ittişâl-ı müşterîyi zuhal gibi naḥs (2) görürsün ve muḳârenet-i zühreden mirriḥ gibi bî-zâr olursın bu sözi söyledi (3) ve hây hây ağladı ve cigerümi taḡladı ve andan şoñra eyitdi ki va'llâhî eger bu vilâyet ki (4) senüñ benüm üzerümedir eger benüm senüñ üzerine imiş ise ve zimâm-ı ihtiyâr ki (5) senüñ elüñdedir eger benüm taşarrufumda imişse kıll gibi naḥîf olsam bir kıll ki (6) mülk-i cihâna virmezdüm ve eger za'findan bî-tâḳat olsam yüzüñe bir kez nazâr (7) itmegi günine virmezdüm ben çün tazarrü' u zârîluḡın işitdüm ve muḥabbet (8) ve dil-dârluḡını gördüm ölüme râzî oldum ve şatmaḡa pîşmân oldum ve eyitdüm ki (9) firâḳdan ḳorḳma ki seni âzâd eyledüm ve bu ekâbir ḳatında bu da'vâyı muḥaḳḳaḳ (10) eyleyem ve ḳulı fi' ile irişdüreyüm ve bu aḥvâlüñ nikâḥ u 'itâḳdan (11) sebebi bu idi ve bundan şoñra her meşâḳḳat ü şiddete şabr itsem gerek (12) ve mecmü' lezzat-ı shevâtıdan vişâliyle ḳâni' olsam gerek şunâ deḡin ki (13) Ḥaḳḳ Te'âlâ bir laḳıfe ide ki mûcib-i feraḥ ve ferec ola Ca'fer çün bu ḥikâyeti (14) işitdi seni melâmet eylemek gerek belki ma'zursun didi ve ḫurı (15) ḳıḳdı ve gitdi İshâḳ eydür ḫıdmetinde ben daḫı ḳıḳdum çün diledi ki (16) beyne eyitdüm va'llâhî ki bu yigide raḥm eyledüm ve cânum pâre pâre oldu sübhâna'llâh (17) senüñ gibi kerîm ki keremde 'âlemde meşelsün ve senüñ gibi saḫiy ki 'aḫâ vü keremi (18) senden öğrenürler şunuñ gibi müsteḫaḳḳı maḫrûm ḳomaḳ ve bunuñ gibi (19) dermân eylemek bâb-ı mürüvvetden ḫâricdür Ca'fer eyitdi şöyledür ki dersin (20) ve maḫall-i teraḫḫümdür ammâ ol dil-berüñ firâḳı ki kendümi vişâline müsteḫaḳḳ bilürdüm (21) bu kereme mâ'nî oldu ben eyitdüm râst buyurursın ammâ bî-çârelere (22) tereḫḫüm eylemek ve ehl-i istiḫḳâka luḫf u in'âm eylemek ḫuşuşan bunuñ gibi (23) firşatı ki 'ömrde bir bunuñ gibi maḫall-i ḳâbil vâḳi' olmaz geçirmek ḫabî'atuñda münderic olan

[169-b]

(1) hüsn-i ahlâka lâıyık degül çün bu sözi söyledi Nuḥāsa müteveccih oldı (2) ve eyitdi ki ḥazīnedār saña ol kenīzeküñ bahāsı için ne kadar altun virdi (3) üç biñ dīnār didi eyitdi iki göz ol yigide virüñ ve bu üç biñ (4) dīnārı virüñ ki at ve kiyası ve ğulām ala ve daḡı ne ḥācet ise göre ve yarın (5) benüm ḡatuma gele tā ben anı bir ḡıdmete ḡoyam ve bir işi aña mufavvaż eyleyem ki sehl müddetde (6) aña şervet-i bī-şümār ve ni‘ met-i bisyār ḡaşıl ola ol Nuḥāsla ol yigit (7) ḡatına varduḡ ve eyitdüm ki Ḥaḡḡ Te‘ālā saña bu miḡnetden ḡalāş rüzī (8) ḡıldı ve bu mazīkden maḡrec erzānī ḡıldı eyitdi ve ḡüsn ü ‘ ameliñüñ cezāsını (9) yāḡın zemānda virdi ve bu ḡişi ki şimdi senüñ yanuñdan gitdi emīrū‘l-mü‘minīñ (10) vezīri Ca‘ fer bin Yaḡyā bin Ḥālid el-Bermekīdür ḡāliyen üç biñ dīnār virdi (11) ve va‘ deler eyledi ve ne ki vezīr zıkr itmişdi bir bir taḡrīr eyledük ol yigit (12) Ca‘ fere çoḡ şükr ü du‘ā ve Allāha ḡamd ü senā ḡıldı Ca‘ fer diñledün ol yigidüñ (13) du‘āsın irişdürdük Allāha şükr eyledi ki bu iḡsāna tevfiḡ virdi ve Ca‘ fer (14) sarāyına girdi ve ‘ asrdan şoñra ḡalīfe ḡıdmetine vardı ‘ arz-ı mühimmāt-i dīn ü (15) devlet ve maşāliḡ-i mülk ü milletden fāriḡ olduḡda ol yigidüñ ve kenīzeküñ (16) ve kendü anda varduḡı ve ‘ itāḡ u nikāḡ vāḡi‘ olduḡı ve in‘ām eyledi ki (17) ḡikāyeti bir bir ḡalīfeye taḡrīr eyledi ḡalīfe buyurdi ki yaḡşī eylemişün (18) ve iḡsānuñ tamām yerinde vāḡi‘ olmuş ve buyurdi ki dīvānumuzdan şöyle ki (19) ma‘ ḡüd ḡavāşdur aña mersüm yāḡın eylesünler ve andan şoñra maşlaḡat (20) görürsüñ tefvīd-i ‘ amelden taḡlīd-i şuḡlden anuñ ḡaḡḡında taḡşīr eyleme (21) yarındası ol yigit geldi bir rehvar ata binmiş ve tekellüflü ḡaftānlar giymiş (22) Ca‘ fer ḡatına iletdüm anuñla luḡf eyledi ve ḡüccāb u nüvvāba mühimmatıñ kifāyeti (23) bābında ışmarladı ve emīrū‘l-mü‘minīñ dīvānından buyurduḡı nesneye tevḡi‘ yazdı

[170-a]

(1) ve kendü hâşşasından mübālağa nesne aña izāfet kıldı ve ehl-i Başra içinde (2) bu yigidüñ haberi meşhūr oldu ve ehl-i menāşıbdan hıç kimesne kılmadı ki (3) kendüye lāyık tuhfе getürmedi ve emirü'l-mü'minîn Başradan çıkınca aşhāb-ı (4) menāşıbdan ve erbāb-ı ni' metden oldu **faşl** bu hikāyetde fāyide (5) çokdur ammā Allāh rızāsıçün bir şahşı kaydı rıkkıyyetden āzād eylemekde fevāyid (6) dünyevî ve uhrevî vardur şöyle ki ol civān çün ol kenizeki kayd-ı (7) 'ubūdiyyetden hālāş eyledi fi'l-hāl bend-i mihendenden āzād oldu (8) **el-hikāyetü's-sādisetu** Ebū Muhammed Cürceanî hikāyet eyledi ki ol vaqt ki (9) Bağdād şehrinde Ebū İshāq eş-Şāfi'î katında 'ilm-i fiḫ taḫşiline meşgūl idüm (10) konuşluğumdan bir tālib-i 'ilm Ḥorāsāndan bizümle taḫşile meşgūl oldu (11) pederi her yıl Ḥorāsāndan bir yılluḫ nafaḫasını hācılar ile virirdi bir yılluḫ (12) nafaḫasıyla hıdmet eylemege bir cāriye aldı ittifāḫ ortalarında muḫabbet vāki' (13) oldu ve muvāneset ziyāde olup 'aşka mü'eddî oldu ve çün bir yılıñ (14) nafaḫası ol cāriyenüñ bahāsına hırc eyledi her yıl ḫarż olurdu (15) ve hācetine şarf iderdi ve yılbaşında gelen nafaḫayı ḫarżına virirdi ve (16) gelesi yıl için gene ḫarż alırdı ittifāḫ şöyle oldu ki bir yıl (17) ḫāfile geldi ve hālīfe-i ma'hūdeyi getürmedi çün borcu ödemek vaḫti (18) oldu mecmū' ğuremā taḫādāya geldiler ve ḫarżı tāleb itmekde mülāzemet itdiler (19) dermānde oldu ve kenizeküñ bahāsından özge ḫazā'-i deyn için hıç (20) çāre bulamadı 'ākıbet kenizeki Nuḫās eline virdi ve şatmağa rāzî oldu (21) ve şöyle şandı ki firāḫine şabr ider **el-kıssa** şatdı ve hücre sine geldi (22) ve gelürken pīşmānluḫ 'alāmeti ve melālet emāretini yüzinde müşāhede (23) kılırdum şavt ah eylerdi ve gözünden ıssı yaş dökerdi ve be-ğāyet

[170-b]

(1) bī-ārām ve derdmend ü maḫzūn u mestmend olmuş çün yarım gice oldu (2) ḫapumuñ hālḫasını depretdiler çün çıḫdum ol Ḥorāsānî yigidi gördüm (3) bi şabr u

karar olmuş bu ne haldür didüm eyitdi gözyaşından uyhuya (4) mecâl ve ıztırâb u
 efgândan gönle ârâm yokdur eyitdüm bu hâdişeye ne çâre (5) fikr itmişsün ve derde
 ne dermân mülâhaza itmişsün eyitdi mütehayyir ü (6) medhüş qalmışam ve hîç
 bundan özge çâre bilmezem ki eger mümkün ise bey' i (7) ikâle idem ve maḥbûbumı
 müşteri elinden girü alam ve ğuremâ maḥpusına rāzî olam (8) Ḥaḫḫ Te'âlâ ferec
 kapusın açınca eyitdüm çün zindân mülâzemetine ve kâdı ḥapsine (9) rāzî olduḫ her
 tarîkle ki vardur bey' i bozmağa ben müteḫabil oldum ve ol (10) mühimmün
 kifâyetini boynuma aldum eyitdi eger bu didüğün vâkı' olursa mevtden soñra (11)
 ḥayât olam çün yarındası oldu şabâḥ bâzâra vardum ve şordum ki (12) ol zühre ḫanḫı
 müşteriye müntaḫil oldu ve ol ay ḫanḫı menzile intikâl (13) eyledi eyitdiler ki bir
 'avrat Ebû Bekir bin Ḥâmîd ki şâhib-i Beytü'l-mâldur (14) sarâyından geldi ve ol
 kenizeki şatun aldı ve gitdi çün ḥâli (15) ma'lûm eyledüm Ebû İshâḫ Faḫîḫ ḫatına
 geldüm ve kışşayı şerḫ eyledüm ve hâdişeyi (16) taḫrîr kıldum ve andan teveḫḫu'
 eyledüm ki Ebû Bekr bin Ḥâmîde bir rıḫ' a yaza ve şefi' (17) ola ki ol kenizeki
 müşteri elinden ala ve bu şâhib-i vâkı' ayı vire ve ol (18) bey' i ikâle ide Ebû İshâḫ
 daḫı bu ḫikâyeti mutazammın bir rıḫ' a yazdı ve ol (19) yigit ile Ebû Bekr sarâyına
 varduḫ meclisinde çok cemâ' at ḥâzır gördük (20) ḥâli olunca seyr eyledük andan
 soñra ilerü varduḫ ve şarâyit-i ḫıdmeti (21) yerine getürdük çün beni Ebû İshâḫ
 soḫbetinde çok görmüşdi ve bilürdi (22) baña telettuf eyledi ve ḥâlden şordı ben
 eyitdüm Ebû İshâḫ ḫazretünüze (23) bir ḫacet için rıḫ' a yazıbdur ve ol rıḫ' ayı eline
 virdük eyitdi

[171-a]

(1) kenizekünü issi sen misin yok ben degülüm tevellüd eşimündür didüm ve
 şatduğunuñ (2) sebebini ve ḫarzdâr olduğundan ve bey' iden soñra ḫalaḫ u ıztırâba
 düşdüğünü (3) bi-tamâmihi şerḫ eyledüm eyitdi va'llâhî yıllardur ki kenizek şatun
 aldugumu bilmezem (4) eyitdüm ḫaremden bir 'avrat gelmiş ḫâdimi ḥâzır eyledi ve

buyurdu ki haremde (5) tefahhuş eyleye eger bilürse meclise getüre hâdim vardı ve fi'l-hâl cāriyeyi (6) ihdār eyledi Ebū Bekr kenizeke şordı ki seni kimden aldılar ol kenizek (7) ol yigide işaret eyledi eyitdi diler misin ki seni aña redd eyleyem (8) cāriye hıdmet eyledi ve eyitdi ey hüdāvend ol cümleden degülsün ki bir kimesneyi (9) senün üzerine ihtiyār ideyüm ammā bu kişinün üzerümde çok haqqı vardır (10) bākī fermānı hüdāvendüündür didi Ebū Bekr eyitdi bu cāriye 'ākile ve edebli imiş (11) andan Ḥorāsāniye eyitdi saña virdüm eline al ve kıanda gerekse git Ḥorāsāni (12) kīse-i zerī ki cāriye bahāsında almışdı yeñinden çıkardı öpdı (13) ve Ebū Bekrñ önüne kıodı Ebū Bekr hādime eyitdi ehl-i hāreme eyit ki (14) her ihsān ki bu cāriyenün haqqında eylediler altundan ve incüden ve kıaftāndan (15) ve ğayrinden vırsünler ol hādım çok nesne getürdi bu mecmū' mālı (16) kenizekle ol yigide teslim eylediler ve ol kīseyi dağı virdi ve eyitdi (17) var borcuñı öde ve bākīsini cāriyeye harc eyle ve 'ılme meşğül ol (18) ve her ayda saña iki dīnār ve bir un vazīfe eyledüm ki dāyimā iriše (19) ve kendü haqqıyla bir dırāznāme kıaleme getürdi ve ol Ḥorāsāni yigide virdi (20) ve tā Ebū Bekr hayātda idi bu vazīfe andan münkıatı' olmadı **faşl** (21) bu hikāyetde fāyide budur ki şāhib-i ni' met gerek ki dāyimā kerem mā'idesini hāzıra (22) ve saḡā vazīfesini müheyyā eyleye ve çün ihsāna maḡall kıābil bulsa pāyı (23) üftādelere destgīrān eyleye şöyle ki Ebū Bekr ol Ḥorāsāniyle eyledi

[171-b]³³

[172-a]

³³ Çalıştığımız metinde 171-b ve 172-a sayfası eksik olduğu boş bırakılmıştır.

[172-b]

(1) ve ittifāk bir k̄ul eyitdi mecmū' geçenden üstādāne çün baña be-ğāyet ʔarab- (2) engīz u dilāvīz geldi ve istifāde içün birkaç kerre tekrār itdüm ve ol (3) iki mihmānuñ birisi baña eyitdi senden yüzşüz ve bī-ḥayā görmedüm ana (4) rāzī degül misin ki ʔa'ām yirsün ve şarāb içersün bu küstāḥluḡ ve bī-şermlük (5) ve ibrām neye gerek ben başımı aşāğa eyledüm ve hīç cevāb virmedüm ve ol bir yoldaşı (6) beni incitmekden men' iderdi ve epsem olmazdı ve saḡt sözler söyledi (7) ve bī-edebāne ḥareketler iderdi ve beni ʔatı incidürdi ve ben hic nesne dimezdüm (8) aña degin ki ʔamu namāz ʔılmağa ʔalkdılar ve meclis ḥālī oldu ve ber-baḡtımı elüme aldum (9) ve bir ḥüb terāneye düzdüm ve yerinde ʔodum çün meclise geldiler ol mu'arbid (10) yine 'arbedeye āğāz eyledi ve çok terrehāt söyledi ve ben hīç söylemezdüm (11) ve ʔınmazdum tā ol kenīzek ber-baḡtını eline aldı ve diledügi düze ber-baḡtı (12) düzülmüş buldı eyitdi kim destdirāzluḡ eyledi eyitdiler hīç kimesne (13) eylemedi eyitdi va'llāhī üstādi ḥazıkuñ eli bu alete irişüpdür ve şan'at-ı (14) mūsiḡide kāmīl ʔişi düzüpdür ben düzdüm didüm kenīzek ol ber-baḡtı (15) önümde ʔodı ve eyitdi çün ibtidāsını luḡf eyledün itmāmını daḡı erzānī (16) ʔıl ber-baḡtı elüme aldum ve bir 'aceb berdaşt ḡāyet luḡfda ve nihāyet (17) nezāketde ve naḡarāt-ı müteḡarriḡ ve ʔarab-engīz āğāze eyledüm şöyle ki cümle ḥāzır olanlara (18) eşer eyledi ve ʔamusını ḥarekete getürdi ve tekellüfe ve temelluḡa āğāz eylediler ve bizi (19) bu kerāmetden şimdiye degin n'içün maḡrūm eyledün didiler ve adumdan ve nesebūmden (20) şordılar İşḡak bin İbrāḡim el-Mūşliyüm didüm ki ḡalīfeye nāz iderem ve vezīre (21) tekebbürlük ʔıluram ve bugün şimdiye degin baña sögersüz ve saḡt sözler söylersüz (22) ve ben bu maḡbūbdan ötüri şoḡbetünüzi ihtiyār eyledüm ve cemālin görmek için (23) maḡālestünüze rāzī olmuşum va'llāhī ki bir ʔula tā bir terāne dimiyem ve sizünle

[173-a]

(1) oturmuyam t̄a bu mu'arbid perīṣān ḥareket ve nā-hemvār ortadan gitmeyince böyle didüm (2) ve ṭuru geldüm ki gidem etegümi ve elümi ṭutdılar ve ol bī-çāre elümi ve ayagum (3) öpdü ve tazarru' u zārī eyledi iltifāt eylemedüm ve eyitdüm ki and içdüm (4) elbetde eyle olmayınca oturmuyam anuñ yoldaşı eyitdi hemvāre senüñ nā-hemvāreleğinden (5) ḳorḳardum ki bunuñ gibi ḥādiṣeye mübtelā olayduñ ve ūña ittifaḳ eylediler (6) anı meclisden çıkaralar çün çıḳdı gitdi ben oturdum her ūvt ve yā her (7) ḳavl ki ol kenīzek çalmıṣdı i'āde eyledüm andan kāmīl ü andter ūyle ki (8) benümle anuñ ortasında fark zāhir oldu ve eṣer-i ṭarb ve neṣāt cemā'ate (9) sirāyet eyledi ol ev issi yigit ki kenīzeküñ mālīki ve ve hūruñ rıḍvānı idi (10) eyitdi eger bir ay ḳatumda iḳāmet idesün ve meclisümüzi liḳāñ ve ğınāñla (11) ārāste ü müzeyyen ḳılasun bu kenīzeki ki ūimdiki ḥālede rāh-ı muḥabbetden ğulāmısn (12) seni āña mālīk eyleyem ḥıdmet eyledüm ve minnet ṭutdum ve eyitdüm āfitāb gibi (13) rūṣendür ki göñlüme zerre gibi anuñ hevāsında mu'allāḳdur eger bir ay sāye gibi (14) bu ḥānede mu'tekif olsam ol güneş yüzlüyü çengüme getürsem aceb midür (15) ve çün göñlümi sevdāsından ḥālī eylemek mümkün degül bir ay nedür ki yıllarla (16) ḥıdmete ṭurmuṣam ve çün ol vaḳtten ki bu sa'ādet müsā'ade eyledi (17) otuz ğün geçdi ol yigit va'desine vefā ḳıldı ol kenīzeki (18) mecmū' raḥtiyle ve mālīyla ve ḥādīmiyle ve dirāzğuṣiyle baña temlīk ü teslīm (19) eyledi ve mu'teḍā'l-merām sarāyuma geldüm ve ehl-i ḥarem ve ğulāmlar ve ḥıdmetkārlar ki (20) benüm ğaybetümden maḥzün u mahmūm olmuṣlar geldüğümden ūād u feraḥ oldılar (21) ve der-ḥāl emīrū'l-mü'minīn Me'mūn ḳatına vardum ve geldüğümden be-ğāyet (22) sevindi ve ğaybetümüñ sebebinden ūordı ben ūuret-i ḥālī ūyle ki (23) var idi didüm buyurdı ol kenīzeküñ mālīkini ḥāzır eylediler ve ol

[173-b]

(1) hâli andan şordı bi-‘aynihi şöyle ki ‘arz eylemişdüm şerh eyledi buyurdı ki (2) sen bir şâhib-i mürüvvet kişi imişsün ve tabî‘atuñda ‘uluvv-i himmet ma‘lûm olur (3) mürüvvet budur ki senüñ gibi şâhib-i mürüvvetlere yardım ideler buyurdı ki (4) yüz biñ aqçe aña virdiler ve eyitdi ki dahı bedhu mu‘arbidle hem şöhet olma (5) ve baña elli biñ aqçe buyurdı ve buyurdı ki kenîzeki hâzır eyle fi’l-hâl (6) hâzır eyledüm birkaç nevbet semâ‘ eyledi şöyle ki Me‘mûn begendi (7) buyurdı ki üç günde bir hâzır olsun ve perde ardında kalan kenîzekler ile (8) semâ‘ eylesün ve kenîzeke dahı in‘âm buyurdı ve ol gün yalnız bindüğüm baña (9) ve ol kişiye çok in‘âma sebep oldu **faşl** bu hikâyetde fâyide budur ki (10) ‘âkil gerek ki cemî‘ ahvâlde ceng ü cidâlden ve gönül yıkmaktan ve müslümânları (11) ve yoldaşları incitmekden ve öngülük ve ‘arbede eylemekden şaşına ve dostlar ile (12) hilm u luftı ve muvâfaqat u murâfaqat ve mudârâyı ve hüsni-hulûkı ‘âdet idine (13) ve ol iki yigidiñ hâline nazar eyleye ve kendüye imâm idine birisi hüsni-hulûkıyle (14) ve luft u hilm ile bunca in‘âm u ihsâna irişdi ve birisi yavuz hulûkıyle ve ‘arbede (15) ve şavâşla hâkîr u hovârluqla meclisden sürüldi **el-hikâyetü’s-sâminetu** Ebû’l-mu‘aynâ (16) rivâyet eyledi Muhammed bin Şâlih bin ‘Abdu’llâh el-‘Alevî el-Hüseynîden ki eyitdi hikâyet (17) eyledi ki Numeyr bin Kuḥayf el-Ḥilâlî baña didi ki bizüm kabîlemüzde bir yigit var idi ki (18) aña Bişr bin ‘Abdu’llâh dirler idi ve Eşter dimekle ma‘rûfdı ve hem bu kabîlede (19) bir şâhib-i cemâl kız var idi adı Ceydâ idi bu Bişr bu Ceydâya ‘âşık olmuşdı (20) ve bu Ceydânuñ eri var idi şöyle ki tarîk-i şer‘ ile mâdâm ki eri (21) vardur ulaşmak mümkün degül ve her laḫza ‘aşkı gönlünde mütemekkin olurdu ve Ceydâ (22) tarafında dahı ‘aşk şöyle idi ve kâh kâh pâklükle mülâkât ü şöhet iderlermiş (23) hâlleri şuña irişdi ki râzları mecmû‘ kabâyilde faş oldu ve ‘aşk ile halk arasında

[174-a]

(1) meşhūr oldılar ve maḥbūb tuṭağından murāda irmedin dīl gibi ḥalk ağzına (2) düşdiler ve bir gice bī-zahmet aḡyār-ı şubḥa irmeden şubḥ gibi ḥālleri rūşen (3) oldu ve ḡuşşadan Bişrūñ günü gice oldu ve gice vü gündüz aḡlardı ve Ceydānuñ (4) pederi ve ehli ve kabīlesi öldürmekle ḡorḡudurlar idi ve birkaç ferseng ḡavālisinde (5) geçmege ḡomazlardı Nūmeyr bin Ḳuḡayf eydür çün Bişrūñ derdi nihāyete irişdi (6) ve muḡabbeti ḡāyete yetdi benüm ḡatuma geldi ve eyitdi ey fülān a l ‘āşık-ı şādık (7) oldur ki cān ḡorḡusından terk-i ma‘şūḡ itmeye ve bundan böyle firāḡuñ (8) yükünü getürmege ṫāḡatüm ḡalmadı benümle muvāḡaḡat eyle ki Ceydānuñ kabīlesine varalum (9) ve cemāletüñ müşāhedesine el virse cān fedā idelüm **el-ḡıssa** anuñla muvāḡaḡat (10) eyledüm birkaç günden şoñra Ceydā kabīlesinüñ ḡavālisine irişdük Eşter (11) arslān gibi bīşede gizlendi ve ḡaplān gibi kemīnde oturdu ve baña eyitdi (12) misāfirler şüretinde var ve Ceydānuñ evinde ḡoñ ve şaḡın ki beni añmayasun (13) ve benümle senüñ ortanda ma‘rifet u şadāḡat var idüḡünü bilmesünler ve benümle (14) Ceydā ortasında olan mācerāya vāḡıf olduḡunu bilmesünler ve Ceydānuñ (15) ḡoyunını güder bir ‘avrat vardur anı cehd eyle ki yalnız bulasın ve benüm geldüḡümü (16) aña ḡaber vir ki ol daḡı Ceydāya ‘arz eylesün ve Ceydā ile buluşmaḡa bir yer ta‘yīn (17) itsün ne ki buyurdu ise yerine getürdüm ve ol ḡoyun güden ‘avratı buldum (18) ve Bişr sözünü aña didüm ve Ceydā ḡatına vardı girü geldi ve ol obānuñ (19) yanında birkaç aḡac vardı gice anda gelsün didi bu sözi geldüm (20) ve Bişre didüm ve yatsu namāzından şoñra ikimüz ol va‘degāhe varduḡ (21) fi’l-ḡāl māḡ-ı tābān ve serv-i ḡarāmān gibi Ceydā geldi Bişr istiḡbāl eyledi (22) ve elin öpdü ve ben diledüm ki aralarından gidem ki şoḡbetlerine māni‘ olmayam (23) ikisi baña and virdi ki bizden iḡtirāz itme ki şoḡbetümüzde eyle nesne yoḡdur ki

[174-b]

(1) sen aña māni' olasun girü geldüm ve ittifākla ol ağaclar dibinde oturduķ (2) ve ayrılıķ günlerinden hikāyet ve firāk müddetinden Őikāyet eylediler bir laħzadan Őoñra (3) Ceydā eyitdi erüm eve gelecek vaķtdür Őuru geldi ki gide BiŐr tazarru' u (4) zāriye āgāz eyledi ve eyitdi müddet-i medīdedür ki bir gice Őubħa degin senüñ (5) Őoħbetüñde olmaķ hevesi ile rüzgār geçirdüm revā görme ki Őubħ olmadan (6) yüzüñi görmemek ile 'ālem baña ķarañu ola ve güneŐ Őoĝmadīñ cemālūñ ayı perdeye (7) gire Ceydā eyitdi eger viŐalūñ bu Őeydā ve rüsvā olmasa gice ve gündüz (8) el virse ķamu gicelerüm Nevrüz gibi mücib-i beŐaŐet ü Őādmāñi ola (9) ve cümle gündüzlerüm ķadar gicesi gibi sebep-i idrāk-i sa'ādet ve kerāmet ola (10) ammā bilürsün ki eger bu ĥıdmeti buyurursan yerine getürsem yarın bize tühmet (11) olur ve eger bu Őā'ate iŐā'at ķılsam lā-Őekk bed-nāmına mü'eddī olur (12) BiŐr bu cevābuñ bürüdetinden Őovuķ ah eyledi ve ıssı yaŐ gözünden revāñ (13) oldu ve eyitdi ĥasta göñlümün dermānımı yüzünle Őuĥaĝıñuñ gülbeŐekerinden bile (14) 'āciz Őabībler gibi cevāb virme ķanķı ay gördün ki rüsvāyluķ dez'ār ide (15) ve ķanķı ĥurŐīdi gördün ki perdesi yırtılmaķdan Őaķına ve eger 'aŐķda (16) bizümle Őerik isen lāyık ola mı ki bizi cihānda rüsvā eylesün ve sen rüsvāyluĝumdan (17) Őaķıñasun ve ĥulķ perdesin yırtasun ve sen perdede ķalasun yoķ yoķ (18) derdmend göñlümün dermanuñ bundan yeg eyle ve bi-ĉāre tenimün ĉāresin bundan (19) yeg ķayurur ki eger yüz nevbet beni redd eylesün tekellümden elümi gidermeyem Ceydā eyitdi (20) eger bu yoldaŐuñ bir iŐ itse ve göñlümüzden bir yük getürse Őāyed ki (21) arzu gülzārında bir gül ele gele BiŐr eyitdi ne buyurursuñ ĥıdmete Őurupdur (22) Ceydā eyitdi maŐlaħat oldur ki yoldaŐuñ ķaftānımı ķıķara ve benüm ķaftānlarımı (23) giye ve baŐına bir necek Őara ve bizüm evümüze vara yatsudan Őoñra erüm Őöyle ki

[175-a]

(1) ‘âdetidür gele ve deve şağmağa çanak dileye çanak filân yerdedür ala ve öñünde
 (2) kıoya ve eline virmeye ki benüm anuñla resmüm şöyledür ve çün deveyi sağa gele
 (3) ve ide ki vazifeñi al elinden çanağı almaya ve bir sâ‘at te‘allül eyleye şuña (4)
 degin ki çok ilhâh eyleye andan şoñra erüm çanağı önüne kıoya ve bu hic erümle (5)
 söylemeye andan şoñra ol gide şabâha degin gelmeye Bişrûñ yoldaşı eydür (6)
 buyurduğı gibi eyledüm çün eri çanağla süd getürdi almağda çok (7) te‘allül ü nâz
 eyledüm andan şoñra elüm uzatdum ki alam ve ol kaçd eyledi ki çanağı (8) yere kıoya
 elüm çanağa tokandı düşdi ve süd döküldi süd döküldüğinden (9) be-ğâyet kaçdı ve
 saçumı eline aldı ve otuz kamaç muhkem arçama ve yanlaruma (10) urdı ve eyitdi bu
 on günüñ niceye degin nice ki ben senüñle hilm iderem (11) fâyide eylemez kavm ve
 akırabası geldiler ve beni yüz şefâ‘atle elinden aldılar ve bir lahza (12) oldu atası geldi
 ve luğ u mudâra ile söylerdi ve terahhüm ü şefkat (13) eylerdi ve ağlardı ve ben hiç
 nesne dimezdüm andan şoñra eyitdi ey kızum (14) Allâhdan kırğ ve helâlüne muğ‘
 ol anı ve bizi ve kendüñi incitme ve yakın (15) bil ki Eştere irişmek mümkün degül
 ve erinden hâlâş olmak muhâldur böyle didi (16) ve gitdi Ceydānuñ kıız karındaşı var
 idi hezārbār Ceydādan maħbūb u nāzik (17) geldi ve yanumda oturdı ve mevzūn
 ‘ibāretle ve şirīn elfāzla baña temellük (18) ve dil-dārluk eylerdi ve beni dögeni
 la‘net iderdi ve ağlardı ve ben hiç (19) söz söylemezdüm şuña degin ki ikimüz
 başumuzu yasdığa kıoduğ ve yanumda (20) yatdı ben aheste kıulağına eyitdüm kıız
 karındaşuñ Eşter kıatındadır ve ben (21) anuñ sebebinden bunca miħnet gördüm ve
 renc çekdüm ve ağac zahmın yidüm ve rāzını (22) aşikāre eylemedüm ve perdesin
 yırtmadum anuñ sırrını şaklamağdan sen benden dağı (23) evlāsun ol kıız çün sözi
 işitdi söğüt yaprağı gibi ditredi

[175-b]³⁴

[176-a]

[176-b]

[177-a]

[177-b]

(1) ve ne sözüñ ve ne sırruñ var ise küstâhane bî-tekellûf di ol cânla kıabûl ider (2) ve hîç kimesneye ihtiyâcıñuz yokdur girü dükkâna geldüm geldi ve eyitdi (3) aķçeyi gördüğümü ve hâdime ne didüğümü ferâset ile bildi ve ben ağladum (4) ve râzumu âşikâre kıldum ve eyitdüm Allâh Allâh ben bî-günâhuñ helâkini revâ (5) görme beşâset ü neşâţ yüzinde peydâ oldu ve derdimüñ kışşasını rızâ (6) semî' iyle işitdi ve muhabbet odunu luţf şuyıyla teskîn eyledi andan şoñra (7) luţf u temellük ile ümîdvâr ol ki murâdına irişesün ve benüm peygâmunı hâdim (8) saña luţf getüre didi ve gitdi ben ol mâlı şâhiblü şâhibine teslim eyledüm (9) ve baña dağı çün fâyide oldu illâ anuñ mu'âmelesi münkaţı' olduğuna melûl (10) oldum ve gice ve gündüz bu endîşede idüm ki birkaç günden şoñra ol hâdim (11) geldi ve selâmını getürdi ve eyitdi saña müştâķ u arzumenddür ben (12) adını ve meskenini şordum eyitdi tıfl iken Muķtedir Bi'llâhuñ vâlidesi (13) seyyîde bunu şatun almış ve kıız idinüp beslemiş ve şimdiki hâlde (14) cevârîde ve sarây kıızlarında bundan muķarreb seyyîde kıatında yokdur ve seyyîdenüñ (15) hâzînesi ve zehâyir ü nefâisi ve hârcı vü dağlı ve bey' ü şirâsı ve gelmek gitmek (16) ve haremde ne olursa aña mufavvazdur ve seni ihtiyâr idüpdür ki 'ağd u nikâhla (17) saña gele ammâ seyyîde görmesine

³⁴ Çalıştığımız metinde 175-b, 176-a, 176-b, 177-a sayfaları eksik olduğu için boş bırakılmıştır.

mevķūfdur ve fikr budur ki seni emīrū'l-mū'minīn (18) ĥaremīne ķoya eger fikr rāst gelürse ve keremūñ ķıkmaķ selāmetluđıla müyesser (19) olursa āşikār olmadan maķşūduña bī-şekk irişürsün ve eger el-ayāzu bi'llāh (20) bu sırra ittilā olunur ise be-heme-ĥāl helāk olursın eger cānuñ ziyānına (21) ve cānanınuñ işşısına emīn isen ķadem yola baş ve eger cāndan geçmek (22) elüñden gelmez ise ayađuñı etegüñi çek ve sağluķ ile evinde otur ben (23) eyitdüm biñ cān visālına fedā olsun ve biñ gönül ĥāk-i pāyine neşār

[178-a]

(1) eyitdi bu gice keştiye gir ve Dicle den geç ve şaţ kenārında seyvide binā ķıldığı (2) mescid içinde otur ve gice anda ol ne ĥādişe olursa göresün (3) ne buyurdu ise eyle eyledüm ve gice şabāĥa degin anda oldum çün şubĥ oldu (4) bir zevraķ geldi içi tolu boş şandık ve ĥamāllar ol şandıkları mescide (5) çıkardılar ve gitdiler bir laĥzadan sonra ol kenīzek ol keştiden çıktı (6) tūru geldüm duā itdüm ve elin öpdüm ve bir laĥza birbirümüz ile derdleşdüĥ (7) andan sonra beni ol şandıklardan birisine koydu ve bir muĥkem ķufla ķuflledi (8) ve ĥādimler geldiler ve envā ķumāş u ķaftānları ve atr u abir u gülāb getürdiler (9) ve ol şandıkda ķordı şuña degin ki şandıklar ķamu tıldı ve her birisine (10) ķufl urdu ve zevraķa ķodılar ve Diclede revān oldılar ĥālūme nazar (11) eyledüm egerçi zevraķda idüm ammā kendümi ĥark olmuş bilürdüm nedāmet (12) ü perişān baña müstevlī oldu kendüme eyitdüm ayağumla goristāna geldüm (13) ve kendü elümle kendümi varĥa-i helāke bıraķdüm ve ĥayāl-i fāsīd ile sağluķ (14) metā'mı sevdā bāzārında ķāsīd eyledüm ķazā-ı şehvet için ol daĥı (15) yā müyesser ola yā olmaya ol ĥālūñ şu'ūbetinden ağladüm ve tazarru u ĥuşū'a (16) meşĥül oldum ve mecmū ma'āşīde tevbe eyledüm ve nezrlere eyledüm şuña degin ki (17) şandıkları zevraķden çıkardılar ve ĥalīfe dergāhına irişdürdiler ve benüm (18) şandıkum ķamu şandıklardan ilerü giderdi ve kenīzek benümle gelürdi ve her gāĥ ki (19) sarāyuñ bir ķapusına irişdüĥ ol ķapuda olan

hādimler şandıķı (20) açmak ve içindekini görmek isterler idi ve ol kenîzek ba' zısını (21) çıkarırdı ve ba' zısını sögerdi ve ba' zısını gülmek ile ve maşharaluğıla (22) geçerdı ve ba' zısıyla müdārā eylerdi şuña degin ki bir mevzi' a irişdük ki (23) hādimlerün ulusu ve muqarrebleri anda olurdu ve andan bilürdüm ki kenîzek

[178-b]

(1) anuñla katı temellük ü telaţţuf iderdi ve hîç fāyide itmedi ve elbetde şandıķları (2) açaram didi ve şandıķları indirdi ve benüm şandıķum ile ibtidā eyledi (3) ve kufılu açmak istedi çün ol havālini tıyduım qorqudan bî-hoş (4) oldum ve şandıķda işedüm söyle ki şandıķdan çıkdı ve yere revān (5) oldu ol kenîzek çün benüm bevlümi gördi feryād eyledi ve eyitdi (6) ey üstād beni helāk eyledün ve bāzergānlar önünde söz getürdün on (7) biñ dīnāra dürlü dürlü kumāşlar ve envā' kaftānlar ve eşnāf-ı koqular (8) bu şandıķdadur ve bir şişe zezem şuyı kaftānlar ortasında kumuşdum (9) döküldi ve kumāşlar bāţıl oldu ve rengleri şoldı harāb oldu hādım (10) kaqıdı ve eyitdi şandıķı götür ve cehenneme var la'net saña ve şandıķuña (11) hādimler şandıķı götürdiler ve ol qapudan dahı geçdük ve çok yol (12) gitdük nā-gāh kenîzek āvāz eyledi ki va'llāhī emīrū'l-mü'minīndür çün (13) hālīfe adını işitdüm havfdan bî-hoş oldum ve helāküme yaqīn eyledüm (14) hālīfe ol kenîzeke āvāz eyledi ve eyitdi ey fülān bu şandıķlarda (15) ne var eyitdi ey hüdāvend seyyidenün rahtıdur hālīfe eyitdi şandıķları (16) ac ve içinde ne varısa baña 'arz eyle kenîzek eyitdi seyyide bu lahza (17) hüdāvend katında kumusını açā hālīfe eyitdi sen git ki ben avāş geldüm (18) kenîzek ol hādımlere buyurdu ki ta'cille gitdiler ve benüm şandıķumı bir hücreye (19) iletdi şandıķumı açdı ve beni çıkardı ve bir ğurfeye işāret eyledi (20) ol ğurfeye çıkdum ve oturdum der-hāl Muqtedir geldi ve mecmū' şandıķları (21) ~~açdı beni çıkardı ve bir ğurfeye işāret eyledi ol ğurfeye çıkdum~~ (22) ~~ve oturdum der-hāl Muqtedir geldi ve mecmū' şandıķları katında açdı~~ (23) ve içinde ne varısa gördi çün kenîzek ol işden fāriğ oldu

[179-a]

(1) benüm atuma geldi ve baa istimālet virdi ve arāb ü aam ve miyve ve aftān
(2) getürdi ve hūcre apusunu kilīdledi ve gitdi ol gice abāa degin ol (3) ardāda
oldum hemīn ki abā oldu ol kenīzek geldi ve eyitdi seyyide (4) gelüp seni görmek
ister der-hāl seyyide bir cemā at arāviler ile geldi (5) ve sarāy anında kürsi
odılar oturdu ve kenīzeklerüñ her birisi bir mühimme (6) gönderdi şöyle ki kendü ol
kenīzekden özge kimesne almadı andan oñra (7) ol kenīzek baa iaret eyledi ki
ardādan in indüm ün seyyideyi (8) gördüm hıdmet eyledüm ve yer öpdüm ve dua
u enā ıldum seyyide eyitdi (9) eyü ihtiyār eylemişsün zīrek u edebli didi ve urdu
ve gitdi ve ol (10) kenīzek eyitdi bearet olsun saa ki seyyide nikāa rusat virdi
(11) ancak ımak ameti aldı eger müyesser olursa ve sırrımız gizli alursa (12)
murāda iridük ben eyitdüm Allāh Tealā alaya ve bu uadan daı urtara (13)
ün yarındası oldu rüzgār-ı lubet bāz vücūdumuñ lubetini girü (14) andıa odı
müntazir oturdum ki andı ne oyun ve perdeden (15) ne lube ıara hem ol tertıbbe
ki getürmişler idi hādimler andıları (16) götürdiler ve ıardılar ve hıdmetkārlarıñ
ve hādimlerüñ hırı teftıe evvelkinden (17) az idi ua degin ki andıları ol
mescide iletdiler ün mescid hālī (18) oldu andıdan ıdum ve ol mescidde secde-i
ükr itdüm ve selāmetluıla (19) odama geldüm bira günden oñra ol hādım geldi
ve bir rıa getürdi (20) ve bir kīse ki içinde üç biñ dīnār var idi ve rıada yazılmış
ki (21) bad ez selām ve arz-ı itiyā malüm ola ki bu üç biñ dīnārı (22) seyyide
kendü hāasından saa gönderdi ve şöyle buyurdu ki bahālu (23) atlar ve fāir
aftānlar şöyle ki lāyık-ı havā-ı hulefā ve mülük ola ve laıf

[179-b]

(1) ullar pādahlara lāyık alasin ve kendüni elüñden geldügince ārāste (2)
eyleyesün ve hālīfe dergāına gelesün ve bābü'l-āmmede hāzır olasin ki (3) seni

hâlife meclisine hâzır eyleyeler ve benümle senüñ ortanda kâbîn kıyalar (4) ne
 buyurdıysa kamu yerine getürdüm ve bâbü'l-âmmeye geldüm bir lahızadan şoñra (5)
 bir hâcib geldi ve emîrû'l-mü'minîne icâbet eyle didi çün dârü'l-hilâfete (6) girdüm
 Muhtediri gördüm ki serîr-i hilâfetde oturur kuğât u ekâbiri Benî Hâşim (7) havâlî
 serîrde oturmuşlar ümerâ vü ekâbir u muğarrebler ve hüccâb ayağ üzerine (8)
 tırmuşlar yer öpdüm ve emîrû'l-mü'minîn heybetinden dehşet baña gâlib oldı (9)
 andan şoñra ba'zı kuğât huṭbe okudı ve ol cāriyeyi baña 'aḡd-i nikâh kıldı (10) ve ol
 meclisden çıkdum beni bir lâṭif sarāya ki fâḡir ḡālîler ve envā' dîbâc u şekiler (11)
 döşemişler ve mecmū' mā-yuḡtâc hâzır u müheyṡā olmuş getürdiler ve ḡodılar (12)
 gitdiler ben ol gün aḡşama degin ol sarāyda oturdum ve ol cemā' atden (13)
 kimesneyi bilmezdim açluḡ baña gâlib oldı ṡuru geldüm ve girdüḡüm ḡapudan girü
 çıkdum (14) ve sarāyı çurandum bir maṡbaḡa irişdüm maṡbaḡcılardan yimek
 diledüm beni bilmediler (15) cigerbend ḡavurması birkaç etmekle önüme ḡodılar ben
 ta'cille yidüm ve aşinâsız (16) elümi maṡbaḡda yudum soḡân ḡoḡusu ve cigerbend
 ḡoḡusu elümden gitmedi tüz (17) yerüme geldüm ve ol sarāyda yarım giceye degin
 oturdum çün yarım gice oldı (18) def ü nāy āvāzı geldi gördüm bir cemā' at
 kenîzeklerden ve sarāy kıızlarından (19) neřâṡle geldiler ve maḡbūbumı ki luṡf u
 ḡüsnele bir bezenmekden müstaḡnî idi (20) envā' cevâhir ü ḡülel ile ārâste eylemişler
 getürdiler ve evvelki resm u 'âdeti (21) yerine getürdiler ve meclisi ḡālî ḡoyup
 gitdiler ḡatına vardum ve diledüm ki (22) elümi boynına uraydum ḡaḡıdı ve eyitdi
 'aceb eger bâzārîden işi gele yâ senüñ (23) cinsün 'amî dün-himmet ḡiři ola didi ve
 ṡuru geldi ve gitmege ḡařd eyledi

[180-a]

(1) ben zülfi gibi ayaḡına dūřdüm ve her-çend ki beni kendüden ırâḡ eylerdi (2)
 ayaḡına dūřerdüm ve řuçum nedür bilmezem dirdüm eyitdi bilürsün ki viřâl ü 'iřret
 (3) gündür ve zülf ü ḡâlüm ile oynamâḡ vaḡtidür cigerbend ḡavurmasın yiyesün (4)

ve elini yumadan yüzüme ve zülfüme el urasun ben eyitdüm şüret-i hâli takrîr (5) eyleyince tevekküf eyle andan sonra ne dilersün buyur ve hâlümü nakîr ü kıtmîr (6) şerh eyledüm ve and içdüm ki her gâh ki ta'âm yisem kırk kez elümi yuyam böyle didüm (7) ve zâr u zâr ağladum ve tazarru' u zârî eyledüm ağladuğuma rahm eyledi ve kırk kez (8) yuyam didüğüme güldi ve döndi yerine oturdu ve ta'âm getirün deyü buyurdu (9) elvân-i eṭime hâzır eylediler şöyle ki mülük u hülefânun ma'hüd ta'âmdan sonra (10) elvân-ı şarâblar meşrû' getürdiler ve maḥbûb muğaniyye câriyeler semâ'a âgâz eylediler (11) ve çün bir iki nevbet tarab-engiz terâneler ve kavller itdiler meclisi hâlî itdi (12) ve ol gece 'ayş u 'işret ile şöyle ki hic dil anı takrîr idmeye fi'l-cümle (13) bir hafta böyle geçdi çün sekizinci gün oldu eyitdi halîfe sarâyı ve emîrû'l-mü'minîn (14) haremî senün cinsün muḫîm olmağa lâyıḫ degüldür bu bir hafta olduğumuz daḫı (15) seyyide hezâr hîle ile hâşıl eyledi şimdiki hâlde seyyide baña elli biñ (16) dînâr in'âm eyledi ve bu kadar daḫı mu'temedler katında vedî'atdur on biñ (17) dînâr al ve bir hûb sarâyı pādşâhâne şöyle ki dergâhı ve dehlîzi ve şan'atları (18) ve tâbhâneleri mecmû' hâzır ola şatun al ve alduğundan sonra eger meremmet ü (19) imârete hâcet ise eyle ve şaḫın ki tâcirler 'âdetince taşarruf eylemeyesün çün (20) sarây ma'mûr ola baña haber eyle ki mecmû' mālını aña naḫl eyleyem ve ben daḫı ardınca (21) varam eyitdüm hıdmetkârem ne buyurursün ideyüm buyurdu on biñ dînârı (22) baña teslîm eylediler sarâyuma geldüm ve dostlar tehniyete geldiler ve sehl müddetde (23) bir laṭîf sarây şöyle ki gerek aldum ve mecmû' mālını naḫl eyledüğünden sonra kendü daḫı geldi

[180-b]

(1) ve andan sonra 'işret ü nâzla geçirdük ve bu yigitler işâret eylediler birkaç yigit (2) yıla olan yigitler andan vücûda geldiler ve birkaç vakitdür ki dâr-ı fenâdan (3) dâr-ı bekâyaya rihlet eyledi ve ol vaḫtden berü eger cigerbend yisem elbetde kırk (4) kere elümi yuyam **faşl** bu hikâyetde fevâyid çokdur ammâ ol fâyide ki (5) bu

maḳāma maḥşūşdur budur ki ‘āḳil gerek ki ‘avrat fitnesinden ve anlaruñ (6) mekrinden ihtirāz ide ve yaḳīn ma‘lūm ide ki ne ḳadar ki kişi şaḳına iḥtiyāt (7) ide ‘āḳibet mekr u fitne ile fesādi şūret-i şalāḩda ve baṭıl libās-i ḩaḩda (8) gösterirler ve elbetde maḳşūdlarına irmeyince ḳomazlar ve merādların ḩāşıl (9) eylemeyince diñlenmezler şöyle ki bu ḩikāyetden ma‘lūm olur ki ḩalīfe sarāyına (10) bunca ḩapucularla ve şaḩlayıcılarla ve ḩıdmetkārlar ile ve ḩādimler ile beklenürken (11) çün kendilerine gerek oldu bir ecnebī kişiyi ḩalīfe ḩaremine getürdiler ve ḩıḩardılar (12) şöyle ki ḩiç kimesne vākıf ve ḩaberdār olmadı **el-ḩikāyetü’l-‘āşire** (13) ‘Abdü’l-Melik bin ‘Umeyr eydür ol vaḩt ki ‘Amr bin Hübeyr Küfenüñ beglüğine (14) müteḩallid oldu her gice on kişi Küfenüñ ekābirinden ḩaḒırdı ve anlarla (15) şoḩbet iderdi ve şoḩbetleri ile eglenürdi ve anlaruñ şoḩbetinden fāyide tutardı (16) bir gice ḩatına birḩaḩ kişi ile müctemi‘ olduḒ eyitdi bu gice her birüñüz bir ḩikāyet (17) demek gerekdür ‘Abdü’l-Melik eydür ben eyitdüm Aşlaḩa’llāhu’l-emīr yalan ḩikāyetümi (18) gerek yā toḒrı ḩikāyet ve ḩaḩ söz mi gerek yā bāṭıl eyit rāst ü ḩaḩ (19) var iken yalan ve bāṭıl neye gerek eyitdüm şöyle işitdüm ki İmrü’l-ḩays bin (20) ḩacer el-Kindī and içmiş ki ḩiç ‘avrat nikāḩ-ı şerī‘yle almayam tā andan sekiz (21) ve dōrt ve iki ne nesnedür deyü şormayınca ba‘zı iderdi ki ol dōrttür (22) ve ba‘zı daḩı cevāb virirdi ol begenmezdi ve almazdı ittifāḩ bir gün (23) yola giderdi yolda bir kişi gördi ki bir küçücük ḩızcaḒızını omzına getürmüş

[181-a]

(1) gider şöyle ki İmrü’l-ḩays andan maḩbūb görmemişdi İmrü’l-ḩaysuñ (2) gözüne ol ḩızuñ cemāli be-Ḓāyet ḩoş geldi eyitdi ḩızcaḒız sekiz ve dōrt (3) ve iki nedür ḩız eyitdi dişi itüñ emçekleridür İmrü’l-ḩays ol ḩızı (4) atasından diledi ol kişi icābet eyledi ve mücibi şerī‘ ile ol ḩız (5) ‘aḩd eyledi ḩız şarṫ eyledi ki vaḩt-i zifāfında da üç mes’ele İmrü’l-ḩaysdan (6) su’āl ide ve İmrü’l-ḩays daḩı cevāb ide ve yüz deve ve on ḩul ve on (7) ḩālayıḩ ve üç at vire İmrü’l-ḩays mecmū‘ısını ḩabül eyledi bir

müddetden soñra (8) İmrü'l-ğays ıulunu ol kıza viribdi ve bir ıuluğ bal ve bir ıuluğ yađ ve iki (9) ıaftān armağan viribdi ğulām ' arab ıabāyilinden bir ıabāyleye irişdi (10) ol ıaftānları giydi ittifağ bir dikene uğradı ıaftān yırtıldı ve ol ıulūđlardan ol ' arabları ıonuğladı şöyle ki ol (11) ıulūđlardan ol ' arabları ıonuğladı şöyle ki ıulūđlardan ıatı eksildi (12) andan soñra ol kızuñ ıabāilesine vardı ğördi ki kıız yalnız atası ve anası (13) ıarındaşları evde degül armağanı kıza teslīm eyledi atasınuñ ve anasınuñ ve (14) ıarındařınıñ ađvālinden şordı ve ıandadur didi kıız eyitdi atam (15) vardı ki irāđı yağın eyleye ve yağını irāđ eyleye ve anam vardı ki bir řađř (16) iki eyleye ve ıarındaşum vardı ki ğünü ğözlemeye ammā ğönlün yarılmış ve bñārlaruñuzda (17) řu az ıalmış ğulām İmrü'l-ğays ıatına geldi ve işitdüği sözi İmrü'l-ğaysa (18) hikāyet eyledi İmrü'l-ğays eyitdi ol ki eyitdi atam gitdi ki irāđumu (19) yağın eyleye ve yağını irāđ eyleye oldur ki vardı ki bir ıavimle ' ahd ü peymān (20) muđālefet eyleye ve ol ki anası ğitmiş bir řađř iki eyleye varmış ki bir ' avrata (21) māmūluđ eyleye ve ol ' avrat toğura ve ammā ol ki ıarındaşı ğün ğözlemeğe (22) ğitmiş ıarındaşı ıoban imiř ğünü ğözedür ki ıaçan ğün bata ki ıoyunun eve ğetüre (23) ve ammā ol ki ğönlün yaralıdur didi murād oldur ki viribdüđüñüz ıaftān yırtığdur

[181-b]

(1) ve ol ki bñāruñuz şoğulupdur didi viribdüđüñüz ıuluğlar ıolu degül rāst (2) di ki ıaftānuñ ve ıuluđlaruñ ğāli nice oldu ğulām şüret-i ğāli şöyle ki (3) var idi tağrİR eyledi İmrü'l-ğays ğulāma nesne dimedi andan soñra (4) İmrü'l-ğays ' azm eyledi ki kıızı zifāf eyleye yüz deve yerāđladı ve bir ğulām bile (5) aldı ve ol kızuñ ıabāilesine müteveccih oldu bādiyede bir ıuyuya irişdi (6) İmrü'l-ğays ğulāma buyurdi ki develeri şuvala ıün deve ıoğ idi (7) ğulām şu ıekmekden ' aciz oldu ğāyet keremden İmrü'l-ğays ğulāma yardım (8) eyledi ve şu ıekmeğe başladı ğulām ol ğāli firşat ü ğanİmet bildi ve İmrü'l-ğaysı (9) ardından urdi ve ıuyuya bırağdı ve ol develeri aldı

ve İmrü'l-ğaysuñ (10) gerdek gicesine gitmeye yerağladuğı qaftānları giydi ve kızuñ
 atına geldi ve kıza (11) peygām viribdi ki erūñum geldūm ki seni alam ol eyitdi
 erūm idūđini bilmezem (12) ammā bir deve bođazlañ ve anuñ bađırsaqlarından ve
 arnından bir ta'ām eylesūnler (13) ve atına iletsūnler didi didūđi gibi eylediler ve
 ol ğulāmuñ ōñine odılar (14) hīç i' tirāz eylemedi yidi ve eyitdi eki yođurd iledūñ
 ki ie iletdiler idi (15) ve hīç nesne dimedi andan eyitdi deveyi boğazladuğları yere
 nesne (16) bırađuñ ki yata eylediler yatdı ve hīç nesne dimedi yarındaı oldu (17)
 eyitdi art eylemiem ki baña er olana ūc su'āl eyleyem eger cevāb virse fe-bihā (18)
 ve illā ol nesne ki lāyıkdur ılam ol ğulām eyitdi or eyitdi ūst (19) tudađuñ ve alt
 tudađuñ deprendūđi nedūr ğulām eyitdi andan ōtūridūr ki (20) senūñ tudađunu ōpsem
 gerek kız eyitdi ađ yanuñ ve ol yanuñ deprendūđine (21) sebep nedūr ğulām eyitdi
 andan ōtūridūr ki ocasam gerek kız eyitdi (22) uyluđlarıñ iħtilācına sebep nedūr
 ğulām eyitdi seni uyluđlarımuñ ūstūnde (23) oturtsam gerek kız ūn bu sōzi
 ğulāmdan iitdi eyitdi tutañ bunu ki

[182-a]

(1) uldur ve azādluđdur ve hūrriyet niānesi ne avlinde ve ne fi' ilinde zāhir degūl
 (2) avli tūtdılar ve muayyed eylediler ittifađ kār vān yoldan geerken İmrü'l-ğays
 (3) dūdūđi uyuya uđradılar İmrü'l-ğaysı ıardılar İmrü'l-ğays kendū (4)
 abilesine geldi yūz deve dağı aldı ve ol kızuñ abilesine vardı (5) kıza hāber
 iridūrdiler ki erūñ geldi eyitdi erūm idūđini bilmezem ammā (6) bir deve bođazlañ
 ve bađırsaqlarından ve arnından ta'ām eyleñ ve iledūñ yisūn (7) didūđi gibi
 eylediler İmrü'l-ğays el uzatmadı eyitdi laťif yerinden biirūñ (8) getūrūñ andan
 oñra eyitdi eki sūd iledūñ ki ie iletdiler imedi tāze (9) getūrūñ didi deveyi
 bođazladuđları ve tersin dōkdūkları yerde dōek dōediler (10) oturmadı ve eyitdi ol
 kızıl depe ūzerine ki amu yerden yūksekdūr (11) bir hāyme tutañ ki benūm
 maāmum oldur andan oñra ol kız eyitdi ūç su'ālūm (12) vardur kerem eyleyūp

cevāb buyursunlar ki ‘akd-i nikāhda ol dağı şartdur (13) İmrü’l-ķays eyitdi buyursunlar ki cevābla hıdmet eyleyelüm gećen su’āleri (14) i‘āde eyledi İmrü’l-ķays eyitdi tudağum deprendügi mey nāb içmekden (15) omuzum deprendügi bürd-i yemenī ve atlas-ı ma‘denī ve hūlel-i rümī giymekden ve uyluğum (16) deprendügi tāzı ve ‘arabī ve rahvār atlara binmekden kız ćün bu cevābları (17) işitdi eyitdi o benüm erümdür i‘zāz u ikrāmda mübālağa eyledi ve ol (18) kılı öldürdiler ve İmrü’l-ķays ‘arūsiye ve düğüne meşğül oldı (19) ‘Abdü’l-Melik eydür ćün ‘Amr bin Hübeyr bu hikāyeti işitdi eyitdi bu gece (20) bu hikāyeti ile şöhetini hatm eyleyelüm ki bundan şirīn hikāyet olmaya ve baña (21) ćok in‘ām ü ihsān eyledi **faşl** bu hikāyetde fāyide budur ki (22) ‘ākla ma‘lüm ola ki Benī ādeme isti‘dād u zireklükden yeg hić sermāye (23) yoğdur ve hić bezek ‘aql ü zihn bezeketinden eyü bezek yoğdur

[182-b]

(1) **el-hikāyetü’l-hādīyetu ‘aşere** Kitāb-ı Ferec Ba‘de’ş-şiddenüñ mü’ellifi şöyle hikāyet (2) eyledi ki Ķays bin Düreyc ve ‘avratı Lübnā hikāyetini meşāyihden ve üstādlarından (3) muhtelif rivāyetler ile işitmişem Vāzih rivāyet Muhammed bin Hişām el-Kelbīnūñ (4) rivāyetidür ve şöyle dir ki Ķays ve atası Düreyc Medīne-i Muşafānuñ şallā’llāhu (5) ‘aleyhi ve sellem muķimlerinden idi ve ćok mālaları var idi ve emlāk u esbābları (6) ćoğ idi ve devlerinüñ ve koyunlarınuñ otlayacak yerleri Medīneye yāğın idi (7) bir gün Ķays develerini görmege vardı yolda Benī Ķa‘b İbni Huzeyme kabīlesine (8) uğradı harāret-i hevādan şusuzluk Ķayse gālib oldı ve Lübnā haymesinüñ (9) kapısına geldi ve şu diledi bu Lübnā bir kız idi gāyet melāhat ve nihāyet (10) leţāfetde her şıfat-ı kemāl-i hüsn ve cemāl ki Hāğğ Te‘ālā cihān hūblarına virmişdi (11) kaması anuñ zātında müctemi‘ idi el-ķışşa Lübnā haymeden taşra geldi elinde (12) bir bardak şu Ķayse şundi Ķays ol şuyı içmeden içine od düşdi (13) ve gönünü yele virdi ve eşigi toprağından mütehayyir olup oturdı Lübnā (14)

çün gördi ki Qays tevakküf eyledi tekellüf kıldı ve qonmaq iltimâsını (15) eyledi Qays fi'l-hâl merkebinden indi Lübnâ atası dağı geldi ve i'zâz u (16) ikrâmıda şöyle ki resmdür daqıka fevt eylemedi ve bir deve boğazladı (17) ve ol gice Qaysuñ içinde 'aşkuñ odı ziyâde oldı çün şabâh (18) oldı Qays tırdı gitdi ammâ her lahza şavkı ziyâde olurdu (19) ve harâret-i sevdâ terakkî kılırdı hâl şuna irişdi ki Lübnânuñ zülf ü (20) hâlli ve hüsn ü cemâliçün şî'r eyitdi ve 'arab qabâyili içinde 'aşkıla (21) meşhür u ma'rûf oldı bir müddetden soñra Qaysuñ firaq miñnetinden tãqati (22) tãk oldı ve şabrı qalmadı geçer gibi bir gün Lübnâ haymesine geldi ve Lübnâya (23) selâm virdi Lübnâ haymeden haramân haramân çıqdı ve cevâb-ı selâm aldı ve luţf

*hoş köşe 'i zevk idi şafa ehline 'âlem
bir hâlile sürseydi eger 'ömrünü âdem
şıhhat soñu derd olmasa vaşda soñu hicrân
nüş âhîrî niş olmasa sür âhîrî mâtem*

[183-a]³⁵

(1) hâzret-i Dânyâl buyırdı ki bir kimesnenüñ murâdı olsa (2) olurı olmazı üç şatır noқта döküp (3) evvelkisin özde ikisin biri birinden kışa qonup (4) andan soñra sekiz sekiz târh idüp aña göre cevâb (5) viresün ammâ muqaddem üç ihlâş-ı şerîf ve bir Fâtîha 'i (6) şerîf ve hâzret-i resüle üç şalavat-ı şerîf getüresün (7) eger noқта bir qalursa ol niyyet mübârekdür ve yıldızı (8) sa'd-ı ekberdür bu niyyeti iden kişinüñ niyyet-i hayırdur (9) inşâ'a'llâh müyesser ola eger noқта iki qalursa (10) bu niyyet şabr ister bir müddet ihlâş-ı şerife müdâvîm (11) ola inşâ'a'llâh ve murâdına hâşıl olur eger noқта (12) üç qalursa ne zarar var ne fâyide var ve eger (13) noқта dört qalursa bu niyyet bî-fâyidedür ve eger (14) noқта beş qalursa yıldızı Sa'ddur bu niyyet inşâ'a'llâh (15) olur bir miqdâr taleb ve dostlar mu'âveneti ile olur

³⁵ 183-a, 183-b nolu sayfalar farklı yazıyla yazılmış olduğundan esere sonradan eklenmiş olduğu intibanı uyandırmaktadır.

[183-b]

(1) eger nokta altı kalursa bir miqdâr şabr lâzımdur müyesser (2) olur lâkin taleb gerekdür eger nokta yedi kalursa bu niyyet (3) tamâm murâdınca yaqîn zemânda olur aşlâ ğâm çekmeye inşâ'a'llâh (4) eger nokta sekiz kalursa 'azîm ni' metdür inşâ'a'llâhu te'âlâ (5) murâdı müyesser olur ve devlet-i 'izzete vâşıl olur (6) inşâ'a'llâhu te'âlâ noktayı bu şüretde kona

6. SONUÇ

El-Ferec Bade’ş-şidde-Paris Nüshası (İnceleme-Metin) adlı tez çalışması sonunda elde edilen sonuçlar şunlardır:

1. 15. yy.’da Anadolu’da Türk birliğinin yeniden kurulmaya başlandığı bir dönemde II. Murad’ın oğlu II. Mehmet’e (Fatih) hocalık yapan Mehmed b. Ömer el-Halebî’nin Halebî Camii olarak bilinen medresede müderrislik yapan, ilmiye sınıfına mensup bir şahsiyet olduğu tespit edilmiştir.

2. Halebî’nin II. Murad adına Farsça’dan Türkçe’ye tercüme ettiği A.F 383 nolu Ferecin 13 bap olması, bu baplara ait çerçeve hikâyelerin Dehistanî’ye ait Farsça Ferec ile aynı olması nedeniyle kaynağının Dehistanî’ye dayandığı görülmüştür.

3. Ferec Paris Nüshası’nın, hikâye içinde hikâye anlatma metoduyla yazılmış, sade dil ile kaleme alınmış didaktik bir eser olduğu görülmüştür.

4. Ferec hikâyelerinin, klâsik hikâyeciliğimizin bütün özelliklerini taşımakta olduğu hikâyelerin bazılarının gerçek hayattan alındığı, az bir kısmının da dev, insan yiyen adamlar, ejderhalar gibi olağanüstü varlıkları konu alan hikâyeler olduğu görülmüştür.

5. Türlü bela ve musibete maruz kalmış kimselerin çeşitli vesilelerle kurtuluşa ermelerini anlatan eserde Halebî, II. Murad’ın sade dil politikasına uygun olarak Arapça Farsça manzumelerin, ayet ve hadislerin anlamını “et-terceme” gibi ifadelerin ardından verdiği tespit edilmiştir..

6. Hikâyelerin anlatımında öncelikle hikâyeyi rivayet eden kişinin bu hikâyeyi kimden işittiğine yer verildikten sonra hikâye kahramanları ve özelliklerine yer verilmiş ve olaylar anlatılmıştır. Ferecde bulunan hikâyelerin hemen hepsinden ahlaki bir ders çıkarmak esas olduğundan bu dersler, hikâyelerin sonunda “fasl” denildikten sonra maddeler halinde belirtilmiştir.

8. 12 çerçeve hikâyeden oluşan Türkçe Ferecler incelendiğinde metnin, 42 hikâyeden oluştuğu tespit edilmiştir. 42 hikâyelik külliyyatın, Paris Nüshası ile aynı adı taşımasına rağmen hikâyelerinin tamamen farklı olduğu ve Arapça, Farsça nüshalarla ilgisinin olmadığı görülmüştür. 42 hikâyelik külliyyatın başka bir külliyyattan tercüme edildiğine dair kaynaklarda herhangi bir kayda rastlanmamıştır.

42 hikâyelik Fereclerin metninde her hikâyenin sonunda “müellifine, okuyanına, işidenine, yazanına, cem idenine, sahibine” dualar edilip rahmet okunsa da hiçbir hikâyenin sonunda mütercim kelimesine rastlanmamıştır. Bu durum, bize eserin tercüme değil te’lif bir eser olduğunu düşündürmektedir. Muhtemelen, kim olduğu kesin olarak tespit edilemeyen müellif farklı kaynaklardan faydalanarak hikâyeleri yeniden biçimlendirme yoluyla kaleme almıştır. Arap ve Fars kaynaklarında bu külliyata kaynaklık edebilecek herhangi bir eserin şu ana kadar tespit edilemeyişi de bu kanaati desteklemektedir (Kavruk, Çaldak, & Yoldaş, 2000: XIII).

9. Bu karşılaştırma sonucunda, bu iki külliyyatın isimlerinin aynı olması, kahramanların büyük sıkıntılardan sonra feraha ermesi ve hikâye içinde hikâye anlatma tekniğinin kullanılmasından başka ortak yönlerinin olmadığına elimizdeki bulgular neticesinde ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Acar, E. (2007). *Muhammed bin Ömer el-Halebi'nin Menâkıb-ı İmâm-ı A'zam Tercümesi (1-73 Varak)*. Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Akalın, Ş. H. ([ve başk.]. 2011). *Türkçe Sözlük* (11. bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akyol, A. (2008). *Ferec Ba'de's-şidde* (Abdü'l-Aziz Cevri, Fazlu'llah, Benna Hikâyeleri) Giriş, Dil Bilgisi, Metin, Dizin. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi. Erzurum.
- Apık, T. (2013). *Ferecbad Eş-şiddenin Budapeşte Nüshasının Dizin ve Sözlüğü*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Bağdatlı İsmail Paşa. (1955). *Hediyetü'l-Ârifin Esmâü'l-Müellifin ve Âsâru'l-Musannifin* (Cilt II). (A. Aktunç, & İbnü'l-Emin Mahmut Kemal, Dü.) İstanbul: Maarif Basımevi.
- Bursalı, M. T. (1972). *Osmanlı Müellifleri* (Cilt II). (A. Yavuz, & İ. Özen, Dü.) İstanbul: Meral Yayınları.
- Çaldak, S. (2006, Temmuz-Ağustos). Eski Türk Edebiyatında Nesir (Düz Yazı). *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*(77-78), s. 74.
- Deveci, M. (2007). *Ferec Ba'de's-şidde* (1b-54a) Metin, Gramer, Sözlük. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi. Konya.
- Devellioğlu, F. (2011). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat* (28. bs.). Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Dilçin, C. (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Dilçin, C. (1991). *Mes'ud bin Ahmed, Süheyl ü Nevbahâr, İnceleme-Metin-Sözlük*. Ankara.
- Dilçin, C. (1996). *Tarama Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Dilçin, C. (1997). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Doğan, A. T. (2011). *El-Ferec Ba'de's-şidde'de Birleşik Fiiller*. Yüksek Lisans Tezi. Adıyaman Üniversitesi. Adıyaman.
- Ed-Dehistanî. (1859). *Câmiu'l-Hikâyât fi-Zikri'l-Ferec Ba'de's-şidde* (taş bs.). Tahran.

- Hazai, G., & Tietze, A. (2006). *Ferec Ba'de's-şidde (Ein frühosmanisches Geschichtenbuch)*. Berlin: Klaus Schwarz Verlag.
- İpekten, H. (2004). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- İz, F. (1996). *Eski Türk Edebiyatında Nesir*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kanar, M. (1998). *Büyük Sözlük: Farsça-Türkçe*. İstanbul: Birim Yayıncılık.
- Kanar, M. (2009). *Arapça Türkçe Sözlük*. İstanbul: Say Yayınları.
- Kanar, M. (2013). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Beirut: Librairie Du Liban.
- Kâtip Çelebi. (1971). *Keşf el-Zunûn*. İstanbul: MEB.
- Kavruk, H. (1998). *Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler*. Ankara: MEB.
- Kavruk, H., Çaldak, S., & Yoldaş, K. (2000). *El-Ferec Ba'de's-şidde (Karşılaştırmalı Metin) I*. Malatya: Kubbealtı Yayıncılık.
- Koç, M. (1998). *El-Ferec Bade's-şidde Dil İncelemesi-Metin ve Sözlük*. İstanbul: Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Köprülü, M. F. (2004). *Edebiyat Araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Köprülü, M. F. (2009). *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kuran, A. (1996). A Spatial Study of Three Otoman Capitals. *Mugarnas*, 114-131.
- Kurgan, Ş. (1945, Kasım). Osmanlı Devrinde Mensur Hikâyeciliğimize Ait Bir Eser. *Türk Dili-Belleten, Seri III(4-5)*, s. 362.
- Kusat, A. (2003). Fatih Sultan Mehmet'in Kişiliği ve Fetihteki Rolü. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi(14)*, 137.
- Levend, A. S. (1967). Divan Edebiyatında Hikâye. I. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 71-117.
- Levend, A. S. (1984). *Divan Edebiyatında Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Levend, A. S. (1988). *Türk Edebiyatı Tarihi (Cilt I)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Mazıoğlu, H. (2009). *Eski Türk Edebiyatı Makaleleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Muallim Nâci. (1986). *Lûgat-ı Nâci*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

- Munzevî, A. (1351). *Fihrist-i Nüshahâ-yı Hatt-ı Fârsî* (Cilt 5). Tahran.
- Mutçalı, S. (1995). *Arapça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Dağarcık Yayınları.
- Nefisî, S. (1344). *Târih-i Nazm u Nesr Der-Îrân ve Der-Zebân-ı Fârsî* (Cilt 1). Tahran.
- Olgun, İ., & Drağsan, C. (1977). *Türkçe-Farsça Sözlük*. Ankara: Güven Matbaası.
- Önder, Ç. (2002, Şubat). Ortak Bir Geçmişin Son Yadigârı Edirne Büyük Sinagogu. *Toplumsal Tarih*(98), s. 22.
- Özön, M. N. (1936). *Türkçe'de Roman I*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Pala, İ. (2004). *Ansiklopedik DivânŞiiri Sözlüğü* (20. bs.). İstanbul: Kapı Yayınları.
- Parlatır, İ. (2008a). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü-I Atasözleri*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Redhouse, J. W. (2011). *Turkish and English Lexicon New Edition*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (2012). *Halk Hikayeleri* (2. bs.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Samsakçı, M. (2012). Şiir Nesir Olmayan Söz müdür? Nazım- Nesir Farkı, Şiirde Nesirleşme ve Mensur Şiirin İmkânı Üzerine. *Turkish Studies*(7/14), 2711.
- Seyidoğlu, B., & Yavuz, O. (1990). *Ferec Ba'de's-şidde Hikâyeleri Güçlükten Kolaylığa Kederden Sevince*. Ankara: Kültür Bakanlığı Hagem Yayınları.
- Seyidoğlu, B., & Yavuz, O. (2012). *Ferec Bade's-şidde Hikâyeleri Güçlükten Kolaylığa Kederden Sevince* (2 bs.). İstanbul: Büyüyenay Yayınları.
- Şemsettin Sami. (2010). *Kamus-ı Türkî*. (P. Yavuzarslan, Dü.) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tâhirü'l-Mevlevî. (1994). *Edebiyat Lügati*. (K. E. Kürkçüoğlu, Dü.) İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Ünver, İ. (2011, Temmuz-Ağustos-Eylül). Türk Şiiri (Özel Sayısı-II)-Divan Şiiri. *Türk Dili Aylık Dil Dergisi*, LII(415-416-417), 433-437.
- Vámbéry, H. (1901). *Alt- Osmanishce Sprachstudien*. Leiden.
- Wiener, A. (1913). Die Farag Ba'd as-Sidda Literatur. *Der İslam*, 4, 270.
- Yavuz, K., Canpolat, M., & Şanlı, İ. (2013). *XIV.-XV. Yüzyıllar Türk Edebiyatı* (2 bs.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

- Yavuz, O. (1995). Ferec Ba'de's-şidde'den İki Hikâye Üzerine Bir Gramer Denemesi. *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Edebiyat Dergisi*(6).
- Yıldız, Ç. (2011). El-Ferec Ba'de's-şidde'de Motif İncelemesi (İlk Yirmi Hikâye). Yüksek Lisans Tezi. Adıyaman Üniversitesi. Adıyaman.
- Yılmaz, E. (2010, Kış). (Tanıtma) György Hazai, Andreas Tietze, Ferec ba'deş-şidde (Ein frühosmanisches Geschichtenbuch). *Bilig*(52), 243-248.

7. ÖZGEÇMİŞ

Sevil Alparslan, 1988 yılında Karaman'ın Ermenek ilçesine bağlı Büyükkarapınar Köyü'nde çiftçi bir ailenin en küçük bireyi olarak dünyaya geldi. İlköğrenimini Ermenek'te, orta öğretimini Niğde'de yatılı öğrenci olarak tamamladı. 2005 yılında girdiği Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü'nden 2009 yılında mezun oldu. 2009 yılında Diyarbakır/Bağlar Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına Sosyal Yardım İnceleme Görevlisi olarak atandı. 2012 yılında başladığı Anadolu Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı'ndaki eğitimini 2016 yılında tamamladı.

İletişim:

e-mail: sevilalparslan@yahoo.co.uk